

DARBS
un
DEVUMS

50
GADU
RAKSTU
KRĀJUMS

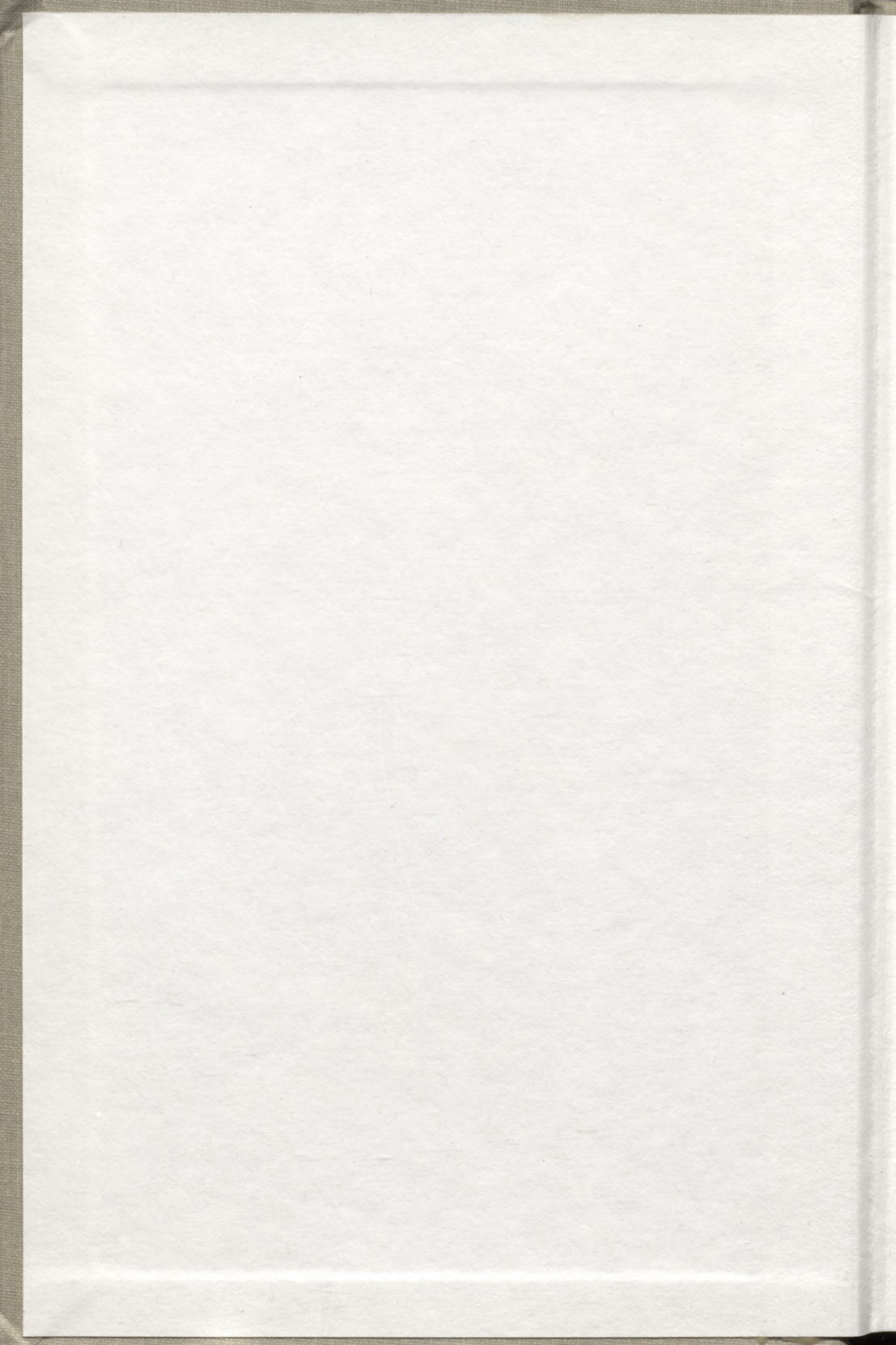

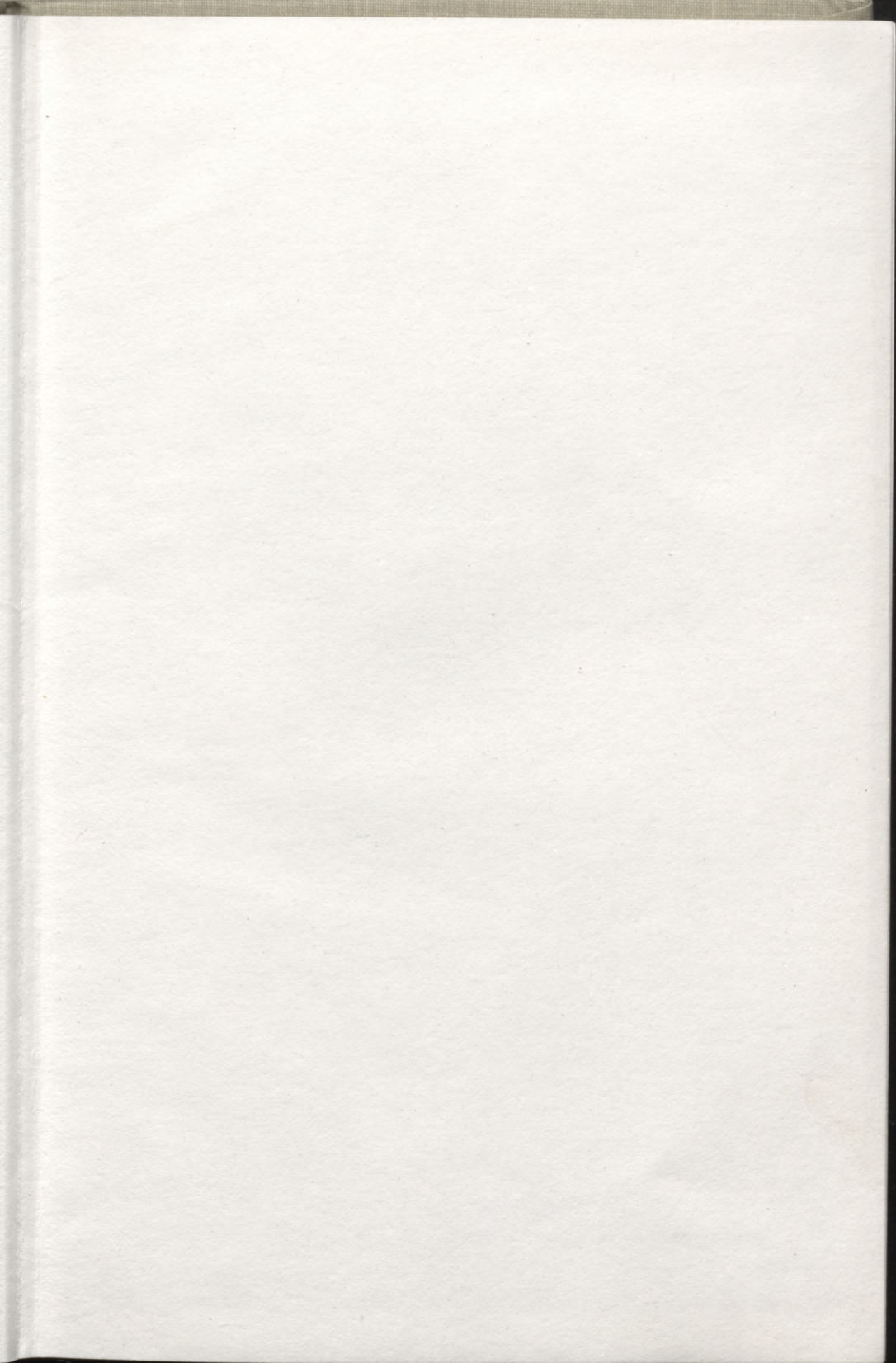
DARBS
un
DEVUMS

DARES
un
DEVUMS

192333

L. Oren.

P. Asmanes kundzei 8

Brānčigis puišs

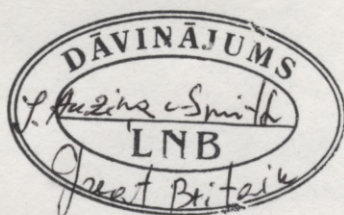
no A. Benconas kundzes

un viņas meitai.

2006-4

L 203

DARBS UN DEVUMS

Toronto Latviešu biedrības
referātu, rakstu, runu un dzeju krājums
izdots par piemiņu
50 gadu darbības atcerei

Izdevusi
Toronto Latviešu biedrība
ar TLB goda biedres Anetes Bencones materiālu
atbalstu.

B-1

Latvijas Nacionālā

BIBLIOTĒKA

0306048644

TOWN PRESS

164 Willowdale Ave, North York, Ontario

1998

Darbs un devums
(Selection of Essays and Poems)

Published by Toronto Latvian Association
491 College Street, Toronto

*

Redaktori: Jānis Briedis un Imants Alksnis
Vāku zīmējis Norberts Sebris

Šī grāmata iespiesta 600 eksemplāros

*

Fotografijas no autoru personīgiem krājumiem
un E. Bērziņas, R. Eglīša, J. Galeja, H. Kliģera
J. Kreiļa, J. Liģera, H. Miķelsona, L. Ozola u.c.

Latvian and German
(Selection of Essays and Poems)

Published by Toronto Latvian Association
491 College Street, Toronto

Redaktor: Jānis Briedis un Jānis Alksnis
Vāku ziņiņš Norberts Šeris

21 krūmāts kopējais 600 eksemplārs

Photographed by no authors personally
on E. Bērziņš, R. Eglis, J. Gailis, H. Kļiņš
J. Kērlis, I. Lācis, H. Mitiņš, J. Ozols u.c.

IEVADAM

Jau piepildījušies 50 latviešu sabiedriskās rosības gadi šinī zemē. Cilvēka dzīvē tas ir vairāk kā pusmūžs. Ilggadīgu pastāvēšanu svešumā kā etniskai mērķtiecīgai un rosīgai vienībai varētu jau apzīmēt kā klusu varonību.

Latvietis ir raksturots kā rūdīts grūtību pārvarētājs un saimnieciskās dzīves iekārtotājs no nekā. Ieceļojušiem no pārvietoto personu nometnēm svešos apstākļos, kur sveša valoda un darba tirgū raugās pēc prasmīga, veikla un lētāka darba spēka, dzīvi tiešām nācās sākt no nekā.

Latvietī kā individuā līdzī nāca darbīgums, godīgums un spīts. -Spītēt grūtībām un pārestībām. Bet latvietī arī liels bija gara spēks, pienākuma apziņa un apņēmība, izvietotiem brīvā pasaulē celt kopīgiem spēkiem garīgu Latviju.

Kā šīs garīgās Latvijas daļa, uzņēmīgākie un pašizliedzīgie latvieši organizēja savas sabiedriskās rosmes. Darbīgumā un devīgumā uzcēla savu organizēto dzīvi. Šiem rūpēs un darbos aizvadītajiem gadiem esam centušies dot īsas chronikas veida ieskatu: kopīgā darbā un nozarēs.

Ja mēs šodien runājam par 50 gadiem ar pareizu latviešu valodu un tautas tradīcijām, tad izcilā vietā minams TLB nodibinātās un atbalstītās skolas darbs, kas uzturējusi Latvijas skolu tradīcijas un izaudzinajusi prasmīgus skolotājus. Skolu absolvējuši 927 svešumā uzauguši jaunieši. Par šo nozīmīgo audzināšanas darbu esam centušies dot rakstus - ieskatu par tās darbību un darba darītājiem.

Tautas gara uzturēšanā, iecienīšanā un reprezentēšanā nozīmīgs ir Diždanča un koklētāju veikums. Ir līdzēts, ka tautu draudzībā daudzkultūru vidē nav pazaudētas mūsu tautas īpatnības un tautas gara vērtības. Tiem ir bijusi iespēja paust Latvijas vārdu, kur citiem šīs iespējas nebija. Arī Diždancim ir veltīta nodaļa šinī rakstu krājumā.

Pēdējie pieci gadi ir bijuši sadarbības meklējumos ar tautu tēvzemē. Liels notikums bija Pasaules latviešu

biedrību konference Rīgas latviešu biedrībā 1996. gadā. Tā bija ar vēsturisku noskaņu, jo izcilais darbs, ko bija veikusi Rīgas latviešu biedrība un kuŗu okupācijas varas aizliedza, tika turpināts ārzemēs. Šai konferencē tas īstenībā kļuva apvienots.

Rakstu krājumā "Darbs un devums" esam sakopojuši rakstus, kas radušies Toronto nesenos gados. Mūsu zinātnieki ir apskatījuši temas, kuŗas dod nozīmīgus ierosinājumus pētīt un iedzīvināt. Esam turpinājuši tradīciju meklēt spēku un stiprināt pienākuma apziņu literāros darbos.

Nav notikusi tikai kavēšanās pagātnē, ir meklētas temas un veidoti skatījumi nākotnē. Ar atzinību un patiesu prieku uzsveram, ka no jaunās paaudzes veidojas talantīgi autori. Viņi dod ieskatu savā dzīves uztverē un lietu skatījumā. - Varam būt lepni, ka grāmatā "Darbs un devums" autori ir no astoņiem gadu desmitiem ar atšķirīgu dzīves pieredzi bet kopīgu domu: vienoties latviskā pienākuma pildīšanā un līdzēt mūsu tautai veidot brīvu un neatkarīgu Latviju.

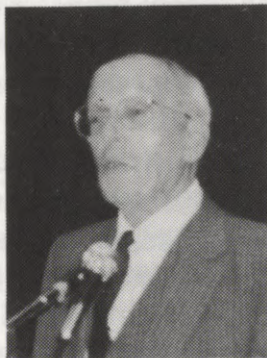
Ar šo grāmatu pateicībā un atzinībā pieminam pašaizliedzīgos darba darītājus un devējus, kuŗi gadu desmitus ielika savas domas, brīvo laiku un deva līdzekļus Toronto Latviešu biedrības izveidošanā un tās mērķu sekmēšanā.

Šodien vārdi "latviskā rītdiena" nav tikai tīkama vēlme. Tā ir mūsu tautas prasība, lai visā pasaulē izklīdinātie latvieši līdzdarbotos arī Latvijas interesēs, uzturētu savu spēku un ar iesaistīšanos kopīgā darbībā turpinātu latvisko rosību un reizē būtu sargi un aizstāvji, ja pasaules tālēs jāiestājas par tautu un jācīnās pret apmelojumiem.

Nododam šo rakstu krājumu kā velti un vēlējumu jaunajām paaudzēm palikt stiprām latviskā pienākumā un sargāt savu tautu no tai naidīgu ideju ietekmes.

Laimons Ozols
Toronto Latviešu biedrības priekšnieks

ALEKSIS DREIMANIS

Dzimis 1914.g. 13. augustā Valmierā - ģeologs. Kopš 1948.g. Kanadā. 1948.-51. lekt., 1951.-56. jaunākais prof., 1956.-64. ārk.prof., kopš 1964. prof. R. Ontario U ģeol. dep. Londonā Ontario. Padomnieks kvartār-ģeol. dažādām vald. iestādēm Kanadā un ASV, viesis-prof. vairākās Somijas U 1975, Lundas U Zviedr. 1977. Ir *Latv. Techn. Termin. Vārdn.* un kopš 1976. *Geoscience Canada* red. loc., daudzu latv. kanadiešu, amer., vācu un britu prof. org-ju loc. 1969. Voterlū U zin. goda Dr. Bijis 1976-78 Amer. kvartāra apv. pad. loc.; Lielo ez. pētīšanas starpt.apv. Ieguva 1967. Kanadas simtgades medaļu.

1977. PBLA KF goda diplomu un karalienes Elizabetes II 25 g. jubilejas medaļu; 1978 ieguvis Ontario māc. spēku apv. provinces godalgu par izcilu stud. mācīšanu un Kanadas ģeol. apv. Logana medaļu ģeol. pētn. Pētījis l.t. ledus laikmeta nogulumus Ljā un Z. Amer. Atrada 1938. Ljas vienīgo praktiski izmantoto brūnogļu krāj. pie Lētižas Kurz. Izstrādāja pēdējā (Viskonsinas) ledus laikmeta stratigrafijas skālu Z. Amer. Lielo ez. rajonā un klasifikāciju morēnu materiāliem; radīja jaunu kvantitatīvu kalcīta un dolomīta noteikšanas metodi; proponēja jaunu teoriju mastodonu u.c. lielo dzīvnieku izmiršanas izskaidrošanai ar klimata pārmaiņām pēc pēdējā ledus laikmeta; atrada (kopā ar U.J. Vāgneru) likumību iežu sasmalcināšanai šļūdoņu pārvietošanās gaitā. D/ 1967-72 vad. Kanadas nac. padomdošanas kom. ģeol. zin. kvartāra apakškom., kopš 1973 vad. Kanadas kvartāra pētn. grupu Z. puslodes kvartāra ledus laikmetu starpt. korrelācijas projekta ietvaros, kopš 1973 vada INQUA kvartāra nogulumu kom. Piedalījies kvartāra pētn. konf. ASV, Eiropā, Kanadā un PSRS. Publ. vairāk nekā 100 zin. darbu, piem., *Šļūdoņa spiediena radītās iežu deformācijas Daugavas kreisajā krastā augšpus Doles salas* (1935, kopā ar P. Liepiņu) *Latvijas minerāli un ieži* (1942) *Geochemical Prospecting for Cu, Pb, and Zn in Glaciated Areas, E. Canada* u.c. Ievēlēts par Amer. kvartāra pētn. apv. viceprez., 1980 - par prez.; 1979. ievēlēts par Kanadas Karaliskās b-bas ZA loc. Kļuva 1979 *Technikas Apskata* ģeol. rakstu red. Raksti *Geogr. Phys. Quart. Journ. Sed. Petrology, Geoscience Canada* u.c. Ir bijis LNAK Padomes prezidija priekšsēdis, ir LNAK Goda dalībnieks.

LATVIEŠU BIEDRĪBAS LATVIJĀ UN TRIMDĀ *(Svētku runa TLB 45 gadu jubilejā 1993.g.24. oktobrī)*

Es šodien solījos runāt par latviešu biedrībām kā Latvijā tā trimdā un to nozīmi. Par šo tematu jau mācītājs A. Celma kungs tik labi pateica, ka man negribētos atkārtoties, bet, varbūt, pastāstīšu vienu otru sīkumu.

Latviešu biedrības pēc saviem statūtiem ir parasti sabiedriski kultūrālas, ne politiskas organizācijas. - Bet, ka tās darbojas svešā vidē un šī svešā vide bija arī tad, kad Rīgas Latviešu biedrība dibinājās Rīgā, jo latvieši tur bija mazākumā, tad savā būtībā latviešu biedrības ir nacionāl-politiskas organizācijas ar lielu nozīmi šinī laikā, kā to jau uzsvēra mācītājs A. Celma kungs.

Šodien jūs visi zināt, ka Rīgas Latviešu biedrību dēvē par māmuļu, jo tā bija tā, no kuŗas izauga pārējās biedrības. R.L.B. dibināta pirms 125 gadiem, un tās statūtos arī bija paredzēta labdarība un izglītība. Sākumā bija jāpalīdz igauņiem. Izglītība ir bijusi īpaši svarīga latviešiem Latvijā, kuŗa toreiz bija cara imperijas sastāvdaļa, svešiniekiem valdot par Latviju.

Rīgas Latviešu biedrība ir par izcilu faktoru latviešu kultūras un politiskos pasākumos. Latviešu teātris, šī vārda vislabākā nozīmē, izaug Rīgas Latviešu biedrībā. R.L.B. bija tā, kas organizēja Dziesmu svētkus, un Dziesmu svētkos modināja un stiprināja nacionālo apziņu. Arī dažāda cita veida sanāksmes bija pirmo reizi R.L.B. paspārnē: skolotāju, zemkopju sanāksmes un arī mūsu zinātņu darbu pirmsākumi: zinību komisijas. Tās nodibināja pie R.L.B. Sākumā tās veica vairāk populārzinātniskus darbus, kas pamazām zinātnes līmenī auga. Vēlāk jau pacēlās doma, tas bija Latvijas neatkarības laikā, ka būtu jāizveido Latvijas zinātņu akadēmija.

1918. gadā, kad ar ieročiem rokā jāaizstāv Latvija pret lieliniekiem, tad Rīgas Latviešu biedrības namā formējās

pirmās latviešu nacionālās armijas vienības šai cīņai. Tā varētu minēt daudz ko, kas sākās R.L.B., kas sākās latviešu tautas vajadzībām un nepieciešamībām un arī Latvijas neatkarības veidošanai un Latvijas aizstāvēšanai pret ārējiem ienaidniekiem.

Šī latviešu biedrību darbība atslāba Latvijas neatkarības laikā.- Un tīri dabīgi, jo to, ko veica latviešu biedrības, tad veica valsts iestādes un pasākumi, kas bija tās paspārnē, bet darbība turpinājās. Īpaši jau minētā zinību komisijā, pārvērtoties par zinātņu komiteju, un tur arī pacēlās doma par Latvijas zinātņu akadēmijas veidošanu, bet svešu varu iebrukumi atkal šo pasākumu pārtrauca.

Jāuzsver, ka pirms Latvijas neatkarības laika Rīgas Latviešu biedrība bija nevien Rīgas bet vispār Latvijas kultūras centrs, latviešu tautas vienotāja un latviešu nacionālās apziņas uzturētāja. Tā Latviešu biedrība lauza un veidoja ceļu uz Latvijas neatkarību. Padomju varas laikā, protams, tādu biedrību kā Rīgas Latviešu biedrību slēdza un namu nodeva padomju armijai.- Rīgas Latviešu biedrības darbība atjaunojās 1989. gadā, arī namu atguva, bet sākumā radās dažādas grūtības. Kāda grupa gribēja biedrību izveidot par peļņas un personīgo karjēru iestādījumu.

Arī šīs grūtības ir pārvarētas, un patreiz R.L.B. darbība ir nostabilizējusies ar rosmīgiem pasākumiem. Latviešu kultūras, izglītības un palīdzības darbos darbojas kādas 17 pašdarbības grupas ar apmēram 900 dalībniekiem, gan pieaugušiem, gan bērniem. Tuvākā nākotnē ir paredzēts izveidot latviskās kultūras un informācijas centru, kas kalpotu kā Latvijas tā trimdas latviešiem sadarbībā ar organizāciju "Latvija un latvieši pasaulē." Šīs ziņas man sniedza viens no Latviešu biedrības visaktīvākiem atjaunošanas darbiniekiem archeologs un sabiedrisks darbinieks Jānis Graudonis. Tā kā viņam nebija iespējams tikt uz šīm Toronto latviešu biedrības svinībām, sakarā ar vīzas nepie-

šķiršanu no Kanadas puses, viņš lūdza nodot L. Ozola kungam šo velti no Rīgas Latviešu biedrības (*Nodod grāmatas velti. Ilgstoši aplausi*). Ar to arī sveicienus visiem klātesošiem, visiem, kas darbojas Toronto Latviešu biedrībā, no Rīgas Latviešu biedrības.

Tagad pāriešu uz latviešu biedrībām trimdā, ieskaitot arī šīsdienas jubilāri.- Tās veidojās šai kontinentā it īpaši 1948. un 1949. gadu periodā, tai laikā, kad ieceļojām šeit. Ieradāties svešā vidē, kur bija jāsatur kopā latviešus, nevien jāsaglabā latvietība, bet arī jāpalīdz. Tā jau pašā sākumā nodibinājās Toronto latviešu biedrība un arī citas latviešu biedrības Kanadā un Savienotās valstīs. Tad savstarpējā palīdzība bija viens no mērķiem, jāpalīdz iekārtoties darbā, dabūt darbu, jāpalīdz atrast dzīvokļus, jo toreiz tā bija liela problēma, es ļoti labi atceros.- Bet nacionāl-polītiskais uzdevums, kas bija Rīgas Latviešu biedrībai, arī tas mums kļuva šeit kā viens no svarīgākiem uzdevumiem, jo šai kontinentā ļoti maz izprata, kādas ir īstās situācijas Baltijas valstīs, kā īstenībā darbojas okupācijas spēki, padomju vara.

Atminos tādu, kuŗu var uzskatīt par skumīgu gadījumu, kad kāds kanadietis, kas centās palīdzēt cietumniekiem un arī darbojās komitejā, kuŗai bija jāpalīdz iebraucējiem Kanadā, viņš teica, ka viņš gatavojoties braucienam uz Maskavu, lai tur iepazītos ar padomju cietumiem, kas esot īsta priekšzīme, kā vajadzētu izveidot cietumus Kanadā. Viņš brauca propagandas nolūkos. Ja viņš aizbrauca, varbūt viņš redzēja patiesību, varbūt viņu arī tā izvadāja, ka viņš to neredzēja.- Mums bija jārāda šī patiesība! Tas bija viens no latviešu biedrību galveniem uzdevumiem, un ne jau tikai lai rādītu to kā patiesību, bet kā mērķi, lai galu galā izveidotos tādi apstākļi, ka varētu atkal atjaunoties brīva, neatkarīga Latvija.

Kā jau minēju, sākumā bija īpaši jāuztur latviskā kopības sajūta, jo bijām visi svešā zemē, daudzi pat bez angļu valodas tādā labumā, ka varētu brīvi sarunāties.- Tad, kad atgriezāmies no darba vakarā, sapulcējāmies kopā, vai tas bija Toronto Latviešu biedrības sanāksmēs, vai citās latviešu biedrībās. Tad varējām atslogoties no ikdienas sprieguma, kad bija jārunā svešā valodā. Varējām atslogoties, savā starpā sarunājoties latviski, un varējām atslogoties arī košos, teātrī un citos pasākumos, kur jutāmies atkal kā latvieši. Bija svarīgi dot latvisko izglītību bērniem. Mēs veidojām latviešu sestdienas skolas. Ne katram bija iespēja iegādāties visas tās grāmatas, ko gribējām lasīt brīvajos brīžos. Bija vajadzīga bibliotēka.- Pie latviešu biedrībām veidojās bibliotēkas.

Laiku pa laikam bija jāinformē kanadieši, it īpaši, ja radās kādi notikumi, kur atkal mūs nepareizi apsūdzēja vai neizprata, vai pārprata.- Sākumā trūka sanāksmēm telpu. Toronto, man liekas, bija iespējas baznīcu telpās, bet mēs Londonā, kā es atceros, varējām satikties tikai parkā. Vasaras laikā bija tīri patīkami, tikai rudenī, kad sākās rudens lieti, tad sākām meklēt telpas, kur sarīkot sarīkojumus.

Toronto, kā lielākā centrā, arī Latviešu biedrība ieguva savu namu, tāpat citur lielākos centros. Mazākos centros bija jāizkārto vai nu bibliotēkās, vai citur, kur varējām noturēt savus sarīkojumus. Tur arī varēja darboties sestdienas skola, kas sākumā darbojās privātās mājās, bet tikai vēlāk atradām skolai līdzīgas telpas. Ar laiku latviešu biedrību darbība trimdā un arī aktivitāte veidojās un pārveidojās gan atbilstoši šo biedru interesēm, gan arī atbilstoši biedru skaitam, kas, diemžēl, sāk pēdējos gados sarukt. Bet darbība turpinājas, un latviešu biedrības vēl vienmēr darbojas kā autonomas vietējās latviešu organizācijas.

Ir dažreiz pacēlušās domas, ka mums vajadzētu apvienoties biedrību apvienībā, bet šo kopīgo sadarbošanos mēs atradām Latviešu nacionālā apvienībā Kanadā. Tā biedrību apvienība nedarbojās, jo savā pamatā latviešu biedrības ir

lokālas organizācijas gan tiem centriem, kur viņas darbojas, gan arī tai apkārtnē ap centriem. Pēdējos gados, kā jūs visi labi zināt, latviešu biedrību interešu un darbības degpunktā ir Latvijā neatkarības atjaunošana, palīdzība latviešiem Latvijā. Mūsu darbības veids it kā ir pārveidojies, bet savā pamatā tas vēl vienmēr tas pats: mēs esam nacionālpolitiskās organizācijas latviešiem.

Nevien Rīgas Latviešu biedrība bet arī citas latviešu biedrības, lai kādi tām ir nosaukumi Latvijā, kas tika slēgtas padomju varas laikā, nami atņemti, tagad, kad radās iespēja astoņdesmito gadu beigās, sāk savu darbību Latvijā atjaunot, it īpaši tās, kurām iespēja atgūt savus namus. Šī darbība arī izveidojas kultūrāli - sabiedriskā, bet savos centros, kur daudz svešautiešu, piemēram Rīgā un citur, tur atkal nacionālpolitiskais jāuzsver vairāk un vairāk.- Es nupat, atgriezies no Latvijas, atceros, ka Latgales latviešu organizācijas izsludināja protestu pret kādu krievu organizāciju Daugavpilī, kas darbojās Krievijas ultrā nacionālistu garā. Latgalē un citur lielākos centros, kur latvieši mazākumā, ir tieši tā nacionālpolitiskā darbība tikpat svarīga kā tā ir bijusi tad, kad bija jāatgūst brīvība un neatkarība.

Tās biedrības, par kurām līdz šim runāju kā R.L.B., kā T.L.B. un citas latviešu biedrības Kanadā, tā arī lielākās latviešu biedrības Latgalē, tās visas darbojas svešā vidē, kur nelatvieši dominē un kur latvietība ir īpaši jāuzsver.- Tagad salīdzinājumam es mēģināšu apskatīt, kā darbojas latviešu biedrības īsti latviskā vidē. Ņemšu tikai vienu piemēru - Limbažus. Tur neatkarīgās Latvijas laikā bija 93% latviešu, tagad 82%. Tā kā tā ir latviska vide un Latvijas himnas Baumaņu Kārļa pilsēta, arī īpaši latviska. Tur nodibinājās Limbažu Saviesīgā biedrība pirms 109 gadiem 1884. gadā. Tur vispirms nodibināja kori, tad teātra trupu, un tā tas ir bijis vairums latviešu centros, kad bieži vien iesākās kā dziedāšanas biedrība, nevis kā latviešu biedrība. Tā kā tai jābūt sabiedriskai, saviesīgai biedrībai, tad Limbažos to nosauca par Saviesīgo biedrību. Biedrības atklā-

šanas svētkos jau piedalījās koņi un teātra dalībnieki arī no apkārtējiem pagastiem. Tā tad šī biedrība nav tikai pilsētai, bet visam apvidum. Pēc diviem gadiem Baumaņu Kārlis sāk veidot biedrības bibliotēku. 1909. gadā iegūst biedrības namu. Pasaules kara laikā biedrības darbību pārtrauc, atjaunojas 1919. gadā jau neatkarīgās Latvijas laikā. Baumaņu Kārlim, kas jau aizgājis aizsaulē, 1920. gadā atklāj pieminekli. Atkal izveidojas koris, 1926. gadā izveido teātri, ar 1931. gadu sāk izdot "Limbažu Vēstnesi", rīko saviesīgus vakarus, koncertus, karnevālus, papildina bibliotēku, apdāvina trūcīgus bērnus. Tā darbojas kā Limbažu un tās apkārtnes neparitiskis sabiedriskas un kultūras dzīves centrs. 1939. g. iegādājās koncertflīģeli, lai būtu labāki mūzikālie priekšnesumi. Biedrības valdē ievēl tikai vīriešus, bet paralēli tai darbojas aktīva dāmu komiteja.

Padomju okupācijas vara slēdz biedrību, namu atņem, izdemolē biedrības namu, bibliotēkas grāmatas sadedzina, flīģeli salauž, pilnīga postaža. Kopš 1988. gada Limbažu Saviesīgā biedrība atjaunojusi savu darbību, biedrības nams atgūts. Bibliotēka ir pilnīgi jāatjauno, tā aug ar grāmatām, kas atsūtītas no Kanadas un ASV.- Biedrība rīkoja Limbažu 770. gada dienu ar koncertu, balli un atjaunoja dažādas pašdarbības grupas, starp citu arī Minhauzena klubu. Tā kā Minhauzens ir savā laikā apprecējis kādu no vietējām baronesēm, viņa izdarības un stāsti ir labi pazīstami Limbažos. Limbažu Saviesīgā biedrība arī rūpējas par ārzemju latviešu ekskursijām un apmešanās iespējām.- Tas pats mērķis kā Rīgas Latviešu biedrībai: uzturēt kontaktu ar latviešiem ārpus Latvijas, kas nāk klāt visām biedrībām, no kurām izdevies ko sadzirdēt.

Varētu runāt vēl par citām biedrībām, bet to darbība ir līdzīga. Kā jau sākumā minēju, dziedāšana ir bijusi pati svarīgākā, kas ir turējusi kopā ar gatavošanos kopīgiem visas Latvijas dziesmu svētkiem, kas ir bijuši latviešu tautas

vienotāji.

Kopsavilkumā varētu minēt, ka vissvarīgākā ir latviešu biedrību darbība svešā vidē. Svešo vidi domājot ne tikai ārpus Latvijas, bet arī svešā vide, ja apkārt dominē sveštautieši. Tur it īpaši jāveido un jāsargā latviskais. Tas ir gan kultūrālā, gan nacionālpolītiskā nozīmē.- Bet arī tur, kur ir pilnīga latviska vide, arī tur šīs biedrības ir vajadzīgas lai latviešus turētu kopā, lai dotu iespēju kopīgi publicēties, lai veidotu bibliotēkas un lai uzturētu kontaktu ar tiem latviešiem, kuŗu senči nākuši no tiem pašiem apvidiem un kuŗi grib uzturēt saites ar savu dzimto novadu.

Latviešu biedrības ir svarīgas, lai saturētu kopā latviešus, lai saglabātu latvietību, īpaši ar latviešu skolu, un lai dotu arī jaunas vērtības latvietībā, tās veidošanā. Te jāpiemin Rīgas Latviešu biedrības zinātņu komisija, no kuŗas izveidojās akadēmija.

Vēl jānodod sveiciens no Limbažu Saviesīgās biedrības, gan arī no Londonas latviešu kopas, lai Toronto Latviešu biedrībai labi veicas arī turpmākos gados uzturēt to latvietību un veikt to darbu, ko jūs esat labi veikuši šajos 45 gados.

ALFREDS VANAGS

Alfreds Ludvigs Verners Vanags dzimis 1915. gada 11. aprīlī Rubas pagastā, Jelgavas apriņķī. Mācījies Lielplatones pagasta pamatskolā un beidzis Rubas pagasta Rozas 6. klasīgo pamatskolu. 1934. g. beidzis Jelgavas lauksaimniecības vidusskolu un iestājies Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultātē. 1944. g. ieguvis agronoma gradu Jelgavas lauksaimniecības akadēmijā. Tanī pat rudenī ieceļojis Vācijā un 1949. g. Kanadā.

Pēc 5 gadiem Kanadā sācis studijas Ontario Veterinary College, kur beidzis 1959. g. ar DVM (Doctor of Veterinary Medicine) gradu. Nodibinājis savu veterināro klīniku Pickering, Ontario.

A. Vanags ir biedrs profesionālās organizācijās Kanadā un ASV, ievests "Who is who" veterinārmedicīnas sarakstā. Darbojies vairākās latviešu organizācijās un ir Sv. Jāņa latviešu ev. lut. draudzē Toronto. Bijis divas reizes Toronto korporāciju kopas seniors, pildījis dažādus amatus korporācijā Latvia, 16 gadus vadījis korporāciju žurnālu "Universitas" izdošanu.

A. Vanags daudz palīdzējis ar medikamentiem un instrumentiem veidot veterināro medicīnu Latvijā, kā arī celt tās akadēmisko līmeni.

BRĪVĪBA IR DĀRGA

(Referāts 1996. g. 11. februārī Latviešu namā)

Brīvība ir cilvēka dzīves sastāvdaļa, kas to atbrīvo no apgrūtinājumiem un ierobežojumiem, kamēr tas dzīvo saskaņā ar valsts likumiem. Brīvība dod cilvēkam tiesības brīvi izteikties vārdos un rakstos. Nevienam viņam nevar uzspiest savus uzskatus un paražas.

Tiesības un brīvība iet roku rokā; ja nav vienas, nav arī otras. Starp šīm divām komponentēm redzamu robežu ir grūti novilkt. Tieksme pēc brīvības ir katras dzīvas radības iedzimta īpašība. Tā izpaužas ne tikai cilvēkos, bet arī dzīvniekos. No saites norāviens zirgs vai suns izrāda

savu prieku par iegūto brīvību ar skrējieniem vai citādām izdarībām, kamēr to atkal sagūsta. Zooloģiskos dārzos no sprostiem izlaistie dzīvnieki nekad tajos labprātīgi vairs neatgrieztos. No sprosta izlaists putns priecīgi aizlaistos projām uz neatgriešanos. Brīvības ideja nevienam nav jāiedveš. Jēgu par brīvību gan var samaitāt, kā to izdarīja komunisti zemēs, kurās tie valdīja. Cilvēka brīvība bija tur ierobežota un apspiesta, bet tautai bija vienmēr jādzird jau no agrās bērnības, ka tā ir brīva. Šādu propagandu nemitīgi klausoties, cilvēki ieguva kondicionētu refleksu, un viņi sāka ticēt, ka tiešām ir brīvi. Kondicionētus refleksus medicīnas pētījumos ieguva krievu zinātnieks Pavlovs ar suņiem pirms komunistu valdīšanas laika. Viņš suņus pieradināja pie zināmām skaņām, ar kurām reizē pasniedza barību. Pēc zināma laika suņiem, dzirdot šīs skaņas, bez barības redzēšanas jau atdalījās siekalas un gremošanas sulas. Kā redzams, komunisti Pavlova refleksus lietoja arī pie cilvēkiem. Ar refleksiem iegūtā "brīvība" ir neīsta brīvība. Tautai, kas pie tās pieradusi, nav jēgas par īsto brīvību, un šinī ziņā tā paliek apatiska. Apstākļiem mainoties uz brīvības pusi, šāda tauta ir jāmodina un tai jāiedveš brīvības ideja.

Visai dzimušai radībai daba ir devusi vienādas tiesības uz brīvību, bet vēlāk dzīvē tas tā neiznāk. Vislielākā brīvība pasaulē ir putna brīvība. Putns var laisties, kur vien grib, cik augstu vai zemu, ātri vai lēni. Tas arī var pārvarēt šķēršļus, kā ūdeņus, purvus, vai mežus un kalnus, ko citas radības tik viegli nevar. Būtu jau labi, ja cilvēks arī tā varētu, bet viņa dzīvē tik liela brīvība nav iespējama. Cilvēks ir vislielākais dabas līdzsvara jaucējs. Tas pats notiek arī ar brīvību: tās līdzsvaru ieturēt nav iespējams. Cilvēki grib viens otru apspiest, ierobežot, pat atņemt pilnīgu brīvību. Lielās tautas iekaŗo mazās, noņem tām zemi, brīvību un mantu. Pēc tam saka, ka viņi ienā-

kuši kā atbrīvotāji. Teiciens, ka lielās zivis apēd mazās, labi iederas arī cilvēku dzīvē.

Cilvēkam galvenā brīvība ir personīgā brīvība. Angļu filozofs John Locke un franču filozofs Jean Jaques Rousseau domāja, ka katram individam ir zināmas dabīgas tiesības, kuŗas tam nevar atņemt ne sabiedrība, ne kāda autoritāte. Thomas Jefferson (ASV 3. prezidents) šīs tiesības iekļāvis neatkarības deklarācijā 1776.g. 4. jūlijā kā neatsavināmas. Tās ietvertas Valsts Satversmē. (Bill of Rights of Constitution). Rousseau uzskata, ka šīs tiesības tautai pieder, dzīvojot dabīgu dzīvi. Tās nav jāuzdod, bet var pārveidot pēc tā, kā pilsoņi vienojušies sabiedrībā dzīvot.

Politiķi uzskata, ka pat dzīvojot dabīgu dzīvi, pilsoņi ir padoti dabas likumiem un tiesības, dzīvojot sabiedrībā, iegūtas vēsturiski, ne dabiski. Viduslaikos cilvēkiem bija mazas tiesības vai tās nemaz nebija. Vergu un kļaušu laikos saviem kakla kungiem padotie bija viņu īpašums, ne vērtīgāki, kā nedzīvi priekšmeti vai dzīvnieki. Karaļi un citi valdnieki, un baznīca apspieda un ierobežoja tautu brīvību.

Vienādi domājošo pilsoņu grupas apvienojās un centās iegūt viņu interešu ievērošanu. Ar "Magna Charta" 1215.g. Anglijā baroni izcīnīja un ieguva zināmas tiesības no karaļa John. Vēlāk tās pārgāja pamazām arī uz citiem tautas slāņiem. Jaunākos Viduslaikos vienāda aroda un profesiju grupas, kā amatnieki, tirgotāji un mākslinieki, apvienojās savās gildēs, kas ieguva zināmu immunitāti pret ārējiem kontroles iespaidiem. Viņi arī ieguva zināmas atlaides no feodālām nodevām.

Bija laiki, kad cilvēku varēja nelikumīgi apcietināt, kā arī turēt to apcietinājumā uz nenoteiktu laiku bez tiesas sprieduma. Cilvēku tiesību nebija. Anglijā 1679. gadā ieveda "habeas corpus" (dod ķermeni) likumu. Tulkojumā tas savādi skan. Tas nozīmē, ka nedrīkst cilvēku apcietināt

un turēt ieslodzījumā bez nopratināšanas vai tiesas sprieduma. Tam, kā fiziskai personai (corpus), jāparādās nopratinātāja vai tiesas priekšā. 19. un 20. gadu simtenī pilsoņu tiesības un brīvība pamazām uzlabojās. Austro-ungārijā etniskās grupas ieguva tiesības savai valodai, kultūrai, un zināmā mērā politikai. Sakarā ar sieviešu emancipāciju, tās varēja praktizēt medicīnu kā ārstes. Agrāk tām šī privilēģija bija liegta, Sievietes bija ierobežotas arī citās dzīves nozarēs.

Cilvēka dzīvē ļoti svarīga loma ir politiskai brīvībai. Šo brīvību nosaka un kontrolē valsts iekārta, kādā cilvēks dzīvo. Vislielākais brīvības ienaidnieks ir diktatūra, pēc tam monarchija. Diktatūras var būt viena persona, vai vairāku cilvēku grupa, kādas bija nacionāl-sociālistu un komunistu partijas, kā arī militārās huntas.

Īsta cilvēka brīvība var veidoties un pastāvēt tikai demokratiskā iekārtā. Daudzas monarchijas ir sabrukušas, to vietā stājusies demokratija. Tās ideja sākusies 500 g. pirms Kristus Atēnās, kur pilsoņi bija nākuši pie atziņas, ka tauta taču var valdīt pati par sevi, nevis tikai viens vai daži. Visā pasaulē ir liela tieksme pēc demokratijas, tikai ne visas tautas spēj par sevi valdīt. Demokratija ir atkarīga no tautas inteliģences. Pēc 1945.gada vairāk kā 50 kolonijas ieguva patstāvību Āfrikā. Daudzām no tām iet sliktāk kā koloniju laikā. Īstai demokratijai jābūt veidotai uz demokratiskiem principiem, kuŗi ir: brīvas vēlēšanas, brīva politiskās partijas izvēle, runas brīvība, preses brīvība, reliģijas, kustības, izglītības un darba izvēles brīvība.

Dažreiz, valsts drošības vai saimniecisku apstākļu dēļ, brīvība zināmā mērā ir jāpārveido vai jāierobežo. ASV pilsoņu kara laikā prezidents Abraham Lincoln atcēla "habeas corpus" likumu. Kara laikā jāierobežo zināmā mērā tautas kustības, runas vai preses brīvība. Policijas stunda arī ir tās ierobežojums. Varbūt pilsoņiem jāliek strādāt

darbs, kuŗu tie labprāt nedarītu. Arī miera laikā dažreiz būtu jāregulē valdībai darba izvēle. Piemērs ir praktizējošo ārstu sadalījums Ontario provincē. Pilsētās ārstu ir par daudz, laukos, sevišķi ziemeļos, trūkst ārstu, kur viņu tāpat vajag, kā pilsētās. Šajā izkārtojumā ir nepieciešama valdības iejaukšanās.

Demokratijas vājās puses ir labas kārtības un saimniecības uzturēšana. Vienas personas vadībā šīs lietas kārtojas labāk, ja šī persona ir labs saimnieks. Var būt arī otrādi. Komunistu partijas diktātūra aizlaida valsts saimniecību postā. Ideālas valsts iekārtas nav nevienas. Tomēr no visām iekārtām labākā ir demokratija, kas aizstāv pilsoņu tiesības un brīvību. Brīvība nekrīt no gaisa, tā ir jāizcīna, sevišķi mazajām tautām, kuŗas iekāro lielās, un kolonizācijas zemēm. Brīvību izcīnīt nav viegli. Brīvības vērtību vislabāk izjūt tautas, kuŗas to izcīnījušas ar savām asinīm. Tautas, kas nav to darījušas, brīvību uzskata par lietu, kas kārtojas pati no sevis. Tādām tautām arī nav interese par savu zemi cīnīties. Tādā katēgorijā varam ierindot arī Kanadu. Jautājums ir, cik procentu no tautas būtu uz mieru par Kanadas brīvību cīnīties? Lielai tautas daļai Kanada ir, kā slaucama govs, no kuŗas ir jāizspiež pēdējais piliens bez tās barošanas.

Mēs labi zinām, cik grūti bija brīvību izcīnīt Latvijai. Vispirms uz cīņu bija jāmodina tauta. Mūsu lielie tautas modinātāji bija Atis Kronvalds un Krišjānis Valdemārs. Viņu pūles nebija veltas, tauta ieguva savu brīvību. Nevaram aizmirst grūtības, ar kādām tikām vaļā no komūnisma. Pasaulē lielu ievērību guva franču revolūcija 1789. gadā, kad tauta cīnījās par vienlīdzību un brīvību. Jaunākā cīņa par brīvību notiek vēl šodien Čečenijā, bet tai nav pasaules ievēribas. Brīvības cīnītājus uzskata par nemierniekiem, bandītiem. Pasaulē nevar atrast taisnību, par to tikai jācīnās!

Civilizētā un kultivētā pasaulē brīvībai ir arī jānosprauž zināmas robežas. Tā ir jāsavaldā, kā tramīgs zirgs ar iemauktiem un laužņiem. Ja to nedara, tā pārvēršas patvaļā, kas rada ļaunumu. Daudzi pilsoņi brīvību iztulko aplami, sev par labu, bet sabiedrībai par ļaunu. Patvaļas galējā forma ir anarchija, kurai arī ir savi piekritēji. Brīvība ir sargājama. Tas ir grūts darbs. Valsts un tautas brīvības uzturēšanai galvenais faktors ir pilsoņu apmierinātība un labklājība. Izsalcis un noskrandis pilsonis labprāt ziedos savu brīvību tās apspiedējam, ja tas viņam apsolīs labākus dzīves apstākļus. Tas parādās tagad Latvijā. Agrākie sapņotāji par brīvību tagad saka, ka komunistu valdīšanas laikā esot bijis labāk. To liecina mans piedzīvojums Rīgā 1992.g. Tanī laikā Latvijā vēl bija pārtikas un apģērbu trūkums. Braucot ar taksīti, uzsāku sarunu ar tā vadītāju. Pēc sarunām viņš likās būt antikomūnists. Viņš kritizēja valdības vīrus, kuri esot vecie komunistu varas vīri, un domāja, ka tos vajadzētu nomainīt. Beidzot viņš teica: "Brīvība jau ir laba lieta, bet cik ilgi ar pliku dibenu un tukšu vēderu par brīvību lai priecājas?" Un vai viņam nav taisnība? Bads ir asāks par zobenu, nekādi brīvības solījumi nelīdz. Tautā ir jāuztur ticība, ka tikai ar tēvu zemes mīlestību un nacionālu apziņu varēs uzturēt labklājību, brīvību un kopt, un veicināt savu kultūru. Jaunatne jāaudzina nacionālās organizācijās, kā skautos un mazpulkos, apziņā, ka nākotnē viņiem būs jākalpo tautai un tēvzemei. Arī pieaugušajiem ir vajadzīgs patriotisku un nacionālu izdarību stiprinājums, kas uztur to imunitāti pret nelabvēlīgiem ārējiem iespaidiem. Ārēji ienaidnieki vienmēr mūs iekāros, un būs arī iekšējie, kas tiem gribēs palīdzēt.

Jābūt: vieni likumi un viena taisnība visiem! Nedrīkst izveidoties pilsoņu šķiras, lai būtu tā, kā prezidents Kārlis Ulmanis teica: "Mēs esam katrs savā darbā, bet visi VALSTS DARBĀ". Tikai pilsoņu vienprātība un vienlīdzība kopā ar tautas labklājību var nosargāt brīvību.

TADEUŠS PUISĀNS

Dzimis 1922.g. 22. janvārī Ludzas apriņķī. 1938.g.beidz Ludzas valsts ģimnaziju. Pēc kara dienesta Latvijas armijā, iestājas LU farmācijas fakultātē. Kara laikā ir Latviešu leģionā, ievainots, vairākkārt apbalvots. Kara dienestu beidz ar virsleitnanta dienesta pakāpi. Pēc gūsta Cēdelheimā uzņemts Eslingenas nometnē. 1948. gadā emigrē uz Kanadu. Beidzis Mekmastera universitātes vēstures fakultāti ar BA gradu. Studijas turpina Toronto universitātes vēstures filozofijā, histografijā un vēstures metodikā. Kopš 1957. gada ir Kanadas federālās valdības - meteoroloģiskā dienestā Kanadas ziemeļos un ir viens no nedaudziem tālo ziemeļu speciālistiem ar darbavietu Toronto. 1984.g. pensionējies. Publicējis septiņas grāmatas: Nogrimušās jaunavas mantojums. Senču pēdās. Akmens un sirds (stāsti un tēlojumi). Latviešu katoļi Kanadā 1983.g.- (35 gadu darbība), Latgale (vēsturiskas skices), Latviešu strēlnieku dzejas un dziesmas (antoloģija). The emerging nation. 1995.g. Aktīvi darbojas Daugavas Vanagos, Virsnieku apvienībā, Latviešu katoļu apvienībā u.c. Rakstījis Latvija Amerikā, Universitātes un visos katoļu izdevumos. Ir PBLA Kultūras fonda laureāts.

BALTIJAS APGABALA ĢEOPOLĪTISKĀ SITUĀCIJA

(Referāts 1993.gada 10.janvārī Latviešu namā)

Ģeopolitika ir militārās stratēģijas neatņemama sastāvdaļa un tās spriedumi ir nežēlīgi. Liktenis ir nolēmis mazajām Baltu tautām atrast dzīves vietu divu agresīvu civilizāciju saskares joslā, kuŗu agresivitāte nav beigusies vēl tagad un, kā liekas, nebeigsies nekad.

Vispirms pakavēsimies pie jēdziena: Ģeopolitika. Lūdzu nesajaukt to ar jēdzienu: politiskā ģeografija. Katram notikumam un katrai cilvēku rīcībai ir divi fundamentālie aspekti: vēsturiskais un ģeografiskais. Vēsture nav šķīrāma no ģeografijas, jo ģeografija ir panorāma, uz kuŗas norisinās visas cilvēku aktivitātes. Ģeopolitika nodarbojas ar to cilvēku aktivitāšu apskatu un formulējumiem, kas saistās ar militārās varas apsvērumiem strikti nacionālo interešu robe-

žās. Jēdziens pirmo reizi parādījās īsi pirms Pirmā pasaules kara un Otrajā pasaules karā jau dominēja visus militārās stratēģijas lēmumus. Te arī ir jāpatur prātā, ka ģeopolitika nodarbojas tikai ar stratēģijas jautājumu iztirzājumiem, militāri taktiskā operāciju darbība netiek ņemta vērā.

Pirmais, kas lietoja jēdzienu - ģeopolitika, kā liekas, bija Zviedrijas Upsalas universitātes profesors Rūdolfs Čenlens (Kjellen), kas vācu ģeografa Fridricha Ratzeļa iespaidā pasludināja, ka nacionāla valsts ir dzīvs organisms, kuŗam ir tiesība augt un, ja apstākļi prasa, arī novīst. Šo jēdzienu Rūdolfs Čenlens lietoja kā metaforu, apzīmējot kopsummā visas valsts sociālās un ekonomiskās sistēmas. Daudz savādāk to uztvēra angļu ģeografs Halfords Makinders, un pavisam zinātnisku jēgu tam piešķīra vācieši, īpaši vācu ģenerālis Kārlis Haushofers (1869-1946). Ģenerāli Haushoferi var arī uzskatīt par modernās ģeopolitikas tēvu.

Skaidrības labā ir jāiesāk ar angli Halfordu Makinderi. Savā slavenajā referātā Royal Geographical Society of England priekšā 1905.gadā, viņš parādīja sevi nevis kā ģeografu, bet gan kā ģeopolitiķi, kaut gan viņš sevi par tādu neapzīmēja, liekot pamatus gandrīz visām vēlākajām Haushofera atziņām. Vēlāk, tas ir 1919.gadā, viņš publicēja grāmatu: Democratic Ideals and Reality, kuŗā pirmo reizi parādījās prasība šķirt ģermaniskās iekarojumu tendences no slaviskajām ar mazu neatkarīgu valstiņu ķēdi, pie kuŗām piederēja arī Baltijas valstis. Saskaņā ar Makindera domām, visa Eiropas vēsture ir veidojusies šo divu agresīvo civilizāciju cīņā par politisko varu visā Eiropā. Un ja šīs divas agresīvās civilizācijas šķirtu miermīlīga neatkarīgu valstiņu rinda, miers valdītu Eiropā. Bolševiku revolūcijas iespaidā šī valstiņu rinda vēlāk sajēma pazemojošu nosaukumu "Cordon Sanitaire", ko formulēja franču premjērs G. Clemenceau (1841-1929).

Mekindera galvenos uzskatus var ietvert pavisam īsā

formulā:

1. Kas valda pār Austrumeiropu, tas valda pār Sirdszemi (Heartland)

2. Kas valda pār Sirdszemi, tas valda pār Pasaules Salu (World Island)

3. Kas valda pār Pasaules Salu, tas valda pār Pasauli (World).

Tagad paskatīsimies, ko nozīmē šie jēdzieni, saskaņā ar Makindera aprakstiem. Te vēl jāpiezīmē, ka Makinders savā pieminētajā grāmatā ļoti bieži piemin Baltijas jūru, bet Baltijas valstis ne ar vienu vārdu nav pieminētas. Tas liecina, ka autors šo grāmatu ir rakstījis agrāk, kad vēl tādi jēdzieni sabiedroto apsvērumos neeksistēja.

Jēdziens - Austrumeiropa ietver sevī Balkānus, atskaitot jūras piekrastes, un tālāk uz ziemeļiem - Bulgāriju, Rumāniju, Ungāriju, Čehoslovakiju, Poliju, tad robeža pagriežas strauji uz austrumiem līdz Urāliem, pa to rindu uz dienvidiem līdz Kaspijas jūrai un tad atgriežas Balkānos. Apskatot šo zemes masu, nepaliek nemazāko šaubu, kas valda Austrumeiropā. Tā ir Krievija.

Sirdszeme (Heartland) aptver netikai Austrumeiropu, bet arī visu Āziju, ieskaitot Ķīnu, Afganistānu, Irānu un visas Mazāzijas zemes. Te jau parādās paradokss. Makinders apgalvo, ka Sirdszemē divas spēcīgas valstis, blakus viena otrai, nevar pastāvēt. Bet tagad mēs redzam, ka Sirdszemē ir divas spēcīgas valstis: Krievija un Ķīna. Mēs zinām arī, ka gar šo divu valstu robežu ir notikušas un arī notiek nepārtrauktas cīņas, gan diplomātijā, gan saimniecībā. Robežu jautājumi starp Krieviju un Ķīnu ir tik asi pret-runīgi, ka tie pat nav diskutējami. Līdz šim ir dominējusi Krievija, jo tā bija stiprāka. Ķīna ir pārbīvēta ar cilvēkiem, bet Sibīrijas klajumi ir pustukši. Tas jau ir pirmais aicinājums Ķīnas spiedienam uz ziemeļiem. Ja šinī rajonā aktīva cīņa izveidosies, tā būs nežēlīga cīņa. Šai cīņai

visi priekšnoteikumi pastāv, ar īslaicīgu varbūtēju atvieglinājumu arī Baltijas valstīm.

Pasaules Salas apskatām mēs nepieskarsimies, jo tas mūs pašreiz neinteresē.

Pastāv vēl viens ģeogrāfiskais aspekts, kas Baltijas apgabalam ir ne tikai svarīgs, bet arī liktenīgs. Un tas ir piejūras līdzenums. Tas sākas no Pireneju kalniem Francijā, turpinās ziemeļaustrumu virzienā gar Atlantijas okeāna piekrasti, ietvecot sevī Poliju, Baltijas apgabalu, un pievienojas lielajam zemes okeānam, ar tā dominējošo masu Krievijā, ieskaitot arī Sibīriju. Makinders savos apsvērumos apskata šo līdzenumu kā atsevišķu ģeopolītisku vienību, jo, kā viņš saka, šinī joslā sastopami divi varenākie militārie spēki: sauszemes spēki un jūras spēki. Makindera dzīves laikā gaisa spēki vēl atradās savas attīstības sākumā, tāpēc viņš to ietekmi neapskatīja. Tagad, protams, gaisa spēki ir izveidoti par noteicošo faktoru globālajā cīņā. Pie tiem mēs pieskarsimies vēlāk.

Paskatīsimies tagad, kas tad ir īsti piejūras līdzenums Eiropā. Skatītāja uzmanība tūdaļ pievēršas Baltijas jūrai. Kāds amerikāņu skolotājs, mācot saviem bērniem Austrumeiropas ģeografiju, salīdzināja Baltijas jūras siluetu uz kartes ar lūgšanas pozā ceļos nometušos sievieti, kam galva noliekta Somijas mežos, rokas saslēgtas Baltijas klajumos un ceļgali novietoti Lietuvas / Polijas līdzenumos, lūdzot savām tautām mieru no Austrumiem.

Kā mēs redzam uz kartes, Baltijas jūras siluets tiešām atbilst aprakstītajam, lūdzoties mieru. Lūgšanu pēc miera Baltijas tautām nekad nav pieticis. Vēl vairāk, mēs redzam, ka lielais Eiropas līdzenums, stiepjoties uz austrumiem, nedalāmi ieplūst milzīgajā zemes okeānā, kuŗa vairums atrodas krievzemē. Šinī zemes okeānā Baltijas apgabala niecīgums vienkārši pazūd.

Tas vēl nav viss. Šo zemes okeānu saista kopā ne tikai nedalīts līdzenums, bet arī izteikta nervu sistēma, ko veido upes. Agrākos laikos upes bija galvenie satiksmes ceļi un līdzekļi, purvos, mežos un klajumos dzīvojošām tautām. Tautas, kas kontrolēja upju grīvas, kļuva bagātas, ievācot muitas nodokļus no ceļojošiem tirgotājiem. Mēs zinām, ka Hanzas pilsētu savienība savu bagātību un varu balstīja uz upju tirdzniecības kontroli, kontrolējot lielāko upju grīvas. Visai Viduslaiku tirdzniecībai galvenais pievilksanas punkts bija Bizantija un tuvējie austrumi. Ja kādam bija izdevība ceļot pa Reinu, tur tas atrada krastus nosētus ar lielākām vai mazākām pilīm, kas dzīvoja no abos virzienos braucošo tirgotāju nodevām. Tas ceļš, lai gan īsākais uz Bizantiju, tomēr izvērtās dārgs un bīstams, jo paši nodokļu vācēji nevarēja sadzīvot mierā. Tāpēc tika meklēti lētāki un drošāki ceļi uz to pašu mērķi. Un tādi tika arī atrasti: Visla, Nemuna, Daugava un, mazākā mērā, Gauja.

Krusta kariem ieejot izšķirošā fazē, kaņotājiem bija vajadzīgas preces. Rietumeiropas pilsētās strauji attīstījās rūpniecība. Bet rūpniecībai bija vajadzīgas izejvielas un tirgi. Tādi tika atrasti lielās Krievijas neizmērojamajos mežos un lielās Krievijas neskaitāmajās cilvēku masās. Lai pie tām tiktu, nācās braukt cauri Baltijas tautu teritorijām, īpaši latviešu cilšu zemēm, kurās galvenā artērija bija Daugava. Tas pamudināja uz latviešu un igauņu zemes kolonizāciju, lai kontrolētu galvenos tirdzniecības ceļus - Daugavu un Somijas jūras līci. Pagānu kristīšanas aizsegā sākās vācu "Drang nach Osten" mūsu zemē. Ar vācu kolonistiem Baltijas teritorijā ieradās arī latīņu civilizācija, kamēr otra, tik pat agresīva, civilizācija spiedās no Bizantijas uz ziemeļiem pa Dņepru un Donu. Ar vācu ienākšanu Baltijas telpā sākās parādība, kurai nav līdzīgas, kā liekas, kaut kur citur pasaulē: sākās cīņa starp vēsturi un ģeografiju. Kultūrāli Baltu tautas pieder rietumiem, bet ģeografiski austrumiem.

Šī cīņa ar lielu nežēlību ir turpinājusies cauri gadu simteņiem un nav beigusies vēl tagad.

Baltijas valstis aizņem 160.000 kv. km.
kurus apdzīvo apm. 6 miljoni cilvēku

Atgriezīsimies atkal pie upēm. Mēs jau norādījām, ka Austrumeiropas lielais līdzenums ir caurausts ar nervu sistēmu, es lietoju šo apzīmējumu apzināti, ko veido upes. Upes bija pirmie satiksmes ceļi starp tautām, upes kalpoja kā pirmās sakaru līnijas novadu iekšējā dzīvē, un gar to krastiem tautas pārceļoja no viena apgabala uz otru, meklējot labāku zemi un drošākus apstākļus. Samērā mazajā Valdajas augstienē dzimst daudzas upes, plūstot visādos

virzienos. Kā pirmo minēsim Daugavu. Tā vieno krievzemi ar Baltijas jūru. No Daugavas iztekas līdz Volgas iztekai esot tikai 13 kilometri liels attālums. Šinī pašā augstienē dzimst Dņepra, Ņemuna un Visla. Šinī paša augstienē dzimst Lovat upe, kas ietek Ilmenes ezerā, tad Volchovas upe, Ladogas ezers un Ņeva. No Ņevas paveras ērts ceļš uz Baltijas jūru un Vakareiropu. Beidzamā upju un ezeru sistēma radīja Novgorodu, tur pat tuvumā Pleskavu un Narvu uz Peipusa ezera krastiem. Narva pievienojās Somu jūras līcim. Uz Dņepras krastiem dzima Ķijeva, un Volga dzemdēja Krievijas impēriju, ieskaitot tās galvas pilsētu Maskavu. Maskava, atrodoties upju sistēmas vidū, viegli varēja kontrolēt visus upju tirdzniecības ceļus un samērā īsā laikā izauga par imperijas centru. Blakus upju satiksmei pastāvēja arī sauszemes tirdzniecības ceļi, kas sirmajā senatnē šķērsoja mūsu zemi. Pie tiem es nekavēšos, jo par tiem runā prof. A. Spekke savā grāmatā "History of Latvia" no 76. līdz 99. lappusei.

Mūsu dzimtenes novadi jau no seniem laikiem kalpoja kā transita zeme sveštautu tirgotājiem. Tirgotāji, it īpaši Viduslaikos, bija arī laupītāji, pirāti, slepkavas un iekaŗotāji. Tie ceŗoja grupās, bruŗoti un gatavi cīņai. Viņi veidoja apmetņu vietas, kas vēlāk kŗuva par pilsētām. Par vikingu un vācu tirgotājiem liecina krievu chronikas un archeoloŗiskie izrakumi. Šinī sakarībā var pieminēt vienu izrakteņu vietu pie Gnezdova. Būvējot Rĩgas - Orlas dzelzceŗa lĩniju, 1874. gadā nejaušā veidā zemes racēji uzgāja lielu apbedĩjuma vietu ar tipiskiem vikingu ieroŗiem un citām kultūras lietām, liecinot par skandinavu dziŗu infiltrāciju krievu teritorijā jau 9. un 10. gadusimtenĩ pēc Kristus, ko paŗi krievi labprāt negrib atzĩt. Tirgotāju apciemojumi nesa bagātĩbas, darba rĩkus un darba māku, bet prasĩja arī asinis un dzĩvĩbas.

Pievērsĩsim vēlreiz uzmanĩbu lielajam zemes lĩdze-

numam gar Atlantijas okeāna krastu. Saskaņā ar Makindera uzskatiem, šī zemes sastāvdaļa ir svarīga tai ziņā, ka šeit cauri gadu simteņiem ir sastapušies kontinenta un jūras militārie un ekonomiskie spēki. Jūras spēkus reprezentēja salu valstis, galvenā kārtā Anglija. Pie tiem, ar zināmu apsvērumu, varētu pieskaitīt Dāniju, Holandi un Belģiju, galvenā kārtā to plašo aizjūras koloniju dēļ. No ģeografiskā viedokļa ir svarīgi pieminēt kontinenta militāro spēku mēģinājumus izlauzties cauri insulāro spēku ielenkumam. Te var pieminēt daudzas liktenīgas jūras kaujas, kā piemēram, lielās spāņu Armadas iznīcināšanu 1588. gadā. Napoleons cieta līdzīgu sakāvi 1805. gadā Trafalgaras līcī un Nīlas grīvā. Lai atceramies Vācijas mēģinājumus salauzt insulāro spēku žņaugus Pirmajā un Otrajā pasaules karā. Tie visi palika nesekmīgi. Pēc Otrā pasaules kara komunistiskā Krievija izveidoja milzīgus flotes spēkus un radija bāzes tālu no sarkanās imperijas krastiem, kā, piemēram, Vietnamā, Kubā un, varbūt, arī Nikaragvā un Angolā. Šie spēki laimīgā kārtā netika laisti darbā. Krievija tomēr ir un paliek kontinentāla valsts, kuŗai var būt tikai spēcīgi kontinentālie spēki. Krievijas kontinents ir ļoti nelabvēlīgs jūras spēku darbībai. Krieviem jāveido un jāuztur četras neatkarīgas flotes, kam jādarbojas pilnīgi patstāvīgi, un kuŗas nevar apvienoties, nekrustojot insulāro spēku kontrolētos ūdeņus. Piemēram, tālo austrumu flote nevar apvienoties ar Melnās jūras floti. Melnās jūras flote, savukārt, ar Baltijas floti un pēdējā ar Ziemeļjūras floti, kuŗas galvenā bāze ir Murmanskā. Lai šīs četras flotes varētu apvienoties kopējam uzdevumam, tām būtu jāsalauž dzelžainais insulāro spēku ielenkums, krustojot to kontrolētos ūdeņus. Insulārie spēki, turpretim, var brīvi operēt pasaules jūrās un novērst katra veida apvienošanās mēģinājumus, sakaujot vienu flotes vienību pēc otras jau to izejas bažu tuvumā. Pēdējie politiskie notikumi liecina, ka milzīgie krievu flotes spēki netiks

izlietoti arī tuvākā nākotnē.

Tagad mēs nonākam pie trešā, jaunākā militāro spēku veida, par ko Makinders pat nevarēja sapņot - tas ir gaisa spēki.

Cilvēka pārvietošanās ātrumam ģeopolītiskos apsvērumos ir milzīga nozīme. Ar pārvietošanās ātrumu jāsaprot arī ziņu dienesta efektivitāte. Ceļojot kājām, vai braucot pa upēm dažu kilometru attālumiem jau bija liela nozīme. Un tad cilvēks uzsēdās zirgam mugurā. Stepju vīru spiediena rezultātā sākās lielā tautu staigāšana, kas pilnīgi pārveidoja Eiropas demografiju pirmajos gadu simteņos pēc Kristus. Sabruka Romas imperija un iestājās, tā sauktie, tumšie laiki. Tad zirgus nomainīja tvaika dzinējspēks, un īsta revolūcija sākās ar iekšdedzes motora nodošanu cilvēka rīcībā. Otrajā pasaules karā gaisa spēkiem piederēja izcila loma, un modernais aukstais karš ir mums devis ieročus, kuņu tehnisko darbību var saprast tikai augsti kvalificēti speciālisti. Tas ļoti spilgti parādījās īsajā cīņas periodā Irakā. Ņemot vērā lidmašīnu, raķešu un zemes satelītu ātrumus, tāda lieluma zemes strēmele, kā Baltijas apgabals, ģeopolītiskā nozīmē zaudē savu jēgu. Ļoti žēl, ka tas tā ir jāsaka, bet tā tomēr ir skaudra īstenība.

Angliski runājošās zemēs Makindera idejas nomira tūdaļ pēc Pirmā pasaules kara, bet tās atrada dzirdīgas ausis un simpatijas Vācijā. Vācieši, ģenerāļa Kārļa Haushofera vadībā, pārvērtā ģeopolītiku par militārās zinātnes nozari. Hitlera laikā ģeografija kā tāda pazuda no skolu programām, vācu jaunieši mācījās ģeopolītiku. Haushofera militāri aktīva mūža lielākā daļa pagāja dienot ģenerālštābā. Demisionējies no armijas 1919.gadā, viņš veltīja savu dzīvi ģeografijas lekcijām un dažāda veida rakstu darbiem, strādājot par profesoru Mīnchenes universitātē. Mūža pēdējos gados viņu, kā liekas, mocīja divas atziņas: zaudētais karš un nespēja izlauzties cauri jūras spēku dzelzainajam ielen-

kumam. Pieņēmis zviedra Čenlena (Kjellen) definīciju, ka valsts ir dzīvs organisms, kam ir nepieciešamība un tiesība augt un izplesties, viņš pievērsa savu skatu austrumiem. Šinī ziņā viņš labi sapratās ar Adolfu Hitleru, kas 1923./24. gadā vadīja laiku Lansbergas cietumā un rakstīja savu grāmatu Mein Kampf. Haushofers viņu esot apmeklējis vairākas reizes cietumā un palīdzējis tam formulēt jēdzienu par dzīves telpu (Lebensraum). Te vēl var piezīmēt, ka Hitlera tuvākais cīņu biedrs Rūdolfs Hess bija kādreizējais Haushofera komandētās vienības štāba priekšnieks vai aide-de-camp. Šo triju vīru saskarē izveidojās jēdziens - Wehr Geopolitik (Ģeo-stratēģija). Respektīvi, ģeopolitika kā militārās stratēģijas neatņemama sastāvdaļa. Kad Hitlers nāca pie varas 1933.gadā, strauji cēlās arī Haushofera prestižs. Būdams Minchenes universitātes profesors, viņš lasīja lekcijas, daudz rakstīja un publicēja žurnālu - Zeitschrift für Geopolitik un pie universitātes viņš izveidoja institūtu - Institut für Geopolitik. Institūts pulcināja kopā dažāda vecuma un dažādu karjēru cilvēkus, kam interesēja atjaunot Vācijas varenību, ja ne citādi, tad uz sauszemes. Ģeostratēģija sludināja karadarbību kā totāla rakstura cīņu, kas iekļāva sevī kā ģeografiju, psiholoģiju, kā savas, tā arī pakļauto tautu nacionālos raksturus, to attiecības pret apvidu, dabas bagātības un to ekonomisko izmantošanu. Tieši šinī institūtā, kā redzams, radās ideja par gaisaspēku radišanu ciešākai sadarbībai ar zemes armijas vienībām kaujā. Kā to vēlākie notikumi rādīja, šī sadarbība bija meistarīga. Ar to vēl nepietika, radās arī tādi jēdzieni kā Ģeo-ekonomija; Ģeo-medicīna, Ģeo-jurisprudence un Ģeo-psiholoģija.

Kā redzams, Haushofera darbība ģeopolitikai piešķīra pilnīgi citādu nozīmi. Ja Makinderam, Ratzelim un zviedram Čenlenam ģeopolitika bija kā zinātniska spekulācija par cilvēka un apvidus iespaidiem vienam uz otru, tad

ar Haushoferi ģeopolitika pārvērtās par reālu ieroci Vācijas, kā dzīvā organisma, augšanai un izplatībai, līdz tā aptvertu visu pasauli. Ģeopolitika palika par ieroci iekarojumiem. Haushofers nīda Krieviju, bet arī baidījās no tās. Viņš sludināja sadarbību un Vācijas iespaidu pastiprināšanu šinī lielajā valstī. "Lebensraum" bija jāiegūst miera ceļā. Tāpēc neuzbrukšanas līguma parakstīšanas dienā 1939. gada augustā starp Vāciju un Padomju savienību viņš triumfēja. Ielenkums bija salauzts. Klusā okeāna krastā gaidīja spēcīga salu valsts - sabiedrotā Japāna. Tāpēc viņš nostājās pret uzbrukumu Krievijai. Kad Hitlers spēra šo liktenīgo soli, Haushofers sarūgtināts aizgāja no sabiedriskās skatuves.

Tagad īsumā paskatīsimies, kādu paliekošu iespaidu Haushofera darbība ir atstājusi modernā kara stratēģijas apsvērumos. Pirmkārt, radās vajadzība pēc precīzām kartēm, attiecībā uz klimatu, topografiju, demografiju, ekoloģiju, ekonomiju un t.t. Otrkārt, radās prasība pieradināt cīnītāju klimatam un apvidum, pirms tas devās uz zemi, kas eventuēli varētu kļūt par kaujas lauku. Un beidzot, politika un saimnieciskā stratēģija savienojās ar militāro. Militārām operācijām pievienojās precīzi izstrādāta politiska dimensija. Tas viss prasīja plānošanu globālā mērogā un arī attiecīgo tautu intīmu pazīšanu: to nacionālo raksturu, sabiedrisko struktūru, ekonomiju, etnisko homogenitāti un politisko briedumu. Tomēr ģeopolitiskiem apsvērumiem stratēģijā ir arī liels trūkums: tā neparāda kā uzvarēt karu.

Kā jau agrāk norādīts, Baltijas tautas dzīvo divu agresīvu civilizāciju saskares joslā. Jautājums rodas, kā šī agresivitāte radās? Lai atbildētu šo jautājumu, mums atkal ir jāatgriežas pie ģeopolitikas. Vācija jau no seniem laikiem cīnījās par dzīves telpas un iztikas sagādi savai strauji augošajai tautai. Attīstītā rūpniecība prasīja izejvielas un

tirgu. Jūgas ceļus kontrolēja salu valstis. Varasvīru un tirgotāju skati vērsās uz austrumiem, brīvo zemi kolonistiem, izejvielu daudzumiem un tirgus iespējām krievu masās. Krievijai bija vajadzīga tehnoloģija, cilvēki, kas prastu ar to rīkoties un piedzīvojuši administrātori. Te jau ir pamats "Drang nach Osten" tendencēm. Vācieši prot valdīt, dot rīkojumus un tēlot kungus. To visu viņi prata darīt pagānu kristīšanas aizsegā Viduslaikos un paslēpties zem "kultrēgeru" maskas modernajos laikos. Virzīšanos uz austrumiem varēja sekmēt gan ar pārliecināšanu, gan ar varu. Būdama liela tauta, bruņota ar lielu pašapziņu, tai ar pārliecināšanu daudz nevajadzēja nodarboties, kungi lietoja varu un viltu. Šī agresīvā rakstura formēšanās sākās sen, un no tā nav brīva arī modernā vācu tauta.

Krievu tautas izplatības tendences veicināja milzīgie līdzenumi, bez dabas veidotajām barjērām, kur iekarojumi varētu apstāties. Klajumi un līdzenumi aicināja virzīšanos uz priekšu līdz Klusajam okeānam. Kristīgās ticības mesiāniskais raksturs pastiprināja izplatīšanās tendenci. Maskavai bija jāklūst par trešo Romu, jo pirmās divas Romas ticības sludinātāju izpratnē bija pagrimušas un kritušas. Krievu izcelsmes Vīnes universitātes profesors Fedors Stepuns ir sarakstījis grāmatu, kas arī ir tulkota angļiski: Russian Soul and the Revolution. Tur autors pastāsta, ka krievu cilvēka dvēsele slēpj sevī divas pretešķības: viena, kas radusies rietumu civilizācijas ietekmē un kas ir devusi pasaulei Čaikovski, Puškinu, Tolstoju, Ļermontovu un skaisto krievu baletu, otra, kas sakņojās nežēlīga spēka cauraustajā valdīšanas kārē, un ko krievu tauta ir mantojusi no 250 gadu ilgās mongoļu okupācijas. Bolševiku sistēma apellēja pie beidzamās rakstura īpašības. Baltu tautas ar šo brutālītāti, viltu un nežēlīgajiem valdīšanas veidiem ir labi iepazinušās. Tas nāca āziāta Staļina personā, kas pats apvienoja sevī kriminālītāti, viltu un brutālītāti, vēsturē vēl

nepiedzīvotā apmērā. Krievu cilvēks var būt labs, izpalīdzīga, laipns un nesavtīgs, tas pats cilvēks nākošajā mirklī var kļūt ļoti nežēlīgs sociālās attiecībās.

Vācieši un krievi ir arī meistari ideoloģiju radīšanā, ar ko pamatot savas ekspansijas. Viduslaikos un agrāk visi iekarojumi tika veikti gan Bizantijas, gan Romas mesianistiskā kristiānisma vārdā. Bet pienākot apgaismības un racionālisma laikmetam Eiropā, kristiānisma aizsega vairs nederēja, jo visas tautas jau bija kristītas. Tāpēc Bizantijas un Romas kristiānisma garā pamatotās ekspansijas nometa reliģiskās pretenzijas un pārvērtās par panslavismu un panģermanismu. Tautu interesēm saduroties krasāk, tās arī vairs nederēja. Pirmo nomainīja bolševisms un otru nacisms, pamatbūtībā viss palika pa vecam. Baltu tautas nav piedalījušās pie ideoloģiju veidošanas, bet ir pamatīgi cietušas no visām. Šīs varētu būt agresivitātes pamatiezīmes.

Cauri visiem vēstures periodiem šīs divas civilizācijas ir nepārtraukti cīnījušās savā starpā, gan kara, gan miera laikos. Šī cīņa deva arī Baltijas valstīm iespēju kļūt uz īsu laiku neatkarīgām. Tāpēc visu Austrumeiropas tautu interesēs būtu veidot un stiprināt savstarpēju sadarbību un kļūt par reālu spēku, lai tās nebūtu atkarīgas no Krievijas un Vācijas savstarpējām attiecībām. Īsajos sadarbības periodos četras reizes tie sadalīja Poliju un iznīcināja Baltijas valstu neatkarību. Bet vai Polijas dalīšana un Baltijas valstu iznīcināšana bija nejaušība? No ģeopolītiskā viedokļa ir jāatbild ar noteiktu - nē. No Baltijas jūras dienvidus gala līdz Čehoslovākijas kalnainajiem apgabaliem, cauri visam piejūras līdzenumam iezīmējās enģe, jeb ass, kas atrodas draudoši tuvu Vācijas galvaspilsētai Berlīnei un atdala no lielās valsts vācisko Prūsiju. Tā tas bija pirms Otrā pasaules kara. Un vai ceturtnā Polijas dalīšana ir beidzamā? Lai Dievs dotu, ka uz šo jautājumu varētu atbildēt

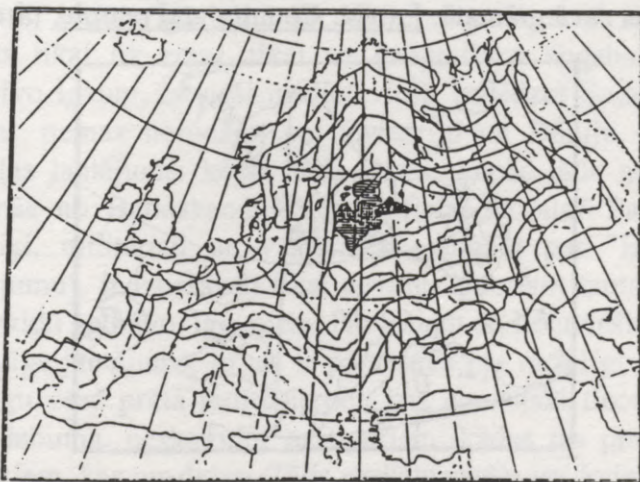
pozitīvi, bet ģeopolītiskie apsvērumi norāda uz pretējo. Baltijas valstis ietilpst piejūras līdzenumā, kas ieplūst Krievijas zemes okeānā. Vai Baltijas valstu neatkarība pastāvēs ilgi? Uz šo jautājumu gribētos atbildēt ar pārveidotiem dzejnieka vārdiem: Mēs būsim lieli un stipri par tik, par cik būs liela un stipra mūsu griba. Bet vai mūsu griba pastāvēt ir liela? Valsti nevar uzcelt vienā vai divos gados. Mūsu politiķi ir jau sākuši šķelties un apkaņoties. Svarīgākie likumi vēl nav pieņemti. Domu dažādība ir skaistākā Dieva dāvana cilvēkam. Domu dažādībā izkristalizējas labākās idejas. Bet ļaunums sākas tad, kad ideju kritika izbeidzas un sākas uzbrukumi personām. Tā vien liekas, ka tas jau ir sācies. Pie šī nedarba ir čakli pielikuši roku arī, tā sauktie, trimdinieki.

Mēs zinām, ka nesenajās pārvērtībās Latvija ir cietusi visvairāk. Latviešu tauta un latviešu zeme visos vēstures periodos ir cietusi no uzbrucējiem visvairāk. Lai atceramies Jāni Briesmīgo un Pēteri I. Arī šo parādību izskaidro ģeopolitika. Austrumu - Rietumu un Ziemeļu - Dienvidu militārā spēka līnijas krustojas Latvijas teritorijā. Krievi nāca no austrumiem un vāci no rietumiem, zviedri no ziemeļiem un poļi no dienvidiem. Šo spēku krustpunkts atrodas mūsu zemītē.

Līdz šim Baltu tautu likteņi ir tēloti ļoti drūmās krāsās. Krāsas ir drūmas, bet vai tumšajām krāsām nav iespējams saskatīt gaišumu kaut vai pie apvāršņa? Īsumā mēģināsim to darīt. Vispirms, mums ir jāatceras un pamatīgi jāiegaumē, ka Baltijas tautu likteņu veidošana atrodas tikai pašu šo tautu rokās. Neviens mums neko uz sidraba paplātes nepasniegs.

1. Baltu tautām ir jāapzinās, pirmā kārtā, ka to zeme ir nedalāma ģeopolitiska vienība, kuŗas spēku var pastiprināt identiska, kopēja saimniecība, kopēja kultūra, vienota uzstāšanās svešu tautu forumā, un, par visām lietām, saskaņoti

veidota aizsardzības sistēma. Mums ir jāapzinās, ka Baltijas valstis viena bez otras nevar eksistēt. Ja krīt viena, jākrīt visām. Tāpēc katra veida vienības traucēšana ir jānovērš ar skaidra prāta un loģikas apsvērumiem. Šī veida apsvērumos emocijām nav vietas. Pretēji nomadiem, zemkopju tautām telpas dotība ir pastāvīgs un nemainīgs lielums, ko pat var apzīmēt par ģeografisku fatālismu. Baltu tautu pagātnes vislielākā kļūda ir bijusi tā, ka, par spīti mūsu ģeopolītiskai kopībai, mūsu senči un arī moderno laiku gudrie nav pratuši radīt kopēju Baltijas vēsturi, ar ko mēs varētu nostāties svešu tautu priekšā. Šis fakts būtu jāiedzen Baltijas politiķu cietajos pakaušos tagad. Baltu tautu iznīcināšana nav jauna parādība, to ir centušies darīt visi lielie Krievijas valdnieki, un to tie darīs arī turpmāk.

200 km zonu karte

2. Jāmaina nepareizais pasaules uzskats, ka Baltijas apgabals iekļaujas Austrumeiropā. Baltijas apgabals pieder Centrāleiropai. Lai to pierādītu, pastāv divas metodes: Viena kontūras metode, un otra attālāko punktu centrālo

meridiānu metode. Velkot kontūras 200 kilometru attālumā vienu no otras gar Eiropas kontinenta malām, mēs atrodam, ka Eiropas centrs iekrīt tieši Baltijas apgabalā.

To pašu apstiprina arī tālāko punktu meridiāni, vilkti ziemeļu - dienvidu un rietumu - austrumu virzienos. Meridiāni krustojas ļoti tuvu Lietuvas dienvidu robežai. Tālāko punktu meridiāni rāda Baltijas apgabala piederību Skandināvijai.

Zviedru ģeografs Sten de Greer, pārbaudot dažus ģeografiskos aspektus, kā morāna topografiju, kristallu formācijas, zemes garozas pacēlumus, kopā ar iedzīvotāju antropoloģiskām un valodu īpatnībām, radīja šim apgabalam citus nosaukumus, kas parāda sakarības ar Skandināviju: Balto Fenno-Scandia vai Baltoskandia, uzsverot ģeografisko kopību apkārt Baltijas jūrai. Par šo pašu jautājumu runā J.Rutkis savā grāmatā: Latvia. Country and people, pirmajā nodaļā.

Latvijas novietojums kā rādīts
tās vidus meridiānā un vidus perellē

3. Baltijas jūru var uzskatīt kā slēgtu kontinenta jūru, kur cauri gadusimteņiem sastapās jūras spēki ar sauszemes spēkiem dziļi Eiropas kontinenta iekšienē. Pastāvot cilvēku lēnajiem pārvietošanās ātrumiem, tā varēja būt tautu šķīrēja

jūra, neskatoties uz to, ka 17. g.s. sākumā zviedri to mēģināja pataisīt par slēgtu savas valsts ezeru. Zviedru varai sabrūkot, Baltijas jūra pārvērtās par igauņu, latviešu un lietuviešu liktens jūru. Tā veidoja Baltijas tautu raksturīgākās garīgās dzīves vaibstus, tā noteica lielā mērā saimniecisko attīstību un tās pakāpi, tā pārdēstīja rietumu civilizāciju Baltijas telpā un veidoja īpašas, tikai šīm tautām raksturīgākās, attiecības ar rietumiem. Ceļus uz Baltijas jūru meklēja senie foinīkieši, grieķi, romieši un arabi. Tos pievilka skaistais, viegli apstrādājamais dzintars. Tā cauri gadusimteniem veidojās Baltijas apgabala psiholoģiska nošķirtība no slavu apdzīvotām zemēm. Baltijas jūra sirmajā senatnē tautas šķīra no Vakareuropas, bet nepaspēja pievienot slaviskajam zemes okeānam. Tā dzima, tā saucamais, "Baltijas jautājums" pasaules politikā un vēsturē. Nelaimīgā kārtā šis "Baltijas jautājums" ir attiecināts tikai uz zemi, tikai uz ģeografisko apgabalu, ko apdzīvo igauņi, latvieši un lietuvieši, izslēdzot Somiju un Poliju, nemaz nerunājot par Zviedriju un Dāniju. Tūdaļ paceļas jautājums: kāpēc tāda izlase, kāpēc tāda norobežošanās no Baltoskandijas ģeografiskā litorala? Pasaules politiķi, militāristi un vēsturnieki, runājot par "Baltijas jautājumu", ir iztīrājuši tikai apvidu, ignorējot tautas, kas šo apvidu apdzīvo. Igauniem, latviešiem un lietuviešiem tas ir sāpīgs jautājums, jo tas ir pārvērties par nežēlīgu, varmācīgu vēsa prāta radītu ieroci, kas egoistiski tiecas pēc sava labuma, neskatoties uz upuriem, kādus tas prasa no cilvēkiem, kas tur dzīvo. Tāds uzskats varēja veidoties tikai tad, kad cilvēku pārvietošanās ātrumi bija mazi un Baltijas jūra bija samērā grūti pārvarams šķērslis.

Tagad, pie moderno cilvēku pārvietošanās ātrumiem, "Baltijas jautājums" tā klasiskajā nozīmē ir beidzis eksistēt. Ja tas vēl kaut kur dzīvo, tad tas ir mūsu politiķu un valstsvīru uzdevums to likvidēt. Ir pienācis laiks piešķirt

Baltijas jūras litoralam pašiem savu interpretāciju. Baltoskandija ir ģeografiski vienota ap Baltijas jūru, vai tai nevarētu būt kopēja politika, saimniecība un kopēja stāja pasaules tautu forumā? Ja tāda nav, tad tā ir jārada. Mums tagad ir daudz rietumu universitātēs izglītotu vidējās un jaunākās paaudzes cilvēku, to darbībai būtu jādod noteikti virzieni pāri politikām stāvoša nacionālisma garā.

Darbs nebūs viegls un prasīs daudzus gadus. Bet darbs ir jādara mums pašiem, pirms mēs vēl neesam nonākuši "lielā lāča rīklē."

4. Septiņdesmit gadu garā bolševiku režīma eksistence skaidri pierādīja, ka daudzo tautu etniskās kopības saites un ar to saistītie nacionālie sentimentu lielajā imperijā nav iznīcināmi ar terroru. Paņemsim tikai vienu piemēru. Mums visiem vēl ir pavisam svaigā atmiņā lielās varas pasludinātā teze, ka nacionālītāšu jautājums Padomju Savienībā ir sekmiģi atrisināts: nav vairs ne krieva, ne latvieša, ne igauņa, ne lietuvieša, ne armēņa un t.t., ir tikai viena padomju tauta. Kā par brīnumu, šo jēdzienu bolševiku ideologi nekur nav definējuši, ja atskaita tik pat nedefinējamu internacionālisma apzīmējumu. Kādu valodu šī padomju tauta runātu, kādu kultūru, vēsturisku vai etnografisku pagātni šī tauta sev varētu pierakstīt? Tāda veida jautājumus neviens nedrīkstēja prasīt. Katra veida spekulācija varēja tikt apzīmēta par buržujsku nacionālismu vai pretpadomju propagandu, kas bija sodāma ar cietumu un izsūtīšanu uz Sibīriju. Protams, ka tā būtu krievu valoda, krievu kultūra, krievu administrācija un krievu čeka. Internacionālisms attiecās tikai uz mazākuma tautībām, nevis uz šovinistisko lielkrievu. Vai vēl vājāk maskētu pārkrievošanas veidu var iedomāties? Lielais viltus atklājās, kad sabruka terrora žņaugi, daudzās impērijas nācijas sāka runāt nacionālās valodas un prasīt sev nacionālās tiesības. Pazuda padomju tauta un tās internacionālisms. Atklājās lielkrieva "Achilleja papēdis".

Bijušai Padomju Savienībai draud Svētās Romas Imperijas un Austro-Ungārijas liktenis. Krievijas daudzo mazākuma tautu nacionālo devumu daudzināšanā Baltijas tautām būtu dedzīgi jāpiedalās. Te parādās lielās impērijas vājuma zīmes.

5. Un beidzamais. Ir jau norādīts agrāk, ka saskaņā ar Makindera uzskatiem, divas spēcīgas valstis Sirdszemē ilgi nevar pastāvēt. Bet mēs redzam, ka Sirdszemē pastāv divas spēcīgas valstis: Krievija un komunistiskā Ķīna. Mēs arī ļoti labi zinām, ka robežu jautājumi tur ir tik sāpīgi, ka diplomātiskā ceļā tie nav atrisināmi un nav pat debatējami. Ķīna ir pārblīvēta ar cilvēkiem, kamēr Sibīrijas klajumi ir samērā tukši, slēpjot sevī vēl neizpētītas dabas bagātības. Uz Ķīnas un Krievijas robežām lido dzirkstis un palaikam liesmo naida sārti. Vai nevajadzētu pameklēt ceļus pasaules diplomātijā, lai uz šiem sārtiem varētu uzliet eļļu, lai tie spožāk degtu? Ciniski ir tā runāt, bet krievu agresija, viltus un draudi rietumu virzienā nemitēties, kamēr tādi paši draudi neparādīsies tālajos austrumos. Laimīgā vai nelaimīgā kārtā tas var izrādīties igauņu, latviešu un lietuviešu dzīvības jautājums.

VĒRES

1. Rutkis.J. Latvia. Country and Poeples. Latvian National Foundation. Stockholm. 1976.
2. De Greer "Das Geologische Finnoskandia und das Geographische Baltoskandia". Geografiska Annaler. X Stockholm 1928.
3. Riha, Thomas "Chronicle of Novgorod" Readings in Russian Civilization. Volume I. University of Chicago Press. 1968.

4. Spekke, Arnolds History of Latvia. M. Goppers. Stockholm. 1951.
5. Kerner, Robert J. The Urge to the Sea. University of California Press. 1952.
6. Spekke, Arnolds The Ancient Amber Routes and the Geographical Discovery of the Eastern Baltic. Zelta Abele. 1957. Stockholm.

BALTIJAS APGABALA ĢEOPOLĪTISKĀ SITUĀCIJA II

(referāts 1994. g. 9. janvārī Latviešu namā)

Tieši pirms gada es mēģināju izskaidrot Baltijas apgabala ģeopolītisko stāvokli, veltot uzmanību tikai trim Baltijas valstīm: Igaunijai, Latvijai un Lietuvai. Es norādīju uz piejūras līdzenumu, kas sākas pie Pireneju kalniem Francijā, stiepjas uz ziemeļ-austrumiem gar jūras piekrasti un ieplūst lielajā zemes okeānā, kas pilnīgi aptver Eiropas Krievijas teritoriju. Šis līdzenums ģeopolītiski ir svarīgs tai ziņā, ka te cauri gadu simteņiem ir sastapušies sauszemes un jūras ekonomiskie un militārie spēki. Es norādīju uz šī līdzenuma nervu sistēmu, ko veido upes, kas ir atradušas savu izcelsmi samērā niecīgā Valdajas augstienē. Es arī izskaidroju vārda - ģeopolitika jēdzienu un norādīju, cik daudz Baltijas valstis, it īpaši Latvija, ir cietušas no daudzo spēku saskarēm, kuŗi ir gribējuši valdīt par šo piejūras līdzenumu.

Šo rakstu varētu uzskatīt par mana iepriekšējā referāta turpinājumu, ieslēdzot mūsu pārdomu sfairā slavu apdzīvotos apvidus: Baltkrieviju, Poliju un divas jaunas valstis - Čehiju un Slovākiju. Arī šo tautu apdzīvotās zemes ģeopolītiskā nozīmē pavisam viegli var pieskaitīt Baltijas

apgabalam, ar zināmām īpatnībām, par kužām es pašreiz arī gribu runāt. Jau pagājušā referātā es norādīju, ka šīs tautas, ieskaitot arī mūs, ir iespiestas sarp divām agresīvām un savtīgām civilizācijām: rietumos ģermāņi, pārstāvot latīņu kultūras mantojumu, un austrumos slavi, bruņoti ar Bizantijas kultūras iespaidiem. Pirmajiem ir mērķis atrast vieglu pieeju lielās Krievijas izejvielu daudzumiem un tirgiem. Otrie, jau sākot ar Jāni Briesmīgo, ir mēģinājuši izcirst logu uz rietumiem, lai tiktu pie tehnoloģijas, izslēdzot svešu varu transita kontroli starpjoslā. Šis aspekts tad arī ir igauņu, latviešu, lietuviešu, poļu, baltkrievu, čehu un slovaku lielākā nelaime, neskatoties uz vislielāko sadarbību no šo tautu puses.

Lai savas zemes sekmīgāk aizstāvētu, minētām tautām jāsadarbojas politiski, saimnieciski un militāri. Pieminētās civilizācijas nav nekā cita respektējušas, kā tikai spēku, un spēkam ir jāstājas pretim ar spēku. Galvenais, kas ir vajadzīgs, saprašanās. Lai labāk saprastos ar citiem, mums jāsak pašiem ar sevi. Ko mēs zinām par slavu tautām, kas dzīvo uz dienvidiem no mums? Ko mēs zinām par viņu vēsturi, saimniecību, par viņu kultūrālo mentālītāti, simpātijām vai antipātijām? Man jāatzīstas, ka šinī ziņā mūsu pašu civilizācijas apcirkņos ir viens liels tukšums. Šinī tukšumā gan var atrast daudz negāciju, bet maz pozitīva. Bet šīs tautas un to dzīves vietas ir ļoti interesantas un ir ļoti saistītas ar mūsu nacionālajām interesēm, atskaitot dažu sīko partiju vai grupu sīkos domu gājienus.

Pirmais, kas mums ir jāsaprot, ka šīs tautas ir katoiskas, ar dziļi iesakņojušos latīņu civilizācijas mentālītāti. Te ir tas akmens, uz kuŗa ir kļpuši, kā cariskās Krievijas administrātori cauri gadu simteņiem, tā arī komunistiskās varas nesēji nesenajā pagātnē. Ar zināmu kauna sajūtu var piezīmēt, ka šai pašai neizpratnei ir kalpojušas arī protestantiskā pozitīvisma garā rakstītās Latvijas vēstures.

Robežu pārkārtojumi pēc Otrā pasaules kara un slaviskā Maskavas tipa mesiānisma tieksmes uz rietumiem skaidri parādīja, kuģā virzienā jāizplešas lielās imperijas robežām. Krievijas ekspansiju austrumos apturēja Klusais okeāns, bet rietumos tās robežas, kā liekas, vēl nav atrastas. Krievi tieksmes pēc zemes un politiskās varas pār citām tautām nekad nav bijis diezgan. Vai pasaules gudrie to kādreiz sapratīs?

Lielās Krievijas imperijas galvenais iekšējās politikas mērķis bija panākt, lai zemes robežās pastāvētu viena pārvalde, viena valoda, viens valdnieks, baltais vai sarkanais, un viena ticība. Šis iekšējās politikas mērķis nemainījās ne caru, ne arī bolševiku valdīšanas laikā. Bolševiku ideoloģija fundamentāli nekā nemainīja, jo tā arī sakņojās ticībā komūnisma svēlaimei nezināmā nākotnē, neskatoties uz to, ka tā bija caurausta ar praktiskās dzīves pretrunām.

Pēc trim Polijas dalīšanām un Napoleona sakāves, Krievija pievienoja sev plašus nekrievu apdzīvotus apgabalus savas valsts rietumos. Līdz ar to krievi iemantoja, tā saukto, "Poļu problēmu". To veidoja poļu tautas gadu simteņu veidotās ilgas pēc brīvības. Poļi, kas palika Prūsijā un Austro-Ungarijā, slepeni drošināja savus tautiešus krievu zemē un turēja dzīvu pretestības garu. Lai kaut cik nomierinātu poļu tautu, cars Aleksandrs I pasludināja Poliju par karalisti un iecēla par tās valdnieku savu brāli lielkņazu Konstantīnu un deva Polijai diezgan liberālu konstitūciju. Lielkņazam Konstantīnam vajadzēja kalpot kā dzīvai personīgai saitei starp Poliju un cara galmu Pēterpilī. Liberālā lielkņaza uzraudzībā poļi baudīja samērā plašu brīvību. Poļus tas tomēr neapmierināja.

Pirmā lielākā sacelšanās notika Varšavā 1830. gada novembrī. Lielkņazs Konstantīns neredzēja tās beigas. Viņš saslima ar cholera un mira Vitebskā 1831. gada 27. jūnijā. Pēc viņa nāves krievi likvidēja daļu no konstitucionālajām

brīvībām un pastiprināja pārkrievošanas spaidus.

Otra, daudz lielāka apmēra poļu sacelšanās sākās 1863. gada 22. janvārī, ko vadīja poļu un pārpoļotā vācu muižniecība. Šī sacelšanās tika brutāli apspiesta. Pēdējās brīvības, ko bija devis cars Aleksandrs I, tika atceltas, poļu valoda tika izmesta no skolām un iestādēm un katoļticīgajiem noliegts pieņemt darbu valsts iestādēs, kā arī skolās. Piederība pie Pareizticīgās baznīcas, kā vissvarīgākais nosacījums, tika attiecināta uz visiem valsts ierēdņiem. Varu pārņēma no Krievijas iepludinātie činovnieki, kas neprata vietējo ļaužu valodu, demonstrējot, tanī pašā laikā, vājas zināšanas darbā.

Divas poļu sacelšanās trīsdesmit gadu laikā parādīja Krievijas vājo vietu. Šī apgabala ļaužu lojālitate parādījās valstij apšaubāma un Pareizticīgajai baznīcai neeksistējoša. Šo apgabalu apdzīvoja katoļticīgie baltkrievi, ukraiņi, poļi, lietuvieši un arī Latgales jeb Vitebskas guberņas latvieši, kuŗu garīgā lojālitate piederēja Vatikanam, kas atradās ārpus krievu administrācijas sasniedzamības robežām. Tāpēc šis apvidus prasīja īpašu uzmanību, īpašus likumus un īpašu pārvaldi. Tam visam pievienojās klāt militāri un ekonomiski draudi no strauji augošās Prūsijas un Austro-Ungārijas. Lai šī veida draudiem stātos pretim, tika radīts Viļņas militārais apgabals, apvienojot sevī Vitebskas, Minskas, Grodņas, Kauņas un Viļņas guberņas, ar pakļautību Ziemeļ-Rietumu teritoriju administrācijai Sv. Pēterpilī. Par pirmo militārā apgabala ģenerālgubernātoru tika iecelts ģenerālis grāfs Michails Muravjevs (1794 - 1866), kas stājās amatā 1863. gada 1. maijā, sešdesmit astoņu gadu vecumā. Kas attiecas uz mums, jāpatur prātā, ka šim militārajam apgabalam tika pakļauta arī Latgale, kas toreiz atradās Vitebskas guberņas sastāvā, kaut gan latviešu zemniekiem ar poļu nemieriem nebija nekāda sakara. Grāfs Muravjevs visu savu mūžu bija kalpojis caram Nikolajam

I un ticēja tikai disciplīnai kā armijā, tā arī ārpus tās.

Muravjevs sāka savu darbu diplomātiski. Tā kā pēdējo nemieru sākēji un vadītāji bija muižnieki, viņa bardzība vērsās pret tiem, ieskaitot Katoļu baznīcu. Grāfs ieturēja samērā labvēlīgu nostāju pret zemniekiem. Administrācija un skolas tika pilnīgi pārkrievistas, klosteri slēgti, 1794 muižas konfiscētas, to īpašnieki vai nu pakārti, vai izsūtīti uz Sibīriju. Bet, lai pielabinātos zemniekiem, Muravjevs likvidēja pēdējās feodālisma atliekas administrācijā, palielināja zemnieku zemes īpašumus, dzēsa parādus un atvieglāja zemes iepirkšanas noteikumus. Zemniekiem, tā sakot, vajadzēja sajūst cara labvēlību.

Muravjevs ilgi nevaldīja. Slimības dēļ tam lielais amats bija jāatstāj, un viņa vietā nāca pārkrievotais vācu ģenerālis Konstantīns von Kaufmans. Von Kaufmans stājās amatā 1865. gada 17. aprīlī. Situācija krasī mainījās. Šis vīrs pazina tikai disciplīnu, bez diplomātijas piemaisījumiem. Konvertēšanai un rusifikācijai bija jānotiek tikai spaidu ceļā. Šinī pašā gadā notika vēl viena ļoti svarīga parādība. Iekšlietu ministrs grāfs P. Valujevs parakstīja 1865. gada 13. septembrī slepeno dekrētu Nr. 141 visām Viļņas militārā apgabala gubernām, piešķirot rusifikācijai likuma spēku. Te vēl jāpiezīmē, ka spēcīgākais pārkrievošanas līdzeklis tanī laikā bija un palika cilvēku pievēršana Pareizticībai. Bet šī dekrēta saturs gubernu kancelejās jau bija zināms, un rusifikācijas spaidi visā militārajā apgabalā jau bija stājušies spēkā. Kā ticams nostāsts vēsta, von Kaufmans, kādā inspekcijas braucienā lietuviešu apdzīvotajos apgabalos, saticis kādu vecu lietuviešu katoļu priesteri un noprasījis tam, kādā valodā tiekot mācītas ticības atziņas bērniem. Lietuviešu priesteris, lai tam nevarētu piedēvēt polisku orientāciju, esot parādījis vecu, nodriskātu atsacību grāmatiņu lietuviešu valodā un paskaidrojis, ka bērni vēl neprotot krievu valodu, tāpēc atsacības tiekot

mācītas mātes valodā. Von Kaufmans esot grāmatiņu paņēmis, to pavirši apskatījis, saplēsis, nometis zemē un samīdījis ar kājām. Tūdaļ, tas ir 1865. gada 6. septembrī, sekoja viņa bēdīgi slavenais cirkulārs visiem militārā apgabala gubernātoriem, aizliedzot drukāt grāmatas, žurnālus un laikrakstus ar latīņu burtiem. Šī referāta apjomi neatļauj pakavēties sīkāk pie cirkulāra satura. Tas ir nodrukāts manā grāmatā "Latgale", ja kādam ir interese, tas to tur var atrast.

Drukas aizliegums sasniedza Latgali 1865. gada 2. oktobrī ar Ivana Petroviča Korņilova parakstu. Sākās visu drukas darbu, kas bija rakstīti ar latīņu burtiem, konfiscēšana un iznīcināšana. 1870. gada sākumā Vitebskas guberņa tika izņemta no Ziemeļ-Rietumu teritorijas pārvaldes un pakļauta tieši Iekšlietu ministrijai. Drukas aizlieguma īstenošanā aktīvu dalību sāka ņemt policija. Katoļu baznīcas rektorijas tika pārmeklētas un, ja kaut ko atrada drukātu ar latīņu burtiem, to konfiscēja. Daži pārmeklētāji bija tik centīgi, ka konfiscēja dzimšanas un miršanas reģistrus, ja tie bija rakstīti ar latīņu burtiem. Aizliegums turpinājās līdz 1904. gada 24. aprīlim, kad cars Nikolajs II to atcēla. Tā tad garīgi vistumšākais periods Latgalē valdīja gandrīz 40 gadus, lai gan latviešu zemnieki to pavisam nebija pelnījuši.

Plauka grāmatu melntirdzniecība. Lietuvieši, ar savu dzīves telpu blakus Prūsijai, izrādījās vissekmīgākie šinī nozarē. Grāmatas drukāja ārpus Krievijas, galvenā kārtā Prūsijā, un pa slepeniem ceļiem tika ievestas cariskajā imperijā. Sevišķi sekmīga izrādījās Lietuvas bīskapa Valančius organizācija. Šī melntirdzniecība 19. g. s. beigās sasniedza vienu miljonu rubļu lielu apgrozījumu. Tā bija tam laikam kolosāla summa. Īsi pirms aizlieguma atcelšanas, grāmatu nelikumīgie transporti izrādījās nekontrolējami. Bet tas attiecās tikai uz Lietuvu un Poliju, Latgale palika nomalē, kā grūti sasniedzama zeme. Tomēr 22 izde-

vumi sasniedza arī Latgali, galvenā kārtā ar ceļotāju ebrēju tirgotāju palīdzību. Tās bija lūgšanu grāmatas, sliktā latviešu valodā, pilnas ar lietuviešu un poļu gramatiskām formām un idiomām. Arī šīs grāmatas, kā lielākie dārgumi, glabājās zemnieku mājās. Drukas aizlieguma spaidi pret Latgali nebeidzās līdz pēdējam brīdim.

Lai labāk saprastu konvertēšanas un rusifikācijas bardzību, īsumā ir jāpieskaņas Krievijas carismam, kā politiskā institūta būtībai. Jau pašā sākumā es izlūdzos piedošānu no tiem klausītājiem, kas ir ieraduši un ieauguši Pareizticībā un ir aktīvi šīs baznīcas locekļi. Katra ticība Dievam ir tik pat laba, cik labs ir pats cilvēks, bet politiskie strāvājumi baznīcas dzīvē nekad nekā laba nav devuši. To var teikt par visām kristīgām baznīcām, kādas vien mēs pazīstam. Politiskie strāvājumi Pareizticīgajā baznīcā cara Krievijā bija spēcīgi un kā vieni no galvenajiem nosacījumiem noveda pie imperijas sabrukuma 1917. gadā.

Fundamentālais likums cara varu definēja šādi:

Visas Krievijas Cars ir autokrats un absolūtais monarchs. Pats Dievs pavēl paklausību Cara visaugstākai autoritātei, ne tikai baiļu, bet arī sirdsapziņas dēļ.

Par viņa fiziskās personas svarīgumu pats cars Nikolajs II nebija mazākās domās. Divus gadus pirms 1905. gada revolūcijas viņš rakstīja savai mātei:

Mana Radītāja acu priekšā man jānes smaga atbildības nasta un katrā laikā jābūt gatavam dot norēķinus Viņam par manu darbu. Man vienmēr stingri jāturas pie manas pārliecības un jāseko sirdsapziņas diktātam.

Te cars Nikolajs II runā par savām attiecībām ar Dievu, tauta nav pieminēta. Tā tad cara personā savijas divi šķietami nesavienojami principi: laicīgais un dievišķīgais, despotiskais un reliģiskais.

Jau pieminētā pamatlikuma 64. sekcijā cara persona prasa sev daudz vairāk:

Krievijas Cars, kā kristīgais valdnieks, ir Greko-Krievu ticības un ortodoksijas augstākais dogmu un labās kārtības svētajā baznīcā aizstāvis. Šinī nozīmē viņš ir uzskatāms par baznīcas galvu.

Tā tad Dievs, ticība, baznīca, fiziskās personas sirdsapziņa vienā pusē un absolūtā politiskā vara otrā. Tā tad absolūtisms kā garīgi, tā arī laicīgi savienots vienā personā, neskatoties uz to, cik šīs personas uzskati un rīcība varēja būt vienpusīga, nepilnīga vai pat kļūdaina. Cara griba diktēja valstij likumus, kurus neviens nedrīkstēja apšaubīt. Cara absolūtā griba teica savu izšķirošo vārdu arī baznīcas kārtībā. Laika trūkuma dēļ es nevaru pieskarties redzamāko slavofilu un it īpaši Konstantīna Pobedonosceva filozofijas iztirzājumiem. Gribu tikai pieminēt viņa teicienu no autora K. Pobedonosceva grāmatas, kas ir tulkota angļiski ar nosaukumu: Reflections of a Russian statesman.

Valsts bez reliģijas var eksistēt tikai kā utopisks ideāls, bez reālītātes iespējām, jo neticība ir tieša valsts noliegšana.

Te iet runa tikai par Pareizticību, citas ticības Svētās sinodes prokurātors neatzina.

K. Pobedonoscevs bija cara Aleksandra III un Nikolaja II skolotājs un ilggadīgs Svētās sinodes augstākais vadītājs. Tagad pacelsim to visbūtiskāko jautājumu: Kā šinī politikas caurstrāvotajā garīgās dzīves atmosfērā varēja iejusties rietumnieciski orientētās evaņģeliskās baznīcas: katolicisms un protestantisms, it īpaši luterānisms? Kā katoļi un luterāņi varēja pieņemt teokratiskās valsts iekārtas spaidus? Šo ticību piederīgie apdzīvoja Baltkrievijas, Polijas, Lietuvas, Latvijas un Igaunijas teritorijas. Šiem cilvēkiem nekas cits neatlika, kā tikai pasīva vai aktīva pretes-

tība.

Daudzi, varbūt, no jums man prasīs, kāpēc es tagad par to runāju. No cara laikiem ir pagājuši vairāk kā 70 gadi, viss vecais ir jau miris. Piedodiet, dāmas un kungi, nekas nav miris. Nekas arī nebija miris. Mēs labi zinām, ka sarkanajā imperijā nemaldīgais dievs dzīvoja Kremli, viņam piederēja "svētie raksti", kuņus neviens nedrīkstēja apšaubīt, viņš diktēja dogmas, spieda savus pavalstniekus ticēt svētlaimei komūnismā, kaut kad nezināmā nākotnē un viņa ideoloģija, pārkrievotais marksisms, pacelts ticības sfairā, turēja savos žņaugos daudzās imperijas tautas. Grēks pret ideoloģijas principiem nozīmēja sodu tepat laicīgajā dzīvē. Sabruka ideoloģija, sabruka arī PSRS. Tagad ir redzams tikai atkailinātais imperialismis, kuņam palicis bijušās lielvaras netīrais spīdums. Krievu tauta ir ticīga tauta, šī vārda vislabākā nozīmē. Krievu tautas skaisto dvēseli mēs redzam pirmsrevolūcijas klasiskajā literatūrā un mākslā. Cerēsim, ka šī dvēsele atkal pacelsies savā iepriekšējā skaistumā, atbrīvojusies no dubļiem, ko tai bija piejaucis bezdievīgais bolševisms. Bet nelaimīgā kārtā, kā to mēs redzam no dzimtenes, politiskās varas principi vēl arvien dzīvo, lai turētu žņaugos tautas, kas nevar rādīt savu skaitlisko pārkāpumu.

Par šo jautājumu varētu arī nerunāt, ja cilvēku un zemes masu varenībā neklausītos rietumu gudrie un nepievienotos diktātiem, kas nāk no ģeopolitiskā centra attiecībā uz Baltijas apgabala tautām. Piemērs ir Igaunijas pilsonības likums. Igaunus nenobaidīja krievi, bet gan rietumu politisko varu spiediens civilizācijas principu vārdā, ignorējot skaudro netaisnību, ko bolševiku vara 50 gadu laikā ir nodarījusi Baltijas tautām. Līdzīgs liktenis sagaida arī Latvijas pilsonības likumu.

Šinī sakarībā var citēt prezidenta Klintona administrācijas augsta ierēdņa uzskatus, kas publicēti New York

Times 1993. gada 7. marta numurā.

Kas varētu iebilst pret krievu Monroe Doktrīnu? Vai tas būtu šausmīgi (terrible), ka krievi parādītos kā miera uzturētāji rajonos, kur citas valstis negrib un nevar iejaukties, lai novērstu nākošo Dienvidslāviju? Vai viņiem nebūtu tiesību rīkoties zem Apvienoto Nāciju mandāta, tāpat kā mēs rīkojāmies Irakā?

Tie ir tikai "gudra" cilvēka jautājumi, bez sociālo, kultūrālo un reliģisko aspektu izpratnes. Bet tie labi parāda, ko varētu nozīmēt Amerikas klusēšanas politika krievu iespaidu paturēšanai Baltijas valstīs. Paturēsim šo citātu prātā un darīsim visu iespējamo, lai šie saudzīgie briesmu signāli pie laika sāktu izspiesties cauri vareno politiķu cietajiem pakaušiem.

Pievēršot uzmanību apgabalam, ko apdzīvo baltkrievi un poļi, nepaliek šaubu, ka viņu apdzīvotās zemes, tāpat kā tās, ko apdzīvo Baltu tautas, pieder pie lielā piejūras līdzenuma, kas ieplūst lielajā zemes okeānā rietumos no Urālu kalniem. Līdzenumu šķērso upes: Nemuna un Visla, kuŗu iztekas pievienojas Pripetas purviem, kam cauri sasniedzama Dņepra. Dņepra radīja Kijevu un lika pamatus lielajai Krievijas imperijai. Abas upes, t.i. Nemuna un Visla, ieplūdzina savus ūdeņus Baltijas jūrā. Klaipēda kontrolēja Nemunu un Danciga Vislu.

Paviršs skats uz kartes parāda, ka baltkrievi un poļi dzīvo starp diviem dzirnakmeņiem, ko veido divas agresīvas civilizācijas, par ko es runāju pagājušā referātā. Mums jānoraida katra veida doktrīnu attiecināšana uz šiem apgabaliem. Atcerēsimies, ka intelektuāļi ir tie, kas rada idejas, kā labās, tā arī sliktās, tikai nelaime ir tā, ka paiet ilgs laiks, kamēr labās idejas atrod vietu praktisko politiķu galvās. Bet par tām ir jārunā. Tautām jāsāk sadarboties.

GUNĀRS ŠUBIŅŠ

Dzimis 1925.g. 27. oktobrī, Tērvetē. Kaŗa dēļ paliek nepabeigta Hercoga Pēterļa ģimnazija Jelgavā. Ģimnazijas kursu pabeidz 1947. g. Vācijā un iesāk studēt inženierzinātnes Darmštates Techniskā augstskolā. Uz Kanadu emigrē 1949.g. un strādā pie Ontario spēkstaciju būvēm. Pēc kalpības gadu nostrādāšanas atrod darbu aizsardzības rūpniecībā un kārtu inženiera tiesību iegūšanas eksāmenu, bet 1960.g. sāk studēt ģeografiju Vaterlū Luterāņu universitātē, ko beidz ar BA hon. gradu un zelta medaļu 1963.g. Studijas turpina Rietumontario universitātē, iegūstot M.Sc. gradu un Ph.D. gradu 1974.g. Kopš 1966.g. līdz aiziešanai pensijai ir profesors Wilfrid Laurier universitātē, mācot fizisko ģeografiju un vides zinības (Environmental Science). LLU pagodināts ar Dr.h.c. gradu 1995. gadā. Līdztekus studijām un darbam pildījis dažādus amatus sabiedrski-politiskajā dzīvē, sākot ar delegāta mandātu pie LNAK dibināšanas 1950.g. Atkārtoti ievēlēts LNAK padomes loceklis. Pildījis dažādus amatus un ir bijis padomes prezidija pirmais vicepriekšsēdis. Pildījis pienākumus Daugavas vanagos: būdams Kičeneras-Vaterlū nodaļas valdes priekšsēdis, Kanadas Zemes valdes loceklis un Kanadas Zemes valdes priekšnieks. Kopš 1936.g. pieder skautu organizācijai, ir rovere vadītājs un pilda dažādus centra vadības amatus. Ir Latvijas Valsts Zemessardzes 62. Padomnieku rotas sakaru virsnieks.

Lasījis un publicējis profesionālus un zinātniskus rakstus latviešu, angļu un vācu valodās. Sarakstījis laboratorijas mācības grāmatu, lasījis daudzus populārzinātniskus referātus. Daudzus gadus mācījis Gar ezera vasaras vidusskolā, lasījis lekciju ciklu Latvijas Lauksaimniecības universitātē par zemes un vides aizsardzības problēmām un referātus Latvijas Agronomu kongresos Latvijā. Ir Talavijas filistrs.

PAR DEMOKRATIJU

(Referāts Toronto Latviešu namā 1996.g. 9. maijā)

Ievadam.

Vārds demokrātija tiek bieži minēts, tāpēc varētu pieņemt, ka tā nozīme visiem ir skaidra. Bet atkārtotā un daudzkārt nepareizā šī vārda lietošana atklāj tieši pretējo

t.i., ka demokrātijas jēdziens palaikam nav skaidrs. Kāpēc tā? Jau labi sen ir bijis iespējams iegūt vidusskolas gatavības apliecību un pat dažādus augstāku mācības iestāžu gradus un diplomus, zinot ļoti maz vai pat nekā par cilvēces kultūru, sabiedriskajām struktūrām un to attīstību.

Okupētajā Latvijā politisku apsvērumu dēļ dažiem izredzētiem un partijai uzticamiem bija iespējams kaut cik iepazīties ar citu kultūru sabiedriskajām un politiskajām sistēmām, bet tikai vadošās varas politiskajā iztulkojumā. Brīvajos rietumos studēt dažādas kultūras un to filozofiskās, saimnieciskās vai politiskās sistēmas vairums studentu atzīst par nevajadzīgu un neinteresantu darbu bez praktiskas vērtības. Rietumu pasaules politisko dzīvi arvien vairāk ietekmē populisms - dažādu pūļa vēlmju uzklaušanās. Politiķu cenšanās izpatikt vislielākajam balsotāju skaitam tiek izmantota savtīgiem nolūkiem. Arvien nekaunīgāk, atsaucoties uz demokrātiskām tiesībām un it kā cilvēktiesību garantētām priekšrocībām, masas veicina attīstīt tādu sabiedrisku iekārtu, kuŗā atļauts censties pēc pašlabuma, sabiedrībai dodot pretim iespējami maz, to apkrāpjot, vai nemaz.

Tā vārdi "demokrācija" un "cilvēku tiesības" ir kļuvuši par buģamiem vārdiem. Piesaucot tos dažādās situācijās, ir iespējams atteikties gandrīz no katra pienākuma un atbildības, pieprasot un bieži arī iegūstot arvien negodīgāk un nelikumīgāk sev iekāroto. Ja tādām nepamatotām vai nelikumīgām prasībām darba piedāvātāji vai ierēdņi nepiekrīt vai pretojas, tad noraidīšana tiek skaļi deklarēta kā nedomokrātiska diskriminācija, cilvēka tiesību pārkāpšana un prasītāja dabīgo tiesību atņemšana. Klaigāšanu un sūdzības atbalsta līdzīgi domājošie un arvien biežāk pat tikai profesionālie protestētāji, sagatavoti visām, tā saucamām, "cilvēktiesību aktīvistu" izdarībām - demonstrācijām,

saukļiem, gājieniem ar plakātiem, dažkārt to visu papildinot ar vandalismu. Tā nav jauna parādība. S.M. Lipsets, 1960.g. publicētajā grāmatā "The Political Man", (178) raksta: ekstrēmistu kustības un izdarības "pievelk neapmierinātos un psiholoģiskos bezpajumtniekus, personīgās dzīves neveiksmīnīkus, no sabiedrības atšķirtos, saimnieciski nedrošos, neizglītotos un prastos kā arī brutālos autoritāriskas ievirzes cilvēkus no visādiem sabiedrības slāņiem". Lipseta uzsvars uz neizglītotajiem un vulgāriem ļaudīm liek atcerēties Platona atkārtotos iebildumus pret "kurpnieku un bodnieku" lomu politikā.

Ievērojams Kembridžas profesors M.I. Finlejs savas grāmatas "Democracy Ancient and Modern" ievadā raksta:

"Rietumu pasaulē ikviens ir "demokrats". Tā ir ievērojama pārmaiņa, radusies galvenokārt kā sekas arvienu vairāk sarūkošajai pilsoņu līdzdarbībai. Elitistu teorijas piekriņķi politiķos to veicina, pieņemot, ka demokrātija var darboties un pastāvēt tikai ar de facto oligarchisku iekārtu, kurā valsti vada profesionālie politiķi un birokrati, kas vēlētājiem atļauj izteikt savas domas šad un tad izsludinātās vēlēšanās. Vispārēja politiska apātija esot laba, jo tā esot zīme, ka valstī viss ir kārtībā".

Turpinot tulkot profesora Finleja domu:

"Iespējams, ka vislabāk zināmais un noteikti visplašāk izplatītais moderno tautas viedokļa aptauju speciālistu "atklājums" ir, ka rietumu sabiedrības tautu masās valda neziņa un galīgs politiskās intereses trūkums. Vēlētāji palaikam nezina, kādus principiālus jautājumus balsojums izšķirs, vairumam aptaujāto balsotāju tas nerūp, viņi pat nezina tādas elementāras lietas kā, piemēram, kas ir Eiropas koptirgus un pat to, kas ir Apvienoto Nāciju Organizācija. Ļoti daudzi nezina, kas viņus parlamentos pārstāv, kas ir kandidāti, un tikai retais zin, kādu politisko noslieci tie

pārstāv".

Un Latvijas cilvēkiem ir jāpaskaidro, ka rietumos katrā vēlēšanu rajonā katrai partijai ir tikai viens vai kādreiz neviens kandidāts, un tikai viens no visu partiju kandidātiem tiek ievēlēts. Tam nu vajadzētu būt atbildīgam vēlētājiem, kuriem daudzās valstīs ir tiesības to atsaukt.

Organizētas sabiedrības sākumi.

Nedaudzi vēl zina, ka demokrātijas idejas radās Grieķijā, un kādreiz piemin pat Atenas, bet vairumam rietumu cilvēku, kuri ir jaunāki par 60 līdz 70 gadiem, ir ļoti mazas zināšanas par visu, kas noticis pirms pēdējā kara, varbūt izņemot paviršu un dažreiz apšaubāmu informāciju par nacisma briesmu darbiem, iznīcinot miljonus žīdu tautības pilsoņu. Tikai reti šeit piemin Padomju režima genocīdus un šķiru iznīcināšanas briesmu darbus.

Klasiskā demokrātijā Grieķijā bija tikai viens posms garajā kultūrvēstures attīstības gaitā. Grieķijā, tāpat kā citur, sākotnējā sabiedriskā organizācija bija tribālisms - cilts. No ģimenes, radu saimes un lielģimenes izveidojās ģints, cilts un vēlāk cilšu apvienības. Tā radās virsaiši, nabobi, faraoni, ķēniņi, cēzari, kuningi un dažādi citi vienvaldnieki - monarhi. Pa laikam tie bija vīri ar izcilām spējām karu un kauju vadīšanā, kā arī ar spējām organizēt ļaudis kopējiem saimnieciskiem pasākumiem.

No šiem karavadoņiem - varoņiem izveidojās viņu ģimeņu dinastijas. Ķīnā, Ēģiptē, Indijā un dažos Āfrikas novados tādas valdnieku dinastijas bija vismaz 5000 gadus pirms Kristus.

Sākotnēji vadonība tika iegūta ar pierādītām spējām, vadot savus ļaudis kaujās uz uzvaru, bet izpelnītai vadonībai bieži sekoja varas patvaļīga sagrašanās. Gandrīz visu dinastiju vēlāko paaudžu valdnieki deģenerējās un kļuva

nespējīgi tautu vadīt, bet, ja tie piedevām izveidojās par absolūtiem nežēlīgiem despotiem, tos sauca par tiranniem. Sākuma vārds tiranns bija amata apzīmējums Grieķijas pilsetu valdniekiem bez varmācības vai ļaundabības iezīmēm. Kad tie vēlāk kļuva par absolūtiem un nežēlīgiem despotiem, vārds tiranns un tirannija pieņēma to tagadējo nozīmi. Ikvienu vienvaldību varam saukt par autokratiju, bet pa laikam ar šo nosaukumu apzīmē labvēlīgu vienvaldnieku.

Ap tirannu pulcējās izmeklētu, sākotnēji gudru, absolūti paklausīgu, labi atalgotu bet padevīgu padomdevēju loks - valdošā kliķe. No tiem ar laiku izveidojās bagātu un intelligentu ģimeņu šķira - aristokrātija (nozīmē labākie ļaudis), un radās valdības sistēma, ko varam dēvēt par oligarchiju (dažu izmeklēto valdība). Padomnieku - aristokrātu, oligarchu uzdevums bija gādāt par tiranna drošību, tā nodrošinot arī savu materiālo labklājību. Ir gandrīz paradoksāli, ka šinī sistēmā ir meklējami pirmie iedīgli demokratijai.

Lai apmierinātu un sekmīgi vadītu tiranna valsti, vajadzēja arvien vairāk spējīgu oligarchu, un tie bija jāizvēlas no tautas vidus, jo bieži vien sākotnējo spējīgo oligarchu pēcnācēji bija gan kļuvuši bagāti ļaudis, bet vai nu nebija vairs tikpat spējīgi, lai labi pildītu savu vecāku pienākumus, vai vienkārši tie vairs negribēja darīt valsts darbu un tādēļ gādāja pašu izraudzītus un atalgotus sava pienākuma darītājus. Tā tauta redzēja, ka ne tikai augstdzimušie tiek augstos amatos, un sāka apjēgt, ka valsts vadīšanā ievērojama vai pat galvenā ietekme var būt cilvēkiem, izraudzītiem no tautas vidus, un tā radās jēdziens demokrātija no grieķu vārda demos - tauta. Atlika tikai viens solis līdz tauta atklātu, ka arī valsts vadītājus var izraudzīt pati tauta bet ne tikai tiranns vai tā ieceltie oligarchi.

Attīstoties tirdzniecībai, amatniecībai un jūrniecībai

cilvēki ieguva arvienu vairāk ziņu par notikumiem citās valstīs. Tās pārveda jūrniki un izplatīja tirgotāji un amatnieki. Tā izplatījās arī atziņa par tautvaldību - demokrātiju. No sākotnēji ļoti mērenas demokrātijas ātri izveidojās tāda, ko tagad mēs sauktu par radikālu vai pat par anarchiju. Tā strauji izplatījās pa visām ostu pilsētām. Pašizdomātas politiskās tiesības sev piešķirt varēja ikviens, neraugoties uz mantas vai izglītības stāvokli. Tas radīja daudzas chaotiskas situācijas - lēmumus sāka pieņemt, balstoties tikai uz populāritāti ieguvušiem priekšlikumiem, neraugoties uz to lietīškumu. Populāritāti viegli ieguva labi runātāji. To izmantoja blēži un krāpnieki, apmānot publiku un gūstot pašlabumu. Tā radās jauna ļaužu šķira demagogi, kuņi, tāpat kā tagad, sludināja dažādus bieži pavisam neiespējamus un nederīgus projektus.

Tai pašā laikā radās arī cita cilvēku grupa - sofistī t.i. gudrie, un izveidoja veselu kustību - sofismu. Ja demagogi nenobriedušās demokrātijas idejas izmantoja savtīgiem nolūkiem, tad sofistī izmantoja tiesību debatēt, visu kritizēt un lietām oponēt, un to izveidoja par spēli veikliem runātājiem. Daži no viņiem pat lielījās, ka, pielietojot viņu metodi, labo var parādīt kā ļaunumu un otrādi. Nav šaubu, ka tas radīja grūtības ikvienas valsts un ikvienas sabiedrības dzīvē. Ir ironiski, ka arī vēl šodien uzpeld pašizdomātas, radikālas un nekontrolējamās demokrātijas sludinātāji un ar sofisma argumentiem cenšas virzīt sabiedrību uz anarchismu.

Perikla demokrātija Atenās.

Senā Grieķija nebija miera zeme. Tur laiku pa laikam bija kaujas, kariņi un kari. Tā tas toreiz bija parasts. Uz īsu laiku, puslīdz apvienoti, grieķi 490.g.pr.Kr. uzvarēja persiešus kaujā pie Maratonas, bet parasti Atenu un Spartas

attiecības nebija draudzīgas. Neskatoties uz to, ka Spartā valdīja kareivīgs un askētisks dzīves veids, persieši tos uzvarēja 480.g.pr.Kr. Termofilas kaujā. Atenieši augsti vērtēja kultūru un mākslu, tādēļ spartieši tos nicināja, tomēr tai pašā gadā atenieši iznīcināja persiešu floti Salamijas kaujā. Uzvaras nesa turību, un Atenās vēl vairāk uzplauka kultūra, māksla un vispārīga labklājība. Uzvaras ieguvumu veiksmīga izmantošana un pilsētas labklājība bija lielā mērā viena vīra - Perikla nopelns. Viņš prata ateniešus vienot un vadīt kopējos pasākumos, bet Atenas un Sparta nevarēja saprasties. Strīdi un nesaskaņas noveda pie Peleponesas kara. Tas bija garš karš - no 431.g.pr.Kr. līdz 404.g.pr.Kr. Pirmo kara gadu beidzot, Perikls uzrunāja ateniešus savā slavenajā varoņu godināšanas runā, ko atstāstīja Tucidīds. Šai runā varam atrast dažus zīmīgus teikumus par Perikla ateniešu demokrātiju.

"...mums patīk mūsu valdības veids; tas ir mūsu pašu nevis aizņemts no kaimiņiem. Mūsu satversmi, kas paredz valdībai rūpēties ne tikai par nedaudziem bet gan par vairākumu, mēs saucam par demokrātiju. Šinī pilsētā visi ir līdzīgi likuma priekšā, bet tā kā katrs esam savādāki, tiekam godināti un kļūstam turīgi par tik, par cik to paši esam pelnījuši"

"...par tik, par cik kāds ir pilsētai derīgs, tas netiek atraidīts, un tā devums tiek pieņemts. Nabadzība nav iegansts tikt atraidītam. No mazturības nav jākaunās, bet kauns ir necensties no tās atbrīvoties..."

"...mēs esam liberāli arī mūsu domāšanā un mūsu savstarpējās attiecībās... mēs izšķīramies kā rīkoties, balstoties uz mūsu lēmumiem un mūsu likumiem. Mēs nebīstamies uzņemties risku, grūtības un briesmas, bet to mēs darām apzinīgi. Citi iedomājās, ka varonīgi, bet varonības iedoma pastāv tikai tik ilgi, kamēr tie nav sastapušies

ar briesmām. Kad tās nāk, tad tie nobīstas un bēg. Īsti drošsirdīgi ir tie, kas uzņemas briesmas un risku, zinot to sekas"

Demokratijas veids Perikla Atenās bija pašu ateniešu nolemtā demokrātija. Balss un runas tiesības bija tikai pilsoņiem, kuŗi tādas bija pelnījuši. Balss un vārda tiesības nebija vergiem. Tāpat balsot un runāt lemšanas sanāksmēs nebija tiesības neizglītotajiem, nepieaugušajiem un sievietēm. Viens no priekšnoteikumiem Perikla laika atenieša atzīšanai par lemt tiesīgu pilsoni bija spēja un griba nest ieročus. No gatavības aizstāvēt valsti nedrīkstēja izvairīties neviens, tāpat kā neviens nedrīkstēja izvairīties no piedalīšanās valsts dzīvē un lemšanā.

Perikla Atenas demokrātija bija diezgan ierobežota un savtīga. Perikla Atenās nekāda demokratiska labvēlība vai tiesības netika dotas kādas citas valsts vai pilsētas pilsoņiem. To redzam Tucidida uzrakstītajā dialogā starp Milosas un Atenas pārstāvjiem. Kad Milosas pārstāvji vēlējās paturēt neitrālītāti Peloponesas kaŗā, atenieši tiem skaidri un gaiši pateica:

" . . ja jūs šeit esat nākuši diņģēties par kaut kādām nākotnes varbūtībām vai, ja esat šeit ieradušies cerēdami panākt kaut ko citu, kā raudzīties īstenībai acīs vai atrast kādu citu veidu, kā glābt jūsu pilsētu, tad mums nav nekādas vajadzības turpināt runāšanu. Vienīgi tad, ja jūs esat ar mieru rīkoties pēc mūsu ieteikuma, varam turpināt runāt."

Uz milosiešu iebildumu par viņu tiesībām izskaidrot savas puses apsvērumus, atenieši tiem atgādināja, ka tās ir Atenas, kas bija guvušas uzvaru pār persiešiem un tamdēļ:

" . . jūs tīri labi zināt, tāpat kā to zinām arī mēs, runājot kā realīstiem, taisnība un patiesības standarts ir atkarīgi tikai no spēka samēriem, tiesības no spējas

spriest. Tādēļ stiprais dara to, ko viņa spēks atļauj, bet vājais pieņem to, kas tam ir jāpieņem."

Kā vēsture liecina, milosieši toreiz nolēma neuzklausīt nekādus ateniešu priekšlikumus. Tie teicās dārgu turam viņu gadus gaŗo neatkarības tradīciju. Šķiet, ka tie patiesībā vēlējās iegūt no divu vareno cīņas, nenaīdojoties ne ar vienu. Tie lika savas cerības uz dievu labvēlību un uz spartiešu uzvaru.. Kā kompromisu milosieši piedāvāja Atenai:

"...mēs būsim draugi ar Atenām bet nebūsim naidā ne ar vienu pusi."

Milosieši piedāvāja slēgt līgumu, kas būtu patīkams abām pusēm, lai tad atenieši Milosu neaizskartu. Atenieši pārtrauca sarunas, aplenca Milosas pilsētu, ieņēma to un izpostīja, nogalināja visus vīriešus, kuŗi bija militārā dienestā gados, un pārdeva Milosas sievietes un bērņus verdzībā.

Tāda bija Atenu demokrātija - seno grieķu demokrātijas kalngals. To varam raksturot ar dažiem vārdiem:- **"kam spēks, tam vara un taisnība"**.

Mēģinājumi uzlabot Perikla demokrātiju.

Vēsture rāda, ka dažus gadu desmitus vēlāk Platons, mācīdamies pie Sokrāta, prātoja par republiku un izdomāja kaut ko līdzīgu komūnismam. Aristotelim tas likās nepareizi. Arī pats Platons saredzēja dilemmu - jo, sludinot pilnīgu brīvību, kopēju mantu un mēģinot sagādāt arī valsts drošību un kārtību, rodas interešu sadursmes. Lai atrisinātu neatrisināmo, sāka rasties pirmā utopiskā fantāzija par ideālo cilvēku, kam nevajaga vadības nedz uzraudzības un kas visu zina un visu dara pareizi.

Bet Platons beīdzot bija spīests atzīt, ka cilvēks tomēr nevar būt īsti brīvs tāpēc, ka tam nav pietiekoši zināšanu. To Platons tā laika garā izskaidroja, uzrakstot piemēru par

dumpīgajiem jūrniekiem un par kuģa kapteini. Platons rādīja, ka jūrniekiem dumpoties un nepaklausīt kapteinim ir galīga ģeķība, jo tiem trūkst vajadzīgo zināšanu teikt stūrmanim kurp kuģi vadīt, tikai kapteinis pazīst zvaigznājus, prot iztulkot gadskārtas un atrast labu jūgu vai drošu ostu. Rezultātā Platona doma, kaut demokratiska, noveda pie elitisma. Platons bija spiests atzīt, ka arī demokratiņā dažādu cilvēku teiktie vārdi nav vienādi vērtīgi, nedz vajadzīgi, nedz arī vērā ņemami. Un patiesi, līdz pat šai dienai vairums runātā ir "tikai ģeķība".

Kaut gandrīz pirms 2400 gadiem sludinātas, Platona idejas nebija tomēr ne jaunas, ne oriģinālas. Jau pie Trojas vārtiem Homērs saredzēja demokratisku izturēšanos. Iliādā rakstīts - skaudīgais, kroplais un ļoti neglītais Tersīts skaļā balsī neatlaidīgi kūdīja kareivjus vairs neklausīt Agamemnonam. Tersītam tika atļauts ilgi runāt pēc patikas, tak beidzot Odisejam apnīcis klausīties uz šo ļauno demagoģisko aģitatoru un tā klaigāšanu. Odisejs uzaicinājis Tersītu izbeigt runāt muļķības. Kad tas nelīdzējis, viņš beidzot ņēmis savu scepteri un ar to sirsnīgi iepēris Tersītu un pasacījis, ka neviens negrib tā muļķības ilgāk klausīties. Vīri tam piekrituši. Tā nu bija primitīva demokratiņa. Katram bijis atļauts runāt un aģitēt - pat pret ķēniņu vai kara vadoni, bet, ja citam, šinī gadījumā pašam Odisejam, muļķību un ķengāšanās likās beidzot par daudz, tad runātāju ar citu piekrišanu apklusināja - ja citādi nevarēja, tad ar spieķi pa muguru. Ir derīgi piezīmēt, ka neskatoties uz paviŗšiem pieņēmumiem, ka Platons un Aristotels bijuši demokrati, ir jāatzīst patiesība, ka viņi abi bija elitisti.

Polītiskā doma attīstas gandrīz cikliskā veidā. Cicerons savā dialogā 'De Legibus' atkal atgriezās no cilvēku izdotajiem likumiem pie dabīga likuma, dabas un Dieva.

"...ir tak vislielākā muļķība iedomāties, ka tautu liku-

mos, paradumos un tradīcijās ierakstītais ir labs un taisnīgs. . . vai jums liekas, ka pat visslavenāko Atenu tirannu likumi bija labi? Vai paši atenieši būtu bijuši priecīgi, ja to likumi patiesi būtu tikuši izpildīti? Un kā gan likums, kaut arī romiešu rakstīts, var tikt atzīts par taisnīgu, ja tas dod tiesību diktātoram (romiešu tiesnesim, kam vajadzības brīdī bija ārkārtīgi spēki) patvaļīgi likt nogalināt kādu pilsoni bez tiesas, nenesot par to nekādu atbildību? . . . Patiesais likums ir saskaņā ar dabu, universāls, pastāvīgs un mūžīgs . . . derīgs visām tautām visos laikos. Klausot patiesajam likumam, visiem būtu viens Kungs un viens Valdnieks visos laikos, DIEVS, jo viņš ir šo likumu radītājs un uzturētājs. Ja kāds nepaklausītu, tad tas tikai muktu pats no sevis, jo . . . kā Enijs sacījis: "Tie ienīst to, no kā tie baidās, un ja kāds ienīst cilvēku, tas vēl viņa nāvi." Jo bailes ir vājš sargs un aizsargs, bet labvēlība dod garantijas mūžam".

Tomēr pat dabīga dievības likuma aizstāvis Cicerons nevarēja iztikt bez kārtības, un tas rakstīja:

" . . . ir dabīgi, ka kārtība ir vajadzīga, lai uzraugi varētu savaldīt savus kalpus, un tie var pat lietot bardzību, ja kārtību nevar panākt citādi, bet tie, kas brīvā zemē sāk rīkoties tā, ka no viņiem ir bailes, tie ir galīgi traki . . . jo, lai arī izdotu likumus, brīvības gars nebūtu apspiežams . . . un brīvībai, kuŗa tikusi uz laiku apspiesta, rodas vēl jo asāki zobi kā tādai, kuŗa nekad nav redzējusi apspiestību . . . tamdēļ . . . nost ar bailēm, turēsimies pie mīlestības . . . "

Apgaismotības laikmeta mēģinājumi un revolūcijas.

Arī šos, senajā Romā un jau pirms tam teiktos vārdus, dzirdam atkal un atkal no jauna. Tagad tos atkārtu pirm-

ziemnieciskie otrā gada studenti, ko šī kontinenta universitātēs dēvē par sofomoriem t.i. "gudriem muļķiem." Nav vietas vienā esejā izsekot kā, veidojoties un nostiprinoties kristietībai, attīstījās Eiropa kopš Svētās Romas imperijas ziedu laikiem. Arī tai periodā viegli saskatīt ciklisku veidošanos no cilts virsaišiem līdz absolūtismam gan laicīgā, gan arī reliģiskā laukā. Reformācija reliģijā un revolūcija civilajā dzīvē bija atkārtoto jaunu ciklu sākumi.

Kopš Francijas revolūcijas cilvēka brīvību, pienākumu un atbildību jēdzieni ir tikuši debatēti gandrīz ikvienā pasaules forumā. Vienmēr ir tikusi piesaukta demokrātija, par kuŗu atkal nav bijis vienprātības. Vai, runājot par demokrātiju, ir skaidrība par ko tiek runāts - valsts vadības sistēmu, sabiedrisko dzīvi vai cilvēka individuālajām tiesībām?

Kas ir demokrātija - daži pagājušā gadu simteņa piemēri.

Kautskis rakstīja *"Eben deswegen, weil sie (Die Demokratie) eine Herrschaftsforum ist, Sie ist die Forum der Herrschaft der Majorität"*.

(Taisni tāpēc, ka tā {demokrātija} ir valdīšanas veids, tā ir vairākuma valdīšana).

Daudz sarakstīts par to, ka demokrātija ir identiska ar revolūcijām un atbrīvošanas kustībām.

Guizot's pastāvēja, ka *"demokrātija ir apspiesto masu cīņas ierocis. Tas arī dod tai īsto iztulkojumu, turpretī zinātniskais iztulkojums, kas rāda demokrātiju kā vairākuma valdību, ir nepieņemams un nepareizs."*

Engels, rakstīdams par demokrātiju un Francijas revolūciju, rakstīja:

"Die Französische Revolution war von Anfang zu Ende eine soziale Bewegung, und nach ihr ist eine rein politische

Demokratie vollends ein Unding geworden"

(Franču revolūcija bija no sākuma līdz beigām sociāla kustība, bet pēc tās tāda tīri politiska demokrātija ir kļuvusi pilnīgi nevajadzīga neiespējamība).

Bet kādā citā vietā Engels runā pats sev pretim, kad viņš ar demokrātiju salīdzina sociālistisko sistēmu un īpaši to aktu, ar kuŗa palīdzību proletāriāts pārņems varu sociālisma nostiprināšanai.

Kādā vēstulē, ko Markss un Engels izsūtīja Vācijas Kommunistenbund biedriem, viņi salīdzināja demokrātiju, demokratus un sīkburžujus kā sinonimus un rakstīja sekojošo:

"Diese Partei, die Demokratische, die den Arbeitern weit gefährlicher ist als die frühere Liberale, besteht aus drei Elementen"

(Šī partija, demokratiskā, kuŗa ir strādniekiem bīstamāka kā iepriekšējā liberāļu partija, sastāv no trīs elementiem).

Tamlīdzīgu pretešķību pasaules literātūrā var atrast dučiem.

Par valdību.

Nākamais pilnībā neatrisinātais jautājums ir par vadību vai valdību demokratiskā valstī. Kas izšķir jautājumus? Vai tikai demokratiski ievēlēti tautas pārstāvji, vai tautas balsojumi par katru jautājumu? Otrs jautājums ir, vai ievēlētais ir brīvi domājošs pārstāvis, vai vēlētajiem atbildīgs runas vīrs. Par otro jautājumu ir bijušas izteiktas dažādas domas.

Robespjers, uzrunājot tautu 1794. gada februārī, pirmo reizi nepārprotami pasacīja, ka cilvēki darot paši, ko tie spēj, un izraugot delegātus un pārstāvjus lai tie darītu to, ko cilvēki paši uz vietas nespēj.

Markss deklarēja ka: *"valdība ir tautas kalpi, ko katrā*

brīdī var atstādināt,"

bet Ļeņins, par varu tautas noteikšanā runājot, uzsvēra, ka:
"...galīgi absurda ir doma par tautas demokrātiju".

Anglijas fabianieši noraida jebkādu plebiscitu, bet dedzīgā aktīviste Rosa Luksemburga līdzīgi Marksam domāja, ka: *"in einer von Grund aus demokratischen Partei"* (*Pašos pamatos demokratiskai partijai...*) ir jābūt nepārtrauktai saskarei starp valdību un tautas masām.

Liekas, ka ievēlētos par domājošiem pārstāvjiem uzskata Robespjers, Ļeņins un fabianieši, un par atbildīgiem runas vīriem Markss un Rosa Luksemburga.

Milzīgs daudzums ir sarakstīts, aizstāvojot tezi, ka īsta demokrātija var attīstīties tikai tur, kur valda proletariāts, jo tas sastāda tautas vairākumu, tādēļ ir spējīgs nodrošināt savu tautvaldniecisko vēlmi.

Nopietnas problēmas.

Nav īstas skaidrības jautājumā, vai demokratiskās vēlēšanās kandidāti būtu izmeklējami no visas tautas ar vienlīdzīgām tiesībām, vai arī būtu vajadzīgi kādi priekšnoteikumi un kvalifikācijas valdības uzdevumu pildīšanai, lai tie būtu visvērtīgākie un spējīgākie sava pienākuma pildītāji. Vai šeit neesam atkal atgriezušies pie oligarchijas, aristokrātijas un elitisma domām?

Nav vienotības par to, cik lielai jābūt kādai vienībai, lai tā varētu veidot un noteikt pati savu dzīves veidu un sabiedrisko iekārtu. Valsts robežās ir pilsētas, pagasti, apriņķi, apgabali un provinces. Par cik tie drīkst demokrātiski izveidot savu dzīvi, neejot konfliktā ar valsts likumu? Cik liela vai maza var būt vienība, kuŗa sevi pasludina par valsti? Šīs ir problēmas, kuŗas nav tikai teorētiskas, un tās ir vērojamas visā pasaulē - gan demokratiskajās, gan autokratis-

kajās zemēs un valstīs.

Pat miermīlīgajā Kanadā visu laiku notiek strīdēšanās par valsts un provinču tiesībām, un jau divus gadu simtus Kvebekas problēma ir tikpat akūta kā pirms konfederācijas laikiem. Amerikas Savienotajās Valstīs ir divas partijas - viena uzsver valsts, otrā pavalšķu tiesības. Neskaitāmās valstīs pasaulē domstarpības ir pārvērtušās kaļos. Pat mūsu izkaisītajā saimītē Kanadā dzirdam sūdzības, ka Toronto ir pārņēmusi visu un neklausās uz to, kas tiek domāts citur.

Ideoloģiskā cīņa notiek arī par jautājumu, ar ko demokrātija ir savienojama - vai ar kapitālismu, sociālismu, merkantīlismu vai ikvienu, vai nevienu no šīm saimnieciskajām sistēmām.

Ir daudz rakstu, kuļi atbalsta domu, ka tikai komūnistiska saimnieciskā iekārta var būt patiesi demokratiska, bet tas tiek tikpat stingri noliegts norādot, ka komūnisms ir patiesībā proletāriāta diktātūra, vienpartijas valdība vai citiem vārdiem fašisms. No pēdējā viedokļa tikai "*lesser fair*" kapitālisms ir spējīgs uzturēt demokratisku valsts iekārtu.

Tālāk, vēl galīgi nenoskaidrotas ir individa attiecības pret valsti. Vēl nav noteiktas un taisnīgas sistēmas, kā izlemt, kam demokratiskā iekārtā ir balss tiesības, kas tās piešķir un kas un par ko tās atņem. Ja balsstiesības automātiski saistāmas ar vecumu, ko tad darīt ar tiem, kas sašnieguši chronoloģisko vecumu un ir tikai ar mazbērna garīgo attīstību. Ja tādām kā nodokļu maksātājam tomēr dod tiesības balsot, tad balsstiesības vajadzētu dot arī bagātību mantojušām mazām bērnam.

Valstij ir nepieciešami līdzekļi, aizsardzība, iekšējs miers un kārtība. Kādā gadījumā demokratiskā sabiedrībā tās loceklis var atteikties no pienākuma pret valsti vai sabiedrību? Ir galīgi neskaidrs un laikam arī nenoskaidrojams jautājums, vai pilsonim vispāri ir pienākums, un no

otras puses, vai valstij ir pienākums. Pieņemot, ka zināmas tiesību, pienākumu un atbildības attiecību vadlīnijas ir izgatavotas, paliek problēma par to, ar kādiem līdzekļiem un cik universāli šo vadlīniju izpildīšana var tikt iedzīvināta? Vai šo vadlīniju, sauktu par likumiem, pildīšana ir brīvprātīga vai pamatota uz bailēm no soda? Lai atceramies, savā laikā Cicerona teikto par brīvību, bailēm un naidu.

Vai ir iespējams radīt demokrātisku valsti?

Atbilde ir jā!

Daudzi gudri un ievērojami vīri ir mēģinājuši demokrātiju definēt. Rezultāti bija dažādi un pat pretrunīgi. Iemesls - demokrātiju nevar izveidot sekojot definīcijai.

Demokrātijas izjūtai ir jāieaug tautas audumā. Palūkosimies, kas notiek skolas pagalmā, dzīvokļu nama sētā vai no skolas brīvā laikā mājas tuvumā uz klusākas ielas pavasārī. Tikko beidzas stundas, bērnu bars izspurdz no klasēm un, kā uz burvju mājienu, pa visu skolas apvidu rodas dažādas spēļu vai citādu nodarbību grupas. Bērni paši ļoti veicīgi izveido savas grupas un noorganizē savas rotaļas. Notiek nepiespiesta izšķiršanās, ko spēlēs un kādā veidā rotaļa vai izdarība noritēs. Nav ne rakstītu likumu, ne padomju, ne komiteju vai uzraudzības, tomēr visi zin kā uzvesties, visi zin, kas ir atļauts un par ko var tikt no spēles izraidīts. Tā ir dabīga demokrātija. Katra tāda rotaļu vai spēļu grupiņa ir kā maza demokratiska valstiņa. Dalībnieki nāk un iet. Dažas grupas kļūst ļoti populāras, citas nīkuļo un pat pārtrauc darbību. Apstākļi mainās, dalībnieki sastrīdās, izlīgst vai tiek izraidīti. Lai tādā grupiņā kāds tiktu uzņemts, tad ir kaut kādā, no ārpuses gandrīz neizprotamā, veidā tomēr jāiegūst grupas vairākuma piekrišana. Ir zīmīgi, ka grupas dalībnieki zin, kas ir katra pienākumi un

tiesības. Ja dalībnieks savu tiesu ilgstoši un atkārtoti neveic, tad tādu pamazām izstumj. Tā demokrātija ir īsta un pastāvēt spējīga sabiedriskās dzīves un līdz ar to arī valsts sistēma, bet tā, tāpat kā daudzas citas sabiedriskas sistēmas, nav ar priekšrakstu vien izveidojama. Demokrātiskai sabiedrībai un tās organizācijas sistēmai ir jārodas un jāizaug pamazām. Paceļas jautājums, kāpēc demokrātija var pastāvēt un būt sekmīga skolas pagalmā vai primitīvā Amazonas mūža meža sabiedrībā, bet ir tik grūti iedzīvināma valsts dzīvē. Liekas, kā pati sistēma tā arī tās sekmju vai neizdošanās iemesli ir diezgan vienkārši.

Skolas pagalma demokrātijā līdzdalību vai ietekmi nevar nopirkt nedz to var liegt ar varu. Primitīvās demokrātijas primārā pamatiezīme ir likuma brīvprātīga pieņemšana un pakļaušanās tā laika sabiedrības vairākuma lēmumam un izvērtējumam par likuma pareizu izpildīšanu. Tā ir personīga brīvība pieņemt sabiedrības pastāvošo iekārtu un kļūt par tās locekli. Ja tādā sabiedrībā sāk veidoties atziņa, ka kādi no pastāvošajiem likumiem vai pieņēmumiem būtu maināmi, tad tas ir iespējams tikai ar visas sabiedrības vairākuma piekrišanu un visiem pieņemamā un zināmā kārtībā. Patiesā demokrātijā nevienu nesoda par mēģinājumu ievest jauninājumus, uzlabojumus vai pastāvošās kārtības likumīgu mainīšanu. Pārmetumi, aizrādījumi un sodi tiek pielietoti tikai tad, ja pastāvošo likumu apzināti un atkārtoti pārkāpj. Nav jāšaubas par to, ka pat demokrātija nav perfekta sabiedriskā sistēma. Tās dzīves un augšanas gaita ir lēna un pa ceļam notiek kļūdas. Bet taisni šīs kļūdas un kļūdiņas, un iespēja tās labot ir demokratiskas sistēmas spēks. Vienmēr atradīsies veidi, kā pastāvošo iekārtu uzlabot, un kā uzlabošanas procesu iedarbināt.

Cita demokrātijas iezīme ir, ka no patiesi demokratiskas sabiedrības locekļa visa sabiedrība sagaida godprātību un

lojalitāti. Vēsture atkārtoti rāda, ka ar varas līdzekļiem sekmīgu sabiedrību nekad nav varēts ilgstoši uzturēt. Visas tirannijas un pat labdabīgas autokratijas līdz šim ir sabrukušas. Kā skolas pagalma rotaļas dalībnieki sagaida no katra būt godīgam, tā tam arī jābūt sekmīgās demokrātiskās organizācijās un demokratiskās valstīs. Likumus var uzrakstīt, tos var mēģināt uzspiest, bet visus likuma pārkāpējus nekad nevarēs noķert un sodīt. Negodīgie locekļi būs visās sabiedrībās. Noteicošā ir sabiedrības nostāja un izturēšanās pret korupciju un negodīgumu. Izšķiroši ir, vai ļaundarus pacieš kā neizbēgamu ļaunumu un pat atdarina, lai gūtu nepelnītu personīgu labumu, vai sabiedrība no tiem novēršas un raida pret tiem likuma bardzību. Tā, lai demokrātiska sabiedrības vai valsts iekārta pastāvētu, par tās labklājību ir jābūt atbildīgam ikvienam sabiedrības loceklim. Perikla demokrātija senajā Atenas pilsētā bija sekmīga tādēļ, ka katram pilsonim bija neizbēgams pienākums piedalīties valsts dzīvē. Kas to atkārtoti nedarija, to atbrīvoja no pilsonības pienākuma, bet līdz ar to arī liedza tam pilsonības tiesības. Pienākuma nepildītājs kļuva par beztiesīgu cilvēku.

Latviešu tautas un valsts problēmas.

Tā, runājot par demokrātiju un tiesībām, esam pamazām nonākuši pie pienākuma un atbildības. Vēl pirms nedaudziem gadiem mēs, svešās zemēs dzīvojošie latvieši, sevi uzskatījām par Latvijas pavalstniekiem un trimdiniekiem. Tas vienkāršoja mūsu stāvokli. Patreiz mūsu tautas stāvoklis ir atkal negaidīti ļoti krasi mainījies. Un tāpēc mums tagad ir ļoti daudz jādoma, kā palīdzēt Latvijas latviešiem jaunajā situācijā. Vai tikai materiāli, vai arī ar mūsu pieredzi brīvajā pasaulē. Bet vispirms jāsaprot, kas īsti notiek mūsu dzimtenē.

Oficiāli Latvija ir atkal brīva valsts. Tautu un valsti vada demokrātiski ievēlēta valdība, un sākotnējā trimdas nepieciešamība vairs nepastāv. Tādēļ ikvienam, kas sevi atzina par trimdinieku, teorētiski vajadzētu ar steigu ceļot atpakaļ uz Latviju, un daudzi to arī dara. Bet, ja valdība ir demokrātiski ievēlēta, tad tas vēl nenozīmē, ka Latvijā ir patiesa demokrātija. Nenoliedzami ir redzams, ka valstī viss nav kārtībā, jo tur pastāv gandrīz chaotiska nekārtība, korupcija, neatbildība, apmulsums un beztiesiskums. Pat ārzemju uzņēmēji, kuŗi steidzās ieguldīt kapitālu saimnieciskos pasākumos, bieži pārtrauc šo darbu, jo likumdošana ir nesaņakota, bieži pretrunīga un pat, ja attiecīgi likumi pastāv, tie netiek piemēroti, vai arī ierēdņi uz vietām tos iztulko pēc patikas. Uz ārpusi valstī ir demokratiska iekārta, un tā ir panākta ar demokratiskiem līdzekļiem, jo valstī ir jau bijušas divas visumā diezgan brīvas Saeimas un vienas pašvaldību vēlēšanas. Stāvokli vēl sarežģī tas, ka pirmtautas tautas pastāvēšana Latvijā ir nopietni apdraudēta. Acīmredzot apspiestības gadi ir pārveidojuši Latvijas cilvēkus. No pašpaļāvīgiem darba darītājiem daudzi divu paaudžu laikā ir kļuvuši par nedarbīgiem iztikas prasītājiem. Straujās pārmaiņas izraisīja valsts drošības un kārtības iestāžu sabrukumu, un daļa iedzīvotāju to izmanto, lai it kā brīvības un demokrātijas vārdā piesavinātos sev visādas tiesības un nelikumīgā veidā iegūtu materiālas vērtības. Nereti, krimināli neatbildīgi indivīdi to panāk ar varmācību. Bet tā kā visai tautai ir ļoti mazas zināšanas par demokrātiju un ar to saistītām tiesībām, pienākumiem un atbildību, tad tauta nav spējīga izmantot savas tiesības un savaldīt tos, kas demokrātijas vārdā tautu krāpj, apzog, aplaupa un citādi izmanto. Senais grieķu filozofs Aristoteļs teica, ka labi likumi vien negarantēs labu valsts dzīvi.

Neraugoties uz Aristoteļa domu pareizību, ir nepie-

ciešams, lai tādi labi likumi valstij tomēr būtu, jo bez tiem valsts valdīšana kļūst neiespējama. Patreizējā Latvijas likumdošanā ir lielas nepilnības. Pieminēsim tikai kā piemēru no padomju režīma pāri palikušo tiesu likumu par noziedznieku sodīšanu. Jā kāds ir pastrādājis virkni noziegumu, un tiesa atrod, ka apsūdzētais ir vainīgs, tad sods tiek piešķirts tikai par vienu noziegumu, vai - tiesneša izvēlēto.

Kā iepriekš minēju, demokrātijas izpratnei ir tautā jāieaug. Tā vēl nebija ieaugusi mūsu iepriekšējās neatkarības, patiesas brīvības gados. Viens iemesls tam bija mūsu 1922. g. satversmes vēlēšanu likums. Tas varbūt būtu varējis būt piemērots kādai vecai, demokrātijā ieaugušai tautai ar stabilu divpartiju iekārtu, bet Latvijā tas atkārtoti noveda pie, tā saucamā, demokrātiskā paradoksa - Saeimas faktiskās likumdošanas kontroles nokļūšana absolūtā mazākuma grupas jeb, tā sauktās, 51. balss balsotāja rokās. Arī patreizējais likuma mazais uzlabojums, nosakot 5% balsu barjēras kvalifikāciju, vēl nav spējis nodrošināt valdībai teicamu un ilgstošu stabilitāti.

Patreizējā iekārtā Saeimā ievēlētie deputāti nav atbildīgi vēlētajiem. Balsotājiem ir jāizšķiras par kādas partijas sarakstu apgabala mērogā, bez nekādas kontroles par to, kuŗi būs īstenie programmas aizstāvji un iedzīvinātāji, jo ievēlēto deputātu izraudzīšana ir atstāta partijas vadības ziņā.

Ir ļoti daudz demokrātiskas valsts paveidu un vēlēšanu sistēmu. Varētu pieminēt pārstāvju demokrātiju, atbildīgo demokrātiju, instrumentālo demokrātiju, diskusīvo jeb debatējošo demokrātiju un vēl daudzus citus valsts vadīšanas veidus, kuŗos izšķirošā izvēle ir valsts iedzīvotājiem, tautas balsij. Tāpat mainās veidi, kā šo tautas balsi uzklausā un kā to valsts birokrātijas iedzīvina. Nav šaubu, ka patreiz demokrātijā ir joprojām pārkātais, taisnīgākais valsts valdī-

šanas veids, bet visos savos paveidos tas ir lēns un joprojām uzlabojams veids visās pasaules zemēs, kur tas tiek pielietots. Par dažādajiem demokrātijas paveidiem lekciju ciklu varētu lūgt sagatavot politisko zinātņu akadēmiskajiem speciālistiem. Tas atkal būtu viens veids, kā mēs, trimdinieki, varētu palīdzēt Latvijai ar savu pieredzi brīvajā pasaulē. Nepietiek, ka tiek izveidoti demokrātiski likumi. Tautai šie likumi jāpazīst un jāsaprot, lai tā varētu piedalīties valsts dzīvē.

VĒRES

BARNETT, Anth.	Soviet Freedom. Pan Books, London 1988
BALL, Terrance	Political Ideologies and the Democratic Ideal. Harper Collins, 1991.
BELL, Jeffrey	Populism and Elitism; Politics in Age of Equality. Regnary Gateway. Washington 1992.
BUDGE, Ian	Parties and Democracy. Coalition formation and Government functioning in Twenty States. Oxford University Press. Oxford 1990.
DAHL, R.A.	Dilemmas of Pluralist Democracies. Yale Univ. Press. New Haven, 1982.
DOEL, Hans, van den,	Democracy and Welfare Economies. Cambridge University Press. Cambridge 1993.
DRYZEK, John. S.	DISCURSIVE DEMOCRACY. Popitics, Policy and Science. Cambridge University Press, Cambridge, New York, Port Chester, Melbourne, Sydbey 1990.
FARRAR, Cyntia	The Origins of Democratic Thinking, Cambridge University Press, Cambridge, New York, New Rochelle, Melbourne, Sydney. 1988.
FINLEY, MOSES, I	Democracy Ancient and Modern, Rutgers University Press, Revised edition. 1985.
FISHER, Frank	Technocracy and Politics of Expertise. Sage publishers, 1990.
FULLER, Graham, E.	The Democracy Trap; the Perils of the Post-Cold War World. Dutton publishers, New York, 1991
GOLDING, Sue.	Gramsci's Democratic Theory; Contributions to Post-Liberal Democracy, University of Toronto Press, 1992.

- HEGEL, G.W.F. *Philosophy of Right*. (T.M. Knox, trans.) Oxford U press, 1967.
- HELD, D. *Prospects of Democracy*. Blackwell house publ. Oxford, 1992.
- HIGNETT, C. *A History of the Athenian Constitution to the End of the Fifth Century B.C.* Oxford University Press, Clarendon Press. Oxford.1952.
- HIRST, Paul *Representative Democracy and its Limits*. Polity Press, Cambridge, 1990.
- JACKSON, Robert. J. *Contemporary Government and Politics: Democracy and Authoritarianism*. Prentice-Hall 1993.
- KAGAN, Donald *Pericles of Athens and the Birth of Democracy*. Free Press, New York, 1991.
- KAUTSKY, Karl *The Dictatorship of the Proletariat*. University of Michigan Press. Ann Arbor, Michigan, 1964.
- KATZENSTEIN, P.J. *Small States in World Markets*. Cornell Univ. Press. Ithaca, 1985.
- LINDER, Wolf *SWISS DEMOCRACY. Possible Solutions to Conflict in Multicultural Societies*. Macmillan Publishing Co. 1994.
- LIPSET, Seymour, M. *Political Man*. Garden City New York. 1960.
- LIVELY Jack and *DEMOCRACY IN BRITAIN, A Reader*. Blackwell Publishers, Oxford 1994.
- LIVELY Adams
- MOGENS, Herman, H. *The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes*. A.J. Cook, trans., Blackwell, Oxford & Cambridge, 1993.
- MOUFFE, Cantal, editor *Dimensions of Radical Democracy; Pluralisms, Citizenship, Community*. Verso press, London, 1992.
- OLSON, David, M. *Democratic Legislative Institutions; a Comparative View*. Armour, New York, 1994
- REISMAN, David, A. *Theories of Collective Action*. St. Martins Press, New York. 1990.
- ROEMER, John E. *The Idea of Democracy*. Cambridge University Press. Cambridge, 1995.
- STOCKTON, David *The Classical Athenian Democracy*. Oxford University Press, Oxford, New York, 1990.
- TAYLOR, Paul, W. *Normative Discourse*. Englewood Cliffs, NJ. Prentice Hall, 1961.
- YOUNG, Oran R. *Anarchy and Social Choice; Reflections on the International Polity*. World Politics. 30: 241 - 263. 1978.

IMANTS ALKSNIS

Dzimis 1921.g. 6.februārī Rīgā. Beidzis Rīgas pilsētas 1. ģimnaziju. 1939.gada rudē iestājas Latvijas universitātes teoloģijas fakultātē. Komunistu okupācijas gadā pēc teoloģijas fakultātes slēgšanas, pāriet uz tiesību zinātņu fakultāti. Vācu okupācijas gadu vidus posmā tiek iesaukts Latviešu Leģionā un kara beigas piedzīvo Vācijā. Pēc kara atsāk tiesību zinātņu studijas Göttingenas universitātē. 1948. gadā izceļo uz Austrāliju un 1954. g. pārceļas uz Kanadu. 1967.g. ievēlēts LNAK valdē un 1970.g. LNAK padomē. No 1982.gada līdz 1989. gadam ir padomes priekšsēdis, 1989.g. ievē-

lēts par LNAK goda dalībnieku. Bijis Toronto Latviešu biedrības priekšnieks, T! K! K! seniors, vairāku dziesmu svētku rīcības komitejās vicepriekšsēdis, Austrumu ev.lut. draudzes padomes loceklis un vairākos citos sabiedriskos amatos.

ALBERTS KVIESIS

JURISTS, VALSTSVĪRS, PATRIOTS

(Piemiņas raksts A. Kvieša simtsgadē 1981.g.Toronto)

Katras kultūrālas tautas attīstība atspoguļojas tās vēsturē. Mūsu vēsture ir tā, kas mūs ierindoja izglītotu tautu saimē, un kamēr vien mums tā būs, un mēs to apzināti glabāsim, mums vienmēr būs tieksme paturēt savu nacionālo kultūru. Bez mūsu vēstures un mūsu nacionālā lepnuma mums viegli varētu draudēt asimilācija, vai arī zust cerības būt brīvai latviešu tautai un valstij.

Mēs pulcējamies piemiņu aktos lai godinātu latviešu dēlus un meitas, kas vai nu ar saviem kara laika varoņu darbiem, vai ar darbību un sevis ziedošanu latviešu tautas vajadzībām ir veidojuši mūsu tautas vēsturi.

Mēs esam pulcējušies lai atcerētos Latvijas trešo valsts prezidentu Albertu Kviesi, kuņa darbs un dzīve jau no viņa

jaunības dienām līdz pat viņa nāvei ir saistījusies ar latviešu tautas likteņiem. Par Albertu Kviesi var droši teikt, ka viņš nozīmīgi kalpojis latviešu tautai un tās vajadzībām. Viņš piederēja tai spēcīgai latviešu inteliģences paaudzei, kuŗa dziļi iesakņojās Latvijas zemē un tautā, bija tās dzīvā daļa, kuŗas asinīs strāvoja tautas griba un dziņa pēc taisnības, brīvības un labklājības. Šie vīri bija pilni ar Latvijas zemes spēku. Tā bija izcilus paaudze, pie kuŗas piederēja daudzi, kas ar savu darbību zinātnē, sabiedriskā darbā un politikā, vai arī kā kaŗavīri ir pelnījuši cieņu un slavu mūsu tautas vēsturē. Šai paaudzei piederēja Alberts Kviesis, kuŗš bija apveltīts ar pozitīvām rakstura īpašībām un daudzām talantiem. Dziļi pārliecināts savos reliģiskos uzskatos, taisnības un goda prāta aizstāvis kā jurists, savu sirdsdedzi ziedojošs valstsvīrs un politiķis, iecienīts un patīkams sabiedrības loceklis un mūziķis.

Ar nožēlu jāsaka, ka par šo cienjamo valstsvīru trimdā atrodami tikai nedaudz dokumentētu faktu. Viņa paša rakstītās atmiņas aizgāja bojā Otrā pasaules kaŗā. Nav vairs dzīvajo vidū viņa laika biedru vai tuvāko līdzstrādnieku, bet, cik man ir bijusi izdevība runāt vai sarakstīties ar tiem, kam vienā vai otrā kapacitātē ir bijusi darīšana ar prezidentu, visi ir apliecinājuši viņa smalkjūtību, laipnību un sirsnību.

Alberts Kviesis ir dzimis 1881. gada 22. decembrī, Jelgavas apriņķa Kalnmuižas, tagad Tērvetes, pagastā, kā pagasta rakstveža Jēkaba un viņa sievas Lavīzes dēls. Dažus gadus vēlāk Alberta Kvieša tēvs pārcēlās uz Penkules pagastu, kur arī bija pagasta rakstvedis, bet pēc pensionēšanās iepirka Tērvetes pagasta Ērgļu mājas. Alberta Kvieša bērnība pagāja Zemgales lauku ļaužu vidū. Pirmo izglītību Alberts Kviesis ieguva mājās un liekas, ka viņa vecāku audzināšana un skološana ir ievadījusi Albertā Kviesī tās ētiskās un morāliskās vērtības, kas kļuva ceļa zīmes visam

viņa mūžam. Sagatavojies pašmācības ceļā, Alberts Kviesis iestājās Jelgavas klasiskā ģimnazijā, kur uzsāka 1902. gadā. Jau ģimnazijas gados Alberts Kviesis sāka interesēties par mūziku. Savās atmiņās viņa laika biedri ir izteikušies, ka Alberts Kviesis nopietni domājis par mūzikas studijām, bet pēc ģimnazijas beigšanas izšķīries tomēr par tiesību zinātņu studijām. 1902. gada rudenī viņš uzsāka studijas Tērbatas Universitātē. Tajā pašā gadā viņš pievienojās latviešu studentu korporācijai Lettoniai, kurā savā aktīva studenta laikā pildīja vairākus konventa amatvīru amatus, ieskaitot Lettonias oldermaņa amatu 1905. gadā. Neskatoties uz intensīvām studijām un sabiedrisko dzīvi sava konventa ietvaros, Alberts Kviesis sava laika daļu ziedoja arī mūzikai, nodibinot un vadot lettonu dubultkvartetu. Jāsaka, ka Alberta Kvieša studijas iekrita ļoti interesantā un notikumiem bagātā vēstures posmā.

Ar marksisma ideju ieviešanos Baltijas telpā, arī studējošā jaunatnē, un pieņemoties naidam pret Cara administrāciju, tuvojās 1905. gada revolūcija. Ideju konflikti bija manāmi studējošās jaunatnes savstarpējās attiecībās, un tie bija Literārie vakari, kur nozīmīgos referātos un sekojošās debatēs izkristalizējās nacionāli domājošās latviešu inteliģences uzskati un idejas par mūsu tautas nākotni. Pamatoti ir pieņemt, ka Alberta Kvieša nacionālā stāja un pārliecība pilnā mērā nostabilizējās šajā nervozā laikā, kad nešaubīgi un ar drosmi sevi bija jādeklarē par cīnītāju latviešu tautas nākotnei. Juridiskās studijas A. Kviesis beidza 1907. gadā, jau pēc 1905. gada revolūcijas, pieredzot un piedzīvojot kontroversālos saspīlējumus, kādiem bija padoti latviešu studenti tajā laikā Tērbatā. Liekas, tas tikai vēl vairāk ir nostiprinājis Alberta Kvieša goda prātu un taisnības jēdziena izpratni.

1907. gadā Alberts Kviesis atgriezās Jelgavā un uzsāka advokāta praksi, sākumā kā zvērināta advokāta palīgs, bet

no 1912. gada kā zvērināts advokāts. Šajā laikā Alberts Kviesis ir ļoti aktīvs Jelgavas sabiedriskā dzīvē. Neskatoties uz darba slodzi un sabiedriskiem pienākumiem, viņš nedēļas nogalēs bieži ar vilcienu brauca uz tēva mājām un tajās reizēs vienmēr spēlējis ērģeles Kalnmuižas baznīcā. Par šo laiku savas atmiņas ir uzrakstījis Kvieša kundzes jaunākais brālis Saddes kungs, kuŗš trimdu vadīja Venečuēlā.

1909. gadā Alberts Kviesis nodibināja ģimenes dzīvi, apprecot Jelgavas lauksaimniecības mašīnu fabrikanta Saddes meitu Elzu. Viņu pirmais dzīvoklis tika ierīkots lielajā Saddes mājā. Tur tajā laikā pulcējās latviešu sabiedrībā pazīstamas un cienījamas personas. Šajā laikā parādījās Alberta Kvieša sabiedriskā darbinieka spējas. Viņš bija Jelgavas latviešu biedrības priekšnieka palīgs. Viņu arī ievēlēja par Sarkanā Krusta vicepriekšsēdi. Šīs organizācijas priekšnieks Jelgavā bija vēlākais pirmais Latvijas valsts prezidents Jānis Čakste. Bet blakus sabiedriskam darbam un advokātūrā A. Kviesis neaizmirsā arī mūziku. Jelgavā viņš sastāvēja operas mīļotāju pulciņā. Pulciņš iestudēja un uzveda operu izrādes Jelgavā, kuŗās A. Kviesis dziedāja basa-baritona partitūras. Viņš īsā laikā kļuva pazīstams un iecienīts sabiedriska darbinieks Jelgavā.

Šai dabīgai darba un panākumu gaitai svītru pārvilka Pirmais pasaules kaŗš. Latviešu tautas liela daļa, tāpat kā tagad, atradās bēgļu gaitās. A. Kvieša ceļi viņu noveda atkal Tērbatā, šoreiz gan ar specifisku uzdevumu. Alberts Kviesis ar Sarkanā Krusta komisiju pārcēlās uz Tērbatu, kur viņa vadībā, kopā ar citiem sabiedriskiem darbiniekiem, tika nodibināta Tērbatas latviešu bēgļu palīdzības komiteja. Tāda pati komiteja, viņa vadībā, tika nodibināta Tērbatas tuvumā esošā Elmā. Lettonias konventa dzīvoklis tika nodots šīs komitejas vajadzībām.

Šajā darbā parādījās viņa organizatora un administrā-

tora spējas. Tērbatā A. Kviesis uzturējās līdz 1917. gada martam, kad sākās revolūcija Krievijā. Tās iespaidā notika vairāki pārkārtojumi, un Alberts Kviesis tika iecelts par Krievijas pilsētu savienības Tērbatas nodaļas priekšnieka vietnieku. Tā Alberta Kvieša bēgļu gaitu ceļi no Tērbatas viņu noveda uz Maskavu. Tā paša gada pavasarī Alberts Kviesis tika ievēlēts pirmajā Kurzemes zemes padomes izpildkomitejā, kur viņš ieņēma juridiskās un organizācijas komisijas priekšnieka amatu.

1918. gadā Alberts Kviesis atgriezās Jelgavā ar nolūku atsākt savu jurista darbu advokatūrā. Kļuva skaidrs, ka jaundibinātai Latvijas valstij būs vajadzīgi visi spējīgie un apdāvinātie darbinieki. Drīz pēc Latvijas valsts proklamēšanas viņš tika iesaistīts valsts uzbūves darbā. Valsts sākuma laikā viņš atstāja advokatūru un kļuva par Apgabaltiesas, vēlāk Tiesu Palātas locekli, un 1920. gadā viņš jau tika iecelts par Tiesu Palātas priekšsēdētāju.

Polītiskā darba ievirzē jau Latvijas valsts sākumā viņš darbojās Zemnieku savienībā, kuŗas loceklis ir kopš tās dibināšanas. Polītiskā laukā sākās viņa ievērojamais mūža darbs. Kā Zemnieku savienības pārstāvis viņš iegāja Tautas padomē, Satversmes sapulcē un pirmajās trīs Saeimās.

Latvijas valsts pirmajos gados Alberts Kviesis kā izcils jurists piedalījās vairākās delegācijās ārzemēs. Kā svarīgākā minama Latvijas miera delegācija, kas 15. jūlijā 1920. gadā Berlīnē noslēdza līgumu par sakaru atjaunošanu starp Latviju un Vāciju. Alberta Kvieša precīzā juridiskā valodā ir ietverti vairāki nozīmīgi līgumi un dokumenti, kas radušies jaunās valsts sākuma gados.

Zemnieku savienības sastāvā sākās viņa politiskā karjēra. No 1921. līdz 1923. gadam Alberts Kviesis bija iekšlietu ministrs Zigfrīda Meierovica kabinetā, no 1923. gada ir Tiesu Palātas priekšsēdis. Saeimā Alberts Kviesis vada juridisko komisiju un no 1926. gada ir Saeimas priekšsē-

dētāja biedrs.

Visus tos gadus viņam bija ļoti liela darba slodze. Gaŗās sēdes tiesā un Saeimā, tiesu lietu sagatavošana mājās, administratīvie un sabiedriskie pienākumi, darbs Saeimas juridiskā komisijā, pienākumi Zemnieku savienībā aizņēma visu viņa laiku, un darba dienas parasti bija visai gaŗas.

Neskatoties uz to, Alberts Kviesis neatteicās no sabiedriskiem pienākumiem un uzdevumiem arī citās dzīves nozarēs. Viņš bijis ev. lut. Doma draudzes padomes loceklis, kādu laiku arī Padomes priekšsēdis, un dažu labu reizi kopā ar senātoru Jēkabu Grotu un profesoru Ludi Adamoviču Doma baznīcā sagaidījis baznīcēnus un stāvējis pie draudzes kolektes trauka. Viņa paraksts ir uz archibīskapa Teodora Grīnberga amatā ievēšanas dokumenta.

Viņš arī mēģināja atlicināt laiku mūzikai, dodot tīri praktiskas dabas atbalstu un palīdzību mūzikas attīstībai un augšanai, bija Nacionālās Operas direkcijas loceklis.

A. Kviesis neaizmirsā jau Jelgavā sākto darbu Sarkanā Krustā un bija arī Rīgas latviešu biedrības valdes loceklis. ✓ Alberts Kviesis bija skautu un gaidu centrālās organizācijas goda prezidents. Skautu lielās nometnes laikā Asaŗos viņš tika apbalvots ar Lietuvas un Igaunijas skautu organizāciju augstākām goda zīmēm.

1930. gada 9. aprīlī viņu ievēlēja par Latvijas valsts prezidentu un 1933. gadā arī otru reizi uz trijiem gadiem. Pildot šo amatu, lielā mērā mainījās viņa pienākumi un uzdevumi. Kā valsts prezidents Alberts Kviesis reprezentēja Latviju starptautiskā forumā, to darot ar labiem panākumiem. Kā valsts prezidents viņš bija arī Latvijas bruņoto spēku augstākais komandieris. Viņš neņēma vairs tiešu līdzdalību administratīvā un Saeimas likumdošanas darbā, bet viņa uzdevums bija raudzīties, lai valsts pārvaldes darbs ritētu Latvijas Satversmes ietvaros un garā. Valsts prezidenta amatu Alberts Kviesis pildīja maksimālo laiku (pēc

Latvijas Sarversmes 39. panta viena un tā pati persona nevar būt ilgāk valsts prezidenta amatā kā sešus gadus no vietas), un pēc mūsu Satversmes pieņemšanas Alberts Kviesis šo amatu ir pildījis visilgāk. Šos sešus gadus viņa piekritēji un viņa politisko uzskatu pretinieki ar cieņu atzina, ka Alberts Kviesis ir apzinīgi un labi pildījis savu Latvijas Saeimai doto prezidenta zvērustu. Prezidenta amats viņu noveda no valsts vadības likumdošanas un administratīvās galotnes vairāk tiešā kontaktā ar latviešu tautu, un viņa līdzdalība bija manāma ne tikai Rīgā, bet arī Latvijas pilsētās un laukos. Līdztekus notikumiem, kuŗiem bija kopējs vispārējs nacionāls raksturs visas Latvijas apmērā, viņš it bieži bija redzams mazākos notikumos, kādas pilsētas vai vietas ietvaros. Pie valsts mērogā nozīmīgākiem notikumiem pieminama Brīvības pieminekļa pamatakmens likšana 1931. g. 18. novembrī un pieminekļa atklāšana 1935. g. 18. novembrī, ko A. Kviesis kā valsts prezidents atklāja ar spēcīgu patriotisku runu. Viņš bija 7. Vispārējo dziesmu svētku goda kurātorijas loceklis un teica svētku atklāšanas runu. 8. Vispārējie dziesmu svētki notika viņa protektorātā, un tajos viņš piedalījās ar svētku runu. Protams, kā valsts prezidents viņš arī piedalījās Latvijas armijas parādēs. Savus valsts prezidenta pienākumus viņš pildīja ar sirsnību un mīlestību, darbs viņu noveda daudzās Latvijas vietās. Cilvēki, kuŗiem bijusi izdevība viņu sastapt, ar prieku atceras viņa sirsnību un vienkāršību. Kādreizējais Saeimas deputāts Jānis Lejiņš savās atmiņās raksta:

"Talsu apriņķa valde 1930. gadā Talsos rīkoja rajona lauksaimniecības izstādi, kuŗu atklāt aicināja valsts prezidentu Albertu Kviesi. Viņš ieradās kopā ar kundzi, adjutantu E. Kuplo un zemkopības ministru V. Gulbi. Iebraucot Talsos, A. Kviesi apsveica Talsu iedzīvotāji, un es viņu iepazīstināju ar visām apriņķa un pagastu amatpersonām.

Izstādes laukumā A. Kviesis teica piemērotu atklāšanas runu, un pēc azaida mēs viņu izvadījām atpakaļceļā uz Rīgu. Tā bija vienīgā reize, kad Talsus apmeklēja kāds valsts prezidents".

Bet droši var apgalvot, ka nevienam citam valstsvīram nav bijuši tik labi panākumi Latvijas reprezentācijai uz ārieni kā prezidentam Albertam Kviesim. It sevišķi tas sakāms par attiecībām Baltijas valstīs. Viņa laikā atplauka draudzīgas un sirsnīgas attiecības ar Igauniju. To vēl veicināja laimīgs apstāklis, ka Igaunijas valsts prezidents Konstantīns Pets nāca no igauņu studentu korporācijas Fraternitas Estica, kuŗai ar Lettoniu bija draudzības līgums. Tā šo abu valstsvīru oficiālās attiecības tika pastiprinātas ar savstarpēju cieņu un draudzību. It sevišķi tas bija manāms prezidenta Konstantīna Petsa Latvijas apciemojuma laikā sakarā ar 18. novembra svinībām, kad Latvijas Universitātes aktīvais sastāvs, pirms došanās organizētā gājienā uz Brāļu kapiem, Raiņa bulvārī stāvēja galā špalerā. Abi prezidenti vaļējā kariatē lēnām brauca cauri studentu ierindai, un varēja manīt, ka ir noticis kaut kas vairāk, kā tikai formāla protokola ievērošana. Šo abu valstsvīru personīgās draudzības sekas vēlākā dzīvē parādījās daudzos sektoros.

Līdzīgs stāvoklis bija arī attiecību uzturēšanai ar Lietuvu, un arī šeit savu lomu spēlēja personīga rakstura attiecības. Lietuvas valsts prezidents Antons Smetona un Lietuvas sūtnis Latvijā bija lietuviešu studentu korporācijas NeoLithuania filistri, un Lettoniai ar NeoLithuanu bija draudzības līgums, ko no Lettonias puses svinīgā ceremonijā bija parakstījis prezidents Alberts Kviesis.

Nekad agrāk kā valsts prezidenta Alberta Kvieša laikā Baltijas tautu draudzība neiegāja tik dziļās gultnēs, ielaižot to akadēmiskā jaunatnē, nākamiem dažādu profesiju vīriem trijās zemēs. Arī pēc tam tā nerasniedza tādas virsotnes kā ar viņa personu.

Es vēlos pieminēt faktu, ka Alberts Kviesis domāja par triju Baltijas valšņu apvienību, lai būtu stiprāka un vairāk koordinēta bruņošanās un zemju aizstāvēšanas programma.

Alberts Kviesis daudz ceļoja un savos ceļojumos iepazinās ar daudziem ievērojamiem cilvēkiem. Liekas, ka tanī laikā viņš pievērsās domai par, tā saukto, Eiropas savienību, kuŗā pēc viņa domām būtu jāiekļauj Baltijas valstis. Par šādu Eiropas valšņu savienību jau bija rakstījuši savos darbos vairāki rakstnieki, un konkrētāku formu šī ideja pieņēma pēc Pirmā pasaules kaŗa, kad par to sāka runāt arī politiķi un valstsvīri. Šīs Pan-European Union idejas piekritējs, kuŗa konkrētāku formu pieņēma 1924. gadā, bija Alberts Kviesis. Tomēr Eiropas valšņu attīstība pieņēma citu virzienu, no tīri demokratiski parlamentāras ideoloģijas pievērsoties dažādām autoritāro valdību sistēmām. Šīs kustības iespaidā, protams, Pan-European Union idejas vairs nebija populāras. Savus ieskatus viņš ir pārrunājis ar savas ģimenes piederīgiem, piebilzdam, ka tas būtu kaut kas tāds, kas būtu jākārtu nākošam prezidentam vai prezidentiem.

Kaut gan Alberts Kviesis visiem ir palicis atmiņā ar savu neviltoto vienkāršību un sirsnību, valsts reprezentācijai uz ārieni viņš parasti pastāvēja uz diezgan krāšņu ceremoniālu. Par to savās atmiņās raksta sūtnis Jānis Tepfers no Zviedrijas:

"Tanī laikā es biju protokola šefs ārlietu ministrijā, kam bija jākārtu attiecības un ceremoniālā daļa, kas bija saistīta ar pie mums akreditētiem ārzemju sūtniem un diplomātiem. Šos jautājumus kārtojot, protams, daudzkārt bija jāsazinās ar prezidentu vai viņa tuvākiem līdzstrādniekiem. To parasti mēdza darīt mūsu ārlietu ministrs, bet varēja gadīties, ka arī prezidents man piezvanīja pa telefonu un apprasījās par attiecīgo diplomātu, kas viņam bija jāpieņem, vai arī pārrunāja priekšā stāvošo ceremoniālu, izsakot

savas vēlēšanās vai ierosinājumus to izkārtošanai.

Šai ziņā A. Kviesis bija ļoti ieinteresēts, lai attiecīgais ceremoniāls būtu pēc iespējas cienīgāks un krāšņāks. Tas sevišķi zīmējās uz sūtņu akreditēšanas gadījumiem, kad viņš vēlējās, lai viss notiktu iespaidīgi un cienīgi. Viņa laikā arī tika pastiprināta mūsu virsnieku un kaņavīru goda sardze, gan pils parādes kāpnēs, gan arī attiecīgās zālēs, caur kuřām sūtnim bija jānāk. Tika papildināts arī augstāko ārlietu ministrijas ierēdņu skaits, kas sūtņus sagaidīja pils baltajā zālē un vēlāk kopā ar viņiem sekoja pieņemšanas salonā, kur gaidīja prezidents.

A. Kviesis bija ļoti inteliģents un sabiedriska cilvēks, kas labi prata ar diplomātiem apieties. Tādēļ viņam vienmēr bija arī labas un patīkamas attiecības ar akreditētiem ārzemju sūtniem, kuři arī savukārt atsaucās par viņu ar lielu cienību un atzinību. Par politiskiem jautājumiem man ar A. Kviesi nekādi tieši sakari nebija, bet, cik varēju vērot dažādās sanāksmēs un sarīkojumos, viņš arī šajās lietās bija ļoti labi informēts, stāvot mūsu Saeimas vadošos amatos. Kā vienam no mūsu redzamākiem juristiem viņam arī bija patīkams un veikls diskusiju veids, kas viņam radīja daudz simpatiju".

Valsts reprezentācijas darbam un labu attiecību nodibināšanai un uzturēšanai Alberts Kviesis piegāja ar lielu rūpību un nereti izlietoja dažādus veidus šo centienu sekmēšanai. Pats būdams medību sporta cienītājs, viņš reizi pa reizei izlietoja medības kā forumu, lai tuvāk iepazītos ar pašu nozīmīgākiem politiskiem darbiniekiem vai arī ar vienu vai otru ārzemju diplomātu. Par to savās atmiņās raksta Saeimas deputāts Jānis Lejiņš:

"Kādreiz biju A. Kviesim ieminējies par medībām Talsu apriņķī un drīz pienāca ziņa, ja iespējams, medības noorganizēt 1930. gada 1. oktobrī. Sazinājos ar Mežu departamentu un medības notika Sabīles mežos. Naktsmāju

dabūju Virbu muižā. Kā Alberta Kviesha viesi bija iepriekšējais valsts prezidents Gustavs Zemgals, ministru prezidents H. Celmiņš, E. Laimiņš, A. Alberings, senātors J. Balodis, M. Skujenieks un citi.

1930. gada 6. decembrī medības notika Smiltenes mežos. Bez parastā mednieku sastāva šoreiz piedalījās arī Lietuvas un Rumānijas sūtņi. Vakarā mednieki kavēja laiku kāršu spēlē, bet A. Kviesis kāršu spēlē nepiedalījās. Medībās arvien valdīja jautrība. A. Kviesis bija laipns un nosvērts. Visi jutās brīvi, sprēgāja asprātības un zobgalības. Šajā akcijā A. Kviesis piedalījās tikai smiedamies".

Alberts Kviesis labprāt ceļoja un savā dzīves laikā ir labi iepazinies ar Eiropu un tās nozīmīgākām personām. Viņa iespaids ir bijis ļoti atzīts, par to liecina apbalvojumi, ko viņš saņēmis no dažādām Eiropas valstīm.

Viņš ir apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeņa pirmo šķiru ar ķēdi. Viņam ir piešķirti šādi apbalvojumi: Polonia Restituta; Zviedrijas Ziemeļzvaigznes ordenis; Igaunijas Ērgļa ordeņa 1. šķira; Beļģijas Leopolda I ordeņa 1. šķira; Lietuvas Vitauta Dīža ordeņa 1. šķira; Somijas Baltās Rozes ordeņa 1. šķira; Čehoslovāķijas Baltās Lauvas ordeņa 1. šķira; Itālijas Sv. Maurīcija ordeņa 1. šķira; Lāzara ordenis un jau agrāk minētās Igaunijas un Lietuvas skautu centrālo organizāciju augstākās goda zīmes.

Protams, ka 15. maija notikumu iespaidā sašaurinājās arī viņa darbības un iespaidu lauks. Tomēr viņš palika savā postenī līdz valsts prezidenta pilnvaru laika notecēšanai. Tām notekot 1936. gada 11. aprīlī pēdējais Latvijas valsts Satversmes kārtībā ievēlētais prezidents Alberts Kviesis Prezidenta pavēļu grāmatā ierakstīja savu pēdējo valsts prezidenta pavēli # 370: "Saskaņā ar šī gada 19. marta likumu, Valsts prezidenta amata izpildīšanu nododu Ministru prezidentam K. Ulmanim". Paraksts - A. Kviesis - valsts prezidents.

Ir cirkulējuši visādi nostāsti par šo abu valstsvīru A. Kviesha un K. Ulmaņa savstarpējām attiecībām. Šī piemiņas raksta uzdevums nav mēģināt tās iztīrīt. Trimdas bibliografijā par tā laika abu prezidentu attieksmēm ir atrodams šāds raksturojums.

Stāvoklis nebija sevišķi ērts abpusīgi, bet tomēr ne arī pārāk saspīlēts, ne arī katastrofāls, par ko ir dažkārt runāts un baumots. Tomēr jāievēro, ka arī Kviesis, kā Lettonias filistrs, piederēja pie tā Zemnieku savienības spārna, kas zināmā opozīcijā K. Ulmanim bija jau demokrātijas laikos.

Prezidents A. Kviesis 15. maija pārmaiņām un tālākai politiskai gaitai mūsu valstī nav piekritis. Par to liecina viņa klusēšana un visai atturīgā izturēšanās daudzos gadījumos, kas sacīto pilnā mērā apstiprina. Nostādīts jau notikuša fakta priekšā un guvis pārlicību, ka armija, policija un aizsargi pilda visas uz pārmaiņām attiecošās pavēles, valsts prezidents bija spiests samierināties ar radušos stāvokli, kaut vai tikai Latvijas vārda dēļ starptautiskā forumā. Tādēļ kļūst arī saprotams, ka prezidents Alberts Kviesis nekad atklāti neizrādīja savu neapmierinātību, bet pēc prezidenta amata notecēšanas aizgāja no politiskās skatuves.

Pēc prezidenta amata pilnvaru notecēšanas A. Kviesis kādu laiku pavadīja savās lauku mājās - Vecvagaros. Viņš bija arī īstens saimnieks. Vienkārši ģērbies, ar spieķi rokā viņš varēja lielāko dienas daļu pavadīt Vecvagaru laukos, satīkties ar saviem kaimiņiem un pārrunāt saimniekošanas lietas. Vecvagaros viņš sāka rakstīt piezīmes un atmiņas par aizvadītiem gadiem un notikumiem. Diemžēl, šo memuāru rokraksta kopija aizgāja bojā kara darbības iespaidā. Šajā laikā viņš arī atgriezās advokātūrā, tomēr aktīvā darbā vairs sevišķi lielu līdzdalību neņēma. Otrā pasaules kara sākumu, tas ir Vācijas iebrukumu Polijā, viņš pieredz Ķemeross, kur tajā laikā ārstējās. Neilgi pēc tam viņš

no sava dzīvokļa loga Rīgā ar drūmu sirdi vēro sarkanarmijas ienākšanu Rīgā. Jau agrāk viņš bija noraidījis kādu piedāvājumu izceļot uz Vāciju, izmantojot vācu repatriēšanās iespējamības, uzskatot, ka tāds solis nebūtu viņa goda prāta cienīgs. Baigā gada grūtības un terroru Kviešu ģimene ir pārlaidusi tāpat kā daudzu citu latviešu ģimenes ar neziņu bet tomēr ar dziļu ticību, cerot uz gaišākām dienām nākotnē.

Drīz pēc sarkanarmijas ienākšanas Albertam Kviesim tika uzlikts mājas arests. To savās atmiņās atceras Ēriks Kviesis. Kvieša Brīvības ielas dzīvoklī ieradās divi miliči, kuņģi paziņoja, ka Albertam Kviesim ir uzlikts mājas arests un ka no šī brīža šī apsardzība dzīvoklī paliks visu laiku. Miliči mainījās ik pa astoņām stundām. Viņiem bija aizliegts pieņemt ēdienu un dzērienu un, protams, viņi nedrīkstēja arī gulēt. Miliču izturēšanās ir bijusi atturīga un vēsa, diezgan korrekta, bet ne jau draudzīga. Abu A. Kvieša dēlu - Viktora un Ērika mēģinājumi atvieglot šo mājas arestu bija nesekmīgi, kaut gan kaut kāda iemesla dēļ tika uzklauts Alberta Kvieša paša lūgums atļaut viņam īsas pastaigas pa Rīgas ielām. Tās, protams, notika miliču pavadībā. Dažos gadījumos laipnāk noskaņoti miliči ir arī pieļāvuši īsas sarunas ar uz ielas satiktiem paziņām, protams, tikai par nenozīmīgiem tematiem.

Par Alberta Kvieša gara cildenumu liecina arī kāds tā laika incidents, ko ir aprakstījis viņa dēls Ēriks: "Viens no apsargiem, pajauns cilvēks, bija visumā mazrunīgāks par citiem un pēc izturēšanās spriežot īsts komūnists ar lielāku teikšanu kā viņa līdzgaitniekiem. Vienu dienu viņš likās nervozs un norūpējies. Izrādījās, ka viņa mazais dēlēns bija stipri slimš. Viņš uzrunāja tēvu, ka uz brīdi aizskriešot mājā apraudzīt slimnieku, un lai tēvs uz savu roku nekur nēejot projām. Pēc neilga laika apsargs atgriezās dzīvoklī vēl nelaimīgāks, jo bērnam esot augsta temperatūra un ārstu

nevarot dabūt. Tēvs zvanīja mūsu ģimenes tuvam draugam - ārstam, un lūdza apmeklēt slimo bērnu. Tā bija tīri cilvēciskas līdzjūtības izpausme, nevadoties ne no kādiem citiem motīviem. Pateicoties lietpratīgai ārstēšanai bērns diezgan drīzā laikā izveseļojās. Pēc kāda laika mājas arests tika atcelts, bet kas bija īstais iemesls aresta atcelšanai, nekad neuzzinājām".

Neilgi pēc tam prezidenta Alberta Kvieša dzīvoklis Brīvības ielā tika rekvizēts sarkanarmijas virsnieku vajadzībām, kuģi to pārņēma ar visu iedzīvi. Reformas bija izdarītas arī uz laukiem, un A. Kviesim no Vecvagaru platības tika atstāti tikai 10 hektāri un daļa no saimniecības ēkām. Starp Rīgu un Vecvagariem, un pēdējā posmā slapsnoties pavadītām dienām aizritēja baigais gads.

Pēc vācu armijas uzvarām Baltijas telpā Alberts Kviesis atgriezās Rīgā. Kautgan viņš tīri labi varētu nodoties pelnītai atpūtai, viņš tomēr domāja, ka viņa pienākums ir pielikt savu roku Latvijas valsts atjaunošanas darbam. Latviešu pašpārvaldē par Tiesu ģenerāldirektoru bija apstiprināts A. Valdmanis. Viņš savā departamentā par referentiem un konsultantiem pieaicināja izcilus juristus un nacionāli nosvērtus sabiedriskus darbiniekus. A. Kviesis jau bija apstiprināts par pagaidu advokātu padomes priekšnieku, un decembrī viņu iecēla par konsultantu ģenerāldirekcijā.

Frontei aizvirzoties dziļāk Krievijā, Latvijā varu pārņēma vācu civilpārvalde, kuģa darbojās nacionālsociālistu partijas direktīvās. Pieauga nesaprašanās un konflikti latviešu un vācu civilpārvaldes starpā, un tautā pirmatnējā sajūsma par krievu padzišanu un vāciešu ienākšanu sāka izgaist. Kļuva skaidrs, ka vāciešiem Baltijas telpa bija tikai daļa no jaunās Eiropas partijas skatījumā, un viņi nedomāja atbalstīt neatkarīgu Latvijas valsti un brīvu latviešu tautu. Pēc smagāka konflikta ar vācu civilpārvaldi A. Valdmanis aizgāja no latviešu pašpārvaldes, un A. Kviesim uzdeva

ģenerāldirektora pienākumu pildīšanu. Šo pienākumu pildīšanu viņš uzņēmās nelabprāt un tad arī tikai tāpēc, ka mūsu interesēs bija šādā postenī redzēt kādu patriotiski noskaņotu vīru ar stāju un pieredzi. Tas vēlākā darbā arī pierādījās, tieslietu resoram uzņemoties aizstāvēt atsevišķu cilvēku un veselu ļaužu grupu tiesības pret vācu patvaļu. Te būtu jāpiemin pretošanās pret nāves soda ieviešanu un pret miesas soda pielietošanu dzelzceļniekiem, aizstāvēšanās pret darba pārvaldes netaisnībām, rūpes par latviešu kaŗavīru apgādi un to organizēšana latviešu vienībās.

Pastāvīgā nervozēšana, rūpes un tielēšanās ar vāciešiem Albertu Kviesi nogurdināja un nomāca. Viņa sirdskaite progresēja, un bija nepieciešama pastāvīga medicīniska uzraudzība. Sakarā ar to A. Kviesis izšķīrās atlūgties no saviem pienākumiem. To viņam nācās darīt atkārtoti, jo vācieši negribēja viņu no uzliktiem pienākumiem atvaļināt. Bet A. Kviesis neatlaidās, un pēc paša lūguma 1944. gada pavasarī viņu atbrīvoja sākumā no Tieslietu ģenerāldirektora pienākumu pildīšanas un vēlāk arī no juriskonsulta posteņa. Tā bijušais Latvijas valsts prezidents bija atbrīvojies no visiem saviem amatiem un pienākumiem ar nodomu pavadīt savu dzīvi savās lauku mājās Vecvagaros. Par to, ka Alberta Kviesā veselība bija ļoti cietusi darbojoties Tieslietu ģenerāldirekcijā, un par viņa nevēlēšanos darboties politiskā plāksnē, savās atmiņās raksta Saeimas deputāts Jānis Lejiņš.

1943. gada 20. maijā apmeklēja A. Kviesi, kad viņš bija Tieslietu ģenerāldirektors. Teicu, ka latviešiem jāizveido savs centrs, kas juku gadījumā spētu ātri rīkoties, un centram vajadzētu būt šai istabā. A. Kviesis atbildēja, ka jābūt uzmanīgiem un šobrīd vēl neko nevar iesākt, bet, ja notikumi prasītu aktīvu rīcību, "tad būsim visi kopā". 1943. g. jūlijā vēlreiz apmeklēju A. Kviesi. Viņš teica, ka par vadītāju varbūtējos notikumos Latvijā nevar būt. Viņam 62 gadi, sabeigta sirds un vēl dažas citas kaites. Viņš jautāja, kādam

vajadzētu būt latviešu vadonim? Atbildēju, ka izšķirējā brīdī nepieciešams ātrums un enerģija, vienmēr tālredzība, takts un populārs vārds. A. Kviesis teica: "Vārds man būtu, tauta arī laikam uzticētos, būtu pietiekamas pieredzes, bet paša galvenā - enerģija man vairs nav". Tāda bija mana pēdējā saruna ar Albertu Kviesi, kuŗš bija īsts goda vīrs ar goda prātu. Diemžēl, pasaules notikumi nākošajā gadā izveidoja tik neizdevīgu stāvokli latviešu tautai, ka tam nebija līdzības ar stāvokli 1918. gadā.

Savas iecerētās Vecvagaru saimnieka gaitas Albertam Kviesim neizdevās piedzīvot. Sarkanarmijas ofensīva un fronte tuvojās Latvijas robežām. Bija skaidrs, ka vācieši karu zaudēs. Vācieši jau bija iesākuši daļēju evakuāciju no Latvijas. Jūlija otrā pusē A. Kviesis ieradās Rīgā lai informētos par vispārējo stāvokli un ar saviem dēliem pārrunātu Kviešu ģimenes tālākās gaitas. Tajā laikā notika sarkanarmijas uzbrukums Jelgavas un Tukuma virzienā ar tam sekojošo frontes pārrāvumu, un Alberts Kviesis uz Vecvagariem atpakaļ vairs netika. Vairāki mēģinājumi ar visādiem līdzekļiem to darīt bija nesekmīgi, un viņš bija spiests atgriezties Rīgā. Sakari ar Vecvagariem bija pilnīgi pārtrūkuši un neziņa, kas šajā laikā ir noticis ar viņa sievu un citiem piederīgiem, kas bija palikuši Vecvagaros, viņu stipri satrauca un nospieda. Tikai pēc tam, kad viņš saņēma nepārbaudītu ziņu, ka viņa sieva ar pārējiem ģimenes locekļiem ir pievienojusies Penkules pagasta saimnieku bēgļu gaitām un zirgu pajūgos ir kaut kur ceļā virzienā uz Liepāju, A. Kviesis izšķīrās par emigrāciju uz Vāciju un pieprasīja nepieciešamās izbraukšanas atļaujas. Viņš salika dažas nepieciešamās drēbes koferī un rokas portfeli un bija gatavs tālajam braucienam. Līdz ar viņu uz Vāciju brauca dēla Viktora sieva ar diviem maziem bērniem. 9. augustā braucēji pulcējās ostmalā, pils priekšā, kur bija noenkurots kuģis Monte Rosa un kur notika pēdējā dokumentu pār-

baude. Bija jāgaida sava kārta, lai dotos uz kuģi. Sēžot pils priekšā uz soliņa un gaidot savu kārtu, Alberts Kviesis saņēma īsu vēstuli, ka viņa sieva un citi ģimenes locekļi ir sasnieguši Liepāju un tuvākās dienās ar kuģi turpinās ceļu uz Vāciju. Alberts Kviesis par šo ziņu bija bezgala laimīgs un acīmredzot atplauka. Bet arī šajās tik ļoti grūtās un liktenīgās dienās varēja vērot viņa gara diženumu. Neskatoties uz sabojāto veselību, lielās rūpēs par latviešu tautu viņš tomēr vēl aktīvi mēģināja būt palīdzīgs latviešiem likteņa gaitās. Šajā savā braucienā viņš bija apņēmis izvest archibīskapa T. Grīnberga vēstījuma lūgumu Starptautiskam Sarkanam krustam un Zviedrijas archibīskapam par latviešu bērnu evakuāciju uz Zviedriju. Taču viņa pēkšņā nāve pārtrauca šo nodomu. Viņa ārējais miers, nosvērtība un laipnība bija manāma arī šajā smagajā šķiršanās dienā. Publicista K. Vanaga kundze brauca ar to pašu kuģi un tāpat kā visi citi, nospīestā un bēdīgā gara stāvoklī, bija prezidentu uzrunājusi un jautājusi, vai ir bijis pareizi darīts atstāt dzimteni. A. Kviesis tad tēvišķi uzlīcis viņai roku uz pleca un teicis: "Gan jau viss būs labi, redziet, arī es esmu šeit". Šie pāris vārdi viņai tobrīd deva lielu dvēseles mieru, par ko viņa ir bijusi ļoti pateicīga.

Par Alberta Kviesča pēdējiem mirkļiem raksta viņa ve-dekla Lidija Kviesis: "Atceros, ka Alberts Kviesis vispirms domāja par citu cilvēku un tikai tad par savu drošību un labklājību. To man nācās redzēt, kad viņam bija pienākušas pēdējās stundas ko dzīvot. A. Kviesis runāja drūmi par Latvijas nākotni un Latvijas drošību. Vēl pēdējās stundās viņš runāja par saviem pienākumiem kā demokratisks Latvijas valsts prezidentam. Viņa prātā bija tikai Latvijas traģēdija un rūpes par nespēju neko grozīt ne mainīt. Es mēģināju viņu uzmundrināt un teicu: Kašs jau ilgi neturpināsies, un tad mēs visi laimīgi atgriezīsimies mājās. Uz to viņš skumji atbildēja: "Citi jau atgriezīsies, bet es to nepie-

dzīvošu".

Pēc kāda brītiņa man uzkrita, ka Alberts Kviesis smagi elpo. Es pakāpos lai atvērtu kabīnes lodziņu, kad izdzirdēju kritiena troksni un steigā pagriežusies atpakaļ redzēju viņu saļimušu. Steigā izsauktais kuģa ārsts konstatēja, ka sirds ir stājusi pukstēt. Tā uz bēgļu kuģa Monte Rosa, pirms tas vēl bija atstājis Latvijas ūdeņus, 63 gadu vecumā noslēdzās Alberta Kvieša darbs un mūžs.

Viņa dēliem Viktoram un Ērikam bija steigā jānoorganizē bēres, kuģas jau notika lielgabalu dunoņas iespaidā. Frontes tuvuma un uzlidojumu dēļ dzīve Rīgā bija chaotiska, bērū gājiens vairs nebija iespējams, tomēr uz bērēm ieradās krietns pavadītāju skaits. Apbedīšanu izdarīja archibīskaps T. Grīnbergs un prāvests E. Bergs. Latviešu tautas vārdā atvadījās ģenerālis O. Dankers ar šādiem vārdiem:

"Šajā skumjā laikā, kad Latvija deg kara ugunīs, kad liesmu, dūmu un putekļu mākoņi paceļas pār nelaimīgo latviešu - kara bēgļu galvām, mēs atdodam zemes klēpim Latvijas valsts bijušo prezidentu Albertu Kviesi. Tagad, kad šķiet bojā ejam viss, ko miera un brīvības gados esam cēlušī un veidojuši, nāve ir aizdarījusi acis vīram, kuģa vadībā esam dzīvojuši savus labākos gadus. Varbūt liktenis gribējis viņam aiztaupīt pēc liela un ražena darba tos pēdējos grūtumus, kas mūsu tautai vēl būs jānes, un paturēdams viņu tēvzemes klēpim, piešķīris viņam cildenu mieru, bet mums visiem atgādinājumu, ka šī svētā latviešu zeme, kas pilna dārgiem kapiem un mūsu varoņu upuriem, ir aizstāvama visiem spēkiem, jo tā nedrīkst aiziet bojā, lai cik smagas ir un vēl būs mūsu ciešanas un bēdas. Latviešu tautas dziļa pateicība pavada Albertu Kviesi viņa pēdējā gaitā. Es nolieku šo vainagu, godinādams viņu kā bijušo Latvijas Valsts Prezidentu un vēlāko Latvijas pašpārvaldes locekli. Lai svētīta viņa atdusa, tāpat kā svētīta bija viņa dzīve un

darbs".

S. Purmaļa kungs, kuŗš dzīvo Vinipegā un kuŗš savā dzimtenes apciemojumā ir arī apmeklējis Meža kapus, man raksta: "Rīgas apciemojumā es apstaigāju visus Meža kapus. Alberta Kvieša kapa vietu lielajos kapos es ieraudzīju nejauši. No maniem pavadoniem - latviešu jauniešiem - neviens nezināja, kur atrodas Alberta Kvieša kapa vieta. No celiņa Alberta Kvieša kapa plāksne ir labi redzama. Prāvā pelēkā granīta plāksne ir novietota stāvus, bet ar ļoti paskopu informāciju.

Alberts Kviesis

1881 - 1944

Uz kapa ziedēja puķes, apkārtne apkopta un celiņi notīrīti. Iebrūnās celiņa smiltīs bija redzamas grābekļa zaru svītras. Ka tā ir Latvijas trešā valsts prezidenta atdusas vieta, es noprātu no vārda, uzvārda, dzimšanas un miršanas gada. Režimam nav bijusi vajadzība šo kapa akmeni kaut kā slēpt, jo uzraksts nerāda, ka tur atdusas Latvijas trešais prezidents. Citādi tas ir ar Latvijas pirmā prezidenta J. Čakstes atdusas vietu, kas ir tajos pat kapos.

Kopš šī spēcīgā patriota un ievērojamā valstsvīra dzimšanas ir tagad pagājuši 100 gadi. Pasaules seja šai laikā ir pilnīgi mainījusies. Izgudrojumu un tehnikas iespaidā ir mainījusies pasaules saimnieciskā un ekonomiskā struktūra. Ir izkaŗoti divi lieli pasaules kaŗi. Latvija ir pieredzējusi brīvības un neatkarības laikus un tos atkal zaudējusi. Jaunas atziņas un filozofijas ir nākušas un gājušas. Tapēc nevar ar cieņu un atziņu pāiet gaŗām faktam, ka Alberta Kvieša toreizējā nacionālisma izpratne mums šodien liekas tikpat svaiga un moderna, kā viņa dzīves laikā.

Pirms dažām nedēļām mēs pulcējāmies 18. novembra aktā. Lai man ir atļauts citēt dažus teikumus no prezidenta A. Kvieša raksta Latvijas 10 gadu jubilejā. Šis raksts ir publicēts laikrakstā "Brīvā zeme" 1928. gada 17. novembrā

nummurā un nāk no O. Akmentiņa archīva:

"Bet mēs nedrīkstam aizmirst, ka patstāvīgā neatkarīgā Latvija nav vis iekritusi mums klēpī, kā kāds nogatavojies auglis, bet tā ir mūsu labāko tautas dēlu pašreizējā cīņu un nesavtīgas upurēšanās produkts. Mēs paši to nedrīkstam aizmirst un to nedrīkst aizmirst arī nākošās paaudzes".

Šādu latviešu patriotu dzīve un darbs sasaista mūsu paaudzes vienā kopējā darbā, kopējā ideoloģijā un kopējos centienos. Šī atziņa padara mūsu paaudzes darbu pašiem saprotamāku un tuvāku, jo mēs tiekam savīti ar varenu un cildenu vēsturi. Mēs šodien, tāpat tā Alberts Kviesis savā laikā, cīnāmies par latviešu tautu un Latvijas valsti, mēs uzsveram taisnības un brīvības domu, mēs sargājam un glabājam latviešu tautas garamantas, un šodien tāpat kā toreiz cenšamies audzināt nacionālu un garīgi pilnvērtīgu latviešu jauno audzi savās skolās.

Latviešu kultūras attīstība un jaunrade nav apstājusies un brīvības un neatkarības liesma nekad nav apdzisusi latviešu tautas sirdsapziņā. Mēs esam pateicīgi un lepni, ka varam būt šo vareno vīru darba turpinātāji mūsu Latvijas brīvības sapņa īstenošanā.

AMANDA AURIGA SEBRE

Dzimusi Toronto 1964.g. Beigusi TLB Sestdienas skolu un TLTA ģimnaziju. Toronto universitātē ieguvusi maģistres gradu mākslas vēsturē 1993.g. 13 gadus bibliotēkāre TLB sestdienas skolā. Strādājusi Kuwabara Payne McKenna Blumberg Architects firmā, S.L. Simpson mākslas galerijā, un patreiz strādā grafiskā mākslinieka Bruce Mau studijā un reizē kā Toronto universitātes profesores Alinas Paynes asistente-redaktrise Cambridge University Press grāmatai "Antiquity and Its Interpreters". Sakarā ar monumentu pētniecību sniegusi vairākus seminārus Toronto St.James Cathedral draudzei par Svētā Jēkaba kapu pieminekļiem, kapu plānošanu un baznīcas architektūru. Nesen pieņemta Ņujorkas Bard kolledžā maģistres grada studijām mākslas kurātorijā. Korporācijas "Spīdola" locekle.

LATVIJAS BRĀĻU KAPI EIROPAS KONTEKSTĀ (Referāts TLB 1996.g. 10. novembrī)

Kaŗa memoriāli ir nepiecieŗami kā vēsturiski atgādinājumi par kaŗa traģēdiju un briesmām. Pēc Pirmā pasaules kaŗa visās Eiropas zemēs tika dibinātas komitejas lai radītu kaŗa memoriālu izbūvi. Tas izvērtās par lielāko kaŗa memoriālu būvēšanas laika periodu Rietumu civilizācijas vēsturē. Katra valsts godināja savā veidā. Liekas, ka franŗi pat nespēja to pārdzīvot: par to liecina milzīgās baltu krustu rindas, kā tas ir redzams *Notre Dame de Lorette* franŗu kaŗa kapsētā, pie *Artois*. Vācieŗi sakombinēja tumŗu rupju krustu ainavu kompozīciju uz viŗu tautas mītoloģiskā kaŗa dieva Tora pamata. Tas redzams pie *Fort de Malmaison*, *Artois*, Francijā. Itāļi radīja klajas, iespaidīgas ainu iekārtas, kas atspoguļoja Musolīni pēckaŗa valsts neo-klasisko romantismu, kā redzams *Redipugliā*, Itāļu militārā kapsētā.

Anglija organizēja vairāk kā deviŗi simti kapsētas, ap-

mēros mazas un rūpīgas dzīvības ainavas, apstādītas lai maskētu briesmas un iznīcību, ko radīja Pirmais pasaules kašs; piemēru var redzēt *Cabaret Rouge* Britu kapsētā, arī Francijā.

Latvija izveidoja Brāļu kapus. Brāļu kapi ir pazīstami šodien kā viens no Latvijas visievērojamākiem monumentiem. No mākslas vēstures perspektīvas tie ir slaveni latviešiem Latvijā un trimdā bet nav plaši pazīstami Pirmā pasaules kara citu tautu memoriālu aprakstos.

Vispār maz ir definītiņas literatūras ārpus afišām, monografijām vai izstāžu katalogiem, kas sniedz pārskatu par kara memoriāliem no mākslas vēstures perspektīvas. (1). Pētījumu trūkums izskaidrojams ar to, ka gandrīz visu šo memoriālu stils ir konservatīvs, kontrastā ar to, ko mākslas vēsturnieki uzskata par moderno mākslu.

Neviena Rietumu publikācija, ko esmu pētījusi, nepieņem Brāļu kapus. Bez šaubām tās ir okupācijas laika sekas, kad bija noliegti sakari ar rietumiem, un publikāciju pamatā bija propaganda vai vēstures noklusēšana un sagrozīšana. Nav pārsteidzoši, ka Padomju Savienības publikācijas pirmkārt koncentrējās uz Otrā pasaules kara memoriāliem.

Pirms vairākiem gadiem, kad es strādāju kā bibliotēkāre Toronto Latviešu biedrības sestdienas skolā, J. Briedis ieteica man pētīt, vai Brāļu kapi ir vai nav salīdzināmi ar citu Pirmā pasaules kara memoriālo mākslu. Drīz pēc tam, deviņdesmit ceturtnā gadā, biju Latvijā un apmeklēju Brāļu kapus kopā ar Vaideloti Apsīti, kas ir zinātniski rakstījis par Brāļu kapiem un to skulptoru Kārli Zāli.

V. Apsītis ir uzsvēris Brāļu kapu platības kompozīciju un dažādas detaļas par dzīvības un arhitektūriskiem elementiem, kā arī devis izskaidrojumu par skulptūrālo programmu, kas ir līdzdaļa Brāļu kapu vispārējā nozīmē un pārdzīvojumā: kā mēs, skatītāji, esam nozīmīgi dalībnieki vispārējā izplatījuma un temporālajā programmā. Tas ir tas

aspekts, kas paceļ Brāļu kapu nozīmi un unikālumu pāri specifiskajam, pāri skulptūrālās programmas autonomijai, un tas ir, kāpēc Brāļu kapi varētu būt vienreizējs prototips memoriālajai mākslai.

Iegremdētais kapulauks un Mātes tēls.

Vajadzētu plašāku pētniecību, lai analizētu Brāļu kapu plāna, satura, stila un realizēšanas specifiskos līdzekļus un lai attīstītu visus specifiskos aspektus par vispārējo kontekstu no politisko, sabiedrisko, kultūrālo, ekonomisko un ģeografisko faktoru viedokļiem, kas iespaidoja gala kompozīciju. Bet šeit arī nav domāts atkārtot informāciju

vai specifisko par Brāļu kapu sākuma koncepciju, chronoloģiju, ikonografisko programmu realizēšanu un būvēšanu, jo to visu jau Vaidelotis Apsītis ir plaši aptvēris savos definējumos par šo temu. Tā vietā es gribu izmantot šo iespēju un pasniegt jums dažas iesākuma idejas, pirmos iespaidus un novērojumus, kas man pašai radās Brāļu kapu apmeklēšanas rezultātā.

Mans pamata nodoms ir atbalstīt vienu Vaideloša Apsīša teikumu viņa 1980. gada grāmatā, Kārlis Zāle: "Rīgas Brāļu kapiem nav prototipa pasaules memoriālajā mākslā."

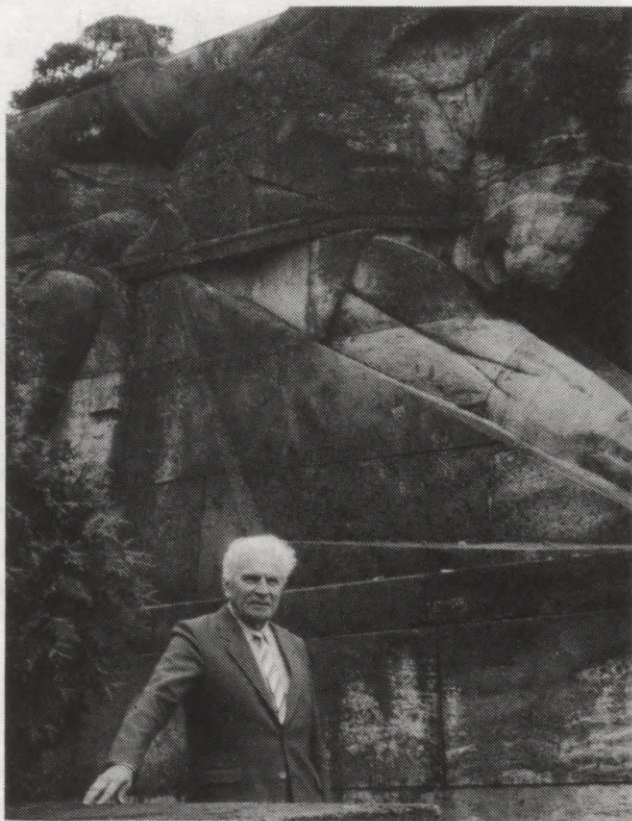
Es to mēģināšu darīt sekojoši:

- 1) Izolējot galvenās pazīmes un elementus, kas veido Brāļu kapus vienreizējus kā Kaŗa pieminekli, caur salīdzinājumiem ar citiem Pirmā pasaules kaŗa pieminekļiem/memoriāliem: tie ir **novietojums, formas, mērogs, laiks un ainava**.
- 2) Aprakstot Brāļu kapu galvenās kompozīcijas sastāvdaļas, uzsvērt apstādījumu, architektūras un skulptūras savienojumu: sastāvdaļas ir **vārti, centrālās kompozīcijas ass un plāns, liepu aleja, ozolu terase ar Mūžīgo uguni, padziļinātais kapu lauks** un visam pāri **Mātes Latvijas tēls**.
- 3) Iztirzājot vizuālo elementu attiecības, izcelt stilu un dažus specifiskus ikonografijas izteiksmes aspektus, kas dod šim memoriālam individuālītāti, un pievērst uzmanību citiem elementiem, kas vienreizēji apvieno vietējos un arī internacionāli saprotamos iespaidus, vispārējā mākslinieciskā schēmā, sevišķi sieviešu un vīriešu koncepciju.
- 4) Beidzot un rezultātā ar šo analīzi mēģināšu visur apstiprināt Brāļu kapu vispārējā izplatījuma kompozīcijas vienotību, kā pirmatnējo raksturību Brāļu kapu vienreizībai, un tā, cerams, pamudināt interesi tālākai pētniecībai, kas gūtu atzinību un novietotu Brāļu kapus kā

priekšzīmīgu paraugu kara memoriālās mākslas, Eiropas un Ziemeļamerikas, plašākā kontekstā: Brāļu kapi, kā nacionāls simbols un stils, varētu būt pasaules ievērtības cienīgi.

Salīdzināmie elementi

Salīdzinājumā ar citiem kara memoriāliem Brāļu kapus padara vienreizējus absolūtais atrisinājums un apvienotība starp arhitektūru, apstādījumu un skulptūru, un šajā vienotībā līdzsvars starp monumentālo un cilvēka skālu. Vaidelotis Apsītis to izsaka vienkāršāk: "dziļi pārdomāta proporciju izjūta". Šo var vislabāk saprast, ja salīdzina ar dažiem tipiskiem piemēriem, apskatot sekojošus elementus.

Ievainotais jātnieks un Vaidelotis Apsītis 1994.g.

Novietojums

Tipiskais kaŗa memoriāls ir vai nu izolēts objekts pilsētas vidē, kur šis mēģinājums uzspiest pastāvīgu atgādinājumu un kaŗa briesmu un zaudējumu nozīmi bieži neizdodas, pilsonīgās steigas un rutīnas dēļ, vai arī novietots kapsētā, pilsoņu kapvietu ielenkumā, vai arī izolēts bijuša kaŗa lauka ainavā, piemēram kā Kanadas *Vimy Ridge* memoriāls Francijā. Pēdējais ir atdalīts un atsevišķs no jebkāda kontakta ar dienīškās dzīves rituāliem, un šī memoriāla apciemošanai vajadzīgs īpašs laika un pūļu atlicinājums.

Kontrastā, Brāļu kapu novietojums gluži blakus Meŗa kapiem, Rīgas galvenai kapsētai, un daŗas jūdzes no Rīgas pilsētas centra, padara mūsu memoriālu izdevīgi pieejamu. Tuvums Meŗa kapiem ļauj ģimeņu kapu apmeklētājiem iegriezties arī Brāļu kapos, rāmā pilsētas kontekstā. Tā ir miera vieta pieejama ikkatram pilsētniekam vai pilsētas apmeklētājam, kas vēlas sev atgādināt Pirmā pasaules kaŗa norisi: zaudējumus un Latvijas brīvības ieguvumu; upuŗus un varoņus. Vienlaicīgi Meŗa kapu tuvums pastiprina nāves reālītāti, kamēr Brāļu kapu noslēgtā iekārta paceļ kritušos kaŗavīrus augstākās nozīmes līmenī, pāri nenovēršamam dzīvības un nāves ciklam.

Forma (Veids)

Vairums Pirmā pasaules kaŗa memoriālu Eiropā formā ir konservatīvi. Tipiskas formas ir: krusti, piemēram, kā redzami *Vendresse* Britu kapsētā, Francijā; klasiskas grieķu arhitektoniskas formas, kādas redzamas templī *Montsec* Amerikāņu militārā kapsētā, Francijā; un klasiska tēlu skulptūra, kā augšminētā *Vimy Ridge*, Kanadas Pirmā pasaules kaŗa memoriālā. Brāļu kapos šādas aizlienētas formas neparādās. Tur ir stilizētas, senlatvieŗu smagas dinamiskas vai zemei parallēlas formas ar saknēm senvēsturē, kas ar moderni droŗu vienkārŗību atļauj izcelties arī materiālam

šūnakmenim, harmonijā ar apstādījumiem un dabu.

Mērogs

Kaŗa memoriālu skāla ir tipiski monumentāla, lai izteiktu milzu zaudējumu sajūtu, kā arī varenību. Piemēram, *Meuse Argonne* kapsētā, Francijā, redzamas it kā bezgalīgi gaŗas takas, kas rada spēcīgu milzīga skaita dzīvības zaudējumu pārdzīvojumu, starp rindu rindām kritušo krustiem. Tomēr šo iekārtojumu grūti saukt par mākslu, jo katrai lielai kapsētai daļēji piemīt šis drūmums. Turpretim Brāļu kapu mērogs, kaut arī monumentāls, savā kompozīcijā ir mākslinieciski ainavots un pārdzīvojums ir orķestrēts pakāpeniskā mākslinieciskā veidā. Lielākā tiesa no Brāļu kapiem ir parka veida apstādījumi, mauriņi, dzīvžogi, puķu dobes, un to ielenc it kā mierīgs mūŗa meŗs; vaļņi dod aizvēju un trepes, un skulptūru detaļas atgādina cilvēka skālu, bet monumentālais Mātes tēls ir skālā ar padziļināto kapulauka telpas lielumu.

Laiks

Viens no iemesliem, kāpēc Brāļu kapi ir tik vienreizējs monumentāls sasniegums kaŗa memoriālu mākslā, ir attiecināms plānoŗanas un īstenoŗanas procesam, kas ilga divdesmit vienu gadu: no 1915. gada līdz 1936. gadam, kad Brāļu kapi tika atklāti. (2) Šis ilgais laiks galu galā nāca par labu, jo ļāva uzmanīgu un pārdomātu katra elementa attīstīŗanu savstarpējās attiecībās, lai rezultātā valdītu visaugstāk iespējama sakarība.

Kaut galvenais indivīds, kas pazīstams sakarā ar vispārējo metu, ir skulptors Kārlis Zāle, jāatzīst arī pārējo divu vīru devums un vīzija sakarā ar plānu, apstādījumiem, simbolismu un telpisko organizējumu: dzīvdaŗas arhitekts bija Andrejs Zeīdaks; arhitekts Aleksandrs Birzenieks, akadēmiķa Pēterŗa Federa vadībā.(3) Šāda mākslinieku sadarbība ir pasaules ievēŗības cienīga un ir pat

sasniegums demokratiijā, paredzot mūsu modernā laikmeta konsultantu sadarbības, tā paredzot nākotni.

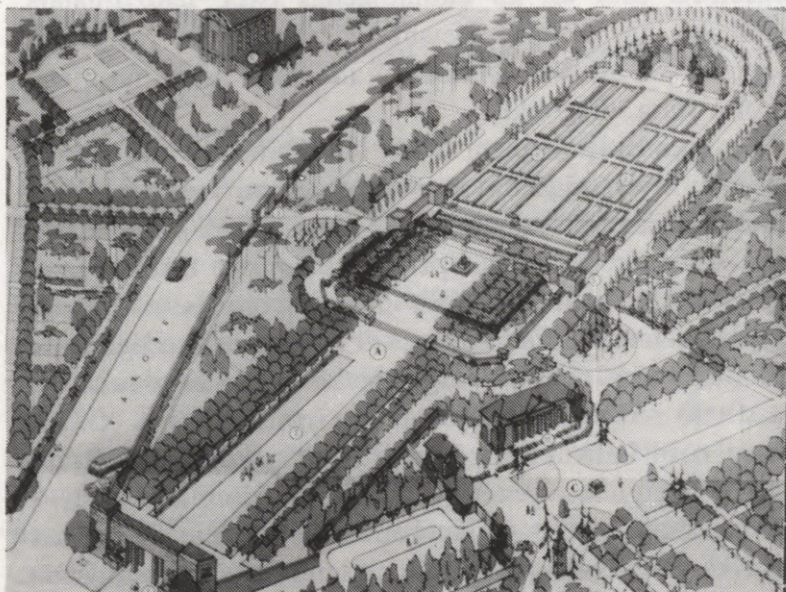
Intrikāta ainava

Intrikāta ainavas arhitektūra kā vienreizības elements ir it sevišķi izcila pateicoties daiļdārzniekam un ainavu arhitektam Zeidakam, kuŗam bija svarīga loma viscauri projektam, no pirmās koncepcijas līdz nobeigumam. Zeidaks bija tas, kas noteica principiālos kompozīcijas elementus jau tūkstots deviņi simti piecpadsmitā gadā, kad iesākās plānošana.

Kompozīcijas sastāvdaļas

Brāļu kapu galvenās kompozīcijas daļas ir:

1. Vārti, ass un plāns
2. Liepu aleja *caur skatu tu mu*
3. Ozolu terase ar Mūžīgo uguni *pie spēka.*
4. Padziļinātais Kapulauks
5. Mātes Latvijas tēls

Brāļu kapi

Tagad mēģināsim it kā izstaigāt Brāļu kapu galvenās kompozīcijas piecas daļas, sevišķi atceroties iepriekš minētos piecus pamata elementus, kā tie šais daļās parādās savstarpējā harmoniskā apvienojumā.

Vārti, kompozīcijas ass un plāns.

V. Apsītis raksturo plāna iekārtojumu šādi: "architek-tūriskis un racionāls - ievēršot kārtību un struktūru par dabu: spēcīga aksilitāte un simetriskis elementu aranžējums gar šo asi. Elementi tad iekārtoti līnijā, kas it kā kustas telpiski un laiciski." Trejdaļu vārti, piemēram, ieskaņo trīs telpas sadalījumus, kas seko: liepas, ozoli, kapulauks. Caur tiem Mātes tēls tālumā nosaka galveno asi.

Brāļu kapu plāns ir simetriskis, 457 metrus (1,500 pēdas) gaŗš un gandrīz 100 metrus (328 pēdas) plats. Platība ir apmēram 4.5 hektāri (11 akri). Plāns seko, tā sauktiem, *Beaux Art* jeb klasiskiem plānošanas principiem, kuŗi ir karakterizēti ar regulāritāti, simetriju un aksilitāti, bet ir vienreizējs caur to, ka kuliminācijas daļa, padziļinātais kapulauks, nav aksiāli pieejams: jāizvēlas labā vai kreisā noēja; tas tad atklājas asimetriskā modernā veidā, no viena vai otra stūra, diagonāli.

Sevišķs Brāļu kapiem ir tas, ko Vaidelotis Apsītis apzīmē kā "**Pārsteiguma moments**": kapu lauks nav redzams vairāk kā 200 metru gaŗajā pieejā Mātei Latvijai, bet parādās tikai pašās beigās pēkšņi viena soļa brīdī. Tas ir pilnīgā kontrastā ar citiem Eiropas un pasaules monumētiem, kā piemēram *Vimy Ridge*, kur monumēnts redzams jau lielā attālumā kā viens vienīgs objekts bijušā kaŗalaukā, un tā tad viss redzams vienā reizē. V. Apsītis raksta: "Citādi paraugi nebija nekur Eiropā; šis ir Zeidaka koncepts." Brāļu kapu "pārsteiguma moments" ir galvenā, vienreizējā ainavas īpašība, salīdzinot ar citiem kaŗa memoriāliem Eiropā un Amerikā. Vienīgais salīdzinājums būtu zemē iegremdētais vai iešķeltais Vietnamas kaŗa pieminēklis, nesen celts

Vašingtonā, kur gan tikai viena slēpta siena un nav procesionālā pieeja.

Liepu aleja

V. Apsīša vārdos: "Caur monumentāliem vārtiem aila paver skatu izteiksmīgajai telpu anfilādei, kuŗā atklājas tikai divi tās elementi: liepu gatve un ozolu terase. Kapu kompozīcijas noslēguma akcents, Mātes tēls, ansambļa dziļumā ir uztverams jau pie ieejas, toties skatienam netiek atklāts trešais ansambļa elements: iegremdētais kapulauks." Liepu gatve ir galvenais ceļš, kas funkcionē kā "Pārdomu ceļš, pa kuŗu ejot norimst lielpilsētas troksnis un ikdienas steiga un kas ved līdz vidējai paaugstinātai daļai."

Ozolu terase ar Mūžīgo uguni

Vidējā, paaugstinātā daļa, uz kuŗieni ved astoņi trepju pakāpieni, ir Ozolu terase. Tur ir iestādīti 50 ozoli katrā galvenās alejas pusē. Šeit arī atrodas Mūžīgā uguns, kā sendievu altāris svētozolu vidē, virs liepu alejas un virs iegremdētā kapulauka līmeņa. Ar to jau mākslinieciskā telpu kompozīcija mums daudz devusi, bet tad vēl seko pats galvenais.

Padziļinātais kapulauks

Pat uzkāpuši ozolu terasē mēs nemanām tālāk padziļinātā zemes līmenī kapus, kamēr pieejam pie parapeta sienas. Terasē ir simbolisks sliexsnis starp dzīvību un nāvi. Iegremdētais kapulauks un Brāļu kapu noslēgums ir redzami tikai nonākot pie terases malas. No terases malas atsedzas anfilādes trešais elements - iedziļinātais kapulauks ar Kārļa Zāles veidotiem tēliem noslēguma sienā. Šeit divi tūkstoši kaŗavīri ir glabāti taisnās rindās, tā kā būtu sastādīta liela armija. Mums jānoliec galva, jānoduŗ acis lai rindas saredzētu. Tas ir internacionāli saprotams simbolisms.

Līdz šim vispārēji kompozīcija iekārtota V. Apsīša vārdos, lai "Katrs solis tuvina gājēju sērojošās Mātes Lat-

vijas tēlam", bet šeit tikai no sāniem ir noejas uz kapulauku: nav tiešs ceļš. Mūsu tuvošanās Mātei vēl uz laiku pagarināta. Tad, nokāpjot kapulaukā no labās vai kreisās puses, diagonālā paskata dēļ jo drāmatiskā gaismā parādās Mātes tēls un reljefa skulptūras noslēguma sienā, bet kapu zīmes it kā skaitā savairojās, jo tās neredzam vairs taisnās, saskaitāmās rindās. Mēs esam nokāpuši starp kritušiem un uz brīdi Mātes tēls attālinājies, un mūsu galveno uzmanību saista kritušo realitāte un viņu nāves nozīme pati par sevi. Šeit guļ Latvijas brīvības cīnītāji. Mēs apzināmies savu parādniecību viņiem, žēlumā un pateicībā. Mēs vairs neredzam ieejas vārtus, liepas vai ozolus. Mūs apņēmis kapulauks. Mums neizbēgami tam jāiet cauri, lai nonāktu pie Mātes Latvijas. Kritušo varoņu un Mātes Latvijas nozīme savienota. Uzpurēšanās un sasniegums; memoriāla mērķis mūsu dzīvā apziņā.

Mātes Latvijas tēls

Šādu pārdzīvojumu, kā lielā simfonijā, nevar radīt pēkšņi. Brāļu kapu kompozīcijas elementi savstarpēji saskatoti un to attiecības kāpinātas jau no vārtiem, cauri Liepu gatvei un šīs attiecības pastiprinājas tālāk ejot. Kāpjot uz Ozolu terasi, liekas, ka Mātes tēls ir vienā līmenī ar Mūžīgo uguni. Ir ilūzija, ka viņas novietojums ir tajā pašā līmenī kā procesijas takas, ilūzija, kas ar nodomu pagarināta līdz pēdējam brīdim: vizuālais līmenis pastāv līdz pat beidzamai minūtei, līdz sasniedzam sienu, kas atdala terasi no iegremdētā kapulauka. Rituālā ceļojuma posmā gājējam tikai vienu reizi liek skatīties uz augšu, kad tas sasniedzis kompozīcijas gala punktu, pie Mātes Latvijas tēla kājām.

Mātes tēls ir skaidrā, noteiktā un atšķirīgā kontrastā ar citiem kara memoriāliem, kur galvenais skulptūrālais elements ir ar nodomu iekārtots, lai visu laiku būtu jāskatās uz augšu. V. Apsītis tā izsakās par Māti Latviju un tās dēliem beigu skulptūrā: "Skulptūrālās grupas saistība ar sienu ir tik

organiska, ka grūti iedomāties šo grupu pilnīgi atsevišķi. Šāda divmērogu saskaņa vienā ansamblī ir reta parādība pasaules mākslas vēsturē." Šo varētu arī teikt par ikkatru Brāļu kapu daļu: koku apstādījumi, telpnieciskā iekārta, skulptūrālā kompozīcija, šīs daļas viena otrā pabalsta nozīmīgumu, un rada mūsu pārdzīvojumu par visu to kā vienu vienību.

Vizuālo elementu attiecības

Brāļu kapi ir mākslinieciski plānoti tādā veidā, lai apkamptu skatītāju kā daļu no vispārējās telpas un simboliskas apstādījumu, skulptūras un arhitektūras programmas. Mēs neesam atsevišķi bet gan iegrimstam šī memoriāla pārdzīvojumā un pirmatnējā nozīmē. Šī nozīme ir pateicība Pirmā pasaules kara kritušajiem varoņiem un var arī teikt pašam monumentam, kurš nodrošina atmiņas pastāvību par kareivjiem, kas varonīgi cīnījās par Latvijas brīvību; par varoņiem, tautas varenību, kas spēja radīt šo memoriālu, un atjaunotu ticību Latvijas pastāvēšanai.

Plāna pamata simetrija, rūpīgais skulptūru rokdarbs, arhitektoniskie un apstādījumu elementi, tas viss ir daļa no vispārējās mākslinieciskās programmas un sasniedz smalku līdzsvaru un izlīdzinājumu starp pretējībām: dabu un kultūru, pilsoņiem un varoņiem, vienkāršību un dažādību, ilūzijām un īstenību, dzīviem un mirušiem; tas viss izsaka pateicību kritušajiem par Latvijas brīvību, un liecina par tautas dzīvo spēku, kas šo monumentu atzina par nepieciešamu un savā vidē atrada spējīgus māksliniekus tā īstenošanai.

Stils

Lielākā tiesa no Pirmā pasaules kara pieminekļiem tika radīta 1920-os gados, kad dominējošā mākslinieciskā darbība gāja evolūcijas ceļu uz jaunas modes izteiksmes veidiem, kas manifestējās abstraktās un konstruktīvās formās.

Ironiski, ka ļoti maz ir kaŗa memoriālu, kas seko šādiem jauniem virzieniem, un vēl mazāk, kas to veic sekmīgi. Skulptūra laikmetīgos *avant-garde* stilos parādījās reti. Priekšroka tika dota jau sen pieņemtām formām, tradīcijām, parastam klasiskam reālismam un dabiskumam, kā pielaikot šānās veidiem vispārējās publikas noskaņojumam, lai caur pierasto izteiktu skaidru, tiešu nozīmi.

Pirmais pasaules karš mainīja rietumu civilizācijas virzienu un katalizēja moderno laikmetu. Tieši šīnī laika sprīdī, starp 1914. gadu un 1918. gadu, mākslā parādījās vislielākie jaunumi, jauni kompozīcijas veidi, un tika radīti jauni saredzēšanas veidi. Pārmaiņas līdz pamatiem satricināja simtu gadu tradīcijas un izaicināja senās vērtību sistēmas. Mākslā pazīstamās reprezentācijas modes un stili tika uzskatīti kā nostalģiski žesti, kas ideālizē "skaistu" pagātņi, pagātņi, kas bija saprotamāka, omulīgāka un morāli stiprāka, bet esot bijusi ilūzija un tagad tika noliegta un atvietota ar kādu revolūcionāru nākotņi. Modernā māksla būtībā tiecās pretim nākotņei. (4)

Nav pārsteidzoši, ka Brāļu kapu mākslinieki un arhitekts no šīm tendencēm izvairījās un mēģināja atrast citādu izteiksmes veidu viņu pirmajam nacionālajam monumentam, tautas pirmās neatkarības apziņā. Uzdevums bija vienreizējs - pēc citu tautu un varu gadu simtu okupācijas, kur Latvijai nebija nekādu nacionālu pieminēkļu mantojuma, nu vajadzēja īpatnēju izteiksmes veidu kā izcelt jaunās neatkarības nozīmi, reizē radot svētu vietu kritušajiem. Rezultātā Brāļu kapi saskatāmi kā īpaša *avant-garde* un klasiskā izteiksmes veidu amalgamācija. Avant-garde elements varētu saukties *Art-Moderne*, savā tiešā vienkāršībā, bet klasiskie elementi attiecās uz franču *Beaux-Art* tradīcijām mākslā izteikties skaidri, hierarchiski, apvienoti, ideālizētām formām, paturot simetriju, kurpretim *Art-Moderne* kompozīcija atļauj arī asimetrisko. Pamatā un detaļās Brāļu kapu

stils apvieno šos divus stilus un ievieido tos latviskos motīvos, un pakļaujas šūnakmeņa materiāla ierobežojumiem.

Brāļu kapi demonstrē vēl vienu vienreizēju īpatnību, līdzsvaru starp jauno konstruktīvistu tendencēm, kuŗas Kārlis Zāle izpētīja kā students, un vairāk tradicionāli formālo izteiksmi. Skulptūrālā forma un izteiksme Brāļu kapos ietilpina tā laika modernistu un konstruktīvistu stila elementus, kopā ar klasisko formālismu, lai sasniegtu vienreizēji izteiksmīgu stila veidu, atbilstošu projektam, ar skaidru formas valodu.

J. Madernieks jau 1927.g. raksta: "Apskatot *Ievainotā jātnieka* gatavo grupu, rodas sajūta, ka atrodamies ne mazajā Latvijā bet lielā kultūras zemē. Te nāk prātā Ēģiptes varenie mākslas pieminekļi, jo Zāles darbam pamatā ir monumentāli plastiskas celtnes raksturs. Šis darbs runā pats par sevi. Spēcīgas, izteiksmīgass formas, konstruktīvi iztūrēta stingrība, organiska vienība." (Kārlis Zāle, 39.lpp.).

Diagonālās līnijas turklāt atbilst latviskiem rakstiem, kas nekad nepastāv vertikālu un horizontālu līniju iekārtā, bet gan slīpā, it kā starojuma stilā. Šīs līnijas kontrastē arhitektūrai struktūrāli nepieciešamām taisnām līnijām, kā piemēram galvenos vārtos. Tās pieguļas zemei un pakļaujas debesīm vienā reizē, bet pamatā izsaka spēku celties, pretoties, nesamierināties stāvēt uz vietas, kā to dara vertikālās formas, vai mierīgi gulēt, kā to dara horizontālās formas. Kārļa Zāles skulptūrām un Brāļu kapiem tādā veidā ir mūžīgs dinamisms. Akmeņi it kā atdzīvojas, un Brāļu kapi liecina par Latvijas pamata spēku. Kritušie varoņi vēl cīnās, dod mums atgādinājumu, pamudinājumu un spēku.

Sieviešu un vīriešu koncepcija

Kaut arī Brāļu kapi tika celti kritušo karavīru piemiņai, vēl viens aspekts, kas dara Brāļu kapus unikālus kā kara memoriālu, ir tajos izteiktā atzinība sievietes lomai tēvzemes spēka un dzīvības pastāvēšanā. Tas ir tieši pretēji

daudziem kara memoriāliem viscaur Eiropā un Ziemeļamerikā. Vispār mākslā sievišķīgo attēlu un ikonografijas pielietošana, vēsturiski tipiski tika palienēta no reliģiskiem jeb klasiskiem attēliem. Kontrastā Brāļu kapi, ļoti specifiski uzsverot latviešu tautas turpināšanos, izmanto senlatviskas formas, simbolus, zīmes un rakstus, un, atsaucoties uz tautas tradīcijām un dainām, izmanto sievišķības simbolus un tēlus ar liepu gatvi un stalti sievišķīgo Māti Latviju.

Sievišķības klātbūtne pamatā pasludināta dzīvdabas Liepu alejā jau ienākot pa vārtiem. V. Apsītis raksta: "Goda sardze, sievietes pateicība kritušiem. Zeidaks bija atbildīgs par to konceptu." Liepa ir latviešu māte un meita, sieva un līgava, tautas dziesmās apdziedāta, te atnākusi godināt kritušos varoņus. Dziesmas vārdos: "diža, cēla, smuidra, kad tai lapas izplaukušas!" Sievišķības elementu esamība Mātes Latvijas skulptūrā ir arī daļa no plašākas nozīmes, cerībai un atjaunošanai, kaut arī sērošanai. Varētu teikt, ka vīrišķīgā daļa, simts ozolu terase kompleksa vidū starp liepām un Mātes tēlu, daļēji iegūst savu nozīmi sievišķības kontekstā, kā dēli un brāļi. V. Apsīša vārdos: "vīrišķīgs simbols ozols: stāv goda sardzē." Dziesmas vārdos: "brāļi man kā ozoli," "dēli aug kā ozoli".

Ozols ir kaļavīra likteņa sargs, spēka un dzīvības apliecinātājs:

"Es kaļā aiziedams
Iestādīju ozoliņu.
Lai tas auga, lai zaļoja,
Kamēr nācu atpakaļ."

Interesanti būtu arī proponēt, ka Mātes Latvijas attēls nav tikai skaistā figūra iekalta akmenī, bet viss Brāļu kapu komplekss. Brāļu kapi ir kā apvienojošs mātes ķermenis, kuŗa sastāvdaļas - skulptūra, architektūra un dzīvdaba, orgāniski apvienotas, apmeklētāju mierina un dod tam cerību, atjauno ticību tēvzemei un apliecina kritušo nozīmi latvju kultūras un tautas dzīves atjaunošanā un pastāvēšanā.

Sieviešu un vīriešu motīvi Brāļu kapos ir harmonizēti ar pielaikīšanos novietnes nozīmei: vīrišķīgi četrkantainie vārti pavegas uz liepu gatvi un Mātes Latvijas tēlu tālumā; gaiši zaļas, apaļi sievišķīgas liepu lapas mainās pret tumši zaļām un vīrišķīgi robotām ozolu lapām uz terases, tuvojo ties pazeminātam kapulaukam; ziemā šī maiņa ir no liepu gludiem stumbriem un smalkiem zariem uz ozolu rupjiem stumbriem un smagākiem zariem; pazeminātā laukuma taisnās takas starp vīrišķīgo kapu kvadrāturu, ir apaļīgu dzīvžogu iejomā; dzīvi zaļie apstādījumi visur izmainās ar grants takām un atvieglo akmeņu sienu un skulptūru vīrišķīgi pelēcīgo staltumu, pats šūnakmens ar sev raksturīgo plaisojuma virsmu ir it kā mīlīgas senlatvietes audums, saulē silts, vīrišķīgi valkājams.

Pat daba šo harmoniju pastiprina visādos laikos. Varam iedomāties, kā zilās debesis un baltie mākoņi slīd pāri Brāļu kapu klusumam un lapas maigā vējā čukst kā sieviešu balsis, bet varam arī iedomāties, kā drūmā rudens vēlu laikā pazeminātam kapulaukam pārguļas balta migla un mēneša gaismā Mātes tēls atraisās no akmeņu solīduma, vai arī kā ziemas sniegam apsedzot sasalušās kritušo vietas, Mātes tēlu apgaismo saules spožums. Sievišķības un vīrišķības simbolika mākslā varbūt nekur nav tik sekmīgi apvienota, pastiprinot un kulminējot Mātes tēlā, kas sevi apvieno abas simbolikas, kā cēlonis un gala mērķis.

Brāļu kapi: nacionāls simbols un stils

Brāļu kapi ir dzīvības, architektūras un skulptūras vienreizēji komplicēta kompozīcija, kas reizē mākslinieciski saprotama un mistiski izjūtama dziļā simbolikā par Latviešu brīvības un neatkarības ilgām. Šinī nozīmē Brāļu kapi saprotami kā tautas izteiksmes veids, sevi definējot īsajos 20 brīvības gados, tur reālizējot gadu simteņu jūtas par nacionālu piederību.

Iecerēti, izplānoti un radīti pārmaiņu laikā kā nacionālā

tā internacionālā vidē, Brāļu kapi ir vērtējami arī kā testaments par intensīvo kulturālo, sabiedrisko, ekonomisko un politisko aktivitāti, kas izcēla Latviju pirmo reizi tās modernā laikmeta eksistencē līdzās internacionālās kultūras un saimniecības līmeņiem. Tam laikam ir arī interesantas parallēles ar neseniem un patreizējiem notikumiem sakarā ar Latvijas atgūto neatkarību, jo Brāļu kapi liecina, ka visas grūtības var pārvarēt, uzvarēt, un arvien atgādina, ka kritušo uzupurēšanās nekad nedrīkst būt bijusi par velti.

Novērtējot Brāļu kapus kā vienreizēju un izcilu memoriālu ne tikai mūsu Pirmā pasaules kaŗā kritušajiem, bet arī kā apstiprinājumu par Latvijas kultūras radošo spēku, šis apraksts ir arī mēģinājums pamatoti paaugstināt mūsu izpratni par šo Latvijas kultūras sasniegumu.

Ir pienācis brīdis Brāļu kapu novērtējuma kontekstu paplašināt līdz vispasaules mākslas vēsturiskiem sasniegumiem, un tādā veidā Latvijas slavu kā zemei ar kultūru parādīt vismaz to laiku Eiropā. Latvijas robežas ir atkal atvērtas, un Latvija cenšas atgūt radošas tautas statusu internacionālā vidē. Tas ir iespējams tikai, ja pašu latviešu kultūras, ekonomijas un politiskie sasniegumi pagātnē tiek atzīti un tagadnē tiek salīdzināti plašā vispasaules notikumu, teoriju un filozofijas kontekstā.

Atziņu kopsavilkums

Jāsecina, ka Brāļu kapu mākslinieciskais stāstījums ir par nacionāli nozīmīgas telpas un laika pārdzīvojumu, pārdzīvojumu, kas apvieno atmiņu, tagadnes dzīvo apziņu, un neuzmācīgā estētiskā simbolismā cerību nākotnei. Jāatzīst Vaideloša Apsīša vārdu patiesība: *"Rīgas Brāļu kapiem nav prototipa pasaules memoriālajā mākslā."* V. Apsītis turpina ar vārdiem: "Savas ainaviskās kompozīcijas, arhitektoniskā vērienīguma, tēlnieciskās monumentālītātes ziņā tie ievada veselu laikmetu ne vien latviešu, bet visas pasaules memoriālajā mākslā."

Kritušo rindās Brāļu kapi uzglabā atmiņu par to kara-
vīru traģēdiju un uzpurēšanos, kuŗi cīnījās par Latvijas
brīvību Pirmā pasaules kara, bet tajā pašā laikā tie pacel-
viņus un visus latviešus sevišķā nozīmē, jo tie liecina par
kultūrāli, intelektuāli un ekonomiski radošo eksploziju, kas
notika Latvijā un centrējās Rīgā, tikai pāris desmit gadu
neatkarības laikā. Tie liecina, ka latviešu karavīri pirmo
reizi Latvijas vēsturē pavēra iespēju uzplaukt varenim ta-
lantiem, kuŗi ātri aptvēra laikmeta un vēsturiskās mākslas
stilus, modes un virzienus, tos apguva, pārvērtā par saviem
un pārspēja tos.

Brāļu kapi ir arī apliecinājums latviešu kultūras
sasniegumiem divu Pasaules kara īsajā starplaikā. Tiem
vajadzētu iegūt atzinību Eiropas kultūras vēsturē kā
ūnikālam veidojumam memoriālajā mākslā.

VĒRES

- (1) Publikācijas par Pirmā pasaules kara memoriāliem: A.
Whittick, *War Memorials* (London, 1946); A. Borg,
War Memorials. (London: Leo Cooper, 1991); J. Gar-
field, *The Fallen: A photographic journey through the
war cemeteries and memorials of the Great War, 1914 -
18*. (London: Leo Cooper, 1990.); James M. Mayo,
*War Memorials as Political Landscape: The American
Experience and Beyond* (New York: Praeger, 1988).
- (2) Chronoloģija bija sekojošā: 1915.g. A. Zeidaks sāk dar-
boties sakarā ar Brāļu kapu projektu. 1920.g. Sabied-
rībā radās vēlēšanās pilnveidot kapu memoriālo ainavu
ar monumentālās tēlniecības un monumentālas architek-
tūras līdzekļiem. Tanī paša gada novembrī sarīkots
slēgts konkurss. 1923.g. Kārlis Zāle ir iesaistīts.

1927.g. atklāta pirmā skulptūrālā grupa, "Ievainotais jātnieks". 1930.g. vārti pabeigti. 1936.g. Brāļu kapi atklāti.

- (3) Viņu devums, lomas un panākumi sadarbībā aprakstīti V. Apsīša, *Kārlis Zāle* (1988): 34-35.f. un vēl sīkāk V. Apsīša, *Brāļu kapi* (Rīga "Zinātne", 1982).
- (4) Pirmā Pasaules Kaža izvērtējums. Modris Eksteins, *Rites of Spring: The Great War and the Birth of the Modern Age* (Toronto, 1989).

ARVEDS CELMS

Dzimis 1921.g. 31. martā zvejnieku ģimenē. Pēc pamatskolas un Ventspils valsts komercskolas beigšanas studē teoloģiju un praktisko psiholoģiju Oxfordas universitātes Mansfieldas koledžā. 1966.g. oridinēts Londonā. Kaŗa gaitās Krievijā, Meklenburgā un nobeidzas Beļģijas gūstekņu nometnē. Trimdas gadus pavadījis Anglijā 22 gadus, 13 gadus Vācijā amerikāņu armijas dienestā pie darba vīriem. No 1981.g. līdz 1993.g. mācītājs Toronto Austrumu draudzē. Literāta interese

modināta jau pamatskolā: zēnam jālasa klasei priekšā. Vakaros mācās Plūdoņa Daiļruna skolā. Oxfordas univers. 2 semestrus studē angļu literātūru. 1948.g. precējies ar Birutu Liniņu. Kopēju interešu ierosmē sarakstīta latviešu klasiskās litreatūras eseju virkne, kas nolasīta Vācijā, Anglijā, Kanadā un ASV. Bijis skolotājs ģimnazijā. Vadījis 10 bērnu nometnes: Zviedrijā, Anglijā un Vācijā. Piedalījies Plūdoņa kopoto rakstu izdošanā: ievadvārdi katram sējumam. Ievadraksts Rabindranta Tagores rakstu izlasei. Viens no redaktoriem Ventspils 700 gadu grāmatai. 1991.g. apbalvots ar PBLA Kultūras Fonda Krišjāņa Barona prēmiju izglītības nozarē. LNAK atzinības raksts. Bijis LNAK valdes loceklis. Ir Latvijas aprūpes un attīstības fonda priekšsēdis. Noorganizējis un vada palīdzības sūtījumus no Toronto uz Latviju.

ALEKSANDRA GRĪNA PAGĀTNES TULKOJUMS

(Referāts TLB 1994. gada 20. janvārī)

"Vēsture ir tautu mūžīgā skolotāja, kā to mēs paši esam redzējuši nesenajā pagātnē un redzam arī tagadējās dienās. Neatkarības sargāšanas kaŗā var daudz uz laiku pazaudēt, bet atkal atgūt to ar uzviju, ja nav pazaudēts pats galvenais - nācijas gods. Tas ir pats vērtīgākais viņas pierums, kuŗa labad tai palīdz debesu varas un ar laiku sāk palīdzēt arī citas tautas. Tiesības gaidīt palīdzību no āries ir tikai tam, kas pats sev lūko līdzēt un cīņai nevis kapitulācijai paceļ rokas". ("Brīvā zeme" 1939.g. martā).- Tā

rakstīja Aleksandrs Grīns.

Šodien Aleksandra Grīna simtgades priekšvakarā - Latvijas brīvības mulsumā man nav izdevies atrast kaut vienu, kuŗš teiktu drosmē tā kā Aleksandrs Grīns, tā kā Jānis Rainis: "Mēs būsim lieli tik, cik liela mūsu griba".- Ne reti man nākas rast cilvēkus, kuŗi mūsu nacionālo lepnumu - nācijas godu uzskata kā ļaunumu, jo, lūk, ja tā, tad dolari pie mums neripos. Pielaiķosimies, paklausīsim!- Paklausīsim baznīcai un kakla kungiem. Esam tā pieraduši.

Nenoliedzu, 50 gados esam mācījušies paklausībā savu eksistenci un latviešu tradīciju uzturēt. Mums pat ir uzaugusi jaunā strāva - ļoti līdzīga tai, kas bija pirms simts gadiem. Tā, kas tik krasi parādījās Pirmā pasaules kara beigās. Jā, mums ir un tomēr nav. Aizmirstības smiltis daudz ko šodien aprakušas. Pasaulīgās labklājības tauku glumā mīkstumā mēs apatijā guļam lētarģisko snaudu. Mieru, tikai mieru, savas putras kaķotes aizsprauduši aiz angļu sakšu komerciāliem spraišļiem. "Kur man labi, tur mana tēvija".- Latīņu valodā neteikšu, jo šodien nav pieklājīgi uz vecām kultūras patiesībām atsaukties. Bet es uzdrošinos atkārtot vārdus, ko daudzkreiz esmu atkārtojis: ieklausies, latvieti, vēstures soļos!- Ieklausies mūsu kultūras vēstures soļos, ieklausies mūsu baznīcas vēstures soļos. Tu taču šodien dziedī Dievs, svētī Latviju. Reiz mēs savos vislielākos svētkos dziedājām ar tūkstošbalsīm Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils. Un mūžībā mītošais archibīskaps T. Grīnbergs pasaules luterāņu lielkonferencē Lundā trimdas sākumā teica: "Ienaidnieki mūs grib iznīcināt, draugi asimilēt, bet mēs gribam palikt latvieši".

Mēs gribam palikt latvieši.- Vai gribam?- Palīdzi sev, tad arī Dievs palīdzēs! Daudzi teic, tā esot ķecerīga mācība. Vai tā ir? Es atzīstu Aleksandra Grīna vārdus: "Nācijas gods ir pats vērtīgākais, tā labad palīdz debesu varas un ar laiku sāk palīdzēt citas tautas". Jā arī tās, pie

kuņām mēs ar lūdžēja un apsūdzētā cepurīti rokā lunkanu muguru esam stāvējuši un lūgdamies atdevuši savu leppumu. Nāciet un ņemiet mūsu latviešu dvēseli, mēs to piekrāšosim šodienas prasībām. Ņemiet un piekrāsojiet mūsu valodu. Ja gribat pārvēršat to par sendienu sazināšanās līdzekli. Jums atdosim savu krāšņo vakardienu, ko atradīsiet mūzejos un archīvos. Tikai tie putekļi gan jums pašiem jānotīra, jo mēs esam par kūtriem to darīt. Un redziet paši, mums viss jāziedo, lūdzoties zemes kungus. Redziet, mēs pat nelūdzam Dievu, jo tas jums var nepatikt.

Šodien daudziem nepatīk Aleksandra Grīna latviešu vēstures patiesības, bet nepievilsimies, ieklausaities:

"Tie smagi pieviļas, kas tic, ka patiesība zūd:

Kā dziļi zemē iesēts grauds tā snauz, bet nesatrūd.

Un diena nāk, un saule lec, un - pārsteigdama tos,

Tā slavēdama debesis, svin augšāmcelšanos".

Leonīds Breikšs, mūsu lūgšanu un brīvības dziesminieks, patiesības liecinieks, miris valsts nāvē tāpat kā Aleksandrs Grīns.

No drumstalām, ko atrodam mūsu trimdas literātu apcerējumos, un to nav daudz, ir nepiedodami maz, var rast Pēterā Ērmaņa 1939.gada Aleksandra Grīna kopotu rakstu sējumā Grīna dzīves stāstu.- Daudziem nav zināms, ka Aleksandra Grīna pasē ir rakstīts Jēkabs Grīns, dzimis 1895.gada 15. augustā Jēkabpils apriņķa Biržu pagasta Ziedu mājās. Reizē ar Jēkabu ir dzimis dvīnis Mārtiņš, bet viņa brālītis miris savā otrā dzīves gadā. Tēva vārds Jēkabs, māte Anna Svilumbērza. Aleksandra Grīna dzimšanas laikā Grīni jau "Ziedus" apsaimniekojuši vairākās paaudzēs.

Aleksandram ir vecākais brālis Jānis. P. Ērmanis atzīmē, ka Grīni dzīvojuši noslēgti. Tēva rados spīva rakstura cilvēki, skarbas dabas. Vietvietumis skarba spīts izmanāma arī Aleksandra Grīna darbos.- Mātes radi bravū-

rīgi, uzdzīvotāji, skaļi, ārēji lepni, bajāriski. No mātes puses Aleksandrs Grīns ir patāls radnieks Jānim Akurāteram. No meitas Zentas atmiņām izlobāms, ka ģimenē lietāta Sēlijas izlokšne. Tēva māte Anna, atgriezusies no bēgļu gaitām, meklējusi izvazāto mantību un, kur vien atradusi, teikusi: "Tis jir muns". Zentas māte Alīda teikusi, tikko tēvs (t.i. Aleksandrs) pārbraucot pāri Daugavai uz Jēkabpili, tā "rakstu valodā" vairs nerunājot, tikai sēļu valodā. Ir patikami lasīt, kad piemin šo īpato siržu saiti - dzimtā novada mēli.

Ziedu mājas ir līdzenumā pie Bancānu ezera. Ziedi ir 4 km attālumā no Klaucānu ezera. No Klaucāniem nāk tēva dzimta. Jēkabam ir piecus gadus vecāks brālis Jānis. Bērnu dienās pieci gadi ir liela starpība. Mazā Jēkaba bērniība ir vientuļa. Par bērniību pārskan lakoniski vārdi: "Esmu izaudzis ar Bībeli, "Skolas maizi" un suni". Brālis Jānis "Redaktora atmiņās" raksta: "Viņš klusu sēdēja pie mājas lieveņa zālītē un spēlējās ar veco, melno Pakānu. Kad iemācījās lasīt, tad tā kā bilžu grāmatu nebija, urbās "Skolas maizē" vai Bībelē; tās atkārtoti pārlasīdams. . . Kad sāka mācīties rakstīt, izrādījās, ka mazais brālis ir ķeiris. Pieaudzis vienādi veikli rakstīja ar abām rokām pārmaiņus, jo kā citādi tik daudz varētu sarakstīt, - "satecināt", kā viņš mīlēja sacīt". Jānim Grīnam taisnība: apbrīnojams ir Aleksandra Grīna grāmatu klāsts.

Ir jāievēro, ka Bībele un Skolas maize ir grāmatas, ko bērns lasījis, pārlasījis un iegaumējis. Arī Plūdons alkatīgi lasīja Bībeli un jo sevišķi drausmu notikumus, tāpat arī Skalbe. Virza skandējis pravieša Jezajas grāmatu. Atradīšies koplīnija Grīna, Plūdoņa, Virzas un Skalbes darbos. Varu jau pieminēt, ka savos pirmajos darbos Aleksandrs Grīns ļoti bieži lietā tā laika izteiksmes veidu: to svēto rakstu mācītāju valodu. Pie tā pieskaršos, kad runāsim par literāro devumu.

Jāpiemin kāds kuriozs gadījums no 1905. gada baismu dienām. Grīna tēvs Jēkabs, būdams Biržu pagasta vecākais, ir atteicies nodot jaunievēlētai revolūcijas komitejai pagastnama atslēgas. Par to revolūcionāri pielaiduši uguni vienreiz šķūnim, kur sadedzis siens, un otrreiz rijai. Brālis Jānis, 15 gadus vecs, no sirds dzīvojis līdz revolūcijai, bet 10 gadus vecais Jēkabs arī gribējis palīdzēt, ugunsgrēka laikā sameklējis tēva veco kramenīcu, gribējis šaut. Bet bailēs no sprādziena, nav spējis izgudrot, kā lai izšauj, ja ar abām rokām ir jātur ausis ciet. . . Šī mazā zēna neatrisinātā problēma ir rādīta stāstā "Parādā palicis šāviens".

Pēteris Ērmanis un mūsdienu filoloģijas zinātņu doktore Ingrīda Kiršentāle norāda, ka bērnībā Aleksandrs Grīns aizrāvīgi klausījies un iegaumējis veco ļaužu stāstus. Jānis Grīns (pēc meitas Zentas vēstījuma): "Agri viņā bija pamodusies interese par vecākiem cilvēkiem, kas māk ko pastāstīt. Tādi dažreiz ieradās arī Ziedos, kad tie stāstīja savus nostāstus, puika bija visuzmanīgākais - dažreiz vienīgais klausītājs". Stāstā "Vectēvs un velns" aprakstīts Slātes Silapēteru Svilumbērzs. Šo cilvēku Grīni ļoti cienījuši. Aleksandra Grīna tēvs stāsta varoni - skroderi Sīpolu dēvējis par Slātes novada Pūcesspieģeli. Īpati Sīpolu atminas meita Zenta, tēvoča Jāņa stāstījumā. Sīpola pastrādāto palaidnību skaits ir tik liels, ka pietiktu prāvai grāmatai. Kur vien Sīpols gāja, visur skanēja smiekli un jautras valodas. Šujot dažreiz pagura rokas, taču mēle nekad. Un viņa bija asāka par adatu". (meita Zenta 1991. g. novembrī).

Pēteris Ērmanis min, ka rakstniekam sevišķi mīļš bijis Mārtiņš Svilumbērzs, mātes tēva brālis, kas ilgāku laiku pavadījis vācu gūstā, izcietis badu un gūstekņa baismu, atgriezies lai nomirtu pats savā sētā. Vectēvs Miķelis bijis pilns lielsaimnieka goda, kas vienots ar niķiem, liels dēku un anekdotisku gadījumu zinātājs.- Var-

būt te jāpiemin līdzība ar Plūdoni. Bībele - varoņu asiņainās cīņas Makabiešu grāmatā.- Mazā Anduļa atmiņās tur minēts kalējs, tur Lepše - vecie dēkaiņi, varoņi. Būs jau arī vēl citi piemēri, kā mūsu lielie gara milži ir saradojušies.

Deviņu gadu vecumā 1904. gadā sākās skolas gaitas Biržu Muižgala skolā. Tā ir tā pati skola, par ko Jānis Akurāters raksta "Degošā salā". Pēc diviem gadiem Muižgala skolā 1906.gadā Aleksandrs Grīns iestājas Jēkabpils tirdzniecības skolā. Tur no mācībām zēns aizraujas ar vēsturi un dabas zinātnēm, un skolēnu žurnālā var atrast apceri par dzīvības izcelšanos pēc darvinisma teorijas. Kā šodien tā arī toreiz darvinisms ne visiem pieņemams un jo sevišķi Jēkabpils literātūras skolotājam, kas visu vērību piegriež garīgiem, būtu jāteic baznīcu rakstiem Vecā Stendera garā. Protams, Grīns ir revolūcionārs. Revolūcionāram līdzās nostājas nebēdnieks, seko pārgalvīgas nerātības viena otram. Un Pēteris Ērmanis min kādu drausmīgu gadījumu ar veca runča palīdzību. Pie astes piesienot cūkas pūslī ar sausiem zirņiem, Grīns izjaucis kādu sektantu sapulci. Kādu, to Ērmanis neteic, bet secinājums ir kādu fundamentālistu sapulci, kam Bībeles vārds nav vien garīga bet arī zinātniska patiesība.

1910. gada rudenī Grīnu no skolas padzen. Ko lai sāk padsmitgadnieks? Ērmanis izteic trejādas iespējas: mācīties par lopu pārraugu, bēgt uz kuģiem vai slīcināties. Bet jaunības mulsumu pārvarējis, Grīns iestājas 1911. gada janvārī Rūjienas proģimnazijas pēdējā klasē un pavasarī tur sekmīgi iztur abitūrijas eksāmenus.- Man gribas piezīmēt, ka palaidnis ne vienmēr nozīmē dumiķis. Viens otrs palaidnis šodien saprot citus palaidņus varbūt labāk, kā izdaudzina tie augsto skolu pedagoģijas laureāti.

Rudenī Grīns liek iestāju pārbaudījumus Valkas reālskolā. Bet - ticības mācībā izkrīt. Te ir jāatminas darvinisms un Grīna bībeles zināšanas. Ne vienmēr ticības

mācība bija priekšmets, kur piecinieks bija garantēts. Darvins nebija un arī šodien daudziem nav pieņemams, jo Darvins teic, ka Dievs pasauli sešās divdesmitčetrus stundu dienās neuztaisīja, un skaiti kā gribi, vīrietim ir tikpat ribu cik sievietei.- Izkritis pārbaudījumā, jaunietis nemet plinti krūmos bet tūlī liek pārbaudījumus Cēsu reālskolā, un direktors Millers, zinādams visu, noteic: "Nekas dēls, nekas dēls!" Cēsu reālskolā Grīns mācās līdz 1914. gada pavasarim. Cēsu reālskolā sastopam redzamas personības: skolas direktors Millers, pēc viņa nāves jaunais direktors L. Ausējs, Latvijas brīvības laikā pazīstamā personība. Cēsu reālskolā brālis Jānis ir skolotājs, zēnam vienu otru reizi jāpiedzīvo rūgti brīži, jo lūk, brālis skolotājs. Zīmīgi, ka viņa tuvākais skolas biedrs Cēsīs ir Edvīns Mednis, ko mēs pazīstam kā rakstnieku un kaņavīru pulkvedi E. Medni.

P. Ērmanis liecina, ka Cēsīs Grīnam mīļa vēsture, ģeografija. Apbrīnojamā atmiņā viņš spēja atcerēties gadu skaitļus, tie nekad nesajūk, pat matemātikās kā datus tā zīmējumus.- Visu laiku grāmata viņam ir dzīves sastāvdaļa. Ērmanis min angli Oskaru Vaildu, šo vētrains pretstraumes peldētāju. Edgars Po ar savām dēku, šausmu un mistikas rēgainām pārpilnībām savaldzina jaunieci.- Aleksandra Grīna darbos daudz redzam no Oskara Vailda un Edgara Po, ne atdarinājumus, bet stilā un vides apstrādāšanā. Cēsīs Grīns nopietni sastopas ar latviešu literātūru. Labs vadītājs ir brālis Jānis, kuŗš ir jau ieguvis mūsu literātūrā ievērību. Rainis, Poruks, Saulietis sevišķu atbalsi neatrod, izņemot pāris baigo teiksmu stāstus: kā Poruka "Druvienas sila ezera nolaišana" un Saulieša "Veļu tiesa". Ir laiks, kad Grīns ļoti cienī Andrievu Niedru, bet tā politiskā darbība pilnīgi izstumj Niedru no Aleksandra Grīna pasaules. Skalbe pieaug cieši un tāds paliek visu mūžu. Grīns izprot pasaku vēstījumu un kā vismīļākā pasaka tam "Karaļa krāsnkuris". Šo pasaku Grīns ir pārtulkojis krievu

valodā.

Sekmīgi nobeidzis reālskolu 1914. gada pavasarī, Grīns grib matrikulēties universitātē, bet nav latīņu valodas. Kur ir griba, tur iespēja. Grīns mācās latīņu valodu un jau pēc gada sekmīgi iztur eksāmenus pie apgabala mācību komisijas Rīgā. 1914. gada augustā sākas karš. Un 1915. gada aprīlī Aleksandrs Grīns, skaidrības labad tomēr jāteic Jēkabs Grīns, dodas uz Maskavas Alekseja kara skolu. Kara skolā jāpārvar grūtumi. Sevī ieslēdzies, spītīgs, gribas skarbūmā Grīns šķēršļus pārvar. Īpati, ka Ērmanis min kā lielāko šķērslī lēkšanu pār augsto ķēvi. Šim diezgan atbaidošam rīkam bija jālec pāri ar izplestām kājām, un ķēves vidū tie augstie roktuņi. 1915. gada beigās kara skolu sekmīgi nobeidzis, Jēkabs Grīns, praporščiks, ko šodien mēs teiktu leitnants, sāk pirmās dienesta gaitas 14. Oļņecas kājnieku pulkā. Galicijā ir pirmā kauja un pat durkļu tuvcīņas.

1916. gada martā Grīns ir jau latviešu strēlnieku bataljonos. Vispirms Tērbatā rezervē, tad Rīgā Kalna ielā, tad 4. Vidzemes strēlnieku pulkā pie Smārdes. Šeit viņš sastopas ar Aleksandru Plensneru, vēlāko pulkvedi un "Latvju kareivja" redaktoru, ar skolas biedru Edvīnu Medni. Šeit no Jēkaba Grīna top mūsu pazīstamais Aleksandrs Grīns. Kā viss notika par to var lasīt "Dvēseļu putenī" Jaungada nakts leģendā.- Ir pienākusi Aleksandra diena. Strēlnieki norīkoti stirnu medībās. Uz bataljona komandiera Medņa laimi ir nomedīts stirnu buks. Medņa māte no Mālpils atsūtījusi brangu zostēviņu. Jaunais ārsts, no Tērbatas atbraukdams, atvedis nevien ārsta diplomu, bet arī savas desmit pudeles pasalda vīna, uz kuģu vēderiņiem rakstīts: nullum vinum nisi hungaricum.

8. rotas komandieris, ko citi saukā par Ješku, apstaigā rotas novietni, saviebušos drūmu seju skatās uz Rīgas pusi, jo izlielījies, ka viņam no pašas Valmieras caur

Rīgu nākot alus mucīņa, to vedot kāds kareivis. Rotas komandierim vaigs sarūkst pavisam, kad pienāk ziņa, ka kādam kareivim kazaki pie Zasulauka atņēmuši mucu alus, ko kareivis vedis savam komandierim. Bet - pulkvedim tādas izdarības nepatīk. Alus muca vējā, un komandierim Ješkam parasti īgnaiss vaigs kļuvis vēl īdzīgāks. Cerēju, ka šovakar varēsim iebaudīt Valmieras alu, un nu nekā.- "Diegs gatavais", - viņš sāk rāt mazo kareivi. (. . .) "Kas tev lika līst policistiem acīs ar visu alus mučeli?- Vainīgs jau esmu - strēlnieks sūkstās. (. . .) Visu ceļu no Valmieras līdz pat Rīgai vedu to mucīņu noglabātu tēva siena vezumā,- pa dzelzceļu jau tādu mantu neļauj vadāt, - laimīgi tikām pāri tiltam, un uzreiz šurpceļā tāda nelaime.- Tādu skādi" (Dvēseļu putenis II d. 79.lpp).

Notikums ir pozīcijās pie Ķekavas. Aleksandru sviņšana līdzinās buršu alus vakaram: dzied taktī, dziedātājus vada ar pliku zobenu. Svinību dalībnieks igaunis Melcs dzied savas tautas mēlē, kuŗu te neviens nesaprot, un dauza dziesmas taktī ar dūri uz galda stūri,- skan pudeles, lēkā glāzes un dreb šķīvjī, un logiem un sijām liek drebēt Melca balss.

. . .Es švaki prot latvisk,- viņš iesāk ar pastīvu mēli,- bet cer, ka mani vidzemnieku traugs sapratīs, ko grib runāt mana ikaun sirds" (Dvēseļu putenis II d. 83.lpp).

Jā, viņi saprata un mēs saprotam. Dzīras turpinās, plūst pat tokajietis, bet komandieris Ješka nevar aizmirst "drausmīgo skādi" par to alus mučeli. "Te nu man jāšēž un jādzeļ citu sanesta manta. Nudien, sirds vairs negrib pretim ņemt. (. . .)- Nu jā, tagad to atcerēties jau par vēlu: vīns būs drīz cauri,"- Berkolds paskaidro.

"Taisni tas man nepatīk",- Ješka tiepjas,- kas man lika dzert svešu mantu svešā vārda dienā? Rīt sāpēs galva un nedos miera sirdsapziņa.- Nu, tad Dieva vārdā,- iesaucas ārsts,- dosim tam cilvēkam Aleksandra vārdu, lai dzeļ tālāk

un sēž rāms.

-Lai notiek! saka Māters, trūkdamies no sola kājās un grābdams Ješku ciet aiz jostas vietas,- sviedīsim gaisā to jauno krusta bērnu! (. . .) Ješka pasīks vīrs, un viena paša roku celts, ieskrien tik strauji ar galvu griestos. . . - Lācis tāds,- Ješka sirdās, ar plaukstu apsegdams sasisto pieri.- Tagad būs tāds puns, ka cepure nelīdīs galvā. Kā lai es rītu tāds rādos rotai". (Dvēseļu putenis II d. 86.lpp).

Galva sāpēja un pārsāpēja, bet Ješka uz visiem laikiem ir Aleksandrs.- Neizprotami man ir rakstos atrodamie minējumi, ka Grīns Aleksandru izvēlējies krievu rakstnieka Aleksandra Grina iespaidā. Ir versija, ka nebūtu labi, ja rakstniecībā būtu divi Grīni ar burtu "J".- Arī versija, ka mātes brālis Jēkabs izvērsies par dzērāju un galīgu neveiksminieku, un tāpēc Jēkaba vārds būtu bijis nepiedienīgs.- Zīlējumi var būt, bet patiesība ir "Dvēseļu puteņa" II daļā Olaines novietnes piedzīvojumos.

"1916. gada slavenās Ziemsvētku un 1917. gada jaunvāra kaujas Grīnu tieši neskaŗ, bet 1917.g. jūlijā, kad virsnieks kādā rītā atgriežas no lauku sardzes, vācu lode viņam ieurbjas no sāniem plecā, izskrien caur kaklu un mutes dobumu un iespiežas degunā. Kāds strēlnieks paņem virsnieku pār pleciem un iznes no uguns līnijas. Rīgā Grīnu operē bet, vāciešiem Rīgai tuvojoties, slimais tiek aizvests Pēterpilī kņaza Goļicina hospitālī". (Aleksandrs Grīns "Sauciens naktī" 1968.g. - 152.lpp.).

Ir sākusies krievu armijas sabrukšana, pie varas nāk lielinieki. 1918.g. pavasarī Grīns demobilizējas un sāk dzīvot pie vecākiem, kas mīt bēgļu gaitās Veļikije Lukos. 1918.gada vasarā atgriežas dzimtenē - mājas postītas, manta izvazāta. Rudenī Grīns dodas uz Tērbatu studēt medicīnu. Bet kad Latvijai nāk virsū lielinieki, viņš brauc uz māju. 1919. gada martā lielinieki Grīnu Jēkabpilī mobilizē, un viņam ir jākalpo kā pretgāzu aizsardzības pārzinim

Dubultos. Īss ir sarkano varas laiks. Kad lielinieki atkāpjas, Grīns slēpjas Taurkalnes mežos, tad pārbēg pie vāciešiem un pāriet pie Baloža brigādes 2. Jelgavas rotā. Ar šo rotu Grīns ienāk Rīgā. Viņš vēlāk kļūst rotnieks skolnieku bataljonā. 1919. gada septembrī viņš ir pie Armijas virspavēlnieka štāba informācijas nozarē, kuŗas priekšnieks ir vēlākais pulkvedis Aleksandrs Plensners.

Grīns, paaugstināts virsleitnanta pakāpē, matrikulējas Rīgas universitātes medicīnas fakultātē. Medicīnu viņš studēja rūpīgi un diezgan ilgi. Tur rožu koridoros viņš sastop skaisto alūksnieci medicīnas studenti Alīdu Cerbuli. Par to Sudrabkalns 1937.gada Atpūtā raksta: "Divu medicīnas studentu satikšanās mūsu universitātē Bermonta dienās ir bijusi liktenīga un laimīga". Šodien to varam apliecināt, jo Alīda Grīna, kā to daudzi teic, no mašīnrakstītājas vērsās par to visu krietnāko rosinātāju un balstītāju ar ticības degsmes pilnu sirdi. Meita Zenta liecina: "Atceros, ka tēvs mātei diktēja "Pasaules vēstures" burtnīcas. Atmiņā palikusi tikai tēva balss un rakstāmmašīnas klaboņa".

No biografiskām drumslām nav izlobāms, vai medicīnas studente Alīda Cerbule ir ieguvusi doktores gradu, vai apmierinājusies ar Grīna kundzes tituli.- Bet viņu nevar aizmirst neviens, kuŗš grib ieskatīties Aleksandra Grīna kolosālā devumā. Daudziem nav zināms, ka Rudzīša lata grāmatu serijā A. Grīns devis Remarka "Rietumu frontē bez pārmaiņām", Pasaules vēsturi 25 burtnīcās, vispārīgo ģeografiju "Zeme un tautas"- kultūras un tikumu vēsture. Par Grīna darba spējām izsakās Aleksandrs Čaks rakstā "Lielā bezsāta dvēsele." Viņš strādā caurām dienām, naktis pieņemot klāt. Iedomājieties, vienā naktī Grīns izlasa divus romānus un otrā dienā ir atkal svaigs un redzīgs kā Dieva rasa".- Un ne jau lasīšana vien, bet arī pētīšana, Meita liecina, ka tēvs brīvos brīžos pasaules ģeografijas atlantos dažādu zemju kartēs iezīmējis to robežas atšķirīgos vēstu-

res posmos. Meita Zenta arī liecina, ka gatavojoties romānam "Atdzimusi cilts", tēvs bija savācis plašu grāmatu klāstu par meža zvēriem un putniem. Ir saglabājušās dažas viņa piezīmes par atsevišķu zvēru vai putnu īpašībām, zīmēti to pēdu nospiedumi.

Jānis Rudzītis recenzijā par "Zemes atjaunotājiem" raksta: "Jau romāna sākumā Aleksandrs Grīns vērs lasītāja uzmanību uz Sēlijas bagāto faunu. Kad sirenieski aizklīduši, kad stājusies mēra sērga, Gatiņam un Mārītei bez mitēšanās jācīnās ar meža zvēriem - vilkiem, lāčiem, briežiem, cūkām. Cita par citu baigākas ir šīs cīņas, kamēr pēc vairākiem gadiem viņi atgriežas Klaucānu laukos un sāk zemes atjaunošanas darbu. Grīna fantazija cīņu tēlojumos neierobežota un savu varoņu izglābšanai viņam nekad netrūkst padoma. Domāju, ka romāns nebūtu cietis, bet varbūt gan iegūtu skaidrākas kontūras un lielāku ticamību, ja cīņu ar zvēriem būtu mazāk. Drusku tā kā par daudz fantastikas! (Jānis Rudzītis "Raksti" 224. lpp.).

Varbūt tā ir drusku vairāk fantastika, bet mūsu literātūrā mūsu meža dzīvniekiem sevišķi redzamas vietas neesmu atradis, un meita Zenta tencina tēvam par dzīvnieku aprakstiem.

Romānā attēlotais lācis ir gandrīz kā cilvēka atveids, tikai nemāk runāt. Ja nu šīs dienas pasaulē dzīvnieks ir lieta, lietojams mūsu eksistencei vai izpriecai, tad senajam latvietim dzīvnieks, meža dzīvnieks bija Dieva radība - sunītim ar kāju nespēra un stirna nebija tikai cepetim bet skaistumam. Un Grīnam ir tāda dabas skaistuma svētība, kas pāršķel ikdienas raupjumu. - Ložmetējkalna tuvumā sarkanmataināis dundadznies Konrads un Grīziņkalna pašpuika Miķelsons atlaidušies zālē. (Dvēseļu putenis II d. 305. lpp.). "Saules apmirdzēta, tumši zila zvīļo debestelts, un tikai pašā apvāršņa malā, kur saslējušies Lielupes mežu gali, redz baltus mākoņkalnus.

Dienvidus laiks, medaini smaržo virši, un violetas no tiem liekas visas purva kāpas, bet gaiss priežu sveķu smaržas un bišu sanēšanas pilns.

-Diezin no kuŗas puses tās te atskrējuŗas,- teic Konrads, gulēdams Tīreļpurva malā aiz galvas sakrustotām rokām, un šad un tad laiŗ cauri zobiem splāvienu, tēmēdams zilganmelnam taurenim, kas neatlaidīgi riņķo ap dundadznieka sarkano matu cekulu.

-Abet pamatīgi svilina,- rukš Miķelsons, aiz lab sajūtas aizvēris acis un slinki kūļādams basās kājas pa kakpēdiņām, kuŗu ziedi viņam kutina pēdas.- Tavu jauku saulīti! (. . .) Gulētājiem pāri nikni aizdūc kamene, un augstu gaisā klīņā vanags, gandrīz nepakustinādams spārnus. Kaut kur tuvu, acīm neredzams, kaļ dzenis aizlūzuŗu priedi, un no purva puses ķērkdams atlaiŗas izbiedētu vārnu bars.- Tavu skaistu laiciņu!- nopriecājas dundadznieks. . ."

Skaista dabas idille, bet dundadznieks ir slim. Viņš splauj jau asinis, no slimnīcas izbēdzis, izbauda vasaras dienvidu. Ziemas nakŗu stinguŗo skaistumu bieŗi sastopam "Dvēseļu puteni"- Tur debesīs plūst zvaigŗņu straumes un Daugavas straume aiznes mūŗībā no Dvēseļu puteņa.

Atgrieŗoties pie Aleksandra Grīna dzīves: 1919. gadā viņš saistās "Latvijas sarga" redakcijā kā redaktora pulkveŗa Aleksandra Plensnera palīgs. Pie triumvirāta piešķaitāms Edvīns Mednis.- Letonijas triumvirāts. Redakcijai 1920. gadā pievienojas Erss, Ezeriņš, Antons Bārda, Veselis, Ermanis, Ed. Virza, Viktors Eglītis - vesela rakstnieku biedrība, kā tuvākie Plensners, Mednis, brālis Jānis. Darbojoties "Latvijas Kareivja" redakcijā, pamazām nobriest doma: es arī būŗu rakstnieks.

Bērnu dienu dēku nostāsti, Bībelstāsti, "Skolas maize" liek skatīt dēkaino dzīvi. Vēstures zināŗanas, kas ir auguŗas, un pārdzīvotie kaŗa gadi rosina rakstīt. Erss savās atmiņās 1935.g. "Brīvā Zemē" raksta: "Toreiz 1919. gadā

es kļuvi viņa apakšnieks un nevarēju iedomāties, ka viņā slēpjas rakstnieks. Man viņš likās tikai tāds savāds cilvēks" - Daudziem Grīns izlikās savāds cilvēks.

Man nav bijusi izdevība pārbaudīt, kā J. Veselis liecina Grīna biogrāfijā Pēterā Ērmaņa teikto: "Kas pazīst Grīnu tuvāk, tas būs dzirdējis viņu stāstām sālītas anekdotes, visādus jokus un piedzīvojumus, un tas būs manījis, ka aiz rupjā smējēja slēpjas izpalīdzīgs un laipns cilvēks".

Paziņas ir Grīnu pazinuši kā cilvēku ar džentlmenisku manieri, pieklājīgi vēsu izturēšanos, mazrunīgu - kuņģi nereti lietas nosauc vārdos, ne vienmēr sabiedrībā pieņemtā pieklājībā.

1924. gadā Aleksandrs Grīns demobilizējas no armijas, aizejot Grīnam ir kapteiņa dienesta pakāpe. Nākošie gadi pāriet īstermiņa darbos: "Rīgas Ziņu" redakcijā, "Brīvās Tēvijas" redakcijā, "Latvja" redakcijā. 1925. gadā lielais notikums - laulības. Alīda Cerbule kļūst Grīna kundze, un 1926. gada 25. decembrī kā īsta Ziemsvētku dāvana dzimst meita Zenta. Dzīve iegriežas neiedomājami ražīgā darbā, kas pārtrūkst 1941. gada jūnijā Litenes nometnē. No turienes apcietinājumā 1941. gada 25. decembrī Astrachanā izbeidzas Aleksandra Grīna mūžs.

Daudz meklēju, maz sameklēju Aleksandra Grīna lielā darba klāsta analīzi. Ļoti labi kaut gan nepiedodami īsi par Aleksandru Grīnu raksta viņa laikabiedrs Jānis Veselis. "Spēcīgi, sakņaini epitēti savijas par teikumu režģi, kuņģā izjūtams drošs un muskuļains prozas ritums. Grīns vairās no smalkiem, glāsainiem un maigiem salīdzinājumiem. Viņš visu grib padarīt jutekliski uzskatāmu, taustāmu, organiski sajūtamu. Ne dvēseles maigā, trauzlā melodija viņam pa prātam, bet miesas varenās, sulīgās dzīvnieciskās kustības. Īpaši tas sakāms par viņa pirmajām grāmatām: "Krustneša gaitas", "Pieviltā vīra atbēšanās" un "Septiņi un viens", kur viņa izteiksme sasniedz augstāko spēku un

briedumu, lai pēc kulminācijas romānā "Nameja gredzens" slīdētu uz leju, pavājinātos, atšķaidītos, decentrālizētos".

Pirmais raksts, kas iespiests, ir "Veļi" 1919. g. "Brīvās Zemes" 126. numurā.- Kā virsraksts norāda, raksts veltīts aizgājušajiem - un tas ir tīri grīniski: dzīvību saglabājis, piemini kritušo! Atmiņā palicis teikums, kur Grīns atzīstas, ka viņš nav ticīgs, bet kareivju bēres viņš nevarot bez asarām novadīt.

Dižās reliģiskās aprindas Grīnu ir ieskaitījušas neticīgos, pat visa mūsu strēlnieku saime ieskaitīta neticīgos. Varbūt tāpēc, ka strēlniekos naidis ir redzams, mīlestība tikai nomanāma, arī sociālistu bezdievji ir atstājuši sārto nokrāsu.- Bet tas nav visai pareizi. "Dvēseļu puteni" pirms Olaines kaujas pulkvedis Auzāns vedis 3. jūlijā kaujā Bauskas bataljonu. "Sarindotas gājienam uz bataljona pulcēšanās vietu, rotas vēl nekustas. Tad nodreb viņu rindas, slīgdamas ceļos, strēlnieku galvas top kailas, un 1500 mutes skaita lūgšanas vārdus, rokām žņaudzot šautenes, un mēmas domas soļo lūgšanas vārdiem līdz:

-Mūsu tēvs debesīs,-

Rītu mēs iesim kaujā . . .

-Svētīts lai top tavs vārds,-

Daudzi mirs par dzimteni . . .

-Lai nāk tava valstība,-

Brīvota tēvzeme un miers . . .

-Piedod mums mūsu parādus,-

Dod spēkus nepagurt cīņā . . .

. . .Un bataljons sāk iet pa Plakāņu ceļu uz pozīciju pusi, lai nakts melnumā novietotos meža malā, pie kuģas pieiet Smerdekļa purvs". (Dvēseļu putenis II d. 19. lpp.).

Arī Aleksandrs Čaks strēlniekus Smārdes kaujā izveda ar pulkveža Jukuma Vācieša sprediķi Piņķu baznīcā. -Mūsu baznīcas dižkungiem nevajadzētu runāt no dogmu šaurības - Baznīcas dogmā nav visa patiesība. Esmu vai-

rāk kā pārsteigts, kā varēja Baznīcas kalendārā 1991. gadā būt rinda: "ka Ziemsvētku kaujās latviešu strēlnieki kā barbari uzbruka vāciem".- Tā ir neiedomājama ignorance un pilnīgs muldējums! Vāci bija Ziemsvētkus nosvinējuši, jo vāciem bija jaunais kalendars, krievi un arī strēlniekiem bija vecais.

Šodienas varonis ir tas, kuš vairāk nokāvis - nu tāpat kā Ilja Muromietis vai Bībeles varoņi.- Naida kvēlē rodas varoņi. -Bet latviešiem tā nav. Ziemsvētku kaujās dzeloņdrāšu griezēji gatavo ceļu, bet vienu ķērusi lode, un Grīns raksta: "Turpat blakus citiem guļ nepakustēdamies kāds, kas tiem atnācis līdzī, bet tagad ir izlaidis no savām rokām ir šauteni, ir drāšu šķēres, un zobiem kodies dzeloņstiepulē, lai savaldītu vaidu, kaut sāpju guns dedzina cauršautās krūtīs,- savādi sākušas salt rokas, kājas, un ievainotais mana, ka drīz viņam nesals vairs.

Tikai neievaidēties, nenodot vāciem kaujgaitu biedrus, nelikt vācu sargiem manīt, ka Jelgavas brīvotāju vilnim te gatavo ceļu,- ka tepat netālu, sagulis zamnīcās, piesnigušo kārklu brikšņos, bērzu birzīs un purva priežu puduros, glūn un gaida savu brāzienstundu viss latvju tautas spēks. Tikai neļaut vācu sargiem pamanīt . . ." (Dvēseļu putenis II d. 119.lpp.).

Fricim Bārdam varonis ir tikai tas, kuš guvis koka krustu:

*"Trūkst vēl. Trūkst vēl viena krusta-
balta koka krusta svešā mežmalā.*

Kas nav guvis tā, tam tomēr vēl ir sveša

Varonība pēdējā un augstākā . . . (Vagonā)

"Dvēseļu puteņa" sēklas meklējamas 1920.g. pašā pirmajā "Brīvās Zemes" numurā iespiestā stāstā "Iz leitnanta Vanaga dienas grāmatas". Tur pirmais teikums: "Esmu cēlies no vecas, uz Leišiem izceļojušas zemgaļu cilts, kušas piederīgie kā cīnītāji ar slavu minēti jau lielā

karāja Vijtauta laikos". (*"Sauciens naktī" 156. lpp.*). Plūdonim ir "Mežotnes taure". Tur mūsu pirmie trimdinieki, Sidrabeni atstājuši, no Lietuvas skata Zemgales druvas.

Šai stāstā atrod arī Grīna varoņu raksturu. Grīna varoņos atdzimst pagātne, senči top dzīvi, varoņos dzird Latvijas druvu sanēšanu. Vanags izteic ļoti daudz no Aleksandra Grīna būtības. Vanags teic: Es neesmu māņticīgs un tomēr ticu dvēseļu staigāšanai. Senā Zemgale velk mani dziļumos". Vanags sēd kafejnīcā un pārdomā dzīvi. Ērmanis citē: "Sēdu es kafejnīcā, vai skatos operas izrādē, kā krēslaina ēna tin mani pagājušo laiku dūmakas un dzīves troksnim un čalām cauri dzirdu Sidrabenes zilo silu šalkoņu". (*Kopotī raksti 23.lpp. 1939.g. izd.*).

Ērmanis arī norāda uz Grīnam raksturīgo naida motīvu. "Naidis pāriet no auguma uz augumu, bet tas ir pret mūsu tautas apspiedējiem". Kaļavīra asākais ierocis ir naidis, tā mēs šodien sakām, bet tā nav. Kaļavīra asākais ierocis ir mīlestība, tautas mīlestība. Latvietis ir kā bite darbīgs un rūpīgs, tīrīgs, šķīsts, bet, kad aizskar naidnieks, tad dzeļ un pats iet bojā. Ja Grīns runā raupju, vietvietām nežēlīgu valodu, tad tas ir cīņā. Cīņā cilvēks pārvēršas. Mīlīgais Skalbe "Mazās piezīmēs" teic, ka iedams gažām kritušo vācu līķiem nesajūt nekāda žēluma: - "Es uz tiem skatījos kā uz salmu kūļiem".

Bet, kad ar dzelzs slotu latvieši bija noslaucījuši ienaidniekus, jā abus divus, tad mēs teicām: nāciet, celsim kopā.- Krustneša gaitās Grīns lībiešos neredz tikai Kaupo un Kangaru bet arī sīvos cīnītājus, ko uzvar pārspēks.

Esmu runājis par Grīnu, lai saprastu Aleksandra Grīna mūsu pagātnes tulkojumu, bija jāsaprot tulkotājs. Ne vienmēr mēs izprotam un šodien mums ir vairāk kā jāsaprot, ka rītdienas sēklām vienmēr un visos laikos saknes ir vakardienā.

Mūsu tautas rītdiena izaugs no mūsu vakardienas,

ne no ekonomiskiem vai politiskiem aprēķiniem, bet mūsu vakardienas, no mūsu uzticības, mūsu ticības. Aleksandrs Grīns 1940.gada martā tanī liktenīgā laikā "Brīvā Zemē" rakstīja: "Tā ticība labā galīgai uzvarai ir cauraugusi arī visus mūsu senču ticējumus, viņu pasaules uzskatus, ar to savīta arī viņu nešaubīgā paļaušanās savai latviešu tautas taisnībai. Šo paļaušanos nespēj satricināt, nedz saliekt ilgie atkarības laiki, it nekādas mūsu vēstures gājumā gadījušās nestundas.

Mūsu tauta noturējusies pretī tām, kā āra bērzs turas pret visiem vējiem. Cik daudzas svešas varas nav savā laikā mēģinājušas ieperināties mūsu zemē, noenkuroties te ar savām pilīm, saviem kakla kungiem un saviem visu krāsu karogiem. Vēstures vējš tos kungus un viņu karogus allaž ir aizpūtis, jaunu laikmetu pavasara pali aizskalojuši visas viņu pilis, pamezdamī tikai kādas pūču un spoku iemīļotas krāsmatas. Palikuši esam tikai mēs, šīs zemes turētāji, kuŗu sentēvi noslēguši ar Daugavas krastiem mūžīgu draudzību un iesakņojuši ar saviem kapiem savu tautu šajos krastos, tā ka latviešu dzīvības koka saknes nejaudā izraut no viņu dzimtenes nekādas viesuļvētras".

Latvieti, ieklausies vēstures soļos - tā tava neatņemama bagātība, jo Daugav' abas malas mūžam nesadalās.

LATVIETI, IEKLAUSIES VĒSTURES SOĻOS!

(referāts 1995. gada 19. februārī Latviešu namā)

Aizvadītos gados it bieži esmu dzirdējis un arī pats aicinājis: latvieti, ieklausies vēstures soļos!- "Vēsturē slēpjas milzu spēks, tur ir mūsu garīgā spēka avoti", 1939. gadā rakstīja Aleksandrs Grīns.

Vēsture ir mūžīgā skolotāja: toreiz 1939. gadā un arī šodien 1995. gadā, Aleksandra Grīna simtgadē.- Arveds Švābe par Aleksandra Grīna vēsturisko romānu "Nameja gredzens" teic, ka Aleksandram Grīnam izdevies "aizraut lasītāju vēstures irreālajā gaisotnē, kur mūžības elpa stindzina mūsu sirdi."- Jānis Rudzītis, recenzējot Arveda Švābes vēsturisko romānu "Ceļā uz purgatoriju", min Arveda Švābes domu: "Katrs rakstnieks pēc Švābes domām, izraudzīdamies vēsturisku vielu, jūt cilvēka nīcības traģismu un pieņem Marka Aurēlija formulu par cilvēka likteņa bezjēdzību". (Jānis Rudzītis "Raksti" 462. lpp)

Cilvēka - individa jēdzīgā un bezjēdzīgā dzīve veido vēsturi, un vēsturiskā romāna rakstnieks šīs jēdzīgi bezjēdzīgās dzīves saauž tā laikmeta audumā, kas šodienas prātā atkailinātai dvēselei dod eksistencionālo siltumu un spēku izdzīvot. Aleksandra Grīna vēsturiskie romāni šodienā ir spēka avots katram, kuŗš mulsumā meklē: kā izdzīvosim, kur gūsim spēku. Ieklausies vēstures soļos!- kā tēvu tēvi izdzīvoja, kāpēc Tu nevari?! Daudz palīdzības šodienā var rast Aleksandra Grīna rakstos, jo viņš ir viens no nedaudziem, kuŗš sevī apvieno vēsturnieku un rakstnieku.

Skots Tomass Karlails 18. g. simtenī teic: "Vēsture ir dzeja, to tikai jāprot lasīt." Un Aleksandrs Grīns to prot nevien lasīt bet viņam ir spēja to atdot savam līdzcilvēkam. Arveds Švābe, rakstīdams par vēsturiskās prozas problēmām (1947.g. pēc Jāņa Rudzīša citāta "Raksti" 462.lpp), ironizē par "profesoru romāniem" un aizrāda, ka vēsturiskās prozas

rakstniekam nepieciešama binokulāra redze: Ar vienu aci viņam jāraugās kā vēsturniekam, lai pēc pirmavota vai literātūras studijām pareizi izprastu tēlojamā laikmeta vienreizību laikā un telpā, ar otru aci viņam jāskatās kā māksliniekam, lai ar sintētiskās intuīcijas spārniem paceltos pāri konkrētiem vēstures faktiem un ieraudzītu vienību daudzveidībā, kas nav nekas cits kā mūžam cilvēcīgais, kas parādās vēsturiskajās personās." (Jānis Rudzītis "Raksti" 462.lpp.)

Šīs vēsturiskās personas veido mākslinieka prizmā laikmeta atspulgu. Māksliniekam - rakstniekam jāizpēta bieži sējumi, lai no sausiem vēstures faktiem radītu dzīvus, tanī laikā dzīvojušus, cilvēkus, kuŗi ienāk mūsu ikdienā, lai mūs novestu uz toreiz.

Mūsu literātūrā bieži par pirmo vēsturisko romānu min Brāļu Kaudzīšu "Mērnieku laikus."- "Mērnieku laikiem" ir dažas vēsturiska romāna iezīmes: atspoguļots vēsturisks laika sprīdis, zemes uzmērīšana viensētās Vec un Jaunpiebalgas apvidū, bet ar to viss vēsturiskais beidzas. Brāļi Kaudzītes "Mērnieku laikus" nosauc par stāstu, bet piemērotāk būtu lietāt tā laika apzīmējumu: bildes iz tautas dzīves. "Mērnieku laikos" maz ir vēstures faktu, bet tie ir slaveni savā vienreizībā ar tā laika tipiem. Toreiz bija daudz Oliņiešu, netrūka arī Švaukstu, bij arī Ķenči un Pāvuli pārpilnībā, un Pietuka Krustiņi vēl sastopami mūsdienās. Ķenča lūgšanu un Pietuka Krustiņa svētku runu daudzos paveidos varam sadzirdēt arī šodien. Brāļi Kaudzītes turpina sadzīves romānus. Reiniņš ir "Izjurieši", Matīsam "Jaunie mērnieku laiki", bet darbiem nav "Mērnieku laiku" spilgtuma, un abi darbi maz pazīstami.

Ar 20. gadu simteni latviešu literātūrā ienāk kurzemnieks Augusts Deglavs, Juŗa Mātera draugs. Juris Māters mudina Augustu Deglavu rakstīt, un Deglavs iesāk plašu romānu "Pagasta vecākais." Dažas sākuma nodaļas iespiestas "Baltijas Vēstnesī", bet cenzūras aizlieguma dēļ

Deglavs pārtrauc rakstīt.- Deglava dzīves gaitās var saskatīt, kādēļ viņš bij tā laika cenzūrai nepieņemams. Augusts Deglavs pats piedzīvoja alkohola postu. Viņa tēvs, "vecā pilskunga" sulainis, uzņēmis Šķibenieku pagastā Vīgantus uz renti, tos nodzēris, alkohols izsaucis pāragru nāvi. Augusts kā vecākais pārņēmis saimniecību. Cīņā pret alkoholu Deglavs rosīgi darbojās atturības biedrībā "Auseklis". Deglavs rosīgi darbojas Rīgas Latviešu biedrībā. Atstājis tautiskās aprindas, Deglavs pāriet pie Zālīša "Mājas Vieša" un "Dienas Lapas".

Augusts Deglavs ļoti nopietni pēta Eiropas zinātņi un filozofiju. Toreiz ticību sāka nomainīt zināšana - prāts skaidri teic: Dieva nav, viss no dabas.- Protams, tas izsauca sīvu cīņu ar mācītājiem, kas tanī laikā sajauca reliģiju ar politiku. Neaizmirsīsim, ka mācītāju izraudzīja un samaksāja kungs -muižnieks. Deglava slava izauga ar "Veco pilskungu", bet kalngalu latviešu literātūrā iekaro ar kultūrvēsturisko triloģiju "Rīga": "Patrioti", "Labākās ģimilijas" un trešā daļa "Pa labi un kreisi", bet trešā daļa palikusi neuzrakstīta.

A. Deglavam vēl ir divi vērā liekami romāni: "Starp divām ugunīm" (1891.g.) un "Jaunā pasaule" (1897.-98.g.). Es noteikti nodaru pāri A. Deglavam, pat nepieminēdams stāstus un tēlojumus, bet visu šeit nevar.

Romāna "Rīga" abos sējumos galvenie varoņi piedomāti, jo Deglavs sīvi cīnījies kā ar reakcionāriem tā arī ar sociālistiem. Šos piedomātos vārdus autors lietā lai iegūtu brīvas rokas kompozīcijai, un mīlestības, blēžus un augļotājus nosaukt īstā vārdā būtu piedauzīgi. Bet romānā nav aizmirsts neviens ievērojams latviešu vai vācu atklātības darbinieks. Tie visi saukti īstajos vārdos un patiesos notikumos. Deglava "Rīga" teic pagātnes stāstu un arī tā laika rītdienas skatījumu. Ar vēsturisko romānu "Rīga" Deglavs ir cēlis sev neaizmirstamu pieminēkli. Un šodien mums

būtu jāmācās nesakausēt tautības pelēkā proletariātā - internacionālistmā, bet vienot dažādību kopībā, kur tautību tikumi un atšķirības viena otru papildina.

"Burvīga un brīnišķīga Deglava tēlojumā šķiet pati dzīve, teiksmaini tie neredzamie spēki, kas virza un veido kopainu. Deglavam, mierīgam prāta un gribas vīram, kas pastāvīgi gājis laikam līdz, nav to ne pārsniedzis, ne pārvarējis, pirmās tautiskās cīņas atmirdz spožas, cildenas, neapjaužamas cerības, kas rēgojas tālos nākotnes apvāršņos. Autoru vada nesasniedzams nākotnes sadzīves ideāls, kuŗu spēj ataicināt jauna nedienas varoņu cilts. Nesenās mūsu sabiedrības tūkstošveidīgais vaigs, kas mums vēstures un apziņas tumsā kā pasakā, šķiet tik tāls un baigs, aizvien rādās, romānu pārlasot, jaunā gaismā." Tā teic par "Rīgu" Roberts Klaustiņš "Literātūras vēsture" III - 212.

Šodienas brīvības mulsumā mums būtu pavisam nopietni jālasa Deglava "Rīga" un sapņu piepildījums brīvajā Latvijā. Man atkal ir iespēja aicināt: latvieti, ieklausies vēstures soļos!

19. gadu simteņa beigās latviešu literātūrā parādās Jēkabs Janševskis, nīgrandietis, lejas kurzemnieks. Ir teikts, ka šie Lejaskurzemes novadi ir latviešu darba tikuma šūpulis. Šo novadu valodā vārds dzīvot nozīmē darbu darīt. Atbalss atskan tautasdziesmā:

Paldies devu Dieviņam

Tas darbiņš nodzīvots.

Dieviņ, līdzī rociņām

Citu darbu padzīvot.

Dr. phil. J.A. Jansons par Janševski teic: "Pātari mājās noturēti netikai svētrītos un svētdienu vakaros, bet nereti arī nedēļas dienās, ja vien atlicis kāds brīdis laika. Grāmatu Jēkabs iemācījies no mātes sešu gadu vecumā. Pēc ābece nākusi Dziesmu grāmata(. . .) Vēlāk dabūjis zināt, ka vairums šo dziesmu, ko no galvas mācījies, ir Fīrekera sacerētas vai tulkotas. Mazais Jēkabs ķēries pie

Manceļa sprediķu grāmatas. Šī grāmata viņam sagādājusi prieku, jo tā saka pats Janševskis: dažas parādības tautas dzīvē tur visai patiesi novērotas un dzīvi un reāli izteiktas. Še es pirmo reiz redzēju rakstos mūsu tautas dzīves attēlojumu, jebšu tikai Īsu atzīmējumu, vienā otrā atsevišķa piemērota gadījuma veidā" (Lit. Vēst. III 243 lpp.)

Jēkabs Janševskis no 19 gadu vecuma darbojas žurnālistikā, ir teikts, ka 25 gadus Janševskis nosēdējis dažādu laikrakstu redakcijās. Šo laiku raksturo O. Nonāca raksts: "Janševskim piemita laba prasme avīzi padarīt valdzinošu pat dzīves tukšuma un sastinguma brīžos, kā arī ātri orientēties par vissvarīgāko sarežģītās situācijās un strauju notikumu laikmetos. Janševska žurnālista spalva laikrakstu padarīja kodolīgu, lietišķu un interesantu".

Nonāca teikto var attiecināt arī uz Janševska mūža darbu - viņa romāniem, kaut arī nedrīkst aizmirst viņu kā dzejnieku, episko dzejnieku, jeb kā man gadījās lasīt: stāstu dziesmu dzejnieku. 1890. gadā izdots sadzīves dzeju krājums "Pagātnes pauzmas un Tagadnes jausmas." Dzeju antoloģija "Latviešu dzejas pagalmos" 1901.g. "Maiga" 1923. gadā.- Īpaši "Maigas" krājums ļoti palīdz izprast Janševska mūža darbu romānu vienkāršo un veselīgo latviešu sirds skaidrības dzīvi, kas plūzdama plūst no "Dzimtenes", "Bandavas", Mežvidus ļaudis" lappusēm.

Stāsti un noveles, kā daļas un sīkdaļas veido lielos romānus. Stāstiem ir liela nozīme etnografijā un, kā Ludis Bērziņš norāda, latviešu valodas bagātināšanā. Ir ziņas, ka valodnieks Mīlenbachs Janševska stāstiem veltījis daudz atzinīgu, ievērības cienīgu vārdu. Stāstos un novelēs Janševskī cīnās pesimistiskais un optimistiskais dzīves skatīšanas veids. Pesimistiskais nāk no "Jaunās strāvas", optimistiskais no mūsu tautas, kur latvietis tumšo, nežēlīgo likteni pārvar ar tikuma spēku, ar darbu un dzīves prieku. "Bandavā" vecais Ezernieks teic: "Dzīvē taču ir daudz un dažādi

ceļi un takas. Ja nevar iet pa vienu, iet pa citiem.- Bet iet var vienmēr. Tik nejēgas un dzīves vanckari, kas nespēj spītēt dzīves nelabvēlībai, nespēj pārvarēt nekādas likstas, meklē paši sev gala, kā to tagad dažreiz avīzēs lasa" (Bandava II - 38.lpp.)- "Kā to tagad avīzēs lasa"- šodienā ļoti zīmīgi vārdi! Un šeit man gribētos piezīmēt prof. Egila Grīšļa teikto: no avīzēm vēsturi rakstīt nevar, bet mēs bieži to darām.

Ja "Dzimtene" un "Bandava" ir Janševska populārākie darbi, tad augstākais sniegums ir "Mežvidus ļaudis", iznāca 1929.g. Pats Janševskis ir teicis: "Romāna galvenā un vienojošā ideja ir dzimtenes mīlestība, viņas dabas un dzīves jaukuma rādīšana, lai to darītu mīļu, dārgu viņas iedzīvotājiem, lai tie to neatstāj un neiet dzimtenei un savai tautai pazušanā. Tālab arī romānā "Dzimtene" visi pozitīvi tipi mīlē savu dzimteni, nešķīrās no tās, cīnās un pūlas par viņas labklājību. Romānā pozitīvām personām, kā jau īstiem latviskiem raksturiem, dzīves apnikums, viņas nozīmes noliegšana ir svešas lietas, visām tām piemīt neizsīkstošs dzīves prieks un nerimstoša darba mīlestība.

Vārdu sakot, tos redzam līdzīgus tiem īstiem mūsu tautas bērniem, kādus tos tēlo mūsu neskaitāmās dainas, kuŗas nepazīst nedz dzīves apnikuma, nedz darba nevīžību." (Lit. vēst.III 257.lpp).

"Mežvidus ļaudīs" Ziemelis un Irbe piedzīvo karu, mēri, badu ar cilvēka priecīgu prātu, ar panesību, izturību, un pats galvenais ar darbu, viņi pārvar likteni. Ziemelis teic: "Dzīve ir darbs, kas pasaulē dzīvo bez darba, tas panīkst un ar laiku iet bojā". (Mežv.l. II 493). Janševska romānu vērtību var izlasīt "Mežvidus ļaudīs" noslēguma teikumā: "Kad jums klājas grūti, atceraties mūsu dzīvi. Nemeklējiet dzīvē vieglumu un sargājiet arī savus pēcnācējus, lai tie neizlaižas laiskumā, neizpeikst vieglumā un neierod glēzumā, tad Mežvidus ļaužu cilts pastāvēs no auguma

augumā"-

Latvieti, ieklausies vēstures soļos! Vēstures soļus var sadzirdēt arī tādos darbos kā Plūdoņa balādēs: "Saules kauja", "Atraitnes dēls", "Uz saulaino tāli", "Divas pasaulē". Mēs par maz vērības veltam mūsu literātūrā sastopamām vēstures patiesībām. Plūdoņa "Uz saulaino tāli" ir piemērs: 1905. gada revolūcija ir slēpta dzejojumā par putniem. Vētras traukti šie putni salido no visiem Latvijas novadiem, bet neviens no Provodņika vai Liepājas drāšu fabrikas. Ja 1905. gada revolūciju vēstures grāmatās nosauc par proletāriāta revolūciju, tad "Uz saulaino tāli" teic: 1905. gada revolūcija bij latviešu apspiestās tautas sacelšanās, ko asiņaini apspieda, bet kas uzziedēja pēc 13 gadiem 18. novembrī brīvajā Latvijā.

Aleksandrs Čaks, mūžības elpas apdvestā strēlnieka vēstures grāmatā "Mūžības skartie", teic citu, ko esam paraduši dzirdēt par strēlniekiem. Sprediķis Piņķu baznīcā, ko teic Jukums Vācietis saviem zemgaliešiem, gan neteic bezdievību, ar ko mēs vienu otru reizi apmētājam mūsu strēlniekus. Strēlnieku atgriešanās būtu jāizlasa visiem, kuri strēlniekus sauc par sarkaniem un baismā padomju terrora dibinātājiem. Šodien vairāk kā citkārt vietā ir aicinājums: latvieti, ieklausies vēstures soļos!

Šodienas latviešu literātūrā nepārspēts stāv Aleksandrs Grīns. 1931. gadā Aleksandrs Grīns lasītājiem nodod vēsturisko romānu "Nameja gredzens". Par "Nameja gredzenu" Arveds Švābe teica: "Nameja gredzenā" Aleksandrs Grīns spējis aizraut lasītāju vēstures irreālajā gaisotnē, kur mūžības elpa stindzina mūsu sirdi"- Pārsteidzoši bij lasīt Ingrīdas Kiršentāles, filoloģijas doktores, recenziju. Rīgas zinātne 1989. gadā izdotā Aleksandra Grīna romāna "Nameja gredzens" titullapā lasām: romāns - pagātnes liecinieks, bet 15. lappusē cienītā filoloģijas doktore Ingrīda Kiršentāla raksta: "Nameja gredzens" īsti

par vēsturisku saucams nav, jo sižets ir izdomāts, nebalstās konkrētos Latvijas vēstures faktos, arī pats Kurzemes troņa pretendents, par kuģa likteni stāstīts, ir autora fantazijas radīts".

Vai tā nu ir - romāns par vēsturisku nav saucams? Grāmatas pēcvārdā vēstures zinātņu kandidāte Munta Anna sešās lappusēs un 205. lpp. vēsturnieks raksta: "Pārlasot A. Grīna romānu, nav grūti secināt, ka autora nolūks tomēr nav bijis literāri izvērst zināmos vēstures faktus, bet izmantot attiecīgo laikmetu par fonu, lai atainotu tautas vēsturisko atmiņu un laikmetiem cauri nestās brīvības alkas, kas divdesmitā gadsimta sākumā jau guva reāla piepildījuma apveidus. Šāda pieeja, lai arī autors dažviet sižetā ievijis dokumentētas epizodes, zināmā mērā atņem darbu vēsturniekam, kuŗš nereti ar prieku ķeras pie neprecīzū meklēšanas beletristikā, un, kaut gan romāna intriga - Zemgales valdnieka Nameja pēcteču cīņa par savu tiesību atjaunošanu ir romantiskas fantazijas caurausta, romāna darbība visumā iekļaujas vēsturiskās ticamības robežās". ("Nameja gredzens" 1989. g. 206.lpp).

Pēc vēsturnieka pēcvārda grāmatā sešās lapās atrodami komentāri par vēsturē lietātiem, šodien varbūt aizmirstiem vārdiem un rīkiem. Piemēram, 22. lpp. lietāts nosaukums "spāniešu zābaks", seko 6 rindu paskaidrojums, kas par briesmīgu moku rīku ir spāniešu zābaks. 23. lpp. Beliala kalpone - vārdkopa lietāta apzīmējot ļaunumu un samaitātību, seko 12 rindas paskaidrojums par raganu prāvām Latvijā 16. un 17. gadu simtenī.

Vispārsteidzošāk ir lasīt "Nameja gredzena" recenzentes filoloģijas doktores Ingrīdas Kiršentāles noslēguma komentāru: "Romāna īpaša loma, ko pieminējis Andrejs Upītis, radās kā veikls politisks gājiens pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma. Cenzdamies balstīt un populārizēt jauno autoritāro režimu ar vēsturisku analogiju palīdzību, ofi-

ciālie ideologi izdomāja mītu par Kārli Ulmani kā Nameja mantinieku. Šis mīts paradoksālā kārtā tika pamatots ar Aleksandra Grīna romānu, kurā nav ne vēstures faktos balstīta sižeta, ne varoņa. Šo mītu, līdz ar to arī romānu plaši daudzināja, ietulkojot "Nameja gredzenā" to, kas tajā nemaz nav. Bet pašā romānā pat nav pēc A. Upīša objektīvā atziņuma nekāda īpaši darināta patriotiska tendence. Par šo vārdu patiesīgumu varam tagad katrs pats pārlicināties".

Vai tā nu vajadzēja 1995. gadā rakstīt, kā avotu izmantojot A. Upīša Literātūras manuskriptu? - Un man atkal ir jāteic: latvieti, ieklausies vēstures soļos! - Atļaušos piezīmēt, ka Aleksandram Grīnam par 1931.g. iznākušo "Nameja gredzenu" piešķīra Kultūras fonda godalgu.

1932. - 33. gadā lasītājus sasniedza "Dvēseļu pute-
nis". Par "Dvēseļu puteni" runāju savā referātā "Aleksandra Grīna pagātnes tulkojums" (TLB Apkārtrakts Nr. 102 - 2.lpp.), bet skaidrības labad citēšu Pēterā Ērmaņa rindas no Aleksandra Grīna kopoto rakstu ievada: "Grīns meklē "Dvēseļu pute-
nim" izdevēju, sākumā nesekmīgi, dažs apgādnieks, kas iekritis, vienu otru bleķīgu kaŗa romānu izdodams, atraida Grīnu aizbildinādamies, ka līdzīgi romāni publikā vairs neiet. Tad nu Grīna kollēga redakcijā un draugs Fricis Stra-
diņš ieteic griezties pie apgāda "Zemnieka Domas". Rezul-
tāts ir labvēlīgs, un "Dvēseļu putenis" iznāk "Zemnieku
Domu" apgādā: I daļa 1933.g. 1. septembrī, II - tā paša
gada decembrī, bet III daļa 1934. gada maijā. "Dvēseļu
putenis" arī ieguva Kultūras fonda godalgu. (Aleksandra Grīna
"Kopoti raksti" 1939.g. 31. lpp.).

1934. gadā "Latvijas kareivis" sāk iespiest A. Grīna dēku romānu "Tobago" un "Zemnieku Domas" to tai pašā gadā izdod grāmatā "Tobago"- dēku romāns un tomēr vēstu-
rīks. Tā ievadam Aleksandrs Grīns devis pāris lappušu
gaŗu paskaidrojumu. Es citēju no pirmās lapas: "Neviens
stāstnieks vai romānists nesajūsmināsies par izredzēm kļūt

pieskaitītām mistifikātoru pulkam, jo tā publikai ir kopējā īpašība ar sievieti, ka abām patīk, ja tām melo, bet viņas necieš, ja tās krāpj." - Kāda dziļdzelmju gudrība un neapstrīdama mūsu ikdienas aksiomiska patiesība.

Ievadā Grīns paskaidro, ka romāna skeletā ir kāds nodzeltējis manuskripts, ko kāds atvedis no Filadelfijas. Manuskripts vecangļu valodā jaukts ar franču, spāņu, holandiešu vārdiem, bet īpatnais manuskriptā: 143 latviešu vārdi, kas sastopami 519 vietās. Bijušais Ventspils kalējs Jānis, vēlāk vērsies par John Smith, savās piezīmēs devis materiālu romānam "Tobago".

Iedziļinājies manuskriptā, Aleksandrs Grīns Ventspils kalēja Jāņa dzimšanu ielogo Anglijas ķēniņienes Annas valdīšanas laikā 1702.- 1714. Pirmā nodaļā Zviedru kara laikā māte vaimanā un savās žēlabās piemin Māru un Dieviņu, lād zviedru kaņavīrus, dēvē tos par "elles vēmekļiem un novēl viņiem kaut tos sakapātu poļi, tatāri vai jodi, kā viņgad Vidzemē to pašu zviedru resno ķēniņu". Māte nomirst, un mazais Jānis aizklīst Ventspilī lielkunga Jēkaba laikā, kad no Abavas un Ventas krastu ozolu plankām Ventspilī būvēja varenos Kurzemes bureniekus Ventas pietekas Dokupītes ietekā. Šodien vēl ir pazīstamie Doku kapi, kur savu mūža vietu guvusi slavenība Alīde Vāne.

Būdams Ventas krastu un Ventspils iedzimtais varu liecināt, ka romāna Tobago Ventspils apraksts ir patiess. Rītus saules lēktu varēja saskatīt no pilsētas pāri skatoties Ventai. Venta apliecas Ventspilij trīs pusēs, tikai no dienvidiem, no Kuldīgas braucot, Ventspilī var iekļūt nekrusojot Ventu. Saule lec Pārventā un saule noriet jūrā. Vēl patiesības pierāda burenieka "Walfisch" izbraukšanai uz moru zemi (23.lpp.) kapteinis Morgans lūdz Dievu, izbraukdams no Ventspils: "Kailām galvām, un ceļos nometušies, mēs skaitījām kapteinim pakal lūgšanu, un it kā atsaucoties viņas vārdiem, drīz pēc tam sāka pūst no Popes drēgno silu

puses mērens ziemeļrītu vējš, atnesdams egļu sveķu smaržu un celdams straumē mazus viļņus, kuŗi sitās mūsu kuģa labi darvotajos sānos; vējam aizdzenot projām jūzā miglu. (. . .) Kuģis sakustējās, atraudamies no krasta, un ļaudīm gaviļējot, pilsēta sāka slīdēt atpakaļ, mums traucoties uz jūgas pusi. . . (23.lpp)

Īpata ir romāna Tobago kompozīcija - pasaules klaidonis, Virdžīnijas plantātors saredz savu dienu slēgumu un izteic savas vēlmes: "Mans zemes dzīves laiks var beigties visai drīz: es pats vairs lāga neapjaužu savu gadu skaitu, un tāpēc vecajam sulainim Džimam (. . .) laikus dots rīkums - mācītājam, meitām un dēliem nepamanot ielikt šķirstā kviešu plāceni, kad būs līdz galam notecējis plantātora un tiesas vīra Džona Smita dienu skaits. (. . .) Pēc nāves gribu nokļūt savas tautas pazemē, sajaukties ar tās veļiem un jel no jauno pienācēju miroņdrānām matīt, kā smaržo mans tēvu zemes gaiss. Jo nekad nebeidz sirmgalvim turp domas skriet, kur priekš tā sācies laika gājums.

(. . .) Dzīvam man vairs nav nolemts aiztikt tanī šīs pasaules malā, kur mātes daiņo bērniem šūpuļa dziesmas manu jauno dienu mēlē, un rāmi plūdo Venta, tecēdama starp priežu siliem apaugušiem mīļīgiem pakalniem". (10. lpp.).

Epilogā A. Grīns teic vecā Jāņa Kalēja domas. Sataisīdamies aiziet, cilvēks mēdz aplūkot viņam mīlās vietas un lietas, no kuŗām jāšķīšas. "Un tā es vakar paņēmu visus gadus glabāto smilšu maisiņu, uz plaukstas uzbēru tās zemes saujas. Un noskumis ļāvu tai aiztecēt starp pirkstiem.

Un vai tāpēc, vai kā citādi, bet šonakt pie manis bij atnākuši mani pirmie mīļie.-

Līna tik jauka bij kā saules diena. Jēkabs smējās (. . .) Maijiņai bija galvā nevis apelsīnu ziedu vaiņags, bet gan no mūsu pašu kuŗšu zemes pazemīgo ievu ziediem darināts vainadziņš. Viņi smaidīja man, māja un sauca projām.-

(...) Un redzot lapbiru, man paliek mazliet sērīgi, reizē viegli ap sirdi, un dvēsele top gaiša. Jo pats es esmu kā nodzeltējusi lapa, kas rīt vai parīt raisīsies vajā no dzīves koka". (230.lpp.).

Un tad seko sešās lappusēs svešu terminu un vārdu paskaidrojums. "Nameja gredzens" un "Tobago" ir 1935. gadā tulkoti vācu un krievu valodās.

Valters un Rapa 1935. gadā izdod A. Grīna stāstu krājumu "Klusie ciemiņi". Krājums izpelnā Kultūras fonda godalgu. 1938.g. izdevniecība Kaija izdeva luksa izdevumā brīnišķo leģendu "Svētā Meinharda brīnumdarbs". "Debesu ugunīm" viela ņemta no patstāvīgās Latvijas pirmajiem mēnešiem, tēlota armijas veidošanās Kalpaka vadībā.

1936. gadā žurnālā "Sējējs" iespiests Aleksandra Grīna romāns "Saderinātie". Atāstījums pirmā personā, bet vēlāk autoram tas šķiet neizdevīgs, jo tā nav iespējams plašāk tēlot dažus cilvēkus, kas autoram ļoti interesē.- Tā nu ceļas monumentāls darbs latvju vēsturisko romānu literātūrā: triloģija, kuŗas atsevišķie romāni pēc Apokalipsā radītiem jātniekiem nosaukti: "Sarkanais jātnieks" - kaŗš; "Pelēkais jātnieks" - bads un "Melnais jātnieks" - mēris.

Triloģijā "Saderinātie" laika posms ir no 1681. - 1727. gadam, trīs ķēniņu valdīšana un Ziemeļu kaŗš. Tur Zviedrijas Kārlis XII, Krievijas Pēteris I, Polijas Augusts II. A. Grīns pie ķēniņiem pievieno Bejas Kraukļu saimnieka jaunākā dēla Jāņa likteni, to savijot ar Bībeles tulkotāja Alūksnes mācītāja Ernesta Gliku un viņa audžu meitas Martas, vēlākās Krievijas carienes, dzīvi.

Filoloģijas doktore Ingrīda Kiršentāle Latvijas universitātes teoloģiski kultūrvēsturiskā žurnālā "Ceļš" 1994.g. 1. Nr., kam redakcijas kollēģijā darbojas prof. E. Grīslis, prof. V. Klīve, prof. A. Ziedonis, phil. doc. Dr. Sīkstulis, rakstā Gliku tēls latviešu literātūrā 5 lapu tekstā Ernesta Gliku tēlu ņem no Aleksandra Grīna triloģijas "Saderinātie". "Prāvesta atsūtītais kaŗa mācītājs Glikš, pamaza

auguma vīrs bargām acīm un sārtu seju, jau bija sācis savu sprediķi, un cilvēki klausījās, aizmērojuši elpu. Klusums bija tik liels, ka, mācītājam gažot teikumu atstarpā atvelkot dvašu, nedzirdēja ne klepošanu, nedz čukstus, bet tikai paša sprediķotāja vareno vārdu atbalsi." (Pelēkais jātnieks - 12. lpp.).

I. Kiršentāle turpina: Arī vēlāk rakstītajos vēsturiskajos romānos šīs divas portreta iezīmes paturētas, saglabātas: bargais skatiens nāk no tā, ka Gliks pašlaik baļ draudzi: zaldātus par plītēšanu un meitās iešanu, kungus par klausnieku kalpināšanu sestdienā, skopas saiminieces, darbiniekus par pesteļošanu un vilkačos iešanu, mirušo aprakšanu ārpus iesvētītās kapsētas. Dr. Kiršentāle atzīst, ka Glika tēls ir veidots kā tipisks sava laika mācītāju pārstāvis, individuālo te pārstāv kopīgais, paša laikmeta noteiktie vaibsti. Filoloģijas doktores Kiršentāles recenzija par Ernestu Gliku ir viens no labākiem pierādījumiem par mūsu vēstures nisansētām patiesībām, ko atrodam Aleksandra Grīna vēsturiskos romānos.

A. Grīna romāns "Zemes atjaunotāji" ir spēka rādījums latviešu tautas vitālītai. Visdrausmīgākos apstākļos latvieši neiznīkst, viņi ir iesaistīti savā zemē tādēļ, ka viņi sirdīs auklē spēkus un klausā balsīm, ko diktē visu dzīvības spēku pilnā zeme. Klaucānu atvase Gatiņš savā mūža atskatē teic: "Un tagad patiesībā tikai viena žēl, ka deviņu vietā mums nav bijis nolikts uzaudzināt trejdeviņus. (...). Jo tik tas cilvēks nav veltīgi dzīvojis, aiz kuŗa paliek īsti dziļa sliede, vai nu pulka labu darbu, vai arī liela un darbīga pēcnācēju ģints. Un jo kuplāka tā, jo vieglāk pašam mirt, jo vari beigt savas mūža dienas ar to labo apziņu, ka gluži nepagaisīs kā pavasara sniegs, bet tavas sirdsdomas un tava pūlēšanās dzīvos vēl ilgi pēc tevis, pārdzīvos tevi, dzīvodamas tavos bērnos un bērnu bērniem par ciltstēvu stāstāmajās teikās, viņu līdumu un pavarda dūmos, dzītajās vagās, dainotās dziesmās un viņu visu piemiņā."

Tagad 20. gadsimta beigu gados latviešu tauta

nocīta, no iznīcības rēga modusies, izcīna savu būt vai nebūt. Esam modušies, bet tumsas rēgi spokojas. Zemapziņā un prāta rēķinos saredzam, ka zeme saindēta, gaiss piesārņots, balto bērzu galotnēm lapas nodzeltē vasaras pilnplaukumā. Cilvēka sirdī rūgtums un bailes, rēķinādami kalkūlēm kā izdzīvosim? Atbildēs šodien metodes un aprēķini: kungi kalkūlē, vadoņi spekulē, bet tautas dvēseles spēka avoti, mūsu gara milzu dārgumi šodien apput mūsu grāmatu plauktos.

Latvieti, ieklausies latviešu tautas vēstures soļos, nemeklē atbildi chronoloģiskos gadu skaitļu virknējumos!- Lasi savas tautas likteņus vēsturē. Vēsture ir dzeja, to jāprot lasīt. Meklē ideju, kā tas notika. Atbildes atradīsi tautas sadzīves rakstos, dzīvajos tēlos, ko vari skatīt literātūrā, grāmatās, kas domātas gudrībai ne zināšanai.

Jānis Rudzītis 1940.g. decembrī, recenzējot A. Grīna "Zemes atjaunotājus", beidz ar Daga Trocija citātu: "Nacionālās jaunradīšanas laikmetā ikvienam jābūt skaidrībā par tautas attīstību un raksturu, par tās dvēseles struktūru un dzinējspēku. . ." Gadusimteņiem ilgi mūsu senči nav ierakstījuši savus darbus vēsturē. Bet vai viņi veltī dzīvojuši?- Nē, viņi mums ir atstājuši mantojumu: gadsimtu atziņas un pieredzi, cīņas un centienus, bēdas un priekus. Domas un ticējumi paslēpti dārgumu glabātuvēs. Tā mūsu lielākā bagātība: tautas kultūra.- Bet posts tiem, kas tic, ka viņi vieni paši bez šo pieredžu krājuma, bez senču garīgo vērtību pamata var pievienot kaut vienu palielo akmeni šī laika latviešu kultūras celtnēi (Raksti un māksla - 172. lpp.).

Vēsture it tautu mūžīgā skolotāja, kā to mēs paši esam redzējuši nesenajā pagātnē un redzam arī tagadējās dienās. Netkarības sargāšanas kaŗā var daudz uz laiku pazaudēt, bet atkal atgūt to ar uzviju, ja nav pazaudēts pats galvenais: nācijas gods.

ANETE BENCONE

Anete Bencone ir dzimusi 1901. gadā Līv-
bērzes pagasta Upes (vēlākā Baložu) muižā,
kur jaunu ļaužu pulkā jau agrā bērnībā
iemīlējusi dziesmas un dejas. 5 gadu vecumā
pirmo reizi uzstājās, uzkāpusi uz krēsla
pirmo reizi deklamēja publikai. Vēlāk pa-
gasta skolā radās interese par literātūru un
teātri, kas viņu pavadīja visās dzīves gaitās.

Pēc apprecēšanās dzīvoja Jelgavā un audzināja trīs meitas.
Bēgļu gaitās pēc 3 gadiem Vācijā, Benconu ģimene nonāca Anglijā,
Bradfordā, kur Anete cītīgi darbojās vietējā latviešu teātra grupā. To
viņa turpināja arī pēc ieceļošanas Kanadā.

Latviešu literātūra, sevišķi dzeja, ir devusi viņas dzīvē daudz
prieka un spēka grūtos brīžos. Sevišķi viņa ir iemīļojusi L. Breikša, K.
Skalbes un Ed. Tūtera dzejoļus.

VĀRDI UN RUNĀŠANA

(1994. g. 22. septembrī Latviešu namā)

*Es savos bāliņos
Ilgi naidu neturēju;
Vienu vārdu bargu teicu,
Otru mīļi atbildēju.* (T.dz)

Ceturtdienas ir mūsu dienas, tajās mēs, pensionāri,
sanākam šeit, Latviešu namā. Neviens jau mums nepavēl te
nākt, neviens mūs arī nesodītu, ja mēs neatnāktu.- Bet mēs
esam priecīgi nācēji zinādami, ka satiksim savus ļaudis un
varēsim parunāties savā latviešu valodā.

Par valodu Indra Gubiņa saka:

*"Valodas daiļums glāsta
Kā smilgas līgani smalkas,
Kā avots mazgā un veldzē,
Līdz acis top skaidras un redz
Pagātnes sensenās dienas
Kā tiešu tagadnes brīdi,*

*Kuŗā dvēselei tverties,
Skaloties tīrai un dzīvot."*

Valodas nozīmi cilvēka augšanā un mūŗa gājumā ir jauki izteicis Jānis Jaunsudrabiņš:

*Ai, valoda, valodiņa,
Kā tu mani audzināji;
Mūŗu mūŗos jaukāŗ dziesmāŗ
Pati sevi daudzinaji.*

Latvieŗu valoda ir viena no vecākāŗ valodāŗ pasaulē. Kaut gan vācu muiŗnieki un krievu panslavisti to centuŗies nomākt un iznīdēt, līdz šai dienai tas vēl nav izdevies, jo arvien ir bijuŗi latvieŗi, kas cīnāŗ, lai mūsu tauta un valoda dzīvotu. Par Kronvaldu Ati jau mēs esam daudz dzirdējuŗi un lasījuŗi. Mēs neesam aizmirsuŗi, kā viņŗ savāŗ runāŗ un rakstos ir aicinājis palikt pie savas valodas un latvieŗu tautas. Viņŗ daudzas reizes tika atgādinājis, ka valoda ir laipa uz tautas dvēseli. Ja zudīs valoda, zudīs arī tauta.

Arī patreiz mūsu valodai un tautai iet grūti - gan Latvijā, gan arī sveŗumā. Indra Gubiņa saka:

*"Mūsu bērniem mēles sveŗā rītmā lokas,
Un gaitas tos pie citāŗ tautāŗ ved.
Mums paŗiem sirdis pagurt sāk un rokas,
Un pietrūkst spēka saukt viņus atpakaļ."*

Prof. Dr. Gunārs Šūbiņŗ ir ŗeit lasījis vairākus referātus. Reiz, runāŗot par tautāŗ un valodāŗ, viņŗ teica: "Ja kādai tautai ir stipra nacionāla apziņa, vispirms, kas saistīta ar valodu, tad tās eksistence nav apdraudēta."- Un tad viņŗ jautāja klausītājiem: "Vai tāds cilvēks, kuŗŗ neprot, ne arī vēlas apgūt latvieŗu valodu, var sevi saukt par latvieti savas izcelsmes dēļ? Vai sabiedrība var aizstāt latviskas audzināŗanas trūkumu ģimenē?"- Neviens jau viņam neatbildēja, bet atcerējos Kronvalda vārdus: "Ja

zudīs valoda, zudīs arī tauta." Valoda nav tikai sazināšanās līdzeklis, bet lai arī savas domas izteiktu vārdos. Jo vārdi ir domu rezultāts.

Domas ir dažādas un dažāda tām vērtība. Ir radošas, gudras domas. Ir domas kā gaismas stari, kas apgaismo lietas. Arī uzskatāmi tēli vispirms veidojas domās. Irma Grebzde mums reiz teica, ka viņa savus stāstus un romānus vispirms izveido domās, un, kad tie domās ir gatavi, tikai tad viņa liek rakstos vai izteic vārdos.

Kas grib lai viņa tauta ilgi dzīvo virs zemes, tam jācienī un jāgodā savas tautas valoda.

*"Dažreiz tēvu valoda
Piesārņota kā ar rūsu,
Un to dzirdot brīnāmies-
Diez, vai tā maz mūsu.
Kā to glābt un spodrināt
Šodien, rīt vai parīt?
Svešā mēlē nerunāt,
Ja to varam savā darīt." (Nikolajs Kalniņš)*

Mēs visi, kas šeit esam sanākuši, protam runāt savā latviešu valodā, un tomēr gadās, ka teikto pareizi nesaprot vai arī pārprot.- Kārlis Skalbe saka:

*"Neteic manim vārdu daudz.
Kas gan man no vārdiem tiek?
Teic man dažus labus vārdus,
Teic man dažus saules vārdus,
Kas man visu mīlēt liek.
-Teic man vārdus divus trīs,
Kas kā zelta lāses trīs! . .*

Un Skalbem pašam skaistākie vārdi palika neizteikti uz lazdu saulainām lapām. "Klusuma meldijās" viņš saka:

*"Klīstu kā dziesma bez vārdiem,
Eju, neskarot dzirdi,
Lai no vārdu meliem
Sargātu bailīgu sirdi.*

*Ak, ne tas. ko es teicu,
Vārdiem mētādams lēti-
Skaists bij, ko neteicu saudzot,
Sirdī ko glabāju svēti."*

Klusumam ir liela nozīme, ja zin, ka nekādi vārdi nespēj pilnīgi izteikt iekšējo pārdzīvojumu. Skalbe bija klusās dzīves vērotājs, viņam ļoti nepatika skaļa kņada un burzma.

Mūsu bijušais archibīskaps Arnolds Lūsis sarakstījis vairākas prozas grāmatas un, kārtojot savu dzeju grāmatu, saka:

*Tai dziesmai vārdus meklēju,
Kas sirdīm liesmot liktu
Un visas bēdas klaidētu,
Lai sirds kā saule tiktu.*

*Tai dziesmai vārdus meklēju,
Kas važas saraut spētu
Un tautai dotu brīvību,
Un mērķi cēlu, svētu.*

Rakstītos vai teiktos vārdos var slēpties liels spēks. Jāņa evaņģelija 1. pantā mēs lasām: "Iesākumā bija Vārds, un Vārds bija pie Dieva, un Vārds bija Dievs"- Un tālāk Kristus saka: "Vārdi, kas nāk no augšas, no Dieva, ir gars un dzīvība. Ja jūs paliekat manos vārdos, jūs atzīsīt patiesību, un patiesība darīs jūs brīvus." Un baznīcas himnā mēs dziedam: "Dievs neļaus savai laivai grimt, to izglābs vārdu sakot".

Arī dzejnieks Auseklis ir rakstījis un izteicis vārda spēku: "Ja kas vārdu uzminētu, augšā celtos vecā pils.- Gaismu sauca, gaisma ausa, augšā cēlās Gaismas pils".

Ir vārdi, kas guvuši nemirstību, kuŗus pieminam neskaitāmas reizes. Leonīda Breikša lūgšanā lasām: "Vārdi ir, kas latvju sirdī deg un kvēl un nenodziest. Vārdi ir, kas mūsu dzīslās līdz ar pirmo dienu skan". Tie ir laimīgi teiktie vārdi, kas radušies cilvēka dvēseles atziņās un guvuši piemērotāko izteiksmi.- Ar vārdiem mēs varam visu dot, un ar vārdiem mēs varam arī visu ņemt. Klārai Zālei ir "Daži vārdi":

*Tu dažus vārdus teici man,
Tik dažus mazus vārdus,
Un bija tā, ka atvēra man paradīzes vārtus.
Un bija tā, ka vainagu tu manā galvā liktu,
Lai mirkļos žigli steidzīgos,
Es karaliene tiktu.
Un tad tu teici vārdus vēl-
Un atkal dažus mazus vārdus;
Mans vainags ira-
Aizvēra kāds paradīzes vārtus.*

Ir vārdi, kas nepasaka neko. Tā reizēm gadas saietos jeb sapulcēs, kad kādi runā un runā gaŗi un plaŗi, bet nepasaka nekā nozīmīga. Par tādu runāšanu J. Klīdzējs saka: "Runāšana, kur viss plūst juku jukām, ir vārdu salāti, kam trūkst krējuma vai eļļas, kas tos satur kopā". Klīdzējs savos tēlojumos prot meistarīgi nolikt īsto vārdu īstajā vietā.

Veronika Strēlerte teic: "Daŗreiz vārdi top nevarīgi, kā nepareizas atslēgas. Un neveŗas, neveŗas durvis. Labāk klausīsimies klusuma. Edvardam Tūteram ir "Klusuma vārdi":

*Ak, es nezināju to
Agrāk
Kā klusums var arī
Sāpēt-
Var dziļi, dziļi sāpēt!
Tagad to zinu-*

*Tagad,
Kad tas ir pie manis,
Un mēs klausāmies
Viens otrā, un-
Nerodam vārdus
Pasaulei*

Klusuma vārdi neder;

Pasaule

Mīl skaļu prieku.

Klusums

Pārdomas cilā un

Klausās

Vērdzināto vaidos.

No profesora Paula Dāles rakstiem mēs uz-
zinām: "Liela un neizmērojama un reizēm pārsteidzoša ir
vārdu nozīme un vara! Neizsmejamas ir to īpašības un
bezgalīgas viņu saistījumu formas, kas veido valodu un tās
ritmu. Bez vārdiem un valodas cilvēks nebūtu cilvēks, sa-
prāta būte (. . .), kas rada apbrīnojamas kultūras vērtības".

P. Dāle saka, ka vārdi var izšķirt ne tikai atsevišķu
cilvēku, bet arī tautu likteņus. "Vārdi navniecīgi puteklīši,
kas nemanāmi izgaist un pazūd bez sekām un iespaida paša
runātāja, izteicēja un citu cilvēku dzīvē, tie nav ēnu raksti,
kas netverami pārslīd dzīves nemitīgajam plūdumam, neie-
grimdami tā saturā. Ir vārdu sīkas atšķirības, kuŗu dēļ
plūdušas asins straumes un tūkstošiem cilvēku uz sārtu
gājuši (piem. ticības kaŗos un nemieros). Vārdi ir fiziskas
un garīgas enerģijas un kustības nesēji un raisītāji, to
radītie dvēseliskie viļņojumi var turpināties bez gala un pat
pieaugt spēkā, skaistumā un nozīmībā.

Ir mīļi un silti vārdi, kas skaŗ sirdi kā mātes vai
drauga glāsts, un ir vārdi, kas iedur kā asi dzeloņi un rada
dvēseles brūci, kas nebeidz asiņot un sāpēt visu mūžu. Rei-
zēm cilvēks, kas šos vārdus izteicis, tik ļoti vēlētos, lai tie
būtu palikuši nerunāti, bet atsaukt un izdzēst tos vairs
nevar, un tie apsūdz un nebeidz sāpināt viņu pašu. Ir auksti
un skarbi vārdi, kas liek mums noskumt un ieraudzīties
sevī, un ir vārdi, kas ielej gaišu līksmi mūsu sirdīs un
atver tās priekam, laimei, atziņai, dzīvībai, skaistumam; ir
vārdi, kas pilni vienreizēja, tikai tiem piemītīga mirdzuma
un dzīvības, un ir pelēki apnicīgi un nedzīvi vārdi kā
auksti, vēja bārstīti pelni. Ir vārdi, kas skan skaudri un
nepielūdzami kā baiga likteņa balss, kā nāves spriedums, un

ir vārdi, kas atskan kā laimes un augšāmcelšanās zvani. Ir klusi, lūdzoši, ļoti kautri vārdi un tiem pretim - skaļi, rupji, uzbāzīgi kā balagana bungu troksnis. Ir vārdi ar spārnotu vieglumu, kas paceļas un aplido mūs kā viegli putni žiglā un grācijas pilnā skrējienā - un ir vārdi, kas krīt smagi kā liela vesera sitieni, ko pacēlušas neveiklas rokas. Ir vārdi, kas, šķiet, nav vairs vārdi, bet pati mūzika, kaut gan tie nav dzejā un skaņdarbā ietverti".- Es saliku skaistus vārdus kā puķītes vainagā.

"Ir vārdi, kas tukši kā izkultas vārpas, un ir vārdi, kas smagi piebrieduši no sava satura un nozīmes svara. Un reizēm cilvēks runā vārdus, lai slēptu savas īstās domas vai pārtrauktu klusumu, kas reizēm runā zīmīgāk nekā vārdi.

Ir vārdi, kas dzīvo tikai īsu brīdi - kolīdz tie izrunāti, tie beidz dzīvot un darboties, un citi vārdi gūst nemirstību no savas dzimšanas brīža, tos min un atkārto neskaitāmas reizes.- Lai atceramies Leonīda Breikša pantu, kas sākas: "Mēs varam iet caur visām mokām . . ."

Leonīda Breikša dzeju bieži piemin un uzsver mācītājs Arveds Celms, jo no tiem jūtam cilvēka gara nozīmīgākās atziņas un pārlaicīgu skatījumu.

"Ir skopi un vienkārši vārdi, kas tomēr pilni bezgalīgas sirsnības un nozīmības. Tādi ir vārdi, ko kaņavīrs frontē pirms smagas kaujas raksta savai mātei vai sievai, savam tēvam, mātai vai brālim, līgavai vai draugam, apzinādamies, ka šie vārdi varbūt ir pēdējie, kuņus viņš teic saviem tuvākiem un mīļākiem cilvēkiem un sūta tos kā pēdējo sveicienu.

Bet ir arī nerunātie, neizteiktie un neizteicamie, nokavētie un atliktie, nākotnei atstātie vārdi, kas dzīvo neizteiktības un neizsakamības intimajā atmosfērā". Ir personas, kas apzinās un izjūt, ka tas ir maz, ko viņš var vārdos pateikt. Man tāda sajūta ir sēru jeb bērū gadījumos, lai piederīgiem izteiktu līdzjūtību. Man neveicas atrast

īstos vārdus, jo baidos ar kādu nepareizu vārdu viņu bēdas padarīt lielākas, bet ir nozīmīgs katrs vārds, ko sakām vai rakstām līdzjūtības apliecinājumam.

"Arī neizteiktiem vārdiem ir milzīga nozīme gara pasaulē, arī tie var būt dziļu pārdzīvojumu apvīti, arī tie var būt lielu sāpju un skumju, bet arī liela prieka un laimes neredzams avots - pašam un citiem; arī tie var noteikt manu vai citu cilvēku likteni. Daudzas draudzības katastrofas un pat pašnāvības nebūtu notikušas, ja konflikta nomāktās dvēseles nebūtu nokavējušas teikt pirmo labo vārdu. Viens vārdiņš, īstā brīdī nākdams no gaiša prāta un labas sirds, var radīt laimīgu pagriezienu cilvēka dzīvē, glābt viņu no izmisuma un bojā ejas". - Nav pat svarīgi, lai teiktais būtu tīra patiesība, jo ir arī, tā sauktie, svētie meli, ja ar tiem var dot priecīgas cerības.

"Cik liela pozitīva nozīme ir drošas ticības un pašlūgības pirmiem vārdiem, sevišķi smagu pārbaudījumu un grūtu cīņu laikā, kad daudz ir pagurušo, mazticīgo un bailīgo! Atrast un teikt vajadzīgā brīdī īstos, vajadzīgos vārdus ir gudru, stipru un atbildības apģarotu personību liela priekšrocība un pienākums.

Kur vārdi smel tādu neparastu spēku un nozīmi? Protams, lielāko tiesu sirdī un prātā, kurā tie dzimst, no kuģienes tie nāk; no domām un tēliem, jūtām un noskaņām, tieksmēm un gribas - iekšējiem pārdzīvojumiem, ar kuģiem tie saistīti, kuģus tie pauž. Liela loma arī situācijai, kādā tie teikti un kādā tos uztver. Ir arī vārdi, maz vai pavisam neizprasti, kas iedarbojas ar maģisku spēku taisni sava neizprastā un irracionālā rakstura dēļ".

"Dzīvi, spēcīgi un gudri vārdi nāk no dzīvā, stipra un radoša gara, - nedzīvi, nespēcīgi un sekli no sekla un nedzīva prāta, bezspēcīgas dvēseles. Liela un reizēm brīnišķa ir runāto un nerunāto vārdu vara. Vērtīgs ir cilvēks, kas ar vārdiem apklusina dvēseles vētras un moka, bet spēj

arī iededzināt sirdīs svētīga nemiera uguni. Labi tam, kas dzīvo vārdu dzird, kas to dzird un neaizmirst". (*Pauls Dāle*).

Nav otra tāda runātāja, kuŗa vārdiem būtu tāds spēks, kas paceltu pāri ikdienai, kā to spējusi Zenta Mauriņa. Man gan nav bijusi izdevība viņu dzirdēt, bet es esmu lasījusi daudzus viņas rakstus. Esejā "Sirds mozaika" viņa raksta: "Ir vārdi, kas satur indi un drausmi, bet ir arī vārdi, kuŗos apslēpts burvju spēks, no viena maza vārda dvēsele var atspirgt, sākt ziedēt visiem pavasaŗa ziediem reizē. Arī stipras dvēseles pazīst paguruma un vājības brīžus, bet tikuŗas galā ar tiem, viņu dzīve kļūst vēl droŗāka un gudrāka. Tie iet nākotnei pretim ar ticības drosmi un izturību."- Zentu Mauriņu varam tikai apbrīnot.

Ikvienam cilvēkam un ikvienai tautai dzīves laikā gadas zīmīgi notikumi, kuŗus atceras gan ar prieku, gan asarām.- Arī mums ikvienam tādi ir bijuŗi. Ir pagājuŗi jau daudzi gadi, kopŗ mēs bijām aizbraukuŗi "Katskiļos" un piedalījāmies Brāļu kapos urnu iesvētē. Ieejot kapsētā, vispirms redzēju vairākas piemiņu plāksnes, kuŗas tur novietojuŗi gan piederīgie, gan organizācijas, lai atcerētos tos mūŗībā aizgājuŗos, kas nedus šajā kapsētā. Uz vienas plāksnes lasīju šādus vārdus: "Latvijas vārdam un Latvijas idejai vajag degt mūsu sirdīs ar karsto un gaiŗo liesmu". Dr. K. Ulmanis.- Šo plāksni pielikusi Amerikas Latvieŗu apvienība 1977.g. 4. sept.- Domāju, ka tos vārdus daudzi izlasa un par tiem domā, uz to norādīja daudzie pie tās noliktie ziedi.

Ne tikai Latvijas vārds, bet arī Latvija pati mums mīļa un pateicībā piedomājam pie tiem, kas tai veltījuŗi savas domas un darbus.- Es, kā zemgaliete, esmu lepna, jo visi četri neatkarīgās Latvijas valsts prezidenti arī bija zemgalieŗi. Jau savās agrajās jaunības dienās viņu domas ir bijuŗas par savu tautu un zemi. Līdz ar Latvijas valsts

idejas attīstību viņi izauga par latviskās domas paudējiem, nozīmīgu darbu darītājiem un tautas atzītiem valstsvīriem.

Viņus atceroties, minēšu vārdus, ar kādiem viņi ir uzrunājuši tautu. "Cienīsim īsto gara brīvību, tad neno-gursim, bet ar jaunu spēku strādāsim joprojām.- Darbs ir gods, bet visaugstākais gods ir tam darbam, ko mēs darām mūsu tautas, mūsu tēvzemes labā!" (*prezidents Jānis Čakste, dzimis Sesavas pagastā*).

"Stāsimies atkal pie valsts vadoša darba ar veco vienprātību. Ar vienprātību turpināsim cīņu pret lielniecismu, un ar vienprātību gādāsim par zemei vajadzīgajām reformām un likumiem, upurējot personīgas intereses tur, kur prasa tautas labums". (*prezidents Gustavs Zemgals, dzimis Džūkstes pagastā*).

"Tikai vienprātībā mēs varējām uzcelt lielo mākslas darbu, lai paustu tagadējā laikmeta slavu un paaudžu paaudzēm atgādinātu vienmēr turēt svētu mūsu senču brīvības garu un cienīt to varoņu piemiņu, kas ar savām asinīm izcīnīja brīvu, neatkarīgu Latvijas valsti. Tādēļ Brīvības piemineklis lai paliek uz mūžīgiem laikiem tautas vienības gara simbols". (*prezidents Alberts Kviesis, dzimis Tērvetes pagastā*).

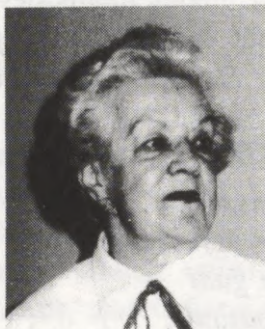
Arī Toronto Yorkas kapsētas latviešu nodalījumā ir piemineklis bijušam Latvijas valsts un ministru prezidentam Dr. K. Ulmanim. Tanī ir iegravēti prezidenta K. Ulmaņa teiktie vārdi: "Vispirms brīvība, tauta, valsts un tad es pats".- Latviju sirdī paturot, pateicībā par mūža darbu prezidentam trimdas latvieši. Pieminekli iesvētot 1984. gada 9. septembrī archibīskaps Arnolds Lūsis teica: "Prezidents Dr. K. Ulmanis runā uz mums no aizmūžiem. Viņš aizgāja to pašu mocekļa ceļu, kāds bija jāiet daudziem latviešiem". Katru gadu, kad notiek Kapu svētki, pie pieminekļa notiek atceres brīdis un tautieši pie tā noliek ziedus.

Mūsu paaudze vēl atceras, kā Dr. K. Ulmanis mums deva mērķi, ticību, lepnumu un spēku būt latviešiem. Viņa piemiņa nedrīkstētu zust. (*Prezidents Dr. K. Ulmanis ir zemgalietis no Bērzes pagasta*).

Šodien atvadīšos ar Augusta Kalnieša vārdiem:

*"Ar labu vārdu rītam pretī ej,
Ar labu vārdu sauli projām vadi;
Un visi tavi nodzīvotie gadi
Kā labi vārdi skanēs pasaulē.*

BENITA TILTĪŅA

Dzimusi 1913. gada 17. februārī. Beigusi Jelgavas 3. pamatskolu un 1931. gadā Jelgavas ģimnaziju. Tālākais izglītošanās ceļš radās bēgļu gaitās Vācijā, iestājoties Heidelbergas universitātes filoloģijas fakultātē. Sākoties bēgļu izceļošanai, pēc 4 semestriem izceļo uz Kanadu. Kanadā beigusi Gvelfas (Guelph) universitātes dārzu architektūras nodaļu. Darbojas Sv. Jāņa draudzē. LNAK palīdzības nozares pasākumos. TLB Dāmu komitejas vicepriekšniece un ar 1990. gadu priekšniece. 18. novembra rīcības komitejas locekle. Saņēmusi Ontario valdības brīvprātīgo darbinieku apbalvojumu. TLTA Atzinības raksts. Studenšu korporācijas "Aurora" filistre. Toronto Latviešu biedrības goda biedre.

ASPAZIJA SAVA LAIKA LIELĀKĀ DZEJNIECE (Referāts TLB, 1992.g. 19. janvārī)

Pirms deviņdesmit gadiem literātūrvēsturnieks Līgotņu Jēkabs rakstīja: "Gaisa dzidrumi, sapņu tāles, viegli mākoņi, vētras, viesuļi, zibeņi, liesmas, bangas, dzelmes, nirvana - tie ir nedaudzie Aspazijas dzejas līdzekļi, krāsas, un vajaga apbrīnojamas mākslinieka rokas, lai no šīm krāsām uzzīmētu spēcīgās gleznas visspilgtākos toņos, kā mēs to redzam pie Aspazijas". (L.J. - L.I.v. 345.lpp)

Paraudzīsimies mūsu iecienītās Tēvzemes balvas laureātes Aspazijas dzīvē un darbos, iepazīnuši viņas darbus un arī dzīvē gūtās atziņas mūsdienu skatījumā.

Aspazija - Elza Rozenberga dzimusi: 1868. gada 16. martā Zaļenieku Daukšās, Zemgalē. Viņa agri sāk izrādīt interesi par grāmatām. Jau sestajā dzīves gadā viņa iemācījās lasīt un dzejas rindās saista pirmos vārdus. Vecāki ir pietiekoši pārtikuši saimnieki, kas negrib atļaut savam bērnam spēlēt ar kalpu bērniem un arī lasīšanu, jo viņi

bija citādos ieskatos nekā mazā Elza. Viņa naktī slepus iededzina mazo lampiņu, lai varētu ieskatīties grāmatu pasaulē. Par šo slepeno lasīšanu viņa pati pastāsta dzejolī:

Pusnakts.

"Jau laktā visi gailīši
Un izdzisuši skaliņi,
Krāc miegā labie ļautiņi.

Tik vējš gar logu vien klabinājas,
Vai pelīte kaut kur grabinājas.
Ak nē! ne pelīte, skuķīte!

Un es, es pati tā nedarbe,
Kas jūt pēc aizliegtiem augļiem dziņu
Un slepus grib lasīt grāmatiņu.

Vaidziņi tvīkst-
Ak, vai to drīkst!
Actiņas mirdz!

Krūtīs lec putniņš, nē sirds:
Ak, māte tik stingra un tēvs tik bārgs,
Tie nezina, kas manai dvēselei dārgs . . .

Skolas gaitas viņa sāk 9 gadu vecumā muižas pagasta skolā. Vēlāk, iedama Jelgavas sieviešu ģimnazijā, viņa iepazīstas ar Šillera, Bairona un Heines patētiski romantisko protesta un brīvības ideju dzeju, sāk dzejot vācu valodā. Dzejoļos ir sapņainas ilgās un nemiers.

Vecāki domādami, ka meitenei pietiek skoloties, izņem viņu no pēdējās ģimnazijas klases, liek iesvētīt, nodod mācīties šūt un gaidīt preciniekus. Viņas māte, gribēdama novērst māju pārdošanu, mēģina meitu pierunāt apprecēt kādu Valguntes saimniekdēlu, lielu uzdzīvotāju vārdā Valters. Protams, meitenei tas nav pa prātam, un rodas daudz un dažādas domstarpības. Māte paliek pie saviem noteikumiem, pēdīgi pat aizliedz lasīt grāmatas. Tas, protams, Elzai nemaz nav pa prātam un rodas doma aizbēgt no mājām:

"Uz kurieni? Kam velti jautāt!
Vai ilgas vienmēr mērķi min?
Vai jūgas banga, putās kulta,
Kurp vētra viņu nesīs zin?"

Bēgšana ir nesekmīga, vecāki viņu noķer Jelgavā un pārved atpakaļ mājās. Pēc tam vecāki sevišķi steidzina Elzu precēties. Neizdevusēs bēgšana, ar aplauztiem spārniem meitene padodas vecāku gribai, un 18 gadu vecumā apprecas ar ķieģelrūpnīcas īpašnieku Valteru.

Savā autobiografijā Aspazija raksta: "Es, kā zināms, biju audzināta vācu skolās un vācu pansijās. Mans gars bija piesaistīts vācu kultūrai. Kārlis Jansons bija tas, kas mani atkaņoja vācietībai un cieši piesaistīja latvju kultūrai un darbam mūsu kultūras labā.

"Zem K. Jansona iespaida uzrakstīju arī savu pirmo latvisko dzejoli "Jaunā gadā", ko uzņēma un iespieda "Dienas Lapa" 1887. gada beigās". (A. -K.r. VI 280 lpp) Sešu pantu dzejoļa nobeigumā:

"Tikai savienoti spēki,
Dūša, vingrums, rosība
Tautu vidū liesmu burtiem
Rakstīs vārdu "Latvija".

Dzejolis iespiests ar pseudonimu Aspazija, kas paliek viņas dzejnieces vārds uz visu mūžu. "Pie latviešiem Aspazija ir pirmā, kas pēc tautiski romantiskā laikmeta sašaurināšanās un reakcijas ierauj ceļu Eiropas idejām un plašākiem centieniem literātūrā un mākslā. Vēl vairāk, nekā Aspazijas dzejā, viņas ideju propaganda atspoguļojas Aspazijas drāmās un stāstos". (L.J. - LV -347 lpp)

Lai skatītu un vērtētu Aspazijas izaugšanu garā un viņas dzīves skatījumu, paraudzīsimies uz impulsiem, ko viņa guvusi jau no bērnū dienām. "Pirmā emocija izteicas naidā, atribes alkā. Kāds onkulis lasīja mātei priekšā Merķeļa aizliegto grāmatu "Latvieši" par ļaužu mocīšanu. Un tad vēl spaidis, neizsakāms spaidis no visādiem labi

domājošiem tuviniekiem.

Tā izlauzās cauri mana brīves tieksme, mana dvēse kā zaļa lapa cauri cietai mizai". (A.K. r. VI - 260.lpp)

Kā otru viņas uzskatu ietekmētāju Aspazija min: "Es jau no bērnu dienām tikai par grēkiem vien esmu dzirdējusi. Tādēļ manī attīstījušās divas īpašības: pesimisms un humors. Bez jokiem es gandrīz nevaru iztikt, tie man ir kā dziedinošs balzams" (A. K.r. - VI 275.lpp)

Aspazijas darbus iepazīnuši, varam apbrīnot un liecināt par viņas labo valodu un plašo izteikšanās spēju. Tam atbildi dod Aspazija pati: "Dažreiz man jautā, kur es ņemusi to skaidro, tautas parunām un sakāmvārdiem bagāto valodu, kas sastopama "Zaudētās tiesībās" un citās manās lugās, jo mana skolas audzināšana taču bijusi vāciska. Atbildot uz šo jautājumu, man jāteic, ka šo tautas valodu esmu mācījusies ne skolā un arī ne tik daudz no literatūras kā taisni no pašas tautas, ieklausoties viņas ikdienas jeb sarunu valodā. - Tā kā es ļoti mīlu humoru un atjautu, tad sevišķi man patika noklausīties tādās sarunās, kas notiek sakarsētu emociju atmosfērā, piemēram, bažoties, strīdoties, pat lamājoties". (A.K.r. - VI 323.lpp)

Līgotņu Jēkabs savā Latviešu literatūras vēsturē uzsver Aspazijas nozīmīgos darbus drāmā. Aspazija teic: "Drāmatikē es kļuvu caur smagiem dvēseles konfliktiem, kuŗus es jau kā mazs bērns piedzīvoju, kur mīla, naid, spītība, lepnums kā purpura dzēriens lējās manā dvēseles traukā" (A. K.r. - VI - 259.lpp)

Aspazijas lugām nav gadījuma raksturs, tās veidotas mērķtiecīgi. "Tā bija sievietes garīgā atmoda, ko es propagandēju, tā bija vajadzīga, lai sieviete pati varētu saprast savu stāvokli un rēķināties ar turpmākiem apstākļiem. Sieviete, ģimene, laulība, tā ir mana programma." (A. K.r. III 256.lpp)

Slavu Aspazija iemantoja ar Prologu Rīgas Latviešu biedrības 25 gadu jubilejā 1893.gadā. Tanī pašā gadā

iznāca drāma "Vaidelote". Tā ņemta no leišu senatnes - norisinās Praurimas svētnīcā, Mildas dārzos, Lietuvas karaļa pilī 14. g. simtenī. Tomēr ar savu idejisko saturu "Vaidelote" atstāj vecās tradīcijas. Ne vēsturiskus varoņus šē grib tēlot, ko sajūsmina patriotisms, bet dot izteiksmi individuālu jūtu konfliktiem. Ar vēsturiska stila drāmām viņai seko Rainis, Akurāters u.c.

Par savas lugas tapšanu Aspazija raksta: "Vispirms vajadzēja dot pretsparu visiem maniņiem skauļiem un nelabvēļiem. To es varēju izdarīt, tikai izrādot darbā savu pārkumu pār maniņiem niecinātājiem un daudziem citiem. Un vienam no tādiem darbiem vajadzēja būt "Vaidelotei". Tāpēc es ķēros pie viņas uzrakstīšanas, kaut arī tikai ar darbā jau nogurdinātiem spēkiem(. . .) Nepatīkami ir citiem rādīt savas asaras, bet, "Vaideloti" rakstot, bija tādi brīži, ka stipri izraudājos savā istabiņā, kad biju uzrakstījusi to skatu, kur Mirdza cīnās ar nāves dievu un mirst". (A.K.r. - VI 320.lpp)

"Galvenā personā Mirdzā esmu tēlojusi pati sevi. Mirdza ir reizē eņģelis, velns un cilvēks. Galvenā varoņa Laimona prototips ir komponists Straumes Jānis. Asjas raksturā arī ielikts daudz kas manis pašas pārdzīvots un izjūsts. Citas personas ņemtas no vēstures" (A. K.r. - VI 321.lpp)

Kā svarīgu vielas avotu Aspazija izmantojusi 1888. gadā iznākušās Āronu Matīsa "Mūsu tautas dziesmas". Otrs svarīgākais materiālu avots bija Rūtenberga "Baltijas vēsture". Tur Latvijas un Lietuvas likteņi sīkāk apgaismoti un tur varēja tuvāk iepazīties ar vēsturisko personību vārdiem un raksturiem.

Aspazija savu pirmo lugu "Atriebēja" uzrakstīja izlasījusi 1887. gada "Nr. 299 Baltijas vēstnesī," ka Rīgas Latviešu biedrības teātra komisija izsludinājusi lugu konkursu ar 150, 100 un 50 rubļu godalgām oriģināllugām. Iesūtītas bija astoņas lugas. Žūrija 1888.g. 21. aprīlī nodeva savu

spriedumu. Par "Atriebēju" bija sacīts: "Pēc satura bagātības viņa ieņem pirmo vietu. Karakteri viscaur dabiski un labi tēloti, skati pilni efektu, aizgrābjoši. Valoda ļoti laba, samērīga nopietnam saturam. Fabula ņemta no dzimtbūšanas laikiem, kur muižu īpašniekiem bija neaprobežota vara apieties ar saviem zemniekiem pēc patikšanas. Bet arī jau rodas starp viņiem cilvēcīgi vīri. Starpība starp vec- un jaunlaiku uzskatiem cilvēcības jautājumā ļoti veikli tēlota".

Tālāk aizrādīts uz dažām vietām lugā, kur būtu vēlama asuma mīkstināšana un pārstrādāšana" (A.- K.r. -VI 282)

Aspazija radīja savu stilu, meklējot izteiksmes veidu, iepazinusi dažādus jau pastāvošus stilus, viņa tomēr paliek pie sava. Tautasdziesmu ietekme viņas dzejā ir liela. Viņa ir viena no latviešu mītoliģijas atmodinātājām, saistot Pērkonu, Dieva dēlus, Laimu, Līgas māti, Saules meitas un citus ar klasisko pasauli. Viņas spēcīgā lirikā nav pasīvas glēvas raudāšanas vai sapņošanas, bet gan degšana un salšana. Lirikā Aspazija ir patiesa, īsta un liela. Viņas temperaments ir apvienots ar garu un sirdi. Prāts ir putekļains lielcelš, sirds - zaļa meža taciņa. Ar sirdi ir rakstīta viņas dzeja.

Aspazijas dzeja ir rosinājusi latviešu izcilos komponistus. Emīls Dārziņš, Jāzeps Vītols, Emīls Melngailis, Alfrēds Kalniņš, Jāzeps Mediņš un citi savām komponētām dziesmām vairākkārt ņēmuši Aspazijas tekstu. Jāzeps Mediņš komponējis operu "Vaidelote". "Jauktā koŗa dziesma <Mēness starus stīgo>, ar ko autors debitēja V Dziesmu svētku publikas priekšā, ir spilgts romantiskās koŗmūzikas paraugs un pieder individuālās liriskas žanram, kuŗā iekļaujas vēl otrs Dārziņa koŗdarbs <Sapņu tālumā> un ar tiem pašiem Aspazijas tekstiem komponētās Vītola solo dziesmas." (V.B. - L.dz.S.V. 236.lpp)

E. Dārziņa "Mēness starus stīgo" ir dziedāta Latvijā V, VII un IX Dziesmu svētkos, un daudzos Dziesmu svētkos

trimdā.

Aspazijas darbi liecina par viņas gara spēku grūtā brīdī negausties, bet likt lietā savas dotības, lai dzīvi padarītu bagātāku un skaistāku. Dzejolī "Šurp pagājība" viņa izsaka dzīves gaitu analīzi un arī aicinājumu:

"Ikkatrs solis mūža telpā
Ir pērle dzīves vaiņagā,
Ikkatrs spēka vilnis elpā
Pa kāpieniem ved pilnībā . . ."

Šinī laikā Aspazija dabū apzīmējumu "Vētras un liesmu dzejniece". Neskatoties uz mācītāja agrāk teikto, kas bērnībā, pārbaudot Elzas lasīšanas māku, teicis: "No tevis iznāktu lielas lietas, ja tu nebūtu sieviete," no mazās Elzas izauga mūsu lielā dzejniece - Aspazija.

Pēc lugas "Zaudētās tiesības" izrādes izcēlās asas diskusijas starp jaunstrāvnikiem (Laikraksts "Dienas Lapa") un tautībniekiem (Balss, Mājas viesis un Baltijas vēstnesis). Dzejniece pāriet strādāt pie jaunstrāvnieku laikraksta "Dienas Lapa", kur viņa atrod savai gara pasaulei piemērotu atmosfāru. Šeit Aspazija satiek žurnālistu Jāni Pliekšānu, (kuŗu jau reiz satikusi Vaidelotes pirmizrādē). Viņa to uzskata par staltāku un garīgi pārkāku par citiem viņas apbrīnotājiem. Viņa jaunās idejas un personīgais šarms atmodina Aspazijā lielu mīlestību. Savienojot savu dzīvi ar Jāni Pliekšānu, viņa atrod un nodod latviešu literātūrai dzejnieku - Raini. Šinī laikā iznāk viņas drāmas "Neaizsniegtais mērķis", "Ragana" un "Zeltīte".

1897. gada Vasarsvētkos Rainis tiek apcietināts, un pirms viņš tiek izsūtīts, viņus cietumā salaulāja mācītājs Kellers (vēlākais Saeimas vācu deputāts).

Viņu domas un uzskati nekad nav bijuši vienādi. Viņu sarunas ir dzīvas un spraigas, mazai ilustrācijai citēšu: "Mans mērķis ir daiļums visaugstākā pakāpē, kas caur manu personu izteicas kā caur mediju" - "Mans labums visplašākā apjomā, kas spēj piepildīties tikai masās" - "Jūs tā tad esat

kollektīvists, kas masā pazūd kā koks mežā."- "Jūsu individuālitate, koks, kuŗa saknei jānokalst bez zemes, kas tam dod barību.

Tā tad mēs būtu divas parellēles, kas nekad nesatiekas, jeb vai mēs taisni viens otru nepapildinām? Vai mēs neiemiesojam sevī grieķu ideālu, Sokrata "Daiļlabo?" (A.-K.r. VI. 55.lpp)

Saskatījusi Rainī lielas dzejnieka dotības, Aspazija neželo pūles, lai radītu Rainim pārlicību pievērsties dzejai.

1903. gadā Rainis atgriežas dzimtenē, un viņi dzīvo savā vasarnīcā Jaundubultos. Aspazija saraksta drāmu "Sidraba šķidrauts", kuŗā parādās viņas cīņa par Latvijas brīvību. Īsti revolūcionārā garā. Šī posma darbos jūtamas rūpju pilnas sāpes un skumjas par dzīves aukstumu, nežēlīgumu, smagumu un ieskanas pesimisma tonis. Aspazija dziļi izjūt un pārdzīvo personīgās neveiksmes un sadzīves nepilnības. Skumju, sāpju un ciešanu motīviem ir izcila vieta Aspazijas lirikā. Šo dvēseles stāvokli raksturo dzejolis. Citēšu dažus pantus.

Ir vērts

... "Kā pret milzu kalnu
Šķeļas mani spēki,
Kā tuksnesī
Nogrimst visas pēdas. . .
Un dziļāk un dziļāk
Tur dzīves bezdibeņos,
Smacīgos dubļos
Rēgojas pretim
Man cilvēces izķēmots, saplosīts vaigs . . ."

Ir gluži dabīgi, ka būdami cīnītāji pret pastāvošo iekārtu Latvijā, Rainis un Aspazija ir iesaistījušies 1905. gada revolūcijas kustībā. Revolūcijas apspiešana bija ļoti nežēlīga, tāpēc Rainim un Aspazijai nekas cits neatlika kā bēgt prom no Latvijas. Viņi abi atstāj dzimteni ar viltotām pasēm un dodas uz Šveici, vispirms uz Cīrichi, no kuŗas uz

Lugānu un vēlāk uz Kastaṇolu. Par šiem grūtiem Kastaṇolā pavadītiem gadiem Rainis atzīstas (Zenta Mauriņa - Uguns gari) "Viss grūtuma vairums bija jānes Aspazijai, viņa gāja tirgū, lāpīja, vārīja, šuva drēbes, viņai palīdzēja viņas lielā enerģija, kuŗu nav tik viegli liktenim nogremdēt. Viņa pārvar visas situācijas". Kā Rainis ir izteicies: "Ja visi striķi trūka, Aspazija ķērās pie adatas un diega. Ar šūšanu viņa nopelnīja mums iztiku." To atcerēdamies, Rainis lepni piemetināja, ka šie sīkumi Aspaziju nav traucējuši kļūt par sava laika lielāko dzejnieci. Aspazija vairāk nekā Rainis izjuta ilgas pēc dzimtenes. Sevišķi spēcīgi tās atspoguļojas viņas dzejā "Dzimtene". Citēšu sākumu un nobeigumu:

Dzimtene

"Kā savu dzimteni lai tēloju?

Tai augstu kalnu nav, ne strāvu platu,

Kas citas zemes sidrabjostās jož,

Ne lielisku un krāšņu dabas skatu.

Tai rožu maz, tik nātras asi kož.

Un tomēr - svešumā, aiz krastiem tāliem,

Kur dienas it kā raudot aust un riet,

Caur smagiem, pelēktumšiem miglas vāliem

Tā man kā gaiša laimes sala šķiet.

Es garā redzu viņu mirdzošu,

Kā apvītu ar staru vainagu.

To brīdi, dzimtene, vēl atminu,

Kad tavas durvis manim cieti vērās.

Man, izstumtai, bij svešu sliekšni mīt;

Es mieru meklēju tad citās sfērās,

Un smagās brūces sāka lēni dzīt-

Es atmodos un jutu jaunu dziņu,

Un garā tevi pāraugu es sen,

Kā meita pāraug sirmo māmuliņu,

Bet sirds pie tevis mani dzītin dzen,

Es tev pie kājām raudot noslīgstu:

"Ak, kaut tu mani vēlreiz uzņemtu!"

Kastaņolas laikā Rainis kā dzejnieks Aspaziju pāraug, un Rainis atzīst, ka Aspazija viņa pārsvaru sajūt rūgti. Aspazija pati atzīst, ka atbalstot Raini, viņa pati zaudē daļu no savas jaunrades spējām, bet to nenožēlojot, jo tāds kā Rainis nākot kādā tautā tikai pa gadu simtiem reizi. - Un tas esot Aspazijas mūža lielākais darbs. Celdama Raini, viņa pati ir cēlusies.

Kastaņolas pasakaini skaisto apkārtni Aspazija neaizskar. Rainis ir liels dabas mīļotājs, tas katru dienu strādā kalnos saulē, viņa labāk istabā vai dārza ēnā. Viņas pašas vārdiem runājot: "Dabas daiļums nespēj atsvērt jūsmu un daiļuma trūkumu dzīvē, tas skumdina vēl vairāk". Dabas dzejoļu Aspazijai daudz, bet tajos nav saplūšana ar dabu. Tālāk viņa raksta: "Mani neaizkustināja tādi ziediņi un kukainīši ar kādiem Rainis centās mani iepriecināt. Viss tas man likās par sīku. Kas man pie viņa patika, bija viņa lielā bērna dvēsele. Dzejolī "Nešķīrāmi" viņa visjaukāk izsaka abu dzejnieku vienību.

"Mēs divas liesmas,
Kas kopā deg uz viena ziedokļa,
Dziest viena - otram nav vairs spožuma.
Mēs atkal tiktos,
Kaut katrs reiz uz savu pusi ietu-
Kā baltais rīts ar sarkanotu rietu.

Te jau ieskanas doma par atsvešināšanos. Tas tiešām arī notika, jo šajā laika posmā abu starpā rodas dažādi attiecību konflikti. Rainis ļoti mīlēja bērnus, bet Aspazija nevarēja un arī negribēja bērnus, viņas vārdiem runājot: "Es biju nolēmusi savu dzīvi ziedot garīgās jaunrades darbam, bērni būtu par traucējumu." Pēc Raiņa nāves Aspazija paskaidro tālāk: "Pēc augstākā kāpinājuma nenovēršami jānāk atplūdiem. Viss top atkal parasta pelēka ikdiena. Es augstāk cienu mīlas ilgas, mīlas rotaļu."

"No šī principa ir izauguši mani un Raiņa attiecību konflikti. Viņa prasības bija tādas pašas kā katra vīrieša

prasības no sievietes. Es fizisko mīlu mazāk cienu, to tiesu vairāk mīlas ilgas. Šīs ilgas ir mana mīlas laime."

Arī Rainis tāpat kā viņa Lāčplēsis "Ugunī un naktī" sievietes ideālu neatrod ne dzīvē, ne pats savos darbos. Rainis dzīvē meklē sievieti, kas reizē būtu gan Laimdota, gan Spīdola, būdams neapmierināts, ka Aspazija nespēj viņam to sniegt, viņš attālinās no viņas vēl jo tālāk.

Kā redzams Aspazijas drāmās, viņa meklē mīlestības jēgu un dziļumu. Lugu varonēm mīlestība ir nepiepildāms sapnis, kas nozīmē ilgas un atsacīšanos, pašcieņu, sevis ziedošanu un pat nāvi. Mīlestība par daudz pieder zemei, tā cilvēka prātu noved maldu ceļos un liek viņai aizmirst savu lepno ES.

Kastaņolas rūgtie, sāpīgie pārdzīvojumi un zaudējumi paņem daudz no veselības. Dzejā tie ir patukši deviņi gadi. Sāpes un nogurums izskan dzejolī "Nakts".

"Naktī, dziļā naktī
Neviens tevi nedzird,
Izskan un aizskan
Tavas dvēseles kliegziens. . . "

1920.g. sākumā Latvijas sociāldemokrātu partija aicina Raini un Aspaziju atgriezties Latvijā. Aspazijai ir 52 gadi. Abi tiek lieliski sagaidīti. Raiņa un Aspazijas vārdā ir nosaukti Rīgas visskaistākie bulvāri.

Sociāldemokrāti uzstāda Raini un Aspaziju par kandidātiem šīs vēsturiskās Satversmes sapulces vēlēšanās. Ievēlēja Latvijas Satversmes sapulcē un 1. Saeimā, Aspazija darbojas izglītības nozarē un teic 11 runas plenārsēdēs, apspriežot dažādus jautājumus: skolotāju atalgojumu, laulības likumus, kultūras fondu u.c. Viņas runas bija īsas bet sparīgas. Viņa bija liela un veiksmīga runātāja, kas ar savu skanīgo balsi un temperamenta pilno izteiksmi radīja dzīvību zālē. Starpsaucieni viņu nemulsināja, un atbildes viņa nepalika parādā. Aspazijas parlamentārā darbība izbeidzās 1925.g. rudenī, bet līdz 1930.g. viņa vēl turpināja politisku

darbību. Ir rosīga sabiedriskā darbā un atgūst trimdas laikā nomāktos radītājas spēkus. Deviņu gadu laikā līdz Raiņa nāvei viņa pārspēj Raini. Iznāk 4 dzejoļu krājumi: "Izplesti spārni", "Raganu nakts", "Trejkrāsaina saule" un "Asteru laikā". Kā arī 4 lugas: "Aspazija", "Boass un Rute", "Zalkša līgava" un "Torņa cēlāji", tās lielu populāritāti tomēr neiegūst. Ļoti lielu populāritāti Aspazija gūst tautā ar bērnu dzejām "Ilgu zeme", "Augstākā laime" u.c.

Izirušo laulības attiecību dēļ viņi dzīvo šķirti, kaut arī zem viena jumta. Pēc atgriešanās Latvijā Aspazija Rainim vairs nespēja būt tā, kas bija Šveicē. Rainis metās jaunās valsts dzīvē un aizrāvās ar daudziem jauniem iespaidiem, mīlestība likās mirusi. Kādā vēstulē Aspazija Rainim bija rakstījusi: "Es Tevi mīlēšu, kamēr Tu mani mīlēsi. Es Tevi mīlēšu arī tad, kad Tu mani vairs nemīlēsi. Mana sirds lūzīs, bet es Tevi mīlēšu."

1925./26. gadā Aspazija, stiprā dzīves apliecinātāja, pārdzīvo vilšanos, vientulību un atstātību. Dzejoļu krājumā "Asteru laikā" atspoguļojas šī laika ciešanas un dzīves atziņas.

Raiņa pēkšņā nāve 1929. gadā ļoti satrieca Aspaziju. Kā pie Raiņa kapa viņa bija solījusies, tā arī viņa dzīvoja, lielā vientulībā, kārtojot Raiņa atstāto mantojumu. Tiek izdoti 4 Raiņa dzejoļu krājumi. Sarkanai varai ienākot Latvijā, Aspazija zaudē Raiņa mantojumu un pēdējos mūža gadus vada lielā vientulībā Jaundubultos - trūcīgos apstākļos kopā ar savu kalponi un kaķiem.

Pēc Raiņa nāves apstākļi stipri mainās. Viņas politiskā interese mazinās un pamazām viņa pavisam aiziet no politikas. 1940. gada maijā viņai piešķir Tēvzemes balvu. No 11 dzejoļu krājumiem pēdējais: "Zem vakara zvaigznes" iznāk gadu pirms viņas nāves. Dzejas drūmākas, bargākas, Aspazijai ir 75 gadi. 1943. gadā, Aspazijai aizejot aizsaulē, Latvija nebija brīva, bet vismaz bija iespēja viņas zārku

klāt ar Latvijas karogu. Tūkstošiem pavadītāju dziedāja "Dievs, svētī Latviju", un viņa tika guldīta blakus Rainim.

Aspazija ar savu dzeju novilka ugunīgu robežu, aiz kuŗas sākās mūsu lirikas modernie laiki. Aspazija daudz devusi dzejas izteiksmē un formā. Tematikā ļoti liela vieta veltīta cilvēciskiem ideāliem visas cilvēces apjomā.

Aspazijas dzīve ir bijusi bagāta pārdzīvojumiem, un viņas devums mūsu literātūrā nav ar zeltu atsverams. Viņas dzeja bija jauna tad un tā ir jauna arī šodien. Aspazijas ģēnija krāšņākā izpausme ir, ka viņas dzeja vienmēr paliek laikmetīga. Laika straume nav noslīcinājusi Aspazijas dzejoļu pievilcību. Viņa ir viena no mūsu klasiķēm, ko skandēsim vēl un vēl, un tulkosim, un izjutīsim kā savas cilvēcīgās esamības izpausmi.

Apcerējumu nobeigšu ar Aspazijas pašas vārdiem:

"Ak, šī negantā dzīve,
Cik tomēr tā skaista.
Trīsreiz mirt nav par daudz
Lai vienreiz atkal piedzimtu".

VĒRES UN SAĪSINĀJUMI TEKSTĀ

Līgotņu Jēkabs	"Latviešu literātūras vēsture" L.J. - L.I.v.
Aspazija	"Kopotī raksti" A.-K.r.
Z. Mauriņa	"Uguns gari"
Valentīns Bērzkalns	"Latviešu dziesmu svētku vēsture" V.B. - L.dz.s.v.

JĀNIS BRIEDIS

Dzimis 1923. gada 25. jūlijā Saikavas pagastā. 1943.g. beidzu Madonas ģimnaziju. Lielāko ietekmi guvu no baltu filoloģes Martas Ozoliņas: kopt un cienīt mūsu valodu un iepazīt cilvēces sadzīvi no rakstnieku veidotiem tēliem. Mobilizācijas laikā kā drošo vadmotīvu pieņēmu vēsturnieka Pēterļa Kalniņa: vērot pasauli ar atvērtām acīm un veidot pašam savus dzīves uzskatus. Svešumā apguvu namdaļa amatu un mācījos franču "kompanjonu" līniju mācību skolās. Darba mūžs pagāja dienās uz būvēm, novakarēs meklējot teiktos vārdos un rakstu sē-

jumos labākās domas Latvijas labad.

Darbojos 18 gadus LNAK padomē, no tiem 14 gadus kā padomes prezidija sekretārs, līdzdarbojos TLB valdē turpat 30 gadus, no tiem 7 gadus biju valdes priekšsēdis. Esmu līdzstrādājis pie 5 rakstu krājumu sakārtošanas un rediģēšanas. Saņēmu PBLA KF Krišjāņa Barona prēmiju 1997.g. par ilggadīgu darbu preses laukā.

LATVIEŠU DZEJAS ZVAIGZNE

*"Ne viss ir mūžā jāaizmirst-
Kāds dzīvei dzimst, cits dzīvot rimst.-
Lai atmiņa to glabā!"
(Elza Stērste)*

Pagājuši simts desmit gadi kopš izcilās latviešu dzejnieces piedzimšanas dižajā un rosīgajā Stērstes ģimenē. Elza Stērste piedzimusi tā laika latviskās gara rosmes pašā centrā - Vecpiebalgā, pirmās skolas baidījusi toreiz vēl vācu gara pārņemtajā Jelgavā, tālāku izglītošanos mūzikā toreizējā austrumu kultūras centrā Pēterpilī un klasisko filoloģiju rietumu gara veidotajā Parīzes Sorbonnā. Ar plašajām zināšanām un iedzimto talantu steigusies pie savas tautas, lai tai kalpotu dienās baltās un nebaltās.

Elza Stērste līdzīgi savam tēvam sākuma gaitās strādāja kā skolotāja.- Bet viņas mūža darbs ir literārais lauks. Aspazija viņu dēvēja par latviešu dzejas zvaigzni. Latvijas preses

biedrība, novērtējusi viņas darbus, izraudzīja Elzu Stērsti par goda biedri.

1928. gadā Edvarta Virzas apcerē "Latviešu lirika pēdējā gadu desmitā" atrodam: "Elza Stērste nav rakstījusi daudz, bet viņā mājo neklūdīgs mākslinieces instinkts. Reti pie kāda cita mūsu dzejnieka mēs sastapsim tik daudz grācības, skaidrības un mūzikas, kā pie Elzas Stērstes". (L. r. 10 p. g. 4. sēj. 638.lpp)

Elzas Stērstes garajā mūžā radītie darbi ir iznākuši daudzās grāmatās: dzejoļu krājumi Prelūdijas (1913.), Eizebijs un Florestāns (1921.), Zaļā gredzenā (1928.), Mezgloti pavedieni (1934.), Dzintara ceļš (1941.), Atstari (1967.) un dzejoļu izlases Saules koks (1972.), un Es savu zemi turu riekšā (1995.). Lugu krājums Lauvas acenes (1969.), romāns Andreja Zīles dzīve (1937.). Pasakas un noveles (1934.). Garš ir viņas tulkoto grāmatu saraksts no franču valodas. 1931. gadā iznāca viņas sagatavotā izlase Poèmes lettons.

Senais latviešu literātūras vēsturnieks Teodors Zeiferts raksta: "Elza Stērste (. . .) agrā jaunībā dzejojusi krievu, vācu, franču un latviešu valodā, piesavinādamās izsmalcinātās mākslas iespaidus. Pirmos vingrinājumus latviešu valodā izlabo viņas tēvs, skatīdamies uz skaidru aprautu izteiksmi. (...) No skaidri skatītiem, patosa neaizsegtiem, tēliem izlobās viņas jūsma. Viņas eleģijas izskan skumju gloriņā, kas viņu apskaidro". (T. Z. - L. r. v. 4. sēj. 556.lpp.).

Savā dzejā Elza Stērste vairāk kā jebkuŗš cits ir izteikusi bijību pret dzīvību, pienākumu to kopt, sargāt un rotāt ar daili, individuāli izkoptu vienot laikmeta vainagā, savas tautas mūža ritumā.

Pēc izsūtījuma Dzejniece pat 90. Dzimumdienā godināta ar koncertu un mākslinieku pasniegtām 30 dzimtenes rozēm. Šis notikums Dzejnieces pārdzīvojumā skan: "Ja kas bija aplami visās šais skaistās svinībās, tad jāsaka, ka nekur netika minēts mans lielais darba stāsts 1903. -- 1975. Tas

ir neparasts un man mīļš." (Laiks. 1985.g. 20. martā.)

Neparasts ir vienas tautas gara un vitālais spēks, kas to no maz pazīstamas provinces iznesa brīvo valšķu kopībā. Nav attaisnojama vēsturē lielo valšķu izrīcībai, kad tās iztirgo citas valstis un citu tautu pašnoteikšanās tiesības. Bet latviešu cilvēkam savas tautas varonība ir tuva un cēla. Mīļas un cildenas paaudzes, kas tautai to spēja dot. Mīļi un tuvi, kam tautas un tēvzemes liktenis visur un vienmēr rūpēt rūp.

Svešumā mums gaužām maz ir pieejams no Elzas Stērstes nozīmīgā devuma, bet mēs nedrīkstam viņu atstāt aizmirstībai. Ieskatīsimies mūsu dzejas zvaigznes izstarotajā domu bagātībā un laikmeta atspulgā.

Viņas tēvs Andrejs Stērste kādu laiku bija skolotājs kopā ar Kronvaldu Ati Vecpiebalgā. Piedzimusi un bērnību vadījusi latvju zemes ieslavēto audēju novadā, Elza Stērste teic:

"No gaismas un no gara

Es sevi saaužu."

Viņa pati savu mūža darbu veltī gara rakstu aušanai mūsu tautas vērtību pūram. Rediģējot sava tēva Stērstu Andreja Kopotos rakstus, viņa iepazinusi, izpratusi un dzejolī raksturojusi Atmodas laika nozīmību:

"Cik straujš un avotains reiz modās tautas gars

Un bija Latvijai tad agrais pavasar's,

Kad viss, kam asinis rit, ar dabu augšā cēlās,

Un vilnis pārdabīgs pār dzimto zemi vēlās."

(Citēts: A. K. - K. A. 4.lpp.)

Elzai Stērstei romānā "Andrejs Zile" ir viņas tēva dzīves stāsts. Redaktors Jānis Grīns raksta: "Virzas kundze, smalkā dzejniece Elza Stērste, savu vīru sauca pēdējā viņa dzīves posmā trešā personā par Dzejnieku; viņa rakstīja šo vārdu ar lielo burtu. Tāpat viņa rakstīja vārdu Tēvs, kad gadījās pieminēt Stērstu Andreju. Tā viņa pauda dziļāko cienību un apbrīnu". (J. G. - R. a. 133.lpp.) Savu cieņu un

mīlestību mātei dzejniece izteikusi dzejas rindās:

"Kurp vien nu gribu acis griezt,
Tavs skaidrais skatiens mirdz.
Un mūžam mīlā neapdziest,
Māt', Tava svētā sirds."

Elzas Stērstes pirmais dzejolis "Apskatā" iespiests jau 1903. gadā. Viņas pirmais dzejoļu krājums "Prelūdijas" iznāc 1913. gadā, bet ar 1921. gadu viņa pilnīgi nododas literāram darbam.

Ziemeļzemē cilvēks ir atzinīgāks saulei vairāk kā jeb kur citur, kas zemi atbrīvo no sniega kupenām un tai iedod smaržas un balsis. Pavasaris ir prieka un jaunas rosības nesējs.

"Es atrauju logu un prasu,
Vai nokūsis pēdējais sniegs?
Jo dvēselei vairāk par rasu
Ir vajadzīgs dzīvības prieks."

(Pavasara svīta)

Kas ir tas spēks, kas spārno dzejnieci, ka viņa pāri visam spēj stādīt dzīvības prieku? Dzīvība viņai ir svētums, ko tā no darbu darītājiem senčiem ir saņēmusi, apgarotībā sevī nes un izteic cēlā darbībā. To jūtam viņas darbā, cerībās, apņēmībā un pāri visam tautas un tēvzemes mīlestībā, nešaubīgā ticībā, ka tauta pārdzīvos arī savu posta laiku. Dzejniece neienāk dzīvē kā svešā noslēpumainā pasaulē, bet kā mājīgā vidē, kuŗā senči ar drosmi un rūpīgu darbu ir izveidojuši darbības lauku, gara veldzi un atstājuši turpinājumam latvisko pienākumu.

"Cik cīnītāju varenu, bez baiļu,
Cik malēju un daiņotāju daiļu,
Cik arājcilšu apklusušu manī,
Kad viņi skan, es līdzi skanu tiem."

(Mani senči)

Darbā un cīņiņos ir kļuvuši lieli viņas senči. Darbā un pūliņos aizrit cilvēka mūža dienas, darbā viņa aicina no mazotnes.

"Lai ar sauli laukā ejam
Tīrumus un dārzus sēt.

Drīzi darbam vakarējam
Varēs augļus saredzēt".

Līdz ar darba augļiem darba gaitās un dabas tuvumā aug,
uzzied un veidojas arī cilvēka gara daiļums.

"Līdz ar sauli mūsu gaitas
Pašķīrās un soli iet.
Mūsu jaunās sirdis raitas
Līdzī zied, kad druvas zied!"

Šī Elzas Stērstes "Darba dziesma", Jāņa Cīruļa komponēta,
kļuva par Latvijas mazpulku himnu.

Skaista ir tēvzeme ziedos. Ir prieks par liksmu dabu un
spēju dabas skaistumā gūt apgarotību. Bet cilvēka gara zie-
dēšana norit bijībā savam augstākajam pakārtotumam.

"Un dziļi pazemībā noliecies,
Ka mīlā vadīj's tevi baltais Dievs
Pie skaidriem avotiem un dzirdinājis,
Un maigā vēsmā tev ir gažām gājis."

Sevī izjust iekšējo aicinājumu, tam sekot un veldzēties no
labā un daiļā ir dzejnieces likteņa svētība. Viņa ne tikai
apzinās, ka nav pirmā, kas šos aicinājumus ir saklausījusi,
bet bijībā aicina pareizi novērtēt un cienīt aizejošo paaudžu
dvēselīgā skaidrībā paveiktos darbus.

"Lai vecā audze aiziet godam
Kā gulbji, kas pret rietu slīd,
Un lai neviens to nedzird sodām
Šo visu plašumu jums dodam
Ar jauniem sapņiem piepildīt."

Ejot šai paaudžu radītā vērtību laukā, Elza Stērste apzinās
tā nozīmību un līdz ar jaunās dienas atnestajām domām un
darbiem aicina vākt un saglabāt no paaudzēm mantoto:

"Es izklaidētas lapas kopā sienu-
... Ja saistīt var ko, rudens lapām birstot,
Ja atgriest iespēj to, ar katru dienu
Kas bēg un beidzas nebūtībā irstot."

(Citēts K. Dz. - P. 80. lpp.)

Te iederētos arī uzsvērt viņas izvērtētājas spēju un veiksmi,
tulkojot latviešu autoru darbus franču valodā, darot tos

pieejamus Vakareuropā. Šeit vārds tulkot gan būtu maināms uz atdzejojot, jo tas ir veikls, pat ritmisks. Kā atzinības balva viņas darbam pieminams, ka lielais literārais žurnāls "Eiropa" Parīzē 1992. gadā Baltijas valstīm veltītā nodaļā bija izvēlējis viņas atdzejotos darbus.- Ar saviem tulkojumiem no franču valodas un apcerēm Elza Stērste dod iespēju iepazīt franču gara pasauli. Raksturīgas ir rindas kā Elza Stērste to dara: "Darbs grūts, bet interesants -- arī latviešu tulkojumā jāsaglabā Renesances gars un tā aroms". (Vēstule 14.11.67. J. Liepiņam).

Daudzi darbi tiek veikti un atpūtas stundas vadītas viņas vīra Edvarta Virzas mājās "Billītēs" Zemgalē. Zīmīgi, kā dzejas rindās ir izteikta arī šī senās kultūras iepazīnušo dzejnieku tīksme būt lauku sētā:

Jūs pretī sēžat man kā grieķu amfora,
Pie tases atveldzes, pie Sevras farfora,
Starp vīnu ēnainu, uz maza balkona,
Un maigi midzina mūs vārpu šalkoņa."

(Citēts K. Dz. - P. 72. lpp)

Latviešu lauku mājām raksturīgai balkonu mājībai ar vīniem viņa pievieno vēl vārpu šalkoņu. Šī "vārpu šalkoņa" latvietī izraisa dāsno mieru, ko izjūt pēc labi veikta darba.

Latvju enciklopēdijā par Elzu Stērsti lasām: "Viņas dzejai raksturīgs skumjš smalkums, smeldze, fatālisms, smalks lirisks slīpējums. Viņas bērnu dzejoļos ir jauks humors." (L. e. IV 48.lpp.) Skumji smeldzīgs ir dzejolis "Vīzija" par aizsaulē aizgājēja pavadīšanu. To Jānis Cīrulis komponējis 1935. gadā kā sēru maršu. Te būtu pieminams, ka pēc "Pre-lūdiju" iznākšanas jau komponists Jāzeps Vītols uzrakstījis dziesmu ciklu ar viņas vārdiem. Jānis Liepiņš raksta: "Misiņa bibliotēkā atradu atsevišķu divu dziesmu notis, kas izdotas Leipcigā,- "Kā mākonītis" un "Vienatnē". Tās ir veltītas E. Stērstes jaunkundzei, izdotas vienlaikus ar tekstu vācu un krievu valodā, taču atdzejojumus nav devusi pati

Elza Stērste." (J. L. -C. d. 44.lpp.) Tās ir spilgtas liecības, ka viņas darbi jau agri pamanīti, novērtēti un iznesti citās tautās. Vēlāk viņas dzejoļus komponējis arī J. Graubiņš un citi.

Dzejniece Elza Stērste augusi un veidojusies Latvijas valsts idejas tapšanas un īstenošanās laikā. Viņa līdzī dzīvojusi Latvijas valsts veidošanās un ziedu laikam. Viņai bija lemts piedzīvot mūsu valsts noārdīšanas procesu un okupantu vardarbības.- Notikumi 1939. gada rudenī: Latvijai uzspiež līgumus, mūsu zemē ienāk okupantu priekšpulki, kaŗa liesmās kaimiņos sagrūst Polija. Tautā noslāpst gaišais prieks, sākas neziņa un rūpes par turpmāko. Elzas Stērstes dzīvē vēl līdzī tam viņas vīra dzejnieka Edvarta Virzas slimība un 1940. gada 1. martā viņa nāve. Pēc divdesmit gadiem laulībā un kopīgām gaitām literārā laukā, viņa ir palikusi viena. Jau pēc trīs mēnešiem sākas pilnīga Baltijas valšķu okupācija un Latvijas valsts noārdīšana.- Nospies-tība, vajāšanas, apcietināšanas, deportācijas. Pēc gada, mainoties okupācijas varām, Elza Stērste 1941. gada 26. augustā dzejolī rāda pārmaiņas "Billītēs".

"Ak, vībotju un nātru mežs!
Cik viss šai mājā kļuvis svešs,
Kur kādreiz Dzejnieks mīta;
Ar niknu slotu ārā mēzts,
Tas gars, kas daiļots še un tēsts
Un nemirstīgs reiz šķīta."

Ar šo dzejoli domās neesam tikai "Billītēs" pēc baigā gada. Mūsu domas reizē sēro par tiem grāmatu kalniem, kas jau pirmā okupācijas gadā tika no bibliotēkām un spiestu-vēm aizvadīti uz papīru maltuvēm.

Ar traģisku drausmu skan dzejolī "Senā Jelgava" latvju tautai nestais austrumu un rietumu ekspansistu posts.

"Iet ceļinieks un neziņā sev jautā:
Vai tā ir Jelgava, šī drupa, kaŗa grautā.
...Ej tālāk, ceļiniek,- bail vakaros šeit gaŗos,
Tik putniem patvērums ir apgruzdušos zaros".

Lai arī cik drausmīga ir no jauna atnākusī padomju vara, Dzejniece droši tiecas izteikties zemtekstā. Spītīgā apņēmībā ir jāvieno spēki, lai dzīvību iznestu nākamībai.

"Kā sudrabs glabājas tur teika upes dzelmē
Par seno Jelgavu, kas dega moku svelmē;
Kā zaļa līdaka tā kādreiz uzpeldēs
Un tautas teiksmās, dainās atskanēs."

Bet ar nopostītām pilsētām, kara ratu izvagotiem ceļiem un granātu bedrēm nosētiem laukiem latvju zemes posts nav galā. Sākas okupantu izplānotās "cilvēku medības". Pildās cietumi, aizrestotie vagoni un masu kapi. Elzu Stērsti arestē 1951. g. 4. janvārī, piešķir sodu pēc 58. likuma panta, t. i. tēvzemes nodevība. Pēc ieslodzījuma Centrālcietumā vairāki gadi paiet tālajā Sibīrijas cietumā, Taišetas tuvumā. Pati dzejniece par to raksta: "No Latvijas vajadzēja dabūt prom radošo inteliģenci, kas bija bezpartējiska." (E. S. - E.s.z. 6 lpp.) Līdzī dzīvodama tautas postam viņa teic:

"Īsts dzejnieks sevi atdod dziesmās,
Kur visas tautas sāpes sāp".

Arī cietumu kamerās un izsūtījumā viņu uztur gara spēks un rūpes par savu tautu.- Drūmas un skarbas ir izsūtījuma dienas, kur no cilvēka radītais robots tiek pazemots un triekts darba gaitās.

"Dien un nakti atskan viena
Nerimstoša darba takts.
Tā nav mana darba diena,
Manas zemes klusā nakts." (Taiga)

Iemiegot domas steidzas pāri ieslodzījuma žogiem uz tāliem dzimtenes laukiem pievienoties tautas slāpēm pēc brīvības:

"Miegā čukst man stepes smilgas,
Kā man sirdī sāp šis stāsts:
Tās ir manas zemes ilgas,
Viņas vēja maigais glāsts." (Taiga)

Nospiedošā ikdienā salstot un salkstot, gaŗā ziema izsūtījumā ir barga un daudziem arī liktenīga:

"Vējš putnu dziesmu maijā neatnes
Tik nedzīvs velkas klusums mūža taigā,
Kur nikns zvērs tik dziļos sniegos staigā,
Zvērs badā izsalcis, tāpat kā mēs" . . . (Likteņa ceļi)

Elzai Stērstei tuvinieki pat pielietojusi asprātīgu veidu, kad cits sacerējis laikmetīgu dzejoli un iesniedzis kā viņas, lai viņai panāktu atgriešanos.- Atgriezties uz dzimteni no zīmēja dzīves jēgas atgūšanu:

"Nu mana zeme mani mājā sauc,
Kā mātes balsi viņas balsi dzirdu;
. . . Pa vaigu man, kur sen vairs smaids nav manīts,
Birst asara, kaut sejs ir ciets kā granīts".

Vai šī mirdzošā asara uz granītā vērstā vaiga nelīst reizē par visām Jaltas konferencē pazemotām un iztirgotām tautām un padomju despotisma upuriem?-

Formālītātes un tālais ceļš vēl šķiņš no dzimtenes, bet dzejniece domās jau traucas turp un vaicā:

"Ai, stāsti - vai vēl tavi dārzi zied?

Vai Jāņu naktī līgotāji dzied?"

Dzimtenē nāk vēl laika posms, kad "tautu brīvības ne-sēja" vara ir liegusi pat jāņugunis un līgošanu.- Bet ne cietums un izsūtījumā pavadītie gadi, ne nodzīvotie mūža gadi nespēj nomākt Elzas Stērstes gara spēku un rosību, kas izteicas apņēmībā:

"Vēsu malku nodzerties

Sniedz no zaļās krūzes,

Zeme tajā spēku lies

Staigāt mūža jūdzes."

Dzejnieces radošais gars izteicas darbīgumā: "Ērtības notrulina garu, es gribu strādāt un atpūsties." (J. L. - C. d. 36.lpp) Vieta, kur vislabāk darbs mijas ar atpūtu, ir dabas tuvums. Viņas vēstulēs spilgti ietverts redzētais un izjustais.- "Esmu vēl Asašos, kur jūnijs bija tik sevišķi vēlīgs un piemīlīgs. Visapkārt sārtojas zemenlauki, zied svētās rozes un lupīnas, un draiskie mākoņi lido pa debesīm, slēpdami sevī uguni un ūdeni". (J. L. - C. d. 37.lpp)

Ilgas aicina doties uz dzimto novadu, uz dzimto māju
Naurēniem.

"Kurp lai braucu, kurp lai griežu,

Nav ne ceļa, nav ne sliežu,

Bijušais pats sevi ved.

Iznāc, saņem, māmuliņa!

Jauna, daiļa bij mums viņa . . .

Sauc vai nesauc, nav neviena,

Nav vairs jumta, nav vairs sienu . . .

Vedēj, ved uz Sila Galu,

Tur vēl senā lakstīgala

Dziesmu loka skaļiska! . . " (Naurēnos)

Tautasdziesmas liecina par mērķtiecīgā darbīgumā un
daiļuma tīksmē veidotām latvju sētām. Elzai Stērstei ir jā-
dzīvo latviešu tautas traģisma laikā, kad pēc okupantu
priekšrakstiem tiek noārdīta tautas organizētā dzīve.
"Naurēniem" veltītā dzejolī pateiktās izjūtas ir izjutuši
tūkstošiem, apmeklējot senās takas un tautas gara mājokļus.

Raksturīgas ainas no Elzas Stērstes dzīves pēc atgrie-
šanās dzimtenē sniedz Jānis Liepiņš savā esejā: "Elza
Stērste piebaldzēniete ar zengalietes dabu."- Dzejniecei
bija skaista, liela istaba Dzirnau ielas sētas mājā. Istabā pie
sienas Voldemāra Tones gleznotais Edvarta Virzas portrets.
Tone to bija gleznojis pēc Virzas nāves. Zem šīs gleznas
dzejnieces jubilejā arvien stāvēja svece. "Dienas lielākā
daļa, man liekas, pagāja pie apaļā galda, pie kuŗa dzejniece
rakstīja, lasīja, arī ēda. Virs galda karājās vienkārša lampa,
bet tai bija kāda īpaša vērtība: abažūru bija savulaik ap-
gleznojis Sigismunds Vidbergs. Dzeltenīgajam papīram
bija radies dažs bojājums, tomēr lampa zem Vidberga māks-
slas svētības dega aizvien ar sevišķu romantisku piekrāsu,
un droši vien tāpēc tik labi vedās darbs, gan lasot citu sace-
rējumus, gan pašai rakstot jaunos. Jaunās grāmatas, sevišķi
dzejas žanrā, Stērste izlasīja žigli un, daudzus dzīves gadus
nevērodama, varēja ar jaunajiem ielaisties draudzīgās vai
arī drusciņ saasinātās sarunās." (J. L. C.d. 33.lpp.)

Radošais, cēlais gars stiprina, iedvesmo un vieno. Tā

gara noslieces latvieši rod veidus kā pulcēties. Kā pamatojums parasti ir jubileju atzīmēšana. "Stērstes jubilejas faktiski bija tādas kā literārs vakars, kurā katrs lasīja savu ziemas un rudens ražu. (J. L. C. d. 30.lpp)

Savos darbos Elza Stērste allaž uzsvērusi dzīvības atjaunošanos caur paaudzēm. Tā savā dzejolī "Tā vaicā bērns" viņa teic:

"-Kad, vecmāmiņ, tu atkal būsi jauna?-
Tā vaicā bērns, un pļavā grieze griež.
...Jau simtiem gadu pļavā grieze griež;
Tu, mīļais bērns, es tevī jauna būšu."

Domājot par aizmūžu, Dzejniece arī tur vēlas palikt tiešā saskarē ar gaismu un dzimtenes pavasari un vasaru.

"Garā pupa, veļu zieds,
Sakņu tumsā gaismu sniedz,
Mūža gaismu baltu, klusu
Lai sev atrast varu dusu." (Garā pupa, raibais zieds)

Bet šī sakņu nestā gaisma vēl nedod mierinājumu, jo gars tiecas līdzī just tēvzemei tās ziedos un skaņās, tāpēc viņa nāk ar citu domu:

"...Es jutīšu, ka zemē liepas plauks;
Un, staigājot pa mēnešainu tiltu,
Man patiks raudzīties kā pļava zels,
Kad koks no maniem pīšļiem spēku smels.
Kad putniņš viņā ievīs lizdu siltu
Un savām dziesmām mani augšā cels".

-Bet pirms aiziešanas mūžības ceļā, Elza Stērste vēl vēlējās sagaidīt Latvijas brīvības rītu. Savu ticību tam izsakot dzejolī:

"Kaut dievi ļautu man jel mežā apsēsties,
Kur cauri putekļiem vēl justu mani skati,
Kā, kaut kur aizbraucot, zūd smagās dzīves rati".

Viņas dzīves gaitas kopš okupāciju sākuma arvien bijušas smagas un no varām traucētas. 1995. gadā izdotā dzejas izlasē 1941 - 1972 "Es savu zemi turu riekšā" ir Elzas Stērstes dzejolis "Sev":

"Ilgu mūžu kaldināts,
Ne visu pieņemot ļaujas prāts,
Ne visu sirds ņem pretim.
Tu bezlaicīte, dvēselīt,
Nu likteņzīmes tevī krīt,
Nu jāmācās tev klusēt!"

Padomju priekšrakstu apmāti ir arī tie, kas noteic un vada okupētās tēvzemes rakstniecības lauku.- Lēni un ar lielām dīvainībām top Elzas Stērstes dzejoļu izlase "Atstari" 1967.g. "Jūs interesē, kas tur iekšā. Daudzu recenzentu un redaktoru ieteikumi un padomi ir stingri ievēroti un mainījuši manis iesniegto manuskriptu." (J. L. - C. d. 42.lpp.)- Kā pārlaicīgs brīdinājums ir 1967.g. rakstītais pants, kas iespiests šogad izdotajā dzejoļu izlasē:

"Lai maldītos, nevajag ielu,
Ne biezokņu, baigu un lielu.-
Var apmaldīties pats sevī,
Neviens kur nemeklēs tevi."

Laikmetā, kad mūsu tautas okupanti kārdināja, maldināja un vīla gan ar idejām, materiāliem labumiem, dzejniece - tautas gara sargātāja teic:

"Es savu zemi turu riekšā,
Tur viss mans spēks un maigums iekšā
Un senču dainojošais gars.
Lai svešos dārzos nenomaldos,
...Lai nost no tautas neatskaldos
Un svētā nemierā lai valdos..." (E. S. - E.s.z. 78.lpp)

Latvijas brīvību nesagaidījusi, Elza Stērste tika aizsaukta mūžībā. Viņa atdusas Rīgas Meža kapos - Dzejnieka kalniņā, kā viņa mēdza saukt sava vīra Edvarta Virzas kapa vietu. Aiziedama pie saviem senčiem Latvijas dzejas zvaigzne atstājusi novēlējuma mudi:

"Par dārgo Latviju kā straume dzīvā,
Lai plūst tavs jaunais spēks un drosme brīvā."

Piezīme: Šis apcerējums ir pagodinājums viņas 110 gadu dzimšanas dienas piemiņai. Viņas mūža dati ir:

* 1885.g. 18. martā Vecpiebalgā

+ 1976.g. 19. aprīlī Rīgā

SAĪSINĀJUMI UN VĒRES

L.r. 10 p.g. 4. sēj. 638 lpp. Latvijas republika desmit
pastāvēšanas gados. 1918-1928
Laikraksts "Laiks" 1985.g.
20. martā.

T.Z. - L.r.v. 4.sēj. 556.lpp. Teodors Zeiferts - Latviešu
rakstniecības vēsture

A.K. - K.A. 4.lpp. Ansis Kurmis - Kronvaldu Atis

J.G. - R.a. Jānis Grīns - Redaktora atmiņas

L.e. IV Latvju enciklopēdija IV

K.Dz. - P Kārlis Dziļleja - Poētika

J.L. - C.d. Jānis Liepiņš - Cildenās dāmas

E.S. - E.s.z. Elza Stērste - Es savu zemi turu riekšā

JĀNIS BRIEDIS

PĀRBAUDĪJUMU LAIKĀ

(Andas Līces grāmatas "Vēstules bez pasta zīmoga"
izraisītās pārdomas)

Satraukti pārdzīvojumā un vienoti piedomā sekojām 1991. gada norisēm dzimtenē no tālienes. Dzejniece Anda Līce ar izcilu dotību dzejā un meditācijā notikumu dienas padarījusi pieejamas cilvēcei uz paaudzēm.

Padomju iekārtas cildināšanai un pasaules iekaņošanas balstīšanai dresētais un ar padomju tautas locekļa tituli apveltītais cilvēks, ap sevi redzēdams varmācību, maldus un individā radušās domas izskaušanu jau dīglī, kļūva apa-

tisks, arī spītīgs. Lai šī spītība kļūtu kā pretestība apspiestā un kontrolētā cilvēkā, tam vajadzēja drosmes, lai pieveiktu režima iedzīto baiļu sajūtu sevī. Ar šādu spēju apveltīts bijis tikai retais, plašākā mērogā uz to stimulēja blakus apstākļi. Paraudzīsimies, kā to mums sniedz Anda Līce.

"Vēl ilgi pirms Trešās Atmodas sāka skanēt mūsu folk-lora. Nīdētāji ķērās pie cirvjiem, kaplēja pa labi un pa kreisi, bet nekā nevarēja padarīt, jo saknes ir zemē.(...) Galotne iet pa vertikāli uz augšu un cirtējam labi sare-dzama, ne velti 1945. gadā Maskavā izdotajā slepenajā ins-trukcijā, kas tika domāta poļu tautas paverdzināšanai, starp 45 noteikumiem ir šāds: "Sevišķu uzmanību veltīt baznīcai un izglītojoši audzinošo darbu veikt tā, lai modinātu vis-pārēju riebumu pret šo institūtu". (24.lpp.)

Tās nu bija vadlīnijas padomju cilvēku veidošanā un Padomju Savienības skolās. -Mūsu tēvzemē bija jau pirms tam izpildīts liels cilvēku savākšanas rīkojums ar pavi-sam vienkāršu motivējumu: atnāciet līdzī dokumentu no-skaidrošanai, aiz kuŗas slēpās vīriešu savākšana 1945. gada izsūtīšanām jau jūnijā. Protams, tās turpinājās arī ar citu motivāciju vēlāk, sasniedzot kulmināciju 1949. gada 25. martā.

Bāru dziesmās remdējās izsūtītie vagonos, svešumā un likteņa izredzētie atgriežoties. Bāru dziesmās tauta tiecās izdziedāt savu postu. Te iederētos pieminēt Pelšes kolosālās pūles, lai tautā nenotiktu Jāņu svinēšana. Un tomēr folklorā pārdzīvoja Pelši un daudzus citus tās apkaŗotājus. Radās grupas un ansambļi, kuŗos atdzima darbošanās un sajūsmas spēks. Radās pat folkloras kustība. Baltijas folkloras festi-vāli, kas tika populārizēti televīzijā un filmās. Dziesmu svētku aizsegā šī kustība savu dinamismu rādīja gājienā uz Dziesmu svētkiem Rīgā 1990. gadā.

Divdesmitā gadsimta otrā pusē, kuŗu esam līdzī dzīvo-

juši, līdzī vērtējuši un par kuŗu varam liecināt, daudzi runāja, sprieda un rakstīja par tautu un cilvēku tiesībām. No publikācijām par šo temu iznāktu vesels kalns, kas varētu kļūt par tūrisma atrakciju. Bet tam bija tikai sekundāra nozīme, jo primārā šai pusgadsimtā bija pasaules baiļu sajūta no ļaunuma imperijas draudiem.

Tad pavisam necerēti par notikumu ar milzu nozīmi pasaules vēsturē kļuva tēvzemē radusies Helsinki 86 grupa, kas izgāja atklātā protestā 1987. gada 14. jūnijā. Visiem ir labi atmiņā varas vīru izdarības, cenšoties izrēķināties ar protestā augošo spēku. Dokumentējot rietumzemēs zīmīgākos notikumus šinī gadsimtā, pie gadskaitļa 1988 ir atzīmēts - dziedošās revolūcijas sākums Baltijā. Pienākot 1991. gadam Anda Līce 10. janvārī raksta: "Šovasar traģiska jubileja - pusgadsimts pagājis kopš tā 14. jūnija. Čekistu, konvojnieku, uzraugu, ģenerāļu garīgie un fiziskie mantinieki dreb nepacietībā atkārtot savu tēvu "varoņdarbus". Vai no Jūsu tuviniekiem neviens nav represēts? Man liekas, ka Latvijā nav tādas dzimtas, no kuŗas nebūtu plēsts un rauts ar visām saknēm." (19.lpp.)

Ziemas bardzībā, saspīlētās attiecībās, kuŗās liek līdzdzīvot televīzijas "lodziņš", cilvēks jau jūtas ierauts Baltijas notikumos. - Anda Līce naktī no 13. uz 14. janvāri raksta: "Šodien tika lūgts kā vēl nekad. Šajās dienās vieni atgriezās pie Dieva, citi aizgāja vēl tālāk no viņa prom. Cilvēki atrada mīlestību, drosmi, pašlepnumu. Lietuva parādīja, ka zem biezās sanesuma kārtas tas viss ir dzīvs. Līdzīgi tam, kā tanki drupināja Viļņas asfaltu, kāds cits spēks drupināja sanesuma kārtu ap cilvēku dvēselēm." (23.lpp.)

Gadu gaitā bīdītais un viltais cilvēks, notikumus vērodamas kaut no tālienes tos sevī līdzdzīvo, sāk apzināties savu uzdevumu un ejamo ceļu. Iedegšanos dūsmās vēl izraisa "Pravdas" meli valdības līmenī. Cilvēki saskata šī

brīža izšķirošo nozīmību. -Un Anda Līce raksta: "Šonakt mēs vēl neguvām uzvaru pār tumsu, pēc ilgiem laikiem mēs guvām uzvaru pār savām tik cilvēciskām šaubām un bailēm. Man likās, ka nošautajam lietuvietim, kas gulēja uz tumšās zemes, rokas izplētis, ir Kristus seja. Varbūt tieši viņš ar savām asinīm mūs atpestījis šonakt. Viņi abi, katrs savā laikā un visos laikos." (24.lpp.)

Nav pagājusi vēl nedēļa, notikumi jau risinās Rīgā. -Un Anda Līce raksta: "Patiesību no meliem nošķirt var tikai darbi. -Te ir patiesība, un mēs gribam būt tai piederīgi.

*Pie Doma pamatiem guns kuri dūmo-
Kā seno apmetņu laikos.
Vīri pirkstus velk dūrēs
Un vairogu laikos.
Sievas griež maizi šķēlēs
Un zāļu tējas vāra.
Vēl nav skrējušas bultas,
Un bērni vēl nav bāreņi.
Nav vēl lijis no debesīm piķis,
Nav akmeņi cēlušies gaisos,
Nav jumbos kāpusi guns,
Un pelni nav kaisījušies.
Mums katram vēl kabatā ir
Pa gaismas sēkliņai neiesētai.*

*Pie Doma pamatiem guns kuri dūmo
Un atkausē zemi svēto.*

Nav tiesa, ka bultas nav skrējušas. Nav tiesa, ka bāreņu nav. Nu jau arī mums ir. Visas Latvijas acu priekšā līdz zobiem apbruņojušies slepkavas, nekārtīgi lamādamies, šāva uz cilvēkiem. Un atkal pa nakts melnumu." (26.lpp.)

-Bet norises nevarēja vairs palikt kā tumsas aizsegā padarītais, pasaules skatam nerādāmais. Tās apgaismoja filmētāju staru kūli, un jaunuma imperijas bruņinieki pret tiem vērsa ložu šaltis. Šis nakts "par un pret", filmēts un iznests pasaulē, izvirzīja Baltijas jautājumu pasaules priekšplānā. Šī nakts parādīja pasaulei, kā praktizē cilvēku tiesības

Padomju okupācijas vara.

Un Anda Līce raksta: "Briesmu tuvums attīra, atgriežas skaidrais saprāts (...) Aizvien vairāk nelatviešu ir par brīvu Latviju. Arī ir sapratuši. Uz apvienošanas aicina dažādas konfesijas" (21.lpp.)

Redzot video lentēs ļaužu masas pie barikādēm un uzrakstu zīmes pie uguns kuriem, šķiet, tur pulcējusies tauta no tuvuma un tāluma, kā pirms tam augustā dzīvajā ķēdē pāri Baltijai. -Bet Andas Līces skats ir matījis: "Divdesmitā janvāra naktī kritušie nu ir pavadīti mūžībā. Izlijušas un kopā sajaukušās latviešu un nelatviešu asinis. Vai tā nav zīme, ka ceļš uz brīvību ejams kopā?" -Un tomēr bijis arī tā: "Ir ļaudis, kuŗi barikāžu nedēļā, neizejot no siltām istabām, nicīgi teica: "Tas nav nopietni". Ir tādi, kuŗiem karsts skrēja pār muguru, iedomājoties ne jau demokrātijas, bet sava īpašuma zaudēšanu". (27.lpp.)

Protams, autore nevarēja janvāra naktīs iedomāties, ka tās dos iedrošināšanās un apņēmības precedentu tālākiem notikumiem. -Vai padomju varas "uzticības vienības", kas ar savu tieksmi pārņemt varu, neizraisīja pretestības garu balsojumā uz Augstāko padomi 1991. gada aprīlī?

Janvāra nakšu drosme, ar televīziju izsēta pasaulē, lika cilvēcei salīdzināt vārdus un darbus ļaunuma imperijā. Vai janvāra dienu drosme Baltijā nebija īstais piemērs dūres valdītājā Maskavā apvērsuma laikā augustā?

Briesmu stundas pāri. Ceļš uz brīvību pie Rīgas aizsprostiem nosargāts. Un Anda Līce raksta: "Cilvēki attālinās viens no otra. Cits aiziet pie savas mašīnas, cits - pie mājas, cits pie kāda iedomāta principa. Es aizvien biežāk pārliecinātos, ka tā saucamie principiālie cilvēki bieži vien spēj nogalināt ap sevi visu dzīvo. Principi transformējas despotismā (...). Tiklīdz sāk apkaŗot otra viedokli, tā sastingsti pats. (...) Tiklīdz pārstāj salīdzināt savus spriedumus ar citu, pārstāj pats iet uz priekšu." (30.lpp.)

Pārdomāti motivētas domas. Vērtējumi un pamatotas kritikas ir nepieciešamība, bet, kritizēšanā aizraujoties, cilvēks atstāj novārtā savas radošās gara spējas. -Iestingstot savos spriedumos, zūd iespēja izveidot kopīgu viedokli, pēc kuŗa vadīties laikmeta dotajās situācijās.

Un Anda Līce vērtē: "Viss padomju laiks ir bijis ņemšanas nevis došanas laiks. Un tā būs vēl ilgi. Paklausies, kā sarunājas tīņi. Viņu valoda grozās ap "nopirkšu un pārdošu", nevis ap "nopelnīšu un došu". Manuprāt, galvenā Latvijas problēma ir - nevis kur dabūt valūtu, bet kā piedabūt pie darba savus pilsoņus. Liela sabiedrības daļa pazīst tikai izpriecu sviedrus, darba sviedri viņus pazemo". (74.lpp.) (1991.g.18.jūn.)

Laikmeta iznīdētai pienākuma apziņai un apzinīgam darbam, partijas saukļiem apklustot, cilvēks kļuvis garīgi nedrošs, kam lai uzticas. Un Anda Līce raksta: "Fiziski iztaisnojami, bet gars paliek salicis un zems. Kad notika Latvijas Rakstnieku savienības atdalīšanās no PSRS savienības murskuļa, valdīja priecīgs satraukums. -R. S. biedri kārtēja formalitātes - rakstīja iesniegumus, atdeva vecās biedru kartes, saņēma jaunās. Nu sāk skatīties atpakaļ, jo Maskava apsolījusi 100 rubļu kā piedevu pensijai tiem, kas turēsies pie viņas brunčiem. Apskrienas dūša - vai tas ir viss, kā dēļ tik daudz spožu literātu cieta un gāja bojā Maskavas svētītajos gulagos?" -Šī vēsts tiešām šķebina dūšu. - No atmodas laikiem pagājušā gadu simtenī rakstnieks bija ideju kaldinātājs, drosmes sējējs tautā. Piedomājot pie Andas Līces vārdiem, tomēr jāatzīst, ka starp latviešu rakstītā vārda veidotājiem ir bijuši arī tādi, kas pieņēmuši labi samaksātu darbu glorificēt neliešus.

Kad nu formāli beigusi pastāvēt Padomju imperija un tēvzemē no ielu krustojumiem novākti Ļeņini un Staļini, nav dzirdēts, ka kāds no viņu vārdā cildinātiem un titulētiem būtu atteicies no saņemtiem tituliem un izteicis savu

nožēlu par kalpošanu necilvēcībai.

Šai pārbaudījumu laikā Anda Līce brīdina: "Krustām šķērsām tiek noslīdēti maigi zaļie tīrumi, kuņģos iesēta brīvības maize. Bet vecā vara stāv malā un berzē rokas: sak, gan jau šie paši cits citam pārkodīs rīkles, jāspaida tikai attiecīgās pogas."

Tautu iztirgošanas laiks vēl nav galā. Arī cīņa par mūsu tautas tiesībām nav beigusies. -Gadu desmitu koptā naida un uzkundzēšanās kāre vēl zeļ.

Kā līdzēt cilvēkam atgriesties pie dzīves latviešu tautas tradīciju garā, kur cieņā darbs, labestība un savstarpēja cieņa? -Šai laikā nedrīkstam palikt apatiskie malā stāvētāji! Pārbaudījumu laiks prasa kopīgi veidotu domu, rīcību un veikumu. -Mērķi rāda šis laiks:

*"Kā tumsas putniem acis deg un gail,
Kad viņi lido medīt mūsu vājumu."* (A.Līce)

RASMA AINA PĒRKONE

Rasma Aina Pērkone dzimusi Buka. Dzimusi 1936.g. 7. oktobrī Bauskas apriņķa Misas pagastā lauksaimnieka un sabiedriska darbinieka ģimenē. Skolas gaitas sāktas bēgļu nometnē Vācijā. 1948.g. novembrī izceļoja uz Kanadu. Izglītības ceļš turpināts Kanadā, beidzot Toronto universitātes farmācijas fakultāti 1959. gadā.

Par darba lauku izvēlējusies slimnīcas aptieku, kam veltīja 35 gadus, 21 gadu vadot psīchiatrisko slimnīcā aptieku.

Skolas laikā sastāvēja Gaujas gaidu vienībā un piedalījās dažādos latvisko māku puduļos. 30 gadus dziedājusi jauktā korī "Daina". "Dziesmuvaras" un studenšu korporācijas "Daugaviete" locekle. Darbojas TLB zinātņu kopas vadībā.

NEPARASTA IEPAZĪŠANĀS AR DZEJNIEKU UN PATRIOTU GUNĀRU FREIMANI

Pasaules brīvo latviešu apvienība pasludināja 1986. gadu par Brīvības cīnītāju gadu. Pēc 1985.g. 18. novembra akta rīkotāji uzaicināja tautiešus rakstīt ieslodzītiem disidentiem un viņu ģimenēm. Ārā ejot, varēja saņemt lapiņas ar adresēm. Es paņēmu arī vienu no tām. Tur bija Gunāra Freimaņa attēls, cietuma adrese un viņa ģimenes adrese Rīgā. Tā es vienlaikus sūtīju skatu kartiņas Gunāram uz cietumu un vēstules uz Rīgu viņa sievai, Dainai, kopā, laikam, piecas reizes. Savādi likās rakstīt pilnīgi svešiem cilvēkiem, un grūti bija izdomāt vēstuļu saturu. Atbildes arī nesaņēmu, bet draudzenes mudināta turpināju rakstīt. Vēlāk uzzināju, ka tikai divi no maniem sūtījumiem sasniedza Rīgas adresi, bet Gunārs cietumā nevienu kartiņu nebija saņēmis.

Kad 1987.g. februārī laikrakstā "Latvija Amerikā" izlasīju, ka mājās ir atlaisti vairāki disidenti, starp tiem arī Gunārs Freimanis, izjutu savādu pārdzīvojumu: reizē prieku

un arī tādu kā tukšumu, kā pēc nobeigta darba. Nekā vairāk nebiju varējusi uzzināt par Gunāru, kā tikai to, ka viņš ir dzejnieks un patriots, par ko vairākas reizes ticis apcietināts. Kamēr es gudroju par nākamo projektu latviešu labā, man pienāca aprīlī pirmā vēstule no Gunāra Freimaņa ar uzai-
cinājumu saraksti turpināt. Šī vēstule mani ļoti ieprieci-
nāja. Tur galvenokārt bija Gunāra dzejoļi, veltīti sievai un
meitai, kas mani savilūvoja.

Tas bija sākums mūsu, kā Gunārs to nosauca, "unikālai"
sarakstei. Mūs saistīja interese par dzeju, grāmatām un
visam pāri dzimtenes mīlestība. Kopā ar vēstulēm pie
manis nonāca daudz Gunāra dzejoļu, kas deva ierosmi Ka-
nadā izdot dzejoļu krājumu, jo toreiz Latvijā Gunāram ne-
bija iespējams publicēt savus dzejoļus.

Ar manas ģimenes atbalstu un draugu palīdzību
Gunāra Freimaņa pirmais dzejoļu krājums "Mana ceļa vārds
ir mīlestība" iznāca 1989.g. Toronto un guva atsaucību kā
trimdā tā arī Latvijā.

Pirmo reizi Gunāru Freimani un viņa ģimeni es satiku
1988. gadā Rīgā, bet likās, ka mēs būtu jau ilgāku laiku
pazīstami, jo bijām apmainījušies ar vairākām vēstulēm.
Lasot un izvēloties dzejoļus grāmatai, es iepazinos ar
Gunāra lielām mīlestībām, proti, viņa ģimene un Latvija.
Vēlāk Gunārs viesojās Kanadā četras reizes, ņemot līdzi
arī savu sievu un meitu. Tā īsā laikā man nodibinājās sir-
snīga un cieša draudzība ar Gunāru un viņa ģimeni.

Gunārs Freimanis, dzejnieks un patriots, dzimis 1927.g.
3. oktobrī Kurzemē, vidējais no trim brāļiem. Savu bērnību
viņš vadījis gan Rīgā, gan uz laukiem, vasarās iedams
ganos. Savā dzejolī "Bērnības zeme" viņš raksta:

*"Mana tālā bērnības zeme-
Rīga skaļā un lauku klusums.
Bieži skaņi tevi atmiņu lemess."*

Jau no astoņpadsmit gadu vecuma G. Freimanis bija

atrauts no ģimenes un vecākiem, no dzimtenes. Savu pirmo sodu, desmit gadus, viņš izcieta Kolimas zelta raktuvēs.

Zelta zemes dziesma.

Pielipsis pie miklās māla pikas

Dārgais metāls spīd un vizuļo.

Taču dārgāka ir maizes rika,

Ko bez pavalga mums skopi dod.

Simtreiz dārgāks mums ir saules ausums,

Jo tas vēsta: pārdzīvota nakts.

Sejās nomāktība, soļos gausums,

Kad mēs ejam cirtnēs zeltu rakt.

Atgriezies Latvijā, Freimanis turpināja savu izglītību un izmācījās par elektromontieri. Viņš apprecējās 1958. gadā ar Dainu Leimani, un viņu ģimenē ir divas meitas. Gunāram tomēr nebija lemts visu turpmāko dzīvi vadīt kopā ar savu ģimeni, jo divas reizes viņu vēl atšķēla uz vairākiem gadiem no dzimtenes un no viņa mīļajiem. De- viņppadsmit gadus no sava sešdesmit sešu gadu mūža viņš bijis spiests vadīt tālu svešumā, kā viņš pats teica: "brienot cauri grūtumiem." Un tomēr Freimanis sevī nesa neiznīcināmu ticību, ka pasaulē labais līdzsvarojas ar ļauno un ka gara cilvēki turas stingri pretī bezdvēselībai un gara trulumam.

Freimani galvenokārt audzinājušas grāmatas. Visvairāk gadījās iepazīties ar krievu gara pasauli, taču arī pasaules literātūra bija pieejama ar tulkojumiem krievu valodā. Romēns Rolāns ar saviem darbiem un savu dzīvi bija viens no Gunāra garīgajiem audzinātājiem. Visvairāk viņš tomēr kāroja būt ar latviešu gara radīto, un viņa "bībeles" kļuva latviešu autoru darbi, kā Plūdoņa "Mazā Anduļa pirmās bēr- nības atmiņas", Jaunsudrabiņa "Baltā" un "Zaļā grāmata", Valža - "Staburaga bērni", Akurātera - "Kalpa zēna vasara" un "Degošā sala", un vēl daudzi citi. Savā laikā Gunāru Freimani saviļņoja arī P. Aigara, A. Čaka un L. Breikša lirika. Viņa dvēselei tuvi ir senču tikumi un ticējumi.

Sirmās stundas

*Vakaros, kad saules disks sāk grimt jau mežu galos,
Māte, brāļi, tēvs un es ļāvām dziesmu strautam palot.
Tā man mūžā ievijās tautas dainu krāšņā rota,
Mirdz šie dziesmu vakari it kā zvaigzne sidrabota.*

*Tā man mūžā ievijās mana tēvu zeme svētā,
Tāpēc velti prasīt ir, lai es viņu nemīlētu.
Tā man mūžā ievijās manu senču soļi čakļie;
Velti izbrīnā krīt svešs: - ak, jūs darba rūķi aklie!*

*Mūžā ievijās man viss, kas vien tautas dainās daiņots:
-Esi godīgs! Esi labs! - Šodien vēl uz labo mainos.
Sirmās stundas! Saule dziest. Pirms vēl guni dedzām skalos
Māte, brāļi, tēvs un es ļāvām dziesmu strautam palot.*

"Dziesmot sāku, kad jaunībā bija mīlestības likstas, un arī tad, kad tiku atšķirts no dzimtenes", saka Freimanis. Ar sarežģītām formām viņš visumā nenodarbojās. Viņam allaž gribējies tikai rakstīt un rakstīt, un visvieglāk tas padevās četrindās, jo tās bija ierastas un pazīstamas. Vairāk vērības viņš piešķīra atskaņām un asonancēm. Tā arī bija vieglāk atcerēties sacerēto, jo bieži trūka papīra un zīmuļa lai pierakstītu, ja to atrada, tad tūlīt iznīcināja.

*"Es zinu: mūža ilgums manam ceļam,
Un mana ceļa vārds ir mīlestība.
Un manus soļus sargā mīlestība,
Lai nepakļūpu staigņu apkampienos."*

Gunāra Freimaņa ceļa vārds patiesi ir mīlestība. Šī mīlestība ir viņa sieva, bērni un Latvija, un šīm mīlestībām viņš ir veltījis daudz dziesmu. Freimanis pats saka: "Ir kāds spēks, kas liek man rakstīt manai tautai, un rakstu par to, kas tai ir visdārgākais - par tēvzemi, par Latviju, par dzimtenes bērziem un Rīgu. Man rūp un sāp, ka izklīdušie tēvzemes bērni pamazām izkūst pasaules masā un pazūd - pazūd tautai, tēvzemei, Latvijai." Neviens nespēja Gunāru Freimani piespiest rakstīt to, ko viņš negribēja.

Vergu nometnēs vadītie gadi, iedragāja Freimaņa vese-
lību, bet nekad nesalauza viņa cīņas garu. Savas šīs zemes
gaitas viņš beidza Rīgā 1993.g. 27. decembrī, un viņu gul-
dīja Meža kapos. Gunāra Freimaņa negaidīti ātrā pievieno-
šanās cīnītāju aizsaules pulkiem atstāja iecerētos darbus
nepabeigtus, viņa lielo sapni par latvisku Latviju nepiepil-
dītu un dziļu robu šīs zemes nacionālo cīnītāju rindās.

Piemiņdienā

*Vakars pelēcīgos krēslas autos
Brāļu kapos koku galus tīn.
Šodien, liekas, nāk šeit visa tauta,
Visi, kuŗi latvju mēli zin.
Atnāk, ziedus liek pie Mātes tēla.
It kā baznīcā viss paliek kluss.
Sveču gaismā granīts sārti kvēlo.
Tauta piemin savus varoņus.
Puteņo, vējš pārvēršas par auku.
Nekustīgi silueti stāv
Tā kā lūdzēji pie upurtrauka,
Viņu vidū svētā uguns blāv.
Baltus palagus pār kapu kopām,
Visu lēnām apsegdams, auž sniegs.
Šodien ļaudis plūst kā bites stropā.
Nāk un klusēdami ziedus liek.*

G. Freimaņa dzejoļu krājumi.

"Mana ceļa vārds ir mīlestība" 1989.g. Kanadā

"Uzzībsnījumi", dzejoļi par mīlestību. 1991.g. Latvijā

"Nem, tēvzeme, mani" 1991.g. Kanadā

"Dzejoļi Latvijai" 1992.g. Latvijā

G. Freimanis vācis rakstus un sastādījis liecības un doku-
mentācijas rakstu krājumos: Es sapni par dzimteni pagalvī
likšu . . . Latvieši padomju vergu nometnēs

I grāmata 1993.g. Latvijā; II grāmata 1994.g. Latvijā:

III grāmata 1996.g. Latvijā.

VĒRES:

G. Freimaņa vēstules, dzeja, proza un stāstījumi.

FRIDRICHS LINDE

Dzimis 1913.g. 19. maijā Burtniekos. Pēc 1. pasaules kara un tēva nāves ģimene saimnieko tēva mājās Bauņu pag. Pēc Valmieras valsts ģimnazijas sagatavošanās klašu nobeigšanas, iestāties Valmieras valsts komercskolā, kuŗu nobeidz 1938.g. Pēc prakses mēnešiem Valmieras pastā, noliek pasta un telegrafa ierēdņa pārbaudījumus pie Galvenā pasta Rīgā un strādā kā ierēdnis pastā. Obligātorisko kara dienestu pilda Latgales divīzijas štāba sakaru rotā Pļaviņās, vēlāk Cēsīs. Pēc kara dienesta līdz bēgļu gaitām strādā

Valmieras pastā. Evakuējoties pasta administrācija pārceļ F. Lindi uz Drezeni. Pārdzīvojis Drezenes iznīcināšanu, nonāk Tirolē, Austrijā. Insbrukā mācās gleznošanu pie Loeffler'a. No 1947.g. strādā IRO nodaļā par sekretāru un tulku. 1948.g. ieceļo Kanadā. Sākuma gadi fiziskā darbā, 1958.g. nobeidz masieŗu skolu ar diplomēta masieŗa tiesībām. Gleznošanas nosliece noved darbā Ontario mākslas mūzejā, kur dienās kalpo kā sardzes ierēdnis, bet vakaros 11 gadus apmeklē Ontario College of Art Toronto. Ieguvis vienu pirmo, vairākas otrās vietas un sešus Atzinības rakstus Kanadas izstādēs Toronto. Bijis Sv. Andreja draudzes dibinātājos, darbojies TLB valdē un Apkārtraksta izdošanā. TLB mūŗa biedrs, LNAK Nākotnes fonda dalībnieks un A/S Latvieŗu nams akcionārs. Ar saviem rakstiem pazīstams latvieŗu presē, ar lasītāju vēstulēm par Baltijas problēmām arī kanadieŗu un vācu presē. Vienmēr piedalījies demonstrācijās ar saviem zīmētiem plakātiem.

GARA MILZEŅA TRAGĒDIJA

Eduarda Veidenbauma dzīve, dzeja un raksti

No seniem skolas laikiem man atmiņā saglabājuŗies no literātūras mācību stundām Ed. Veidenbauma dzejoļa panti:

"Tumsa un migla	Cieŗanas, sāpes
Pasauli sedz,	Sirds tikai jūt.
Mūŗīgas rūpes	Nolādēts liktenis
Dzīvē tik redz. .	Cilvēkam būt.

Tas ir ārkārtīgi skarbs cilvēka dzīves novērtējums.- Bez iebildumiem tam nevarētu piekrist daudzie cilvēki, kuŗi

dzīvē guvuši panākumus un kuŗu darbi pat nesuši cilvēcei svētību. Viņu dzīve un darbi ir bijuši nozīmīgi un pat ar paliekošu vērtību.

"Veidenbaums mūsu literātūrā iaved filozofisko pesimismu un nostājas pirmais opozīcijā ar savu dzeju pret tautiskā laikmeta dzejniekiem. (...) Veidenbaums pirmais izteic dzejā progresīvās jaunās paaudzes ideālus un dvēseles cīņas, viņš ir viņas pirmais protesta sauciens sociālā un individuālā ziņā." (L.J. - L.l.v. 343.lpp.) Dzejnieks ir ļoti apdāvināts ar augstu intelektuālu prātu, ļoti jūtīgs, impulsīvs un nemiera gara cilvēks. Viņa lielākā nelaime, ka viņš bija dzimis ģimenē, kuŗas rocība bija maza. Viņš uzauga un dzīvoja toreizējā feodālisma beigu cēliena laikā privilēģēto ļaužu vidē.

Viņa vectēvs Kaspars Veidenbaums ar sievu Mariju 1824. gadā iepērk apmēram 15 pūrvietas lielos "Glāzniekus", vienu kilometru no Cēsīm. Bet šim pirkumam trūkst pat pieklājīgas iemaksas, un tā viss ticis pirktis uz parāda. Kaspara ģimenē aug divi dēli un trīs meitas. Jaunākais dēls Kārlis pabeidz apriņķskolu un izmācās par mērnieku. Vecākais dēls Jēkabs, vēlākā dzejnieka Eduarda tēvs, bija mazā īpašuma mantinieks, kas 1848. gadā apprecēja Mārieti Hincenbergu, un viņa ģimenē piedzīvoja sešus bērnus, trīs dēlus un trīs meitas. Tur "Glāzniekos" 1867. gada 3. okt., kā ceturtais bērns, piedzimst vēlākais dzejnieks Eduards Veidenbaums.

Jēkaba ģimene ir astoņi un vēl viņa tēvs un māte, kopā desmit cilvēki. "Glāznieki" tik lielai ģimenei paliek par maziem. Jēkabs ar sievas brāļa K. Hincenberga aizdoto naudu 1869. gadā iepērk 265 pūrvietu Kalāču mājas, bet plašākai racionālākai saimniekošanai trūkst līdzekļu. Tā Kalāču jaunie saimnieki dzīvo tikai ar nepārtrauktu aizņē-mumu palīdzību. (J.R. - L.u.m.)

Kalāču mājas piederēja pie Valmieras apriņķa Mūr-

muižas pagasta, un mājas parāds netika nomaksāts dzejnieka Ed. Veidenbauma dzīves laikā. 1878. gadā nomirst Jēkabs Veidenbaums, un nākošais dzejnieks Eduards Veidenbaums 11 gadu vecumā paliek bez tēva. Pēc vīra nāves Ed. Veidenbauma mātei ar sešiem bērniem dzīve nav viegla. Tā trūkums ir dzejnieka dzīves neatlaidīgs pavadonis. Nav jābrīnās, ka daži Veidenbauma dzejoļi ir tik drūmi un pesimistiski. Neskatoties uz visām grūtībām, Veidenbauma ciešā ģimenes tuvība un mīlestība ir bijusi apbrīnojama, kas to vienojusi un saturējusi kopā. Ganu gaitas pie sveša saimnieka Veidenbaumi uz savas ādas neizjūt. Abi brāļi skolā valkā zābakus, lai gan daudzi tad vēl staigā postalās. (*E. Veidenbauma māsas Karlīnes Lustes atmiņas*). Bērni dzīvo cerībās. Savai bērņībai dzejnieks veltījis dzejoli: "Es atminos rožainos laikus", ar nobeiguma pantu":

"Nu aukstajā gaismā es jūtu,
Cik laimīgs, ja bērns vēl es būtu.
Vēl dzīvotu cerībās drošās
Un laimības ielejās košās.
Bet atpakaļ doties jau vēli,
Kaut sirdij tik žēli, tik žēli".

Ed. Veidenbaums mācījās Cēsu draudzes skolā no 1879. - 1880.g. Tur viņi ar brāli Kārli ir paši labākie skolēni, un skolas biedri par brāļiem Veidenbaumiem sprieduši, ka "no viena iznāks advokāts, no otra dzejnieks".- (*Jūles Bērziņas atmiņas*). 1880. gadā Eduards turpina izglītību Cēsu apriņķskolā (1880. - 1881.) Tur 1881. gadā skolas izlaiduma labākie skolnieki pabeigšanas dienā godalgoti: pirmais ir Ed. Veidenbaums. Taču viņš savu balvu - mazu sudraba medaļu - nesprauž pie krūtīm, to noslēpjot kabatā, saka: "Kas zina, tas lai zina, kas nezina, tam arī nevajaga zināt. Es negribu būt labāks par citiem." (J.R. Lu.m.).

Ed. Veidenbaums bijis ļoti apdāvināts un vērīgs skol-

nieks. Viņu ļoti interesējušas valodas, vēsture, matēmatika, filozofija, dabas zinības, ģeografija. Ed. Veidenbaumam, aprīņskolu beidzot un saņemot beigšanas diplomu, pārzinis Bēms teicis: "Veidenbaums reiz paliks ģeniāls zinātnieks vai arī zaudēs prātu, . . . jo viņa gara dāvanas ir pavisam ārkārtējas. (E.V. - K.r. 19.lpp)

Vai Ed. Veidenbaums bija agnostiķis - Dieva noliedzējs, kā daudzi par viņu domā, un kas dod pamatu par viņu tā domāt? Par cēloni un iemeslu jaunā un nenobriedušā cilvēka atkritībai no Dieva un ticības zaudēšanai vispirms ir vainojami ļoti brīvdomājošie un ateistiskie skolotāji viņa skolas laikā, kas skolēnus tādā virzienā mācīja un ietekmēja. 1879. gadā divi brāļi Veidenbaumi mācās Cēsu draudzes skolā. Tur skolotājs Zēbods kritiski skaidro dažas reliģiskas dogmas. Tad Ed. Veidenbaums pirmo reizi sāk analizēt reliģijas pamatus, ko tas no saviem vecākiem bija mantojis un līdz šim uzskatījis kā neaiztiekamus svētumus, un jūt, ka šie pamati sāk šķobīties, un sācis Dievu un Dieva baušļus noliegt. (E.V. -K.r.) Pats skolas priekšnieks A. Zēbods, kas aprīņskolā mācījis Bībeles stāstus un katechismu, teicis, ka par Bībeles vecām teikām, par kuřām neviens cilvēks nevar skaidri apgalvot, cik tur taisnības, cik netaisnības, lika apdāvinātākiem skolēniem uz Bībeles nostāstiem raudzīties kritiskām acīm. (E.V. - K.r.-16.lpp). Dabas zinību un vēstures skolotājs Mālmuižas pārvaldnieka dēls E. Auka uz stingri zinātniskiem pamatiem aprādījis, cik tālu Bībeles nostāstiem un sentencēm ticēt un cik tālu neticēt. Veidenbaums Aukas lekcijas katrreiz klausījies ar sajūsmas pilnu uzmanību. (E.V. - K.r.17.lpp.). Šādi bija skolā gūtie iespaidi - un to izraisītās sekas.

Dzejnieka biografijā rakstīts, ka Veidenbaums visu savu mūžu baznīcā nav gājis. Savai mātei, kas pēc vīra nāves sestdienas vakaros un svētdienas rītos kopā ar saimi notur dievvārdus, dod padomu šo tradīciju atmet. Bet, ja

Veidenbauma māte tajos atrada viņai nepieciešamo mierinājumu, stiprinājumu un spēku turpmākajai dzīvei, šaubos, ka kāds no mums ar šādu priekšlikumu varētu nākt pie saviem vecākiem.

Ed. Veidenbaums lasījis ārzemju literātūru, laikrakstus un Vakareiropā izdotās grāmatas un nācis pie atziņas, ka latviešiem nav mūžīgi jābūt toreizējo privilēģēto svešautiešu kalpiem, un bezgala ienīdis mācītājus, jo toreizējie mācītāji nebija nekādi jauna laika saucēji.

Dienu pirms nāves māte ieminējusies, vai nevajadzētu atvest mācītāju. Veidenbaums mierīgi atteicis: "Māt, mācītāja man nevajaga". . . (E.V. - K.r. 102.lpp) Ar diloni stipri slimais dzejnieks kādreiz jokodamies izteicies: "es nemiršu, es nekad nemiršu," un šie viņa vārdi kaut kā tomēr piepildījušies, jo vēl pēc pāri par simts gadiem viņš savā dzejā turpina dzīvot. Tā vienā no viņa dzejoļiem:

Ticīgo apmierinājums.

Vēl neesmu dubļos tik dziļi es stidzis,
Vēl spēks man ir atgriezties, labākam būt,
Iz sirds vēl dievības gaišums nav nīcis,
Vēl dvēsele augstākas iegribas jūt.
Ikkatram ir uzdevums grūtības nest:
Tā Dieva prāts, mūs radot, spriedis.
Nevienam nav atļauts prom dzīvību mest,
Kaut daudz tas ar dzīvojot raudājis, cietis.
Mums augstāks mērķis aiz zvaigznēm ir spraušs,
Kad šaubās un šaubīsies cilvēka prāts.
Lai jaunam ar līķa palags tiek austs,
Lai asarās paliekam skumdināti,
Bet tomēr mums jātic, ka nekrīt ne mats,
Ko neredz un nezina dievības acs,
Mums jādzīvo, jātic, ka nemirstīgs gars,
Ka ziedēs pēc nāves vēl pavasars.
Tā raižu un grūtību niknajos kaņos
Mums debesu liksmība dvēselē staros.

Patiess un jauks dzejolis, tik nezinām, vai dzejnieks arī sevi

vēl ietilpina tajos ticīgajos?

Pēc aprīņskolas beigšanas Ed. Veidenbaums nevar turpināt izglītību Rīgas guberņas ģimnazijā, to kavē gan līdzekļu trūkums, bet galvenais iemesls ir, viņa vecāko brāli iesauc kara klausībā, un Kalāču mājas gluži bez viņa rokas nevar atstāt. Tā topošais dzejnieks no 1881 - 1885. gadam pavada Kalāču mājās. Tanī laikā viņš pašmācību ceļā gatavojas ģimnazijas abiturijai, lai varētu iestāties augstskolā. Tas nav viegli bez skolotāju palīdzības un paskaidrojumiem. Veidenbaums bija spiests katrā lietā patstāvīgi un vispusīgi iedziļināties. Viņš savā patstāvībā gāja tik tālu, ka nekad akli neticēja kādas autoritātes aprādījumiem vai apgalvojumiem, bet centās par katru lietu nodibināt savu paša spriedumu. (E.V. - K.r. 20.lpp). Tanī laikā dzejnieks raksta arī dzejoļus un pārtulko latviešu valodā Horācija, H.Heines, I.Krilova, D. Minajeva, N.Kuročkina, F. Šillera un vēl citu dzejas. Zinot daudzas valodas, tulkojumi padevušies tik labi, ka bijis grūti spriest, kas ir labāks vai atdzejojums, vai pats oriģināls?

Viņa domas veltītas aktuāliem sabiedriskiem jautājumiem. Sevišķi viņš iestājas par smago kalpu darbu atvieglošanu. Lai ienestu viņiem kādu gaismas staru, viņš pārtulko arī kādu artiķeli no Marksa teorijas "Gabals Iz Tautsaimniecības" latviešu valodā un rokrakstā mēģina to izplatīt cirkulāra veidā starp kalpiem. Gabals iz tautsaimniecības ir pirmais marksistiskais raksts latviešu valodā. To 1886. gadā tulkojis 18-gadīgais dzejnieks. (E.V.- K.r. 24.lpp).

Pēc sekmīgi izturētā iestāju pārbaudījuma Veidenbaums 1886.g. janvārī iestājās Rīgas guberņas ģimnazijas pēdējā klasē. Tur direktors A. Kranhals, sirms labsirdīgs vecītis, Bēma draugs, ir Veidenbaumam labvēlīgs. Mācības ģimnazijā Veidenbaumam nerada sevišķas rūpes.

Veidenbaums bija uzstādījis ļoti augstu savu cilvēka standartu un katrs, kas tajā neiederējās, bija jau viņa acīs

zudis. Ne visi latvieši Veidenbauma dzīves laikā bija trūcīgi vai nabagi. Daži latvieši bija jau izpirkuši savu zemi un bija kļuvuši par pārtikušiem saimniekiem savās mājās un zemē, lai gan tā vēl nebija brīva.

Rīgas ģimnazijas laikā viņš sastopas ar turīgāko latviešu meitām. Atrod viņu raksturus par sekliem, nekad ar viņām nesarunājoties vācu valodā, kas toreiz bija skolas valoda, un izturas pret tām nelaipni, un ne reti tās pat grauzīdams ar kodīgu satīru. (E.V. - K.r. 23.lpp.)

Tērbatas studiju laikā viņš saskrienas ar turīgāko latviešu korporācijas studentiem. Viņš atrod, ka viņi par daudz dzerot, kas izmaksājis dārgi un nositot laiku ar nevajadzīgām lietām. Bet kāda ironija, vēlāk pats dzejnieks kļūst par žūpu. Viņš pievienojas radikālai, progresīvai studentu organizācijai. Veidenbauma biogrāfijā lasām, kā viņš par toreizējiem latviešu saimniekiem izteicies: "Īstenībā šo jauno aristokrātu pamatu likums ir tas: "cilvēks ir tikai tik cienīgs, cik tam naudas --, tā tad krietnību vērtē pēc naudas. Šādi ieskatī apzīmē tikumības grimšanu un tādēļ mums tiem visiem spēkiem pretī jāstrādā (E.V. K.r.16.lpp).

Veidenbaums šos latviešus apzīmē par aristokrātiem, jo toreiz vēl nebija pazīstams vēlākais termins kulaki vai buržuji, tie nāca vēlāk, kad ikviena latvieša sasniegumu uzskatīja kā pārkāpumu. Taisnīgā, godīga darba ceļā iegūta turība nav negods. No saviem piedzīvojumiem to vislabāk izprot un zina svešzemju latvieši. Nonākuši svešās zemēs bez centa kabatā tikai ar divām strādīgām rokām un labu latviešu dzīves ziņu, tie savu dzīvi uzsāka no nekā. Pats no sevis viņiem nekas klēpī neiekrita. Gadu desmitiem sūrus, nepiemērotus un grūtus darbus strādājot, viņi centās iegūt savu stūrīti, savu paša "plekīti" zemes. Un Dieva svētība viņiem bija labvēlīga. Dievu latvieši nebija aizmirsuši un cēla pašu spēkiem svešumā baznīcas. Manuprāt, Bībeles Vecās derības stāsti ir seno tautu uzrakstīta vēsture un

Jaunā derība nav tikai veltīgi vārdi, bet dzīvības vārdi. Tā arī latviešu paveiktā darba augļi nav nasta līdzilvēkiem, bet iespēja dzīvot pārtikuša cilvēka dzīvi. Rodoties iespējai no svešām zemēm palīdzēt latviešiem bija līdzekļi lielajam palīdzības darbam savai tautai un tēvzemei. Dzejnieks Veidenbaums bija ideālists, jūtīgs cilvēks un izmantošanu, un netaisnību nevarēja ne acu galā panest. Jājautā, kādās attiecībās viņš būtu stāvējis ar padomju patvaļas varām?

"Veidenbauma dzejās izpaudās dziļas simpatijas apspiestai latvju tautai, skaļš protests pret apspiestību vispār un saucieni pēc gaismas un brīvības.

"Mosties, mosties reiz, svabadais gars,
Celies un salauzi kalpības spaidus,
Apestī cietējus, klusini vaidus -
Mosties reiz, brīvības cēlajais gars!"

Ar tādiem un tamlīdzīgiem saucieniem bija piekaisīta visa Veidenbauma dzeja. Tur bija arī protests dzīves tukšībai, mietpilsoniskai dzīvei un salkanai sentimentālītai. Bet cēlās, cilvēciskās ilgas pēc labākas dzīves bija dominējošais.

"Kā gulbji balti padebeši iet,
Tiem vēlētos es līdzī tālu skriet,
Tur tālumā, tur ziemas nepazīst,
Tur rozes mūžam zied un nenovīst! . . . "

Tikai pagaidām visas šīs ilgas atdūrās dzīves bargā īstenībā un ikdienā. Ar to tāpēc bija jāved cīņa". (A. - Kr. VI 324 lpp).

Kas bija Veidenbauma vēlēšanās un mērķis? Dzejnieku visvairāk interesēja valodas, matēmatika, filozofija, dabas zinības. Bet, lai būtu drošāks pamats dzīves iztikai, maizes darbam nolemj studēt jurisprudenci. Viņš nepieder pie tiem cilvēkiem, kuŗiem ir līdzekļi augstskolas studijām, bet viņš tomēr apņēmīgi uzņēmās. Viņa biogrāfijā ir viņa izteiciens: "Bet visskaistākais mērķis man šķiet: būt dzīvē no citiem

pilnīgi neatkarīgam, nodoties zinātniskiem pētījumiem un iepazīstināt ar tiem tautu viegli saprotamos rakstos." (E.V. - K.r. 301.lpp.). Un pastāvīgā naida vietā pavīd arī kāda lab-sirdības pazīme. Viņš kādreiz izteicies: "es nekad negribētu no savām durvīm dzīt cilvēku, kuŗš savās tiesībās uz beidzamo aplaupīts vai apsmiets. Vai viņš maksā ko vai nē - vienalga, tāds ir aizstāvam." (E.V. K.r. 30.lpp)

Tērbatā Veidenbaums jūtas pārsteigts, ka augstskolas durvju sargs viņam pakalpīgi atvēris durvis. Veidenbaums atkāpies un nav gribējis ieiet, ka viņš sevi neuzskata par tik cienīgu, ka kādam priekš viņa durvis jāatverot. (A.V. - E.V.dz.78.lpp). Taču pēc brīža . . . pierunāts, ka tas jau šeit tāds paradums, bijis ar mieru ieiet, bet tad šveicara priekšā noņēmis cepuri. (Janeliša atmiņas [VMK]). Bet vēl lielāks pārsteigums Veidenbaumu sagaida augsskolas birojā, kur viņa iestāšanās dokumentus nepieņem, jo cariskās valdības pārstāvji centās ierobežot progresīvo jauniešu ieplūšanu augstskolā. Katram jaunuzņemamam studentam vajadzēja iesniegt speciālu apliecību par labu uzvešanos ģimnazijā - respektīvi par politisko uzticamību. Pa telegrafu direktoram Kranhalsam pieprasītā apliecība pēc nedēļas saņemta, un juridiskajā fakultātē bez jebkādiem pārbaudījumiem tiek ieskaitīts arī Veidenbaums. (A.V. -E.V.dz. 78. un 79.lpp.).

Par E. Veidenbauma rakstura īpatnībām liecina gadījums: Kārlis, Eduards un vēl daži, braucot no bērēm, apstājušies Annas krogū iemest ceļakāju. Sākuši spriest par šo un to, par taisnību un netaisnību, par galvas naudām. Tad Eduards sastrīdējies ar Kārli: "Dzelzītis, toreiz kalps Kalāčos, maksā 3 rubļus galvas naudas gadā un dzīvo pie tevis par kalpu. Tu ar visām savām Kalāču mājām arī maksā tos pašus 3 rubļus galvas naudas. Vai tas ir taisnīgi?" Strīds izvērties tik karsts, ka Eduards lielā niknumā ar kailu galvu un bez mēteļa, laiks bijis auksts, izskrējis no

kroga un bijis 3 dienas pazudis. Pārnācis mājās apsaldējies. Tas bijis pirmais sākums viņa dilonim.(VMK)

Kā zinām Kārlis taču bija, ja ne vienīgais, tad tomēr galvenais Eduarda atbalstītājs un, smagi strādājot, viņam nebija viegli izpildīt nerimtīgos Eduarda naudas pieprasījumus. Vai tādā gadījumā Eduardam nebūtu bijis labāk atturēties no šāda veida pārmetuma tieši Kārlim, kuŗam nenācās viegli visus galus savilkt kopā.

Apbrīnojama ir Veidenbauma vecākā brāļa Kārļa uzticīgā mīlestība, neatlaidīgi atbalstot sava brāļa Eduarda izglītošanas ceļu. Kārlis pa visiem šiem skološanās gadiem ir jau viņam atmaksājis tos 500 rubļus, kas Eduardam pienācās kā mantojums no tēva Kalāču mājām. Kārlis līdz 1890. gada 1. maijam bija izmaksājis jau 720 rubļus. (E.V. - K.r 34.lpp) Pienāk laiks, kad Kārlis vairs nespēj Eduarda izglītošanu atbalstīt. Eduardam 1889. gadā, studējot Tērbatā, naudas stāvoklis ir pavisam bēdīgs. Viņš piedāvā Tērbatas izdevniecībām savus rakstus un dzejoļus, negūstot nekādus panākumus.

"Brīvības idejas tanī laikā literātūrā atklāti izteikt nevarēja, tāpēc šīs idejas gāja vai nu pa slepeniem ceļiem ar rakstītu brošūru palīdzību, vai arī literātūras simbolos mākslas formā un zem mākslas kritikas segas" (A. - K.r.VI 324.lpp)

Viņu moka raizes un sarūgtinājums un lai šo rūgtumu pārvarētu, Veidenbaums sāk lietot alkoholu un stipri smēķē. Viņš aptver, ja viņa piederīgie vairs nespēj viņu atbalstīt, tad apdraudēti visi viņa centieni un pūles sasniegt sprasto mērķi. Uz Ziemsvētkiem 1891. gadā, mājās braucot, notiek misējums: vēstule, kuŗā Veidenbaums brālim lūdz sūtīt viņam Cēsīs zirgu pretī ar krietnu kažoku, nonāk mājās par vēlu, un viņam ar kādu sadabūtu vedēju jābrauc sakarsušam stiprā salā uz 16 verstes attālām tēva mājām. Viņš saaukstējas, iegulst un vairs neuzceļas, un nomirst 24. maijā 1892.

gadā. Viņu apglabāja Liepas kapsētā. (K.E. - L.r.v. 1959.g.) Bez ticības un bez Dieva cilvēks ir kā no ceļa nomaldījies gājējs, cilvēkam ir vajadzīgs Dievs, tikpat kā katrai puķei ir vajadzīga gaisma.

Veidenbauma vārdi ir piepildījušies, jo arī viņš savās dzejās dzīvo tālāk. Tāda ir viņa pārdomu un atziņu dzeja:

Iss gan izrādās dzīvības sprīdis,
Tuvu ir kopā šūpulis - kaps.
Tomēr no svara ir katris brīdis,
Dzīve ir laba, kad mērķis tai labs.
Tādēļ projām, skumjība, bēdas,
Strādāšu, centīšos, vēl man ir laiks!
Labošu pagātnes riebīgās pēdas,
Laime nāks atpakaļ, priecīgs būs vaigs!
Tumšajā zilumā spīguļo zvaigznes,
Mūžīgā kārtībā kustas to bars.
Cilvēka likteņa drūmajos viļņos
Valda bez rimšanas dievības gars.

VĒRES UN SAĪSINĀJUMI TEKSTĀ

A. Vilsons - Ed. Veidenbauma dzīve	A.V. - E.V.
T. Zeiferts - Latvju rakstniecības vēsture	T.Z. - L.r.v.
Veidenbauma dzeja, Rīgā 1967.g.	E.V. - Dz
Raiņa Literātūras un mākslas mūzeja materiāli	J.R. - L.u.m.
Ed. Veidenbauma Kopoti raksti	E.V. - K.r.
Līgotņu Jēkabs - Latviešu Literātūras vēsture	L.J. L.l.v.
Aspazija - Kopoti raksti VI	A. - K.r.
K. Egle-Latviešu rakstniecības vēsture 1959.g.	K.E.-L.r.v.

MARUTA VOITKUS-LŪKINA

Dzimusi 1939. gadā. Dzīvojusi Zaļenieku mācītājmuižā, Rīgā, Vācijā, Kanadā, īslaicīgi arī Italijā un Austrālijā. Latvisko izglītību ieguvusi Daugavas pamatskolā Ansbachā, Hamiltonas latviešu skolā un Toronto latviešu tautas augstskolas ģimnazijā. Maģistres gradu angļu literātūrā -- Toronto universitātē. Izaudzinājusi meitu. Precējusies ar Jāni Lūkinu.

Ar apcerēm, recenzijām, novelēm un feļetoniem piedalījusies dažādos trimdas un Latvijas laikrakstos, kā arī Sidnejas (Austrālijā) un Rīgas radiofonā. 1995. gadā saņēmusi Valtera Zirniša balvu par labākajiem rakstiem *Labietī* iepriekšējos trijos gados.

LATVIEŠU TAUTAS DEJU SAKRĀLAIS KODOLS

(Referāts 1997. gada 9. februārī)

Ja mūsu tautas dejām būtu sakrāla cilme vai sakrāls saturs, vai abi, tad mēs droši varētu teikt, ka to kodols ir sakrāls. Izrādās, ka tā ir, abu iemeslu dēļ.

Sakrālās dejas cilme slēpjas vēl senākā senatnē nekā pašas cilvēces pirmsākumi. Pateicoties antropologiem un arhaiologiem, šodien diezgan daudz jau zināms par pirmcilvēku dzīves veidu, iekaitot viņu svētos ritus. Pateicoties vēl paleozoologiem un salīdzinošās reliģijas pētniekiem, jaušams arī pirmatnējo sakrālo deju sākums.

Zinām, ka pirmais lielais posms reliģijas vēsturē bija monoteisms un tajā savu bijību Visuvarenajai cilvēks izteica rituālā dejā. Pati par sevi saprotama bija visas būtnes - dzīvās elpas, jūtu, auguma un prāta - iesaiste dejā, tā kā mazi bērni spontānā priekā virpuļo, kamēr noreibst, kā šimpanzes virpuļo ekstazē pa vienam, pa diviem, pa trim, kamēr viss pulks rokās saķēries cits citu griež ātrāk, tik ātri, cik jaudas. Ar šimpanzēm mums 98% vienas un tās pašas gēnu šūniņas. Kā šimpanzes tā dzimumdzīvei nobrieduši

iemīlējušies cilvēki griežas laimē, met kūleņus vai staigā uz rokām. Tādu atdevi izraisa noslēpumainais Dzīvības brīnums.

Jēdzienus "dzīvība" un "nāve" pirmcilvēks savā apziņā nēsāja ne tikai tos divi miljoni gadus, kopš šimpanze un cilvēks aizgāja katrs pa savu evolūcijas ceļu - šimpanze, ar kuņu mums joprojām līdzīgs vāķēšanas rituāls un ētikas pamatprincips - "tā vajaga, tā nevajaga". [1]

[1] Zoologam Fransam Devālam (Frans De Waal), kuš daudzus gadus pētījis šimpanzes gan brīvā dabā, gan ieslodzījumā, gadījies novērot, ka miruša biedra klātbūtnē parasti trokšņainais šimpanžu bars ievēro pilnīgu nekustīgu klusumu, arī ēdienreizēs, kas parasti izraisa skaļas gaviļes. Tikai, kad aizvākta miruši šimpanze, atsākusies kustība un trokšņi. Ētisko normu apziņu Devāls novērojis ne tikai pērtiķos, bet pat vēl daudz senākajā primātu priekštecī lemurā.

Bet jau pirms daudz vairāk miljoniem gadu, mūsu pašu un ziloņu kopējā priekštecī bijuši apbedīšanas rituāla iedīgļi.[2]

[2] Zoologs Franss Devāls (Frans De Waal) apraksta, kā uzvedies ziloņu bars, kuŗa vienu telīti nāvīgi ievainojis mednieks. Telīte pakritusi. Vispirms biedri centušies telīti stutēt, tad baŗot, bet kad tā kļuvusi stīva, snuŗos nesuŗi zarus un zāles kuŗkus un ar tiem apklājuŗi. Nesuŗi visu nakti. Beigās uzruŗinājuŗi uz zaļumiem zemi. Ilgi stāvējuŗi aplī ap apruŗināto. Lēnām, atpakaļ skatīdamies turpinājuŗi ceļu. Telītes māte ar pakaļkāju trīs reizes piedūrusies miruŗās pakaļkājai.

Dzīvas būtnes - pirmcilvēks pirms diviem līdz četriem miljoniem gadu redz - nāŗ no mātēm. Mātes zin, kad nāŗ jauna būtnīte šaisaulē.

Bet kas iedveŗ noslēpumaino un brīnumaino dzīvības elpu? - Tā ir tā būtne, no kuŗas miesas izaug stādi, kuŗa sūta vējus un lietu, kuŗa dienā liek spīdēt saulei un naktī mēnesim. Tā ir pirmmāte zeme, kas to dara. Persijā viņu sauca Iŗtāra, Ēģiptē Iŗzisa, Indijā Deva, Vāczemē Freija, Grieķijā Geja. Pie viņas vaiga piecas reizes dienā ņobaltdien jāpieskaŗas jaundzimuŗa stāvoklī saritinājuŗamies islāma

ticīgajam. Mums tā ir zemes un ūdens māte Māra.

Viņa ir trīsveidīga. Pavasarī viņa izpaužas savā jaunavas veidotā jeb jaunā ūdens Mārā, kad ziemā it kā par akmeni sastingusī zeme šķietami pārtop par urdziņām un avotiņiem. Vasarā viņa ir briedošā auglības veicinātāja māte. Vēlā rudenī, kā piedzīvojusi un gudrā Veļu māte, viņa paņem savus bērnus cieši pie sevis ziemas miegā.

No Māras dzemdes nākusi visa radība. Viņa iedveš un viņa vienīgā savu radījumu esmi var ievilkt atpakaļ sevī.

Dzīvās elpas noslēpumu Māra glabā mūžīgā miera un dzīvības vietā, labirinta vidū - klusumpunktā.

Kad tajā ieiet pirmcilvēka nomedītā dzīvnieka elpa, mednieks bijājas. Dzīvnieks atdeva svētumu, ko viņš nesa sevī. Cilvēks ēdīs viņa miesu un dzers viņa asinis, tā saņemdamas dzīvnieka spēku.

Eksaltētā pateicībā mednieki dejoja pateicības deju, savos pirmsākumos maz atšķirīgu no šimpanžu apla dejas, kuŗā viss pulks, izrotājies ar zāļu virtenēm ap kaklu, lēkāja un virpuļoja. Tikai cilvēkiem, kam patīk savu dzīvi sarežģīt, atšķirībā no šimpanzes ap kaklu arī kauli, zīles un gliemežvāki, ievīti zāļu vainagos. Vēlāk, pēc vairākiem miljoniem gadu, priekšstatos un abstrakcijās domājošais un runājošais cilvēks aplim un vainagam piešķirs mūžības jēdzienu - bez sākuma, bez gala.

Šī pati eksaltētā pateicības deja par saņemamo miesu un asinīm līdz ar citiem zemes mātes rituāliem vēl vēlāk ieies kristīgajā reliģijā. Ceturtā gadsimtā Kristus un viņa mācekļu svētā vakarēdiena deju attēlojis kāds gleznotājs. Deju no kristīgās baznīcas rituāliem izskaudīs tikai 12. gadsimtā.

Pirmcilvēks, novērojis, kā čūska ik pavasari nomet veco ādu un turpina dzīvot, deju ne tikai aplī, bet čūsku atdarinot, jo viņš tic, Māra savai vistuvākajai biedrei devusi nemirstību un ka, tās deju atdarinot, nemirstība ieies arī

viņā pašā. Čūskas līkloči turpinām dejoj gadu tūkstošus, piemēram, "Līkumdejā" un "Pādītes dīdīšanā". "Līkumdejā" turklāt ir arī jau aplūkotais pirmatnējais aplis un labirints.

Šos rakstus - apli, līkloči, labirintu, virpuļus un palēcienus - dejo visā pasaulē ar vienu un to pašu nozīmi, jo visu pasaules reliģiju aizvēsture - pirms divi līdz četriem miljoniem gadu - visai cilvēcei viena un tā pati.

Pirmcilvēku-mednieku naktī pamodina pūces brēciens, ja tuvumā uzrodas plēsīgi zvēri. Tādēļ bijībā daudzina gudro pūci par Māras sevišķo putnu. Arī šādiem putniem un zvēriem ar liktenīgu nozīmi veltī sevišķas dejas. Mums, piemēram, vēl šodien pusdzīvajā ķekatu rituālā jācīlā kājas kā dzērvei - jo dzērve atnes un aiznes launagu.

Alkatīgi zinātkārā cilvēka dzīve sarežģījās, sarežģījās arī Māras teika. Dzimst paaudžu paaudzes ļaudīm, dzimst arī Mārai bērni, rodas veseli panteoni.

Cilvēks klaiņo pa Māras virsmu, nes savas teikas līdzī. Viņa reliģija pielaiķojas katras vietas dabas īpatnībām. Ķīnā čūska pārtop pūķī, pie mums zalktī. Māras pirmatnējie veidoli - zemes, ūdens, vēja un citas mātes - miljonu gadu tecējumā kļūst par pastāvīgām būtnēm. Tie - iedīgli, kas nesīs gan savrupu, gan veselu kopu jauno būtnu sacelšanos pret vecākajām, kā arī laikus, kad katrai klaiņotāju tautai sava vīriešu dzimuma būtne kļūs par cilts galveno dievu, tie cīnīsies ne tikai savā starpā, bet cilvēki cīnīsies katrs par savas cilts dieva visuvarenību, līdz vidējos Austrumos uzvarēs Jahve un viņa sludinātāji pārrakstīs vēsturi. Indijā jaunajā iekārtā pasaules radīšanu piedēvē Šivam, kuŗš to esot izdejojis no nekā (dzemdēt jau viņš nevar).

Taču Māras varenība šajā jucekļīgajā laikā pieturas tiem ļaudīm, kuŗi pirms gadu tūkstošiem strauji attīsta sistematisko zemkopību. Tajā pēc katras sējas vajag lietu. Rodas sakrālās lietus izraisīšanas dejas. Nomaļākās vietās,

kur konservatīvais zemkopis pieturējies pie savām aizlaicīgajām paražām, piemēram ziemeļrietumu Austrālijā, tās joprojām dejo savā pirmatnīgajā izteiksmē, dejo dienām ilgi, bez apstājas, piekūst viens Māras vaidelotis (šamanis), nāk cits vietā, un tā joprojām, līdz kamēr sāk līt. Lūk, ticības spēks!

Mums pašiem šim nolūkam ir "Pērkondeja". Deja sākās ar palēcieni, kam nu jau cilvēks piedēvējis nozīmi. Tas ir ar visu augumu izteikts "Lai ducinā, lai līst, lai aug!" Tad trīs piesitieni. Skaitis trīs ir svēts, jo Māra ir trīsveidīga.

Dainas dzied par deju visos gadskārtas svētkos. "Kamoliņdejai" pazīmes, ka tā bijusi lūgšana Mārai, lai veiktos vakarēšanas laika darbi. Akmens un bronzas laikmetā auda svētnīcā, kur sagatavoja piederumus svētajiem rituāliem. Gada laikam ir pieskaņotas "Sudmaliņas" un Latgalē dejoinais "Žeperis", kurā atdarina žepera zobratu griešanos. Vēl šobaltdien ziemai iestājoties iet ķekatas un dejo, lai aizbaidītu ļaunumu. Ķekatas un to raksturīgāko piederumu, maskas, pazīst daždažādās variācijās visā pasaulē.

Vecās dejas turpina dejojot līdz pat mūsu laikiem. Klusākās vietās un tur, kur stiprākas saites ar senčiem un viņu ticību - kā lūgšandejas. Vēl 1930. gados Latvijā uz laukiem dejoja "Apaļo mēnesi", kuŗa gaitā uz svinībām sanākusī ļaužu virtene apjoza zelta (t.i., svētītāju) jostu visam, kam izlūdzās svētību - akai, klētij, dārzam, laidaram, kūtij, šķūnim, rijai, birzij.

Vietās, kur seno rituālu kopējus apspiež, pamazām sakropļojas vai izplēn atmiņā deju bālākās daļas. Paliek vairs tikai fragmenti. Mūsu mazajai "Rupumdejai" ir šāda fragmenta pazīmes. Arī Izvaltas tikumdeja "Sarkanais doubuleņš" šķiet nākam no kāda plašāka cikla.

Sakrāli ticības fragmenti no Māras visuvarenības laikiem līdz mūsu dienām plūst divās straumēs: laicīgajā un garīgajā. Piemēram, ticības daļa - ūdens. Vecākajā

straumē, tagad tā sauktajā folklorā, tautā pieturas pavasaļa jeb jaunavas Māras ūdens rīts - rumulēšanās, bet bez ūdens neiztikt arī jaunajās ticībās. Tam jābūt gan katoļu baznīcu marmora ūdens traukos, gan luterticīgo bērnu kristībās un veselu upi vai ezeru vajag baptistu pieaugušo kristībām. Tāpat hindiem Indijā jāmazgājās svētā upē un islāma ticības turētājiem jāmazgā locekļi iekams ieiet mošejā.

Arī sakrālās dejas sazarojas straumēs, pat vairākās: tautas dejās; izpriecas dejās; mākslas dejās, sevišķi baletā; bērnu rotaļās un citās.

Tiktāl par latviešu tautas deju sakrālo cilmi. Nu palūkosimies kādā sevišķi labi pazīstamas tautasdejas saturā, vai arī tajā jaušams rituālai dejai raksturīgais sakrālais kodols.

Par bērnu rotaļu kļuvusi deja "Kas dārzā" sātin piesātināta sakrālās dejas pazīmēm. Pirmā starp tām - pamatelementu rituālā secība. Sākumā bitīte apla viducī, klusumpunktā, pārējie dejojotāji aplī, kas rokās saķērušies un dziedādami, sākot ar labo kāju, mazlietiņ zemes trīcinotiem gājiena soļiem iet pret sauli, apstājas, izveido žogu - čukuriņus - starp (pasargāto) iekšpusi un (vēl neiepazīto) ārpusi, dziesmu paātrinādami steidzina bitīti ložņāt ārā, iekšā, ārā un iestumt citu savā bijušajā vietā. Bitīte aicinājumam paklausa, tecinot soļiem izdejo Māras (zalkša kustībai līdzīgo) līkloci. Dzied sakrālām dejām raksturīgā vienkāršā meldijā, ar šauru nošu loku.

Pie kārtības pieder nolikums, ar kuģu kāju sākt. Senlaiku deju autoritāte Kurts Zachs savā 1937. gada pētījumā atklāja, ka zemkopju tautās labā sākumkāja raksturīga auglību, ražību un veiksmi rosinātājās dejās. "Kas dārzā" sāk ar labo kāju. Tāpat ir ar dejas ceļu. Ja tas pret sauli, tad deja sakrāla. To apstiprina Pādītes dīdīšanas dziedamie vārdi, tāpat ticējums, ka pavasaļa saulgriežos jāmazgā acis pret sauli tekošā avotā. "Kas dārzā" virzība ir tikai pret sauli.

Arī dejas soli pieder pie nemainīgās kārtības. Tiklab bitītes nekustīgums, kas simbolizē Māras pastāvību, kā gājiena solis, kādā arājs iet pa lauku sēdams labību un kā tecīšus solis, kādā tek čaklie ļaudis, saderas ar sakrālu norisi. Un zīmīgi, ka mums "dzeivāt" nozīmē abus: "dzīvot" un "strādāt", bet sanskritā *nyten* nozīmē gan "strādāt", gan "dejot". Tātad "dzīvot", "dejot" un "darboties" saza-rojušies no viena paša jēdziena - kustēšanās, kas jau ir ļoti tuvu tai, ar ko sakrālā iedvesma iesākas - tuvu pašai dzīvības elpai.

Ja ar dzīvo elpu dziedamie vārdi attēlo kādu krustceļu norisi, tad dejas sakrāla. Mirst izbijušais gada laiks vai cilvēka mūža posms, dzimst jaunais. Tāpat, ja dziesma dzied par zeltu vai sidrabu - tas ir numinōzā pārdzīvojums. Jau minētie vēlējumi, kas sākās ar "lai", kuņam seko darbības vārdi kā *aug, briest, vairojas*, vai auglības vārdi kā *drīz vai daudz, divi, trīs, četri, pieci* (Māra dzimusi *piektvakarā*), *deviņi, trejdeviņi* un *simts*. Arī svētības vārdi *balts, melns, ražens, raibs, uguns, maize, ūdens, avots, upe*, Mārai sevišķie dzīvnieki kā *zalktis* un *melnā vabolīte, mārīte, zīle, bite, ozols, liepa* un, jā, *roze*. Roze ir vecs, vecs ziemeļu puslodes savvaļas augs ar piecām ziedlapinām, kuņas ir sakrālā daiļuma ikona.

"Kas dārzā" dziedamie vārdi atrisina, kas te par rituālu vai rituāla fragmentu. Jautājums ar atbildi norāda uz jauna vārda došanu. Te pārtop Anniņa par Anneli, Kārlītis par Kārlēnu, Jancītis par Janku. Uz sliekšņa starp bērniņu un jaunību Annele "vīru dabūs pēc deviņām vasarām", Kārlēns un Janka - "sievu". Dalībnieku skaits neierobežots, piedalās visa sabiedrība. Tā dara vēl šobaltdien visas ļaužu kopas, kuņas saglabā pubertātes sasniegšanas rituālu.

Izdejotie raksti. Bez jau minētajiem - apli, virpuli, sudmaliņām vai krustu, kamolu jeb labirintu, zalkti, viju, mezgliem vēl sakrāli ir pusmēness un dejojāju sadoto roku

čukuriņi, kā žīgāšanā citās dejās un kā "Kas dārzā" pa bitītes lidojuma laiku. Arī tāds raksts, kuŗā kustīgais aplis maina stāvokli pret nekustīgu, klusu punktu vidū ir svētas norises daļa. "Kas dārzā" aplis pārtop nekustīgā robežšķirtnē starp pasargāto iekšpusi - bērniņu - un nesargāto āru - pieauguša cilvēka pasauli, bet bitītes ceļš ved pa Māras zīmi zalkti tieši uz šīs robežšķirtnes. Vēl pie raksta pieder sevišķa mīmika, kā kamolā tīšana "Kamoliņdejā", zemes rībināšanā "Pērkondejā", augstie palēcieni raženumam un nu bitītes lidojums "Kas dārzā".

Sakrālās dejās bieži jābūt sevišķai atribūtikai. Tāda var būt stabs, akmens, ūdens, uguns, zobens, vainags vai noteikts cilvēks vidū kā pāde, jaunietis, līgava, mirušais. Citi piemēri ir prievītes, jostas, dvieļi, mutautiņi un citi audumi, kuŗi ir svēti no laikiem, kad auda Māra pati vai viņas vaidelotes. Meijās visspilgtāk izpaužas dzīvības brīnumainā sula. "Kas dārzā" sevišķas atribūtikas nav, bet dziedamie vārdi tādus spilgti uzbuŗ iztēlē. Turklāt lietai vai cilvēkam apļa vidū sevišķi svēta cilme. Pirmās cilvēku pašu celtās patvertnes bija ar visstiprāko balsta koku - stabu, ieraktu pašā Māras svētajā miesā un pārējiem aplī ar galotnēm pret vidējo. Vidus balsts, pastāvīgas saskarsmes punkts ar Māru. Bitīte sākumā stāv šai svētajā vietā.

Sakrālajām dejām ir arī savi sevišķi ritmi. Sākumā vienmērīgas, pakāpeniski straujākas līdz ekstazei, anestēzijai vai reibonim - tādas ir dejā izteiktas lūgšanas. Pāreja no lēna uz ātru tempu vai no nekustības kustībā - izlūdzoties veiksmi ieejamā mūŗa posmā. "Kas dārzā" bitītei ir šāds premteta ritms. Tas krustojas kā Māras krusts, līdzīgi kā "Līkumdejā" sasietie mezgļi, lai, sliksni pārkāpušais, cilvēks droši turētos jaunajā dzīves posmā. Lai bērniņa trauslo dzīvības elpu saturētu šaisaulē, lai jaunā sieva neilgojas pēc dzimtajām mājām, lai velis netraucē dzīvos.

"Kas dārzā" apmierina turpat vai visas galvenās sakrālās

dejas prasības. Manuprāt tās sakrālais kodols matāms katrā kustībā un skaņā. Lauska mūsu milzīgajā sen aizmirsto dārgumu gruvešu kaudzē.

AVOTI

Bāliņš, Arnolds, red. 88 Latviešu tautas dejas un apdares. Latviešu dziesmu svētku biedrība Kanadā, Toronto 1973.

Burenhult, Göran, gen.ed., The First Humans: Human Origins and History to 10,000 B.C., American Museum of Natural History, the Illustrates History of Humankind, Harper, San Francisko: 1993.

De Waal, Frans, Good Natured: The Origins of Right and Wrong in Humans and Other Animals. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press: 1996.

Campbell, Joseph, The Masks of God: Primitive Mythology. Penguin Arkana, New York: 1921.

Gimbutas, Marija. The Language of the Goddess. Harper & Row, San Francisco: 1989.

Gimbutas, Marija. The Civilization of the Goddess: the World of Old Europe. Harper, San Francisco: 1991.

Gimbutas, Marija. The Goddesses and Gods of Old Europe 6500 -3500 B.C. University of California Press. Berkeley and Los Angeles: 1982.

Grīns, Marģers un Māra Grīna, Latviešu gads, gadskārta un godi. Everest, Rīga: 1992.

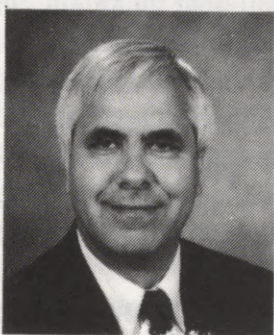
Haywood, John, The Illustrated History of Early Man. Bison Group, London: 1995.

Švābe, A., A. Būmanis un K. Dišlērs, Latviešu konversācijas vārdnīca. A. Gulbja apgāds Rīgā: 1927-1940.

Sachs, Curt, World History of the Dance. W.W.Norton & Company, New York: 1937.

Schawn, Ted, Dance We Must, Dennis Dobson Ltd. London: 1946

Siliņa, Elza, Latviešu dejas, 2.iespiedums, Gauja: 1977. Oriģināls izdots Latgales ielā 11, Rīgā, 1939. gadā.

AUSEKLIS ŠĶĒRIS

Auseklis Šķēris dzimis 1943. gadā Rīgā. Kara laikā nonācis Polijā. Studējis Lublinas katoļu universitātē. 1968.g. ieguvis maģistra gradu psiholoģijā, 1974.g. - doktora gradu socioloģijā. 1968. - 1982. pasniedzis socioloģiju un publicējis savus darbus. 1974.-1982. organizējis studiju programmas studentiem no Rietumu zemēm. 1977./1978.g. ieguva stipendiju Toronto universitātē. Kopš 1982.g. dzīvo Toronto. Strādājis poļu presē. Sadarbojas ar Toronto Universitāti (pētījumi par imigrācijas jautājumiem) un ar Sarmīti Bulti, latviešu izcelsmes deputāti federālā parlamentā. Publicē darbus saistītus ar imigrācijas jautājumiem un darba organizāciju.

LATVIEŠI POLIJĀ PĒCKARA LAIKĀ

(Referāts 1997.g. 23. martā)

Es vēlos pastāstīt, varbūt, mazāk pazīstamu epizodi latviešu piedzīvojumos ārzemēs, bijušā kaimiņu valstī - Polijā. Man jāpiebilst, ka šie nav zinātniski dati, bet personīgas atmiņas un novērojumi, kuŗus izdevās savākt sazinoties ar tautiešiem Polijā, Latvijā un šeit, Kanadā.

Pirmie latvieši Polijā bija pēc Pirmā pasaules kara. Starp tiem bija Erna Zāle (Sale) ar saviem vectēviem. Viņa strādāja ārlietu ministrijā kā tulks. Viņa ieplūdušiem latviešu imigrantiem tulkoja nepieciešamos dokumentus. Ar Zāles starpniecību mēs uzzinājām citu latviešu adreses.

Lielākais latviešu ieplūdums Polijā notika Otrā pasaules kara pēdējā gadā, kad Padomju savienības kaŗaspēks otrreiz tuvojās Latvijas robežām 1944. gada rudenī. Toreiz visi atcerējās latviešu deportācijas 1941. gada 14. jūnijā, kad krievi, pirmo reizi ienākuši Latvijā, uzsāka izvešanu uz Sibīriju, kuŗa skāra tūkstošiem iedzīvotāju. Deportācijas vēl atkārtojās 1945. gadā.

Mēs izbraucām no Liepājas ostas ar vācu kaŗakuģi un kaŗavīriem dodoties uz Königsbergu. Tālāk kopā ar citiem

bēgļiem, lietuviešiem, vāciešiem, ar pajūgiem un kājām devāmies bēgļu gaitās uz rietumiem. Cik es zinu, to ceļu izstaigājuši vairāki no šejienes latviešiem, kuŗi itin labi atceras pilsētas un nometnes bijušā Pomerānijā netālu no Baltijas jūras dienvidu krasta. No turienes latvieši paspēja tikt vilcienos vai Dancigas ostā kuģos un laivās un izbēgt no tuvojošās frontes. Citiem, kas visādu iemeslu dēļ netika līdz, fronte aizsteidzās priekšā.

Vācieši sākumā izdalīja latviešus pa savām muižām Pomerānijā, liekot tos lauku darbos kopā ar franču gūstekņiem. Mūs novietoja pie Flatowas, ap 30 km no toreizējās Šneidemūles. Tur arī mēs nokļuvām krievu varā.

Pēc kaŗa darbību izbeigšanās notika bēgļu reģistrācija. Vajadzēja uzdot vārdus, tautību, izglītību. Mana māte un krustmāte uzdeva pareizus datus un ar to sākās viņu vajāšana. Citi lūkoja gābties, uzdodot citus vārdus, vai ka dzimuši uz Polijas robežas.

Mana māte uzsāka darbu viņa darītavā un sākumā caur darba vietu ieguva Polijas pavalstniecību. Taču drīz krievi izdeva dekrētu, ka personas, kas 1939. gadā dzīvojušas ārpus poļu robežām un nav poļu izcelsmes, nevar būt par Polijas pavalstniekiem. Tad arī manai mātei Polijas pavalstniecība tika anulēta. Juzdamas, ka krievi gatavojas viņas izvest, mana māte un krustmāte izgatavoja fiktīvas poļu apliecības.

Bet citi latvieši, kam nelaimējās, tika savākti un izvesti. Tā izgāja Valeriānam Ozoliņam, kuŗu sagūstīja krievi. Ozoliņu ar viņa otro sievu un 10-gadīgo meiteni aizveda uz Latviju. Kaut gan viņš bija izstudējis divas fakultātes un agrāk strādāja kā valsts kontroles revidents, viņu ielika kādā lauku pienotavā par grāmatvedi.

Tad stāsta par pulkvedi Bērziņu, agrāko leģionāru, kuŗš ar sievu vācieti dzīvoja zem poļu vārda netālu no Gorzowas. Viņš stāstīja par pēdējām cīņām Kurzemē un saviem

jauniem kareivjiem, kuŗi tur gājuŗi bojā. Kad Bērziņu sāka meklēt slepenpolicija, viņŗš ielikās slimnīcā un drīz pēc tam, neskaidros apstākļos, mira.

Kas paglābās tajos gados, pamazām sāka iznākt no paslēptuvēm un meklēt darbu. Tajā laikā Polijā trūka izglītota darba spēka un ņēma gandrīz visus, kas ko prata. Mana māte uzsāka strādāt vācu muiŗnieka pamestā vīna darītavā, vispirms kā laborante, vēlāk kā vadītāja. Latvijā bija beigusi lauksaimniecības fakultāti, un tās zinības viņai labi noderēja. Vēlāk par saviem piedzīvojumiem jaunā darbā stāstīja bijušam asistentam, ņeit pazīstamam profesoram Ņubeckim. Latvijas lauksaimniecības fakultātes programma bija vispusīga, bija daudz ķīmijas, tehnoloģijas, mikrobioloģija, kā arī piensaimniecība un pamata zināŗanas dārzkopībā, veterinārmedicīnā, meŗkopībā. Visas tās zināŗanas ļoti noderēja vācu atstātās lielsaimniecības atjaunoŗanā, kas tika pārdēvēta par valsts muiŗu. Vācieŗi bēgot pameta vīndarītavas ar visām maŗīnām, pili ar saimniecības ēkām, siltumnīcu. Lielā parkā - atceros - vēl darbojās strūklakas un ziedēja japāņu ķirŗi. Bet trūka speciālistu, kas prastu saimniecību tālāk vadīt.

Latvieŗiem Polijā palīdzēja valodu zināŗanas: vecākā paaudze prata krievu valodu, jaunākā - vācu. Tā arī latvieŗi tajā pusē apguva vietējo valodu un gandrīz visi ieņēma atbildīgas vietas, strādājot gan kā grāmatveŗi, kasieŗi, gan kā inŗenieri vai mechanikī.

Mana māte prata diezgan labi vācu valodu, kuŗu tajā pusē vācu laikā zināja gandrīz visi vietējie iedzīvotāji, ja arī bija poļu izcelsmes. Sakarā ar to manai mātei darbā nebija grūtību, toties jaunā vara uzskatīja viņu par vācieti vai lietuvieti, ar kuŗiem poļiem - protams - nebija labu attiecību. Nav izslēgts, ka aiz tā iemesla mūsu mājas tika divreiz izlaupītas.

Neskatoties uz tiem aizspriedumiem, latvieŗi drīz kļuva

ieciēnīti savā darbā un palēnām tika labos amatos. Viņu bērni guva labus panākumus skolās un studijās. Došu dažus piemērus: Dancigā ārsta Zvirbuļa visi trīs dēli studēja medicīnu. Ritma Riekstiņa studēja ķīmiju. Būvniecību studēja Lila Zielen. Štetīnā inženieru zinātnes studēja Ojārs Karelis un Jānis Vidriķis. Ojāra Kareļa tēvs arī strādāja kā inženieris. Poznaņā vācu valodu studēja Marija Jaudzems un mežniecību Arkādija Šeibelis. Marijas Jaudzemes tēvs bija Pēterpilī beidzis ogļraktuvju un matemātikas studijas. Viņš bija studējis tur vienā laikā ar Molotovu (kušs tad vēl nav bijis komūnists). Pirmā sieva Jaudzemam bijusi poliete, un tā arī viņš jau Latvijā prata poļu valodu. Uz Poliju bija braucis kā instruktors pārbaudīt audzēkņu zinības. Viņam līdzī brauca meitas krustmāte Valija Kalniņa, Rīgas angļu valodas izstitūta absolvente, bijušā latviešu sūtniecības darbiniece Stokholmā un Romā. Jaudzema meita Marija, kuŗa kā jau minēju - studēja Poznaņā vācu valodu, palika strādāt augstskolā kā vācu valodas lektore. Pašreiz viņa māca augstskolā arī latviešu valodu. Tā viņa turpina darbu, ko kādreiz veica profesors Kolbuševskis, laikam vienīgais latviešu valodas speciālists Polijā, pazīstams arī Kanadā.

Krākovā Aija Radziņa beidza neklātienes tieslietu studijas. Vēl Aijas mātes paziņam Žaros visi trīs bērni studēja. Tad vēl no trešās paaudzes Katoļu universitātē Lublīnā socioloģiju izstudēja Karmenes Kiršteines meita Katrīna. Ojāra Kareļa meita beidza kuģniecības studijas ārzemju komandējumā Holandē. Jau minētās Marijas Jaudzemes dēls Poznaņā studēja informātiku un strādāja zinātniskā laukā nesen dibinātā franču augstskolā.

Polijā savu mūžu nodzīvoja Anna Dauge, pulkveža Kārļa Dauges sieva. Kārlis Dauge tika izvests uz Sibīriju. Anna Dauge bija Rīgas skolotāju institūta pirmā izlaiduma absolvente. Viņa izstudēja jurisprudenci un strādāja kā Latvijas kredītbankas juridiskā biroja vadītāja. Trimdā viņa

nodarbojās galvenokārt ar rakstniecību Viņas pirmo grāmatu "*Ar burām uz ziemeļiem*", kur aprakstīja savu jachtas braucienu pa Baltijas jūgu, izdeva vēl pirms kara Valtera un Rapas izdevniecība. Man bija patīkami uzzināt, ka šī grāmata tika Rīgā izdota otrreiz 1994. gadā. Anna Dauge poļu cenzūras dēļ publicēja zem pseudonima Marija Bērziņa. Viņas grāmatas tika izdotas Austrālijā un Beļģijā. Viņa sarakstījās ar savu radnieku Tēvu Jāni Krastiņu Montreālā, bet drīz poļu iestādes kļuva aizdomīgas un aizliedza viņai jebkādus kontaktus ar ārzemēm. Pašreiz Rīgā tiek izdota viņas pirmā grāmata Polijā, populāra poļu rakstnieka tulkojums latviešu valodā.

Tie ir tikai daži piemēri no mums pazīstamiem latviešiem Polijā. Tās bija kādas 25 ģimenes, bet droši vien tikpat daudz latviešu mēs nekad nesastapām. Jaunās paaudzes lielākā daļa jau ir precējusies ar poļiem un izkaisīta pa visu Poliju. Agrāk vecākā paaudze rīkoja kopēju tikšanos uz Jāņiem, sabraucot no visām pusēm ap 20 - 30 personām. Tagad tiekas tikai galvenokārt bērēs.

Kad Latvija beidzot spēja izrauties no Padomijas važām, kā to pāris gadus iepriekš darīja Polija, latviešiem kontakti ar dzimteni uzlabojās. Taču trūka organizāciju un sūtniecības pārstāvības, un tā daudzi, kas vēlētos atgūt Latvijas pilsonību, to nespēja nokārtot.

Tagad Varšavā ir latviešu sūtniecība, un tās pārstāvis Mārtiņš Pērts ir arī reizē ārkārtējais pilnvarotais vēstnieks Grieķijā un Bulgārijā. Savukārt Rīgā jaunais Polijas vēstnieks ir Jaroslavs Bratkevičs, kuŗš, pieņemot savu amatu, solījās paplašināt divpusējas attiecības un veicināt sadarbību Baltijas jūgas reģionā. Tās attiecības - varam iedomāties - gūs speciālu nozīmi, ja Polija drīzumā tiks iekļauta NATO.

Sakarā ar to gribētos minēt jaunāko ziņu no Latvijas: 20. martā, tas ir šo ceturtdienu, Rīgā ciemojās NATO

ģenerālsekretāra vietnieks aizsardzības plānošans jautājumos Antonijs Kregs. Viņam sekoja "Partnerattiecības mieram" plānošans grupas pārstāvji.

Par to, ka diplomātiskie sakari ar Poliju ir uzturēti, liecina tas, ka valsts prezidents Guntis Ulmanis pieteicis aprīļa beigās savu vizīti Polijā. Sakarā ar to poļu televīzija deva speciālu raidījumu par Latviju. Tajā Latvijas vēstnieks Mārtiņš Pērts paziņoja, ka Latvijā jau pašreiz tautiešu sastāvs 57% no iedzīvotājiem, tā tad par 2% vairāk, nekā mēs dzirdējām nesenā referātā.

Varšavu un Rīgu tagad savieno atjaunotā tiešā dzelzceļa līnija un gandrīz ikdienas lidojumi, kuŗi ir izdevīgi kanadiešiem, kas plāno ceļojumu uz Latviju. Tā nu sakari ar abām zemēm ir atvieglināti. Daudzi latvieši dodas uz Poliju tirdzniecības nolūkos, iegūstot iespēju uzlabot savus ienākumus un reizē novērot, kas notiek zemē, kuŗa uzsākusi demokratiskās pārmaiņas un brīvā tirgus saimniecību dažus gadus agrāk. Latvijā savukārt var sastapt poļu ekskursijas, kuŗas pastiprina tūristu ieplūdumu Rīgā un citās pilsētās. Tā nu varētu sacīt, ka latvieši Polijā, kaut nedaudzi, ir ievēroti un līdz šim pilda atbildīgus amatus un uztur sakarus ar savu dzimteni. Lielā kaimiņvalstī Polijā par Latviju uzzina arvien vairāk.

KORNELIJA ZARIŅA

Esmu dzimusi 1933.g. 19.decembrī Rēzeknē, skolotāju ģimenē. Pēc pamatskolas nobeigšanas Austrijā, apmeklēju Augustiniešu institūtu Offenburgā, Vācijā. Mana alma mater bakalaureātam humanitārās zinībās un maģistres gradam pedagogijā ir Toronto universitāte. Esmu studenšu korporācijas Aurora filistre.

Maizi pelnu, strādājot par padomnieci Madonna vidusskolā Ziemeļtoronto. Esmu arī saistīta pedagogijas fakultātē par praktikantu novērotāju. Privātā dzīvē esmu uzaudzīnājusi divus dēlus un vienu meitu.

LNAK padomes sekretāre. LNAK izglītības un kultūras fonda un Latvijas palīdzības un attīstības fonda valdes locekle. LNAK un LKAK valdes locekle.

ETNISKUMA SAGLABĀŠANA DAUDZKULTŪRU SABIEDRĪBĀ

(Referāts 1994.gada 27.nov. Latviešu namā)

Šinī apcerē vispirms pievērsīšos pie kultūras kā tādas: kā viņa veidojas un kādi var būt faktori, kas šo veidošanos ietekmē.

Kultūras socioloģiskā definīcija ir totālais dzīves veids, ko kāda cilvēku grupa ir izveidojusi un devusi tālāk no paaudzes uz paaudzi. Etniskums attiecas uz tādas grupas izcelsmi: no kuņienes viņa nāk, klasifikāciju: kādai rasei, valodu ģimenei vai tautas ciltskokam viņa pieder. Tās raksturībām, kā piemēram, ko velk mugurā, ko ēd un tieši kā viņas locekļi dara to, ko viņi dara.

Ja kādas sabiedriskas vides īpatnības ir pierakstāmas noteiktai grupai, tās locekļi rāda zināmas kopējas raksturības. Šīs raksturības parādās reliģiskā izpausmē kā, kur un kā lūdz Dievu, bērnu audzināšanā, piemēram, vai zīdaini sien pie dēļa, vai viņam ļauj brīvi spārdīties, un

sabiedrisko vērtību attīstīšanā, kas sākas ar ikdienas pieklājības normām. Raksturošanā jāuzmanas no šablonizēšanas, jo tāpat kā pastāv atšķirības starp grupām, tā arī pastāv atšķirības starp vienas grupas locekļiem. Visi ķīnieši nav automatiski labi matemātiķi, un visi latvieši nav gaŗi, blondi un zilacaini.

Grupa kā vienība veido zināma veida organizāciju un kontroli. Grupa nosaka, kas ir labi vai slikti, pareizi vai nepareizi, pieņemami vai nepieņemami. Grupa attiecīgi atalgo vai soda savus locekļus. Pakļaušanās grupai individam dod piederības sajūtu, kultūrālu pašapziņu un sabiedrisku, un ekonomisku atbalstu un aizsardzību.

Jebkuras cilvēku grupas sabiedriskā vide ir kompleksu notikumu serijas produkts, kur dažreiz vienkārša sagādīšanās spēlē lielu lomu. Nomadu cilts var nejauši uziet auglīgu zemi, sākt to apstrādāt un pārvērsties par zemkopjiem.

Manieres un paradumi bieži izriet no apstākļiem, kam ir maz vai nemaz sakaru ar grupas galīgo ietekmēšanu. Cars Pēteris Lielais, atgriezies no ceļojuma pa Eiropu, apcirpa galminiekiem bārdas un iespīlēja galminiekus korsetēs, bet tauta, kā tāda, dzīvoja kā dzīvojusi.

Noteiktas kontroles praktiskais pielietošanas veids var arī būt sagādīšanās. Piemēram, kontroles veids, ko pielieto spējīgs vadonis, atspoguļo viņa personīgās raksturības un aizspriedumus, kas var rezultēties valdības likumos. Šie likumi klasificē legālu un nelegālu uzvešanos, ieskaitot kultūrālās izpausmes, un liek pamatus organizētai kontroles aģentūrai, kāda savā laikā bija čeka.

No otras puses, paņēmienu, kurus kāds svētais pielieto, lai kontrolētu savas iegribas un tuvotos Dievam īpašā kalpošanas veidā, var kļūt par reliģiskas organizācijas vadlīnijām. Asīzes Franča dzīves veidam un viņa dibinātajai monachisma kultūrai vēl šodien, vairāk kā septiņi simti gadus pēc viņa nāves, ir tūkstošiem sekotāju.

Ekonomisku kontroli daļēji nosaka grupai pieejamas dabas bagātības: kā nafta, kas beigās ir ģeogrāfisks jāutājums. Citi gadījuma faktori tiek ievesti, kad vairākas etniskas kultūras saietas un brāļojas.

Kultūru neietekmē tik daudz ārējie apstākļi, kā viņas pašas kolektīvā utopiskā domāšana un plānošana kā sev sasniegt visideālākos apstākļus. Lielās reliģiskās grāmatas būvē jaunu sabiedrisko vidi. Desmit Dieva Baušļos ir izteikta dzīves veida kodifikācija un mēraukla. Jēzus Kristus mācība ir revolūcionāra un izaicinoša, jo tā pieprasa radikālas pārmaiņas savstarpējās attiecībās. Šīs dienas pasaulē valdības likumi, eksperimentālās skolu programmas, rokas grāmatas bērnu audzināšanā ir apzināti sabiedriskās vides mazo sastāvdaļu manipulācijas mēģinājumi. Vai dzīves veidu maiņas tiek labprātīgi pieņemtas vai uzspiestas, atkarājas no tā, kā rokās ir kontrole. Griešanās pie individa "atbildības sajūtas" un "sabiedriskā pienākuma apziņas" ir visbiežāk pielietota tehnika, lai panāktu sadarbosanos.

Globālās organizācijas tendences, ātrā internacionālās tirdzniecības izplatīšanās un izsmalcinātās tehnoloģijas sazināšanās metodes šinī gadu simtenī pieprasa kultūrāli un rasiski atšķirīgu grupu konstruktīvu koeksistenci. Kanada ar savu daudz kultūru likumu ir radījusi socioloģisku modeli, ko angļu ekonomē un rakstniece Barbara Ward ir nokristījusi par "pasaules pirmo internacionālo valsti".

Šis daudz kultūru likums ir pamatots uz trim principiem:

1. daudz kultūrālisms ir Kanadas pavalstniecības galvenā raksturība.
2. Katrs kanadietis var brīvi izvēlēties baudīt, papildināt un dalīties ar savu etnisko mantojumu.
3. Federālai valdībai ir pienākums veicināt daudz kultūrālismu visās nozarēs, departamentos un aģentūrās.

Pirmais princips skaidri apstiprina Kanadu kā daudz- kultūru nāciju. Tas arī atzīst visu tautību vienlīdzību un pasvītro, ka kultūrālās un rases atšķirības ir kanadiešu identitātes svarīga sastāvdaļa.

Otrs princips pasvītro personīgās izvēles brīvību, kas ir viens no demokrātijas pamatprincipiem. Tas arī katram kanadietim dod noteikšanu, cik lielā mērā viņš sevi identificē ar savas izcelsmes kultūru. Viņa etniskums tā tad atkarājas no viņa personīgās motivācijas.

Trešais princips nodrošina valdības pozitīvo lomu un atbalstu šīs kultūrāli un rasiski atšķirīgās zemes tālākajai evolūcijai.

Daudzkultūrālisma ideāls aptver sabiedriskās sadzīves vislabākās īpašības: personīgo brīvību, iecietību, taisnīgumu, savstarpēju laipnību, atbalstu un līdzjūtību. Tas noraida nesaticību, aizspriedumainību, diskrimināciju un savtību. Tā kā Kanadas daudzajām etniskajām grupām ir valodnieciskas, intelektuālas un kultūrālas saites ar visām zemēm, no praktiskā un ekonomiskā viedokļa var plaukt tirdzniecība, darba spēku izmaiņa un ieguldījumi, savukārt ceļot dzīves standartu.

Teorētiski šī ir vienreizēja vide, kur katra kultūra var sasniegt visaugstāko līmeni. Istenība nav tik rožaina. Labvēlīga sabiedriskā vide automatiski negarantē jebkuras etniski atšķirīgas grupas izdzīvošanu. Tā ir atkarīga no iekšējiem un ārējiem faktoriem.

Grupas locekļu intereses līmenis, motivācija un emocionālā nosliece, uzvešanās reportmēri, kā tradīciju kopšana, paškontrolē un pašapziņa, spēcina vai vājina grupas garīgās rezerves. Vispārēja veselība, dzimstība, paaudžu attālums no izcelsmes zemes, dzīves apstākļi, darba laiks un standarts un tas, cik grupa var atļauties ziedot līdzekļu sevis uzturēšanai ir praktiski faktori. Kanadā vēl ir viena problēma: lielā zemes platība, kuņā mazāka kultūrāla grupa var demogrāfiskas izklaides dēļ viegli zaudēt kultūras tuvību.

Sociologi ir izpētījuši, ka pati pirmā etnisku imigrantu grupa ir tā, kas kultūrāli visciešāk turas kopā. Tam par iemeslu ir kultūras "šoks", sakarā ar ienākšanu svešos apstākļos, valsts valodas neprašana un eksistences cīņā strādājot zemu atalgotos darbos. Šī ir kultūrāli visaktīvākā un devīgākā grupa, un viņa ir tā, kas ceļ savus dievnamus, dibina biedrības un savus etniskās izpausmes iestādījumus. Vietējā vide šķiet draudoša, ar kuņu uztur tikai nepieciešamu pieklājīgu kontaktu. Pirmā grupa ļoti sargā arī savus bērnus no svešiem paradumiem un dara visu iespējamo, lai viņiem dotu visaugstāko izglītību.

Nākošā paaudze ir ieaudzināta etniskās tradīcijās un tās turpina, līdztekus brīvi kustoties vietējā sabiedrībā. Šinī paaudzē sāk parādīties akultūrācija - grupas atsevišķie locekļi pielāgo citas grupas parašas, kā piemēram bērnu ķekātās iešanu Visu svēto dienas priekšvakarā.

Turpmākām paaudzēm etniskums kļūst vairāk un vairāk par sentimentālu pagātnes izpausmi. Viņas jūtas ērtāk sazinoties valsts valodā, un izcelsmes valoda tiek pielietāta tikai nepieciešamības gadījumos. Visvairāk cieš valodas rakstveida prasme un literārā izteiksme. Akultūrācija sāk graut pamatkultūras pašvērtības sajūtu un virza uz kultūrālu plaisu starp tās pašas grupas paaudzēm, abām pusēm nosodot vienai otru par stūrgalvību.

Etniskās kultūras izpausmi nelabvēlīgi iespaido arī vispārējais sabiedriskais klimats ar komerciāli radītiem centieniem un vērtībām, atsevišķās ģimenes izolāciju, kas ir bieži atšķirta no radiem, dzīves steigu, globālās informācijas pārslogojumu un pasīvo brīvā laika pavadīšanu televīzijas priekšā, uzsūcot tās radīto kultūras imitāciju.

Kā tad lai etniskumu saglabā?- Cerēt uz labu laimi nav pietiekoši. Ir metodiski jāizstrādā un jāīsteno izdzīvošanas plāns, apsverot visas iespējas, to praktiskumu un pievilcību. Ne vaimanās, ne sprediķošanā un ne kaunināšanā ir meklējams draudošajai asimilācijai pretspiediens, bet gan mazos bet daudzos un neatlaidīgos soliņos kultūras

atjaunošanā.

Pirmā un svarīgākā kultūras izpausme ir valoda. Visās etniskā grupās vispirms ir jāpievērš uzmanība tās mācīšanai, lietāšanai un kopšanai. Etniskās skoliņas dara neatvietojamu darbu. Šis darbs ir atbalstāms, neliedzot finanses vismodernāko un visefektīvāko mācības līdzekļu iegādei. Lai valoda attīstītos, tā jālietā katru dienu. Etniskās valodas lietāšana ģimenēs piešķir tai svarīgumu un taša tiltus uz plaāku sabiedrību un izcelsmes zemi. Tanī var vispareizāk arī izskaidrot tradīcijas, kas tulkojumā zaudē daudz no viņu nozīmes. Tas pats arī attiecas uz reliģisko izpausmi.

Otrs svarīgākais fokuss ir vēsture. Teīcienam: "ja tu nezini no kurienes tu nāc, tad tu nezini uz kurienu tu ej", ir liela patiesība. Pagātne dod nākotnei saknes un virzienu. Tradīcijās viņa kļūst par tautas kolektīvās atmiņas izpausmi, kas māca, tuvina un stiprina.

Pie valodas un vēstures pieder trešais svarīgais faktors: kultūras sakaru ar izcelsmes zemi nozīmīgums. Tas ir domāts pareizā veidā bez politiskas uzraudzības un vienusības. Šie sakari nav tik svarīgi pirmās paaudzes ieceļotājiem, bet gan otrai, trešai un tālākām paaudzēm, kuņas nav auguņas un veidojuņas savas tautas likteņkopībā. Ārpus tās dabīgā tālākveidošanās procesa kultūra izolācijā zaudē savas etniskās attīstīšanās spējas, apsīkst, kļūst archaiska.

Daudzkultūru sabiedrībā etniskās grupas dzīvotspēja tiek novērtēta pēc tās rosības un prestiža. Šinī sakarībā ir jāizceļ un jāpopularizē kā grupas, tā atsevišķo locekļu sasniegumi visos laukos.

Jāgādā arī, lai visās skolās un bibliotēkās būtu pieejama etniskā informācija, sākot ar Daudzkultūru ministrijas monografijām. Par to būtu jāuzņemas atbildība bērnu vecākiem. Izglītības iestādēs arī jāīerosina un jāpiedalās daudzkultūru sarīkojumos ar priekšnesumiem un eksponātiem. Universitātēs jācenšas dibināt etniskas katedras, dot

stipendijas doktorandiem etniskas kultūras laukā un panākt valodas un vēstures kursu akreditāciju. Kultūras reklāmai ir jāklūst par katra individa sirdslietu. Ķēde ir tik stipra, cik tās vājākais loceklis!

JĀNIS MEŽAKS

Dzimis 1923.g. 21. janvārī Sāvienas pagastā. 1943.g. beidzis Rēzeknes valsts skolotāju institūtu. Latviešu skolā strādājis Vācijā no 1946. līdz 1949. gadam. Studējis vēsturi Toronto universitātē un 1963.g. ieguvis maģistra gradu. Kopš tā gada strādājis Ontario provinces archīvā līdz 1988. gadam. No 1951. gada vadījis LNAK Izglītības nozari. Strādā par vēstures skolotāju TLTA neklāties skolā. No 1989. g. līdz 1993.g. ir LNAK padomes priekšsēdis. 1993. g. ievēlēts par LNAK goda dalībnieku. PBLA kultūras fonda goda balva 1993. gadā. LNAK izglītības un kultūras fonda valdes priekšsēdis. D.V. C.V. kultūras noz. referents un D.V. C.V. pārst. vēstures mācību grāmatu komisijā. Latviešu kreditsabiedrības Toronto - Hamiltonā valdes vicepriekšsēdis. LNAK archivārs. Latvijas Brīvības fonda vicepriekšsēdis Kanadā.

LATVIEŠU SKOLAS - TAUTAS CERĪBA

Tematu apskatīsim atziņas - šodienas ziediem un nākotnes sēklām ir vakardienas saknes - gaismā. Visām cilvēciskām parādībām ir savi cēloņi un sekas, jo sevišķi audzināšanā.

Diemžēl, Latvijas valsts satversmē nebija un nav arī tagad pieminēts Dieva vārds. Dievs nav pieminēts arī jaunajā uzskatu sistēmā jeb koncepcijā par Latvijas izglītību.

Nav vairs vajadzīgs stāstīt par negatīvām sadzīves parādībām tagad mūsu dzimtenē, kam pamatā ir lielas iedzīvotāju daļas dzīves ziņā reliģisku, morālu un ētisku atziņu trūkums. Tās ir vairāku paaudžu dzīves un komūnistu ideoloģijas audzināšanas sekas.

Ja mēs zinām, kas notiek mūsu dzimtenē, un kāpēc tas tā ir, tad jāmeklē ceļi un līdzekļi, kā atkal visu par labu griezt. Ir maz iespēju mainīt pieaugušu, nobriedušu cilvēku domāšanu, uzskatus un darbību. Tas ir audzināšanas uzdevums, kuŗa lielākie panākumi ir bērnībā un jaunībā, skolas

vecumā. Tādēļ arī mēs lielākās cerības liekam uz latviešu skolām, uz nākamām paaudzēm.

Ka tādām cerībām ir pamats, par to liecina kā mūsu, tā arī cittautu pagātnes pieredze. Savā laikā modernās Vācijas apvienotājs Otto Bismarks esot teicis, ka Vācijas atdzimšanas un panākumu pamatā esot 19. g.s. pirmās puses Prūsijas skolas.

Mūsu Tautas atmodas laikmeta lielākais dzejnieks Auseklis, kas atdzejojis arī Šillera dzejoli "Pie tēvu zemes dārgās ķeries klāt", pirms vairāk nekā 100 gadiem rakstīja:

*Ja cerēt gribi, draugs, uz brīvību
Un sīkstu, nemirstīgu tautību,
Tad noej klausīt latvju skolas sienās,
Kā jauno audzi māca šinīs dienās.
Ja dzirdi šādus vārdus: tēvija,
Un mīļā, dārgā, svētā Latvija,
Tad cerēt vari gan uz brīvību!*

Viņš pats bija skolotājs, viņam bija sekotāji, viņu sētā sēkla dīga, auga un krāšņi uzziedēja 1918. gada 18. novembrī. Tālāk nākamajos 21 gados, Latvijas brīvības gados, turpinājās latvisko skolu darbs, kuŗa svētību ir saņēmusi mūsu paaudze. Par brīvo latviešu skolu svētību mūsu tautai un panākumiem liecina tālākie notikumi. Par to liecina mūsu vīru un dēlu varonīgā cīņa par savu zemi un tautu pret komunistiskajiem iebrucējiem. Par to liecina mūsu izturība jau 50 gadus svešumā.

Bet - kaut arī zinām, kas un kā darāms, uzdevums nav viegls. To smagu padara iepriekšējo okupācijas gadu sekas. Latviešu skolu sistēma tika pilnīgi noārdīta. Arī skolotāju zaudējumi bija ļoti lieli. Vienai daļai agrāko skolotāju stingrā uzraudzībā ļāva strādāt, bet steidzami nācās sagatavot daudz jaunu skolotāju. Skolu audzināšanas uzdevums bija izaudzināt jaunos "padomju cilvēkus".

Mums ar prieku jāatzīst, ka šo uzdevumu latviešu skolas tomēr veica slikti. Tam pamatā jau bija pats bezjē-

dzīgais uzdevums, bet arī vienas daļas skolotāju un vecāku, kaut arī slēptais, latviskums. To apliecināja jaunā, tā sauktā, Trešā atmoda un 1991. gada janvāra barikāžu dienas. Nacionālā zemdega nebija izdzisusi, tā uzliesmoja no jauna, bet šī sistēma tomēr nodarīja daudz posta mūsu tautas psīchei, kuŗas sekas mēs redzam un jūtam vēl tagad.

Bet kā ir ar Latvijas skolu sistēmas atjaunošanu? Kā ir ar tās saknēm?--

Vispirms, Latvijas skolās vairs nestrādā neviens no brīvības laika skolotājiem. Pēdējā skolotāju institūta izlaiduma absolventi un LU beidzēji pirms 1945. gada jau visi ir pensionāri. Arvien mazāk paliek arī vecvecāku, kas uzauguši brīvajā Latvijā.

Tagadējie skolotāji, ministri un Izglītības ministrijas darbinieki ir visi, piedodiet par apzīmējumu, padomju sistēmas "produkts" jeb pareizāk - tās upuŗi. Gribas ticēt, ka viņu lielākā daļa ir labi cilvēki, pat labi latvieši, bet dzīve un audzināšanas sistēma, kuŗai viņi bija pakļauti, diemžēl, ir uzspiedusi savu zīmogu. Daudzi vēl īsteni nav atraduši savas saknes.

Ir jāuzceļ jauna izglītības sistēma. Nu jau trīs, četrus gadus izglītības darbinieki tai meklē ārzemju "modeļus", aizmirsdami vispirms iepazīties ar brīvās Latvijas skolu sistēmu, ņemot no tās, kas ir tas labākais un vēl tagad derīgs. Ir aizdomas, ka daļa bijušo izglītības darbinieku jaunuzbūvi pat kavē. Paveikts ir ļoti maz. Pēc vairāk nekā trīs ar pus gadiem vēl nav jaunā izglītības likuma. Jaunajā izglītības koncepcijā nav pietiekama uzsvara uz ētiski - morālo un nacionālo audzināšanu. Izglītības ministrija un Saeima nevar izšķirties par ticības mācības iekļaušanu skolu programmās.

Viena daļa padomju laikā izglītoto skolotāju nav pārliecināti un sagatavoti šim uzdevumam. Ja arī mēs zinām, kas būtu jādara Latvijas skolās, liekam cerības uz nākamo pa-

audzi, vai jau šīs paaudzes skolotāji varēs veikt viņiem uzticēto uzdevumu? Liekas, ka mums ir jābūt pacietīgiem; tam būs vajadzīgs vairāk laika nekā mēs domājam.

Tie nu būtu garīgie pamatnosacījumi, bet kā ir ar Latvijas skolu materiālajiem pamatiem?--

Visu padomju laiku skolotāju atalgojums, salīdzinot ar citām profesijām, bija zems. Tāds tas ir vēl tagad. Tas bija viens no iemesliem, kaut arī ne vienīgais, mūsu dzimtenē līdz šim nepiedzīvotam skolotāju streikam. Tikpat lielā mērā skolotāji ir neapmierināti ar skolu sistēmas nesakārtotību un skolu materiālās bāzes sabrukumu.

1995. gadā valsts budžetā izglītībai paredzēti Ls 108.821.880 jeb 11,1% no tā. Ontario provincē proporcionāli ir 3 reizes vairāk. Kaut arī daļa līdzekļu skolu uzturēšanai jādod arī pašvaldībām, tām trūkst līdzekļu. Tādēļ trūkst naudas skolu remontiem, apkurināšanai, vispār to uzturēšanai. Daļu remontu vietējie iedzīvotāji varētu veikt arī talku ceļā, bet tādai brīvprātībai cilvēki nav audzināti; visu gaida "no augšas".

Sevišķi bēdīgs stāvoklis ir laukos vecākiem un bērniem. Pirms apmēram 20 gadiem mazākie pagasti tika pievienoti lielākiem kaimiņiem, piem., Sāvienu pievienoja Ļaudonai, Vējavu - Jumurdai. Šo mazo pagastu skolas slēdza. Rezultātā šo pagastu bērniem uz skolu bija jābrauc pat līdz 15 km. Skolu autobusu nekad nav bijis, bet kamēr bija regulāra vietējā autobusu satiksme, bērni uz skolu tika. Tagad šo vietējo autobusu vairs nav. Labākā gadījumā tālīnie skolēni var dzīvot skolas internātā, bet vai 7-gadīgam bērnam tas ir labākais? Tādēļ šie bērni ir spiesti dzīvot pie radiem kādā pilsētā, ja tāda iespēja ir, un iet skolā tur, vai arī uz skolu neiet. Lauku cilvēki arī ir mazturīgāki, tur tagad lielāks bezdarbs; bērniem nav silta apģērba un apavu. Arī šie bērni ir spiesti palikt mājā. Vajadzētu atjaunot slēgtās vietējās skolas, bet tas netiek darīts.

Skolotāji prasa nevien lielākas algas un taisnīgu kvalifi-

kācijas noteikšanu, bet arī vispār skolu struktūras sakārtošanu. Jāatgādina, ka Birkava laikā valdība bija noteikusi, ka visiem skolotājiem, neņemot vērā nostrādātos gadus, darba izdienu skaitīs tikai no 1991. gada. Paldies Dievam, tagad šis absurda lēmums ir atcelts.

Parastākais skolu tips arvien vēl ir, tā saucamā, vidusskola, t.i., pamatskola un vidusskola jeb ģimnazija kopā -- no 1. līdz 12. klasei.

Ir grūti salīdzināt statistiski skolu stāvokli Latvijā trīsdemito gadu beigās ar tagadējo, jo tika lietoti atšķirīgi standarti un metodes, kā arī skolu sistēmas ir dažādas. Tomēr mēģināsim!

1939. gadā Latvijā darbojās 2059 mācību iestādes (latviešu un cittautiešu), kurās 13.357 skolotāji mācīja 285.222 skolēnus. Skolotāju - skolēnu proporcija: 1:21.

1991./92. māc. g. Latvijā bija 581 latviešu skola, 154.216 skolēni, 16.007 skolotāji. Skolotāju - skolēnu proporcija: 1:10.

1937./38. māc. g. man pieejamā statistikā dati par latviešu skolēniem bija pieejami tikai par tautskolām, t.i., no 1. līdz 6. klasei. 1500 latviešu tautskolas, 183.341 skolēns, 6.850 skolotāji (1936./37.g. dati). Tātad, skolotāju - skolēnu proporcija bija: 1:25. Jāievēro, ka 1937./38. māc. g. skaitļi ir tikai par tautskolām, bet 1991./92. māc. g. par abām (tautskolām un vidusskolām); pamatskolās vienmēr ir vairāk skolēnu uz 1 skolotāju. Interesanti, ka skolēnu skaits latviešu skolās no 1991. līdz 1993. gadam pieaudzis par 32.837, no 154.216 uz 187.053. Vai nu latvieši, kas agrāk gājuši krievu skolās, pārnākuši uz latviešu skolām vai arī daļa krievu bērnu sākuši iet latviešu skolās. Iespējams, ka notikušas abas lietas.

1991./92. māc. g. latviešu vidusskolu statistika rāda šādu skolotāju - skolēnu proporciju:

lielās pilsētās (Rīgā, Liepājā) caurmērā	1:14,
mazās pilsētās	1:12,
pagastos	1:9

No šiem skaitļiem redzams, ka tagad Latvijā katram skolotājam ir tikai puse no brīvās Latvijas laika skolniekiem, resp., pie tā paša skolēnu skaita tagad ir divreiz vairāk skolotāju.

Salīdzinājumam Ontario provincē 1992./93. māc. gadā bija šādi skaitļi: pamatskolās un vidusskolās kopā 2.015.458 skolēni, 119.706 skolotāji. Skolotāju - skolēnu proporcija 1:17.

1995. gada Latvijas budžetā izglītībai ir paredzēti 108.821.880 latī. Pagājušā māc. gadā bija 327.745 skolēni (latvieši un cittautieši); tātad Ls 332 uz vienu skolēnu. Klāt ir jāpieskaita pašvaldību dotā daļa, bet par to man nav datu.

Ja 1939. gadā skolēnu skaits bija dubultojies, salīdzinot to ar 1914. gadu, tas rāda nacionālās valsts lielo nozīmi tautas izglītības celšanā.

Nacionālā izglītības sistēma tika sagrauta. Tā ir jāatjauno, paraugu ņemot no brīvās Latvijas skolām. Tas ir liels un svarīgs uzdevums, kuŗa veikšanai ir vajadzīgas zināšanas, bet vēl vairāk pārliecība par tās vajadzību un apņēmība to darīt.

Visiem jāņem vērā nesenā skolotāju streika laikā (21. 12. 94.) Latvijas Zemnieku Savienības aicinājums:

"...turēt svētu jaunā cilvēka izglītošanas un audzināšanas misiju kā vienīgo mūsu tautas izdzīvošanas un Latvijas valsts pastāvēšanas garantu."

Sargāsim savas saknes!

Toronto 1995. g. 18. janvārī

Norāde: Statistika iegūta no šiem avotiem:

- a) "Latvju Enciklopēdija". red. Arveds Švābe, 9. grāmata. 827-832 lpp. Apgāds Trīs Zvaigznes, Stokholmā, 1951.
- b) "Izglītības sistēmas statistika un skolu titulsaraksti, 1991./92." LR Izglītības ministrija, Rīgā, 1991.

EDGARS KIRŠS

Dzimis 1956.g. Toronto. Beidzis Howe militāro vidusskolu (Howe, Ind.) un iestājies College Militaire de St. Jean, Quebec. Pārgājis uz Toronto Universitātes vēstures fakultāti. Beidzis TLB Sestdienas skolu, sastāvējis Latviešu skautu organizācijā, TLB deju kopā "Diždancis" un četrās "2x2" nometnēs. 11 gadus vēstures skolotājs TLTA ģimnazijā, 13 gadus TLB Sestdienas skolā un 9 gadus Gar ezera vasaras vidusskolā. TLTA ģimnazijas direktors 1996./97. mācību gadā. Bijis sekretārs Baltijas tautu federācijas valdē.

Referāti par vēstures un audzināšanas temām publicēti TLB publikācijās. Apbalvojumi: TLB Sestdienas skolas labvēļa nozīmes sudrabā un zeltā. PBLA kultūras fonda Atzinības raksts izglītības nozarē 1991. gadā.

LATVISKAIS PIENĀKUMS NĀKOTNES SKATĪJUMĀ (Referāts 1997.g. 23. martā)

Mēs visi ļoti labi zinām, kopš 1991. un it sevišķi 1993. gada, latviešu pasaule ir pavisam mainījusies. Visi notikumi un šis laikmets vispārīgi man atgādina Amerikas revolūcijas beigas un dziesmu, ko angļu kaŗavīri dziedāja un spēlēja, sevišķi zaudējuši Yorktown kauju un noliekot savus ieročus pie amerikāņu kaŗavīru kājām.- Viņi, iznākot no cietokšņa, spēlēja "The World Turned Upside Down". Es nezinu kā jums, bet tā dziesma vismaz man izsaka visu, kad es skatos uz mūsu jauno latviešu pasauli.

Es labi atceros, ko mans tēvs teica 1991. gadā, redzēdams kas notiek Latvijā. Viņš vienmēr bija gribējis un cerējis to redzēt un piedzīvot - bet stāvoklis austrumos viņam, vēsturiski un politiski, izlikās it kā iekalts klintī . . . cietā akmenī!

Es domāju, ka no mums visi arī tā jutās. Mēs neviens nebeidzām ticēt, ka šī diena pienāks, bet no mums tie, kas pazina Latvijas un vispārējo Eiropas un pasaules vēsturi,

neredzēja vai mums bija grūtības saredzēt reālu iespēju, vai izeju Latvijai tuvā nākotnē. Es atceros, kad sāku pētīt Latvijas vēsturi, tā galvenā lieta, ko es meklēju, bija "cerība", kādu vēstures piemēru, kas man parādītu, ka Latvija atkal būs brīva. Es varēju salīdzināt Latviju 1990. un 1918. gadā. Tanī laikā Latvijai nebija ne naudas, ne kaļaspēka . . . nekā, bet bija divi lieli ienaidnieki: Vācija un Padomju Savienība. Mēs zinām, pasaule bija pavisam citādāka 1918. gadā nekā 1990. gadā. Tomēr, es turpināju meklēt, bet man jāatzīstas, ka es neatradu nekā, kas mani sagatavotu pārmaiņām Latvijas stāvoklī tuvā nākotnē.

Mums ir jāatceras, ka "tuvā nākotone" plašā vēstures skatījumā varētu nozīmēt simts, divsimt vai trīsimt gadus. Plašā vēstures skatījumā viens, divi vai trīs gadsimteni parādās ļoti mazā nodaļā kādā vēstures grāmatā (jo mēs runājam par tūkstošiem un tūkstošiem gadiem) . . .bet mūsu dzīvēs tas nozīmē daudz vairāk. Mani mazbērni lasīs par Krievijas imperiju, Padomju savienību, kas pastāvēja 70 gadus. Tā tiks salīdzināta ar Romas imperiju un citām. Tā parādīsies kā ļoti īsa un pat nesvarīga plašā vēstures skatījumā . . . Bet mēs atkal zinām, ka tā nav taisnība, jo mūsu dzīvēs tas ir nozīmējis daudz vairāk.

Es visu to minu tikai kā ievadu manam šodienas tematam **par mūsu latvisko pienākumu nākotnē**. Es labi zinu, ka visas šīs lietas ir iemesli, kāpēc mēs vēlamies referātu ar šo temu par **pienākumu, nākotni**. Mūsu skats automātiski pagriežas uz Latvijas pusi. Tā ir ļoti saprotama un dabiska lieta. Mēs visi esam gaidījuši uz šo brīdi ilgu laiku. Mana un jaunākās paaudzes, kas nepazīna brīvo Latviju, par to daudz ir dzirdējušas skolās, no vecākiem un vecvecākiem. Mēs redzam tagad iespējas, cerību, vispārīgi gaišāku nākotni brīvā Latvijā. Dabiski, ka mūsu skats, enerģija, visa mūsu uzmanība tiek mērķēta uz Latvijas pusi.

Šis laika posms man ļoti atgādina Latviju starp 1920.

un 1922. gadu, kad Satversmes sapulce izstrādāja Latvijas republikas satversmi. Sapulces deputāti kā paraugu ņēma vairāku valstu satversmes. No tām paņēma to, kas Latvijai likās vajadzīgs. Galvenais, ka viņiem tomēr bija fakts, ka Latvija 628 gadus bija atradusies zem svešām varām: zem vāciešiem (un vācu muižniekiem), poļiem, zviedriem un krieviem. 1920. gadā deputātiem bija iespēja visu izbeigt un iesākt (ne kā latvieši to pazina zviedru laikos) bet īstus "ziedu laikus" brīvā Latvijā. Šis "taisnības motīvs" agrār-reformā, satversmes izstrādāšanā un citur bija saprotama un laba lieta. Mūsu satversmi Eiropas valstis uzskatīja kā vienu no visdemokratiskākajām un visliberālākajām visā pasaulē. Katram latvietim, kam nekad nebija iespēja piedalīties valsts dzīvē, tagad būs teikšana.

Mēs visi zinām, ka mūsu satversme un it sevišķi vēlēšanas likumi, un proporcionālās vēlēšanas rada daudzas problēmas valsts dzīvē. Katrs Latvijas pilsonis, kas varēja savākt 100 parakstus, varēja iesniegt sarakstu Saeimas vēlēšanā. Tie, kuŗi varēja savākt caurmērā 4,000 balsis, Latvijā arī ieguva vienu deputātu Saeimā . . . un tādas partijas un grupas bija diezgan daudz . . . 21, 24 un 26 partijas mūsu parlamentā. Tas traucēja valsts darbu, un bija vairāki atrisinājumi: satversmes grozījuma projekti, Kārļa Ulmaņa apvērsums, runa par politisko bloku nodibināšanos Saeimā, u.t.t. Galvenais bija, ka deputāti nekādā ziņā nedomāja un negribēja šādu lietu iesākt.

Iemesls tam, kāpēc es to minu, ir liela līdzība ar tagadējiem notikumiem. Ar vienu roku mēs darām kaut ko ļoti vajadzīgu, labu un saprotamu . . . bet ar otru roku mēs esam aizmirsuši lietas un varbūt mēs neredzam to sekas nākotnē. Kamēr mēs esam pievērsuši mūsu uzmanību Latvijai, mēs esam aizmirsuši mūsu dzīvi šeit. Ja mēs runājam par mūsu vecākām paaudzēm (un šeit es ieskaitu pats sevi un manus laika biedrus), tad tā nav tik svarīga lieta. Neviena no jums

pēdējos 50 gadus nestrādāja latviešu skolās, baznīcās, Daugavas vanagos, skautos un gaidās, un visur citur tikai tāpēc, ka jūs sagaidījāt kaut kādu medāli vai citu blēmbu, kad Latvija atkal būs brīva. Neviena no jums nedarīja tās lietas tamdēļ. Jūs darījāt to latvietības, tēvzemes mīlestības un Latvijas dēļ! Ja tagad jums piešķir Trīszvaigžņu ordeni vai ko citu, vai kādu amatu šodienas Latvijā- tā nav svarīga lieta, tas nav jūsu nopelns. Jūsu nopelns, pareizāk teikt, jūsu gods un nākotnes slava, ir fakts, ka mēs varam apskatīt pasaules karti un redzēt brīvu Latviju . . . kad pasaule runā par Apvienotām nācijām, tad tanīs sēž un piedalās mūsu Latvijas pārstāvis. Olimpiādē mēs varam redzēt sportistus no Latvijas. . . visas šīs lietas ir jūsu nopelns. Kad jūs visas šīs lietas redzat, jūs zināt, ka tie ir jūsu panākumi. Tas ir daudz svarīgāks par kādu trofeju.

Mums šeit, Kanadā un Amerikā, Austrālijā . . . ārpus Latvijas, tomēr ir grupa, ko, manuprāt, mēs esam aizmirsuši, un tā ir svarīga lieta . . . un tie ir mūsu jaunieši.

PIENĀKUMS. Tas ir mans temats šodien bet arī vārds, ar ko es uzaugu. Es neatceros, ka es to būtu dzirdējis mājās no maniem vecākiem ļoti bieži (viņi laikam uzticējās, sagādājuši man tās iespējas, ka es pats atradīšu savu latvietību un pats izšķiršos par pareizo ceļu), bet es to ļoti bieži dzirdēju latviešu skolā un citur latviešu sabiedrībā. Mūsu pienākums bija runāt latviski, uzturēt mūsu latvietību, izaugt par kārtīgiem latviešu bērniem . . . un kas bija tas iemesls? Tas iemesls (un to mēs arī bieži dzirdējām) bija, ka mēs esam **Latvijas nākotne!** Bez jauniešiem Latvija pazudīs!

Man šodien ir tāda sajūta, ka tā nākotne ir pienākusi un ka tagad mūsu jaunieši nav vajadzīgi. Es esmu runājis tieši par šo ar vairākiem jauniešiem un tā doma, kas bieži tiek pacelta, ir, ka viņi jūtas vairāk vai mazāk izmantoti. Kad es

augu, visām demonstrācijām pret Padomju Savienību (un tādu bija daudz, lai gan tas izliekas tik ilgi atpakaļ) bija obligāti jābūt vairāk bērnu un jauniešu. Kamdēļ? Presei tas ļoti patika un tas pasaulei parādīja, ka mūsu latvietība turpināsies un ka tā nav atrodama tikai starp cilvēkiem, kas dzima un auga brīvā Latvijā. Ļoti svarīga ir ģimnazijas un gaidu un skautu piedalīšanās 18. novembra aktā, ko daudzus gadus noturēja Universitātes aulā. Šogad, pirmo reizi, kad mēs ieradāmies, mums nebija rezervētas vietas. Kad es prasīju akta vadītājam par mūsu vietām, man pateica, ka neviena skola viņiem nebija pieteikusies un tamdēļ nebija rezervētas vietas. Cik gadus, un man būtu jāprasa Slavieša kundzei, ģimnazija ir tanī aktā piedalījusies? Vismaz 30 gadus, ja ne tuvāk 40. Pateicoties vienam no ģimnazijas lielākiem draugiem un darbiniekiem, Treimaņa kungam, mums vietas tika atrastas . . . bet kāds iespaids paliek mūsu jauniešiem?

Pēdējos gados, tieši kad mūsu sabiedrības uzmanība ir pagriezta Latvijas virzienā, mūsu aktīvo jauniešu skaits vairākās organizācijās un skolās ir sācis pieaugt. Ja es jums prasītu, cik ģimnazisti mācās TLTA ģimnazijā (tieši šeit, Latviešu namā piektdienas vakaros), es nezinu, cik no jums man varētu pateikt pareizo skaitu. Ilgus gadus ģimnazistu skaits bija divdesmitos (caurmērā 25). Šogad mums ir gandrīz 50 ģimnazisti (un ja es pareizi rēķinu - tie, kas nobeigs, un tie, kas sāks pirmo klasi), mums nākamā mācības gadā būs pie 60-, ja ne mazliet vairāk. Es kādreiz jokojos ar jauniešiem (vismaz viņi to uzskata kā joku) un saku, ka mans mērķis ir ģimnazistu skaitu dabūt uz simts. Tie jaunieši mūsu sabiedrībā ir, mums ir tikai jāprot viņus iesaistīt mūsu dzīvē. Jo vairāk apmeklēs ģimnaziju, jo vairāk gribēs nākt u.t.t. Tieši tagad ir laiks, kad mums vajadzētu atbalstu, palīdzību un vissvarīgāk uzmanību.

Es saprotu, ka notikumi Latvijā nozīmē mūsu fokus,

vismaz sakarā ar jauniešiem, ir mainījies un vajadzētu mainīties. Mūsu mērķis nav vairs vienkārši uzturēt latvietību kādai nezināmai nākotnei. Tā nākotne ir pienākusi. Mums jāatrod jaunas vadlīnijas sakarā ar jauniešiem, ne viņus pilnīgi aizmirst!

Katram bērnam un jauniešim pienāk dzīvē brīdis, kad viņi paši izšķiras ko darīt ar latvietību. Daudzi tanī kritiskā brīdī izšķīrās to neturpināt un pazūd no mūsu vidus, kamēr citi turpina savu veidošanos, un mēs viņus redzam latviešu sabiedrības sanāksmēs, kā mēs to redzam šodien.

Es aizmirsu apskatīt vārdu "izšķirties" vārdnīcā, bet es vienmēr to esmu sapratis, ka cilvēks izšķiras starp 2 vai 3 (vai vairāk) ceļiem vai iespējām. Ja tev ir tikai viens virziens kuņā iet, vai viena izvēle, vai viena iespēja . . . tad tur nav nekādas izšķiršanās. Kāds cits ir izšķīries priekš tevis jau ilgu laiku pirms tam. Tā mums diemžēl arī ir bijis ar vairākiem vecākiem (manos gados it sevišķi), kas vairāku iemeslu dēļ (negribas ieskaitīt slinkumu kā vienu no tiem, bet ja mēs atklāti šodien runājam, tad ir jāatzīstas, ka daudziem bija vieglāk ar bērniem sākt vienmēr runāt angļiski nekā cīnīties latviski) pazuda no latviešu vidus. Tie vecāki izšķīrās priekš saviem bērniem un atņēma tiem to iespēju. Manās acīs tas nav pareizi.

Mūsu jaunam sabiedriskam mērķim vajadzētu būt: dot visiem latviešu bērniem iespēju pašiem izšķirties. Mums vajadzētu nodot viņiem visu, ko mēs jūtam sirdīs par Latviju (par Latvijas kultūru, vēsturi, mūziku, ticību . . . visu!) un ļaut viņiem tad iepazīt un izšķirties. Ja kāds jauniešs izšķiras aiziet, vismaz mēs esam viņiem devuši iespēju to apskatīt. Vienmēr paliek iespēja, ka viņš vai viņa atnāks atpakaļ. Ja mūsu jauniešiem nav šis latvietības pamats, tad mēs esam tie zaudētāji, bet vēl svarīgāk, zaudētāji esam mēs un viņi.

Šinī veidā mēs arī palīdzam Latvijai. Tie jaunieši,

kuņiem mēs esam devuši šo pamatu, varbūt vēlāk strādās, dzīvos un audzinās ģimenes mūsu Latvijā vai veiks darbus tās labā, un tas tikai nāks mums visiem par labu.

Mūsu lielākā problēma (un šeit es runāju par latviešiem) ir, ka mēs esam tik mazā skaitā. Visas tās problēmas, kas citām lielākām tautām varbūt ir nepatīkamas un kaitinošas, mums, latviešiem, ir daudz svarīgākas un draudošākas. Kad es dzirdu uz ielas, ka kāds kanadietis nopūšas un saka: "Ko no tiem jauniešiem var sagaidīt"- Es neuztraucos, jo Kanādā ir 25 miljoni un Amerikā ir 250 miljoni cilvēku. Jā tiešām ir tādi jaunieši, no kā neko nevar sagaidīt. Šīm tautām ir 10 citi jaunieši, no kā var sagaidīt labas lietas. Mums, latviešiem, tomēr tā nav. Mēs nedrīkstam dusmoties un uzdot šo cīņu. Katrs mūsu jauniešs ir vērtīgs, un mums nepārtraukti jāpiestrādā pie viņu veidošanas. Mēs nevaram atļauties to "generation gap", kas katrā paaudzē parādās. Mums ir jāuzticas un jādod mūsu jauniešiem iespēju piedalīties mūsu sabiedriskā dzīvē.

Mēs visi, kas piedalījāmies šogad Slavieša kundzes jubilejā, redzējām dažādas organizācijas, jaunieši un citi apsveica Slavieša kundzi par viņas lielo darbu. Mūsu acīs Slavieša kundze tiešām ir bijusi ģimnazijas un latviskās izglītības sirds un dvēsele šeit, Toronto. Bet es vienmēr atcerēšos Slavieša kundzi arī citu iemeslu dēļ, jo viņa bija pirmā, kas tiešām deva jauniešiem iespēju augt un uzņemties atbildību. Slavieša kundze nodomāja, ka bija pienācis laiks iet prom no ģimnazijas un vadību nodeva Paulim Legzdīnam. Pirms tam Slavieša kundze arī mani aicināja nākt uz ģimnazijs par skolotāju. Viņa laikam redzēja kaut ko, ko es pats nezināju, jo šis ir mans 10. gads ģimnazijā, 12. sestdienas skolā un 8. Garezerā. . . Bet Slavieša kundze, diemžēl, bija viena no nedaudzām, kas tā domāja, un rezultāts bija, ka daudzi no manas paaudzes nedabūja iespēju piedalīties.

Es vēl šodien bieži dzirdu, ka organizācijās vadību būtu ar mieru nodot kādiem jauniešiem, bet diemžēl tādu jauniešu nav. Tādi jaunieši ir, bet mēs viņus aizbaidām prom. Mēs bieži pieprasām nereālu valodas līmeni no viņiem, nereālu stāju . . . aizmirstot, ka viņi tomēr ir dzimuši un auguši šeit. Ja mums ir tie jaunieši, kas grib strādāt mūsu organizācijās un turpināt darbību, mums ir jādod iespēja. Mums, varbūt, kādreiz ir jākož vaigā un jāklusē, kad mēs dzirdam nepareizu valodu, bet labāk klusēt un gaidīt, ka viņi iemācīsies, nekā uzbrukt, kritizēt un aizbaidīt viņus projām.

Manuprāt mēs esam pienākuši pie kritiska brīža mūsu dzīvē šeit. Latvijai vajag mūsu palīdzību (apstākļi tur ir tiešām briesmīgi, it sevišķi bērniem un pensionāriem), bet mūsu jauniešiem arī vajag mūsu atbalstu un uzmanību. Visām organizācijām vajag finansiālo atbalstu, bet šinī gadījumā es domāju, ka mūsu jauniešiem vajag vēl vairāk **uzmanības**. Viņiem vajag to sajūtu, ka sabiedrība redz, ko viņi dara, jūtas lepni un par to priecājas. Mūsu jauniešiem ir daudz vieglāk pazust no mūsu vidus nekā turpināt latvietību. Daudz vairāk ir tā, kas viņus viļina projām nekā piesaista. Mūsu pienākums ir darīt visu, lai viņi izšķīras palikt. Mēs varam atbalstīt teātrus (un jūs redzējāt šogad sestdienas skolas un ģimnazijas izrādes, jūs zināt, cik labas tās bija).

Pirms dažiem gadiem es runāju kādā sestdienas skolas aktā un prasīju, lai bērni viens pret otru pagriežas un apskatās. Es viņiem stāstīju, ka tieši viņi, kādi viņi izskatās tanī brīdī, nevarētu būt vērtīgāki Latvijai pat ja viņi būtu iztaisīti no zelta. Kāpēc? Jo tā bija mūsu nākotne . . . bet vēl svarīgāk, mūsu jaunieši turpina būt mūsu nākotne. To mēs nedrīkstam aizmirst.

LOLITA GULBE

Piedzimu Jelgavā, Karolīnes un Rūdolfa Rozes ģimenē pirmais bērns, drīz sekoja brālis Andrejs. Latvija bija brīva un skaista un sakarā ar tēva darbu, man bija iespēja redzēt dažādas Latvijas pilsētas. Vasaras vienmēr pavadījām pie radiem Koknesē pie Daugavas vai Jēkabniekos, Zemgalē. Rēzeknē sāku bērnu dārzu, bet par savu skolu uzskatu Dārtas pamatskolu Jelgavā, ko vajadzēja atstāt nepabeigtu - bija kājām jāno-
staigā aiz bēgļu vagona no Vecumniekiem līdz Liepājai. Vācijā bijām pie Ziemeļjūras - Huzumā un Flensburgā, kur sāku ģimnaziju. 1949. gadā ar māti un brāli izceļoju uz Kanadu, kur tēvs jau bija savu līguma gadu nostrādājis.

Dejoju Diždancī, turpināju izglītību, strādāju apdrošināšanas birojā, un šinī darbā strādāju vēl šodien. 1964. gadā apprecējos ar Valdi Gulbi, un mūsu ģimenē ir trīs bērni un četri mazbērni. Esmu TLB biedre, kādu laiku rosīgi darbojos Dāmu komitejā. Tagad esmu Kanadas preses kopas valdē, LARA'S un PEN kluba biedre.

Rakstīt sāku jau agrā jaunībā, publicēties tikai ar 1975. gadu, jo nebiju domājusi, ka gribu savu sirdi un jūtas atklāt citiem. Vēlāk - iedrošinājos un 1981. gadā iznāca pirmā dzejoļu grāmata "Jāiztur", 1985. gadā dzejoļu krājums "Varbūt es esmu mežs" un 1991. g. dzejoļu krājums "Gredzena acs". Šīs grāmatas iznāca Toronto DV apgādā. 1996. g. 3. sep. - taisni mana tēva dzimšanas dienā, iznāca dzejoļu krājums "Gājputns" Rīgā, par ko saņēmu PBLA Atzinības rakstu 1997.g.

TĀS LIELĀS SĀPES pieminot manu tēvu Rūdolfu Rozi

Tās lielās sāpes, kas neatstājas, kas ikdienā līdzī nāk un no kurām izbēgt nevar, ir trimdinieka dzimtenes ilgas. Par tām nerunāja, bet viņas nesa dienu no dienas un visskaļāk tās bija izteiktas dziedot Latvijas himnu - ar kādu spēku un pārliecību skanēja Dievs, svētī Latviju! Un kaut kas atbalsojās arī trimdinieku bērnos, nākošā paaudzē. Mūsu vecāki nebeidza cerēt, ka varbūt kādreiz . . .

"Lai mums visiem būtu viena kopēja apziņa un pārliecība, ka no latviešu zemes cēlies un izaudzis, un nesaraujamām saitēm ar Māti Latviju siets, es ticu, ka nekur citur manas gaitas nebūs tik raženas, mans darbs tik svētīgs nedz arī maize tik sātīga, kā manā tēvu zemē, jo tikai tur - brīvā latviešu tautā un neatkarīgā Latvijas valstī - es apziņos savas dzīves piepildījumu, labklājību un laimi. Tāda vīzija lai mums allaž ir gara acu priekšā, taču to turēdami, lai neaizmirstam ikdienas bargo īstenību, bet sakostiem zobiem ciešam kas jācieš, lai par spīti saviem ienaidniekiem nevaicām bet parādām visiem, kas mūs redz un dzird, ka esam īsta latviešu koka, ko nekādas naidīgas varas nav varējušas samaitāt un saliekt."

Šos vārdus mans tēvs bija ierakstījis 1947. gadā savā dienas grāmatā, pats sev, uzliekot savas domas uz papīra, jo kam lai to saka? Kas klausītos un kam tas interesēja? Un viņš jau nebija viens - viņu bija tūkstošiem un tūkstošiem, šo vīru un sievu, kas savos labākos gados kā trimdinieki ieradās svešos krastos, patvērumu meklējot. Ja varētu viņu ilgas pēc dzimtenes vienā reizē kopā skaļi izteikt, kas tā būtu par Sāpju Kantāti! Bet viņi klusumā, savās sirdīs šo ilgošanos nesa dienu no dienas, nakts nomodos un pat svešas zemes smiltis tās nevarēja apslāpēt - šīs dzimtenes ilgas. Kanadā iebraukuši, viņi iepirka sev kapu vietas Yorkas kapos, lai varētu, mūžībā ieejot, vismaz te palikt kopā - plecu pie pleca, kapu pie kapa. Un tā mans tēvs guļ blakus saviem domu biedriem un mēs, kas tagad varam braukt uz dzimteni, būt ar viņu gan fiziski, gan no tāluma domās kopā, varam tikai uz tēvu kapiem nolikt kādu lapu no Zemgales ozola, kādu rūgtu pelašķi no Latvijas pļavas un ticēt, ka viņi no aizmūžiem tomēr spēj būt kopā ar Latviju, ar to, ko viņi visvairāk mīlēja. Viņi neatgriezās. Viņi nesagaidīja komūnisma sairšanu un brīvu zemi. Bet vai viņi būtu laimīgi zinot, kā tagad viss izvērties? Varbūt gan,

jo viss taču atkarājas no cilvēkiem, un tik daudz varētu darīt! Pēc sirdsapziņas, ar labestību, liekot tautas, ne savas, intereses pirmā vietā. Bet arī priekš šiem darbiem viņi būtu palikuši par veciem - izlietojuši savus spēkus svešos darbos un svešos krastos. Un tā viņi pa gadiem novecoja un viens otru apbedīja, katram uz zārka uzkaisot sauju dzimtenes smilts.

Bet kā bija toreiz, kad viņi šeit ieradās savos spēka gados? 1952. gadā Toronto bija apmēram 5000 latviešu, un no tiem jau 350 ģimenes bija iegādājušās savas mājas. Parasti arī īrnieki bija latvieši, kas mēģināja iekrāt un tikt paši zem saviem jumtiem. Arvien vairāk tautiešiem ieplūstot Toronto, veidojās liela trimdinieku saime. Līdzās akadēmiski izglītotajiem, kas atrada darbus savās speciālitātēs, bija tautieši, kas strādāja visvienkāršākos melnos darbus ar stundas izpeļņu tikai 75 centi (1952.g.) stundā. Straujā pilsētas augšana sekmēja būvniecību, un šajā nozarē strādāja daudz vīriešu ar izpeļņu \$2.- stundā. Sievītes atrada blakus darbu kā māju apkopējas, nopelnot apm. \$6.- dienā.

Nekas nebija viegli, darot svešus, neierastus darbus, valodu vēl neprotot, bet ko citu varēja darīt? Pēc līguma gada nokalpošanas neviens viņiem nepalīdzēja, vajadzēja paļauties pašiem uz saviem spēkiem un galvām. Arī mans tēvs strādāja uz būvēm un vakaros vēl apmeklēja skolu, lai iegūtu cauruļcēja atļauju. Tas deva iespēju iestāties arod biedrībā, un tur izpeļņa bija lielāka. Un tā mūsu tēvi centās - sviedriem vaigā. Radās uzņēmumi - jau 1952. gadā darbojās "Lunas" fotostudija, spiestuve "Daina Press", zivju pārstrādāšanas uzņēmums, puķu un pārtikas veikali, būvniecības uzņēmumi u.c. Bet ar to vien nepietika - vajadzēja veidot arī latvisko vidi. Jaunieši savus draugus un piederību atrada tautas deju kopā "Diždancis", kas darbojās kopš 1948. gada un pastāvēja pie Kanadas Latviešu Kluba. 1950. gadā Klubs mainīja nosaukumu - pārvērtās par Toronto

Latviešu biedrību. Pašā sākumā šo Klubu vadīja veckanadieši, bet arvien vairāk jaunajiem iebraucējiem ņemot dalību Kluba dzīvē, mainījās no gluži sabiedriska centra par biedrību, kas savus pamatus veidoja uz Rīgas Latviešu biedrības statūtiem. 1951. gadā iepirka savu namu, un šie nama balsti bija mūsu tēvi.

Arī Daugavas Vanagu organizācija bija rosīga un 1950. gadā nodibināja Toronto nodaļu. 30. jūnijā biedru skaits bija 210 un 1951. gadā arī šī organizācija iegādājās savu namu. Nu bija vietas, kur varēja tikties, dziedāt, pārrunāt pašiem savā valodā, apzināties, ka esi latvietis starp latviešiem. Dibinājās kopas (inženieru un tehniķu kopa, mednieku un makšķernieku kopa), teātri un kori. 1950. g. 6. decembrī pie TLB-bas nodibinājās Sestdienas skola un pirmajā mācības gadā to apmeklēja 54 bērni. 1951. gadā pie DV organizācijas nodibinājās apgāds "Daugavas Vanagi" un mums iznāca pašiem sava avīze. Apvienojās mākslinieki, 1949. gadā dibinājās Kanadas Latviešu Studentu apvienība, un tanī pašā gadā uzsāka savu darbību Latviešu preses biedrības Kanadas kopa. 1948. gada aprīlī Latviešu Nacionālās Padomes (Vācijā) Kanadas delegāta K. Dobeļa ierosinājumā sanāca biedrību un kopu delegātu sanāksme. Tajā piedalījās 12 biedrību un kopu pārstāvji. Šajā nozīmīgā sanāksmē nodibināja Kanadas Latviešu nacionālo apvienību ar vairākām nozarēm. Un kā var aizmirst pirmo gadu 18. novembra sarīkojumus plašajā Ītona zālē, kur tūkstoši pulcējās un Dievs, svētī Latviju izskanēja ar tādu mīlestību! Šos sarīkojumus kuplināja izcili mākslinieki, kā Mariss Vētra, Herta Lūse un citi. Bet nekas nevarēja zelt un plaukt bez Dieva palīga, un jau no pašiem pirmajiem gadiem latvieši pulcējās savās draudzēs - Jāņa baznīcā - pašu rokām celtā - ar māc. Arnoldu Lūsi, katoļu draudze prof. B. Kokina vadībā, baptistu draudze ar māc. Ekšteinu, Sv. Andreja draudze ar māc. A. Čopu. Iepirka

lauku īpašumus, kas piederēja draudzēm, un vasaras latviešu bērni varēja pavadīt bērnu nometnēs svaigā gaisā. Materiālai labklājībai pieaugot, un pateicoties rosīgai sabiedriskai dzīvei, varēja likties, ka dzīve varētu sākt iet normālu gaitu. Ar maz izņēmumiem latvieši gribēja palikt latvieši, neieplūst citu ļaužu jūrā, un viņu sirdīs kā skabarga dūrās zaudētās dzimtenes sāpe. Šī sāpe pārstādījās bērnos un mazbērnos un tas, varbūt, ir tas pozitīvais, ko šīs dzimtenes ilgas sasniedza. Pēc 50 gadiem mūsu tautasdziesmas vēl skan, mūsu tautasdejas vēl dejo un mūsu biedrības un centri nav pagaisuši. Mēs vēl rīkojam Dziesmu svētkus, vēl mazi bērniņi apmeklē latviešu skolas un uz Latviju atgriežas jaunieši, lai iepazītos ar zemi, ko viņu vectēvi tik ļoti mīlēja.

Mans labais tēvs! Pēc darba viņš jutās vislabāk starp latviešu grāmatām, savā ģimenē un ziedoja savu enerģiju sabiedriskam darbam. Dzimis 1901.g. 3. septembrī Zaļenieku pagasta Grīnfeldes muižā kā pusgraudnieka dēls. Lauku darbi zēnam bija grūti. Atceros viņa stāstīto, kad atveda siļķes, bērniem tika tikai astes ko pasūkāt, pati siļķe bija domāta lielajiem. Savam tēvam, braucot uz Jelgavu, viņš izlūdās četras spožas pogas, ko piešūt pie pelēkā kamzoliša. Tā viņam bija liela dāvana un prieks. Tēvs pirmo izglītību ieguva Abguntes pamatskolā, kur iecienīja skolotāju J. Gailīti, kam vēlāk uzlika kapa akmeni Gauriņu kapos. Bēgļu gaitās uz Krieviju pie Iecavas bēgļu burzmā pazaudēja mātes māti un visu mūžu sev pārmeta, ka nav viņu uzmanījis. Charkovā 1915.g. nomira viņa tēvs un 1916. gadā māte. Savu māti Līzi tēvs ļoti mīlēja - viņai bijuši tikai labi vārdi pret visiem, kā pret bērniem, tā lopiņiem. Viņš palika māsas Līnas ģimenē un tika nodots kā mācekļis cauruļu licējam. 1918. gada vasarā atgriezās Latvijā, kara dienestu izpildīja 3. Jelgavas kājnieku pulkā un pēc tam sāka strādāt valsts dienestā iekšlietu ministrijā.

1924. gadā apprecējās ar savu mīlo Karolini un, apmeklējot skolu vakaros, 1930. gadā pabeidza Hercoga Pēterā ģimnaziju.

Viņu pārcēla darbā uz Rēzekni, Krustpili, un Baigo gadu pavadīja Jelgavas apkārtnē - pēc paša domām - Dieva pasargāts. Pēdējā darba vieta bija Bauska. Sākās karš, Vācija un vēlāk bēgļu nometnes Šlezvig-Holšteinā. 1948. gada vasarā izceļoja uz Kanadu un 1949. gada janvārī mēs viņam pievienojāmies. Kā dāvanu tēvs man bija nopircis sarkanas ādas čības, un nekad neaizmirsīšu pirmās vārītā šķiņķa šķēles garšu! Dzīvojām Toronto divās mazās jumta istabīnās. Taupīgi dzīvojot, 1950.g. iepirka māju. Nu bijām paši zem sava jumta un, tāpat kā citiem, viss bija jāsāk no gala - jāsagādā mēbeles, trauki un citas vajadzības. Taupīgi dzīvojot - šodien mēs neprotam vairs tā dzīvot, ne mēs, ne mūsu bērni, bet mēs visi šodien dzīvojam uz tiem pamatiem, ko viņi ielika. 1949. gadā tēvs piedalījās Sv. Andreja draudzes dibināšanā un tika ievēlēts par pirmo draudzes priekšnieku. Šo amatu viņš pildīja 25 gadus, pēc tam pērminderu vecākā pienākumus līdz mūža beigām. Kopš 1968. gada viņš darbojās Latviešu luterāņu baznīcas virsvaldē par sekretāru un arī prezidijā.

Mani vecāki bija dziļi reliģiozi, un ticība deva viņiem spēku. Tēvs darbojās arī Toronto latviešu 18. novembra svētku rīcības komitejā, Latviešu b-bas revīzijas komisijā, LNAK padomē, prezidenta K. Ulmaņa piemiņas komitejā, bija DV biedrs, 3. Jelgavas kājnieku pulka piemiņas fonda pārstāvis un 7. Siguldas kājnieku pulka piemiņas fonda goda biedrs. Brīvās Latvijas laikā apbalvots ar Viestura ordeni un Kanadā saņēmis Baznīcas virsvaldes un LNAK atzinības rakstus. Savas spožās pogas viņš tiešām godam nopelnīja un kā daudzi viņa paaudzes vīri ar dedzīgu sirdi piedalījās latviešu dzīves pasākumos, un savus bērnus audzināja latviskā garā. Tēvs alkoholu nelietoja un pēc

sabiedriskiem darbiem draugus nemeklēja, viņam pietika ar ģimeni, ar latviešu grāmatām.

Brīvā Latvijā viņa sports bija mērķī šaušana gan ar bisi, gan pistoli. Tur viņš bija veiksmīgs un nesa mājās daudz skaistas godalgas, kas visas Jelgavā sadega. Kanadā viņš ar lielu sajūsmu nodevās makšķerēšanai. Šī nodarbība uz ūdeņiem, svaigā gaisā un prom no pilsētas nebija tikai makšķerēšana, tā bija garīga atpūta, pie dabas viņš varēja atgūties un nejusties kā svešinieks uz svešām ielām ar svešu valodu.

Tēvs nomira 24. martā 1982. gadā aiz sevis atstājot mīlestību. Pazīstot savu tēvu un viņa domu biedrus, kas visi īstenībā dzīvoja tikai savām ģimenēm un Latvijai, viņu piemiņai radās šis dzejolis.

KĀRĻA SKALBES KAĶĪTIS
(1978.g.)

Ķēniņš uzklausīja kaķīti
un - kaķītis pārnāca mājās.
Dzirnavās gāja vaļā
riekstu un mandeļu gaņģi,
visi dzīvoja laimīgi,
un pasaka beidzās.

Pasaka beidzās, ne dzīve.
Ļauna vara pasaku tēvu,
manu tēvu, tavu tēvu
izdzina svešos ceļos.
Pieņēma sveši ļaudis,
deva svešu maizi un darbu,
bet viņi -
vēl sapņo -
par baltiem ceļiem,
kas aizved uz dzirnavām,
kur brīvi var samalt

pašu rudzus un kviešus,
un dzīves stundas.
Sapņo par takām,
kas aizved
uz tēvtēvu kapu kalnu -
un tomēr -
tāpat, kā pasaku tēvam,
svešuma maizi ēdot,
zem svešām smilgām būs
jāpaliek.

Nav ķēniņa,
kas gribētu mūs uzklausīt,
un vienīgās dzirnavas,
kas ļaunumu samals,
būs Dieva - lēni, bet labi.
Kāpēc vairot sāpes?
kaķītis pazemīgi teica.
Bet mūsu tēviem ir tikai -
sapņi un sāpes.

Imants Alksnis
Jānis Briedis

TORONTO LATVIEŠU BIEDRĪBA **50 GADI**

Ievads

Kad 1945. gada 8. maijā beidzās Otrais pasaules kašs, pasaule priekā uzelpoja. Bija beidzies briesmīgais kaša laika posts un varētu iesākties mērķtiecīga un normāla dzīve. Tikai latviešu tautai kaša beigas nedeļa iecerēto un vēlamu atrisinājumu. Latvija joprojām palika okupēta zeme. Vērojot tā laika politisko situāciju, bēgļu nometnēs nonākušai latviešu tautas daļai bija skaidrs, ka cerības uz drīzu atgriešanos dzimtenē nākamajos gados nepiepildīsies. Tā kā Vācija bija kaša izpostīta zeme, tad izredzes uz kaut cik normālu dzīvi Vācijā bija ļoti mazas. Lielākā daļa no dažādu tautību kaša laika bēgļiem sāka domāt par citām iespējamībām kā sākt un iekārtot savas dzīves. Mums atgriešanās komunistu okupētajā Latvijā nebija pieņemams atrisinājums. Tā laika latviešu tautas vadošās personības jau apzinājās un saprata, ka šai latviešu tautas daļai būs jābūt par Latvijas likteņa un patieso apstākļu lieciniekiem, un komunistu apspiestās latviešu tautas balsij brīvajā pasaulē.

Kaša bēgļu, ko okupācijas varas bija nosaukušas par "Displaced Persons" (pārvietotās personas), aprūpi Vācijā bija pārņēmušas amerikāņu, angļu, un franču valdību šim nolūkam radītas organizācijas. Tika radīta iespējamība plānveidīgai emigrācijai. Tā gan bija saistīta ar zināmiem noteikumiem un prasībām, tomēr lielākai daļai šajās Vācijas bēgļu nometnēs mītošai latviešu tautas daļai radās iespēja šo emigrācijas piedāvājumu izmantot un sākt jaunas dzīves gaitas nepazīstamās un citu valodu runājošās zemēs, nezinot šo zemju valodu, dzīves kārtību un paražas. Galvenā kārtā izceļošana notika uz Ameriku, Austrāliju, Ang-

liju un Kanadu. Bet ļoti daudzi, vai nu pašu izvēles dēļ, vai arī veselības iemeslu dēļ, bija spiesti palikt Vācijā. Tā sākās posms latviešu tautas vēsturē, ko esam nosaukuši par "trimdas gadiem".

Uz Kanadu izceļoja apmēram 20.000 cilvēku, ģimenes ar bērniem, jaunieši, kuri kara apstākļos bija zaudējuši sakarus ar savu ģimeni, un bijušie Latviešu leģiona kara-vīri.

Kaut gan jaunie ieceļotāji tika izvietoti plašā valstī, tomēr jau no paša sākuma sāka izveidoties latviešu kolonijas lielākās Kanadas pilsētās. Viena no tādām pilsētām bija Toronto, kur ieradās krietns skaits latviešu, gan ar cerībām sirdīs, bet arī ar zināmu nedrošību un rūpēm, jo nebija pazīstami vietējie apstākļi. Arī materiāli dzīve bija jāsāk no nekā. Ja arī samērā nedaudziem bija izdevies kara apstākļos paņemt līdzi un saglabāt kādas mantas, tad Vācijas bēgļu nometņu grūtos saimnieciskos apstākļos bija tās izsaimniekotas. Bija palicis tikai ētiskais un kultūrālais gars. Iebraucēju kofejos bija Vācijas laika latviskās kultūras sasniegumu augļi: latviešu grāmatas un mākslas priekšmeti, bet iebraucēju prātos bija liela apņemšanās, enerģija un darba prieks nostabilizēties un iekārtoties šajā zemē. Reizē ar pirmiem soļiem cīņā par materiālo eksistenci tika sperti arī pirmie soļi sabiedriskā dzīvē. Biedrošanās likās nepieciešama vairāku iemeslu dēļ. Vispirms, ierodoties svešā zemē, bez draugiem un radiem jau te priekšā, atsevišķas personas nomāca svešā vide un pārņēma vientulības un nospiestības sajūta, it sevišķi tāpēc, ka jaunā dzīves vieta bija tālu no iemīļotās Baltijas jūras krastiem un sazināšanās ar tuviniekiem bija tikai nedaudzajiem. Biedrošanās bija vajadzīga, lai viens otru uzmundrinātu un mierinātu, un viens otram palīdzētu svešos apstākļos. Biedrošanās iemesls bija arī mūsu lielā pienākuma apziņa, kas ir parādījusies visos laikos, bet it sevišķi grūtos apstākļos. Biedrošanās vajadzību

arī veicināja apziņa, ļoti daudz latviešu vēl atradās smagos apstākļos bēgļu nometnēs Vācijā un citur Eiropā. Ar kopīgiem spēkiem būs vieglāk atrast iespēju līdzekļu sagādāšanā, kuŗus varētu izlietot grūtībās esošo tautiešu dzīves uzlabošanai un emigrācijas atbalstīšanai. Nacionālā apziņa bija iemesls, kāpēc biedrošanās likās vajadzīga un nepieciešama. Liekas, ka visi bija ieskatos, ka kultūrālo vērtību saglabāšanā un jaunradē nedrīkstētu būt nekāds pārtraukums.

Latviskie mērķi un centieni izveidojās par idejisko bazi tiem Toronto latviešu kolonijas locekļiem, kas savas biedrošanās gaitas sāka šo apsvērumu iespaidā. Pieminētie mērķi ir arī Toronto Latviešu biedrības darbības pamatā.

Toronto dzīvoja pulciņš latviešu, kas bija Kanadā iera-dušies vai nu pēc Pirmā pasaules kara un revolūcijas poli-tisko represiju, vai arī personīgo apstākļu dēļ. Šis pulciņš nebija visai liels, bet tie tomēr neregulāri sanāca kopā ģime-nes viesībās vai citos līdzīgos gadījumos. Kad 1948. gadā sākās plašāka imigrācijas kustība un Toronto sāka ierasties pirmās lielākās imigrantu grupas, šie veclatvieši izrādījās ļoti palīdzīgi jaunatbraucējiem, atvieglojot pirmos soļus svešā zemē. Viņi piedalījās sabiedriskās dzīves veidošanā, un viņiem bija sava vieta Toronto Latviešu biedrības tapšanā.

Žurnālistam Žanim Zentiņam par šiem latviešiem ir pla-šāks apcerējums, kas iespiests žurnāla "Treji vārti" 175. numurā.

Viņš raksta: "Pirms Otrā pasaules kara Toronto dzīvoja ap 30 vai nedaudz vairāk latviešu ģimeņu. Daļa no tām bija baptistu draudzes piederīgie. Pārējo vidū bija arī daži kreisi noskaņoti."

Tālāk Ž. Zentiņš apraksta šīs informācijas autora Alek-sandra Treimaņa dzīves gaitu, kuŗš ir izceļojis no Liepājas un ar savām zināšanām piensaimniecībā arī atradis darbu

šinī nozarē Kanadā. Ž. Zentiņš citē A. Treimaņa atmiņas: "Tanī laikā pilsētā dzīvojošie latvieši priecājušies par tikšanos, neprasot kas tu esi, kāda ir tava politiskā pārliecība. Ap 1930. gadu kādu laiku latviešiem bija pat 30 dziedātāju koris (...). Sākoties saimnieciskai depresijai, daudzi devās meklēt darbu citās pilsētās, un koris izjuka."

Tā laika latviešu sabiedriskās dzīves jomās izcils organizātors bija Alfrēds Karlsons (Carlson). Viņa vadībā latvieši kā grupa piedalījās Toronto pilsētas 100 gadu jubilejas svinībās, šim gadījumam gatavoja tautas tērpus un karogus. Latviešiem bija arī savs stends Kanadas nacionālajā izstādē Toronto. Elza Garneja 1939. gadā ieguva otro vietu izstādes tautisko tērpu konkursā.

Par pirmo mēģinājumu organizēties kādā biedrībā Ž. Zentiņš raksta: "Īsi pirms Otrā pasaules kara beigām nodibinājās Toronto latviešu klubs. Kaut tas nebija politiska rakstura, taču zināmu toni tam mēģināja piešķirt tie latvieši, kuŗi simpatizēja komunistiskajām idejām.(...) Nav gan vairs iespējams iegūt informāciju par TLK valdes sastāvu, biedru skaitu un kluba darbību.(...) Nav arī zināms, kādā veidā TLK beidza pastāvēt un kur ir palikuši dokumenti.(...). Vēlāk, kad Toronto ieradās pirmie pēckaŗa bēgļi, liela daļa izstājās no TLK un iekļāvās palīdzības sniegšanā bēgļiem".

Tālāk Ž. Zentiņš raksta: "1945. gadā Toronto latviešus satrauca ziņas par latviešu grūtajiem apstākļiem Vācijas bēgļu nometnēs un par viņu vēlēšanos nokļūt Kanadā.(...) Aleksandra Treimaņa ierosmē nodibināja palīdzības organizāciju Christian Relief Society for Latvian Refugees. Priekšsēža pienākumus uzņēmas A. Treimanis.(...) Latvijas goda konsuls Braisons (R.N. Bryson) kļuva par jaunās palīdzības organizācijas goda priekšsēdi reizē arī iesaistoties tiešajā darbā.(...) Ziedojumus bija atļauts vākt tikai latviešu sabiedrības vidū. No Vācijas nāca simtiem vēstuļu. Visas tās izlasīja, visiem rakstītājiem atbildēja. Uz Vāciju sūtīja

gan pārtikas paciņas, gan apavus un drēbes."

TLB dibināšana un pirmie 25 gadi

Par TLB dibināšanu Ž.Zentiņš raksta: "Palīdzības darbu ļoti sekmēja veiksmīgais organizātors un darbošanās gribas pilnais Alfrēds Karlsons, kas Kanadā bija sācis parakstīties kā Carlson. Viņš bija galvenais iniciātors nacionāli noskaņotā Kanadas latviešu kluba dibināšanai 1948. gadā.

A. Karlsons izstājās no 1945. gadā dibinātā Toronto latviešu kluba, kurā daļa biedru simpatizēja komunistiskām idejām. Sakarā ar to latviešu komunistu laikraksts *Amerikas Latvietis*, ko izdeva ASV, daudzkārt uzbruka A. Karlsonam, dēvējot viņu par fašistu. Par valdes priekšsēdi Kanadas latviešu klubā (KLK) ievēlēja Alfrēdu Karlsonu.(...)

Kanadas latviešu kluba dibināšana notika 1948. gada 20. janvārī. Bija ieradušies pāri par 100 tautiešu. KLK priekšsēdis A. Karlsons iepazīstināja ar jaundibinātā kluba mērķiem, atzīmējot: <Mēs, veclatvieši, uzskatām par savu pienākumu, cik tas mūsu spēkā, palīdzēt katram iebrucējam latvietim dot materiālu atbalstu, palīdzēt ar dzīves vietas meklēšanu u.t.t.>(...)

Kanadas latviešu klubs veltīja galveno vērību palīdzības darbam latviešu bēgļiem, reizē cenšoties kalpot vietējās latviešu sabiedrības interesēm arī citādā veidā(...) 1948. un pāris sekojošie gadi bija tie, kad Kanadā ieradās lielākā latviešu bēgļu daļa. Toronto izveidojās par lielāko latviešu centru Kanadā. Nokalpojuši obligāto līguma gadu meža darbos vai raktuvēs, vīri centās pārcelties uz Toronto.(...)

Jaunlatviešu vidū bija daudz spējīgu, izglītotu sabiedrisku darbinieku. Viņu ierašanās Toronto sākot ar 1948. gadu jūtami ietekmēja latviešu sabiedriskās dzīves norisi pilsētā."

Šajā laikā jau sāka izkristalizēties doma un pārliecība,

ka sabiedriska klubs vien nebūs piemērots institūts strauji augošo jauno problēmu kārtošanā, kuŗās bez tīri saimnieciska rakstura lietām klāt nāca arī nacionālpolītiskā ideoloģija. Šai laikā sāka arī izveidoties citas latviešu sabiedriskās organizācijas un draudzes, ne tikai Toronto, bet arī citās Kanadas un Savienotu valšņu pilsētās. Parādījās pirmās latviešu globālās problēmas, kuŗu kārtošanā sagaidīja katras lielākas latviešu vienības polītiskā stāvokļa ieņemšanu. Visas šīs samērā modernās latviešu dzīves problēmas bija diezgan svešas un nesaprotamas kluba vadītājiem, kuŗi te jau bija dzīvojuši vairāk kā divdesmit gadus.

Kaut gan nevar noliegt labi domāto kluba sākumu, tad tomēr bija skaidrs, ka ir vajadzīga biedrība ar daudz plašāku bazi, lai tā būtu darbu veicēja latviskās sabiedriskās vēstures veidošanā.

Ar 1949.gada 2. janvāra pilnu biedru sapulces lēmumu, klubs mainīja savu struktūru, kļūstot par biedrību ar stipri paplašinātu darbības lauku, plašākā latviešu sabiedrības forumā un to veidot uz ētiskiem, kultūrāliem un nacionālpolītiskiem pamatiem.

Ar šo laiku sākās Toronto latviešu biedrības darbs, kas savos statūtos un ideoloģiskā, un praktiskā darbā daudz bazējās uz kādreizējās Rīgas latviešu biedrības darbu, kuŗu mēs visi uzskatām par visu biedrību, bet it sevišķi latviešu biedrību, māmuļu.

Daļa no kluba veclatviešiem to arī saprata un jaunās biedrības darbu veicināja. Kārlis Vītiņš palika latviešu biedrībā un to visādā veidā atbalstīja. Viņa personīgās garantijas un atbalsts deva vismaz desmit latviešu ģimenēm ieceļošans iespējamību.

Arī veclatvietis - būvuzņēmējs John Goba daudz līdzējis gan TLB darbībai, gan arī latviešu skolu materiālam atbalstam. J. Goba bija vairākus gadus revīzijas komisijas loceklis. Būdams padomes loceklis savā draudzē, viņš labi

pārzināja pilsētas noteikumus un administratīvo iekārtu un sniedza nozīmīgus padomus dažā sarežģītā situācijā. J. Goba vēlējās, lai TLB iegūtu labas telpas.

Savu darbību jaunā biedrība uzsāka ar nosaukumu Kanadas latviešu klubs, kas pastāvēja līdz 1950. gada pilnsapulcei, kurā tika pieņemts Pēteris Ziediņa iesniegums, ko bija parakstījuši 33 Dainas koŗa dziedātāji. Ar šo dienu stājās spēkā jaunais biedrības nosaukums - Toronto latviešu biedrība, kas ir tās nosaukums vēl šodien.

Jauktais koris "Daina" bija viens no tiem pasākumiem, kas izveidojās pie Toronto Latviešu biedrības. Koris savu darbību sāka 1949.g. 6. decembrī.

Iedziļinoties biedrības vēsturē, jākonstatē, ka tās darbība izpaudās divās plāksnēs: pašas biedrības augšana un attīstīšanās, tās iekšējās kārtības un arī tradīciju, un parašu veidošanā, saimniecisko un citu ikdienas problēmu atrisināšanā un kārtīšanā. Jaunās biedrības biedri bija likteņa varas, ne savas personīgās vēlēšanās dēļ saplūduši šajā miljonu pilsētā un iekļāvās biedrībā lielāko daļu viens otru nepazīdami, no visām Latvijas malām un visiem novadiem, nereti ar dažādiem dzīves uzskatiem, veci un jauni, skoloti un neskoloti. Apvienot šo dažādību vienā spēcīgā biedrībā bija priekšnieku un runas vīru darba lauks. Tikai tas apstāklis, ka priekšnieki ir bijuši sabiedrībā cienītas un respektētas personas, ir šo grūto un ļoti nopietno darbu atviegojis.

Otrkārt, biedrības darbība izpaudās uz ārpusi, tai ieņemot savu noteiktu vietu Toronto latviešu kolonijas tapšanā. Kopā ar citiem pasākumiem Toronto, organizācijām un draudzēm, bija jāatrod veselīga un pieņemama koeksistences platforma. Jaunu, vēl līdz šim mums nepazīstamu problēmu bija daudz, kuŗu izvērtēšanā un izkārtīšanā bija jāpiegalās biedrības priekšniekiem un runas vīriem. Šinī laikā sāka dibināties arī latviešu centrālās organizācijas, kuŗu veidošanā bija jāpiegalās arī biedrību valdēm, vēl pilnīgi

savu iekšējo kārtību nenostiprinājušām. Šodien ir tīri labi saprotama nopietnība un arī bieži kritiskā pieeja, šos jau-tājumus kārtojot. Sākuma gados nereti tika sasauktas ārkār-tējās pilnsapulces, lai biedrību priekšnieki varētu dabūt mandātu savas pārliecības pārstāvēšanai. Šī nopietnā pieeja un arī lielā piesardzība mūsu tautas sabiedrisko lietu kārtō-šanā ir izveidojusi Toronto latviešu biedrību par nopietnu un respektētu sabiedrības daļu.

Tuvāk iepazīstoties ar biedrības vēsturi, liekas, ka būs diezgan pareizi to iedalīt trīs spilgtākos periodos. Pirmais posms būtu laiks līdz biedrības nama nopirkšanai Oslera ielā. Otrais posms būtu biedrības dzīve un darbs pašiem savā biedrības namā un trešais posms, kuŗā mēs vēl atrodamies tagad, būtu biedrības dzīve tagadējās biedrības telpās Latviešu namā. Liekas, ka ļoti ievērojama loma biedrības augšanā un veidošanā ir bijusi tīri fiziskam faktoram, proti, biedrības telpām. Pati biedrības telpu vēsture manāmi ietekmēja biedrības ikdienas darbu, tāpēc nebūs nepareizi šos notikumus, proti, biedrības telpas un biedrības iekšējo izveidošanos apskatīt kopā.

1948. gada beigās un 1949. gada sākumā sākās rosīgs biedrības veidošanas darbs. Rosība izpaudās ne tik vien organizēšanās darbā, bet arī sabiedriskā plāksnē. Jaunā biedrība bija bez līdzekļiem un telpām, bija jāatrod veids, kā rast pamatkapitālu ne tik vien biedrības vajadzībām, bet arī palīdzības darbam.

Pirmās sanāksmes notika Sv. Jāņa draudzes telpās, kuŗas varēja uz dažām stundēm dabūt sapulču vajadzībām un vēlāk arī biedru vakariem vienu reizi nedēļā. Sabiedriska rakstura sarīkojumiem bija jāmeklē citas telpas. Pirmām biedrības valdēm bija jāatrisina diezgan daudz problēmu, no kuŗām nopietns raksturs bija vispirms iekšējo noteikumu izstrādāšanā. Ar ārkārtējas pilnspulces lēmumu valdei uzdeva nekavējoši stāties pie biedrības statūtu izstrādā-

šanas. Darba veikšanai izveidojās īpaša komisija, kas uzmeta statūtu metu, tad kopā ar valdi to izstrādāja pieņemamā redakcijā iesniegšanai pilnsapulcē. Biedrības statūti tika pieņemti trešā lasījumā 1949. gada 14. maija pilnsapulcē un stājās spēkā ar šīs pilnsapulces lēmumu. Šis notikums padarīja biedrību par juridisku personu, gan ar plašāku darbības lauku, bet arī ar lielāku atbildību un lielākiem pienākumiem Toronto latviešu kolonijā. Jau īsi pēc biedrības dibināšanas bija jāformulē biedrības ieskatī latviešu centrālo organizāciju radīšanas darbā. Gandrīz visās valdes sēdēs un arī vairākās pilnsapulcēs šis jautājums tika rūpīgi un nopietni pārrunāts. Varbūt, ka šodien tā laika piesardzība un uzmanība liekas it kā būtu bijusi lieka un nevajadzīga, bet mēs šodien varam atļauties tā laika notikumus apskatīt jau zināmā vēstures perspektīvā. Uz pirmo latviešu centrālo pārvaldes iestāžu formēšanas sanāksmi latviešu biedrības pārstāvji tika deleģēti kā novērotāji, lai par sapulces lēmumiem varētu informēt biedrību. Pēc iepazīšanās ar sēdes lēmumiem, darba programmu un idejiskiem mērķiem, latviešu biedrība atzina šī institūta nepieciešamību un ar 1950. gada 8. februāra pilnsapulces lēmumu izraudzīja pirmos pastāvīgos delegātus Latviešu Nacionālai Apvienībai Kanādā. Pirmā delegācija, kas pārstāvēja Toronto Latviešu biedrību, bija: O. Brenķis, F. Freibergs, B. Senkēviča un I. Žīgurs. Kopš pirmās pastāvīgās delegācijas iekļaušanas Latviešu Nacionālās Apvienības Kanādā darbā, Toronto Latviešu biedrība tajā ir pārstāvēta visu apvienības darbības laiku.

Jau no pirmās darbības dienas tika meklēti ceļi un iespējamības pastāvīgu biedrības telpu iekārtošanai. Sāka rasties biedrības manta un inventārs. Darbības sākumā biedrība saņēma krietnu grāmatu skaitu bibliotēkas iekārtošanai, bibliotēka turpināja pieaugt, gan iegādājoties grāmatas no biedrības līdzekļiem, gan arī no dāvinājumiem.

Biedrības mantība bija jānovieto vairākās vietās, vairākiem biedrības biedriem atļaujot savas telpas privātos īpašumos. Labi saprotams, ka jau pašā darbības sākumā sāka izveidoties konkrēta doma par nama fondu. Pēc plašākām pārrunām nama fonds tika nodibināts, lai uzkrātu kaut cik līdzekļus gadījumam, ja rastos kāds izdevīgs un piemērots nekustama īpašuma pirkums. Līdzekļi nama fondam ienāca no šim gadījumam paredzētās sarīkojumu atlikuma daļas, no biedrības līdzekļiem, kuŗi tika pārskaitīti uz fonda kasi ar pilnsapulces lēmumiem, un biedru un labvēļu ziedojumiem un aizdevumiem. Minams Aleksandrs Černonoks, kuŗš aizdeva ievērojami lielu naudas summu.

Arī sabiedriskā darbā pirmie darbības gadi izrādījās sevišķi aktīvi. Pirmos divos gados vien tika sarīkoti trīsdesmit deju vakari, kas notika diezgan regulāri divas reizes mēnesī. Katram no šiem sarīkojumiem tika sagatavota neliela programma, un arī biedru deju vakari saimnieciski attaisnojās. No visiem rīkotiem deju vakariem tikai nedaudzi noslēdzās ar iztrūkumu kasē. Jaunās biedrības biedri deju vakarus labprāt apmeklēja, tā bija laba izdevība visiem tuvāk iepazīties un sadraudzēties, jo visi Toronto vēl bija svešinieki. Deju vakaru ienākumi arī deva iespēju realizēt palīdzības darbu vēl Eiropas nometnēs dzīvojošiem tautiešiem, kā arī papildināt nama fonda līdzekļus.

Vakaru sarīkošanā lieli nopelni bija enerģiskām un izdarīgām dāmu komitejām, kultūras nozarei kopā ar valdi rūpējoties par piemērotiem priekšnesumiem. Valdei arī bija jā rūpējas par taisnīgu sarīkojumu atlikumu sadalīšanu un piešķiršanu aprūpes un palīdzības darbam. Pirmā gadā šo darbu kārtoja biedrības valde, sūtot gan naudu, gan pārtikas paciņas, gan arī vienu lielāku drēbju sūtījumu uz Vāciju, tieši uz saņemto lūgumu pamata. Ar laiku tomēr izrādījās, ka bez latviešu biedrības arī citām organizācijām, biedrībām un draudzēm ir savas palīdzības darba programmas,

varēja rasties dažādi pārpratumi, kur kādi lūdzēji viegli varēja saņemt vairāku institūciju pabalstus un citi turpretim palika pilnīgi bešā. Ienākušo lūgumu pārbaudīšana un pārliccināšanās par palīdzības nepieciešamību bija ļoti sarežģīta. Doma, ka visiem lūgumiem pēc jebkāda pabalsta vai palīdzības vajadzētu saplūst kaut kādā centrā, likās pieņemama un pareiza. Tāpēc Toronto Latviešu biedrība lēma imigrācijas veicināšanai un palīdzības darbā iesaistīties caur Vētras dibināto aprūpes fondu. Kādu laiku biedrība arī izdarīja regulāras mēneša iemaksas minētā fondā, vēlāk šis darbs tika daļēji iekļauts Latviešu Nacionālās Apvienības Kanadā darbības rāmjos, daļēji palika arī biedrību un organizāciju kompetencēs.

Pirmās pastāvīgās telpas izdevās noīrēt ar Latvijas goda konsula Ray Bryson'a atbalstu. Goda konsuls interesējās par latviešu problēmām un bija ļoti pretimnākošs dažādo biedrības vajadzību kārtošanā. Biedrības vadība bija konsulu apciemojusi, un jau no pirmās satikšanās viņa personā izveidojās īstens latviešu draugs, kas saprata mūsu centienus un vajadzības. Ar viņa palīdzību izdevās noīrēt vienu istabu "Wakunda" kluba telpās. Lielāko daļu biedrības inventāra, ieskaitot bibliotēku un lasāmgaldus, tad arī pārveda uz turieni. Kādu laiku biedrības kluba telpas arī izmantoja Latviešu Nacionālā Apvienība Kanadā, Latviešu inženieru apvienība. Šeit latviešu biedrība uzturējās un veidoja savu darbu līdz pašas īpašuma iegādei 1951. gadā.

Pirmā TLB Sestdienas skolas pārzine Milda Matīsa raksta: "TLB valde, domājot par latvisko izglītību bērniem, saprata, ka Toronto jādibina latviešu skola. Biedrības priekšnieks Alfreds Kļaviņš aicināja mani uzņemties TLB sestdienas skolas noorganizēšanu . . .

Skolas atklāšanu izdarīja TLB valdes loceklis A. Rublis 1950.g. 6. septembrī biedrības telpās 346 Bloor ielas austrumos. Bija ieradušies 60 bērni".

Šo pirmo trīs gadu statistika spilgti raksturo un papildina tā laika biedrības dzīvi. Kā jau minēts, pilnas biedru sapulces notika diezgan bieži, un šajos trijos darbības gados valde ir sasaukusi 14 pilnsapulces, noturējusi 92 valdes sēdes un sarīkojusi 44 deju vakarus. Šai laikā arī sākti daži biedrības sarīkojumi, kuŗi bija tradicionāli vēl daudzus gadus, kā Mārtiņu sarīkojums un masku balle.

Latviešu biedrības iniciatīvā tika sarīkots pirmais 18. novembra atceres akts, Kalpaka piemiņas akts un 14. jūnija aizvesto piemiņas akts. Bez minētiem sarīkojumiem notika vēl 5 balles, 3 patriotiskas nokrāsas akti, 8 dāmu komitejas rīkoti vakari, 9 koncerti, 3 teātra izrādes, viena ekskursija un viena loterija. Pieminētie skaitļi spilgti liecina par lielo rosību pirmos trijos darbības gados. Arī biedru skaits visu laiku turpināja pieaugt un 132 biedriem, kuŗi bija reģistrēti 1949. gada 2. janvāra pilnsapulcē, nāca vēl klāt 125 jauni biedri.

1951.g. 7.aug. TLB telpās 346 Bloor St.E, Toronto nodibinājās TLB inženieru un tehniķu kopa, inženiera A. Podnieka vadībā. (Edgara Brodera raksts "TLB inženieru un tehniķu kopas 40 gadi" - TLB rakstu krājumā "Gaismai austot" 223.lpp.).

Ar Latviešu biedrības nama nopirkšanu 1951. gada vēlā rudenī sākās otrs biedrības vēstures posms, kas turpinājās līdz 1961. gadam, kad nams tika pārdots un Latviešu biedrība iekārtoja savu pastāvīgu mājas vietu Latviešu namā 1964. gadā, pēc trīs gadu darbības bez pastāvīgām biedrības telpām.

Tā kā biedrības nams Oslera ielā ir bijis centrs tās 5 un 10 gadu jubilejās, būs pareizi vispirms pieskarties notikumiem, kas attiecas uz so īpašumu. Jau līdzekļu vākšanas laikā tika apsvērtā iespējamība un lietderība par nama iegādi kopā ar kādu citu organizāciju. Sarunas tika ievadītas ar Daugavas Vanagu organizāciju, un šīs lietas

kārtošanai tika noturētas gan informatīva rakstura, gan arī formālas dabas sanāksmes. Arī Daugavas Vanagu organizācijai pastāvēja savs nama fonds, kuŗā ienāca līdzekļi kāda nekustama īpašuma iegādei. Kopīgi tika apskatītas vairākas mājas, bet īsti nevarēja vienoties par piemērotību vienas vai otras organizācijas vajadzībām. Diezgan sarežģīta arī izlikās nama pārvaldīšanas struktūra, kas taču būtu absolūti nepieciešama lietderīgai nama apsaimniekošanai. Likās, ka ievadītās sarunas kopējā nama pirkšanai varētu ietilgt, lai varētu savienot abu biedrību saimnieciskās prasības. Bet vajadzība pēc telpām bija liela pašas biedrības augošās aktivitātes dēļ, it sevišķi tās nozaŗu vajadzībām. Šo iemeslu dēļ varēja apsīkt labi ievadīti kultūras pasākumi. Pēc tam, kad Daugavas Vanagu organizācija bija izšķīrusies par sava īpašuma iegādāšanos, Latviešu biedrības valde ar pilnsapulces atbalstu uzdeva nama komisijai stāties pie piemērota nama sameklēšanas. Tāds tika atrasts Oslera ielā un, pēc lietpratēju rūpīgas nama pārbaudes, atzīts par pieņemamu biedrības vajadzībām. Tā 2. februārī, 1952. gada pirmā biedru pilnsapulcē, biedri varēja sanākt paši savās telpās. Prieks bija liels, bija lielas cerības un ticība, ka, pašiem savā namā saimniekojot, varēs sākties kluss un mērķtiecīgs darbs. Visiem bija skaidrs, ka būs jāpieliek daudz pūļu, enerģijas un gribas spēka, lai kopīgi jauno namu varētu pārvērst par patīkamu un latvisku pulcēšanās vietu.

Dāmu komiteja, Lauras Krastas ilggadīgā vadībā, ielika daudz pūļu, lai namu padarītu mājīgu, lai namā būtu patīkama gaisotne un lai līdzētu nama saimnieciskai stabilitātei. L. Krastas vadībā Dāmu komiteja sarīkoja referātu vakaru ar Baltijas tautu federācijas priekšsēŗa Mag. iur. V. Upeslāŗa referātu un literāri-mūzikālu programmu, kuŗa atlikumu nodeva 1956. gadā ungāru bēgļiem.

Lasot valdes sēŗu un citu sanāksmju protokolus, ir kād-

reiz jābrīnās par šo cilvēku uzņēmību un uzupurēšanos, kuŗu darbs izpaudās šajā praktiskā dzīves plāksnē. Katrā biedrībā ir nepieciešami idejiski vadītāji, kas ar savu ideoloģiju un sabiedrisko darbu vada biedrības gara dzīvi, bet lasot Toronto Latviešu biedrības dokumentus, liekas, ka būs pareizs šāds apgalvojums. Diez vai tas tiešām būtu bijis iespējams bez biedrības saimniecisko darbinieku neizsmeļamās enerģijas.

Jau 1952. gada beigās izveidoja nama pārvaldi, lai daļu no saimnieciskas dabas rūpēm noņemtu no valdes pleciem. Atsaucīga bija biedru naudas aizdošanas akcija nepieciešamākiem remonta darbiem, ļoti atsaucīga bija darba stundu ziedošana. Remontiem no biedru aizdevumiem tika savākti pāri par 2.000.- dolari rīcības kapitāla, un līdz vasaras vidum visi nepieciešamākie pārbūves darbi tika pabeigti, ka godam varēja uzņemt Toronto viesojošos Latvijas sūtni K. Zariņa kungu.

Sūtnis K. Zariņa kungs viesojas Toronto Latviešu biedrībā

Biedrības telpas vispirms tika nodotas biedrības un sekciju vajadzībām. Šeit notika biedru sanāksmes un sapulces, valdes sēdes un dažādas kopu nodarbības. Pēc telpu īres līguma izbeigšanās Ungāru namā, deju vakari, kā arī biedru vakari, kuplināti ar latviskām dziesmām, notika biedrības namā, Lai pēc iespējas ātrāk varētu iegūt līdzekļus plašākam pārbūves projektam, nama pārvalde centās telpas arī izīrēt, kas vairākus gadus izveidoja ievērojamu ieņēmumu posteni biedrības budžetā.

Šajā laikā būtu it sevišķi uzsverams un izceļams Dāmu komitejas darbs, jo tās darbība un sarīkojumi bieži aizpildīja radušos robu tīri saviesīgā laukā, biedrības valdei daudz sava laika ziedojot saimniecisku pasākumu kārtošānā. Laikam ejot uz priekšu, vairākas reizes ir pacēlusies doma par nama izmaiņu uz kādu citu, kas būtu novietots tuvāk centram, bet tādu soli spert nebija iespējams bez stipri lielāku finansiālu saistību uzņemšanos. Pakāpeniski un nepārtraukti tika veikta nama uzlabošana. Daudz inventāra un mantu savāca ziedojuma ceļā. Te būtu jāpiemin 1953. gadā rīkotais anekdošu vakars, kad katrs apmeklētājs bija paņēmis līdzī kādu dāvanu telpu izdaiļošanai, kopā ap 100 priekšmetu. Arī krēsli tika sagādāti ar pašu biedru uzņēmību un iniciatīvi.

5 gadu darbība

1953.g. 7. martā Toronto Latviešu biedrība, priekšnieka Jūlija Popeļa vadībā, atzīmēja 5 gadu darbību.

Priekšnieka Edvīna Skujas laikā valdei bija lielas grūtības ar pievilcīgu sarīkojumu izplānošanu. Reizēm telpas bija pārpildītas, citreiz patukšas. Valde ar saviem spēkiem paplašināja sarīkojuma telpu, izdarīja pārkrāsošanu, pat ielika jaunu grīdu un darbojās nemainītā sastāvā četrus gadus. Lielas rūpes bija kasierim J. Sveķim, kuŗš nobrauca gadā vairāk simts jūdžu, kasēdams īres maksas un turēdams savu kasi labā kārtībā, ne reti sīvi cīnīdamies par katru

centu biedrības labā.

1. no kr. Alma Lediņa, priekšnieks Jūlijs Popelis, dāmu komitejas priekšniece Laura Krasta.

2.r. no kr. agrākie priekšnieki: Alfreds Kļaviņš, Arvīds Rublis, Valters Ziediņš un Kārlis Kampe

Ik gadus notika teātra izrādes. Kā režisori darbojās F. Lintiņš, E. Jurševskis un V. Pukats. Pirmizrāde izmaksāja apmēram tūkstoš dolaru, kaut gan visur tika ievērota taupība un daži aktieži pat paši sedza tērpu maksas. Šādu summu kasē nebija. Tā nu Edvīns Skuja izlika savus līdzekļus, līdz tos pēc izrādēm varēja atmaksāt. Vienas izrādes atlikums no katras lugas tika dāvināts TLB Sestdienas skolai vai TLTA Piekdienas ģimnazijai. Viesizrādes vēlējās arī kaimiņzemē, bet ne katru reizi tie spēja segt pat ceļa izdevumus. Ar vislielāko sajūsmu publika uzņēma B. Senkēvičas - F. Lintiņa "Ūsiņu nakti", F. Lintiņa režijā, ar O. Grebžes dekorācijām. Tēlotāji bija no Diždanča un no sieviešu dubultkvarteta "Līga", kuŗu vadīja Velta Lintiņa. Izrādē priecājās gan lielie, gan mazie, pat atkārtojumos zāle

bija pilna.

Tijas Bangas "Septiņas vecmeitas", E. Jurševska režijā,
V. Vares dekoratīvais ietērps.

E. Skujas laikā notika arī lielo mākslinieku koncerti. No Vācijas viesojās P. Brīvkalne un L. Sepe. Ik gadus rīkoja jauno mākslinieku koncertus. Tie atlikumu nedeķa, bet valde tos izkārtēja, lai līdzētu ienākt jauniem spēkiem. "Casa Lomā" notika koncerti M. Dejardenai-Jēkabsonei, L. Lipomanim, T. Stratai. Notika koncerti A. Vitolam, K. Šūnam, J. Cīrulim, A. Sapalei, Ž. Zentiņam, L. Lukstei un A. Ķivleniekam. Pēc dažāda koncerta mūsu vecie kritiķi bija uzrakstījuši arī bargas kritikas. Dažreiz pārspīlēti bargas, jo šiem jaunajiem spēkiem drīz sākās viņu slavas ceļi un vēlāk viņi kļuva iecienīti visā kontinentā.

1956. gadā iesākās gadskārtējie "Kostīmu vakari", kuriem nosaukumu un dekoratīvo ietērpu vairāk kā desmit gadus deva mākslinieks Otto Grebže.

Valde centās iedzīvīnāt bijušā Vinipegas Latviešu biedrības priekšnieka Artūra Retiga izstrādāto priekšlikumu par

Kanadas latviešu biedrību Sadarbības centru. Lielie attālumī un katras biedrības vietējie apstākļi, liekas, bija iemesls, ka šī sadarbība nesniedzās tālāk par apkārtrakstu apmaiņām.

TLB telpas izmantoja bez sarīkojumiem arī saviem mēģinājumiem Drāmatiskais ansamblis, kuŗu daudzus gadus vadīja Helēna Mangale, "Diždancis", Inženieru un tehniķu kopa, gaidas, Tērvetes skauti, "Līga" un lielākos mēģinājumos "Kalvis". Tur notika arī gleznu izstādes, Ceļinieka sanāksmes un citi sabiedriski pasākumi.

E. Skujas vadītā valde daudz laika veltīja, meklējot piemērotākas telpas biedrībai. Labākām telpām vajadzēja lielāka kapitāla. Tika radīts "Mūža biedra" statuss. TLB labvēļi, samaksājot biedru naudu 25 gadiem uz priekšu, vēlējās veidot jūtamā atbalstu telpu iegādei. Kā pirmais iemaksāja veclatvietis J. Goba; mākslinieks O. Grebže ar savām dāvinātām gleznām sniedza lielu atbalstu šim mērķim. Iemaksas izdarīja E. Skuja, N. Pētersons, J. Kurps. F. Linde. Bija iesākta ideja par plašākām, ērtākām un mājīgākām telpām.

Dzīvē bieži gadījies, ka neparedzēti grūtumi un sarežģījumi cilvēkus vieno un saslēdz ciešāk. Tāds bija gadījums, kad nāca zināms, ka līdzšinējais mājas īpašnieks nevēlējās pagarināt otro hipotēku, kas tajā laikā bija apmēram 2.800 dolari. Rūpnieks Gailītis nāca biedrībai talkā un hipotēku pārņēma uz vienu gadu, bet pašu biedru pašaielīdzība padarīja par iespējamu šo obligāciju pavisam likvidēt, veselai biedru grupai izpērkot nama otro hipotēku no Gailīša un uzticot biedrībai aizdevumu bez sevišķa nodrošinājuma uz nenoteiktu laiku. Šie ir notikumi un fakti, kas padara patīkamu un siltu biedrības darba gaitu pētīšanu. Tāpēc sevišķi sāpinoši ir notikumi, kas manāmi kavēja biedrības normālu un mērķtiecīgu veidošanos.

Biedrības nama augšējā stāva īrnieku savstarpējās

nesaprašanās rezultātā tikusi nosūtīta anonima vēstule pilsētas pašvaldības iestādēm. Uz šīs vēstules pamata notika pilsētas valdes attiecīgo iestāžu inspekcija, kuŗas rezultātā bija nepieciešami lielāki pārbūves darbi, lai telpas arī turpmāk varētu izīrēt sarīkojumiem. Līdz pārbūves darbu izvešanai tika arī pārtraukta dzērienu atļaujas izsniegšana vai nu biedrības vakariem, vai arī citiem telpu lietotājiem. Šajos gados bija mainītas arī dzīvokļu un komerciālo sektoru robežas, un biedrības nama atrašanās vieta ieskaitīta dzīvokļu rajonā. Neviena iestāde nevarēja dot pozitīvu apstiprinājumu, ka arī pēc pārbūves darbiem klubam atļauju izsniegs. Šādos apstākļos būtu bijis vieglprātīgi izdot naudu remontiem. Biedrība saprata, ka būs jāmeklē cits īpašums. Bet pirms to dara, vēlreiz tika lemts pēc iespējas pilnīgi pārliecināties, par pilna kluba turēšanas iespējām, prasot kāda jurista padomu, ja tas būtu vajadzīgs. Kamēr šī informācija nebūs pieejama biedrības pilnsapulces izlemšanai, nolēma ieņemt nogaidošu stāvokli.

Doma par kopēju latviešu īpašumu, kas varētu apmierināt visu Toronto esošo latviešu sabiedrisko grupu intereses, bija manāmi progresējusi un pieņēmusi konkrētāku formu. Beidzot ar valdes un pilnsapulces lēmumiem biedrības nams tika pārdots 1961. gada maijā. Ar šo veikalnecisko darījumu tad arī praktiski izbeidzās biedrības vēstures otrais posms, kas raksturojās ar ciešākas savstarpējas draudzības nodibināšanos. Liekas, ka biedrība nav bijusi tik cieši saliedēta kopā vienā sabiedriskā spēkā kā šajā vēstures posmā, kuŗā tā auga pati zem sava jumta. Pirmās divas biedrības jubilejas - 5 gadu pastāvēšanas akts un 10 gadu pastāvēšanas sarīkojums tika svinētas pašu mājās.

TLB 10 gadu darbības svētki.

TLB 10 gadu darbības svētkos svētku runu teica biedrības priekšnieks Edvīns Skuja. Sekoja vīru dubultkvarteta "Kalvis", Juŗa Dzeguzes vadībā, koncerts un Dāmu komite-

jas cienasts, priekšnieces Lauras Krastas vadībā. Mākslinieka O. Grebžes telpas dekorējums ar gleznu skati.

Mākslinieks Otto Grebže nodod savu dāvinājumu Daugava pie Pļaviņām valdes priekšsēdim Edvinam Skujam.

Bez saimniecisko lietu kārtošanas, valde, biedrības atbalstīta, piedalījās Toronto sabiedriskas dzīves veidošanā kopā ar citām sabiedriskām organizācijām.

Toronto Latviešu biedrība ar pārstāvi līdzdarbojās LNAK padomē, 18. novembra rīcības komitejā, TLTA padomē, Dziesmu svētku biedrībā, Koncertapvienībā un vēlākos gados Toronto karavanes Rīgas paviljona padomē, A/S Latviešu nams valdē un Aprūpes nama "Kristus dārzs" padomē.

Ar prieku var konstatēt, ka biedrības uzskati un tās nopietnā nostāja, latviešu sabiedrības kopējos jautājumus kārtojot, ir izpelnījusies sabiedrisku darbinieku un organizāciju atzinību un uzticību. Biedrības iekšējā dzīvē nepār-

traukti tika meklēts ceļš, kā biedrības dzīvi padarīt veiksmīgāku un pieņemamāku lielākam biedru skaitam.

10 gadu jubilejā Oslera ielā

Dāmu komitejas rīkotie tējas vakari bija īstena baze daudzu jaunu draudzību nodibināšanai, kas izveidojās un izauga latviešu valodas un latviešu dziesmu iespaidā. Vairāki šī posma biedrības priekšnieki un valdes locekļi nav lieguši savas atmiņas un personīgos iespaidus. Liekas, ka liela lepnuma sajūta bija tā, kas vadīja un pamudināja uzdotos pienākumus izpildīt pēc labākās apziņas. Jūlijs Popelis to apzīmē par brīvprātīgām sabiedriskām klaušām, kuŗu pildīšana bija goda lieta un labi padarīts darbs bija labākais atalgojums.. Viss nepatīkamais un neparedzētais, visas grūtības un sarūgtinājumi ir pagātne, kas sāk aizmirsties. Atmiņā ir tikai palicis labais un patīkamais, priecīgie notikumi un padarītā darba apmierinājums.

Šinī otrā darbības posmā ir noturētas 13 pilnsapulces, 211 valdes sēdes, 18 balles vai karnevāli, 17 dažādi patriotiskas nokrāsas akti, 37 deju vakari, 35 dāmu komitejas sa-

rīkojumi, 21 koncerts, 8 referāti, 24 teātra izrādes, 4 gleznu izstādes un vairāki biedru izbraukumi un ekskursijas.

Sākot savu trešo darbības posmu, biedrība atkal bija nostādīta nopietna jautājuma priekšā. Biedrības māja bija pārdota, ko tagad darīt. Biedrības inventārs bija novietots kādā garāžā, un valde uz savām sēdēm sanāca valdes locekļu privātos dzīvokļos, bet sarīkojumu telpas tika īrētas no gadījuma uz gadījumu.

Toronto Latviešu biedrības 15 gadu darbības atceres sarīkojums notika 1963.g. 2. nov. Poļu zālē, kas bija pulcinājis ap 150 cilvēku. Svētku runu teica rīcības komitejas priekšsēdis Jūlijs Popelis. Apskatot biedrības darbību, viņš norādīja, ka 15 darbības gados notikuši 280 sarīkojumi un 40 teātra izrādes. Sestdienas skolu atklāja 1950. gadā ar 24 skolēniem. Šogad mācās 360 bērni, un tā ir lielākā latviešu skola visā Amerikas kontinentā. Ļoti iespaidīgu darbu nacionālo tradīciju kopšanā un populārizēšanā ir veicis Diždancis, rādot tautasdejas un tērpus lielos sarīkojumos Kanadā un ASV.

Biedrības turpmākās gaitās lielāka vērība jāpievērš tiem latviešiem, kas līdz šim palikuši ārpus nacionālām organizācijām. Jāpārlicina materiālisti un vienaldzīgie, ka stipra nacionāla apziņa dod praktiskus labumus. Gadu simtos izveidotais latviskais dzīves uzskats nodrošina stingru pamatu zem kājām mainīgos un grūtos dzīves laikmetos. To pierāda Kanadā ieceļojošo latviešu labās sekmes materiālā stāvokļa nodrošināšanā.

Latviskā kultūra dod ārkārtīgi plašu iespēju izpaust katra cilvēka individuālītāti. Ikkatram latvietim jāapzinās un piemērotā veidā jāparāda, ka viņš ir piedzīvojumiem bagāts un ideoloģiski augstu stāvošas kultūras tautas loceklis. Biedrības uzdevums ir paust šo patiesību latviešu saimē. Liels darbs vēl ir veicams tautisku brīvlaika nodarbību izveidošanā un pašdarbības veicināšanā!

Biedrību jubilejā apsveica kupls skaits citu organizāciju pārstāvju. Mūža biedra diploma metu deva mākslinieks J. Deksnis. Mūža biedra diplomus pasniedza 5 biedriem.

Aktrise Dz. Indzere skandēja V. Strēlertes "Karoga dziesmu" un spējīgie jaunās paaudzes dziedoņi K. Šūns un J. Cīrulis dziedāja latviešu autoru dziesmas, pianistes E. Timermanes-Ozolas pavadījumā.

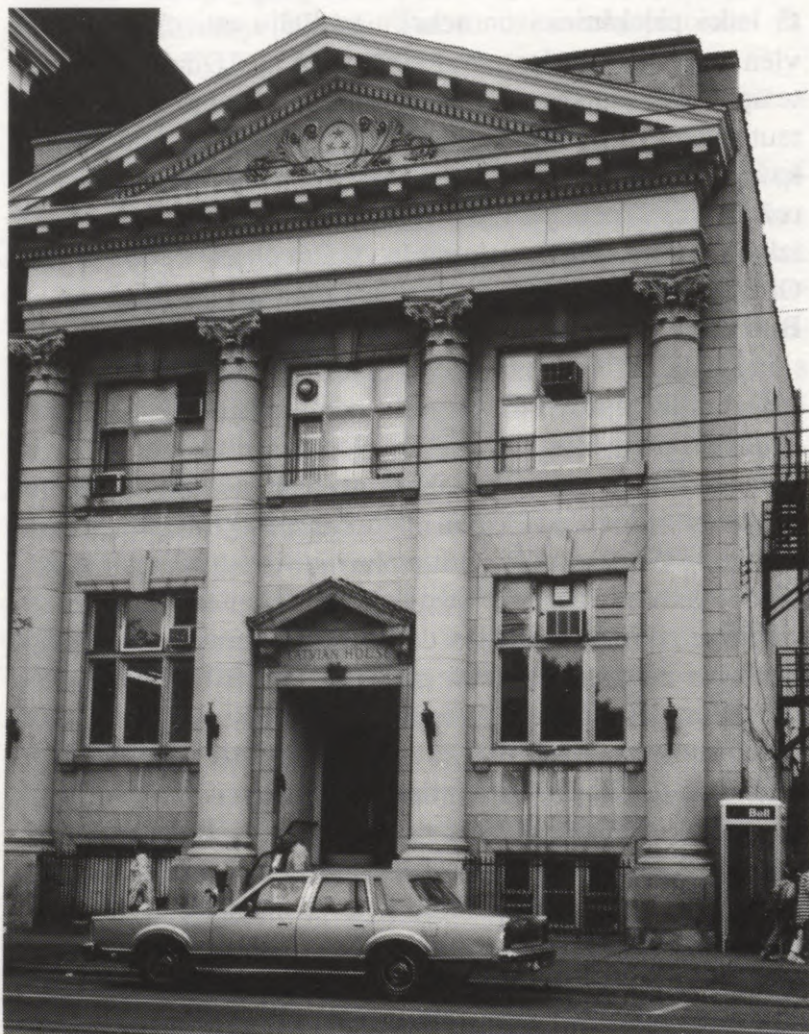
Dāmu komitejas cienasts, priekšnieces Lidijas Veģeres vadībā. Mākslinieka O. Grebžes skatuves dekorējums.

Ir tīri labi saprotams, ka par svarīgāko problēmu šajā laikā uzskatīja biedrības mītnes izkārtošanu. Biedru domas dalījās, un priekšlikumi tika debatēti ar lielu aizrautību un dedzību. Viena daļa biedru bija domās, ka nekavējoši jāstājas pie jauna nekustāma īpašuma iegādāšanās. Citi turpretim bija ieskatos, ka ir jāatbalsta kopēja latviešu nama pirkšana. Šis projekts jau 1963. gadā bija pieņēmis ļoti konkrētu formu. Notika regulāras dažādo pasākumu pārstāvju sanāksmes, kuŗās kopīgi strādāja pie statūtu izstrādāšanas kopīgam īpašumam. Sanāksmes vadīja E. Šķobe, bet statūtu plānošanu juristi J. Preisbergs un J. Grīslis. Sanāksmes notika Sv. Andreja baznīcas blakus telpās. Kaut gan daudzi biedrības biedri bija ieskatos, ka visveselīgākā biedrības darbība varētu notikt tikai pašiem savā mājā, tad tomēr tika respektēts morālais pienākums atbalstīt kopēju latviešu nama projektu. Divas reizes ar pilnsapulces lēmumiem tika lemts atturēties no pašu īpašuma iegādāšanās un nogaidīt kopēja latvieša nama realizēšanos, un tikai tad galīgā veidā izlemt biedrības viedokli. Šāds stāvoklis turpinājās vairāk kā divus gadus, un ir tīri labi saprotams, ka biedrības aktīvā dzīve cieta. Valdes sēdes gan varēja notikt regulāri, valdes priekšsēdim vai locekļiem piedāvājot savas personīgās telpas sēžu vajadzībām. Ar laiku arī inventārs tika izvietots pa vairāku biedru privātiem pagrabiem, lai nebūtu jāirē noliktavas telpas. Bet nozaŗu un

sekciju darbs cieta. Valdes priekšsēdim Jānim Briedim bija pilnas rokas uzdevumu. Bija jāpalīdz atrisināt sekciju vadītājiem viņu grūtības. "Diždancim" un teātrim vajadzēja telpas, kur noturēt mēģinājumus, lai kultūrālais darbs neapstātos. Ar prieku var pieminēt lielo vienprātību un sirsnību tā laika priekšnieka un sekciju vadītāju attiecībās. Tāpēc vien ar jo sevišķu lepnumu jākonstatē kā "Diždanča" tā arī teātra izcilie panākumi, "Diždancim" iegūstot pirmo godalgu tautas deju konkursā Ceturtos dziesmu svētkos un drāmatiskam ansamblim iestudējot Blaumaņa "Ugunī", V. Pukata režijā, kas izpelnījās izcilu kritiku latviešu presē. Valde izkārtoja Montreālas latviešu teātra viesizrādes Royal Ontario muzeja zālē A. Voitkus "Zīmes smiltīs" un T. Brandona "Čarlija krustmāte."

Šai laikā bija jāsaliedē un jāformulē biedrības ieskati īpašuma jautājumā. Kā latviešu nama projekts, tā arī pašu mājas projekts tika pārstāvēts no ļoti nopietniem un nosvērtiem biedrības biedriem, abām grupām noteikti biedrības intereses liekot pirmā vietā. Vairākums izšķīrās par latviešu nama projektu, un Kārlis Suntažs tika izraudzīts par pastāvīgu pārstāvi pie latviešu nama komitejas. Līdzekļu vākšanas talkās piedalījās daudzi TLB biedri, apmeklējot tautiešus mājās un aicinot piedalīties ar \$100.00 iemaksu A/S "Latviešu nams." Tautiešu apmeklējumos mājās un Latviešu nama dalības zīmju izplatīšanā dzīvu dalību ņēmušas: L. Krasta, M. Matīsa, O. Vietniece, V. Berķis, V. Briedis, V. Mukts, A. Stikuts, K. Suntažs, F. Vilmanis, J. Zībiņš. Tādā veidā biedrības valde varēja būt vienmēr informēta par notikušajiem faktiem un arī nekavējoši iznest lēmumus. Tika noturēts lielāks skaits sapulču un sēžu, lai visā pilnībā varētu konstatēt gan saimnieciskās, gan arī juridiskās attiecības ar latviešu namu. Bez tam lielāks skaits Latviešu biedrības biedru aktīvi piedalījās nama realizēšanas darbā, gan paši iegādājoties pajas, gan uzņemoties to

izplatīšanas un pārdošanas pienākumus, gan arī atrodot citus veidus, kā iegūt vajadzīgos līdzekļus. Mākslinieka Otta Grebžes gleznu izstādes-bazāra atlikums tika ieguldīts Latviešu namā dalības zīmēs.

Latviešu nams Toronto 491 College ielā

1964. gadā, kad A/S "Latviešu nams" līdzekļu vākšana noritēja plaši un visumā veiksmīgi, pēkšņi radās iespēja nopirkt namu 491 College ielā. Reģistrējot A/S "Latviešu nams", izrādījās, ka pēc Kanadas noteikumiem nevar iesniegt individuāli izstrādātus statūtus, bet jāizvēlas vieni no valsts standarta statūtiem. Tika pieņemts statūtu veids, kurā var būt apvienojušies līdz 50 akcionāri. Līdzekļu vākšanā un dalības zīmju izsniegšanā piedalījās 42 organizācijas un draudzes. Tā šīs 42 vienības kļuva par akcionāriem, bet dalību zīmju īpašnieki to pārstāvēšanu varēja uzticēt vienai no šīm vienībām.- Bija arī grupa, kas paši sevi vēlējās tur pārstāvēt, tā radās 43., kas sevi nosauca par "Latviešu nama vienību".

Organizāciju pārstāvju sanāksmē, kad bija jāuzklausā noteikumi par nama pirkšanu, tie jāizvērtē un par tiem jābalso, TLB valde un revīzijas komisija tur piedalījās pilnā sastāvā. Pašu balsojumu izdarīja revīzijas komisijas priekšsēdis Jānis Rolavs, kas bija kā uzticības persona izraudzīts no TLB pilnsapulces.

TLB ieguldīja Latviešu namā lielāko daļu no Oslera ielas nama līdzekļiem, kas kopā ar TLB pārziņā uzticētām dalības zīmēm sastāda gandrīz 1/10 daļu no nama kapitāla. Kā pirmais TLB pārstāvis nama valdē iegāja Kārlis Suntažs.

Beidzot, 1964. gada beigās, latviešu biedrība atkal bija zem sava jumta un gada sākumā pilnsapulcē ievēlētais priekšnieks Vilnis Āpše varēja sākt veidot biedrības dzīvi pašu telpās. Mēs vairs nebijām saimnieki, bet gan īrnieki, bet tādi mēs bijām ar pašu lēmumu un gribu, liekot pirmā vietā lielākas kopības idejas intereses. Šinī posmā mēs atrodamies vēl tagad.

Ar A/S "Latviešu nams" valdi tika noslēgts ilgstošs līgums, ka namā ir TLB sava telpa. Ieejot namā pēc daiļamatnieka H. Merca meta J. Gobas firma izgatavojusi

sēžu galdu un 12 krēslus. Dāmu komiteja sagādāja daiļamatnieces V. Vilsones austus loga aizkarus un bufeti.

Biedrības valdes darbs tika manāmi atvieglots, jo atkrita daudzas saimnieciskas dabas rūpes. Nebija vairs jāraižējas par izsistiem logiem, sabojājušos apkuri, vai nesaticīgiem īrniekiem. Varēja sagaidīt, ka biedrības darbs ievirzīsies tīri kultūrāliem un nacionālpolītiskiem mērķiem. Un lasot valdes sēžu protokolus, ir jāsecina, ka tas tā arī ir noticis.

Māmuļu vakari

Toronto Latviešu biedrībā ir nākušas un veidojušās idejas, kas laika tecējumā kļuvušas par nozīmīgām nozarēm vai pamatu citiem pasākumiem. Tā tagad lielās Latviešu pensionāru apvienības pirmsākumi ir TLB. Tie sākās no TLB Dāmu komitejas rīkotiem Latvijas māmuļu saietiem.

Latvijas māmuļas 1966. gadā

3. rindā no kr. TLB Dāmu komiteja: Minna Hollendere, Lucija Černenoka, Daina Untika, Ieva Godļevska, Dace Priede, Margita Kīna un Edīte Āpše.

1964. gada TLB pilnsapulcē nāca ierosinājums, ka arvien kuplākā skaitā no Latvijas sāk ierasties māmuļas. Savā ikdienā viņas jutās vientuļas, jo viņu jaunā paaudze pa dienām iet darbā. Viņām vajadzētu izkārtot iepazīšanās un sadraudzēšanās pēcpusdienas. Šādu saiešanu izkārtošānu uzņēmās TLB dāmas sākumā savās mājās, vēlāk, nācēju pulciņam sakuplojot, tos rīkoja Latviešu namā. Ieceļojušās māmuļas ienesa jaunu sabiedriskās rosmes garu. Sevišķi jaukā atmiņā palikusi Kiršu māmuļa, kuŗas garīgais rosi-gums bija izcils.

LNAK 1966. gada pārskatu grāmatiņā lasāms: "Lielu interesi vietējā sabiedrībā ir radījušas "Latvijas māmuļu draudzības pēcpusdienas, kas jau drīz kļuva par veco ļaužu draudzības pēcpusdienām. Šeit TLB Dāmu komiteja, kuŗa sastāv tikai no jaunākās paaudzes, izpratusi radīt īstu draudzības siltumu starp sevi un vecāko paaudzi."

Liekas, ka līdzīgas iezīmes ir arī citu pilsētu latviešu pensionāru apvienību tapšanā. Līdz ar ierosmi no Latviešu biedrībām ir nākuši pirmie pensionāru priekšnieki, 1972.g. 21. septembrī dibināto Toronto Latviešu pensionāru apvienību, kuŗu pie dibināšanas kā viena no uzticības personām parakstīja TLB Dāmu komitejas priekšniece Edīte Āpše, ilgus gadus vadīja agrākais Vinīpegas Latviešu biedrības priekšnieks A. Retigs un pēc viņa agrākais TLB valdes vicepriekšsēdis R. Bērziņš.

Reizē ar pensionāru apvienības nodibināšanos tur notika tādas draudzības stundas, kādas agrāk bija TLB.

Jauni veidi sabiedriskā rosībā

Pāri visam kontinentam populāri kļuva "Čikāgas piecīši", kas ar jauniešu izdomu izveidoja viegla žanra mūzikālos priekšnesumus ar asprātību iestarpinājumiem. Sākot ar 1964. gadu viņiem vairākus gadus sarīkojumus izkārtoja TLB Dāmu komiteja. Daži sarīkojumi notika Igaunu namā, Latviešu namā vienā dienā programmu deva

divas reizes. Šie sarīkojumi deva iespēju materiāli atbalstīt TLB Sestdienas skolu un jauniešus uz 2 x 2 nometnēm.

Dāmu komiteja sarīkoja arī bazāru par labu skolai un rudens tirdziņu, noorganizēja rokdarbu kursus etnografe A. Dzērvītes un vēlāk O. Mežules vadībā, kuŗus apmeklēja ap 30 dalībnieces.

Apkārtraksti

TLB darbības sākuma gados notika gada sapulces un informātīvas sapulces. Vēlākos gados informātīvo sapulču vietā valdei bija ar apkārtrakstu jāziņo par atsevišķu gada sapulces lēmumu īstenošanu.

1965. gada pilnsapulcē ievēlētais valdes priekšsēdis A. Gribusts ierosināja izdot regulāru TLB Apkārtrakstu, uzņemoties arī rakstu savākšanu un rediģēšanu. 1965.g. aprīlī iznāca TLB Apkārtrakts ar Nr.1. Pirmie deviņi ir 2 lappuses; 10. un 11. - 3 lappuses, 4 - 4 lappuses.

Ja pirmie numurētie "Apkārtraksti" ziņo valdes un citu darbinieku sastāvu, ziņas par sarīkojumiem un par TLB biedriem - saimnieciskiem darbiniekiem, tad jau ar nākamajiem parādās raksti par sekciju un nozaŗu mērķiem un iecerēm. Tuvojoties RLB simtgadei, raksti par tās nozīmi Latvijas vēsturē un nodoms par grāmatas izdošanu.

Ar 1969.g. 16. februāri TLB priekšnieka pienākumus un "TLB Apkārtraksta" rediģēšanu ar 13. Nr. uzņemas Imants Alksnis. Uzņemoties šos pienākumus, viņš vērtē: "Lielākā skaitā biedru izteiktās domas un ieskati atbalsta un ieteic apkārtraksta izdošanu. Vispirms tas veido reālas saites starp biedrību un tiem biedriem, kuŗiem darba vai citu apstākļu dēļ nav vienmēr iespējams iersties rīkotās sanāksmēs. Bez tam apkārtraksts reprezentē biedrību ārpus tās rāmjiem, jo tas arī tiek piesūtīts lielākam skaitam sabiedrībā pazīstāmām personām. Valde no savas puses piegriešzīs lielāko uzmanību kā apkārtraksta ārējam ietērpam, tā arī latviešu valodai. Mēs esam iecerējuši četrus izdevumus gadā. Mēs

būsim pateicīgi par katra veida atbalstu apkārtraksta izdošanai."

Ar šo numuru sākās jau plašākas apceres par kādu no aktuālām temām. Sākot ar 16. Nr, viens "Apkārtraksts" gadā veltīts TLB Sestdienas skolai un tās izlaidumam. Sākot ar 19. Nr., ir ievietoti valdes vai zinātņu kopas noorganizētie referāti, arī raksti par kādu aktuālu temu.

Pārskatot ievietotos rakstus, tur atrodam 98 referātus, runas vai īsreferātus, 86 dažāda veida rakstus, 21 Apkārtraksts veltīts TLB Sestdienas skolai, 4 paplašināti Apkārtraksti par jubileju gadu sarīkojumiem. Apkārtrakstos publicēti TLB darbības pārskati, nodaļa mūsu dzīvē un cita veida raksti. Metiens ir bijis līdz 600, pēdējos gados 430, un lappušu skaits ir bijis no 16 - 20.

1980. gada 12. augustā Preses dienās Garezerā Latviešu preses biedrības valde piešķīra Atzinības rakstu Toronto Latviešu biedrības Apkārtrakstam par ilggadīgu darbību latviešu tautas nacionālā un informātīvā laukā.

Apkārtrakstam rakstus izrauga valde un revīzijas komisija. Technisko darbu veic redakcijas kolēģija. Kopš Apkārtraksta Nr. 30 1975.g. jūlijā rakstus apzina un sakārto Jānis Briedis.

Ar TLB Apkārtrakstu cenšamies ieinteresēt: neļauties vienaldzības snaudam, kad aicina latviskais pienākums un nepieciešamība sargāt cilvēka tiesības. Rosinām kopt un sargāt latvisko dvēseli tās pamatos un pasargāt no demagoģijas ietekmes. Cenšamies līdzēt veidot morālo mugurkaulu laikā, kad notiek ģirgāšanās par tautas tikumiem un aistētiskām jūtām. Ceram, ka tas lasītājus rosina piedomāt, bagātina domas un asina prātu.

Publicētajiem rakstiem ir teiktā vārda tiešums. Tie nav atreferētāja skatījuma prizmā laužti, bet teiktā vārda vai raksta autora doti, tāpēc laikmeta izvērtējumam tie paliek nozīmīgi ar pārdzīvoto gadu tiešo saskari. 1997.gada de-

cembrī iznāca Apkārtraksts ar Nr 115. Viens TLB Apkārtrakstu komplekts nodots Misiņa bibliotēkai Rīgā, otrs Latviešu trimdas bibliografijas sakārtotājam B. Jēgeram un trešais LNAK archīvam.

ASV Vidienes apgabala latviešu biedrību sadarbības centrs

Trimda bija ieilgusi, bet tās darbība tieši masu informēšanā bija kļuvusi nozīmīgāka un iespaidīgāka. Nozīmīgs notikums bija ASV Vidienes apgabala latviešu biedrību sadarbības centra veidošana, kur pieaicināja arī Ontario

ASV Vidienes apgabala un Ontario latviešu biedrību
pārstāvji Kalamazū sanāksmē.

1. r. 2. no kr. Kalamazū latv. b-bas dāmu komitejas priekšniece H. Pole. 6. Kalamazū latv. b-bas priekšnieks O. Reinvalds.
7. Vidienes apgabala latv. b-bu sadarbības centra priekšsēdis un Čikāgas latv. b-bas priekšnieks V. Vīksniņš. 8. PBLA valdes priekšsēdis Dr. iur. P. Lejiņš. 2.r. aiz V. Vīksniņa TLB valdes priekšsēdis A. Gribusts.

latviešu biedrības. 1966.g. 16. un 17. septembrī notika biedrību pārstāvju sanāksme Kalamazū latviešu biedrības valdes un dāmu komitejas izkārtojumā. Jaunus impulsus un iedarbīgas idejas deva Čikāgas Latviešu biedrības priekšnieks Viktors Vīksniņš. Biedrību pārstāvju sanāksmē ar savu piedalīšanos pagodināja Pasaules brīvo latviešu apvienības valdes priekšsēdis Dr. iur. P. Lejiņš un norādīja uz trimdas uzdevumiem un vadības plānojumiem.

TLB, kuŗu pārstāvēja priekšnieks A. Gribusts, ierosināja latviešu biedrībās atzīmēt Rīgas Latviešu biedrības simtgadu dibināšanas atceri ar nozīmīgiem sarīkojumiem. TLB ierosināja arī kopīgi izdot grāmatu "Latviešu biedrības simts gados." Sanāksmes dalībnieki šī darba veikšanu novirzīja uz TLB.

TLB valde sastādīja gan redakcijas kollēģiju un izsūtīja aicinājumus visām trimdas latviešu biedrībām piedalīties ar rakstiem, bet atsaucās tikai nedaudzas biedrības. Tā šīs grāmatas izdošana nevarēja izveidoties.

Šeit pieminama Līvijas Vītoliņas atsaucība no Zviedrijas. Viņa sagādāja kopijas no Helsinku bibliotēkas latviešu nodaļas no vairākiem RLB rakstu izdevumiem, kas ienesa daudz pārdomu un rosinājumu TLB darbībā.

Vidienes apgabala latviešu biedrību sadarbības centram notika vēl dažus gadus gadskārtējas sanāksmes. Bet ar V. Vīksniņa nāvi tā darbība apsīka.

Darbības posms Latviešu namā.

Sākoties darbības posmam Latviešu namā un plānojot sabiedriskās rosmes, bija jāņem vērā vairāki jaunradušies apstākļi. Samērā daudzi TLB biedri darbojās arī citos latviešu pasākumos. Sākoties pensionāru ik nedēļas sarīkojumiem, tur piedalījās liela daļa no agrāko draudzības pēcpusdienu apmeklētājiem, kur arī bija neliela priekšnesumu daļa. Latviešu biedrībai vajadzēja plānot cita

veida sarīkojumus. Tādi bija "Čikāgas piecīšu" sarīkojumi, TLB Dāmu komitejas izkārtojumā.

TLB valde, dāmu komiteja, revīzijas komisija un nozaļu vadība 1966. gadā

1. r. no kr. skolas pārzine A. Martinsone, valdes locekļi: V. Ruble, J. Sveķis, M. Matīsa, priekšnieks A. Gribusts, kultūras noz. vad. B. Senkēviča, valdes loc. A. Lazdiņš, dāmu komit. priekšniece E. Āpše, valdes loc. R. Strazds.
2. r. no kr. revīz. kom. loc. E. Tiltiņš, drāmatiskā ansambļa vadītāja H. Mangale, M. Kampe, I. Irbe, inž. un techn. kopas vadītājs K. Šlesers, L. Gulbe, L. Černonola. K. Pūliņš, I. Dzērvīte, D. Lūse, valdes loc. O. Grebže
3. r. no kr. rev. kom. loc. E. Slaucītājs, TLB Sestd. skolas vecāku komitejas priekšsēdis I. Auziņš.

Katru gadu valde rīkoja 3 referātu pēcpusdienas. Referātu vakarus rīkoja arī Inženieru un tehniķu kopa. Daži no tiem saistīja plašākas sabiedrības interesi. Izveidojās Toronto latviešu koncertapvienība, kas sāka rīkot plaši pazīstamo mākslinieku koncertus. TLB sarīkoja E. Reinvaldes vokālo koncertu, komponista Voldemāra Ozoliņa pa-

vadījumā, kā arī viesā no Austrālijas E. Maršava vokālo koncertu.

Laikus tika sākti priekšdarbi Rīgas Latviešu biedrības dibināšanas simtgades atcerei un TLB 20 gadu darbības svētkiem. Valde un sekciju vadītāji izraudzīja rīcības komiteju, Imanta Alkšņa vadībā. Mākslinieks Otto Grebže deva metu TLB biedru krūšu nozīmei un māksliniecisko apdari sarakstes lapām.

Rīgas Latviešu biedrības 100 gadu dibināšanas piemiņas akts notika 1968. gada 17. martā, Latviešu namā Toronto. Piemiņas aktu atklāja TLB priekšnieks A. Gribusts, Latvijas valsts himnai sekoja Imanta Alkšņa svētku runa par temu "Rīgas latviešu biedrība." (Par šo temu I. Alksnis referēja arī Hamiltonā un Londonā. Tās pilns teksts rakstu krājumā "Toronto Latviešu biedrības 25 gadi" 5.lpp.) Dzeju skandēja Voldemārs Pukats. Vokālo koncertu deva Jānis Barušs, Maija Baruša, Rita Baruša un Alberts Korsaks. Sarīkojumu ar rakstu sveica PBLA valdes priekšsēdis Dr. iur. P. Lejiņš. Pēc koncerta pakavēšanās pie TLB Dāmu komitejas kafijas. Sarīkojums bija pulcinājis ap 200 apmeklētāju.

Biedrības 20 gadu darbības atcere

Toronto Latviešu biedrības 20 gadu darbības atceres akts notika 1968.g. 7. decembrī.

Voldemārs Galdiņš bija veltījis dzejoli TLB divdesmit gadu jubilejā.

"Dzimtai zemei, mīļai mātei
Latvijai es piederu.
Viņai solos ziedot visu
Manas tautas brīvībai.

Tikai mūsu gars ar sparū
Tautai važas noņemt var,
Brīvīb's sauli atgriezt manai
Tēvu zemei Latvijai.

Aktā uzrunu teica TLB priekšnieks Andrejs Gribusts.

TLB 20 gadu jubilejā 1968.g. 7. dec.

TLB 35 gadu jubilejas sarīkojumā 1983.g. 29. okt.

1. r. no kr. Z. Akots, Kalamazū latv. biedrības dāmu komitejas priekšn. H. Pole, L. Krasta, V. Ziediņš, B. Senkēviča, rīcības komitejas priekšsēdis I. Alksnis, TLB priekšnieks L. Ozols, LNAK valdes vicepr. A. Budrēvics, skolas pārzine M. Matīsa, viesi no Hamiltonas V. Ozols ar kundzi.
 2.r. no. kr. dzejnieks-svētku runas teicējs M. Lorbergs. A. Sudmalis, I. Briede no Gaidu jendas, Z. Miežītis, V. Ruble, J. Galējs, mācītājs A. Briedis, J. Grodnis, F. Linde, E. Broders, R. Strazds, N. Pētersons, J. Sveķis, I. Veinberga, E. Tiltiņš, L. Gulbe, J. Briedis, A. Korma un Z. Birne.

Iztrūkst Dāmu komiteja.

Latvijas himnai sekoja Imanta Alkšņa svētku runa par temu "20 gadi zem Toronto Latviešu biedrības karoga". (Publicēta rakstu krājumā "Toronto Latviešu biedrības 25 gadi" 12. lpp). Dzejniece Biruta Senkēviča skandēja savu veltījumu Rīgas Latviešu biedrībai.

Pianiste Ilze Štrāls - Didrichsone atskaņoja V. Dārziņa Sonātu (F) un Svītu La mažorā. Sekoja apsveikumi.

Bridža kopa

Ar ienākšanu Latviešu namā sāka rosīgi darboties TLB bridža kopa, piektdienas vakaros pulcējoties TLB telpā. Kopu vadījuši: J. Rolavs, A. Augulis, I. Sveķis, K. Bergmanis, O. Dzērvītis, K. Strautiņa, A. Augulis, B. Plūme. Kopā darbojās ap divdesmit dalībnieku.

TLTA ģimnazijas vadība pieprasīja TLB telpu skolas vajadzībām piektdienās. Bridža kopas sanāksmes tad notika citā vietā, ar 1982. gadu tā sāka darboties kā atsevišķs pasākums.

Šacha kopa

Īslaicīgi darbojās arī šacha kopa, Jāņa Jaunzema vadībā.

Zinātņu kopa

1968.g. 4. jūnijā TLTA ģimnazijas direktriese Veras Slaviešas ierosmē pie TLB nodibinājās zinātņu kopa. Kopu vadīja Imants Alksnis līdz 1972. gadam. Pēc tam Vera Slavieša kopu vadīja 25 gadus. Ar 1998. gadu kopu vada Rasma Pērkone.

Kopai notiek domu izmaiņas, izvērtēšanas un plānošanas sanāksmes, diskusiju paneli, kā arī ienes ierosinājumus un apsvērumus, piemēram, vai šeit varētu noorganizēt pilna laika latviešu skolu, bērnu dārzu. Kopa cenšas ieinteresēt latviešu ģimnazijas absolventus iedziļināties laikmeta problēmās un izteikt savas domas, ierosinājumus un nākotnes skatījumu īsreferātos un piedalīties latvisko

pienākumu pildīšanā.

Visredzamāk tas īstenojas audzināšanas darbā, jo tagad latviešu sestdienas skolā un ģimnazijā vadītājas ir šo skolu absolventes, un skolā arvien pievienojas audzinātājas un audzinātāji no agrākajiem absolventiem.

Publicējot jaunās paaudzes īsreferātus Apkārtrakstos, tiek līdzēts jauniem autoriem veidoties un ieņemt atzītu vietu latviešu sabiedrībā.

Koklētāju nozare

1968. gada rudenī nodibinās TLB koklētāju kopa, Kārļa Staško vadībā. Šīs kopas nolūks ieinteresēt un apmācīt jaunus koklētājus. Kā pirmā instruktrise ilgāku laiku darbojās Ingrīda Bērziņa. Koklēšanu skolēniem uz vēlēšanos māca arī TLB Sestdienas skolā. Kopa darbu sāka ar 7 koklētājiem, bet koklētāju skaits jau nākamā gadā ir 10 un turpina augt. Jau 1969.g. koklētāji piedalās Draudzības dienās Niagarā, Kokļu svētkos Toronto un Bostonā, 1971.g. kontinenta apmēra kokļu dienās Montreālā, TLB literāri mūzikālā pēcpusdienā. Piedalās draudžu dievkalpojumos un Burtnieku saietos. Gadskārtējās kokļu dienas kļūst par tradīciju. Šinī kontinentā vien jau zināmi ap 500 koklētāji. 1974.g. no kopas piedalījās 4 koklētāji Kokļu dienās Sietlā, ASV.

Kārlis Staško ir vārds, kuŗu zina ne tikai šinī kontinentā vien. Kanadas latviešu kultūrvēsturē viņš ir kā koklēšanas kustības ierosinātājs un izveidotājs. Viņš tai veltī savas domas, darbus un visu savu laiku. Attālumi viņam nav svarīgi, ja ir iespēja darboties pie šīs idejas iedzīvināšanas. Viņa meistarīgās rokas gatavo kokles, vadoties no viņa labās gaumes. Viņa darinātās kokles ir gandrīz visās zemēs rietumu pasaulē, kur vien mīt latvieši.

Kokļu svētkos viņš ir ansambļa diriģents. Ar skaisto kokļu mūziku Kārlis Staško ir atradis jaunu vienotāju spēku, kas pulcina un rosina jaunās paaudzes ap latvisko

mūziku. Kokļu svētki Toronto 1975.g. no 23. - 26. okt. izvērtās par īstiem tautas svētkiem. Lielais noslēguma koncerts apliecināja, ka līdz ar dziesmām un tautasdejām kokļu mūzikai ir latviešu jaunatnes vienotājs spēks. 80 koklētāji uz vienas skatuves bija liecība, ka kokle nav tikai priekšmets tautiskā dzīvoklī, bet tā ir palīgs, kas līdz dvēselei stiprināties latviskās skaņās, un pulcinātāja pāri jūdžu simtiem. Daudziem ceļu pie savas tautas ir parādījusi sensenā kokle.

Koklēšanas kustībai šīnī zemē jau ir sava vēsture, kuŗu labi pārskatāmā veidā varēja iepazīt TLB telpā izkārtotajā skatē Kokļu svētkos. Ir jau radīta kultūrfilma par kokles izgatavošanu un koklēšanu.

Koklēšanas nozari Kārlis Staško vada līdz 1983. gadam. No tā laika koklētāju nozari vada Ariāna Liepiņa, Kārlis Staško darbojas kā padomnieks, līdz viņa mūža tecējums pārtrūkst 1985.g. 16. jūnijā.

Dravnieku sekcija

1971. gadā pie TLB nodibinās dravnieku sekcija, kuŗu vada Ādolfs Sudmalis līdz 1989. gadam, pēc tam Jānis Kūlnieks. Bitenieku skaits ap 20, kas reizi mēnesī sanāk sanāksmēs. Ir bitenieki veterāni jau no dzimtenes laikiem, kas jau Kanadā ilgi darbojušies. Ir arī tikai dažu gadu vai pavisam jauni iesācēji. Pārrunāti tiek katra mēneša tekošie darbi un doti padomi. Sekcijas dalībnieki izbrauc un apskata arī lielākās dravas: St. Vasarāja un J. Kūlnieka. Ja kāda bitīte iedzel, tā pateicība par neuzmanību, nedzels, ja būs pareizi rīkojies!

Sekcija vēlējās uzņemt jaunus dalībniekus, bet tādi nenāca. Sekcijas darbs turpinājās 25 gadus.

*

Rīgas Latviešu biedrības simtgadu darbības atceres un TLB divdesmit gadu jubilejas sarīkojumu rīcības

komitejas priekšsēdis Imants Alksnis ir iepazīts kā veiksmīgs sabiedrisko darbu vadītājs, un 1969. gada pilnsapulcē ievēlētā valde viņu ievēl par valdes priekšsēdi.

1. no kr. M. Ādama, Dāmu komitejas priekšniece D. Priede, TLB priekšnieks I. Alksnis, vicepriekšsēde M. Matīsa, B. Senkēviča-Ziemane.

2.r. no kr. K. Pūliņš, A. Siksna, vicepriekšsēdis V. Āpše, J. Skrastiņš, A. Gribusts, A. Bērziņš, N. Pētersons.

Uzņemoties TLB vadību, Imants Alksnis raksta: "Mūs pavada cienījama un respektējama 20 gadu vēsture, bijušo priekšnieku ziedotais pašizliedzīgais darbs un neskaitāmu ilggadīgu valdes locekļu un sekciju vadītāju pieredze, uzpurēšanās un biedrībai ziedotā sirds. Mums nemaz nav cita ceļa, kā būt par latviskās kultūras un garīgās Latvijas sargātājiem."

Imants Alksnis ar saviem vicepriekšsēžiem Mildu

Matīsu un Vilni Āpši vada TLB darbību sešus gadus. Arī pārējā valdes sastāvā šajos gados ir maz pārmaiņu. Darbu apstākļu dēļ no septiņiem valdes locekļiem mainās viens vai divi.

Šajā laika posmā populāras bija referātu pēcpusdienas ar virsrakstu "Šī zeme ir mūsu", kurās referenti savos referātos apskatīja Latvijas dabu, pilsētas, upes, kalnus, ezerus u.c. Liela atsaucība bija arī t.s. apgabalu vakariem un tanīs ietilpstošiem uzvedumiem.

Atpūtas gadu tautiešiem Dāmu komiteja, E. Āpšes vadībā, rīkoja "Māmuļu vakarus" ar priekšnesumiem. Dāmu komiteja savā darbībā visus šos gadus ir darbojusies ļoti rosīgi, gan izplānojot pati savus sarīkojumus, gan atbalstot valdes un sekciju nodomus un vajadzības.

1969. gadā tika izveidots starptautiskā sarīkojuma "Caravane" Rīgas paviljons, kuŗa vadību uzņēmās I. Alksnis, būdams šo ilggadīgo sarīkojumu tradīciju licējs.

Inženieru un tehniķu kopa šīnī darbības periodā piedalījās lielā kongresa izkāŗtošanā un darbā pie tehniskās terminoloģijas vārdnīcas.

1970. gada Dziesmu svētku izkāŗtošanā TLB priekšnieks I. Alksnis vadīja svētku programmu un izkāŗtoja svētku balli. TLB Dāmu komiteja deva kodolu svētku informācijas nozarei. Diždancis piedalījās tautasdeju uzvedumā.

TLB biedri visus šos gadus ir piedalījušies LNAK padomes darbā. TLB priekšnieks I. Alksnis bija LNAK valdes sekretārs un pēc tam vicepriekšsēdis, vadot arī 18. novembra rīcības komiteju, un bija 13. un 14. LNAK padomes priekšsēdis.

25 gadu darbības svētki notika 1973. gada 27. oktobrī. Svētbrīdi vadīja mācītājs Artūrs Briedis. Svētku dalībniekus uzrunāja TLB priekšnieks I. Alksnis. Svētku runu teica J. Briedis par temu: "Biedrību nozīme vēstures skatījumā." (publicēta "Toronto Latviešu biedrības 30 gadi"

- 37.lpp.). Sekoja Aspazijas prologs Rīgas Latviešu biedrības 25 gadu jubilejai, Drāmas kopas vadītājas L. Vasariņas iestudējumā. Piedalījās E. Krēmane, M. Kuze, Z. Ezera, M. Gaiķe, I. Morgenšterna. A. Vasariņš, J. Vandelis, A. Budrēvics, E. Matīss. TLB koklētāju kopa "Vaidelotis", V. Freimaņa vadībā. Mākslinieka K. Langenfelda dekoratīvais ietērps. Otrā daļā bija Dāmu komitejas cienasts, E.Āpšes vadībā, un apsveikumi. Uz TLB 25 gadu jubileju iznāca pirmais TLB izdevums: Toronto Latviešu Biedrība - 25 gadi, I. Alkšņa redakcijā, I. Prikules mākslinieciskā apdarē. Tās ievadā LNAK padomes priekšsēža V. Upeslāča raksts. Kā autori: I. Alksnis, J. Briedis. E. Buka, A. Martinsone, B. Senkēviča-Ziemane un J. Švanks.

Šajā darbības posmā ir noturētas 12 pilnsapulces, 105 valdes sēdes, 7 patriotiska rakstura sarīkojumi, 6 karnevāli, 5 balles, 16 referāti, 2 izstādes, 2 filmu izrādes un 18 Dāmu komitejas sarīkojumi.

Pirmajos 25 gados biedrību ir vadījuši: Valters Ziediņš, Alfrēds Kļaviņš, Kārlis Kampe, Arvīds Rublis, Jūlijs Popelis, Ādolfs Grigals, Edvīns Skuja, Valentīna Poriete, Jānis Briedis, Vilnis Āpše, Andrejs Gribusts un Imants Alksnis.

Dāmu komiteju ir vadījušas: Biruta Senkēviča, Alma Kopmane, Laura Krasta, Velta Ruble, Lidija Veģere, Lolita Gulbe. Edīte Āpše un Dace Priede.

Pirmos 8 gados ik gadu mainījās gandrīz viss valdes sastāvs. Sākot ar 1957. gadu valdes darbā bija arī ilggadīgi darbinieki. Pirmajos TLB 25 gados desmit gadus valdē ir darbojušies: Nikolajs Pētersons, Jānis Sveķis, Andrejs Gribusts, Milda Matīsa un Jānis Briedis.

No 25 līdz 50 gadiem

Ar 1973. gadu sākās Toronto Latviešu biedrības otrais 25 gadu darbības posms. Ir jākonstatē, ka kopš biedrības

dibināšanas daudz kas bija mainījies. Jauneklīgie un dzīgie sākuma laika biedrības biedri bija jau kļuvuši nobrieduši vīri. Pieaugušie bija kļuvuši par sirmgalvjiem. Daudzi no sākuma laika aktīviem un enerģiskiem biedrības dalībniekiem jau bija kapu kalniņā.

Ar nožēlu jākonstatē, ka no jaunās paaudzes biedrībai pievienojās ļoti mazs skaits. Bija redzami vērojama paaudžu plaša. Kaut gan liels skaits latviešu jauniešu apmeklēja latviešu skolas, sastāvēja skautu organizācijā un dejoja tautas deju kopās, un tika sponsorēti uz 2x2 nometnēm, viņi vēlējās vairāk palikt paši savā vidē, paši veidojot savu apvienību.

Sakarā ar to arī Toronto Latviešu biedrības nākošie 25 darbības gadi veidojās mazliet citādā plāksnē. Nenotika vairs tik daudz balles un kostīmu vakari, bet liela vērība tika pievērsta kultūrālām rosmēm. Sekojošo gadu referāti un literārās pēcpusdienas un nacionāl-kultūrāli sarīkojumi savā saturā un izkārtojumā izvērtās par nozīmīgiem notikumiem Toronto latviešu sabiedrībā.

Šī posma pirmos divus gadus biedrību vadīja I. Alksnis, bet ar 1975. gadu biedrības vadību atkal uzņēmās Jānis Briedis un vadīja 5 gadus. J. Briedis ir pazīstams kā nopietns latviešu kultūras un valodas kopējs, tāpēc ir viegli saprast, ka viņa laikā liela uzmanība tika pievērsta kultūralam darbam. Ar sevišķi lielu rūpi viņš sekoja TLB Sestdienas skolas darbam. Reti būs tādi skolas sarīkojumi un skolas izlaiduma akti, kušos viņš nebūtu piedalījies.

Apkārtraksti turpināja augt un palika daudz kuplāki savā saturā. Toronto Latviešu biedrība izdeva uz Latviešu Dziesmu svētkiem Kanadā 1976. gadā otrā izdevumā "Baltijas Vēstneša" divdesmitpiecu gadu jubilejai par piemiņu 1000 eksemplāros. Par oriģināla sagādi TLB pateicība Līvijai Vītolīnai Gēteborgā, Zviedrijā.

Šī laikmeta sarīkojumu izkārtošanā ļoti liela līdzda-

lība bija Zinātņu kopai - referātu un paneļu noorganizēšanā un Drāmas kopai, L. Vasariņas vadībā, literāro un mūzikālo vakaru programmu izkārtošanā. Jauks bija sarīkojumu cikla "Tā zeme ir mūsu" turpinājums. Šinī ciklā notika vakari: Sirmā Rīga, ieva un ābele, jūra, priedes un kāpas, Latvijas kalni un lejas, Latvijas ozoli un liepas. Latvijas baltie bērzi, latvju sētas piemiņas vakars.

Ar lielu atsaucību tika uzņemti arī kultūras nozares vadītājas B. Senkēvičas izplānotie un noorganizētie sarīkojumi "Rudzu talka", L. Vasariņas vadībā, ar Diždanča un koklētāju piedalīšanos. Uzvedums izpelnījās ļoti labvēlīgas atsauksmes presē. Sarīkojums "No latviešu pūra lādes" ar etnografes B. Senkēvičas referātu "Gredzena nozīme un latviskie gredzeni". Daiļamatnieka A. Gugāna latvisko rotu stends un iepazīstināšana ar latviskām rotām. Literārā daļā viesnājs: rakstniece Margarita Kovaļevska un dzejniece Rita Gāle no ASV un torontieši Guna Ikona un Modris Lorbergs.

1974. gada novembrī literāra pēcpusdiena 30 gadi svešumā, ar mācītāja I. Gaides svētbrīdi, dzeju un dziesmām. 1975. gada maijā notika Kurzemes cietokšņa 30 gadu atcere ar mācītāja A. Brieža svētbrīdi un sekojošiem literāriem un mūzikāliem priekšnesumiem. TLB sarīkoja literāri-mūzikālu pēcpusdienu par labu Latviešu Nacionālam Fondam Zviedrijā. Sarīkojumu ievadīja LNAK valdes priekšsēdis T. Kronbergs. Literārā daļā dzeju skandējumi un ar dziesmām vīru ansamblis Kalvis, J. Dzeguzes vadībā. Sarīkojuma noslēgumā LNAK kultūras nozares vadītāja I. Purva starp citu norādīja: "Katra atsevišķa latvieša rokās ir mūsu kultūras rītdiena." Visu šīs pēcpusdienas ienākumu nosūtīja uz Zviedriju LNF atbalstam. Notika literāri-mūzikāla pēcpusdiena par labu TLB Sestdienas skolai, B. Senkēvičas un M. Lorberga izplānojumā. M. Lorberga īsreferāts par "Talku nozīmi". Literārā daļā dzejoļu skandējumi un mūzikālā daļā Vizmas Maksinas sieviešu dubultkvartets.

Dāmu komiteja sarīkoja Portlandes "Dzintara" koncertu un pēc tā vakariņas ar "Dzintaru." Koncertu-kabarē ar Ilmāru Dzeni.

Komponista Emīla Dārziņa simtgadē TLB Dāmu komiteja sarīkoja baritona J. Kļaviņa un pianista H. Godesa koncertu. Par koncertu M. Tūtere-Kundrāte "Latvija Amerikā" raksta: "Kaut dziesmu teksti, kā arī melodijas, klausītāju vairumam jau no sendienām bija pazīstamas, dziedoņa iejūtīgā izpildījumā tās varēja pārdzīvot no jauna kā kaut ko pirmreizēju. Smalki izstrādātie vārdu un skaņu uzsvāri, nianšes, spraigie kāpinājumi, priekšnesumu saliedēja kādā vienībā, kas uzbūra tā laika gaisotni, kad šīs dziesmas bija radušās, un stāstīja par komponista dzīvi. Tā bija ne romantika vārda sarkanā iztulkojumā, bet gan pauda vispārcilvēcīgos pārdzīvojumus". - Šīs E. Dārziņa dziesmas, ieskaņotas skaņu platē, 1976. gadā saņēma Kultūras fonda godalgu, bet rīkotājam nācās pie koncerta piemaksāt.

1976.g. Dāmu komiteja sarīkoja soprāna Erikas Beitānes, vijolnieka Erika Zušmaņa un pianista Voldemāra Meļķa koncertu.

Jauns un veiksmīgs pasākums, samērā īslaicīgs, bija Dāmu kafejnīca rudens sezonā sestdienas rītos Latviešu namā. Līdzdarbojās Dziesmu svētkos pie programmas izpildītāju ēdināšanas, kā arī pie LNAK vēlēšanu komisijas talcinieku ēdināšanas. Izkārtoja Kokļu svētku dalībnieku ēdināšanu. Piedalījās gadskārtējās karavanes "Rīgas" paviljonā pie viesu ēdināšanas. Sarīkoja 18. novembra draudzības vakaru pēc akta Latviešu namā. Līdzdarbojās pie visu valdes rīkoto sarīkojumu izkārtotāšanas. Atbalstīja ar līdzekļiem TLB Sestdienas skolu, TLTA ģimnaziju, stipendijas uz 2 x 2 nometnēm un Mičigenas universitātes latviešu valodas kursu, atbalstīja "Diždanča" ceļojumu uz Losandželosas dziesmu svētkiem, bērnu žurnālu "Mazputniņš". Staiģāšanas talkas "Pēdu ritmi" dalībniekus par labu "Latviešu

kultūras centram" Dāmu komiteja pacienāja ar brokastīm.

Dāmu komiteja ar talciniecēm

Dāmu komitejai lielākā reprezentēšanās uz ārpusi bija Ontario provinces organizētā daudz kultūru maiznīču Ziemsvētku ražojumu skate Toronto ostmalas celtnē.

Izdarīta iemaksa "Latvijas brīvības fondā" un \$500.- "Kristus Dārzs" pasākuma veicināšanai.

Ar \$1000.- iemaksu TLB Dāmu komiteja kļuva par Latviešu centra atbalstītāju-dibinātāju.

TLB izkārtojumā nolasītie referāti pēc tam iespiesti TLB Apkārtrakstos un vēlāk arī rakstu krājumos. Šeit pieminami vēl īsreferāti un paneļi, zinātņu kopas izkārtojumā: "Narkotika, smēķēšana, alkohols". Tanī ar īsreferātiem piedalījās Dr. I. Ārgalis, Dr. V. Ozoliņš, Dr. A. Rubenis un Dr. P. Čakuls. Panelī par temu: "Cilvēks kristīgā izpratnē" piedalījās Dr. E. Upenieks, Dr. G. Zepe un mācītājs J. Cālītis.

TLB iestājās par dalībnieci "Latviešu fondā", "Latvijas brīvības fondā". Pie TLB nodibinājās skolas absolventu apbalvošanai Andreja Gribusta piemiņas fonds 1975.g. un

Alīses Cēberes piemiņas fonds 1979. gadā.

1978. gadā TLB reģistrēta pie Kanadas valdības kā bezpeļņas organizācija. Kā uzticības personas I. Alksnis, V. Pakalns un V. Pētersons.

TLB 30 gadu jubileja

1978. gads bija TLB 30. darbības gads. Jau savlaicīgi tika organizēta svētku rīcības komiteja, I. Alkšņa vadībā. Nolēma izdot arī rakstu krājumu "Toronto Latviešu biedrības 30 gadi", I. Alkšņa redakcijā un mākslinieciskā ietērpā.

TLB 30 gadu darbības atceres svētki notika 1979. gada 20. janvārī. Svētkus atklāja rīcības komitejas priekšsēdis I. Alksnis. "Brīvās Latvijas sapnis nav izdzēšams no mūsu tautas apziņas. Latviešu tautas un latviešu kultūras mīlestība nezūd un nebeidzas, bet turpinas no paaudzes uz paaudzi". Kronvalda Aša kādreiz teiktos vārdus mēs varam atkārtot arī šodien. Svētrunu teica mācītājs A. Čops. Uzrunu - valdes priekšsēdis J. Briedis. Latvijas valsts himnai sekoja Viktora Upeslāča svētku runa par temu: "Vai tiekam tautas liktenim līdzī." (Tā kā rakstu krājumu izdeva pēc 30 gadu svētkiem, tanī ievietotas I. Alkšņa, A. Čopa J. Brieža un V. Upeslāča runas).

Svētku priekšnesumos Aspazijas, A. Kvāļa un L. Breikša dzeju skandēja E. Krēmane. M. Kuze un L. Vasariņa. Kārļa Dzelzīša "Tautas saeima Zilā kalnā", L. Vasariņas aranžējumā, piedalījās M. Kuze, E. Krēmane, L. Vasariņa, O. Bērziņš, S. Butkēvics, A. Mārsons un A. Vasariņš.

Latviešu autoru dziesmas, vīru ansambļa "Kalvis" izpildījumā, J. Dzeguzes vadībā. TLB Dāmu komitejas svētku cienasts, priekšnieces Edītes Āpšes vadībā. Vakariņu laikā notika apsveikumi un TLB Diždancīša un kokaletāju priekšnesumi. 30 gadu sarīkojumā Dāmu komitejas dalībnieces ar velti godināja ilggadīgo priekšnieci Edīti Āpši, apsveicot ar motto: "Mēs māsiņas nebijām, kā māsiņas dzīvojāmi".

TLB 30 gadu darbības svētkos goda viesi un TLB darbinieki
 1.r. no kr. E. Skuja, E. Krēmane, V. Ziediņš, L. Krasta, Hamiltonas latv. b-bas priekšnieks V. Ozols, B. Senkēviča, mācītājs A. Cops, LNAK valdes priekšsēdis T. Kronbergs, J. Briedis, goda konsuls E. Upenieks, Ozola kundze no Hamiltonas, gaidu jendas priekšniece S. Ozola. LNAK padomes priekšsēdis V. Upeslācis.

2. r. no kr. V. Pakalns, D. Untika, J. Vagnere, V. Ruble, M. Matīsa, S. Hofmane, L. Gulbe, G. Mackare, TLB Dāmu komitejas priekšniece E. Āpše, Z. Birne, I. Veinberga, rīcības komitejas priekšsēdis I. Alksnis.

3.r. no kr. J. Sveķis, J. Treimanis. F. Linde. R. Roze, O. Dzērviķis, E. Nāgelis. R. Strazds, J. Ozols. L. Ozols, R. Bērziņš.

4. r. B. Līce, V. Pētersons, L. Vasariņa, V. Briedis, M. Kuze, D. Priede, Z. Miežītis, M. Hallivella un I. Freimane.

Rakstu krājumā "Toronto Latviešu biedrības 30 gadi", kas iznāca 1979. gadā I. Alkšņa redakcijā un mākslinieciskā apdarē, ievietoti I. Alkšņa, A. Čopa, V. Upeslāča, J. Brieža, B. Senkēvičas, L. Rozes, A. Lediņas-Kopmenes, J. Ozola, E. Tiltiņa, S. Vasarāja, J. Popeļa, E. Krēmanes un J. Sveķa raksti.

Latvijas goda konsuls Dr. E. Upenieks sveic
TLB 30 gadu darbības svētkos

TLB Dāmu komiteja ar talcniecēm
E. Pērkone, R. Āpše, M. Kampe, L. Gulbe, G. Mackare,
M. Ādama, D. Priede, E. Āpše, I. Epnere, I. Liepiņa, A. Briede,
... M. Matīsa.

1979. gadā notika otrs literāri-mūzikālais sarīkojums

par labu TLB Sestdienas skolai, B. Senkēvičas izkārtojumā ar viņas ievadvārdiem. Norisi vadīja Juris Dzeguze, dzeju un prozu lasīja Ruta Atvasara, Lolita Gulbe, Ingrīda Vīksna, Inta Purva, Guna Ikona un viņas audzēknes Aija Auziņa un Ilze Kraujiņa, Modris Lorbergs, Edgars Krūmiņš, Jānis Tanks, Juris Zommers. Krišs Ķepala. Mūzikālā daļā jaunā un mūzikālos konkursos vairākkārt godalgotā soliste Laura Zariņa un viņas brāļi, vijolnieks Andris un pianists Pēteris Zariņi.

TLB Sestdienas skolai veltītā rakstnieku cēliena dalībnieki
 1. r. no kr. Arnis Ķeksis, Ilze Kraujiņa, Biruta Senkēviča,
 Arnolds Lūsis, Inta Purva, Krišs Sidars.
 . 2.r. no kr. Jānis Kļaviņš, Juris Zommers, Edgars Krūmiņš,
 Rūdolfs Norītis, Modris Lorbergs.

Drāmas kopas vadītājas L. Vasariņas iestudējumā notika uzvedums no J. Janševska Dzimtenes "Čapiņa precības", L. Kleperes dekorācijas.

Šajā piecu gadu darbības posmā vēl joprojām notika Oslera ielā iesāktie tradicionālie kostīmu vakari. To turpi-

Iestudējot J. Janševska "Čāpiņa precības"

1.r. no kr. E. Krēmane, režisore L. Vasariņa, L. Zvaigzne,
E. Zeibergs

2.r.no kr. Ž. Zuntmanis, S. Butkēvičs, M. Ķuze, A. Bencone,
O. Bērziņš, A. Briede.

nājumā "Olimpiāde 76", mākslinieka U. Brūvera dekoratīvais ietērps, "17 un kungs", Edītes un Viļņa Āpšes dekoratīvais ietērps, "Universa vārtos", Eduarda Tiltiņa dekoratīvais ietērps. "Pasaku pilī", Z. Miezīša, V. un E. Āpšes un Imanta Kārkliņa vadībā veiktais Diždanča dekorējums. "Ķekatnieki" - Z. Miezīša un Valdas Volmeres vadībā Diždanča dekorējums. 1978. un 1979.gadā karnevālu rīkoja TLB valde, Dāmu komiteja un Diždancis kopīgi.

1979.g. Dāmu komiteja rīkoja "blusu tirgu", atlikumu novēlot skolām, un "Čikagas piecīšu" kabare Latviešu centrā.

TLB valde oktobrī rīkoja literāri-mūzikālu pēcpusdienu "Piemini Latviju", ar M. Lorberga referātu un B. Senkēvičas un M. Lorberga dzeju, autoru skandējumā.

Mūzikālā daļā soprāns I. Veinberga-Birne un pianists P. Zariņš.

Turpinot literāros un reliģiski filozofiskos referātus, kas publicēti Apkārtrakstos, notika arī praktisko padomu pēcpusdienas, kur referēja adv. A. Zutis "Pārrunas par juridiskiem jautājumiem". J. Zībiņš "Kā izveidot latviešu organizācijas par spēcīgām un augošām organizācijām." K. Zariņa "Bērnu morālā un ētiskā audzināšana". Dr. V. Mileiko "Kā saglabāt tautas veselību".

Ar lielu rūpību un atzīstamu veiksmi Drāmas kopa iestudēja E. Zālītes traģikomēdiju "Rudens rozes". Režisore Lonija Vasariņa, dekorātore Lonija Klepere. Tēlotājos V. Brastiņš, A. Briede, S. Kuze, A. Bencone, S. Butkēvičs, M. Kuze, O. Bērziņš, A. Korolkēvičs, A. Mārsons, E. Krēmane, V. Gulbis, E. Zeibergs. -Par izrādi Irma Liepsala "Laiks" raksta: "Toronto latviešu biedrības drāmas kopa pēc daudzu gadu starplaika 8. martā 1980.g. Bikforda vidusskolas zālē sniedza izrādi - Elīnas Zālītes traģikomēdiju "Rudens rozes", ko bija iestudējusi Lonija Vasariņa. Lai gan visu dienu pilsētā griezās īsts pavasara cīruļputenis un apmeklētājiem bija jābrien līdz puslieliem svaigā sniegā, tomēr uz izrādi sanāca tuvu pie 300 skatītāju. (...) Lonijas Vasariņas režija un ieguldītais darbs jāatzīst par izdevušos ar labi izceltiem raksturiem, grupu pozīcijām un darbības plūdumu". -Izrādei sekoja atkārtojums Toronto un viesizrādes.

Ar 1979./80. darbības gadu noslēdzas rosīgais Dāmu komitejas ilggadīgo darbinieču posms. Nostrādājusi 20 gadus no darba Dāmu komitejā aiziet Lolita Gulbe, 19 gadus Edīte Āpše, 17 gadus Margita Kampe, 14 gadus Daina Untika, 11 gadus Dace Priede un 8 gadus Silvija Hofmane un Mirdza Halivella.

TLB darbība izpaužas tās nozarēs. Rosīgi darbojas drāmas kopa un koklētāju sekcija pie sarīkojumu izveidošanas. Bet tanī pat laikā no agrāk aktīviem biedriem kupls skaits

jau pulcējas ik ceturtdienu pensionāru sanāksmēs. Liels skaits arī TLB biedru, kuņi pilda pienākumus dažādos pasākumos Toronto latviešu sabiedrībā. Tā LNAK padomē ir 14 TLB biedri.

Pēc 1980. gada pilnsapulces ar 2. maiju TLB valdes priekšsēža amatu uzņemas Laimons Ozols. J. Briedis, kam bieži darbi ārpus Toronto, uzņemas otrā vicepriekšsēža pienākumus un turpina "Apkārtraksta" rediģēšanu. L. Ozola vadītā valdē turpmākos gados ir ilggadīgi darbinieki ar pavisam mazām pārmaiņām. Dāmu komiteju 1980. gadā vada Gaida Mackare, ar 1981. gadu Irmgarde Lorberga.

Dāmu komiteja sarīkoja literāro pēcpusdienu veltītu Fricim Bārdam ar dzejnieču Rutas Atvasaras un Lolitas Gulbes un režisora Hugo Miķelsona piedalīšanos. Sarīkoja modes skati, Gaidas Mackares izplānojumā. Piedalījās Ontario provinces organizētā daudz kultūru maiznīču Ziemsvētku ražojumu skatē Toronto ostmalas celtnē, gadskārtējās karavānes "Rīgas" paviljona viesu ēdināšanā, cienāja Drāmas kopas dalībniekus pēc teātra pirmizrādēm, rūpējās par kafijas galdu visos valdes sarīkojumos. Piedalījās programmas izpildītāju pacienāšanā Dziesmu svētkos. TLB Dāmu komiteja atbalstīja LNF, Patiesības fondu un Latvijas brīvības fondu.

Drāmas kopa ar E. Zālītes "Rudens rozēm" viesojās Kalamazū un Grand Rapids. Ar kopas stipendiju drāmatiskos kursus Garezerā piedalījās Arnis Korolkēvičs. Drāmas kopa 1981.g. iestudēja Johana von Vaszary komēdiju "Esmu bez vainas", Viļņa Brastiņa režijā. Lugā piedalās A. Briede, M. Ķuze, B. Tīrums-Wachsmuth, V. Brastiņš, J. Lapiņš, A. Mārsons, E. Brastiņš, dekorātors E. Brastiņš, izrādes vadītāja A. Grasmane. Izrādes Toronto un viesizrādes Kalamazū, Grand Rapids, Čikāgā.

Pēc drāmas kopas vadītājas Lonijas Vasariņas aizceļošanas uz rietumiem, ar 1981. g. septembri kopas vadību ar

atzīstamu rūpību un veiksmi pilda Maija Kuze.

Drāmas kopa iestudēja Anšlava Eglīša "Pēc kaut kā cēla, nezināma", Viļņa Brastiņa režijā. Lugā piedalās A. Briede, M. Kuze, O. Bērziņš, V. Brastiņš. Dekorātors E. Brastiņš. Pirmizrāde 1983.g. 20. martā. Atkārtojums Toronto, viesizrādes Hamiltonā, Sadberijā, Saulainē, Montreālā, Otavā un ASV Detroitā, Grand Rapids un Kalamazū.

Koklēšanu pēc A. Liepiņas norādījumiem māca D. Lapiņa, A. Brīviņa un A. Matušēvica. A. Liepiņa vada arī koklēšanas mācīšanu TLTA ģimnazijā un vada TLB "Auseklīti".

Koklēšanas nozares vadītāja Ariana Liepiņa ar koklētājiem priekšnesumu laikā

Koklētāji ik gadus piedalās karavānēs "Rīgas paviljonā" ar priekšnesumiem. Piedalījās skolēnu koncertā Royal York viesnīcā Dziesmu svētku laikā, piedalījās Kokļu svētkos Detroitā un kuplināja daudzus vietējos sarīkojumus. Visas koklētāju grupas piedalījās 4. Jaunatnes dziesmu svētkos

Klīvlāndē 1982.g. Koklēšanas nozares padomnieks K. Staško deva kokļu darināšanas kursu 3x3 nometnē Garēzerā. Koklētāji piedalījās Kokļu svētkos Saulainē 1983.g. 30. septembrī.

Valdes izkārtojumā notikuši 1980.g. B. Senkēvičas, R. Preisberga, V. Kalniņa, Dr. V. Mileiko un K. Zariņas referāti. Atbalstīta ceļa izdevumu segšana jauniešiem uz Madrides konferenci.

1981.g. valde kopā ar kultūras nozares vadītāju B. Senkēviču izkārtoja divus sarīkojumus veltītus Annai Brigaderi. Sarīkojumos par Annu Brigaderi referēja literātūrzinātnieks mācītājs Arveds Celms (referāti rakstu krājumā "Paaudzes paaudzēm"). Dziesmas ar Annas Brigaderes tekstiem dziedāja soliste Austra Holcmane, Aivara Kvieša klavieru pavadījumā. Annas Brigaderes dzeju skandēja A. Celms, M. Brants, S. Tinta, V. Liepkalna, citējumus no A. Brigaderes prozas - A. Bencone un E. Krēmane. Ainas no "Raudupietes" tēloja Skaidrīte un Dzintars Pūpēži un Vija Vare, no "Sprīdīša" Daina Eislere un Reinis Briedis. Šo sarīkojumu atkārtoja Hamiltonā un Londonā.

Zinātņu kopas izkārtojumā mācītāja A. Brieža referāts "Par sevis meklēšanu" (rakstu krājumā "Paaudzes paaudzēm").

1982.g. B. Senkēvičas izkārtojumā notika Zinaidai Lazdai veltīts sarīkojums. Literātūrzinātnieks A. Celms referēja par temu "Zinaidas Lazdas mantojums" (TLB rakstu krājumā "Paaudzes paaudzēm"). Guna Ikona par temu "Atmiņas par dzejnieci un skolotāju". Z. Lazdas dzejoļus skandēja Sk, Pūpēde un M. Brants. Dziesmas ar Z. Lazdas tekstu dziedāja Ženija un Alberts Vītoli, Anitas Rundānes klavieru pavadījumā.

Godinot mūsu tautas izcilā dzejnieka Leonīda Breikša piemiņu un izceļot viņa nozīmi latviešu literātūrā un gara dzīvē, TLB valde rīkoja kopā ar kultūras daļu dzejnieka

pēcpusdienu.

Leonīdam Breikšam veltītā sarīkojumā

1. r. no kr. baritons A. Vītols, archibīskaps A. Lūsis, L. Breikša kundze, B. Senkēviča, B. Dobeļe-Alka, Leonīda Breikša dēls, tenors J. Barušs, P. Legzdiņš, J. Briedis.

2.r. P. Černavskis un literātūrzinātnieks A. Celms.

Literātūrzinātnieks A. Celms referēja par temu: "Lūgšanās un brīvībā ar Leonīdu Breikšu" (TLB rakstu krājumā "Gadu gaitā"). Atmiņas par L. Breikšu stāstīja archibīskaps A. Lūsis un dzejniece B. Senkēviča, par viņa darbiem - skolotājs P. Legzdiņš. L. Garūtas, J. Baruša un V. Baštika dziesmas ar L. Breikša vārdiem dziedāja tenors J. Barušs un baritons A. Vītols, B. Dobeles-Alkas klavieru pavadījumā. Ar šī sarīkojuma ienākumiem, kušus vēl papildināja korporācija Fraternitas Lataviensis un L. Breikša cienītāji, tika izdarīta iemaksa "Latvijas brīvības fondā" uz Leonīda Breikša vārda.

TLB valde kopīgi ar Daugavas Vanagu Toronto nodaļu

sarīkoja Tēvzemes balvas laureāta dzejnieka Edvarta Virzas simtgades atceri. Par Edvartu Virzu referēja Dr. phil. H. Tichovskis "Edvarta Virzas literārais devums latviešu tautai", J. Briedis "Edvarta Virzas meklējumi un motīvi" (referāti rakstu krājumā "Gadu gaitā"). Atmiņas par Virzu stāstīja B. Senkēviča, Virzas darbus - režisors E. Jurševskis un aktrise H. Jurševska. A. Kalniņa, J. Norviļa un A. Žilinska dziesmas ar E. Virzas vārdiem dziedāja tenors A. Cers un baritons A. Vītols, P. Zariņa klavieru pavadījumā.

TLB valde rīkoja "Dažādību pēcpusdienu". LNAK jaunatnes nozares vadītāja D. Veinberga referēja "Vispasaules latviešu jaunatnes kongress Austrālijā". Daiļamatniece L. Treimane ar slīdīšu demonstrējumiem iepazīstināja ar latviešu lietisko mākslu Austrālijā. Ar seno un arī mūsdienu veselības avotu-bīskopību iepazīstināja īsreferātos S. Vasarājs un J. Kūlnieks. Bišu stropu mūsdienu izskatā demonstrēja Edgars Tiltiņš.

Savlaicīgi tika noorganizēta TLB 35 gadu darbības svētku rīcības komiteja, Imanta Alkšņa vadībā. Sarīkojums notika 1983.g. 29. okt. Latviešu namā. Svētbrīdi vadīja mācītājs Arturs Briedis. Uzrunāja TLB priekšnieks Laimons Ozols. Pēc Latvijas himnas svētku runu teica dzejnieks Modris Lorbergs par temu "Mūsu mērķi" (publicēta "TLB Apkārtraksts" nr.64 - 4.lpp). Sekoja ainas no J. Raiņa "Daugava", drāmas kopas izpildījumā, Maijas Ķuzes vadībā. Piedalījās M. Ķuze, M. Brants, A. Mārsons, S. Brastiņa, D. Ķuze, V. Brastiņš, V. Brants, K. Pavasaris, A. Pērkons, E. Brastiņa dekorējums. Ar koklēšanu un dziesmām piedalījās TLB "Auseklīša" koklētāji, A. Liepiņas vadībā.

Sarīkojuma otrā daļā TLB Dāmu komitejas svētku cie-nasts, priekšnieces Irmgardes Lorbegas vadībā. Vakariņu laikā notika apsveikumi. Daudz bija rakstisko apsveikumu no tālajām latviešu biedrībām Kanadā un ASV. 35 gadu ju-

bīlejai veltīts "Apkārtraksts" Nr. 64 ar V. Plampes un V. Pētersona fotografijām no svētku norises.

Ainās no J. Raiņa "Daugavas"
no kr. A. Pērkons, V. Brants, K. Pavasaris, M. Ķuze, M. Brants,
A. Marsons, S. Brastiņa, V. Brastiņš (daļēji aizsegts), D. Ķuze,
E. Brastiņa dekorācija.

"Paaudzes paaudzēm"

35 darbības gadu atcerei TLB valde izdeva rakstu krājumu "Paaudzes paaudzēm" 250 lappuses, metiens 800. Rakstu krājumā 27 autoru 39 darbi par reliģiski-filozofiskām, sabiedriski-kultūrālām temām, literāri darbi un visu TLB Sestdienas skolas absolventu vārdi. Rutas Grāvlejas vāka zīmējums. Redaktori I. Alksnis un J. Briedis.

TLB dāvinājusi rakstu krājumu četrām Toronto latviešu bibliotēkām un latviešu biedrībām Hamiltonā, Londonā, Kalamazū, Detroitā, Brīvo latvju biedrībai Filadelfijā, Tautiskai savienībai Bostonā, Garezeram, Minsteres latviešu ģimnazijai. Vēlākā laikā arī Misiņa bibliotēkai un Raiņa literātūras un mākslas mūzejam, Rīgas, Ventpils, Jelgavas latviešu biedrībām. Pirmā pasaules latviešu biedrību konferencē 1996. g. Rīgas Latviešu biedrībā šo grāmatu rīkotāji bija ievietojuši grāmatu skatē.

Pēc "Paaudzes paaudzēm" iznākšanas par to ziņas

parādījās presē. - "Vērtīgs rakstu krājums. (...) Tanī, kā grāmatas tituls liecina, paaudzes atstāj turpmākām paaudzēm savas zināšanas, atziņas, pieredzi - savu gudrību zintis,...) Lai tencināti abi redaktori I. Alksnis un J. Briedis par vērtīgo domu, ideju, zināšanu un atziņu savākšanu grāmatā, ko ikviens izlasījis vēlāk gribēs pārlasīt". (R. Čaks DV Mēnešraksts 1984. #2. 46.lpp.).

"Šis ir viens no interesantākiem un vērtīgākiem latvisko rakstu kopojumiem, kas lasītāju pavedina uz pārdomām." (V. Irbe "Vārda spēks" - Latvija Amerikā 1995.g. 1. apr. 3.lpp.).

"Latviešu biedrības jēdziens latviešiem pazīstams, cieņīts un mīlēts kopš Rīgas Latviešu biedrības laikiem. Toreiz Latviešu biedrība bija latviešu kultūrālās dzīves rosinātāja un kopēja daudzās nozarēs. Tā vienoja latviešus un tās topošo inteliģenci kopējā darbā latviešu tautas labumam: "No tumsības uz gaismu!"

Šis gars pirms 35 gadiem rosināja arī Latviešu biedrības nodibināšanu Toronto. 35 gadu laikā Toronto Latviešu biedrība ir neatlaidīgi un ar sekmēm kopusi latviešu nacionāli-kultūrālu dzīvi un centusies atjaunot un uzturēt garīgas saites ar tautas vēsturē paliekošām vērtībām". (A. Čops "35 gadi" - TLB Apkārtraksts Nr.64 - 1.lpp).

Sācies ir darbības posms latviešu sabiedrībā, kad sabiedriskā darba rūpīgi darītāji tiek meklēti. Tām pašām personām nākas uzņemties amatus un dažādus pienākumus vairākos pasākumos. Latviešu biedrības darbinieki pilda arī amatus vai nu LNAK, DV organizācijā, skautu vadībā, nama un pensionāru apvienības valdēs. Pasākumi, kas viens otru atbalsta vai respektē, cenšas koordinēt sarīkojumu datumus, dažus sarīkojumus rīko arī kopīgi.

Rosīgi darbojas "Drāmas kopa", Maijas Kuzes vadībā. 1984.g. ar skečiem un dzeju, Hugo Miķelsona vadībā, deva

priekšnesumus TLB Dāmu komitejas sarīkojumā, viesojās DV "Druvas" nodaļā un Londonā. Iestudēja Clifford Oddet "Raķete uz mēnesi". Režisors Dzintars Pūpēdis, dekoratori Vilnis un Edgars Brastiņi. Lugā piedalās A. Briede, I. Kusmane, M. Kuze, O. Bērziņš, V. Brastiņš, A. Mārsons. Pirmizrāde 1985.g. 30. martā. Notika 2 izrādes Toronto, viesizrādes Sadberijā, Londonā, Hamiltonā, Otavā un ASV Detroitā, Grand Rapids un Kalamazū.

1986.g. "Drāmas kopas" dalībnieki piedalījās 8. latviešu dziesmu svētku Toronto Anšlava Eglīša "Spēle ar brāļiem" iestudējumā un izrādēs.

1987.g. "Drāmas kopa" iestudēja Anšlava Eglīša "Omartija kundze", Dzintara Pūpēža režijā, dekorators E. Brastiņš. Lugā piedalījās A. Briede, M. Kuze, I. Spēlite, P. Ancāns, V. Brastiņš, A. Marsons, Dz. Pūpēdis. Pirmizrāde 1988.g. 17. janvārī. Kopa deva 3 izrādes Toronto un viesizrādes Klīvlendē, Vašingtonā, Priedainē un Sv. Katrīnēs. Izrāde uzņemta video lentē un nosūtīta autoram. To izvērtē Anšlavs Eglītis vēstulē: "Ar Toronto nama skatuves platību, liekas, varēja apmierināties. Tērpus varētu uzlabot. Tēlotāji teicami prata tekstu. Tikai pāris vietās bija atkārtojumi un samisēšanās, bez manāma apjukuma, ko diezin vai kāds vispār ievēroja. Visvairāk pārvērtušies (no Spēles ar brāļiem) likās Loča kundze un Omartijs, kas liecina par labām spējām raksturtēlošanā. Negribējās nemaz ticēt, ka uzstājīgā Locene ir tā pati labā Kriste... Arī Omartijs labi notēloja īdzīgo, gan vēlāk labdabīgo Omartiju. Domāju, ka tas ir izcils sniegums. Olivers bija ļoti labs kā advokāts "Spēlē ar brāļiem", bet šoreiz bija pieņēmis pārāk nosvērtu, itkā jau vecāka vīra, runas veidu. Derēja runāt mundrāk, ātrāk, iezīmējot pauzes. Viņš taču improvizē. Meklējās pēc paņēmieniem kā iespaidot Omartijas kundzi. Kundze turējās dūšīgi, kā centrālā figūra. Varbūt, ka viņa varēja būt lepna, nepiekāpīgāka - bet kā veikala un arī ģimenes

vadītāja pārliecināja.

Savā vietā bija arī Locis, Vilks arī Beate. Vilkam pagari teksti. Vispār, tagad būtu rakstījis īsāki. Īsinājumi derīgi, izņemot Olivera telesarunu ar tēvu. Viņam vairāk un atkārtoti jāuzsver, ka nebrauc nekādā ziņā.

Interesanti bija dzirdēt publikas reakciju "pareizās" vietās. Zīme, ka arī spēlēts "pareizi".

Ar sirsnīgu sveicienu Anšlavs Eglītis. 19.2.88.

Uz TLB 40 gadu darbības atceri, Drāmas kopa iestudēja slātaviešu un čangaliešu goda mielasta komitejas sēdi no Kaudzīšu "Mērnieku laikiem", Viļņa Brastiņa režijā, Edgara Brastiņa dekorācijas. Tēlotāji: Hugo Miķelsons, Pēteris Ancāns, Arvīds Mārsons, Dzintars Pūpēdis un Rūdolfs Purvs.

Rosīgi darbojas koklētāji. Arianai Liepiņai 1984.g. palīdz A. Brīviņa, D. Lapiņa - Reynolds un L. Soutar'e. Ik gadus koklētāji kuplina vairākus vietējos sarīkojumus un piedalās karavanes "Rīgas" paviljonā.

TLB Sestdienas skolas koklētāji, A. Brīviņas vadībā, kuplina TLB 35 gadu darbības svētku sarīkojumu.

Ar 1985.g. vadītājai palīdz P. Brīviņš. Piedalījās Jau-

natnes dziesmu svētkos Montreālā. Visas koklētāju grupas bija pārstāvētas, pavadot pēdējā gaitā koklēšanas kustības ierosinātāju Kārli Staško. Ariāna Liepiņa devusi daudzus aranžējumus koklēm.

1986.g. koklētāji koklēja 8. latviešu dziesmu svētkos Toronto jauniešu koncertā Royal York viesnīcas koncertzālē. Piedalījās skolēnu talantu pēcpusdienā. Ariāna Liepiņa koklēja pie Brīvības statujas Ņujorkā un citās vietās ASV.

1987.g. visas koklētāju grupas piedalījās Jauniešu koncertā Latviešu centrā un Jaunatnes dziesmu svētkos Šerbrukā, Kvebekas provincē. Piedalījās LNAK kultūras dienu sarīkojumā. Ariāna Liepiņa ar kokli piedalījās Andreja Eglīša 75 gadu jubilejas sarīkojumā Sv. Jāņa baznīcā Toronto un TLTA latvisko zināšanu semināra noslēgumā.

1988.g. TLB "Auseklītis" koklēja Andrejam Pumpuram veltītā pēcpusdienā Toronto un Hamiltonā, Dainas koŗa 39 gadu jubilejas koncertā un TLB 40 gadu darbības svētkos. Ariāna Liepiņa uzņēmusies Kokļu dienu organizēšanu un vadīšanu 1989.g. oktobrī Toronto.

TLB "Auseklītis" koklēja TLB 40 gadu darbības atceres svētkos, no kr. Ivars Endzeliņš, Meta Pavloviča, Andrejs Kūlnieks, Pēteris Brīviņš Māra Tērauda un Ians Campbell.

TLB inženieru un tehniķu kopā notiek referātu vakari. 8. Latviešu dziesmu svētku laikā noorganizēja Latviešu inženieru apvienības ārzemēs pilnsapulci 4. jūlijā Latviešu namā. Piedalījās 50 dalībnieku - 3 no Austrālijas, 2 no Anglijas, 2 no Vācijas un no ASV un Kanadas. Kopas dalībnieki darbojas LNAK padomē, valdē, TLB, DV, A/S "Latviešu nams" valdē un citos pasākumos.

Ar 1984. gadu TLB Dāmu komiteju vada Gaida Velme. Dāmu komiteja rīko gadskārtējās "Raibās pēcpusdienas". Programmā Drāmas kopas skeči, R. Šternberga slīdītes par PBLA Dziesmu svētkiem Minsterē.

1985.g. redaktora K. Sidara apcere, režisora H. Miķelsona izmeklēta programma. Mūzikālā daļā latviešu ģimnazijas absolvenšu sekstets: Laura Ādlere, Anna Broka, Anita Kalniņa, Silvija Kalniņa, Linda Kronberga, Sandra Niedra ar dziesmām, L. Kronbergas klavieru pavadījumi. Kopīgas dziesmas vadīja H. Jēkabsons.

1986.g. V. Purmales dzejas skandējumi. Edv. Tiltiņa humoreskas: "Rīgas zēni kaŗa gados". R. Šternberga slīdītes no diviem kontinentiem. Kopīgas dziesmas vadīja Alberts Vītols.

1987.g. programmu vadīja R. Rozentāle. "Latvija 1987.g. skatos un skaņās" - rādīja Jānis Galejs. E. Tiltiņš lasīja tēlojumu "Vasara ganos". Kopīgas dziesmas vadīja Alberts Vītols.

Dāmu komitejas kafejas galds "Raibās pēcpusdienās" un visos valdes rīkotajos sarīkojumos, sarūpēja cienastu pēc Drāmas kopas pirmizrādēm. Dāmu komiteja atbalstīja TLB Sestdienas skolas audzēkņu talantu pēcpusdienas, turot kafijas galdu un nododot ienākumus skolas atbalstam. 8. Latviešu dziesmu svētku laikā Dāmu komiteja deva kopkoŗa dziedātājiem brokastis un pusdienas.

Dāmu komitaja piedalījās "Helsinki" 86 sarīkojuma izkāŗtošanā Latviešu namā. Piešķīra līdzekļus Rolandam

Silaraupam. Dāvināja skolas absolventiem vienu nedēļu vasaras nometnēs, deva līdzekļus LNF. Dāmu komiteja, G. Velmes vadībā, sagādāja cienastu TLB 40 gadu jubilejā 120 personām.

TLB valde turpina ciklu veltītu latviešu rakstniekiem un dzejniekiem. 1984.g. 2.dec. Novakare veltīta Valdas Moras dzejai. Rakstnieces Rutas Atvasaras referāts: "Skaista varbūtība. Apcere par Valdas Moras dzeju" (rakstu krājumā "Gadu gaitā"). V. Moras dzejoļus skandēja Silvija Ancāne un Valija Mērniece.

1985.g. 13. janv. Tēvzemes balvas laureāta Viļa Plūdoņa piemiņas sarīkojums. Mācītāja A. Celma referāts: "Tēvzemes balvas laureāts Vilis Plūdons" (rakstu krājumā "Gadu gaitā".) Varimants Plūdons - "Bērnības atmiņas par manu tēvu". Mācītājs A. Celms skandēja V. Plūdoņa darbus. Kopīgi dziedātas himnas ar V. Plūdoņa tekstiem.

1985.g. 3.febr. TLB valde kopā ar DV Toronto nodaļu rīkoja rakstnieka Aleksandra Grīna 90 gadu piemiņas sarīkojumu. A. Grīnu un viņa varoņu saimi pieminot, DV vīru koris nodziedāja "Lielo jundu". PBLA KF rakstniecības nzares priekšsēža Ojāra Jēgena no Čikāgas referāts: "Aleksandrs Grīns, dzīve un darbi". Lasījumus no A. Grīna darbiem deva M. Lorbergs un J. Tikiņš. Atmiņas par savu krusttēvu Latvijas preses biedrībā stāstīja B. Senkēviča. Mūzikālā daļā DV vīru koris dziedāja kaķavīru dziesmas, A. Pērkona un A. Vītola vadībā.

1985.g. 29. sept. ciklā "Dzimtā zeme" referēja Valdemārs Kalniņš "Valmieras novads un Sv. Sīmaņa baznīca". (Rakstu krājumā Gadu gaitā). Aktrise M. Ķuze deva lasījumus no apceres par Valmieru un skandēja Valmierai veltītus dzejoļus.

1985.g. 10. nov. Tēvzemes balvas laureāta Viļa Plūdoņa darbu izvērtējums. Mācītāja A. Celma referāts "Viļa Plūdoņa skaistvārdu laikmeta pieminekļi" (rakstu krājumā

"Gadu gaitā"). V. Plūdoņa darbus skandēja M. Kuze un H. Miķelsons.

1986.g. 19. janv. TLB valde un DV Toronto nodaļa rīkoja 1. Tēvzemes balvas laureātam Jānim Akurāteram viņa 110 gadu atceres sarīkojumu. Mācītāja A. Celma referāts "Cīnītājs, kalpa zēns Jānis Akurāters". (Rakstu krājumā "Gadu gaitā") J. Akurātera darbus lasīja un dzeju skandēja aktrises M. Kuze, Sk. Pūpēde un māc. A. Celms. J. Akurātera grāmatu skate, bibliotēkāres E. Bērziņas izkārtojumā. Literārie referāti uzņemti video lentēs skolu un mazāku centru vajadzībām.

TLB valde un zinātņu kopa sarīkoja Dr. V. Mileiko referātu "Miegs un tā traucējumi" (rakstu krājumā "Gadu gaitā").

1986.g. 19.okt., sekojot PBLA ierosinājumam, TLB rīkoja cīnītāju piemiņas sarīkojumu. Mācītāja A. Celma referāts "Latviešu varonis". ("TLB Apkārtrakstā # 73 - 2.lpp.) Aktieŗa S. Butkēvica dzejas skandējumi. TLB "Auseklīŗa" kokļu mūzika un dziesmas, A. Liepiņas vadībā.

1986.g. 30.nov. pārdomu pēcpusdiena ar mācītāja A. Dūmiņa referātu "Laiks un mūŗība." (rakstu krājumā "Gadu gaitā"). M. Kuŗes dzejas skandējumi un kopīgi dziedātas Ziemŗvētku dziesmas.

1987.G. 11.janv. Dr. G. Siliņŗ referēja par temu "Akupunkture" (Par veidiem ārstniecībā.)

BTFK valdes priekŗŗēŗa G. Siliņa referāts "Vīnes konference".

Zinātņu kopas izkārtojumā notika vēŗturnieka E. Kirŗa referāts "Apspiestības sēklas" (rakstu krājumā "Gadu gaitā"). Par latvieŗu jaunieŗu rosmēm Vīnes konferences laikā stāstīja Nora Luksa un Silvija Tinta.

1987.g. 8. novembrī notika "Lāčplēŗa simtgades" sarīkojums. Mācītāja A. Celma referāts "Simtgadīgā Lāčplēŗa autors Andrejs Pumpurs". ("TLB Apkārtraksts" # 76-2.lpp.).

Pumpura dzejoļus un citātus no Lāčplēša skandēja TLTA absolventu klases audzēkņi: K. Soutar'e, M. Tērauda, I. Campbell's, P. Ezers, G. Eislers un deva kokļu pavadījumus A. Pumpura "Stāsti manim, Daugaviņa" un "Šo domāju, to domāju".

1988.g. 21. feb. TLB un LKAK rīkoja "Novadu vienības pēcpusdienu."- A. Borisas referāts "Novadu vienotājs Alberts Sprūdžs" (rakstu krājumā "Gadu gaitā"). Sarīkojumu kuplināja kopīgi dziedātas tautasdziesmas, J. Budžes vadībā.

Zinātņu kopai notika īsreferātu cikls "Dzīvā latvietība". Referēja Anda Sprūdža un Andris Miķelsons (rakstu krājumā "Gadu gaitā").

1988.g. 27. - 29. maijam notika Astotais tehnisko zinātņu kongress Toronto. Kongresu atklāja Dr. ing. J. Auns no Kalgarijas, kongresa atklāšanas runu teica LAMZA's prezidents Dr. Jānis Kļaviņš. Inženieru apvienības prezidents inž. Andris Palejs norādīja, ka pēdējā laikā apvienības prezidija darbs galvenokārt bijis saistīts ar sadarbības koordinēšanu ar kongresa rīcības komitejas vadību, kongresa priekšdarbu labai paveikšanai. Te īpaši nopelni rīcības komitejas priekšsēža vietniekam un sekretāram E. Broderim. Noslēdzies Latviešu tehniskās terminoloģijas vārdnīcas monumentālais darbs, pie kuŗa 24 gadus Dr. ing. E. Dravnieka vadībā 24 redaktori ar 65 līdzstrādniekiem sazināja tuvu pie 100.000 terminus latviešu, angļu un vācu valodās. Viss darbs izmaksāja apm. \$80,000.00. Pie tās sastādīšanas līdzdarbojās no Toronto inž. A. Arājs, Dr.chem. A. Bāra, inž. J. Bumbulis, inž. J. Popelis, inž.kpt. J. Šmits, inž. J. Švanks, inž. H. Vilks, Dr.agr. E.Žubeckis u.c.

Toronto Latviešu biedrības 40 gadu darbības atceres svētki.

Savlaicīgi tika noorganizēta TLB 40 gadu darbības svētku rīcības komiteja, Imanta Alkšņa vadībā. Sarīkojums

notika 1988. gada 29. oktobrī Latviešu namā, apmeklētājiem piepildītajā zālē. Svētbrīdi vadīja mācītājs Arveds Celms. Uzrunu teica TLB priekšnieks Laimons Ozols. Pēc Latvijas valsts himnas Daugavas Vanagu Kanadas valde kopā ar DV Toronto nodaļu dāvināja Toronto Latviešu biedrībai Latvijas karogu, ko no DV KV priekšsēža Gun-tāra Brikmaņa pieņēma Toronto Latviešu biedrības priekš-nieks Laimons Ozols un lūdza mācītāju A. Celmu šo karogu iesvētīt.

Mācītājs A. Celms iesvētī karogu

Mācītājs Arveds Celms: "Šīs ir latviešu tautas svētās krāsas, ko pasaule jau pazīst pāri par gadu tūkstoti. Gadu simtiem bija tās zudušas, lai Tautas atmodas laikmetā atrastos un tautu vienotu brīvībai. Lai brīvības laikā tautu vienībā saliedētu un, kad brīvība zuda, šīs krāsas šos gažos gadus sniedza daudzreiz spēka malku, kad sirds pagura. Šodien šīs krāsas mūsu dzimtenē dod spēku jaunieiem brīvības saucējiem. Lai šodien brīvībā esošie, mēs Dieva svētību šim karogam izlūdzamies. Lai šī karoga klātienē solā-

mies: savu sirdi, savu darbu ziedot Latvijai, brīvībai, patiesībai un taisnībai. Ar šo karogu mūsu tēvi uzvarēja, ar šo karogu lai mēs un mūsu jaunā audze brīvību atgūstam! Tāpēc: Esi svētīts Dieva Tēva, Dieva Dēla, Dieva svētā Gara vārdā, un svētīts lai tas ir par svētību. Āmen.

TLB 40 gadu darbības svētkos

1. r. no kr. LNAK padomes priekšsēdis I. Alksnis, PBLA valdes priekšsēdis L. Lukss, TLB valdes priekšsēdis L. Ozols, DV Kanadas valdes priekšsēdis G. Brikmanis, DV Toronto nodaļas valdes priekšsēdis Z. Akots.

Svētku runu teica Pasaules brīvo latviešu apvienības valdes priekšsēdis Dr. Linards Lukss par temu "Toronto Latviešu biedrības 40 darbības gadi" (TLB rakstu krājumā "Gaismai austot").

Priekšnesumu programmu ievadīja TLB "Auseklītis",

kuņu šinī vakarā vadīja Pēteris Brīviņš. "Auseklītī" piedalījās I. Campbell's, I. Endzeliņš, A. Kūlnieks, M. Pavloviča un M. Tērauda. Ansamblis atskaņoja vadītājas Arianas Liepiņas trīs aranžētās tautas un trīs oriģināldziesmas.

TLB 40 gadu darbības svētkos

Tālāk, TLB Drāmas kopas aranžējumā, sekoja slataviešu un čangaliešu goda mielasta komitejas sēde no Kaudzīšu "Mērnieku laikiem", Viļņa Brastiņa režijā. Spēle risinājās īpatnējā skatuves veidojumā - spēlētājiem sēžot pie sarunu galda īpašā ielogojumā. Priekškaram atveroties, publika raudzījās it kā senlaicīgā gleznā, kuņas figūras pēkšņi atdzīvojās toreizējā laika apģērbos un maskās. Piedalījās pieci tēlotāji: Hugo Miķelsons (Pietuka Krustiņš), Pēteris Ancāns (Prātnieks), Arvīds Mārsons (Kēncis), Dzintars Pūpēdis (Svērtelis) un Rūdolfs Purvs (Bisārs) Spēli atliek tikai uzslavēt. Dekorātors Edgars Brastiņš, gaismotājs Valdis Grasmanis, skatuves meistars Andris Briedis. Izrādi vadīja Ārija Grasmane". (Latvija Amerikā, V.S.).

Sarīkojuma otrā daļā TLB Dāmu komitejas svētku cie-nasts, priekšnieces Gaidas Velmes vadībā. Pie vakariņu galda izkārtotā savas zināšanas, izdomu un saimniecības

prasmī bija pielikušas tuvu pie 20 biedrības dāmas. Vakarīgu laikā notika apsveikumi. Bija pagodinājuši ar savu ierašanos 16 atzinīgu vārdu teicēju un laba vēlētāju, pat no tālienes Montreālas Latviešu biedrības priekšnieks M. Štaubers un Hamiltonas Latviešu biedrības priekšnieks R. Kreišmanis. Daudz bija arī rakstisko apsveikumu. Pēc nodotiem un nolasītiem sveicieniem vakara apmeklētāji noskatījās Jāņa Galeja sagatavoto video lentu par biedrības neseno gadu dzīvi. TLB 40 gadu jubilejai veltīts "Apkārt-raksts" Nr. 79 par svētku norisi ar J. Liģera fotografijām.

TLB Drāmas kopas "Mērnieku laiki"
Dz. Pūpēdis, A. Mārsons, H. Miķelsons, P. Ancāns, R. Purvs.

"Gadu gaitā"

40 gadu darbības atcerei TLB valde izdeva rakstu krājumu "Gadu gaitā" 221 lappuse, metiens 600. Rakstu krājumā 28 autoru 44 darbi par reliģiski-filozofiskām, latviskām, sabiedriski-kultūrālām temām, literāri darbi un visu TLB Sestdienas skolas skolotāju vārdi. Vāku zīmējis Tālis Kivlenieks. Redaktori I. Alksnis un J. Briedis.

TLB dāvinājusi rakstu krājumu Toronto latviešu bibliotēkām, latviešu biedrībām. Vēlākā laikā arī Misiņa biblio-

tēkai un Raiņa literātūras un mākslas mūzejam, Rīgas, Ventspils, Jelgavas latviešu biedrībām un K. Skalbes, V. Plūdoņa un E. Virzas piemiņas mūzejiem.

Pēc "Gadu gaitā" iznākšanas par to rakstīja presē. "Grāmatas ievadā Toronto Latviešu biedrības priekšnieks Laimons Ozols norāda, ka biedrība vienmēr palikusi uzticīga atziņai, ka latviešu tautai ir tiesības uz savu valsti. Lai uzspiestie nebrīvības gadi neklātu par garīgu tukšumu, biedrība ir centusies apzināt iepriekšējo paaudžu atziņas, centienus un radītās vērtības, lai veicinātu jaunradi un vienotu atziņas Latvijas labā". Tālāk, rūpīgi iedziļinoties katra autora darbā, recenzents par tiem devis savus atzinumus. Nobeidzot rakstu ar vārdiem: "Šai grāmatai vajadzētu būt ikvienā skolas, organizācijas vai privātā bibliotēkā".

V. Irbe - Latvija Amerikā 1989.g. 4. feb.

- Ar katru gadu vairāk sarūk to pulks, kas latviskos sarīkojumus uzskatīja kā daļu no savas dzīves. Zināmu iepriecinājumu ienes zinātņu kopa, V. Slaviešas vadībā, kas nenogurstoši meklē starp latviešu ģimnazijas abiturientiem tos, kuŗos manāma interese par sabiedriskām rosmēm un vēlme tanīs piedalīties.

1989.g. 5. martā notika zinātņu kopas pārdomu pēcpusdiena par temu "Kas īstens latvietis" ar īsreferātiem. T. Puisāna īsreferāts "Latviskās dvēseles traģika (rakstu krājumā "Gaismai austot")". E. Kiršs - "Kas īstens latvietis". A. Mollere - "Senču mantojums". A. Ābele - "Īstens latvietis nākotnē" (TLB Apkārtraksts # 81). Šeit jāpiemin, ka E. Kiršs, A. Mollere un A. Ābele ir TLB Sestdienas skolas absolventi un TLTA abiturienti, kuŗiem jau tagad ir krietna prakse kā audzinātājiem viņu agrākajā skolā.

1990.g. 25. martā zinātņu kopas īsreferātu cikls "Mācīšana un audzināšana". Referēja E. Kiršs - "Mācīšana un audzināšana". A. Mileiko - "Kāds koncepts par pašmotivāciju". A. Mollere-Vaivare - "Toronto ir vajadzīgs latviešu

bērnudārzs." (TLB Apkārtraksts # 86 - 5.lpp).

1991.g. 10. feb. zinātņu kopas īsreferātu cikls "Mācīšana un audzināšana". Piedalās skolas pārzine E. Pētersona un skolotājas A. Ābele, A. Mollere-Vaivare, M. Campbell'a un R. Wust-Pogule. (Īsreferāti publicēti rakstu krājumā "Gaismai austot").

1992.g. 22. martā zinātņu kopas īsreferātu pēcpusdiena. V. Ozola - "Latviešu tautas tikumi" (rakstu krājumā "Gaismai austot"). T. Brauns no Otavas - "Pilsonības jautājums Latvijā". LNJAK valdes priekšsēdis G. Briedis - "Kas ārzemju latviešiem jādara?", jaunā dzejniece Larisa Endzeliņa skandēja savus dzejoļus.

1993.g. 28. martā zinātņu kopas izkārtojumā referēja literāte un politiķe Marta Voitkus-Lūkina no Otavas par temu "Tomēr mūsu darīšanā - Antiņa, Tavā un manā". (rakstu krājumā "Gaismai austot"). Visiem zinātņu kopas sarīkojumiem sekoja pārrunas.

Rosīgi darbojas koklēšanas nozare, A. Liepiņas vadībā. Viņai kā palīgs darbojās sešus gadus P. Brīviņš, 1991./92.g. Inta Timbere un 1992./93.g. Visvaldis Freimanis. Katru gadu koklētāji ir piedalījušies vairākos vietējos sarīkojumos. 1989.g. 14. un 15. okt. notika kontinenta mērogā Kokļu dienas, A. Liepiņas vadībā. Programmā M. un P. Aldiņu, A. Jansona, A. Liepiņas, B. Skultes, K. Staško, D. Štauveres-Aperānes un V. Višteļa kokļu mūzikas darbi.

A. Liepiņa koklēja un dziedāja savā kokles pavadījumā Latvijas universitātes 70 gadu jubilejas sarīkojumā Toronto, 1990.g. koklētāji piedalījās jauniešu talantu pēcpusdienā. A. Liepiņa un S. Brastiņa dziedāja un koklēja Ikšķilē un Lizumā. Sarīkojumā "Diena Latvijai". Ventspils 700 g. jubilejas sarīkojumā Toronto, Baltiešu vakaros Otavā.

1991.g. TLB Sestdienas skolas koklētāji un "Auseklītis" piedalījās 9. latviešu dziesmu svētku skolēnu koncertā 1. jūlijā Toronto. 1993.g. koklētāji piedalījās TLB 45 gadu

darbības svētkos. TLB Sestdienas skolas vecāki un labvēļi palīdzēja skolai nopirkt lielu un skaistu Latvijas koncerta kokli.

1991.g. 3. nov. notika TLB inženieru un tehniķu kopas 40 darbības gadu atceres sarīkojums. Īsu pārskatu par kopas darbību sniedza E. Broders (TLB Apkārtraksts # 91 un raksts "TLB inženieru un tehniķu kopas 40 darbības gadi" rakstu krājumā "Gaismai austot"). Sekoja atmiņu stāstījumi, mielasts.

Drāmas kopai 1991.g. iecerētais iestudējums bija jāatliek režisora Dz. Pūpēža saslimšanas dēļ. TLB 45 gadu darbības svētkiem kopa iestudēja U, Siliņa "Sudrabkāzas", V. Brastiņa režijā.

Dāmu komiteja, G. Velmes vadībā, sarīkoja 1989.g. 1. okt. "Raibo pēcpusdienu" ar literāri-mūzikāliem priekšnesumiem. Kristīnas Soutār'es referāts "Baltā krāsa latviešu tautasdziesmās" (rakstu krājumā "Gaismai austot"). M. Ķuzes dzejas skandējumi. A. Liepiņas un S. Brastiņas kokļu mūzika un dziesmas. Dāmu komiteja rūpējās par kafiju un bagātīgām uzkodām šinī un visos citos TLB sarīkojumos. TLB Dāmu komiteja ar jubilejas klišēri sveica "Latviešu namu" 25 gadu darbības svētkos.

1990. gada 23. jūnijā noslēdzās Dāmu komitejas priekšnieces Gaidas Velmes mūža gājums.

Ar 1990. gadu TLB Dāmu komiteju vada Benita Tiltiņa. 4. nov. sarīkoja "Raibo pēcpusdienu" ar literāri-mūzikāliem priekšnesumiem un filmas izrādi. Piedalījās A. Edijs - dzejoļu skandējumi, I. Šķobe - dziesmas un kokles mūzika, J. Galejs - filma.

1991.g. 20. okt. "Raibā pēcpusdiena". Programmā dziesmas, Pensionāru apvienības vīru ansambļa sniegumā, diriģents T. Kornets. Literārā daļā J. Budže un A. Edijs. Kopīgas dziesmas. TLB Dāmu komiteja, B. Tiltiņas vadībā, līdzdarbojās košu mēģinājumu un Dziesmu svētku laikā pie

koristu ēdināšanas, deva balvas latviešu skolas absolventiem par cītību skolas apmeklēšanā, darbojās pie palīdzības saiņu sagatavošanas LNAK sūtījumiem uz Latviju. Divas Dāmu komitejas locekles strādā kā skolotājas TLB Sestdienas skolā.

TLB Dāmu komiteja rūpējās par kafijas galdu visos TLB sarīkojumos, sagatavoja cienastu un ziedoja produktus lielajā TLB 45 gadu sarīkojumā, rūpējās par kafijas galdu TLTA latvisko zināšanu semināros.

TLB valde arī šinī darbības posmā ir centusies rīkot referātu pēcpusdienas. 1989.g. 15. janv. Rūdolfa Blaumaņa piemiņas sarīkojums. Literātūrzinātnieka mācītāja A. Celma referāts "Rūdolfs Blaumanis - Pirmais no pirmajiem" (rakstu krājumā "Gaismai austot"). R. Blaumaņa darbus skandēja Juris Dzeguze, Kristāla Monumente, Māris Priedītis. Tēlojumus no "Salna pavasarī" un "Ugunī" - Moira Campbell'a, Kristīna Soutara, Kaiva Sukse, Māra Tērauda, Andris Jēkabsons, Valdis Kalniņš, Māris Priedītis, Guntis Eislers un Arveds Celms. Dziesmas ar R. Blaumaņa vārdiem dziedāja Ariana Liepiņa un Viesturs Brants - duetus, A. Liepiņas kokles pavadījumā un Alberts Vītols sen., Iri-sas Purenas klavieru pavadījumā. Blaumaņa darbu skatē "Kopoti raksti" 12 sējumos, 1925.g. izdevums.

1989.g. 5. nov. Mācītāja A. Celma referāts "Dievatziņa Rūdolfa Blaumaņa darbos" (rakstu krājumā "Gaismai austot"). Referātam sekoja literārā tiesa par R. Blaumaņa romānu "Andriksons", ko vadīja miertiesnesis V. Eizen-arms. Tiesā piedalījās K. Zariņa, māc. F. Kristbergs, prof. Dr. G. Šubiņš un advokāts A. Zutis.

1990.g. 21 janv vēsturnieka Edgara Kirša referāts "Senā Rīga vēstures gaismā" (rakstu krājumā "Gaismai austot"). Referātu pēcpusdienu ar tautasdziesmu skandējumiem kupli-nāja Liene Kirša. Otrā daļā Eduarda Tilpiņa atmiņu stāsts par Rīgu.

1990.g. 4.martā Dr. Kaspara Tūtera referāts "Depresīvais pacients un tā ietekme uz ģimenes sistēmu".

1990.g. 14. okt. Latvijas un Igaunijas pārstāvja Vatikanā Prelāta Dr. Kazimira Ruča referāts "Latviešu kaņšalauka mācītāji" (rakstu krājumā "Gaismai austot").

1990.g. 9. dec. Mācītāja Arveda Celma referāts "Latvieša sirds Jāņa Poruka skatā" (rakstu krājumā "Gaismai austot"). Referātam sekoja Poruka darbu psiholoģiskā analīze, kurā piedalījās R. Atvasara, K. Zariņa, prof. Dr. G. Šubiņš un Dr. E. Upenieks.

1991.g. 20. janv. Dr. E. Upenieka referāts "Mākslas skaistuma emocionālā pārdzīvojuma ietekme uz cilvēka veselību". Referātu papildināja ar mūziku un slīdītēm.

1991.g. 3.martā Mācītāja A. Celma referāts "Prāta un jūtu vienotājs Jānis Poruks" (rakstu krājumā "Gaismai austot"). Jāņa Poruka darbu skandējumi.

1991.g. 24. martā Elmāra Bērziņa referāts "Latviešu bankas un Kanadas bankas".

1991.g. 8.dec. PBLA KF laureātam rakstniekam Jānim Klīdzējam veltīta pēcpusdiena. Kornēlijas Zariņas referāts "Latviešu trimdinieks Jāņa Klīdzēja darbos" (rakstu krājumā "Gaismai austot", nolasīts 4 reizes arī Latvijas radio). Sekoja Jāņa Klīdzēja dzimtā novada dziesmas.

1992.g. 19. janv. Tēvzemes balvas laureātei Aspazijai veltīta pēcpusdiena. Benitas Tiltiņas referāts "Aspazijas dzīve un darbi" (rakstu krājumā "Darbs un devums"). Dziesmas ar Aspazijas vārdiem dziedāja Ariana Liepiņa, savā kokles pavadījumā.

1992.g. 1.martā Benitas Tiltiņas referāts "Latvijas republikas dabas rezervāti" (rakstu krājumā "Gaismai austot"). Referātu ilustrēja ar slīdītēm J. Galejs.

1992.g. 10. maijā Tautas balvas laureāta, Latviešu pārstāvja Vatikanā Prelāta Dr. Kazimira Ruča referāts

"Nacionālā un reliģiskā neatkarība Latvijā" (rakstu krājumā "Gaismai austot"). Sekoja pārrunas.

1992.g. 29.nov. PBLA KF laureāta vēsturnieka Edgara Kirša referāts "Latvijas nākotne vēstures perspektīvā" (rakstu krājumā "Darbs un devums").

1993.g. 7. feb. LNAK valdes priekšsēža vietnieka Tāli-valža Kronberga referāts "Latvija šodien".

TLB Sestdienas skolas 40 gadu jubilejas sarīkojuma rīcības komiteja. Stāv 1.no kr. G. Reynolde-Ozola, B. Niedra, Sk. Leja. A. Budrēvics, rīc. kom. vadītāja Z. Jansone-Ezera, A. Ābele, G. Bērziņš, Z. Hodgins-Zichmane, aizmugurē U. Sikсна.

Kā skaists rotājums TLB Sestdienas skolas 40. darbības gadā bija šīs skolas absolventu izveidotais TLB Sestdienas skolas audzinātāju un absolventu tikšanās vakars 1990.g. 24. martā Latviešu centrā. Tikai meklējot adreses, noskaidrojās, ka vairāki desmiti šīs skolas absolventi tagad dzīvo citās valstīs: Anglijā, Arabijā, ASV, Austrālijā, Ēģiptē, Honkongā, Jamaikā, Japānā, Jaunzēlandē, Vācijā, Zviedrijā u.c. Arvien vairāk sāk īstenoties skolas himnas vārdu piepildījums:

"Gaismas pilī viesi būsīm,
Zinātņi tur meklēsīm,
Un, kad gudrību tur gūsīm,
Dzimtenei to nesīsīm." (J. Rainis)

Jau vairāki no viņiem ir devušies uz dzimteni, lai tur ar savām zināšanām un pieredzi kalpotu tēvijai. Vairāk kā pus-simts no absolventiem ir ilgāku vai īsāku laiku strādājuši kā skolotāji latviešu skolās.

Absolventu sarīkojuma rīcības komitejas vadību uzņē-mās šīs skolas absolvente un vēlāk sešus gadus skolotāja Zane Jansone-Ezera. Grandiozs idejā, nozīmīgs salikumā un labs tehniskā izkārtojumā bija slīdīšu salikums "Tādi mēs reiz bijām" no TLB Sestdienas skolas gaitām, parādot to gadu tecējumā uz redzamāko pasaules notikumu fona. Tādējādi salikumam no skolas dzīves līdzīgi notikumi pasau-les arēnā, kas spilgti raksturo pārdzīvoto laiku. Pateicība idejas autotei Zanei Jansonei par šo vēsturisko dokumen-tāciju, Slīdīšu izvēli veikušas Z. Jansone un Z. Zichmane. Tekstu devis K. Dzeguze, tehnisko izkārtojumu A. Budrē-vics. Tekstu ierunājusi Sk. Leja. Varam būt tiešām pateicīgi par šo veikumu - pērli latviešu kultūrvēsturē (kopija no tā nodota Misiņa bibliotēkā Rīgā).

1991.g. Latviešu dziesmu svētku laikā, iepazīstinot Maskavas Latviešu biedrības pārstāvjus ar TLB mērķiem un paveikto darbu, tika uzsvērtā rūpēšanās pae latviešu skolām trimdā, TLB nodeva vienu komplektu latvieši literā-tūras chrestomatiju, kādas lieto trimdas skolās, aizvešanai uz Maskavas Latviešu biedrību, lai iepazīstinātu ar mūsu skolu mācību vielu, ar vēlējumu rūpēties par latvisko izglī-tību.

TLB atbalstījusi ar līdzekļiem TLB Sestdienas skolu, TLTA ģimnaziju, skautus un gaidas, LNAK, LNF, LF, Min-steres ģimnaziju, "Black Ribbon", BATUN, Daugavpils Lat-viešu biedrību un ar grāmatām daudzas bibliotēkas Latvijā.

1992.g. 22.jūl. TLB valdes vicepriekšsēdis Jānis Galejs ieradās Rīgas Latviešu biedrībā un nodeva kā velti "Paaudzes paaudzēm", "Gadu gaitā" un "Apkārtrakstus". (J. Galeja raksts Apkārtrakstā # 92 - 14 lpp).

Pēc 8 rūpīgajiem darba gadiem ar 1990. gadu no valdes aiziet sekretāre Aldona Korma. Viņas darbu turpina Jānis Budže. Pēc 10 rosīgiem darba gadiem no valdes aiziet ar 1992. gadu Oskars Lepše. Viņa dzīves gaitas izbeidzās cieņojoties dzimtenē 1992.g. 27. okt. Jēkabpilī.

Pēc 12 rūpīgiem un veiksmīgiem darba gadiem TLB valdē pēkšņi dzīves gājums izbeidzās valdes 1. vicepriekšsēdim Jānim Galejam 1993.g. 24. maijā. Pirmās vicepriekšsēdes pienākumus uzņēmās un veiksmīgi turpina Benita Tinta.

1993.g. TLB pilnsapulcē R. Norītis ierosināja izsludināt 1993. g. par Latviešu biedrību gadu Kanadā. Šo ierosinājumu atbalstīja arī Montreālas, Vankūveras, Hamiltonas, Otavas, Kalgarijas, Kičeneras-Voterlū un Londonas Latviešu biedrības.

LNAK 16. padome 1993.g. 25.aprīlī pieņēma rezolūciju: "Sakarā ar Rīgas Latviešu biedrības 125 gadu jubileju LNAK padome izsludina 1993. gadu par Latviešu biedrību gadu Kanadā."

Savlaicīgi tika izraudzīta rīcības komiteja TLB 45 gadu darbības svētkiem, Benitas Tintas vadībā. Sarīkojums notika 1993. gada 24. oktobrī Latviešu namā. Svētrunu teica mācītājs Arveds Celms. Uzrunu - TLB priekšnieks Laimons Ozols. Latvijas valsts himnai sekoja Londonas latviešu kopas valdes priekšsēža prof. Dr. Alekša Dreimaņa svētku runa par temu "Latviešu biedrības Latvijā un trimdā" (rakstu krājumā "Darbs un devums").

Svētku priekšnesumos TLB Sestdienas skolas koklētāji, A. Liepiņas vadībā. TLB Sestdienas skolas bērnu koris, S. Brastiņas vadībā. TLB drāmas kopa ar Ulža Siliņa viencē-

liena komēdiju "Sudrabkāzas", Viļņa Brastiņa režijā. TLB tautas deju kopu "Diždancis" un "Diždancītis" priekšnesums, Z. Miezīša vadībā.

TLB 45 gadu darbības svētkos svētku runu teica Londonas latviešu kopas priekšsēdis prof. Dr. A. Dreimanis.

TLB Sestdienas skolas dziedātāju un kokaletāju pārstāvji TLB 45 gadu darbības svētkos. 2.r. 1.no kr.diriģente S. Brastiņa, kokaletšanas nozares vadītāja A. Liepiņa.

TLB dāmu komitejas cienasts, priekšnieces Benitas Tiltiņas vadībā. Vakariņu laikā notika apsveikumi. TLB sveica astoņi atzinīgu vārdu teicēji un laba vēlētāji. Rakstiski sveica J. Graudonis no RLB un seši no Kanadas. TLB 45 gadu darbības svētkiem veltīts TLB Apkārtaksts

99 ar atreferējumu par svētku norisi un H. Miķelsona un L. Ozola fotografijas - ainas no svētkiem.

Diždanča un Diždanciša pārstāvji TLB 45 gadu darbības svētkos
1.r. 1. no labās vadītājs Z. Miezītis.

TLB drāmas kopas dalībnieki pēc U. Siliņa "Sudrabkāzas"
izrādes. 1.r. no kr. A. Grasmane, I. Lapiņš.

2.r. Dz. Pūpēdis, V. Ķuze, M. Ķuze, režisors V. Brastiņš,
A. Briede, V. Grasmanis.

Svētku dienā iznāca TLB rakstu krājums "Gaismai aus-
tot" - 312 lappuses. Vāku zīmējis Norberts Sebris. Redak-
tori Jānis Briedis un Imants Alksnis. Metiens 600 eksem-
plāru. Rakstu krājumā 35 autoru 47 raksti, pievienotas ziņas

par TLB Sestdienas skolas skolotājiem, pēdējo piecu gadu absolventiem un TLB mūža un goda biedriem.

Par "Gaismai austot" raksta Latviešu trimdas izdevumu bibliografijas redaktors B. Jēgers ASV: "Paldies par Jūsu lielo atbalstu manam darbam, piesūtot Jūsu rediģēto grāmatu "Gaismai austot". Ar to esat nodrošinājis tās pareizu un pilnīgu aprakstu manas bibliografijas attiecīgajā sējumā.

Dzejnieks Andrejs Eglītis Zviedrijā: "Paldies par krāšņo grāmatu "Gaismai austot". Kādus eksemplārus vajadzētu nogādāt Latvijas skolu bibliotēkās. Derēs".

"Gaismai austot" - tanī ir Latvijas un nacionālās trimdas vēsture stāstīta ar Brīvības sapņiem sirdīs un redzību šodienā un arī rītdienās". Jānis Klīdzējs.

"Gaismai austot" atzinīgi izvērtēja V. Irbe (Latvija Amerikā 1994.g. 15. janv.), F. Linde (Montreālas Latviešu biedrības Ziņotājs.), M. Lorbergs (LPB Kanadas kopas Apkārtrakstā # 7), direktors Ed. Silkalns (Latvijas izglītības un kultūras un zinātņu ministrijas nedēļas laikrakstā "Izglītība un kultūra" 1994.g. 28. apr.). Atis Skalbergs Rīgā izveidoja radiokompozīciju "Gaismai austot" četrās daļās. Raidījumi tika atkārtoti trīs reizes.

Ir iestājies pārejas posms, kad trimda kļūst par latviešiem ārzemēs. Sācies lielais palīdzības darbs tautai dzimtenē. Mācītāja un literātūrzinātnieka A. Celma vadībā norisinās akcija "Latviešiem Latvijā - latvieši Kanadā". Tur palīdzības darbā jūtam atbalstu sniedz TLB Dāmu komitejas priekšniece un daudzi TLB darbinieki. Daudzi apmeklē dzimteni uz īsāku vai ilgāku laiku. Sarīkojumos apmeklētāju skaits samazinās.

Ar lielu rūpību un atzīstamu veiksmi cenšas ieinteresēt latviskā pienākumā latviešu ģimnazijas abiturientus TLB zinātņu kopa. Gadskārtējās īsreferātu pēcpusdienās dzirdam rūpīgi pārdomātus īsreferātus. Tiem seko visu paaudžu pārrunas.

1994.g. 20.martā par temu "Pamattautu tiesības" referēja advokāts G. Ābols un advokāts A. Stabiņš, īsreferātus E. Kiršs, G. Briedis un P. Rundāns.

1995.g. 26. martā "Atziņu meklēšana aktuālās problēmās." Prof. Dr. G. Šūbiņš: "Iecere un iespējas". Vēsturnieks T. Puisāns "Centrālās Eiropas pamattautu sadarbība" (TLB Apkārtrakstā # 105). Vilis Osis - "Baltijas lakmusa pārbaude". J. Kūlnieks - "Dod zemniekiem, valstsvīriem jau ir!", V. Kūlnieks "Nākotnes sapņi un tagadnes stāvoklis". P. Rundāns "Latvieši Kanadā nākamās 50 gados" (TLB Apkārtrakstā # 106).

1996.g. 24 martā vēsturnieka PBLA KF laureāta T. Puisāna referāts "Latvijas 1922.g. satversme" ("TLB Apkārtraksts" # 110). Vēstures skolotājs E. Kiršs "Šodienas Latvija un mūsu vieta". Vēsturnieks politiskās zinībās V.U. Osis "Baltijas valstis Eiropā" ("TLB Apkārtrakstā" # 110). J. Fogeļe "Mani piedzīvojumi latviešu sabiedrībā" (TLB Apkārtrakstā # 110) G. Langina "Aspazija - stipra sieviete" (TLB Apkārtrakstā # 110). J. Kūlnieks "Latviešu jaunieši Toronto".

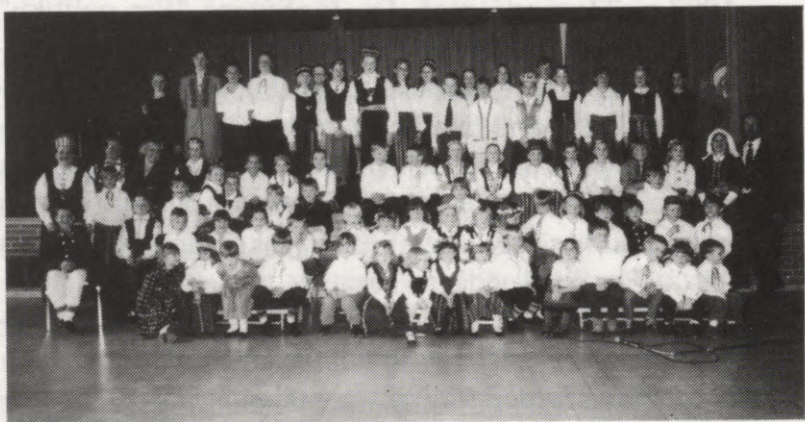
1997.g. 23. martā prof. Dr. G. Šūbiņš "Par politiku" (TLB Apkārtrakstā # 114). Vēsturnieks un TLTA ģimnazijas direktors E. Kiršs "Latviskais pienākums nākotnes skatījumā" (rakstu krājumā "Darbs un devums"). A. Šķēris "Latvieši Polijā pēckaŗa laikā" (rakstu krājumā "Darbs un devums"). Ann-Marie Pētersone "Celsim tiltus starp Latviju un ārpus Latvijas latviešiem" (rakstu krājumā "Darbs un devums"). Patriks Rundāns "Pasaules un sabiedrības attīstīšana" (rakstu krājumā "Darbs un devums"). Pauls Miklašēvics "Savas paaudzes pienākuma apzināšanās tautas un valsts attīstības procesā" (rakstu krājumā "Darbs un devums").

Veikti priekšdarbi TLB zinātņu kopas īsreferātu sarīkojumam 1998.g. martā, Rasmus Pērkones vadībā.

TLB inženieru un tehniķu kopā referēja: 1993.g. 21. janv. inž. A. Robežnieks - "Pilsētu būvniecība". 1993.g. 28. okt. inž. G. Bērziņš - "Bruce atomspēkstacijas problēmas un to atrisināšana". Inž. M. Fogels - "Jumta seguma materiālu ražošana Latvijā", 1993.g. 9. dec. viešņa no Latvijas Dr. I. Rozenberga - "Latvijas lielākās iedzīvotāju daļas šīsdienas ekonomiskais stāvoklis". 1994.g. 16. janv. Dr. ing. A. Kalviņa "Komandējumā uz Indiju ceļojuma novērojumi Indijas spēkstacijās." Inž. V. Turķis referēja par ceļojumu Burma, Tailande, Kambodija un Indonēzija, ilustrējot ar slīdītēm. Lidotājs kpt. G. Tannis - "Skrundas lokators".

Inženieru un tehniķu kopa nosūtīja pilnu komplektu "Technikas apskats" Latvijas zinātņu akadēmijai. Ar inženieru un tehniķu kopas materiālo atbalstu un izkārtojumu nosūtītas 140 kub. pēdas grāmatu un žurnālu 105 pakās no likvidētās INCO tehniskās bibliotēkas Rīgas polītechniskai universitātei.

TLB inženieru un tehniķu kopas dalībnieki pilda amatus LNAK padomē, TLB, DV, A/S Latviešu nams, draudzēs u.c.

TLB Sestdienas skolas skolēni 10. Latviešu dziesmu svētkos Kanadā. 4.r. no kr. skolotājas S. Brastiņa, A. Liepiņa. I. Bertovska, 3.r. no labās tautasdeju skolotāji V. Kalniņš un M. Simsone

Koklēšanas nozares vadītājam A. Liepiņai 1993.g. palīdz V. Freimanis, sākot ar 1994.g. koklēšanu ziemas mēnešos māca S. Brastiņa. Koklētāji piedalījās 1994.g. Toronto karavānes "Rīgas" paviljonā ar kokļu mūziku. Katru gadu kuplina skolas sarīkojumus un piedalās vietējos sarīkojumos. TLB Sestdienas skolas koklētāji piedalījās 10. Latviešu dziesmu svētku sarīkojumā 1996.g. 5. jūlijā. Apvienotā skolēnu kora un koklētāju virsdiriģentes bija A. Liepiņa un S. Brastiņa.

Drāmas kopa 1993.g. iestudēja TLB 45 gadu darbības svētkiem U. Siliņa "Sudrabkāzas", V. Brastiņa režijā. Tēlotāji: A. Briede, M. Ķuze, V. Brastiņš, I. Lapiņš, Dz. Pūpēdis. Viesizrādes Klīvlendē, Saulainē un Detroitā.

1994.g. Harija Celma īslugu "Nepērc cūku maisā", V. Brastiņa režijā. Tēlotāji L. Diksone- Kuplā, V. Brastiņš, M. Ķuze, E. Volmere un H. Miķelsons.

1996.g. drāmas kopas dalībnieki piedalījās 10. Latviešu dziesmu svētku teātra izrādes iestudējumā - A. Brigaderes "Sievu karš ar Belcebulu".

1997.g. Lidijas Tīcmanes-Auzānes komēdija "Īrnieks", Dz. Pūpēža režijā. Tēlotāji A. Briede, M. Ķuze, S. Pūpēde, V. Brastiņš un Dz. Pūpēdis. Izrādes notika Toronto un Londonā.

1998.g. TLB 50 gadu darbības svētkiem izraudzīta R. Blaumaņa luga "Pēc pirmā mītiņa".

Dāmu komiteja, B. Tiltiņas vadībā sarīkoja 1994.g. 23.okt "Raibo pēcpusdienu". Piedalījās vīru ansamblis "Dziesmu draugi", T. Korneta vadībā, M. Ķuze un V. Šimiņa ar humoreskām, J. Budže ar asprātībām. Variācijas teātra mākslā tēloja M. Ķuze un K. Štelmanis.

1995.g. dec. "Raibā pēcpusdienā" vīru ansamblis "Dziesmu draugi", E. Krastiņa vadībā, īsluga, humoreskas un asprātības.

1997.g. 19. janv. "Raibā pēcpusdienā" vīru ansamblis

"Dziesmu draugi", I. Bertovskas vadībā, M. Kuze ar humoreskām un J. Budže ar asprātībām.

1997.g. 19. okt. "Raibā pēcpusdienā" ansamblis "Dziesmu draugi", I. Bertovskas vadībā, TLB drāmas kopa ar L. Auzānes-Tīcmanes viencēlienu "Īrnieks". J. Budže - asprātības.

1997.g. 19. okt. "Raibās pēcpusdienas" programmas izpildītāji.

1.r. no kr. J. Buls, A. Grasmāne, J. Budže, Dāmu komitejas priekšniece B. Tiltiņa, J. Mezītis, diriģente I. Bertovska, V. Kuze, A. Austriņš.

2.r. no kr. J. Aveniņš, J. Slemperis, A. Briede, J. Atmats, V. Lapsa, M. Kuze, režisors Dz. Pūpēdis, V. Grasmanis, S. Pūpēde, V. Brastiņš un H. Miķelsons, iztrūkst K. Ozols.

TLB Dāmu komiteja rūpējās par kafijas galdu savos, valdes, zinātņu kopas sarīkojumos. Darbojās pie palīdzības saiņu sagatavošanas sūtījumiem uz Latviju. 10 Latviešu dziesmu svētku laikā darbojās pie koristu ēdināšanas. Dāmu komitejas priekšniece B. Tiltiņa 18. novembrā rīcības komitejā kārto programmas izpildītāju pacienāšanu.

Jelgavas dziesmu svētku simtgades atceres svētkos 1995.g. 9. jūnijā Dāmu komitejas priekšniece B. Tiltiņa pārstāvēja TLB un pasniedza TLB rakstu krājumus kā velti no TLB jaunākam un vecākam koristam. Piedalījās prezidenta Jāņa Čakstes piemiņas sarīkojumos. 1996.g. Pasaules lat-

viešu biedrību konferencē Rīgā.

TLB valde rīkoja literāros un praktisko padomu referātus. 1994.g. 20. janv. PBLA KF laureāts literātūrzinātnieks Arveds Celms sāka referātu ciklu: "latviešu tautas vēsture literāros darbos". Kā pirmais šai ciklā bija "Aleksandra Grīna pagātnes tulkojums" (rakstu krājumā "Darbs un devums").

1994.g. 27. nov. Kornēlijas Zariņas referāts "Etniskuma saglabāšana daudz kultūru sabiedrībā" (rakstu krājumā "Darbs un devums").

1995.g. 29. janv. Praktisko padomu pēcpusdiena. Advokātes Silvijas Tintas referāts "Jaunais aizgādniecības likums" (TLB Apkārtrakstā # 104 - 9.lpp). Advokāts V. Ertis - "Kapitāla ieguldījuma peļņas nodoklis".

1995.g. 19.febr. Literātūrzinātnieka A. Celma referāts "Latvieti, ieklausies vēstures soļos!" (rakstu krājumā "Darbs un devums"). Aleksandra Grīna simtgadē vēsturiskās balādes un poēmas skandēja režisors Voldemārs Pukats.

1996.g. 7. janv. B. Tiltiņas referāts "Latvijas arhitektūras pieminējumi", ilustrēts ar uzņēmumiem uz ekrāna.

1996.g. 10. nov., mākslas vēstures maģistres Amandas Sebres referāts "Latvijas Brāļu kapi Eiropas kontekstā", ilustrēts ar slīdītēm.

Jāņa Brieža referāts "Friča Brīvzemnieka cildenā darbība", ar referātu pieminot viņa 150 gadu dzimšanas dienas atceri.

1996.g. 8. dec. sarīkojums atzīmējot 200 gadus, kopš iznāca Merķeļa "Latvieši". Literātūrzinātnieka A. Celma referāts "Garlībs Merķelis".

1997.g. 16. feb. praktisko padomu pēcpusdiena. Māra Pūliņa, latviešu pārstāvja ieguldījumu firmā, referāts "Ieguldījumu iespējas".

1997.g. 30. novembrī "Latvijas impresijas". B. Tiltiņa par temu "Jelgavas Latviešu biedrība toreiz un tagad" (TLB

Apkārtrskstā # 115). Jolanta Linde - "Novecošanās un aprūpes darbs Latvijā", papildinot ar video filmu. V. Briedis - "Latvijas pirmā apciemojumā un šogad". J. Budže "Iespaidi no apmeklējuma". J. Briedis "Lauku sētās, kur uzauguši latvju lielie dzejnieki", ilustrētot ar fotogrāfijām uz ekrāna.

TLB atbalsta TLB Sestdienas skolu, TLTA ģimnaziju un latvisko zināšanu seminārus, gaidas, skautus, LNAK, LNF, LF, Okupācijas mūzeju, Latvijas bibliotēkas ar rakstu krājumiem.

TLB Pirmā pasaules latviešu biedrību konferencē Rīgas latviešu biedrībā pārstāvēja Dāmu komitejas priekš-niece B. Tiltiņa un valdes vicepriekšsēdis J. Briedis. Apraksti par konferenci TLB Apkārtrakstos # 110 - # 112. TLB 1997.g. 6. apr. pilnsapulcē nolēma ar \$1000.- (USA) atbalstīt RLB vēsturiskā nama jumta atjaunošanu.

TLB otros 25 gadus biedrību ir vadījuši Imants Alksnis, Jānis Briedis un Laimons Ozols. Dāmu komiteju ir vadījušas Edīte Āpše, Gaida Mackare, Irmgarde Lorberga, Gaida Velme un Benita Tiltiņa. Otros divdesmit piecos gadus kā tradīcija ir kļuvuši ilggadīgie darbinieki. 25 gadus Jānis Briedis, 20 gadus Laimons Ozols, no tiem 18 kā valdes priekšsēdis, un kasiere Ingeborga Veinberga. 14 gadus Zigrīda Birne, 12 gadus Jānis Galejs, 10 gadus Oskars Lepše un Benita Tinta, 8 gadus Aldona Korma un Jānis Budže, 5 gadus Jānis Treimanis. Ilggadīgās Dāmu komitejas locekles Gaida Mackare, Benita Tiltiņa, Rasma Virkava, Zelma Ozola, Sofija Roze, Gaida Velme.

Biedrības uzticību guvuši arī rūpīgie un apzinīgie revīzijas komisijas locekļi, kuģu darbu pilnsapulce ir atzinīgi novērtējusi un devusi tiem uzticību. Revīzijas komisijā darbojušies Imants Alksnis 23 gadus, Edgars Broders - 19, Voldemārs Kalniņš - 11 un Rūdolfs Roze - 9.

Savlaicīgi tika izraudzīta TLB 50 gadu darbības

svētku rīcības komiteja, Benitas Tintas vadībā. Turpinās tradīcija ar rakstu krājumu izdošanu. TLB 50 darbības gadu svētkos iznāks TLB rakstu krājums "Darbs un devums". Norberta Sebra vāka zīmējums. Redaktori Jānis Briedis un Imants Alksnis. Grāmatas tapšanas laikā saņemts tās izdošanai Anetes Bencones lielais materiālais atbalsts.

Anete Bencone ar meitām: Annu, Birutu un Indru, rakstnieci, PBLA KF laureāti Indru Gubiņu.

Pēc 50 aizvadītiem gadiem biedrības darbā, ir vēlēšanās uz tiem atskatīties, atcerēties un analizēt tā laika saimnieciskos un politiskos apstākļus, kuŗos tūkstošiem politiskie bēgļi sāka savas jaunās dzīves gaitas Kanadā.

Agrāko Tautu Savienības valšķu pilsoņi, kuŗu valstis pēc Otrā pasaules kaŗa tika atstātas Padomju Savienības okupācijā, izceļojuši kā politiskie bēgļi sāka organizēties savās etniskās grupās. Latviešu pārstāvji griezās ar iesniegumiem pie valdības, lai tā uz Padomju Savienības spiedienu nedotu juridisku atzīšanu Latvijas iekļaušanai Padomju imperijā.

Un kopš tā laika arī gadu no gada tika apliecināts fakts, ka Baltijas zemju okupācija netika atzīta. Varbūt, ka šī neatlaidīgā darba rezultātā, Kanada bija viena no pirmajām valstīm, kas atzina atjaunotu Latvijas neatkarību.

TLB valde un revīzijas komisija TLB 50. darbības gadā.

1.r. no kr. kasiere I. Veinberga, dāmu komitejas priekšniece B. Tiltiņa, valdes priekšsēdis L. Ozols, vicepriekšsēde B. Tinta, sekretārs J. Budže.

2.r. no kr. biedrzine L. Bādere, revīzijas komisijas loceklis V. Briedis, valdes vicepriekšsēdis J. Briedis, revīzijas komisijas sekretārs I. Alksnis, revīz. kom. priekšsēdis E. Broders, valdes locekle Z. Birne.

Kā turpinājumu agrāko Baltijas valšķu sadarbībai izceļošanas zemēs noorganizēja Baltijas tautu federāciju, kas izstrādāja kopīgus iesniegumus valdībai un dažādām iestādēm. Baltijas tautu federācija Kanadā ik gadus ir rīkojusi 1941. gada 14. jūnijā aizvesto piemiņas aktu.

Cīņā pret Padomju Savienības deportācijām, cilvēku

tiesību ignorēšanu un svešu masu iepludināšanu okupētās zemēs izveidojās "Apspiesto tautu komiteja Kanadā." Tā sagatavoja iesniegumus Parlamenta Cilvēku tiesību komisijai, starptautiskām konferencēm un organizēja kopīgas demonstrācijas, kas vērta uzmanību ļaužu masās par notikumiem okupētajās valstīs.

Vēlēšanās pēc izpostītās dzīves sasniegt labāku ekonomisko stāvokli tomēr bija tik liela, ka šeit nokļuvušie latvieši ar lielu neatlaidību centās sasniegt labāku dzīvi. Vispirms jau lai uzlabotu savas dzīves apstākļus un lai sagādātu saviem bērniem iespējami labākas izglītības iespējas. Mēs bijām pieredzējuši, ka vienīgā manta, ko nevar atņemt vai ko nevar pazaudēt, ir izglītība.

Laikmets šādiem centieniem bija labvēlīgs. Pēc masīvās dzīvības un materiālo vērtību iznīcināšanas II Pasaules karā, gandrīz visās pasaules valstīs uzplauka saimnieciskie apstākļi. Kara materiālu ražošanas vietā sākās spēcīgs vieglās rūpniecības un visu citu saimniecisko nozaļu uzplaukums. Šo uzplaukumu varēja izmantot arī šeit iebrāukušie latvieši, kuri bija pietiekoši uzņēmīgi un enerģiski, bieži pat strādājot divus darbus, varēja jau īsā laikā iekrāt līdzekļus jaunas dzīves uzsākšanai un nodrošināt saviem bērniem izglītības iespējas. Šī zeme bija labvēlīga iebrāucējiem, un gadu gājumā izveidojās siltas jūtas pret šo zemi, kuŗa trimdniekus uzņēma posta un izmisuma laikā.

Pirmie imigranti bija vai nu vieninieki, vai arī bezbērnu ģimenes, pārējos ģimenes locekļus varēja izsaukt no Vācijas nometnēm pēc obligātā darba līguma nostrādāšanas. Šajā laikā Latviešu biedrībai bija sevišķa nozīme, jo biedrības rīkotajos deju vakaros it liels skaits jauno latviešu iepazinās un nodibināja ģimenes dzīves. Šis bija laiks, kad dzima lielāks skaits jauno latviešu, kuriem abi vecāki vēl bija latviskās izcelsmes.

Laikam ejot, apstākļi mainījās, Kanada pārdzīvoja divas ļoti nopietnas saimnieciskas krīzes, kuŗu iespaidā labvēlīgie saimnieciskie apstākļi pasliktinājās, un nākošās latviešu paaudzes vairs nevarēja izmantot pēckaŗa saimniecisko rosību. Mainījās arī ģimeņu sastāvs, un arvien vairāk radās jauktas laulības, kur vecāki un bērni ērtības labad runāja angļu valodu. Asimilācija izrādījās par lielu šķērsli latviskās dzīves ziņas saglabāšanai. Šo jauno ģimeņu locekļi gan ar lepnumu atzina savu piederību un izcelsmi, bet, neskatoties uz to, tomēr par sarunu valodu izvēlējās angļu valodu. Un tā liela daļa ieceļotāju mazbērni vairs latviski nerunā, kautgan uzskata sevi par latviešu tautas piederīgiem.

1998.g. 22. martā latviskās domas risinātāji TLB zinātņu kopā.

1. no kr. Vilis Osis, Kornēlija Zariņa, Dāvids Reynolds,
AnnMarie Pētersona, Patriks Rundāns un kopas vadītāja
Rasma Pērkone.

Ir gan jāsecina, ka pēc Latvijas valsts atjaunošanas stāvoklis ir mazliet uzlabojies un jaunos cilvēkos ir radusies liela interese par savu zemi un tautu. Tie mācās latviešu va-

lodu, un tie, kuņi to vēl prot, daudzos gadījumos ilgāku vai īsāku laiku ir dzīvojuši un strādājuši Latvijā. Daļa arī ir pārcēlušies uz pastāvīgu dzīvi Latvijā.

Šodien ir tomēr jāsecina, ka šeit pavadītos 50 gados lielākais vairums ir iesakņojušies šai zemē, un viena vai otra apstākļa dēļ paliks šīs zemes iemītnieki. Bet ar lielu atzinību ir jāvēro, ka, neskatoties uz to, tautas un tēvzemes mīlestība nav zudusi vai mazinājusies, un šī tautas daļa ir gatava palīdzēt atjaunot Latvijas valsti cik vien un kā vien iespējams. Tāpēc mums joprojām ir vajadzīgas latviešu biedrības, skolas un draudzes, lai latviskais gars un piederības apziņa paliktu paaudzēs uz visiem laikiem.

TORONTO LATVIEŠU BIEDRĪBAS MŪŽA BIEDRI.

1) GOBA, Jānis +	22) BRODERS, Edgars
2) GREBŽE, Otto +	23) ČERNENOKA, Lūcija
3) SKUJA, Edvīns +	24) ZVIRBULIS, Pēteris
4) PĒTERSONS, Nikolajs	25) JĒKABSONE, Anna
5) KURPS, Jānis	26) VOSVENIECE, Marianna
6) LINDE, Fridrichs	27) BĒRZIŅŠ, Elmārs
7) BĒRZIŅA-MUIŽARĀJA
Milda +	28) ŠIMIŅA, Valentīna
8) PŪLIŅA, Zelma +	29) BĒRZIŅA, Valda
9) MATĪSA, Milda	30) AUGULIS, Aleksandrs
10) ROLAVS, Jānis +	31) FREIMANIS, Ainis +
11) ZIEMANIS, Valdemārs +	32) STRAZDIŅŠ, Jānis
12) GRIGALS, Ādolfs +	33) PAKALNA, Ruta
13) POPELIS, Jūlijs +	34) ZAČESTA, Janīna
14) VALTENBERGS, Edgars	35) STRAUTMANIS, Pēteris
15) VALTENBERGS, Marta	36) ROCE, Gaida
16) KOKS, Edgars +	37) PURIŅŠ, Krišjānis +
17) BRIEDIS, Valdis	38) PURIŅA, Natālija
18) HOLLANDERE, Minna +	39) SMANS, Aleksandrs
19) KRISTAPSONS, Ādolfs	40) BENCONĒ, Anete
20) BĒRZIŅŠ, Guntis	41) RIEKSTIŅŠ, Konrāds
21) GRĀVLEJA, Ināra	42) REYNOLDE-OZOLA, Gunta
	43) REYNOLDS, Dāvids

TORONTO LATVIEŠU BIEDRĪBAS GODA BIEDRI

1) BRYSON, Ray +	17) PAKALNS, Vladimirs +
2) BRYSON, Edith +	18) BRIEDIS, Jānis
3) SKUJA, Rita	19) Dr. LUKSS, Linards +
4) SLAVIEŠA, Vera	20) KRASTA, Laura +
5) MARTINSONE, Austra	21) VELME, Gaida +
6) MIEZĪTE, Milda +	22) BRENCĒ, Skaidrīte
7) VĪTOLA, Lidija	23) LUKSA, Inta +
8) BRIEDIS, Artūrs +	24) BRASTIŅA, Sandra
9) POGULE, Spodra	25) MOLLERE, Anita
10) ĶENIŅA, Irma	26) OZOLS, Laimons
11) MATĪSA, Milda	27) VEINBERGA, Ingeborga
12) MIEZĪTIS, Zigurds	28) TILTIŅA, Benita
13) MUKTA, Anna +	29) NIEDRA, Biruta
14) SENĶĒVIČA, Biruta +	30) BENČONE, Anete
15) ALKSNIS, Imants	31) BRODERS, Edgars
16) OZOLA, Zelma	

Jānis Briedis

DIŽDANCIS

Pirmais desmits

Dziedādama, dancodama
Es dabūju arājiņu;
Citas vīra nedabūja
Adīdamas, rakstīdamas.

Šo tautasdziesmu Diždancis ir licis kā vadmotīvu 10 gadu jubilejas sarīkojumam. Liekas, ka tā arī vistiešāk raksturo to darbības posmu. -Ienākts svešā zemē, svešos apstākļos un arī pašu ļaudis vēl sveši, sanākuši kopā no visiem dzimtenes novadiem. Jautrs un priecīgs prāts ir labākais palīgs ikdienas rūpēs un jaunā vidē. Draudzīgais, rosīgais pulciņš un latviskās tradīcijas ir jauka mājas vieta un stiprinājums zemē, kur viss vēl neparasts un pašus uzlūko kā iebralcējus.

Tautasdeju kopa pastāvējusi pie Toronto veclatviešu kluba, tikai tās darbība apsīkusi. Redzot rosīgos un uzņēmīgos jauniecelotājus, veclatviešu kluba vadītāji piekrituši, kad A. Krūmkoks solījies noorganizēt tautasdeju kopu no jauniecelotājiem. "Kanadas Latviešu kluba priekšnieks A. Karlsons, sadarbībā ar neatkarīgās Latvijas mūziķi Krūmkoku, noorganizēja tautisko deju grupu, aicinot par tās vadītāju Fredi Aigaru no Sv. Katrīnām. Jau 1948. gadā Toronto Latviešu tautisko deju grupa uzstājās Kanadas Nacionālajā izstādē. Šī grupa bija pamatā vēlāk pazīstamajam "Diždancim". (Ž.Zentņš - "Treji vārti" # 175-48.lpp).

A. Krūmkoks apzinājis sastāvu pirmajiem četriem pāriem: Regīna Krūze, Biruta Bite, Veneranda Grosa, Astra Ozoliņa, Modris Baumeistars, Leonīds Zariņš, Valdis Liepiņš, Evalds Pērkons. A. Krūmkoks darbojies kā pianists, vēlāk Valda Krūmkoka.

Sabiedriskais darbinieks Pēteris Ziediņš savās atmiņās par tiem laikiem raksta: "Ja gribam runāt par jauniebralcēju

sabiedrisko aktivitāti Toronto, tad mums ir jāatceras Diždancis, kuŗš dzina šinī laukā pirmo vagu. Pēc nokalpotā līguma gada latvieši sāka pulcēties Toronto. Tanī laikā, t.i. 1948. gadā, F. Aigars pulcināja jauniešus deju priekam. Diždancis bija vienīgā organizācija, kur jaunie varēja būt kopā, jūtot mazdrusciņ latviska prieka

Tanī pašā laikā sāka arī rosīgāk darboties Kanadas Latviešu klubs, kuŗā bija iestājušies arī jaunatbraucēji. Viņu ierosmē klubu pārdēvēja par Toronto Latviešu biedrību.

Diždancis bija pirmais, kuŗš pievienojās TLB un pie tās visu laiku darbojies. 1950. gadā Diždancis, Dainas koŗa pavadījumā, dejoja Kanadas Nacionālajā izstādē Toronto un plašajai publikai pauda Latvijas vārdu.

Diždanča pamatu licēji.

1. no kr. Leons Zariņš, Astra Ozoliņa, Modris Baumeistars, Biruta Bite, Kanadas Latviešu kluba valdes priekšsēdis A. Karlsons, Veneranda Grosa, aiz viņas Visvaldis Liepiņš, A. Karlsons, pianists A. Krūmkoks, Regīna Krūze un Ēvalds Pērkons. Sēž ar bērniem Beatrise Žuniņa.

Sākuma laiks bija grūts telpu ziņā. Kad TLB ieguva savu

īpašumu, tur notika regulāri Diždanča mēģinājumi. Savā laikā Diždancis savā programmā ietilpināja arī večus ar sirmām bārdām, kuŗi lēca polku, piesitot kāju, lai dimd grīda. Daudzas no Diždanča pirmajām dalībniecēm ir kļuvušas par sievām un māmuļām un jaunekļi ģimeņu tēvi." - Ziediņu tēva pieminētajā Diždanča senioru grupā dejojuši: Anna Kreile, Erika Krēmane, Kārlis Kazerovskis un Pēteris Ziediņš.

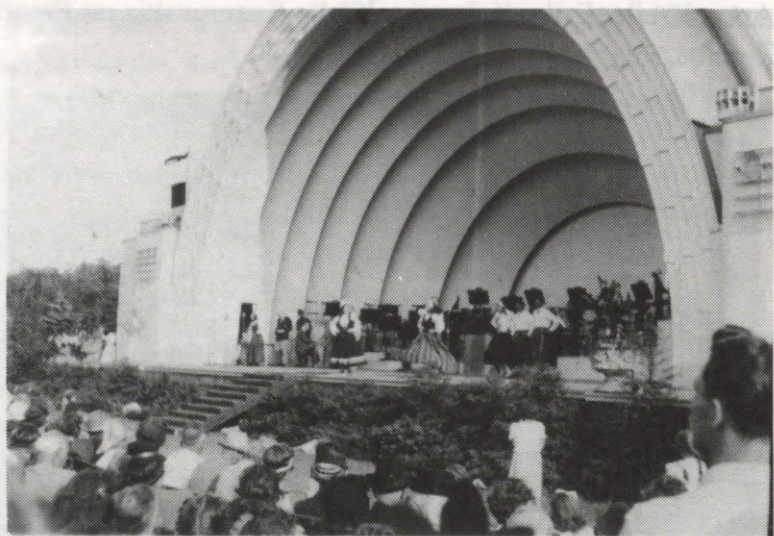
Pirmie pāri 1948. gadā CNE

1. no kr. Modris Baumeistars, Astra Ozoliņa, Evalds Pērkons, Veneranda Grosa, Visvaldis Liepiņš, Biruta Bīte, Regīna Krūze, Leons Zariņš, Beatrise Žuniņa.

Rakstniece un folkloriste Biruta Senkēviča- Ziemane tautasdeju grupai devusi vārdu "Diždancis" un kļuvusi par tā krustmāti.

Liela svētība šinī posmā Diždancim ir tautasdejās pilnīgi "ieaugušais" vadītājs Fredis Aigars. Viņš Latvijā dejojis J. Stumbra tautasdeju kopā. F. Aigars Diždancim iestudējis J. Stumbra npublicētās tautasdejas, J. Rinkas, A. Brīvnieka un savas oriģināldejas.

F. Aigaram ir sekojošas oriģināldejas: Plāniņa deja, Ķekatnieks, Raibie cimdi, Sprigulītis, grābeklītis, Jautraviņa, Palēciens, Māsiņas lepnaī dancis, Alsungas deja, Audēju deja, Dvieļu deja, Rupjais dancis, Lakatiņš un Vecmeitas dancis.

Latvieši dejo 1948. gada augustā Kanadas nacionālā izstādē.

Diždanča sastāvs kļūst kuplāks un darbība plašāka. Diždancis saņēma godalgu kā vecākā tautasdeju kopa šinī kontinentā, kas piedalījusies visos ASV un Kanadas dziesmu svētkos. Diždancis ir arī viena no visvecākajām etniskajām deju kopām Kanādā. Iepazīts no priekšnesumiem Toronto izstādē, tas tiek aicināts kanadiešu sabiedrībā: skolās, draudzēs un klubos. Ir gadi, kad Aigara vadītam Diždancim nākas sniegt programmu pat divas reizes nedēļā. Par nožēlu nav pārskata par daudzo priekšnesumu skaitu un vietām pirmajā gadu desmitā. Lai raksturotu šo posmu tuvāk, ieskatīsim katra piektā gada sniegumus, kuŗi reizē ir arī jubilejas gadi.

1953. gadā Diždancis devās turnejā uz ASV. Programmā 7 J. Stumbra, 7 J. Rinkas un 6 F. Aigara tautasdejas, no tām 9 dziesmu un mūzikas pavadījumā. Sastāva vadītājs F. Aigars.

Dejotājas: M. Asmusa, G. Brode, L. Čerņenoka, B. Neimane, A. Sauemagi. Dejotāji: V. Ādlers, A. Freibergs, G. Kārklīšs, Z. Miezītis, A. Paeglis un E. Puķītis. Dziedātājas: I. Spēlīte, J. Zalāne, R. Zirne, B. Žūniņa. Viesojās Detroitā, Čikāgā, Milvokos, Ņujorkā u.c.

Diždanča dalībnieki un Dainas koŗa dziedātājas Diždanča 5 gadu jubilejā 1953.g. 18. septembrī.

1.r. no kr. Z. Birne, I. Spēlīte, J. Mukta-Tamberga, M. Asmusa-Lapiņa, M. Miezīte.

2.r. no kr. Z. Miezītis, B. Neimane-Mac Carthy. A. Matīsa-Kārklīņa. V. Krūmkoka, Diždanča vadītājs F. Aigars, Z. Beķere-Pukinska, Dainas koŗa diriģente E. Freimane, Ņ. Žukova, I. Ruģelis,

3.r. no kr. L. Brikmene-Miķelsone, V. Vagners, G. Brode-Puķīte, T. Kronbergs, V. Ruble-van Gorden, E. Puķītis, S. Vītola-Miezīte, A. Pērķons, S. Smilga-Searle, V. Ādlers, R. Upeslāce-Ruģele, A. Čerņenoks.

Katrā latviešu centrā bija tādi, kuŗi sastāvējuši kādā Lat-

vijas vai nometņu laika tautasdeju kopā. Diždanča turneja un tās apraksti presē nāca gan kā stimulētājs spēks, gan arī kā apellējums pie pašapziņas uz rosību. Nedaudz gados gandrīz visos latviešu centros izveidojās tautasdeju kopas.

Diždanča 10 gadu jubilejas svētki bija ļoti jauks sarīkojums. Programmā 7 J. Stumbra, 3 Rinkas, 1 A. Brīvnieka un 9 F. Aigara tautasdejas. Pianiste A. Grigale. Sieviešu dubultkvartets "Līga", V. Lintiņas vadībā, dod dejām dziesmu pavadījumus un arī tautasdziesmas. Diždanča dejojotājas: M. Čulīte, L. Galviņa, D. Lūse, S. Miezīte, S. Ozola, A. Pūce, B. Staško, D. Sūngale, R. Upeslāce, J. Vagnere, I. Vītola. Dejojotāji: J. Ābols, V. Ādlers, V. Berķis, J. Miezītis, Z. Miezītis, A. Pērkons, J. Slempers, A. Staško, V. Vagners. Ar šo sarīkojumu ziedu un pateicības sveikts, Fredis Aigars atvadās no Diždanča vadītāja pienākumiem, tā vadību nododot savam asistentam Vilim Ādleram.

F. Aigara pieredze un spējas bija pamats Diždanča darbības panākumiem un tradīcijām. F. Aigara vadībā izauguši šodien latviešu sabiedrībā redzami tautasdeju skolotāji: Judīte Vāgnere, Vilis Ādlers un Zigurds Miezītis.

Ar ilgāku gadu līdzdalību Diždancī, Vilis Ādlers ir tautasdejās un dziesmās pilnīgi ieaudzis. Ar savu akordeonu viņš sniedz pavadījumu tautasdejām un spēcina kopīgās dziesmas. Presē par Diždanča priekšnesumiem lasīti cildinājumi viņa izpildījumam. Viņa vadībā Diždancis viesojās Montreālā, Filadelfijā un Bostonā. 1959. gadā atkārtoti tiek uzvesta B. Senkēvičas un F. Lintiņa "Ūsiņu nakts", F. Lintiņa režijā ar mākslinieka O. Grebžes skatuves gleznojumu, kur tēlotājos V. Ādlers un daudzi no Diždanča. Viesizrādes Hamiltonā, Londonā, Klīvlendē, Bostonā u.c.

No sarīkojumiem Toronto izcilākais ir 1959. gada Jaunatnes svētku laikā Palace Pier zālē, kur Diždancis tūkstoš apmeklētājiem sniedza "Jāņu uzvedumu". Jaunatnes svētku

"Pausmē" sūtnis Dr. A. Spekke uzsvēra: "Mēs, pasaulē dzemtie un mētie, savā pašapziņā un tautiskā lepnumā nesalauztie latvieši, šeit, svešā, laipnā zemē, svinam savu garīgo olimpiādi." -Pausmē apvienoto tautasdeju grupu uzvedums guva tādu atzīšanu, ka turpmākajās "mūsu garīgajās olimpiādēs" nācis godā Tautasdeju lieluzvedums kā atsevišķs sarīkojums.

Darba apstākļu dēļ Vilis Ādleris 1959. g. decembrī Diždanča vadību nodod Zigurdam Mieziņim.

Pilnīgi jauns posms Diždanča vēsturē iesākas Zigurda Mieziņa vadībā. -Tie, kuŗi nav dzimuši Kanadā, skolas gaitās jau ieauguši šīs zemes valodā un sadzīvē. Latviskais daudziem kļuvis pat pasvešs un sanāksmēs uz to rosināmi.

Ar apbrīnojamu pacietību, iecietību un audzinātāja rutīnu viņš tiek galā ar jauniešiem neapmierinātības gadu vecumā. 1960. gadā Diždancī 20 meitas un 15 puisi. Diždancis piedalījās Dziesmu svētkos Indianapolē un saņēma balvu kā vecākā tautasdeju grupa. Diždancis viesojās vairākās Ontario pilsētās un Toronto internacionālā studentu karnevālā.

1961.g. Dziesmu svētku Kanadā laikā ieguva II vietu un diplomu par aktīvu līdzdalību visos trijos Latviešu dziesmu svētkos Kanadā. Diždancis piedalījās Tautasdeju lieluzvedumā 15 puisi un 22 meitas, dejoja tautasdejas Sidrabenes sporta svētkos, popularizēja latviešu tautasdejas un tērpus kanadiešiem Internacionālā studentu festivālā, itāļu festivālā, Palace Pier, Casa Lomā, Rotary klubā un 1. Brīvības festivālā.

Lieluzvedumi un tautasdeju izpildītāju sacensības ir liels dzinēj spēks gan jaunu dejojāju pieplūdumam, gan arī vingrinājumu rūpībai un to kārtīgai apmeklēšanai. Diždanča dalībnieces 1961. gadā kopīgi saviem spēkiem darināja deju grupai Abrenes, Alsungas un Nīcas tautastērpus. Prak-

tiskā darbā radās jautājumi, kuŗiem kopīgu atbildi vislabāk dod grāmata. Diždancim pietika uzņēmības un drosmes izdot grāmatas "Novadu tērpi" otro izdevumu, tūkstoš eksemplāros. Pie grāmatas sakārtošanas paši dalībnieki strādājuši ap 2000 stundu. Grāmata ir Latvijas Lauksaimniecības kameras 1939. gada izdevuma papildināts izdevums ar tautas tērpu foto attēliem krāsās un dziju paraugiem. Grāmatu izpārdeva īsā laika posmā.

1962.g. Diždancim "Raibais vakars" Toronto, piedalījās Jaunatnes svētkos Čikāgā, Tautasdeju svētkos, Pavasara svētkos un Jāņu uzvedumā Sidrabēnē, Saulaines 10 gadu jubilejā, viesojās Sirakūzās, Londonā, Hamiltonā un Pionieru ciemā.

1963.g. Diždancis deva uzvedumus Ņujorkā, Pitsburgā, piedalījās Klīvlendē tautasdeju lieluzvedumā un saņēma apbalvojumu. Dejoja tautasdejas CNE Toronto. 30. novembrī nosvinēja 15 gadu darbības atceri ar lielu sarīkojumu, kuŗā piedalījās arī Hamiltonas latviešu jaunatnes pulciņa "Rota" meiteņu kvartets, "Mazdancis" no Sv. Katrīnēm, Montreālas "Ačkups", Hamiltonas "Rota", ar dziesmām Toronto Lāciši - Vilis Ādleris, Juris Millers, baritons Alberts Vītols, Veras Leinvēberes klavieru pavadījumā.

"Diždancis ir viens no mūsu tautas nozīmīgākiem reprezentētājiem svešumā. Ja viņa latviskie tautas tērpi un dejas valdzina tūkstošiem skatītājus un caur televīziju pat miljonus, tad tiem līdz ar latvju meitām un dēliem jāredz arī mūsu svētās sarkanbaltsarkanās krāsas, kas prasa pēc brīvības un tiesībām mūsu tautai un tēvzemei". -Diždancim karogu dāvināja TLB valde. Karogu izgatavoja Milda Matīsa. Metu karoga kāta apkalumam dāvināja mākslinieks J. Deksnis, kokā izgriezā Andrejs Briedis un bronzā atlēja Sīpols. Karogu pasniedza TLB priekšnieks J. Briedis un saņēma Diždanča vadītājs Z. Miezītis, iesvētīja mācītājs A. Čops. Uzruna teica Biruta Senkēviča.

Diždanča dalībnieku krūšu nozīmēm metu dāvināja Atis Anšmits. Diždanča nozīmi zeltā TLB valde piešķīra Fredim Aigaram un sudrabā Vilim Ādleram un Zigurdam Miezītim.

Svētku programmā Diždancis piedalījās ar 18 meitām un 14 puīšiem. Programmā 4 F. Aigara, 2 J. Stumbra un pa vienai A. Brīvnieka, J. Rinkas un A. Rūjas tautasdejai.

1964.g. Diždancis piedalījās 11 dažādos sarīkojumos, no kuriem 7 ārpus Toronto. Notikuši 35 mēģinājumi. Šinī gadā sevišķi atzīmējama piedalīšanās "Brīvības festivālā" Toronto, Internacionālā studentu festivālā, Bufalo, Pitsburgā un Ņujorkas pasaules izstādē ar 20 dejotājiem. Tur programmā Rucavietis, Maģais dancis, Sudmaliņas, Alsungas četrpāru deļa, Ekusēze un Jautraviņa.

Mācītājs A. Čops iesvētī Diždanča karogu
Pie karoga no kr. Daina Sūngale, Diždanča vadītājs
Z. Miezītis, Anna Briede.

1964.g. 25. maijā uz skautu vadītāju Ilmāra Batraka un Ausekļa Pērkona ierosinājumu sāka darboties Diždancītis.

Vadītājs Z. Miezītis, palīdzes Edīte Āpše un Anita Grantiņa. Sākuma sastāva pamatā Rīgas mazskautu zēni un Gaujas vienības guntiņas. Kā daudzās latviešu organizācijās, tā arī Dižancītim pamatā latviskās ģimenes. Tur trejmāsiņas Vizma, Anda un Astra Maksiņas un trejbrālīši Imants, Ģirts un Juris Jansoni. Vēlākos gados, kad jauni dalībnieki nāk klāt pakāpeniski, darbs ir vieglāks, bet sākuma laiks bija vadībai īsts izturības pārbaudījums, kad apmācāmi bija visi no paša sākuma. Jau pēc gada Diždancītis piedalījās Tautasdeju lieluzvedumā Toronto.

1965.g. Diždancī 22 pāri, Diždancītī 18 pāri. 25. aprīlī Latviešu namā notika Diždanča sarīkojums ar Diždancīša pirmizrādi.

Diždancītis dejoja Krusta deju, Jautro viju, Brālīti un māsiņu, Andžiņu, Jandāliņu un kopā ar Diždanci - Sudmaļiņas un Jautro pāri. Diždancis vēl dejoja 9 tautasdejas. Sarīkojuma vokālos priekšnesumus deva "Toronto Lācīši" un "Trejmeitiņas" - Daina Āpše, Rudīte Gulbe un Anita Korba.

Diždancīša sākuma sastāvs.

Kreisā pusē vadītāja palīdzē A. Grantiņa, vadītājs Z. Miezītis
Labā pusē vadītāja palīdzē E. Āpše un akordeonists A. Pērkons

Diždancīša pirmizrādē dejotājas: Karena Blatchina, Inese Briede, Rasma Caune, Velta Ezerniece, Brigita Kampe, Jana Kopmane, Dzintra Krēsliņa, Rita Krēsliņa, Gunta Mackare, Valda Mackare, Anda Maksīņa, Astra Maksīņa, Vizma Maksīņa, Laila Marsone, Līga Marsone, Jana Memene, Dzintra Pērkone, Ingrīda Sala. Dejojāji: Andris Aldermanis, Andris Auziņš, Skaudris Batraks, Pēteris Blatchins. Andris Briedis, Atis Freimanis, Visvaldis Freimanis, Ģirts Jansons, Imants Jansons, Juris Jansons, Kārlis Jansons, Edgars Kiršs, Pēteris Kusmanis. Roberts Memenis, Atis Ozoliņš, Jānis Ozoliņš, Mārtiņš Stagavs, Edgars Šmits.

Diždancis 1965. gadā.
Aizmugurē 1. no labās vadītājs Z. Miezītis

Diždancis piedalījās 4. Kanadas Latviešu dziesmu svētkos tautasdeju lieluzvedumā un ieguva pirmo godalgu. Turpat ar tautasdejām uzstājās arī Diždancītis.

Diždancis reprezentējās "Nation Builders" ar savām dejām un tērpiem izstādes laikā. Divi no Diždanča piedalījās 2x2 kursos organizātoriskā darbā un 2 saņēma materi-

ālu atbalstu kursu apmeklēšanai. Iznāca "Novadu tērpi" atkārtotā izdevumā.

1966.g. Diždancis noturēja 30 mēģinājumus. Diždancis sarīkoja savu priekšnesumu pēcpusdienu par labu TLB Sestdienas skolai. Piedalījās trijos kanadiešu sarīkojumos.

1967.g. Diždancis kopā ar Diždancīti piedalījās no 19. - 21. maijam Latviešu dienās Pasaules izstādē Montreālā. Tur 20. maijā notika Tautasdeju uzvedums Sv. Helēnas salas amfiteātrī. Ar Diždanča solo deju - Saules deju un kopīgi ar citām kopām Ritenīti, Enģelīti, Sudmalīņām, Ačkupu, Jautro pāri. Bērnu grupas dejoja Jautro viju un Krusta deju. Diždancis piedalījās kanadiešu nedēļā pie Toronto pilsētas valdes nama, Ontario dienās Montreālas Expo 5. augustā, kur atkārtoja priekšnesumu divas reizes, rādot pasaulei latviskos ritmus 1967. gada izstādē, kur latviešiem kā organizētai vienībai netika ļauts.

Diždancis kopā ar koklētājiem sniedza divas stundas programmu Pateicības dienā. Diždancis piedalījās Jāņu uzvedumā Sidrabenē. Diždancis dejoja tautasdejas televīzijā. Diždanča vadītājam Z. Miezītim palīgi E. Kalviņš, A. Briede, I. Korolkēviča. Diždancīti 16 meitenes un 16 zēni, viņiem notikuši 30 mēģinājumi.

1968. gadā Diždancī 25 meitas un 18 puīši. Diždancīti 25 dalībnieki. Diždanča septiņi dalībnieki piedalījās Pasaules latviešu jaunatnes kongresā Hanoverā, Vācijā. Tur Diždanča vadītājs Z. Miezītis kopā ar jauniešu grupu no Anglijas noorganizēja tautasdeju uzvedumu.

Diždancis Klīvlandes Dziesmu svētku deju sacensībā izpelnījās II godalgu. Diždancis un Diždancītis piedalījās Latviešu tautasdeju lieluzvedumā Klīvlاندē. Diždancis uzstājās ar tautasdejām Sault Ste. Marie latviešiem un kanadiešiem, 18. novembra sarīkojumā Hamiltonā, Ontario mūzejā, LNAK pieņemšanā. Diždancītis uzstājās televīzijas raidījumā.

1969. ir Diždanča pilngadības svētku gads. Ir izveidojusies jauka tradīcija - Diždancīša vecākos dalībniekus pakāpeniski pārskaita Diždancī. Diždancis piedalījās Pitsburgas festivālā, Jāņu uzvedumā Sidrabenē, Latviešu dienās Expo Montreālā, kur 20 deļotāju sastāvā kā solo deļas deļas Munsturi un Rucavieti.

Diždancis piedalījās etnisko grupu sarīkojumā, International Caravan Toronto, "Ziemsvētku brīnumzemē" Toronto izstādes telpās.

Diždanča vadītāja Z. Mieziša vadībā iestudēja ar Diždanča dalībniekiem folkloras baletu "Koklētājs un velns", Bruno Skultes mūzika un librets, Andrejs Jansons mūzikālais vadītājs, Evalds Dajevskis - dekorācijas un kostīmi, Zigurds Miežītis ar palīdzēm Valdu Briedi un Sarmīti Butāni - choreografija. Ņujorkas kokļu un dziedātāju ansamblis. Pirmuzvedums Toronto 5. oktobrī. 24. okt. notika Pilngadības jubileja. Diždancis deļoja 14 tautasdeļas, Diždancītis 3 un Diždancis un Diždancītis kopīgi 3. Tika deļotas 6 J. Stumbra, 5 F. Aigara, 5 J. Rinkas un pa vienai no Brīvnika, J. Ķibura un A. Rūļas. Sarīkojumā piedalījās kokļu ansamblis Alsunga ar septiņiem atskaņojumiem un trio "Ceļinieki" ar 7 dziesmām. Diždancītis ar 28 deļotājiem un Diždancis ar 33 meitām un 31 puisi. Diždancītī vadītāja palīdzē Valda Briede, Diždancī vadītāja palīgs Edvins Kalviņš. Par ilggadīgu un ļoti veiksmīgu darbu Diždanča vadībā TLB valde piešķīra Diždanča vadītājam Zigurdam Miežītim Diždanča nozīmi zeltā. Pilngadības sarīkojumam sekoja "Pilngadības balle" ar agrāko diždanciešu piedalīšanos.

1970. g. 8. feb. Diždancis deļās ar "Koklētājs un velns" uz Ņujorku. Latviešu dziesmu svētku laikā Toronto notika "Koklētāja un velna" izrādes 2. un 3. jūlijā.

Tautasdeļu uzveduma sagatavošanas laikā dalībnieku skaits Diždancī trīskārtojās. Tanī pāri par 60 deļotāju un

Diždancītī 43. Ir iepriecinoši, ka Diždancis spēj ieinteresēt un pulcināt pāri par simtu jauno latviešu iknedēļas mēģinājumos, kuņi notiek vecuma grupās.

Tautasdeju lieluzvedumā Dziesmu svētku laikā Diždancis piedalījās 24 pāņu sastāvā un tautasdeju sacensībās izpelnījās pirmo godalgu. Šiem svētkiem veltīta tika iestudēta Z. Miezīša choreografētā jaundeja "Toronaks" ar E. Kalviņa aranžētu mūziku.

Diždancis aktīvi piedalījās N-70 ietvaros rīkotajā Jāņu uzvedumā Sidrabēnē. Diždancis piedalījās Pitsburgas etniskā festivālā, kur kopā ar "pitsburgiešiem" demonstrēja latviskās kāzu parašas. Daļa no Diždanča dalībniekiem aktīvi piedalās jaunas tautasdeju grāmatas sagatavošanā, kuņ ar Dziesmu svētku materiālo palīdzību Diždancis cer izdot vēl pirms nākošajiem Dziesmu svētkiem.

1971.g. Pērn Dziesmu svētkos Diždancis sasniedza 50 pāņu sastāvu. Ik nedēļas mēģinājumos vecākā grupa bija kļuvusi par lielu, tāpēc no Diždanča atdalījās 7 pāri un izveidoja tautisko deju grupu "Daugaviņa", E. Kalviņa vadībā. Pēc katriem Dziesmu svētkiem aiziet arī daļa no vecākiem dejojājiem. Tā šinī darbības gadā Diždancī bija 15 pāri. Tie visi ir mācību iestāžu audzēkņi. Labi jaunie spēki veidojas Diždancītī, kuņi savu dejas soli sāk no ceturta mūža gada. Vadītājam Z. Miezītim palīdz V. Volmere-Briede un Diždancītī V. Volmere-Briede un G. Ozola.

Diždancis piedalījās Jāņu uzvedumā Mežciemā, TLB Zemgales vakarā, Pitsburgas tautu festivālā, Toronto "Karavānā", kā arī vairākos uzvedumos pie Toronto, Scarborough un Ziemeļjorkas pilsētas valžu namiem. Diždancis ar savu uzvedumu ir apciemojis lietuviešus, un tā ierosmē radās baltiešu tautu tuvināšanās sanāksme. Diždancis izkārtēja jauniešu ritma mūzikas balli, un kā pirmā organizācija ar pilnu \$1,000.00 samaksu iestājās Latviešu fondā.

Z. Miezītis kā lektors piedalījās tautasdeju seminārā Garezerā, 2x2 organizācijas lokā Kalifornijā tautasdeju nozarē. Latviešu tautasdeju apvienībā Z. Miezītis ir Kana-
das apgabala pārstāvis.

1972. gadā Diždancī 12 meitas un 12 puīši. Tautasdeju lieluzvedumiem kļūstot par īsteniem tautas svētkiem, deju kopu vadītāji pieliek lielas pūles lai panāktu priekšnesumā lielāku vienveidību. Gada lielākais notikums bija lidojums uz lielajiem svētkiem Vankūverā. Tur Diždancis piedalījās 5 pāru sastāvā, Z. Miezīša vadībā. Jau 10. gadu Diždancis piedalījās Pitsburgas tautu festivālā, šoreiz 6 pāru sastāvā.

Diždancis piedalījās Toronto "Karavānes" reklamēšanā ar dejām pie Toronto pilsētas valdes nama, sniedza priekšnesumus "Rīgas" paviljonā, aizpildot pusi no nedēļas sarīkojumu programmas. Diždancis piedalījās Sidrabenes daudzsarīkojumu nedēļas nogalē.

Diždancītī 17 meitenes un 15 zēni, tā jaunākā grupā 17 meitenes un 13 zēni. Diždancītī Z. Miezītim palīdz I. Korolkēviča un B. Rubesa. Diždancītis sniedza programmu Sidrabenē, "Rīgas" paviljonā, Scarboro bibliotēkā un Latviešu nama dāmu komitejas pankūku pēcpusdienā.

1973. gadā dažādo gadu gājumu tautasdeju dejotāji sadalīti Diždancī, lielajā Diždancītī un mazajā Diždancītī. Piedalījās "Rīgas" paviljonā sešu vakaru programmā, kuŗu atkāŗtoja ik stundu. Jūlijā kopā ar "Daugaviņu" deva lielu daļu no Sidrabenes 20 gadu jubilejas programmas. Septembrī piedalījās Latviešu dziesmu svētku simtgades sarīkojumā Klīvlāndē. Tur jaundeju sacensībās ar "Toronaku", Z. Miezīša choreografija, Diždancis ieguva atzinību un tiesības solo dejai lieluzvedumā. Lielais Diždancītis to ieguva ar Jautraviņu un mazais Diždancītis ar Ņekatnieku, abas F. Aigara choreografijas. Lieluzvedumā Z. Miezīša vadībā 98 dejotāji Klīvlāndē saņēma naudas balvu un Atzinības rakstu. Oktobrī Diždancis deva programmu TLB 25 gadu

jubilejas sarīkojumā.

Novembrī Diždancis atzīmēja savus 25 gadus. Pa šiem gadiem tā sastāvā īsāku vai ilgāku laiku bijuši pāri par 350 dalībnieku. "Toronto tautasdeju kopas Diždancis 25 gadu dibināšanas atcere 10. nov. iezīmēja daudz vairāk nekā tikai kādas dejotāju grupiņas jubileju. Tas bija patiesi kultūrvēsturisks notikums daudzējādā veidā. Tautasdeja, kā mūsu tautasdeju celmlauze J. Rinka saka, ir mūsu tautas daļu un dziesmu trešā māsa - gandrīz vai pastarīte. Ne vairs tā ir šodien. Tautasdeja ir kļuvusi par vārtiem, pa kuriem milzu skaits latviešu jauniešu atrod ceļu pie latviskās dzīves ziņas. Brīvajā pasaulē tādu ir ap 1500, un Diždancis ierindojas šī lielā pulka priekšgalā. Diždancis ir visvecākā kopa, vislielākā kopa ar 110 dejotājiem. ("1970. gadā Dziesmu un deju svētkos Rīgā neviena kopa vai kolektīvs nebija tik liels, un kopa, kas laidusi saknes arī citās kultūras nozarēs" - prof. A. Bāliņš L.A.). Programmā 5 F. Aigara, 3 Stumbra, 2 Rūjas, 4 Rinkas un pa vienai Miezīša, Dzelmes, Āboliņas, Lapenieces un Sūnas tautasdejai. Programmā vēl piedalījās Daugaviņa ar 2 Kalviņa tautasdejām, vecais Diždancis un visvecākais Diždancis, resp. 3 pāri no dibinātājiem. Lielā Diždancīša orķestris, Aijas Zichmanes-Bramanes solo, kokles pavadījumā, brāļu Aldiņu kokļu un dziesmu ansamblis. Dekorātore Sandra Klepere, mūzikālais pavadījums dejām - Andris Šmits un Andris Jaunzems. Dažādo gada gājumu diždanciešiem pēc jubilejas sarīkojuma notika "dižā balle".

Diždancis piedalījās Baltiešu seminārā Latviešu namā. Mazais Diždancītis ar tautasdejām Latviešu nama dāmu komitejas "Pankūku ballē".

Diždanča vadībā Z. Miezītim pagājuši intensīvi 14 darba gadi, un viņa veikumi ir lieliski. Būdam viens no redaktoriem Z. Miezītis pielicis daudz darba, lai grāmata "88 Latviešu tautasdejas un apdares" kļūtu par īstenību.

1974. gadā Diždanča dejotāji ir mērojuši tālus ceļus: Toronto - Banff, Mineapole, Pitsburga, Sadberija. Sarīkojumi bija gan latviešu, gan arī citu tautību skatītājiem. Diždancis piedalījās "Raibajā vakarā", kuŗa ienākumi bija par labu vēža apkarošanai. Zinātņu centrā, Maķedoniešu sarīkojumā, Toronto karavānes "Rīgas" paviljonā četrās dienās programmu sniedza 25 reizes. Diždancis piedalījās Mineapoles, ASV, tautasdeju lielsarīkojumā, katram dalībniekam no saviem līdzekļiem piemaksājot \$95.00. Sidrabenes lielsarīkojumā ar 54 dalībniekiem, dodot 16 tautasdejas, piedalījās Latviešu nama 10 gadu jubilejā.

Diždanča dalībnieki, Z. Miezīša vadībā, 2x2 nometnē Boltonā mācīja tautasdejas. Diždancis piedalījās A. Brastrīņa etniskā uzvedumā "Jānīts nāca par gadskārtu" Sidrabenē un atkārtojumā Saulainē, arī TLB drāmas kopas uzvedumā B. Senkēvičas "Rudzu talka". Diždancis savos priekšnesumos šīnī gadā ir sniedzis 22 dažādas latviešu tautasdejas un tautasdeju apdares. Summējot priekšnesumos šīnī gadā nodejoto deju skaitu, tas ir krietni pāri 300.

Diždancīši piedalījās Sidrabenes lieluzvedumā, Latviešu nama dāmu komitejas sarīkojumā un True Davidson Acres, Sadberijā.

1975. gadā Diždancis ir bijis no krasta līdz krastam. Tautasdeju lieluzvedums Sietlā pie Klusā okeāna un austrumos Montreālā, piedalīšanās Pitsburgā, Caduz (Ohio), Toronto kokļu dienās, karavānē, Humberside skolā, Monarch Park rajona sarīkojumā. Diždanča rīkots "Baltiešu deju un dziesmu vakars", Baltiešu balle, kuŗas atlikums izlietots Diždanča rotkaļu semināra izkārtojumam. Diždancis piedalījās apspiesto tautu protesta sanāksmes izkārtosānā pie pilsētas valdes Helsinku konferences laikā.

Diždancī un Diždancīšos dalību ņem 71 meitene un 52 zēni - 123 dejotāji.

Z. Miezīša jaundeja "Jāņu deja" (J. Salaka - A. Jansona

mūzika) izraisīja lielu sajūsmu skatītājos Montreālā un Toronto kokļu dienās. Diždancis noorganizēja jostu kalšanas kursus, kuŗus pasniedza daiļdarbinieki K. Grencions un E. Krastkalns. Z. Miezītis uzņēmies Tautasdeju lieluzveduma vadītāja pienākumus 1976.g. Toronto. Z. Miezītis bija Rietumu krastā 2x2 nometnē vadītājs tautasdeju nozarē.

Par izcilo rosību, pašai dziedību un veikumiem Diždanča vadībā un redaktora darbu pie grāmatas "88 tautasdejas un apdares" Toronto Latviešu biedrība ievēlēja Zigurdu Miezīti par goda biedri.

Toronto vecais Diždancis uzsāka darbību 1975. gada rudenī, Viļa Ādlera vadībā, gatavojoties 6. Latviešu dziesmu svētkiem Kanadā. Gandrīz visi šīs kopas dalībnieki ir agrāk nodejojuši daudzus gadus Diždancī un tagad, kad bērni dejo Diždancītī un Daugaviņā, ir paši atsākuši dejošanas priekus, jo latviešu tautasdejas viņiem ir "iegājušas asinīs".

1976. gads. Dziesmu svētku gadi ir lielie rosības gadi. Jaunu dalībnieku pieplūdums, gatavošanās lieluzvedumam un sīvajām sacensībām, jo ar katru reizi no visiem novadiem ierodas ar lielāku rūpību sagatavojušās dejojāju kopas. Dziesmu svētkiem Diždanča dalībnieki gatavoja arī Alsungas vīriešu tautas tērpus. Rotkaļuursos īsā laikā ieinteresēja un ierādīja rotkaļu mākslas pamatzināšanas. Ar apbrīnojamu interesi un atzīstamu veiksmi daudzi Diždanča dalībnieki sev izkaldināja sleņģenes.

Diždancī vadītājam palīgi S. Klepere un I. Kārklīņš. Diždancītī palīdzēja D. Veinberga. Lieluzvedumā Diždancis un Diždancītis piedalījās 118 dejojāju sastāvā. Jaundeju sacensībā Diždancis piedalījās ar divām Z. Miezīša choreografijām: "Piecdanci" - A. Jansona mūzika un "Taču Jāņu deja" - A. Salaka mūzika. Tautasdeju sacensībās Diždancis ieguva 1. vietu. Atzinīgi tika novērtēti jaunie Alsungas tautastērpi. Diždanča dalībnieki izkātoja Dziesmu

svētku laikā Austrālijas "Saules jostas" trīs izrādes.

Diždancis piedalījās Saulaines "Ziedu svētkos" 8 pāru sastāvā, Pitsburgas festivālā 16 meitenes un 9 zēni, deva programmu Līgo svētku sarīkojumā Sidrabēnē, LNJAK tējas pēcpusdienā. Lielais Diždancītis deva programmu slimnīcā un mazais Diždancītis Latviešu nama pankūku ballē un Zinātņu centrā. Diždancis rīkoja divus baltiešu dejas vakarus.

Pēc 1976.g. Dziesmu svētkiem Vecā Diždanča vadību pārņēma Judīte Vagnere ar palīdzību Edīti Āpši. Darbojas kā interešu grupa pie TLB. Kopas vadītāja J. Vagnere ir choreografējusi jaundeju "Dzīru deja". Viņa 12 gadus mācījusi TLB Sestdienas skolā.

1977. gadā Diždancī 13 puīši un 16 meitas. Diždancītī 13 zēni un 18 meitenes. Mazajā Diždancītī 16 zēni un 12 meitenes.

Diždancis piedalījās Humberside's skolas "Daudzkultūru mozaikas" sarīkojumā 6 pāru sastāvā ar 5 tautasdejām. Eastern C.I. etniskajā sarīkojumā 8 pāru sastāvā ar 3 tautasdejām. Pitsburgas festivālā - 8 pāru sastāvā kopā ar Ariānas Liepiņas vadītiem TLB koklētājiem, dodot programmu "Mūža gājums cilvēka dzīvē" ar dejām un dziesmām. Toronto karavānes "Rīgas" paviljonā dejoja 3 vakarus, atkārtotot programmu četras reizes. Piedalījās ar 16 meitām un 10 puīšiem uzvedumā "Kad Sidrabēnē paparde zied" ar 3 tautasdejām. Diždancis 8 pāri un Diždancītis 5 pāri piedalījās Tautasdeju lieluzvedumā Losandželosā. Piedalījās tautasdeju lieluzvedumā Ročesterā. Sarīkoja vienu deju vakaru un deva dekoratīvo ietērpu kopā ar TLB valdi rīkotajā kostīmu vakarā "Pasaku pilī".

Iepriekšējā darbības gadā Diždancis saņēma \$4,000.00 no Wintario ceļa izdevumiem un darbības atbalstam no TLB valdes \$200.00, un no TLB dāmu komitejas \$1,300.00.

Darbības gadā Diždancis, lielais un mazais Diždancītis

dažādos priekšnesumos nodejojuši 96 tautasdejas. No tām Sudmalīņas - 14 reizes, Vecpuišu deju - 13, Zagļu deju - 12, Jāņu deju - 9, Toronaks - 8, Māsiņas lepnais dancis - 6, Ačkups un Sarabumbals pa 3 reizes, Jautraviņa, Gatves deja, Ķekatnieks, Sīkais dancis, Maģais dancis pa divas reizes. Saules deja, Rucavietis, Pādītes dīdīšana, Pēdu mīšana, Apaļais mēnesis, Krusta deja, Munsturis, Žogu deja, Ventīņu deja, Dvieļu dancis, Mugurdancis, Jautrais pāris, Māsiņas atvadu deja, Seši mazi bundzinieki, Auzu deja, Jandāliņš, Linkainis, Lancets vienu reizi katra.

1978. gadā Diždancī 16 puīši un 16 meitas. Diždancītī arī 16 meitenes un 16 zēni. Mazajā Diždancītī 12 meitenes un 16 zēni. Diždancis piedalījās Saulaines Ziedu svētkos, Pitsburgas festivālā, Jāņu uzvedumā Sidrabēnē. Visas trīs grupas piedalījās Bostonas dziesmu svētku Tautasdeju lieluzvedumā un Jaundeju sarīkojumā, Tautasdeju uzvedumā Sidrabēnē, Pļaujas svētkos Dundalkā, Burnhamthorpes vidusskolas etniskajā sarīkojumā.

Visas Diždanča grupas Bostonas Dziesmu svētkos.
2. r. no labās vadītājs Zigurds Miezītis.

Diždancis 1978.g. 11. novembrī atzīmēja 30 gadu darbības atceri ar uzvedumu Bickford skolā un jubilejas balli. Diždancis ar 9 dejām, lielais Diždancītis ar -3, mazais Diždancītis ar 5 rotaļām, Vecais Diždancis ar 2 dejām, Daugaviņa ar 2 dejām un visas grupas kopīgi ar sākuma un noslēguma deju. Programmas izpildītājos 115 dejojājas un dejojāji. Programmu kuplināja koklētāju ansamblis Auseklītis, ar vadītāju un solisti Ariānu Liepiņu.

Lielais Diždancītis dejoja tautasdejas TLB 30 gadu darbības atceres svētkos. Mazais Diždancītis dejoja tautasdejas Latviešu nama sarīkojumā.

Diždancis kopā ar TLB valdi un Dāmu komiteju rīkoja karnevālu "Ķekatnieki", kuģam deva dekoratīvo ietērpu Valdas Volmeres vadībā.

Diždanča vadītājs Z. Miezītis deva jaundeju "Tējas deja", kuģu pirmo reizi uzveda Bostonas Jaundeju sarīkojumā. Izvērtējot jaundejas, kā vienu no piecām labākām atzina Z. Miezīša "Taču Jāņu deju".

Diždancis ar \$1,000.00 iemaksu ir iestājies Toronto Latviešu centrā.

Vecā Diždancī 16 dejojāji, kas pulcējas ik nedēļu mēģinājumos. Piedalījās Jaundeju sarīkojumā un Tautasdeju lieluzvedumā Bostonā. Jaundeju sarīkojumā tika uzvesta Judītes Vagneres jaundeja "Dzīru deja". Diždanča 30 gadu jubilejas sarīkojumā Edītes Āpšes jaundeja "Zeme rīb, tautas jāņ".

1979. gadā Diždancī ir 12 pāri, Diždancītī - 11 pāri un mazā Diždancītī - 10 pāri. Diždancis piedalījās Visbijas tautasdeju uzvedumā un Minsteres ģimnazijas Jāņu vakarā Visbijā, Zviedrijā, 5 pāru sastāvā, Sanfrancisko tautasdeju uzvedumā ar 8 pāriem un Diždancītis ar 2 pāriem. Jaunatnes dziesmu svētkos Montreālā Diždancis 20 pāru sastāvā un Dižancītis 8 pāru sastāvā. Diždancis ar 6 pāriem piedalījās Miltonas "Karavanā" un daudz kultūru televīzijas

raidījumā. Diždancis un Diždancītis uzstājās Ziemeļjorkas bibliotēkā. Diždancis deva priekšnesumus Toronto "Ostmalas celtnē" Ziemsvētku izstādes laikā, divus uzvedumus Rietumtoronto vidusskolā un Kanadas mozaīkas sarīkojumā "Humberside" vidusskolā. Mazais Diždancītis deva uzvedumu Latviešu nama sarīkojumā.

Diždancis sarīkoja karnevālu "Starp debesīm un elli", T. Kiķaukas dekoratīvā ietērpā. Darbības gadā Z. Miezītis devis divas jaundejas "Saules rota" un "Māmiņas meitiņa", deju 8 meitenēm, ar A. Liepiņas mūzikālo aranžējumu. Šīm jaundejām bija pirmuzvedums Montreālas jaunatnes dziesmu svētkos.

Vecajā Diždancī 10 pāri pulcējas regulāros mēģinājumos un rotu kalšanas nodarbībās.

1980. gadā Diždancī ir 24 pāri, vadītāja palīgs I. Kārklīšs, lielajā Diždancītī 15 pāri, mazajā Diždancītī 16 pāri, vadītāja palīdze Z. Briede. Diždancis piedalījās Pitsburgas (ASV) festivālā un 2. Tautasdeju dienās Garezerā 8 pāru sastāvā, Londonas latviešu kopas sarīkojumā un Georga Brauna kolledžā. Diždancis piedalījās Brīvās olimpiādes atklāšanā Toronto Etobiko stadionā 1980.g. 4. jūlijā 8 pāru sastāvā, I. Kārklīņa vadībā. "Karavānes" Rīgas paviljonā Diždancis un Diždancīši deva programmu 3 vakarus, piedalījās D.V. Daugaviņas 10 gadu jubilejas uzvedumā. Mazais Diždancītis deva programmu Latviešu nama dāmu komitejas sarīkojumā.

Z. Miezītis bija viens no lektoriem tautasdeju vadītāju kursos Garezerā.

Diždancītis piedalījās Jāņu uzvedumā Sidrabenē. Diždancis sarīkoja karnevālu ar masku godalgošanu.

Vecā Diždanča 12 pāru mēģinājumi notiek ik nedēļas. Piedalījās Miltonas un Toronto karavānes Rīgas paviljonā.

1981.g. Diždancī 25 pāri, Diždancītī - 12 un mazajā Diždancītī - 18 pāri. Diždancis piedalījās Pitsburgas tau-

tību festivālā 8 pāru sastāvā, Toronto karavānes Rīgas paviljonā 3 vakarus, Sidrabenes Jāņu sarīkojumā. Dziesmu svētku Tautasdeju lieluzvedumā piedalījās visas grupas. Tautasdeju sacensībās Diždancis ieguva otro vietu un Diždancītis ceturto vietu. Z. Miezītis bija Tautasdeju lieluzveduma izplānotājs un vadītājs. Viņš bija lektors Venecuēlas latviešu seminārā tautasdejās.

7. Latviešu dziesmu svētkos Kanadā 1981.g. 4. jūlijā
karodznieki - Diždanča dejotāji svētku gājienā.

Diždancis viesojās ar programmu Londonas Latviešu kopas gada svētkos un Čikāgā V. Dzelmes deju kopas 30 gadu darbības svētkos ar 8 dejotāju pāriem.

Vecais Diždancis 23 dejotāju sastāvā piedalījās Tautasdeju lieluzvedumā, jaundejās, Toronto karavānes "Rīgas" paviljonā.

1982.g. Diždancī 16 pāri, Diždancītī - 12 un mazajā Diždancītī 16 pāri. Vecajā Diždancī 12 pāri. Piedalījās Portlandes, ASV, dziesmu svētkos 5 pāri, 4. Jaunatnes dziesmu svētkos Klīvlendē visas trīs grupas 32 pāru sa-

stāvā. Latviešu kultūras dienās Kanberā, Austrālijā, 2 pāri ar Z. Miezīša jaundeju "Tec rikšiemi, kumeliņi!" Diždancis un Diždanciši 18 pāru sastāvā piedalījās Sidrabenes Jāņu uzvedumā. Diždancis piedalījās Keswick'as D.V. sarīkojumā, "Junior Chamber of Commerce" vakarā First Canadian Place.

1983.g. Diždancī 12 pāri, Diždancītī - 14 pāri un mazajā Diždancītī 16 pāri.

Visas trīs grupas piedalījās Tautasdeju lieluzvedumā Milvokos, ASV. Tautasdeju sacensībās Diždancis 8 pāru dejās izcīnīja III vietu un lielais Diždancītis 4 pāru dejās II vietu. Milvokos uzveda Z. Miezīša jaundeju "Kaimiņu dancis".

Diždancis savu 35 darbības gadu atceri atzīmēja ar Tautasdeju choreografiju skati. Tur bija F. Aigara, Z. Miezīša, E. Kalviņa, J. Vagneres, B. Šmites-Kalējas un U. Ziemeļa tautasdeju choreografijas. Uzvedumā piedalījās Diždanča trīs grupas, Vecais Diždancis, DV Daugaviņa, Hamiltonas Vainadziņš, Toronto - Kreisā kāja. Mūzikas pavadījumu deva Bostonas "Kolibrī" no ASV. Sarīkojumam sekoja mielasts un svētku balle.

Diždancis piedalījās Pitsburgas tautību festivālā 8 pāru sastāvā, Toronto karavānes "Rīgas" paviljonā, Sidrabenes Jāņu uzvedumā un Londonas tautību festivālā.

1984.g. Diždancī 11 pāri, Diždancītī 19 meitenes un 13 zēni, mazā Diždancītī - 17 pāri. Diždancis piedalījās Pitsburgas tautību festivālā 6 pāru sastāvā, karavānes "Rīgas" paviljonā 4 vakarus, ABS konferencē Toronto ar folkloras materiālu ilustrāciju - "Pādītes dīdīšana" jeb "Vārda došana", Latviešu lauksaimniecības biedrības 30 gadu svētkos Tālavā, PBLA rīkotajos Dziesmu svētkos Minsterē, kur kā noslēguma deja bija Z. Miezīša jaunākā choreografija "Maza, maza ābelīte".

Lielais Diždancītis piedalījās ar programmu Latviešu

kultūras centra 5 gadu jubilejā, Sidrabenes Jāņu uzvedumā un karavānes "Rīgas" paviljonā 4 vakarus. Mazais Diždancītis piedalījās Latviešu kultūras centra 5 gadu jubilejā, karavānes "Rīgas" paviljonā un Latviešu nama sarīkojumā.

1985.g. Diždancī 30 pāru, Diždancītī - 9 pāri un mazajā Diždancītī 12 pāri. Diždancis piedalījās Pitsburgas tautību festivālā 8 pāru sastāvā. Visas Diždanča grupas piedalījās karavānes "Rīgas" paviljonā 4 dienas. Diždancis piedalījās 8 pāru sastāvā Tautasdeju uzvedumā Vankūverā Dziesmu svētku laikā. Visas Diždanča grupas piedalījās 5. Jaunatnes dziesmu svētku tautasdeju uzvedumā Montreālā 24 pāru sastāvā.

Abi Diždanciši piedalījās 18. novembra sarīkojumā Latviešu centrā, tērpti 12.g.s. tērpos. Diždanča vadītājs Z. Miezītis vadīja 2x2 noietnē tautasdeju ievirzi uz Gandier salas. Tur iestudēta Z. Miezīša jaundeja "Saules meitas vedības."

1986.g. Diždancī 30 pāri. Diždancītī 11 zēni un 16 meitenes, mazajā Diždancītī 15 zēni un 14 meitenes.

Visas Diždanča grupas piedalījās 8. Latviešu dziesmu svētku Toronto Tautasdeju lieluzvedumā "Jauns at vecu sadancoja". Lieluzveduma izplānotājs un vadītājs bija Z. Miezītis. Diždancis piedalījās Jaundeju skatē un tautasdeju sacensībās, izpelnoties 1. vietu.

Šiem svētkiem Diždanča vadītājs deva choreografijas 3 jaundejām: "Saules meitas vedības", "Jauns ar vecu sadancoja" un "Kaimiņu dancis".

Diždancis, 7 pāru sastāvā, piedalījās gadskārtējā Pitsburgas festivālā.

1986./87. gada ziemas sezonā pa vadītāja Z. Miezīša ilgāku prombūtnes laiku Diždanča mēģinājumus vadīja Aija Auziņa un Imants Jansons un abus Diždancīšus Zinta Briede. Ziemas sezonā notikuši 18 mēģinājumi. Mazais Diždancītis uzstājās Latviešu nama sarīkojumā.

1987. gadā Diždancī 16 pāri, Diždancītī 10 pāri un mazajā Diždancītī 10 pāri. Abos Diždancīšos vadītāja palīdzēja A. Auziņa.

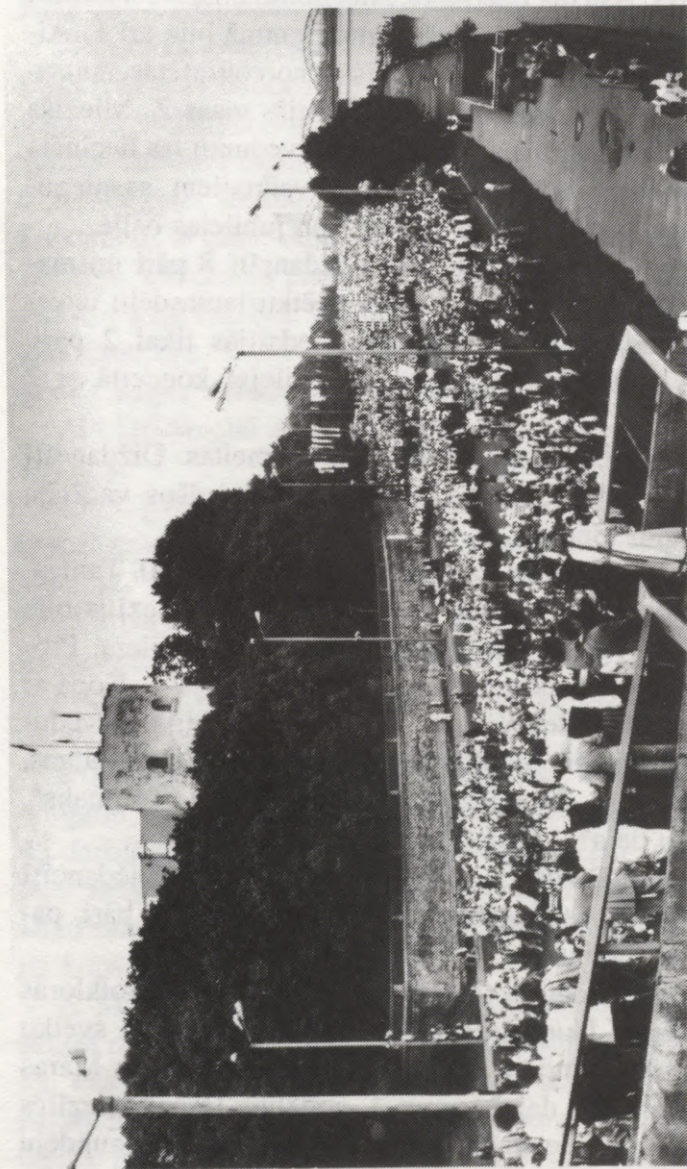
Diždancis piedalījās Pitsburgas festivālā 8 pāru sastāvā. Abi Diždancīši piedalījās Toronto Karavānes "Rīgas" paviljonā, kur tautasdejas bija ietilpinātas fābulā "Jāņu vakars". Diždancis piedalījās Minteres tautasdeju uzvedumā Vācijā, 6 pāru sastāvā. Tur programmā bija arī Z. Miezīša tautasdeju choreografijas "Saules meitas vedības" un pirmuzvedumā "Kursas vēji".

Visas Diždanča grupas piedalījās Šerbrukā, Kvebekas provincē, Jaunatnes svētku tautasdeju uzvedumā. Diždancītis piedalījās ar karogu Latvijas valsts svētku sarīkojumā un stāvēja Latviešu centrā pie karoga uzvilkšanas. Diždanča vadītājs Z. Miezītis vadīja 2x2 tautasdeju projektu pie Nirnbergas Vācijā. Viņam palīdzēja D. Veinberga. Pēc Latviešu dziesmu svētkiem Eiropā Z. Miezītis strādāja ar apmēram 60 jauniešiem Anglijas 3x3 nometnē un kā tautasdeju skolotājs rietumu krasta latviešu vasaras vidusskolā "Kursā" un sagatavoja uzvedumu.

1988. gadā Diždancī 16 pāri, Diždancītī - 8 pāri un mazajā Diždancītī 12 pāri. Diždancīšos vadītāja palīdzēja Valda Bērziņa. Visas Diždanča grupas deva priekšnesumus Toronto karavānes "Rīgas" paviljonā 4 pēcpusdienās.

Tautasdeju lieluzvedumā Indianapolē, ASV, visas Diždanča grupas piedalījās pilnā sastāvā. Diždancis saņēma apbalvojumu Indianapolē kā grupa ar pareiziem tautas tērpiem. Lieluzvduma programmā arī Z. Miezīša "Taču Jāņu dejas". Diždancis piedalījās jaundeju sarīkojumā, iegūstot Aijas Auziņas choreografētai jaundejai 1. vietu jaundejās.

1989.g. 14. janvārī Minklera zālē notika Diždanča 40 gadu jubilejas sarīkojums. Šī sarīkojuma kuplināšanai un dažu tautasdeju pavadījumam bija izveidots vokālais ansamblis. Ansamblja dziesmas un deju pavadījumus sakārto-

Nostāšanās gājienam uz Pirmajiem atklātajiem dziesmu un tautasdeju svētkiem Rīgā 1990. gadā
ar Diždanča piedalīšanos.

jis un vadīja Jānis Beloglāzovs. Ansambļī piedalījās Jānis Beloglāzovs, Astrīda Ezergaile, Atis Freimanis, Ruta Lauze, Alberts un Vilma Vītoli. Plašajā programmā bija arī F. Aigara, A. Auziņas un 4 Z. Miezīša choreografētās tautasdejas. Programmas izpildījumā piedalījās visas Z. Miezīša vadītās Diždanča grupas. Ar sniegto uzvedumu tas liecināja par neatlaidīgā un rūpīgā darbībā veiktajiem sasniegumiem. Uzvedumam sekoja mielasts un jubilejas balle.

1989. gadā Diždancī 16 pāri, Diždancītī 8 pāri un mazajā Diždancītī 12 pāri. Dziesmu svētku tautasdeju uzvedumā Losandželosā no Diždanča piedalījās tikai 2 pāri. Diždancis sveica "Dainas" kori tā jubilejas koncertā ar 2 tautasdejām.

1990. gadā Diždancī 16 puiši un 20 meitas. Diždancītī 14 pāri, mazajā Diždancītī 10 pāri. Diždancīšos vadītāja palīdzēja Valda Bērziņa.

Diždancis piedalījās Latvijas 20. Dziesmu un 10. Tautasdeju svētkos ar 16 meitām un 9 puišiem. Z. Miezītis bija viens no 10. Tautasdeju lieluzveduma virsvadītājiem. Programmā bija viņa choreografija "Taču Jāņu deja". - Kopā ar citiem tautasdeju dejotājiem no Kanadas piedalījās uzvedumā Dainu kalnā pie Siguldas un Alaukstā pie Vecpiebalgas, kur dejotas arī Z. Miezīša choreografētās: "Toronaks", "Taču Jāņu deja", "Saules meitas vedības".

1991. gadā Diždancī 16 puiši un 20 meitas. Diždancītī 16 pāri, palīdz Astra Avena, mazajā Diždancītī 8 pāri, palīdz Valda Bērziņa.

Diždancis piedalījās Tautasdeju lieluzvedumā, folkloras sarīkojumā un Jaundeju skatē 9. Latviešu dziesmu svētku laikā Kanādā. Jaundeju skatē, Diždanča izpildījumā, Māras Simsones "Zalkšu deja" ieguva 1. godalgu. Daces Miezītes "Saules sētuve" ieguva 1. godalgu 6 pāru grupā. Jaundeju skatē pirmuzvedumā bija Z. Miezīša choreografētās jaundejas: "Malni muni kumeliņi" un "Sivēntiņu dancis". Diždan-

ča vadītājs Zigurds Miezītis bija 9. Latviešu dziesmu svētku Kanadā rīcības komitejas priekšsēdis.

Diždancis piedalījās Jāņu sarīkojumā Sidrabenē, apciemoja "Kristus dārzu", Metas Pavlovičas izkārtojumā. Diždancīši piedalījās Tautasdeju lieluzvedumā, deva priekšnesumus Latviešu nama sarīkojumā.

1992. gadā Diždancī 12 pāri. Diždancītī 8 pāri, mazajā Diždancītī 8 pāri. Abos Diždancīšos vadītāja palīdzēja V. Bērziņa. Diždancis piedalījās Tautasdeju uzvedumā Sietlā, ASV, 4 pāru sastāvā. Tautasdeju uzvedumā uzveda Z. Miezīša jaundeja "Četri meti", kas guva atzinību un tika uzņemta Rīgas uzveduma repertuārā.

Abi Diždancīši deva priekšnesumus Latviešu nama sarīkojumā.

1993. gadā Diždancī 24 meitas un 16 puisi. Diždancītis šogad nav. Mazajā Diždancītī 8 pāri, vadītāja palīdzēja V. Bērziņa. Diždancis piedalījās Latviešu dziesmu svētkos Rīgā 8 pāru sastāvā, Z. Miezīša vadībā. Daugavas stadiona lieluzvedumā bija arī Z. Miezīša choreografētā jaundeja "Četri meti". Noslēguma koncertā Meža parkā bija arī Z. Miezīša jaundeja "Taču Jāņu dejas."

Diždancis un Diždancītis piedalījās ar tautasdejam TLB 45 gadu darbības svētkos. Šinī gadā Diždancim piepildījās 45 darbības gadi. Jubilejas zīmē notika "Visu agrāko dejuotāju satikšanās balle", kurā ap 250 apmeklētāju godināja Diždanča vadītāju Zigurdu Miezīti, kurš Diždanci ir vadījis kopš 1959. gada decembra.

Z. Miezītis, I. Paleja un E. Kalviņš plānoja un sakārtoja skates paneļus par visiem Latviešu dziesmu svētkiem Kanadā, kas bija izstādīti Dziesmu svētku izstādē Rīgā un tur paliks muzejam. Diždancis nodevis Misiņa bibliotēkai Diždanča izdoto grāmatu "Novadu tērpi" un arī "88 tautas dejas un apdares."

1994. gadā Diždancī 24 meitas un 12 puisi. Diždancītī

8 pāri. Mazais Diždancītis darbojas kā folkloras grupa ar tautasdejām, rotaļām, mīklām un seniem ticējumiem. Mēģinājumos piedalās arī vecāki.

Diždancis piedalījās Toronto karavānes "Rīgas" paviljonā 3 dienas ar tautasdejām. Pēc 25 gadiem Diždancis iestudēja no jauna folkloras baletu "Koklētājs un velns" trijās ainās, kompozīcija un librets - Bruno Skulte. Mūzikālais iestudējums - Andrejs Jansons. Iestudējums un choreografija - Zigurds Miezītis. Dekorācijas un kostīmi - Ēvalds Dajevskis. Izrāde notika 29. oktobrī Mac Millan teātrī. Izrādē tēlotājos 48 personas, no tiem 6, kas bija tēlotājos arī pirms 25 gadiem. "Koklētāja un velna" izrādē bija ap 500 skatītāju. Izrāde uzņemta videolentā.

Sarīkojuma programmā ziņas par Zigurdu Miezīti, (dz. 1933.g.) - izstudējis inženierzinātnes Toronto universitātē un vēlāk māca fiziku un matemātiku vidusskolā. Tautasdeja ir viņa mūža galvenais hobijs.

Kopš 1959.g. vada Toronto tautasdeju kopu Diždancis. 1961.g. piedalās pirmā Ziemeļamerikas latviešu tautasdeju lieluzveduma veidošanā un kopš tā laika ir vadījis trīs lieluzvedumus dziesmu svētkos Kanadā kā arī Ārzemju Latviešu sniegumu 1990.g. deju svētkos Rīgā.

Choreografēšanu uzsāk 1969.g. ar folkloras baletu Koklētājs un velns. Seko pāri par divdesmit tautasdeju choreografiju, to starpā populārākais Toronaks, Taču Jāņu deja, Saules meitas vedības". -Šeit vēl jāpapildina, ka Zigurds Miezītis saņēma PBLA KF Krišjāņa Barona prēmiju tautas un mākslas deju nozarē 1981.gadā. 1995.g. Z. Miezītis saņēma Ontario valdības brīvprātīgo darbinieku Atzinības rakstu un krūšu nozīmi par 25 darbības gadiem.

1995. gadā Diždancī 27 meitas un 16 puisi, vadītāja palīdzēja Kaiva Sukse. Mazā Diždancītī 10 meitenes un 5 zēni, vadītāja palīdzēja Māra Simsone.

Diždancis piedalījās kopā ar Daugaviņu un kamerkori

Dzirksts "Civilizācijas mūzejā" Hullā pie Otavas, kur dejoja tautasdejas. Abas grupas cītīgi gatavojas Tautasdeju lieluzvedumam Toronto. Vairāki Diždanča dalībnieki un dalībnieces ir tā "ieauguši" tautasdejās, ka sākuši darboties pie jaundeju choreografijām.

Diždanča vadītājs Z. Miezītis piedalījās 1996.g. 20. janv. Valmierā jaundeju konkursā, kur Latvijas universitātes deju kopai "Dancis" iestudēja savu choreografēto "Piecsoļu danci" un "Frakciju danci". Abas jaundejas tur guva labu atsaucību.

Diždancis 1996. gadā 10. Latviešu dziesmu svētkos Kanadā.
3. rindā 1. no labās vadītājs Z. Miezītis.

1996. gadā Diždancī vadītāja palīdzēja Kaiva Sukse. 10. Latviešu dziesmu svētku Kanadā tautasdeju sarīkojumos Diždancis piedalījās 16 pāru sastāvā. Diždancītī vadītāja palīdzēja Māra Simsone, kas darbojas 12 pāru sastāvā kopā ar vecākiem kā folkloras grupa. Jaundeju skatē Diždanča izpildījumā bija 7 jaundejas: Z. Miezīša, M. Simsones, A.

Miezīša, G. Langīnas, G. Brieža, P. Ezera, R. Freimuta un G. Lacombe choreografijas. Diždancītis ar Andra Simsona jaundeju "Krupīšu deju" ieguva 2. godalgu bērnu dejās. Zigurds Miezītis ieguva 2. vietu mazāku grupu jaundejā ar "Kurzemnieku pērkondanci". Jaundeju uzvedumā par populārāko jaundeju skatītāji novērtēja Margaritas Langīnas "Gandrīz tautasdeja". Tās izpildītājs Diždancis saņēma DV naudas balvu \$500.00.

Tautasdeju lieluzvedumā "Teika par dančiem" programmas vadītājs bija Zigurds Miezītis. Programmā arī no tagadējiem un agrākiem Diždanča dalībniekiem F. Aigara, Z. Miezīša, M. Simsones, A. Auziņas, M. Langīnas, R. Freimuta choreografētās jaundejas.

Diždanča pārstāvji Austrālijas latviešu 45. kultūras dienās.
1.r. no kr. Pauls Ezers, vadītājs Zigurds Miezītis, Aldis Sukse.
2.r. no kr Māra Tērauda, Erika Pētersone, Janīna Fogle un
vadītāja palīdzē Kaiva Sukse

Vadītājs Z. Miezītis un palīdzē K. Sukse, kuŗa ir LNJAK valdes priekšsēde, piedalījās Austrālijas 45.

latviešu kultūras dienās un Pasaules latviešu jaunatnes kongresā Adelaidē. Tur Diždancis dejoja 4 pāru sastāvā kopā ar austrāliešiem "Taču Jāņu deju" (Z. Miezītis), "Lai-
vinieku" (A. Auziņas) un piedalījās kopīgās tautasdejās.

Diždancis un Diždancītis piedalījās Folkloras dienā Sidrabenē 30 jūnijā. Diždancis dejoja "Yonge" ielas 200 gadu jubilejas laikā 2 vakarus 8 pāru sastāvā, atkārtojot programmu 4 reizes. Programmā "Saules deja" (Brīvnieks), "Toronaks" (Z. Miezītis), "Jautraviņa" (F. Aigars), un "Vidzemes polka" un "Ačkups".

1997. gadā Diždancī 26 meitas un 25 puīši. Tā sastāvā pārnākuši daudzi no lielā Diždancīša. Diždancī vadītāja palīdzēja K. Sukse. Diždancis 6 pāru sastāvā un Diždancītis 8 pāru sastāvā piedalījās 10. vispārējos latviešu dziesmu svētkos Klīvlاندē, ASV. Tur jaundeju sacensībās Daiņa un Māras Simsonu jaundeja "Kumeliņš" ieguva 1. vietu bērnu dejās, Diždancīša izpildījumā. Diždancis un Diždancītis piedalījās Tautasdeju lieluzvedumā Klīvlاندē.

Dziesmu svētku laikā Latvijas vēstnieks Kanadā Dr. G. Andrejevs pasniedza Triju zvaigžņu ordeņa goda zīmi sudrabā Diždanča vadītājam Zigurdam Miezītim.

Diždancis un Diždancītis piedalījās 18. novembra sarīkojuma programmā Latviešu centrā un Sv. Andreja draudzes sarīkojumā.

1998. gada jūnijā Diždancis atzīmēs Sidrabenē savu 50 gadu darbību ar plašāka veida sarīkojumu un agrāko diždanciešu piedalīšanos.

Liekas, ka tas izveidosies par lielsarīkojumu, jo uz to ieradīsies tautasdeju grupas no ASV, Čikāgas, Indianapolises, Mineapolises un no kaimiņiem Hamiltonas "Vainadziņš" un Toronto DV "Daugaviņa". Sarīkojumā piedalīsies arī folkloras ansamblis "Teiksmā", Elgas Pones vadībā.

Diždancis 8 pāru sastāvā dosies šinī vasarā uz Rīgu, lai tur piedalītos Tautasdeju lieluzvedumā.

Diždancis gatavojoties uz 1990. gada 20. vispārējiem latviešu dziesmu svētkiem un 10. deju svētkiem Rīgā. 3.r. kreisajā p. pie "Diždanča" emblēmas Z. Miezītis.

Ar tautasdeju lieluzvedumiem un tautasdeju nozari vasarasursos, kā arī ar deju pārstāvju piedalīšanos citos kontinentos, ir uzturēta latviešu tautasdeju pamatelementu vienveidība un arī jaundejās ilgajos trimdas gados nav jūtama svešuma ietekme.

Līdzīgi kā visās sabiedriskās rosmēs arī tautasdejās sevišķi nozīmīgs ir entuziastu veikums, kuŗi tām veltījuši savu sirdi un mūža darbu. Šeit vēl varētu pieminēt, ka ārmēs uzturētās tradicionālās prasības jaundeju veidošanā un tautasdeju izpildījumā līdzēs arī attālināties no citu tautu deju ietekmes kopās, kuŗās tāds bija jūtams dzimtenē.

AUSTRA MARTINSONE

Dzimusi 1904.g. 5. jūlijā Rīgā. Strādājusi TLB Sestdienas skolā 24 gadus, no tiem 21 gadu kā skolas pārzine.

Bijusi Kanadas latviešu gaidu jendas priekšniece no 1955. - 69. LNAK padomes locekle. 1978.g. ieguvusi L. Auzānes-Tīcmanes balvu par grāmatu Ludziņas latviešu bērniem. Par darbību TLB Sestdienas skolā skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. TLB goda biedre. Kanadas simtgades sudraba medaļa 1967.g. PBLA Kultūras fonda Krišjāņa Barona prēmija 1968.g. DV zelta medaļa par jaunatnes audzināšanu 1974.g. LNAK Goda un Atzinības raksti.

TLB SESTDIENTAS SKOLAS PIRMIE 25 GADI

Toronto Latviešu biedrības sestdienas skola darbu sākusi 1950. gada 6. septembrī uz toreizējā Latviešu biedrības priekšnieka A. Kļaviņa ierosinājumu. Skolas noorganizēšanu un pārzīnes pienākumus uzņēmās Milda Matīsa ar skolotājām Ritu Skuju un Mirdzu Udrovsku.

Skolēnu skaits, darbu sākot, bija ap 60. Skolēni sadalīti divās grupās: vecākajā un jaunākajā. Mācības notikušas Bloor ielā divās mazās pagraba istabiņās, kuģas TLB īrējusi no skandinavišu kluba. Par tāfeli lietots linoleja rullis. Nav bijis iespējams īrēt vēl kādu telpu, jo pārējās organizācijas nav izrādījušas par skolu nekādu interesi.

1951./52. mācību gadu skola sākusi ar 114 skolēniem. Mācības notikušas Sv. Jāņa baznīcas telpās, pa daļai ar priekškaru sadalītā zālē. Novembra beigās 1. Ev.lut. draudze iegūst līdzīpašnieka tiesības Sv. Andreja baznīcā. Skola pārgājusi uz tās telpām. Skolā mācības uzsāktas ar skolas solījumu, nobeidzot ar skolas himnu "Augšā brāļi, lai mums sokas..." J. Mediņa, J. Raiņa teksts. Skolā mācīta latviešu valoda, Latvijas vēsture, ģeografija, tautasdziesmas

un rotaļas, neregulāri arī ticības mācība. Mācību programma saskaņota ar LNAK izstrādāto skolu programmu. Skolas nauda \$1.00 no ģimenes. Skola saņēmusi daļu no Toronto organizāciju rīkotā 18. novembra sarīkojuma atlikuma. Ziemsvētkos uzveda I. Keniņas "Mazā zaķīša piedzīvojumi Ziemsvētku vakarā. Skolu beiguši 30 skolēni.

1952./53.g. uzsākts ar 149 skolēniem un 9 skolotājiem (ziņas par skolotājiem grāmatas tālākā daļā). Ticības mācību māca mācītāji A. Čops un A. Lūsis.

Ar pirmskolas atvēršanu skolā jau septiņas klases. Absolventu klasei gala pārbaudījumi latviešu valodā, vēsturē un ģeografijā. Ziemsvētkos uzvesta I. Keniņas ludziņa "Bārenītes Ziemas svētki". Ģimenes dienā E. Klaustiņas "Māmiņ mīļo, ar šo dziesmu gribam Tevi sveicināt" pieņēma par paliekošu apsveikumu vecākiem skolas Ģimenes dienas sarīkojumos. Skolā tiek ievestas skolēnu krūšu nozīmes, mākslinieka J. Dekšņa mets.

2. no kr. A. Lediņa, TLB valdes priekšsēdis J. Popelis, skolas pārzine M. Matīsa, LNAK valdes priekšsēdis A. Svenne, absol. kl. audzin. V. Slavieša, mācītāji A. Čops un A. Briedis ar 1953.g. absolventiem un skolotājiem.

1953./54.g. uzsāka ar 196 skolēniem. Skolu beidza 16 absolventi. Pie skolas noorganizē bibliotēku. Izlaiduma aktā 1954.g.6. jūnijā skolas padome dāvina skolai karogu. To iesvētīja māc. A. Čops.

1954./55. ir skolas 5. darbības gads. Skolā atvēra 8. klasi. Sakarā ar darba pavairošanos, pārzine M. Matīsa par palīdzību pieņēma skolotāju A. Martinsoni. Ticības mācības mācīšanu nodeva draudžu pārziņā. Ar skolēnu darbiem un skolotāju gatavotiem mācības līdzekļiem skola piedalījās LNAK rīkotajās Skolotāju dienās. Ziemsvētkos uzveda A. Martinsones "Čaklie palīgi".

1955./56. mācību gads. Pēc pieciem skolā nostrādātiem gadiem no skolas darba aizgāja pārzine Milda Matīsa. Uz TLB aicinājumu pārzines pienākumus pārņēma Austrā Martinsons. Skolā bērnu skaits pāraudzis telpu platību. Skolēniem un skolotājiem jāpacieš viena otra neērtība.

Iesāka jaunu tradīciju - 7. klasei pirmā skolas dienā izsludināja sacensības Latvijas vēsturē. Temats: "Latviešu tautas brīvības cīņās un 1918. gada 18. novembris." Skolēni sacensību komisijai rakstu darbus iesniedz ar segvārdu. Pēc darba novērtēšanas tas vēl jāizstāsta. Rezultātus paziņoja 18. novembra aktā. Vērtēšanas komisijā LNAK izglītības daļas vadītājs J. Mežaks, vēstures skolotājas un pārzine. Pirmo vietu ieguva Zīle Zichmane un saņēma balvu - velosipedu. Balvas dāvinājušas organizācijas un sabiedrība.

Skolotājas G. Bāliņas ierosmē izlaidumā pēc karoga pārņemšanas visi skolēni skaita:

"Mēs, mazie bāleliņi,
Lielajiem solāmies
Augstu celt karodziņu,
Turēt tēvu tikumiņu."

Pēc liecību un balvu izsniegšanas papildus apbalvo sekmīgāk beigušos un arī skolēnus, kuņģi mācību gadā nav nokavējuši nevienu dienu un nav nosebojuši. Lai skolēnos

radītu vairāk darba gribas un centības, apbalvo arī visu klašu labākos. Skolā mācījās 220 skolēni. Skolu beidz 38.

Skolas pārzine A. Martinsone uzrunā skolēnus Sv. Andreja baznīcas sarīkojumu zālē.

Vecāku padome skolai dāvina latvisku galda segu un kopā ar mākslinieku H. Mercu viņa gatavotus svečturus.

1956./57. gads. Ar šo mācības gadu skolēni, audzinātāju vadībā, pulcējas no rītiem zālē kopējam svētbrīdim. Tos pēc kārtas vada visu trīs ev. luterisko draudžu mācītāji: A. Briedis, A. Čops un A. Lūsis. Lūgšanai seko skolas himna. Absolventu klasei Latvijas vēstures sacensības temats "Senlatviešu lauku sēta". Notika sacensības grāmatu lasīšanā. Skolas Latvijas valstssvētku aktā runu teica Apspiesto Eiropas tautu asamblejas priekšsēdis Dr. V. Māsēns. Ziemsvētku sarīkojumā A. Martinsones ludziņa "Neiesmīdināmā princese." - Labākos skolēnu rakstu darbus iespiež jaunatnes žurnālā "Mūsu ceļš". Skolā mācās 225 skolēni. Skolu beidz 19. Klašu audzinātājas pēc vajadzības sasauc klašu vecāku ap-

sprīdes. Klašu pārstāvjus vecāku komitejai ievēl skolas vecāku kopsapulce.

1957./58. gads. Skolai lielas grūtības rada pārāk mazā telpu platība. Nav Sv. Andreja baznīcā stūrīša, kur neno-tiktu mācības. Zālēs, blakus telpās, virtuvē, kāpņu laukumā, gaidu vienības mītnē - visur mācās bērni. Tomēr arī tad vēl telpu nepietiek. Ir klases ar 40 - 50 skolēniem. Tie sa-spiesti viens pie otra. Nav iespējams sadalīt paralēlklasēs. Skolā mācījās 246 skolēni, absolvēja 19. Lai nepienāktu brīdis, kad latviešu skolai jāaizver durvis skolotāju trūkuma dēļ, tika aicinātas divas Latviešu ģimnazijas absolventes par palīgskolotājām.

Latvijas valstssvētku aktā paziņoja Latvijas vēstures sa-censību "Senlatviešu nodarbošanās" rezultātus. Svētku runu teica PBLA un ALA valdes priekšsēdis prof. Dr. iur. P. Lejiņš. Sekoja S. Pogules iestudējumā skats no Raiņa "Dau-gavas", mākslinieka J. Dekšņa skatuves gleznojums.

21. maija skolas padomes sēdē pārzina A. Martinsone izteica domu par skolas telpu fonda dibināšanu. Notika pirmās pārrunas, piedaloties TLB priekšniekam E. Skujam un vecāku pārstāvjiem.

1958./59. gadā skolā mācījās 295 skolēni, absolvēja 26. Vecāku sapulcē pārrunāja skolas telpu fonda komisijas iz-vēlēšanu, lai vāktu līdzekļus varbūtējai skolas telpu iegādei. Komisijā ievēlēja A. Tīcmani, V. Upeslāci un I. Andrej-sonu.

Latvijas vēstures sacensībās temats "Latvju tautas at-moda". Latvijas valstssvētkos svētku runu teica LNAK val-des priekšsēža vietnieks V. Upeslācis. LNAK skolu daļas vadītājs J. Mežaks skolai nodeva \$100.00. 28. jūnijā Jau-natnes svētku bērnu rītā ar programmu piedalījās mūsu skolēni. Skolai galdus, solus, tāfeles un citu nepieciešamo bez atlīdzības gatavoja J. Simanovskis.

1959./60. gads. Lai dotu skolēniem iespēju nostiprināt

latviešu valodu, pagarinātas mācības par vienu gadu, pievienojot sagatavošanas klasi, kuŗā pāriet skolēni no pirm-skolas.

Kanadas ministru prezidentu J. Dīfenbēkeru Maltonas lidostā sagaidīja iespaidīga latviešu delegācija. Ministru prezidentu ar ziediem kā pirmie sveica TLB Sestdienas skolas skolēni Zane un Andris Ezeri. "Pieņemiet mūsu mīlestību, cieņu un sveicienus visu Kanadas latviešu vārdā", mūsu nacionālām krāsām greznotos ziedus nododot, teica mazais Andris. J. Dīfenbēkera sagaidītāju vidū bija arī ministru prezidenta godināšanas rīcības komitejas latviešu pārstāvis V. Mukts, plkv. A. Liepiņš, 1. ev.lut. draudzes priekšnieks R. Roze un daudzi citi.

Bērni, vecāki un skolotāji veido ciešu vienību, kuŗu nedrīkstētu dalīt. Skola ir tautājusi par skolas telpu īrēšanu, bet tās mūsu spējām par dārgām. Skolas bibliotēkā ap 400 grāmatu. Latvijas valstssvētku aktā jau otro reizi svētku runu teica Dr. V. Māsēns. 4. klases skolniece L. Kalniņa te-

levīzijā stāstīja par latviešu Ziemas svētku svinēšanu. Skolā mācījās 315 skolēni, absolvēja 18.

1960./61.g. 331 skolēns, absolvēja 26. Vasaras brīvlaikā skolai tika meklētas piemērotākas telpas vai papildus telpas dažām klasēm. Toronto skolu pārvaldes piedāvātās telpas ir ļoti dārgas un tādēļ nepieņemamas. Toronto Daugavas Vanagi atļauj trīs jaunākās klases novietot savā namā 123 Huron ielā.

1961.g. 4. maija sanāksmē.

1.no kr. LNAK valdes priekšsēdis V. Upeslācis. Latviešu kredītsabiedrības valdes priekšsēdis A. Svenne, DV Toronto nodaļas priekšsēdis R. Puriņš, U. Maksiņš, TLB Sestdienas skolas pārzine A. Martinsone, A. Gribusts, K. Kārklīņš, TLB valdes priekšsēde V. Poriete, A. Tīcmanis, A. Kalviņš un priekšā TLB Sestdienas skolas vecāku komitejas priekšsēdis A. Kivlenieks.

Lai segtu kārtējos izdevumus, skolas nauda \$20.00 no ģimenes. Šogad bijušas 35 mācību sestdienas, 4 kārtējie skolas sarīkojumi. 18. novembrā aktā svētku runu teica prāvests N. Trepša no Ņujorkas. Temats Latvijas vēstures sa-

censību darbam "Latviešu strēlnieki cīnās par Latviju". Skolai par labu rīko teātra izrādes un arī vīru koris "Viesturs", J. Baruša vadībā, koncertu. Preses biedrība skolai dāvāja rakstnieku cēlienu.

Tika sasaukta Toronto organizāciju pārstāvju apspriede, lai pārrunātu par latviešu nama iegādi, kuŗā skolas telpu fonda līdzekļu vākšanas komiteja iemaksātu savu naudu un nodrošinātu telpas skolai.

1961./62. gads. Skola darbu parasti uzsāk sestdienā pēc gaŗās nedēļas nogales. Šogad tas bija 9. septembris. Skolā mācījās 330 skolēni, absolvēja 23. Mācības notiek Sv. Andreja baznīcas blakus telpās un Daugavas Vanagos. Skolas Latvijas valstssvētku aktā svētku runu teica pulkvedis A. Galindoms. Latvijas vēstures sacensībās "Brīvības cīņas".

1962./63. mācību gadā skolā 350 skolēni. Strādāja 16 skolotāji, 3 skolotāju palīgi, 2 mācītāji. Latvijas valstssvētku runu teica konsuls V. Tomsons.

No skolas vecāku pārstāvjiem tika izvēlēta komisija skolotāju izdevumu atlīdzības kārtošanai. Paaugstina skolas naudu uz \$25 no ģimenes.

1963./64. mācību gadā skolā 355 skolēni, absolvēja 23. Skolēni sadalīti pavisam 12 klasēs. Trīs klasēm bija paralēlklases. Latviešu kreditsabiedrība uzņēmās TLBS skolas krusttēva pienākumus. Rudenī skola darbu, tāpat kā iepriekšējos gados, uzsāka Sv. Andreja baznīcas un Daugavas Vanagu telpās. Uz vecāku vēlēšanos novembra beigās trīs jaunākās klases no DV telpām pārgāja uz Centrālās YMCA's telpām College ielā. Par Sv. Andreja baznīcas telpām jāmaksā \$10.00, par DV telpām \$5.00 un YMCA telpām \$20.00 sestdienā. Bez skolotāju deŗūrēm Sv. Andreja baznīcas telpās katru sestdienu deŗūrē viens no vecākiem, YMCA's telpās divi no vecākiem.

Latvijas valstssvētku aktā runu teica ALA's valdes priekšsēdis prof. Dr. iur. P. Lejiņš. Latvijas vēsturē

sacensības darbs: "Saimnieciskie sasniegumi neatkarīgās Latvijas laikā".

1964./65. gads. Cerībā uz apsolītām plašākām telpām Toronto Latviešu namā, kuŗa iegādei skolas fonds bija iemaksājis savāktos līdzekļus, izsūtījām augusta mēnesī vecākiem, kuŗu bērni latviešu papildskolu neapmeklē, aicinājumu sūtīt savus bērnus latviešu skolā. -Mūsu iecere nepiepildījās. Kad bija jāsāk skolas darbs, latviešu nams nebija skolai sagatavots. Atgriezāties Sv. Andreja baznīcas telpās. Četras klases darbojās YMCA.

Skolā mācījās 388 skolēni. Skolu absolvēja 38 skolēni. Skolā strādā 18 skolotāji. Latvijas valstssvētku aktā svētku runu teica Dr. L. Streips no Čikāgas. Vēstures sacensībās "Kurzemes hercogiste". -Sākot ar 1. maiju, 6 klases no Sv. Andreja baznīcas pārnāca uz Toronto Latviešu namu.

1965./66. gads. Skolā mācījās 361 skolēns no 246 ģimenēm 13 klasēs. Skolu absolvēja 22 skolēni. Jaunākām klasēm mācības notika Centrālā YMCA, vecākajām Toronto Latviešu namā. Par telpām Latviešu namā maksājām \$1,025.00 par skolas laiku. Mācības notika visās mums piešķirtajās telpās. Telpu nebija tik daudz, kā mums sākumā solīts. Par telpām YMCA \$40.00, vēlāk \$56.00 par sestdienu. Skolas nauda tiek paaugstināta no \$25.00 uz \$30.00 no ģimenes.

Latvijas valstssvētku aktā svētku runu teica Apspiesto tautu atbrīvošanas padomes priekšsēdis E. Dundurs. no Mineapoles. Latvijas vēstures sacensībās "Latvieši Otrā pasaules karā". -Ģimenes dienā, skolotājas L. Blūmas ierosmē un gādībā, iznāca skolēnu žurnāla "Auseklītis" pirmais numurs, kuŗā ir skolēnu raksti, dzejas un zīmējumi. Diždancis, Diždancītis un koklētāji skolai dāvināja ienākumu no sava sarīkojuma - \$738.65. Skolas bibliotēkā 739 grāmatas.

1966./67. mācību gadā mācījās 367 skolēni, absolvēja

26. Līdz janvāra beigām jaunākajām klasēm mācības notika Centrālajā YMCA, vecākajām Latviešu namā. Visu vasaru un līdz pirmā pusgada beigām notika sarakste un sarunas ar Toronto skolu valdi par telpām īstā Kanadas skolā. Piekrītošu atbildi saņēmām decembrī. Uz Jesse Ketchum skolas telpām, 61 Davenport Rd. pārgājām 1967. gada 28. janvārī. Visa skolas saime bija atkal vienkopus. Rītos skolēni pulcējās kopējam svētbrīdim skolas lielajā zālē.

Latvijas valstssvētku aktā svētku runu teica Komitejas Latvijas brīvībai priekšsēža vietnieks A. Bērziņš no ASV. Vēstures sacensībās "Latviešu tautas atmodas laikmets". Ģimenes dienā iznāca "Auseklīša" 2. numurs.

1967./68. mācību gadā 357 skolēni, skolu absolvēja 37. Skolā strādāja 1 mācītājs, 19 skolotājas, pianiste, akordeonists un darbvede. Notikušas mācības 33 sestdienās. Skolas maksa par telpām \$2,916.00. Uz skolas padomes lēmumu skolā dežūrē 5 vecāki. Tas domāts skolēnu drošībai, jo telpas ļoti plašas un nepārredzamas. Skolā notika 4 gadskārtēji sarīkojumi. Latvijas vēstures sacensību darbs par temu "11. novembra nozīme latviešiem un kanadiešiem".

Bez kārtējiem skolas sarīkojumiem notika A. Brigaderes "Maija un Pajja" izrāde, kuŗa guva nedalītu piekrišanu. Izrādi sagatavoja skolotājas A. Mukta un S. Pogule ar 6. klases skolēniem. Iznāca skolēnu žurnāla "Auseklītis" 3. numurs, skolotājas L. Blūmas sakārtojumā. Skolēnu darbiņus, pēc vienošanās ar "Mazputniņa" vadību, divas reizes gadā ievieto "Mazputniņā".

1968./69. g. skolā mācījās 330 skolēni no 242 ģimenēm, skolu absolvēja 30. Mācības skolā notika 34 dienas. Pēc mācībām skolā Rīgas (72.) vienības mazskauti skolas telpās noturēja nodarbības. Sacensības darbs Latvijas vēsturē "1918. gada 18. novembris".

Tā kā bija Latvijas valsts 50 gadu dibināšanas atcere, 7.

klašu skolēni tēloja skatu: 1918. gada 18. novembra pasludināšanu Latvijā, Nacionālajā teātrī. Skatu uz A. Martinsones ierosinājumu pēc tā laika fotografijas sagatavoja režisors H. Miķelsons.

Skola apsveica Latviešu biedrību 20 gadu pastāvēšanas aktā un Toronto Latviešu kreditūniju - krusttēvus 10 gadu dzimšanas dienā, pasniedzot palielinātu 5 latu naudas zīmes atveidu, ko bija gatavojis mākslinieks Ēriks Dzenis, un lielu krinģeli ar degošām svecītēm.

1969./70. ir skolas divdesmitais gads. Skolā mācījās 316 skolēni, absolvēja 38. Skolā ar klusuma brīdi pieminēja aizsaulē aizgājušo LNAK valdes priekšsēdi Jāni Niedru.

Latvijas vēstures sacensības darba temats - "Vasaras saulgrieži Jāņi".

20 skolas darba gados skolu beiguši un gatavības apliecības saņēmuši 483 skolēni. Skolā strādāja 34 dienas. 8. klasēm notika pārbaudījumi latviešu valodā, Latvijas vēsturē un 7. klasēm ģeografijā.

Pirmo reizi tika atvērta klase bērniem, kas latviešu valodu nemaz neprot un pat nesaprot. Šinī klasē 7 skolēni. Tāpat kā iepriekšējos gados K. Staško un I. Bērziņa pēc mācību stundām skolēniem, kuņģi to vēlas, māca kokļu spēli. Skolas koklētāju grupa, K. Staško vadībā, piedalījās Kokļu svētkos Toronto.

Maksa Jesse Ketchum skolai \$3,456.00 par telpu uzraudzību un apkopšanu. Tā jāsamaksā pirms skolas darba uzsākšanas.

Latvijas valstssvētku aktā svētku runu teica PBLA valdes priekšsēdis prof. Dr. iur. P. Lejiņš. Izlaiduma akts un skolas darba 20 gadu atzīmēšana notika 6. jūnijā Latviešu namā. Skolotājas J. Vagneres vadībā sagatavotā A. Brigaderes "Sprīdītis" izrāde notika Ģimenes dienas sarīkojumā un tika atkārtota Dziesmu svētku laikā jaunatnei rīkotajā "Nākotne 70" nedēļā. Skolēni LNAK skolu valdes skolu

dienā piedalījās ar priekšnesumiem. Darbu skatē tika izstādīti skolēnu darbi un skolotāju gatavotie mācību līdzekļi. Ļoti dzīvu dalību skolotāji ņēma skolotāju konferencē un semināros. Gadskārtējā "Auseklīša" iznākšana kļūst par skolas tradīciju.

Skolēnu vecāki, M. Radziņas vadībā, rīkoja skolas ienākumiem bazāru, kuŗš skolai deva tuvu pie \$2,000.00.

1970.g. pie skolas ir pievienota klase pieaugušiem, kuŗi vēlas mācīties latviešu valodu. Mācības notiek katru sestdienu divas stundas.

1970./71. ir skolas 21. mācību gads. Mācību gadu uzsāka 304 skolēni, absolvēja 34 skolēni. Šai gadā atvērām nodarbības bērniem jaunākiem par skolas vecumu, t.i. 5 gadiem - bērnu dārzu. Tur uzņem četrgadīgus bērnus.

Pēc kārtējām skolas mācībām notika kokļu spēles apmācības, K. Staško un I. Bērziņas vadībā, kā arī skolas koris, V. Slaviešas vadībā. "Auseklīša" redaktrise B. Kūla. Preses biedrības Kanadas kopa apbalvoja labāko dzejoli un stāstījumu "Auseklītī".

Latvijas valsts svētku aktā svētku runu teica ALA's valdes priekšsēža vietnieks G. Meierovics. Sacensību darbs Latvijas vēsturē: "Latvijas valsts sasniegumi". Draudzīgā aicinājuma aktā skolu apciemoja L.P.B. Kanadas kopas priekšsēdis M. Lorbergs. Skolas bibliotēkā ap 900 grāmatu.

1971./72. Skolas mācības sākām Huron ielas skolā, jo Jesse Ketchum skolā nebija pabeigti pārbūves darbi. Tur varējām tikt ar 23. okt. Par skolas "inženieru" darbu tagad maksājam tikai \$1.572,12. Skolēnu skaits 280. Skolu absolvēja 39 skolēni. Pieaugušie, kuŗi mācījās latviešu valodu, mācības izbeidza martā, jo no 15 dalībniekiem bija palikuši tikai divi. Skolas absolventiem pavasarī pārbaudījumi vairs nenotika, jo skolēniem ar pilniem trijniekiem pēc LNAK skolu valdes lēmuma tādi nav jāliek.

Skolas Latvijas valstssvētku aktā runāja ALA valdes

priekšsēdis U. Grava. Skolēnu sacensības darbs vēsturē "Latvieši pēc Otrā pasaules kara". Katru gadu Ģimenes dienas sarīkojumā katra klase dod vienu priekšnesumu. Pavasarī notika 6. klases skolēnu A. Brigaderes "Lolitas brīnumputns" izrāde, kuŗu sagatavoja A. Martinsone un H. Miķelsons. Mākslinieka V. Kārķļa skatuves gleznojumi.

1972./73. mācību gadā skolā mācījās 251 skolēns, skolu absolvēja 34. Skolā 18 skolotāji, 3 skolotāju palīgi, 2 koklētāju grupu vadītāji, pianists, bibliotēkāre, darbvede. Skolēni sadalīti 13 klasēs. 3. klasē, ar vecāku piekrišanu, viena grupa skolēnu latviešu valodu mācījās pēc prof. J. Leļa metodes.

Sacensības darbs Latvijas vēsturē "Dziesmu svētki", jo tas bija Dziesmu svētku 100 gadu atceres gads. Skolā viesojās rakstnieki N. Kalniņš un J. Širmanis un dzejniece Zenta Liepa no ASV. Bez tam viesojās rakstnieks un pedagogs H. Kreicers, rakstnieks M. Lorbergs un dzejniece A. Ivaska.

Lielākie dāvinājumi skolai naudā no Latviešu kreditsabiedrības un Latviešu biedrības.

1973./74. mācību gadā 235 skolēni, skolu beidza 24 skolēni. Sacensības darbs vēsturē "Senlatviešu cīņas pret vāciešiem 13. gadu simtenī.

Skolā viesojās I. Legzdiņa, rakstnieka Kārļa Skalbes meita no Zviedrijas. Viņa stāstīja un rādīja slīdītes no rakstnieka Kārļa Skalbes dzīves. Latvijas valstssvētku aktā runu teica LNAK padomes priekšsēdis V. Upeslācis. Sestās klases skolēni Ziemsvētku sarīkojumā uzveda A. Martinsones "Kalējdēls", dekorācijas gleznojis A. Hausmanis. Notikušas 5 pedagogu apspriedes, klašu vecāku un skolotāju apspriedes, 5 padomes sēdes, skolotāju un vecāku kopsapulce, vecāku un skolotāju pārrunu vakars. Skolas mācības notiek Jesse Ketchum skolas telpās, telpas skolai Toronto skolu valde dod lietošanai bez atlīdzības. Skolas nauda \$50,00 no ģimenes.

1974./75. - skolas 25. mācību gads. Mācību gadu uz-
sāka kā ikgadus ar svētbrīdi, kuŗu vadīja mācītājs I. Gaide.
Sekmes latviešu skolas darbā vēlēja LNAK izglītības daļas
vadītājs J. Mežaks, rakstiski sveica TLB priekšnieks I.
Alksnis.

Skolā mācās 245 skolēni, skolu beidza 23 skolēni. Līdz
ar to skolu 25 gados beiguši ar tiesībām iestāties latviešu
ģimnazijā 635 skolēni. Skolā strādā 20 skolotājas. Mācības
notiek Jesse Ketchum skolas telpās. Par skolas telpām un
apkalpotāju - uzraugu atlīdzība nav jāmaksā, to kārtu Ka-
nadas skolu valde ar pilsētas valdi.

Latvijas valsts svētku aktā svētku runu teica ALA valdes
priekšsēdis Dr. I. Spilners. Sacensības darbs Latvijas vēs-
turē: "Ko es esmu mācījies no latviešu tautas vēstures."
Skolā atzīmēja kā katru gadu Lāčplēša dienu, aicinot plkv.
A. Liepiņu un līdz ar viņu godinot visus latviešu kaŗavīrus
- varoņus. Draudzīgā aicinājumā skolā ieradās rakstnieks
M. Lorbergs un skolēniem stāstīja par grāmatu un rakstī-
šanu. Draudzīgais aicinājums ir arī vecāku viesu diena, kad
viesojas klasēs mācību stundās.

Grupa 7. un 8. klases skolēnu dejoja televīzijas raidī-
jumā, skolotāja A. Ozoliņa vadībā.

TLB Sestdienas skolas solījumi:

Gribam palikt uzticīgi sarkanbaltam karogam, mā-
cīties un augt reiz lieli mūsu zemei Latvijai.

Solu cītību un centību mācībās,
Paklausību vecākiem un skolotājiem,
Sadarbību un uzticību biedriem,
Savaldību un pieklājību pret visiem.
Tev, mīļā, dārgā tēvzeme,
Solos ziedot karstu sirdi,
Labas domas, krietnus darbus.
Latvijai solos augt,
Brīvai dzimtenei!

Labi bija strādāt Toronto Latviešu biedrības sestdienas skolā. Nē, tas nebija darbs, tā bija skola. Daudz labu, mīļu bērnu. Kādreiz jaunībā domāju, ka nekad nebūšu skolotāja. Dzīvē notika citādi. Svešajā zemē, svešajā vidē latviešu bērniem jāpalīdz iepazīt Latviju. Jāpalīdz iemīlēt to. Viņiem jābūt lepniem uz savu tautu, savu zemi, savu valsti. Latvija būs brīva, mums visi tur būs jāpalīdz, jāceļ Latvija gaismā un saulē. Pagāja gads, gadu desmiti un darbs turpinājās.

BIRUTA NIEDRA

Dzimusi 1956. gada 14. februārī Toronto, kur arī uzauga un izglītojās. TLB Sestdienas skolas 19. izlaiduma absolvente. Beigusi TLTA ģimnaziju. Bijusi "Diždanča" dalībniece. Korporācijas "Imeria" locekle.

1974.g. beigusi "Loretto College School" ar uzslavu. 1978.g. beigusi ar uzslavu Toronto universitāti ar gradu socioloģijā. 1980.g. Wilfrid Laurier universitāti ar "Master of Social Work klīniskā nozarē" gradu. Strādā pazīstamajā Toronto bērnu slimnīcas sirds slimību nozarē un piedalās

arī kā mācības spēks slimnīcā, apmācot master grada "social workers" studentus klīniskā praksē kā apieties ar bērniem.

Skolotāja TLB Sestdienas skolā 15 gadus, kopš 1991.g. arī skolas pārzine. TLTA diploms. Apbalvota ar TLB Sestdienas skolas labvēles nozīmi sudrabā un zeltā. TLB goda biedre. LNAK Atzinības raksts. PBLA KF Atzinības raksts paidagoģijā 1995.g.

SKOLAS DARBS TURPINĀS

Skola ir izveidota uz stingriem pamatiem ar savām tradīcijām un mācībām pēc LNAK skolu programmām.

1975./76. mācību gadā 245 skolēni, skolu beidza 31 skolēns, skolā 19 skolotāji un 4 palīgskolotāji, darbvede un bibliotēkāre. Skolas koklētāji un stabulētāji piedalījās 26.

okt. Kokļu dienās Toronto. Latvijas valstssvētku aktā svētku runu teica LNAK izglītības nozares vadītājs J. Mežaks. Sacensības darbs Latvijas vēsturē "Latvju tautas atmoda". Turpinās tradīcija: 6. klase iestudē uz Ziemsvētkiem lūdzu. Ik gadu skolā notiek Draudzīgā aicinājuma akts ar viesu piedalīšanos. Katru gadu skolā ir plkv. O. Kalpaka piemiņas akts. Latviešu sabiedrībā ir iecienīts skolas Ģime- nes dienas sarīkojums.

Skolēnu koris, V. Maksīgas vadībā, un tautasdeju grupa, R. Brenča, I. Ķeniņas un J. Vagneres vadībā, piedalījās Dziesmu svētkos Toronto.

1976./77. mācību gadā skolas pārzinis Jānis Ozols. Skolā mācās 223 skolēni, skolu absolvēja 32 audzēkņi.

Latvijas valstssvētkos svētku runu teica LNAK valdes vicepriekšsēdis Dr. L. Lukss. Skolas koklētāji, A. Liepiņas vadībā, piedalījās Baltiešu dienās Zinātņu centrā. Draudzīgā aicinājumā runāja šīs skolas absolvents, plaši pazīstamais sabiedriskais darbinieks I. Purvs. LNAK izglītības nozares vadītājs J. Mežaks pasniedza LNAK goda diplomus ilggadējām skolotājām. Skolas labvēļi dāvināja skolai jū- tamu materiālo atbalstu.

1977./78. mācību gadā 194 skolēni 12 klasēs. Skolu beidza 23 audzēkņi. Svētbrīžus no rītiem skolā vada mācī- tāji J. Cālītis un I. Gaide.

Latvijas valstssvētkos svētku runu teica Latviešu nacio- nālā fonda Zviedrijā vadītājs dzejnieks Andrejs Eglītis. Draudzīgā aicinājumā skolas saimi uzrunāja LNAK valdes priekšsēdis T. Kronbergs. Tika apbalvoti čaklākie grāmatu lasītāji. Plkv. O. Kalpaka un kaņavīru - brīvības cīnītāju piemiņas aktā 4. martā kā goda viesi piedalījās Toronto dzīvojošie kalpakieši: K. Tannis, plkv. A. Liepiņš, vlt. P. Ikšelis.

9. aprīlī notika TLB kultūras daļas organizētā, skolai veltītā literāri-mūzikālā talka, piedaloties jauniem un ve-

ciem dzejniekiem no Toronto un apkārtnes. -Ik gadu iznāk skolēnu žurnāls "Auseklītis", kuŗu kārto skolotāja Z. Ozola. Skolas mācības notiek Toronto skolu valdes piešķirtajās telpās Jesse Ketchum skolā.

Latvijas valstssvētku aktā 1977.g. 19. novembrī.

1. no labās skolas pārzinis J. Ozols, archibīskaps A. Lūsis, dzejnieks Andrejs Eglītis, agrākā skolas pārzine A. Martinsone
LNAK skolu daļas vadītājs J. Mežaks.

2.r. no labās vecāku komitejas priekšsēdis R. Preisbergs, TLB priekšnieks J. Briedis, lkr. "Latvija Amerikā" pārstāve V. Sidare, TLB pārstāvis skolā V. Pakalns, skolas pārziņa palīdze S. Pogule, skolotāja S. Zubāne.

1978./79. mācību gadā 146 skolēni, skolu absolvēja 17. Skola piedalījās Ziemeļamerikas austrumu apgabala latviešu skolu daiļrunas sacensībās, iegūstot 3. vietu. Ar šo mācību gadu rosīgi darbojas tautas tradīciju pulciņš, Silvijas Ozolas vadībā. 17 skolēnu mātes, Annas Stradas un Liliņas Treimanis vadībā, mācās prievīšu aušanu un latviskos rakstus. Pie skolas arī filatelistu pulciņš Edmunda Ozola vadībā.

LNAK rīkotajā demonstrācijā pie Padomju sūtniecības

Otavā piedalījās 31 skolēns, skolotāji, vecāki un skolas pārzinis.

Latvijas valstssvētku aktā svētku runu teica ilggadīgā skolas pārzine Austrā Martinsone. PBLA KF Atzinības rakstu saņēma ilggadīgā skolotāja Milda Miezīte. LNAK Atzinības rakstu pārzinis J. Ozols un agrākā pārzine A. Martinsone. Draudzīgā aicinājuma aktā skolas saimi uzrunāja LNAK padomes priekšsēdis V. Upeslācis.

Plkv. O. Kalpaka brāļa meita Ārija Grundmane-Kalpaka ieradās skolā no Kalifornijas ar kritušā Pulkveža vijoli, kas saglabāta pa visiem kara, briesmu un bēgļu gadiem, un stāstīja par pulkvedi un viņa vijoli. Plkv. O. Kalpaka mīļākos korāļus uz šīs vijoles atskaņoja skolas absolventi Andris Zariņš, brāļa Pēteru klavieru pavadījumā. 18. martā Latviešu namā notika Birutas Senkēvičas izkārtojumā skolai par labu veltīts mūzikāli-literārs sarīkojums.

Lielākā daļa pamatskolas absolventu turpina savu latvisko izglītību latviešu ģimnazijā. Šo abu latviešu skolu abiturienti ar 13 gadu latvisko izglītību un skolas laikā nodibinātajām draudzībām arvien vairāk kļūst par redzamu faktoru latviešu sabiedriskajā dzīvē ne tikai Toronto. Jau LNAK padomē, nozarēs ir darbojušies šo skolu abiturienti. Daudzi skolēnu vecāki, kuŗi skolas pirmajos gados ir gājuši šinī skolā, tagad uz to ved savus bērnus. Tas ir labākais pierādījums, ka, pārziņu Mildas Matīsas ievadīto un Austras Martinsones ilgajos gados nostabilizēto tradīciju garā, viņi grib redzēt uzaugam arī savus bērnus.

No skolas 19 skolotājiem un palīgskolotājiem 6 ir šīs skolas absolventi. Tie visi mācījušies arī kanadiešu visu līmeņu mācību iestādēs, ļoti labi spēj salīdzināt, izvērtēt un atšķirt pozitīvo no negatīvā izlietošanai latviešu skolas darbā. Tā veidojas citas didaktiskas pieejas, un skola dabiski mainās tā, kā tai jāmainās un jāpārveidojas.

Pagājušā gadā no skolas atšķēlās neliela vecāku grupa.

Skolā ir tāda klašu un mācību sistēma, kādu paredz ALA un LNAK latviešu skolu programmas un pamatstatūti. Kaut arī no ģimenēm nāk bērni ar aizvien vājāku latviešu valodu, skolotāji dotajos apstākļos dara iespējami labāko, lai audzinātu bērnus kristīgā garā, mīlestībā uz latviešu tautu un pienākuma apziņā.

Ar 1979./80. gadu skolas pārziņes pienākumus uzņemas Milda Matīsa, šīs skolas noorganizētāja un pirmā pārzine. Skolā mācās 129 skolēni 11. klasēs. Skolu absolvēja 24.

Skolas pārziņes darbu sākot, Milda Matīsa uzsvēra, ka skola nav tikai bērnu vecāku, bet gan visas trimdas sabiedrības audzināmais un kopjamais bērns.

Skolas darbs rit savā parastā gaitā ar gadskārtējiem sarīkojumiem un interešu grupām. Skolēnu 30 mātes sestdienās strādā latviskos rokdarbus. -Skolā notika Kārļa Skalbes 100 g. dzimšanas dienas piemiņas brīdis. Latvijas armijas izveidošanas 60. g. atceres sarīkojumā Toronto 10 skolēni stāvēja pie Latvijas karoga. Latvijas valstssvētku sarīkojumā svētku runu teica LNAK padomes loceklis, šīs skolas absolvents I. Purvs. Skolotāja I. Ķeniņa saņēma PBLA KF Atzinības rakstu paidagoģijā. 9. februārī bērni un vecāki piedalījās LNAK rīkotā demonstrācijā "Brīvību visām tautām". - LKOK majors Ameriks viesojās skolā un vēstures stundā stāstīja par Valmieras pulku Brīvības cīņās. Skolēnu vecāki, J. Tērauda vadībā, sarīkoja "Skolēnu talantu pēcpusdienu."

Ar LNAK, Dievturī draudzes un "Wintario" atbalstu skola ir ieguvusi 7 kokles. Iepriekšējā mācību gadā ar "Heritage language" iestādi bija ļoti laba sadarbība.

1980./81. mācību gadā ar to atjaunots līgums. Šogad pret vecāku parakstu izsniegs latviešu valodas mācību grāmatas lietošanā un burtnīcas un zīmulus par brīvu. Mācību grāmatas ģeografijā un vēsturē jāiegādājas skolēniem kā iepriekšējos gados. Skola saņēmusi Augusta Brieža tes-

tamentāro novēlējumu \$1,000.00.

Sestdienas skola savā 30. darbības gadā.

1. no labās pārzine Milda Matīsa.

1. no kr. pārzines palīdzē S. Pogule

Skolas 30 gadu darbības atceres svētkos mācītājs A. Čops teica: "Skolai ir neapšaubāmas sekmes jaunatnes audzināšanā latviskā un kristīgā garā. Tā paaudze, kas skolu dibināja bija sakņojusies brīvās Latvijas garīgā zemē, un skolai ir brīvās Latvijas garīgās saknes. -Un lai nemēģina kāds šīs saknes izraut!

Pasaulē valda kosmopolīta mērķi un mēģina mūs izraut no garīgās Latvijas zemes. Kad dibināja šo skolu, kāds kanadietis, godīgs cilvēks, teica: "Jums pagātne jāaizmirst un jāklūst par šīs zemes tiesiskiem darbiniekiem!" -Viņš nekā ļauna nedomāja, bet mums tas bija nepieņemami. Mēs dibinājām latviešu skolu, mēs tiecāmies ieaukt Latvijas garīgā zemē, mūs nevar no tās izraut. Skolas uzdevums ir

radīt šās saknes, kas tiecas latviešu garīgā zemē, lai no tās izaugtu brīvais latviešu pilsonis, kas reizē dzīvo arī savai tautai un Latvijas brīvībai nākotnē!

Novēlu šai skolai sekmīgu darbību ar Luža Bērziņa vārdiem: "Jau no Cimzes laikiem mēs ticējām, brāļi, un ticība balta tumsībā saltā nevīla mūs."

1980./81. mācību gadā 33 mācību dienās mācās 120 skolēni. Skolu absolvēja 12. TLB pārstāvis skolā V. Pakalns īstenoja savu ideju: nodibināt pie mūsu skolas skolotāju kursus. Tos atklāja 17. janv. skolas pārzine M. Matīsa, piedaloties 20 kursantiem. Mācību daļu kārtā V. Slavieša, administrāciju E. Pētersone. Šo kursu atbalstam valdība piešķīr līdzekļus.

Skolēnu žurnāla "Auseklītis" rediģēšanu uz 5 gadiem uzņēmās skolotāja Benita Brence. Fr. Bārdas 100 gadu dzimšanas dienas atceres aktā piedalījās aktrise Anete Bencone. Latvijas valstssvētkos svētku runu teica 5. izlaiduma absolvents Mārtiņš Vagners. Skolas 30 gadu darbības atceres aktā programmu deva absolventi. Āris Pakalns dāvināja skolai paša sakārtotu tekošā mācību gada diapozitīvu sēriju ar skaņu lentu, kurā tekstu bija ierunājusi 29. izlaiduma absolvente Silvija Tinta.

Dziesmu svētkos skola piedalās Skolēnu koncertā un Tautasdeju lieluzvedumā ar 28 pāriem, jo daļa no skolēniem piedalās "Diždancīša" sastāvā. -Skolas sarīkojumiem telpas bez maksas dod Latviešu nams un Latviešu centrs. Lielu materiālu atbalstu skolai sagādā TLB pārstāvis V. Pakalns ar A. Brenci. Palīdzība ir no valdības, "Wintario" u.c.

1981./82. mācību gadā 110 skolēni, absolvēja 12. Skolas kokaļtāji piedalījās "Koku dienas" Detroitā. Skolas budžetā paredzētos izdevumus 73 latviešu ģimenes nespēj segt, tādēļ TLB griežas pie Kanadas federālās un provinces valdībām un pie Toronto pilsētas pēc atbalsta. Jūtamu atbalstu skolai darbības laikā ir devuši: DV Kanadas valde,

DV Toronto nodaļa, Vanadžu kopa, koris "Zīle", 18. novembra rīcības komiteja, Latviešu kara invalidu apvienība, Latviešu virsnieku apvienība, Stagava fonds, Toronto Latviešu biedrība, Sv. Jāņa, Sv. Andreja, Austrumu ev. luter ticīgo draudzes un Latviešu katoļu draudze, korporācijas. Skola saņēmusi materiālu un morālu atbalstu no daudzām individuālām personām.

Skolēni un vecāki rīta lūgšanā Jesse Ketchum skolas telpās.

Sabiedrība ņēma aktīvu dalību skolas nacionālos aktos. I. Alksnis no korp. "Lettonia" referēja par 3. Latvijas valsts prezidentu Albertu Kviesi. Plkv. O. Kalpaka piemiņas aktā - Latviešu virsnieku apv. valdes priekšsēdis kpt. A. Millers. 1982.g. DV organizācija piešķīra Sestdienas skolai plkv. Januma balvu. Skolā turpina darboties skolotāju kursi.

1982./83. mācību gadā 112 skolēni un 17 skolotāji. Skolu absolvēja 9. Pēc mācību stundām tiem, kas vēlas ir nodarbības: koklēšana, tautas tradīcijas un rakstu pazīšana, filatelistu pulciņš. Regulāri iznāk skolēnu žurnāliņi "Auseklītis". "Mazputniņos" nr 287, 288 un 289 ir ievietoti 13 mūsu skolēnu stāstiņi un 4 uzņēmumi.

Vecākiem un katram, kas to vēlas, katru mācību sestdienu tiek mācīta bez atlīdzības tautas tērpu gatavošana,

jostu aušana. Padomus dod A. Strada, L. Treimane, A. Briede, O. Cērpa, Z. Enzeliņa, L. Kalniņa.

Skola iegādājās Minolta kopējamo mašīnu. Tās pirkšanai tika izlietoti LNAK skolai piešķirtie \$1,000.00.

18. nov. aktā svētku runu teica mūsu skolas 25. izlaiduma absolvents Arnis Slempers. Draudzīgā aicinājuma aktā 29. janv. uzrunāja rakstniece Indra Gubiņa. Viņa arī pasludināja savu un rakstnieces I. Vīksnas-Fogeles novērtējumu par skolēnu darbiem Auseklītī nr. 17. un pasniedza Latviešu preses biedrības Kanadas kopas grāmatu veltes. Dzejniece I. Gubiņa veltīja šim skolas aktam dzejoli:

"Lai skola, kā māte laba,
veido, audzina, māca.
Gudru vārdu lai netrūkst
tāpat, lai nepietrūkst glāsta.
Skola ir bērniņas daļa,
Gaisma un pieaugšana."

Plkv. O. Kalpaka piemiņas aktā 5. martā uzrunāja 84 gadus vecais Latvijas brīvības cīņu dalībnieks Andrejs Jaunzemis. Skolas Lāčplēša dienas aktā 1982.g. 6. nov. viņš nodeva saviem mazbērniem, mūsu skolas audzēkņiem, no Latvijas izbēgot līdzpaņemto karogu ar novēlējumu: aizvediet šo karogu atpakaļ atbrīvotā tēvzemē.

Skola ar tautasdejām, dziedāšanu un koklēšanu kuplināja Latviešu nama dāmu komitejas sarīkojumu. Skolas atbalstam vairāki ir snieguši materiālu atbalstu. Lai pieminam šeit A. Jaunzemi \$500.00, K.O. Riekstiņus, kas katru gadu dod \$100.00 un Aldonu Kormu, kuŗa dāvina vienam absolventam stipendiju uz TLTA ģimnaziju četriem gadiem.

Vecāki un skolotāji ir aicināti audzināt mūsu jauno audzi, sekojot LNAK padomes 1982.g. sesijā pieņemtai Dr. L. Luksa Latviešu nacionālās stājas deklarācijai: "Katrs apzinīgs latvietis pirmā vietā liek latviešu tautas intereses. Tas, apzinoties savu piederību latviešu tautai, tic tās nā-

kotnei, dara visu, kas viņa spēkos, lai šī tauta varētu pastāvēt kā brīva tauta citu brīvu tautu saimē. Viņa pirmais pienākums ir apzinīgi cīnīties par latviešu tautas brīvību un Latvijas valsti".

1983./84. mācību gadā 10 klasēs mācās 126 skolēni, 17 skolotāju vadībā. Skolu beidza 13.

Latvijas valstssvētkos svētku runu teica mūsu skolas 5. izlaiduma absolvents Kaspars Dzeguze. Par dzejnieku E. Virzu stāstīja Sv. Andreja draudzes dāmu komitejas priekšniece B. Kūla. Draudzīgā aicinājuma aktā skolēnus uzrunāja L.P.B. Kanadas kopas priekšnieks redaktors R. Norītis un pasniedza balvas veiksmīgākiem autoriem "Auseklītī".

Katru mācības gadu 6. klase, skolotājas S. Campbell's vadībā, izgatavo Latvijas kartes un izstāda Ģimenes dienas darbu skatē. 7. klase izstāda savas darba burtnīcas ģeografijā.

Skolu pie Kanadas valdības iestādēm pārstāv TLB pārstāvis pie skolas R. Preisbergs un no vecākiem A. Brencis. Ilggadīgie skolas darba atbalstītāji Anna un Žanis Kiršteini šinī mācību gadā skolai dāvināja \$2,000.00. Toronto Latviešu biedrības rakstu krājumā "Paaudzes paaudzēm" ir publicēti mūsu skolas 795 absolventu vārdi.

1984./85. mācību gadā ar TLB valdes atbalstu 2 skolotājas piedalījās Skolotāju konferencē J. Riekstiņa studiju centrā ASV. Skolā 20 koklētāji. Tie deva priekšnesumus 7 reizes. Toronto pilsētas 150 gadu jubilejas laikā koklētāji koklēja Riverdales bibliotēkā. Piedalījās Kokļu dienās Otavā 1985.g. 3. un 4. maijā. Apspiesto tautu brīvajā olimpiādē Toronto piedalījās 18 mūsu skolas absolventi.

Latvijas valstssvētku sarīkojumā svētku runu teica ALA's priekšsēdis A. Lambergs no Bostonas. Svētku aktā LNAK valdes priekšsēdis T. Kronbergs pasniedza skolas pārzinei M. Matīšai Atzinības rakstu par izcilo ilggadīgo darbu un vadību TLB Sestdienas skolā. Draudzīgā aicinā-

jumā skolu uzrunāja un balvas pasniedza rakstnieks M. Lorbērgs.

Sekojošā iepriekšējo gadu tradīcijai, 8. klase piedalījās LNAK sesijas sākuma daļā un varēja uzstādīt arī savus jautājumus. Lai bērni varētu parādīt savus sasniegumus ārpus skolas, tiek rīkota "Talantu pēcpusdiena".

Manfreds Velde savā testamentā skolai novēlēja \$6,384.00, ar noteikumu, ka pie skolas jānodibina viņa vārdā fonds. Tikai kapitāla intereses izlietojamas skolas atbalstam. Šinī mācību gadā skolu absolvēja 9.

1985./86. mācību gadā 18 skolotāji māca 10 klasēs 110 skolēnus. Skolu absolvēja 10.

Skolā notika Kr. Barona 150 gadu atceres akts ar iepriekšējā gada absolventu priekšnesumiem. Latvijas valsts svētkos svētku runu teica bijušais Garezera vasaras vidusskolas direktors A. Bolšteins no Milvokiem ASV. Draudzīgā aicinājuma aktā skolu uzrunāja un balvas pasniedza LPB Kanadas kopas priekšnieks redaktors R. Norītis. Draudzīgā aicinājumā mūsu skolu atcerējušās 22 privātpersonas un 21 organizācija vai draudze. Skolēnu žurnāliša "Auseklītis" rediģēšanu uz 5 gadiem uzņēmās skolotāja Elizabete Pētersone. Plkv. O. Kalpaka atceres aktā skolu uzrunāja korporācijas Daugaviete sen. Zane Jansone.

Liekas, ka ir pieaugusi sabiedrības interese un līdzdalība skolas dzīvē. Sabiedrība sāk saprast, ka mūsu tautas nākotne nedrīkst gulties tikai uz bērnu vecāku pleciem.

1986. gadā no 1.-6. jūlijam notika Dziesmu svētki Toronto. Skolēni piedalījās Jauniešu koncertā, Jaundeju sacensībās un Tautasdeju lieluzvedumā.

Ar 1986./87. mācības gadu skolas pārzine Elizabete Pētersone. Skolā mācās 106 skolēni 18 skolotāju vadībā. Skolu beidza 9. Skolas dienu iesākam ar lūgšanu, ko vada mācītāji J. Cālītis, A. Celms un F. Kristbergs, katrs savā reizē.

1986.g. 13. sept. pēc nostrādātiem septiņiem gadiem Milda Matīsa nodeva pārzīnes amatu Elizabetei Pētersonei. Skolas paidagogu padome nolēma vēl lielāku uzmanību pievērst latviešu valodai. Liecībā ir tagad atsevišķa atzīme arī latviešu valodai kā sarunu valodai. Lai ieaudzinātu skolēniem cieņu pret mūsu tradīcijām un vēsturi, skolā ik gadu notiek novembrī Varoņu piemiņas akts, Latvijas valsts-svētku akts, Ziemsvētku sarīkojums, Draudzīgā aicinājuma akts, Ģimenes dienas sarīkojums. Latvijas valstssvētku aktā svētku runu teica 29. izlaiduma absolvente Ūve Hodgins. Draudzīgā aicinājuma aktā skolēnus uzrunāja un pasniedza balvas LPB Kanadas kopas priekšniece I. Purva. Plkv. O. Kalpaka piemiņas aktā runāja Dr. G. Siliņš.

Skolēni kuplīnāja ar priekšnesumiem arī ārpussskolas latviešu sarīkojumus. Larisa Enzeliņa un Moira Campbell'a saņēma LNAK skolu nozares Atzinības rakstus par izcilām sekmēm latviešu valodā.

Skola darbojas pie Toronto Latviešu biedrības, bet saņem atbalstu arī no federālās valdības, Toronto izglītības nodaļas (jo darbojas viņu "heritage" valodas program-mā), un plašākas latviešu sabiedrības. Mums ir nepieciešams materiālais un morālais atbalsts no visas latviešu sabiedrības. Ar TLB atbalstu skolotājas S. Campbell'a, I. Luksa un E. Pētersone piedalījās ALA's rīkotā seminārā Ņujorkā. Mums ir laimējies iesaistīt labus skolotājus audzināšanas darbā.

TLBS skola turpina audzināt jaunus latviešus mūsu mīļai mātei, brīvai Latvijai.

1987./88. mācību gadā 114 skolēni no 68 ģimenēm. Skolu absolvē 17. Mums liels prieks, ka bērnu dārzā 24 skolēni. Skola seko LNAK izglītības nozares izstrādātai programmai. Pie tās vēl klāt tautas tradīciju stundas.

Skolā mācās 11 bērni ar vāju latviešu valodas prasmi. Šie skolēni tiek mācīti, pielietojot S. Campbell'as ļoti labi

izstrādāto programmu.

Mūsu skolā viesojās Rolands Silaraups, pastāstot vecākām klasēm par notikumiem Latvijā šodien. 6. klases skolēni, audzinātājas A. Mileiko vadībā, iestudēja A. Brigaderes "Sprīdīti". -Latvijas valstssvētkos svētku runu teica TLTA ģimnazijas direktors P. Legzdiņš, šīs skolas absolvents.

LNAK izglītības nozares Atzinības rakstus saņēma Inga Brence, Reinis Briedis un Rita Collins. Skola piedalījās LNAK rīkotā skolu pēcpusdienā, Kultūras dienu ietvaros, Latviešu nama sarīkojumā ar priekšnesumiem un Jau natnes dziesmu svētkos Šerbrukā, Kvebekas provincē.

1988./89. mācību gadā 102 skolēni no 61 ģimenes. Skolu absolvē 6.

Lielākā daļa skolēnu runā labā latviešu valodā, pateicoties vecāku un vecvecāku pūlēm. Mums ir arī skolēni, kuŗi mācās latviešu valodu MML (mēs mācāmies latviski) klasē. Pārējās stundas, kā tautasdejas un dziedāšana, notiek kopā ar pārējiem. Ceram, ka vismaz daļa no viņiem iemīļos latviešu valodu un turpinās aktīvi piedalīties latviešu sabiedrībā.

Latvijas valstssvētku aktā skolu uzrunāja mācītājs J. Rubenis no Latvijas un bijušā ALA's izglītības biroja vadītāja M. Trapāne.

Visiem kopējā 18. novembrā aktā Toronto universitātes aulā LNAK izglītības nozares Atzinības rakstus saņēma Laura Ezera, Ilze Treimane un Baiba Vilka. Skolas pārzine E. Pētersone arī piedalījās paneldiskusijā par latviešu valodu "Diena Latvijai" ietvaros.

Sakarā ar patreizējo "pārkārtošanos" Latvijā, TLB Sestdienas skolu ir apmeklējuši ciemiņi no tēvzemes, to vidū arī dažas skolotājas.

Skolas darbu un darbību ik gadu atbalsta vecāku komiteja. Bez vecāku palīdzības skola nevarētu pastāvēt, izsaku

lielu paldies vecākiem, kuŗi ir pielikuši tik daudz pūļu lai palīdzētu skolai.

Skolu finansiāli atbalsta vecāki, Toronto izglītības nodaļas "Heritage" valodu programma, federālā valdība, LNAK, TLB, DV Kanadas un Toronto nodaļas valde, Toronto latviešu draudzes, Latviešu nams, Latviešu centrs, dažas korporācijas un individuāli latvieši. Esmu vērojusi, ka ar katru gadu ziedojumi skolai paliek mazāki. Vai sabiedrība ir aizmirsusi skolu? -Visi mūsu jaunie sabiedriskie darbinieki Toronto ir latviešu skolas absolventi.

1989./90. ir skolas 40. mācību gads. Skolā 104 skolēni. Skolu absolvē 8.

TLB Sestdienas skolas skolotāji un skolēni 40. mācību gadā.
1. r. no kr. skolas pārzine Elizabete Pētersone.

Skola seko LNAK izglītības nozares izstrādātai programmai, pielietojot to šīs dienas bērniem un apstākļiem. - Šogad skola noturēja varoņu piemiņas un 18. novembra aktu kopā. Mācītāja A. Celma svētbrīdim sekoja LNAK valdes priekšsēža vietnieka, mūsu skolas absolventa A.

Upeslāča svētku runa. LNAK izglītības nozares Atzinības rakstu saņēma Matīss Kott.

Tā kā tanī laikā Toronto viesojās E. Berklavs no Latvijas, viņš arī uzrunāja skolas saimi.

Draudzīgā aicinājumā skolu uzrunāja LNAK jaunatnes nozares vadītājs A. Zilāns.

TLB Sestdienas skola visus savus 40 darbības gadus ir centusies izaudzināt jaunus, dedzīgus latviešus un ar lepmumu var konstatēt, ka darbs ir labi veicies. Gandrīz visi gados jaunās un vidējās paaudzes darbinieki latviešu sabiedrībā ir TLB Sestdienas skolas absolventi. Sagaidām, ka sabiedrība vairāk atbalstītu skolu, apmeklējot mūsu sarīkojumus un atbalstot ar financēm.

Šogad skolai aprit 40. mācību gads. Z. Jansone ar palīgiem G. Bērziņu, A. Ābeli, G. Reinoldu, U. Siksnu u.c. ir uzņēmušies sarīkot skolas 40 gadu jubileju.

Skolas mācību beidzamā dienā skola svinēja 40 darba gadus.

Skolas pārzine E. Pētersone savā uzrunā teica: "Esam pulcējušies, lai noslēgtu šo 40 skolas darbības gadu pastāvēšanu. Priecāsimies par paveikto un apņemsimies turpināt audzināt jaunus latviešus jaunai, neatkarīgai Latvijai." Sniegusi īsu ieskatu skolas vēsturē E. Pētersone norādīja: "Šī gada 24. martā 260 absolventi, skolotāji un viesi skolas 40 gadu darbības zīmē svinēja šo notikumu, atjaunoja vecās draudzības un sāka citas. Tur godinot pasniedza ziedus visām skolotājām, kuŗas skolā bija nostrādājušas vairāk kā 10 gadus.

Es vēlos jūs iepazīstināt ar mūsu goda viesi Kanadas federālās valdības deputāti Barbaru Green no Don Valley North. Esmu runājusi vairākas reizes ar viņas sekretāri, jo, kā jūs zināt, federālā valdība ir nolēmusi vairs nedot finansiālu pabalstu mūsu skolai. Viņa bija par to ļoti sašutusi".

TLB Sestdienas skolas 40. mācību gada nobeigumā un skolas izlaidumā

1. no labās Kanadas federālās valdības deputāte godājamā B. Green, vidū TLB Sestdienas skolas pārzine E. Pētersone un PBLA kultūras fonda valdes vicepriekšsēde un LNAK izglītības nozares vadītāja A. Zichmane.

Kanadas federālās valdības deputāte Barbara Green, apsveikusi skolu 40 darba gados, teica: "Es domāju, ka mēs šais pāris gados jau redzam šo "dzimto valodu" programmu vērtību pie dažādām tautību grupām. No Pētersona kundzes es sapratu, ka tautieši Latvijā lūdz dzimtās valodas materiālus no latviešiem Kanadā un ASV. Tas īsti nozīmē, ka jūsu tautas daļa ir turējusi dzīvu īsto vēsturi par Latviju un kļūstat par zināšanu avotu tai Latvijai, no kuŗas jūsu vecāki un vecvecāki ir nākuši. Tas ir ļoti svarīgi. -Es biju patiešām neapmierināta, kad Kanadas valdība atņēma finansiālo

atbalstu "dzimto valodu" programmai. Iemesls bija, ka šīs programmas saņēmēji nav finansiāli trūcīgi ļaudis, un man šķiet, tas, varbūt, pareizi, jo cilvēki, kas ar savu iniciatīvu ved savus bērnus uz šo programmu, šie cilvēki nav trūcīgi. -Ne tas, ka šī programma nav svarīga...

Es vēlreiz gratulēju jūs un apbrīnoju jūs. Jūsu skola ir ļoti vērtīga ar savu programmu. Un es palīdzēšu, kā vien varēšu jūsu centienos. Lūdzu, dariet man tos zināmus!" (Uzrunu tulkojis Jānis Galējs).

1.r. no kr. E. Pētersone, L. Kupce, M. Langina, L. Hausmane, J. Fogle.

2.r.no kr. skolotāja S. Brastiņa, klases audzinātāja R. Wusta, skolas pārzine E. Pētersone, skolotāja B. Niedra, skolas noorganizētāja un bijušā pārzine M. Matīsa, LNAK valdes vicepriekšsēde A. Zichmane, skolotājas M. Simsone un M. Campbell'a.

3.r. no kr. mācītājs F. Kristbergs, absoventi K.Ludviks, D. Reynolds, skolotājs E. Kiršs, absolventi: M. Manguliņš, V. Kūlnieks, M.Siliņš, K.Andrejsons, G. Salenieks, skolotājas: Z. Ozola, S. Campbell'a, darbvede S. Brence. skolotāja S. Māliņa un TLB priekšnieks L. Ozols.

1990./91. mācību gadā 114 skolēni. Priecājamies, ka skolā no 23 skolotājiem un darbiniecēm ir 12 šīs skolas absolventi.

Skolas 18. novembra aktā svētku runu teica LNJAK valdes priekšsēde N.Luksa. Toronto organizāciju rīkotā 18. novembra aktā LNAK izglītības nozares Atzinības rakstus saņēma: Margita Pētersone un Mārtiņš Šmits. LNAK Atzinības rakstu par nopelniem izglītības laukā saņēma skolas pārzine Elizabete Pētersone.

Skola pilnā sastāvā piedalījās Sv. Andreja baznīcā 26. janvārī, lai atzīmētu Latvijas "de jure" dienu, kā arī aizlūgtu par tiem, kas atdeva savas dzīvības "melno berešu" uzbrukumā šī gada janvārī Rīgā.

"Auseklīša" # 25. sakārtoja Dace Ķuze. Rakstus vērtēja rakstniece Indra Gubiņa.

Skolu atbalsta vecāku komiteja. Vecāki mājās turpina mācīt skolotāju uzdoto mācību vielu. Vecāki dežūrē skolā, rūpējas par kafijas galdu, palīdz sagādāt cienastu lielākos sarīkojumos u.t.t.

Skolas koris, diriģentes Sandras Brastiņas vadībā, cītīgi gatavojas skolēnu koncertam 9. Kanadas latviešu dziesmu svētkiem. Skolas dejotāji, Māras Simsones vadībā, gatavojas jaundeju skatei un Tautasdeju lieluzvedumam Dziesmu svētkos. Skolu šinī mācību gadā beidz 13.

1991./92. TLB skola uzsāka savu 42. mācību gadu 1991 .g. 7. sept. Iepriekšējā pārzine E. Pētersone nodeva skolas vadību jaunai pārzinei Birutai Niedrai. Notika E. Pētersones sumināšana par izcili veikto darbību šinī skolā. Jaunā pārzine B. Niedra uzrunāja skolas saimi, veltījot atzinīgus vārdus skolas darbībai aizgājušos gados. Raugoties nākotnē, viņa aicināja padomāt, kā sevī vairot latviskā pienākuma apziņu un to izteikt latviešu valodas prasmē un vienoties ap tiem pienākumiem, kādus šodien uzliek mums jaunais laikmets pasaules vēsturē.

Skolā mācās 105 skolēni. Priecājamies, ka skolā no 21 skolotāja un darbiniekiem 12 ir šīs skolas absolventi. Skolu absolvēja 5. Skolā ārpus parastajām mācību stundām notikuši piemiņas akti un sarīkojumi. 18. novembra sarīkojumā svētku runu teica Dr. iur. Vilnis Šveics no ASV. Draudzīgā aicinājumā skolu uzrunāja agrākā skolas pārzine Elizabete Pētersone. Visos skolas aktos un sarīkojumos piedalījās skolēni ar deklamācijām un skolas koris, S. Brastiņas vadībā. Ieviesusies jau tradīcija - godalgot skaistākos Ziemsvētku sarīkojuma programmu vākus.

1991.g. rudenī skolēnu vecāki bija ļoti atsaucīgi mācītāja A. Celma aicinājumam: palīdzēt bērniem un ģimenēm Latvijā ar uzturvielu un rotaļlietu ziedojumiem.

Latvijas valstssvētkos PBLA KF Atzinības rakstu saņēma skolotājs - vēsturnieks Edgars Kiršs un koklētāju vadītāja Ariāna Liepiņa - PBLA KF Atzinības rakstu mūzikas nozarē. Skolu atkal lieliski atbalstīja vecāku komiteja, Zanes Jansones vadībā. Vecāku palīdzība un līdzdarbība ir ļoti nozīmīga skolas pastāvēšanā.

Skolas 42. mācības gadu mēs uzsākām pavisam citādā noskaņā: Latvija kļuvusi brīva, no citām valstīm atzīta. Pirms gada šādam brīnumam nevarējām pat ticēt. Latvijas brīvības atgūšana mums ir radījusi daudz pienākumu. Sekojot pārmaiņām Latvijā, apmeklējot tēvu zemi un satiekoties ar radiem un draugiem no Latvijas, mūsu skolēni sāk izprast, kādēļ ir jāmācās un jākopj latviešu valoda, ka ar tās prasmi un šeit gūtām zināšanām arī viņi varēs līdzēt spodrināt Latvijas zvaigzni, lai tā pasaules kronī "mirdzēt mirdzētu". Palīdzēsim viņiem visi ar vislielāko prieku!

1992./93. mācību gadā 115 skolēni. Skolu absolvēja 10. Ārpus parastajām mācību stundām ir notikuši vairāki akti un sarīkojumi. Latvijas valstssvētku aktā svētku runu teica 19. izlaiduma absolvents Arnis Budrēvics. Draudzīgā aicinājuma aktā skolu uzrunāja LNJAK valdes priekšsēdis Gun-

dārs Briedis, mūsu skolas 34. izlaiduma absolvents. Plkv. O. Kalpaka piemiņas aktu pagodināja kalpakietis K. Tannis ar atmiņu stāstījumu. Par varonību stāstīja TLTA ģimnazijas direktise D. Veinberga. Ziemsvētkos uzveda A. Martinsones ludziņu "Kalējdēls", Anitas Molleres iestudējumā. Gads-kārtējo žurnālu "Auseklītis" sakārtoja un rediģēja skolotājas E. Bērziņa un I. Bertovska.

TLB Sestdienas skolas uzturēšanu un līdzekļu sagādi turpina atbalstīt latviešu organizācijas, draudzes, atsevišķas personas un Toronto pilsētas izglītības nozares "Heritage Language" programma. Sakarā ar vispārējām Toronto izglītības nodaļas budžeta grūtībām, finansiālais atbalsts skolai ir krietni samazināts. Arī sabiedriskie ziedojumi skolas darbam ir stingri samazinājušies.

Priecāsimies par paveikto un apņemsimies veikt darbus, lai spodrinātu Latvijas nākotni! Piedalīšanās mūsu skolā apļiecina mūsu visu vēlēšanos redzēt mūsu latviešu tautu dzīvu, patstāvīgu un brīvu!

1993./94. mācību gadā skolā mācās 115 skolēni, no tiem 24 bērnudārzā. Skolu absolvēja 7. Visi absolventi saņēma draudžu un organizāciju samaksātas nedēļas vasaras nometnēs. Kārlis Sikсна saņēma LNAK izglītības nozares Atzinības rakstu.

Latvijas valstssvētkos skolā svētku runu teica LNAK valdes priekšsēdis V. Zariņš. Draudzīgā aicinājuma sarīkojumā skolu uzrunāja LNAK valdes vicepriekšsēdis A. Upeslācis, šīs skolas absolvents. Skolēnu žurnālam "Auseklītim" iznācis 28 nrs. Skolēnu rakstus izvērtēja rakstniece Indra Gubiņa. Veiksmīgākie autori saņēma atzinības medaļas.

Ieskatoties skolas šī mācību gada ienākumos: no Board of Education ienākumu ir daudz mazāki. Arī Toronto izglītības nodaļas "Heritage Language Program" devums ir uz pusi samazināts. Latviešu sabiedrība ļoti daudz līdzekļu izdod sūtījumiem uz Latviju, skolai ziedota tikai apmēram

viena piektā daļa no agrākā devuma. Šinī mācību gadā tika paaugstināta skolas maksa ģimenēm, bet skolai ir nepieciešams lielāks materiālais atbalsts no latviešu sabiedrības.

Latvijas brīvības atgūšana mums rada daudz pienākumu. Raugoties nākotnē, mums ir jāvairo latviskā pienākuma apziņa, kas izteicas jau latviešu valodas prasmē.

1994./95. mācību gadā skolā mācās 109 skolēni. Skolu beidza 10. Skola turpina sekot LNAK izglītības nozares izstrādātai programmai, piemērojot to šīsdienas bērnu valodas prasmēm un apstākļiem, sākot ar bērnu dārzu un beidzot ar 8. klasi. Diena sadalīta sekojošās stundās: latviešu valoda (lasīšana, rakstīšana un sarunas), ticības mācība, dziedāšana, rotaļas un tautasdejas un vecākām klasēm arī vēsture un ģeografija.

Ārpus parastajām mācību stundām notika akti un sarīkojumi. Pirmo reizi TLB Sestdienas skolas saime piedalījās 18. novembra aktā Toronto universitātes aulā ar dziesmām un deklamācijām, kopā ar "Valodiņu" un TLTA ģimnaziju. Draudzīgā aicinājuma sarīkojumā uzveda L. Stumbres "Divi forši suņi", Ivetas Bertovskas režijā. Draudzīgā aicinājuma dienā apbalvoja 12 skolēnus - veiksmīgākos autorus "Auseklītī".

Skolas uzturēšanas līdzekļu sagādi atbalsta vecāki, Toronto izglītības nodaļas "Heritage Language" programma, TLB, Daugavas Vanagi, LNAK, Latviešu kreditsabiedrība, Latviešu nams, Latviešu centrs, dažas korporācijas un individuāli latvieši.

Mūsu skola jau 45 gadus ir pulcinājusi, mācījusi un audzinājusi trimdā dzimušos latviešu bērnus. Mēs varam būt priecīgi un lepni, ka protam, runājam, lasām un rakstām latviski!

1995./96. - 45. mācību gadu noslēdzām 1995.g. 25. maijā, atvadījāmies viens no otra, un līdz ar to atvadījāmies arī no Jesse Ketchum skolas telpām.

Toronto izglītības nozare bija mums agrāk ziņojusi, ka brīvas telpas nebūs vairs pieejamas. Ar TLB Sestdienas skolas pilnsapulces apstiprinājumu vasarā skola pārvācās uz Kanadas Latviešu centru Toronto, kur 9. sept. uzsākām 46. mācības gadu mūsu jaunajās mājās. Esam iekārtojušies Latviešu centra otrā stāvā. Skolā mācās 100 skolēni, absolvē 3.

Sestdienas skolas skolotājas un skolotāji 46. mācību gadā.

1.r. no kr. M. Campbell'a, M. Simsone, skolas pārzine B. Niedra, L. Šķobe, A. Vilmane, skolas pārzines vietniece E. Bērziņa.

2.r. I. Bertovska, S. Brastiņa, darbvede S. Brence, D. Strīpniece, A. Brammane, R. Collins'a un S. Campbell'a.

3.r. V. Kalniņš, A. Lukovska, Z. Ozola un E. Kiršs.

Esam ņemuši vērā skolotāju un vecāku izteikumus par mācību vielu un materiāliem. Rudenī sastādījām darba grupu, kuŗā piedalās vairāku latviešu skolu pārzines, skolotāji un viens vecāku pārstāvis, iztīrāt programmu un to pārveidot.

Skola kopā ar "Valodiņu" un TLTA ģimnaziju piedalī-

jās Latvijas valstssvētku sarīkojumā Toronto universitātes aulā. Esam ievēduši dažus jauninājumus skolas dzīvē. Šogad absolventu klases skolēni uzņēmās rakstīt un izdot skolas avīzi: "Trīs zvaigznes". Esam lepnī par viņu ierosinājumu, kuŗu turpināsim uz priekšu. Katru mēnesi arī izsniedzam "Gribam zināt ziņas", kur īsumā ir aprakstīta skolas dzīve. 10. feb. aizbraucām uz Sidrabeni, kur kopā ar "Valodiņu" un Hamiltonas latviešu skolu pavadījām jauku pēcpusdienu nodarbībās un izpriecās. Ceram uz labu sadarbību nākotnē. Pateicos Latviešu centram par atsaucību skolas vajadzībām ar telpām, visām organizācijām, draudžu mācītājiem, Latviešu namam un individuālām personām, kuŗi ir atbalstījuši mūsu darbu!

TLB Sestdienas skolas maksa palika \$325.00 gadā ģimenēm ar vairākiem bērniem, ģimenēm ar vienu bērnu \$275.00. Lielāks finansiālais atbalsts no latviešu sabiedrības ir nepieciešams. Ierobežotā budžeta dēļ esam bijuši spiesti samazināt sestdienu skaitu uz 30 mācību nedēļām.

1996./97 mācību gadu sākot, skolas pārzine izteica pateicību skolēniem, kas piedalījušies 10. Latviešu dziesmu svētkos Toronto skolēnu korī, koklētājos, tautasdejās un vecākiem par līdzdarbību un atbalstu pie svētku programmas izpildīšanas.

Dziesmu svētku sarīkojumu virknes Skolēnu koncertā 5. jūlijā skolēnu kopkoŗa diriģentes bija Ariāna Liepiņa un Sandra Brastiņa. Dziesmā "Nāc, nākdama vasariņa" solo dziedāja Andris Simsons un Tālis Šmits.

Jaundeju sacensībās skolotājas Māras Simsones choreografētā jaundeja "Jostiņa" ieguva 1. vietu. Lielākais jaunums tautasdeju choreografiju vēsturē bija 6. klases audzēkņa Andra Simsona choreografētā "Krupīšu deja", kuŗai piešķīra 2. vietu bērnu dejās. Iepriekšējos Dziesmu svētkos Māras Simsones godalgotā jaundeja bija 10. Dziesmu svēt-

TLB Sestdienas skolas 45. izlaiduma dienā.
Skolēni, skolotāji, vecāki, viesi un absolventu klase.

ku Tautasdeju lieluzveduma programmā.

Šinī mācību gadā skolā mācās 93 skolēni. Absolventu klasē 9. Skolā ārpus mācībām notika Varoņu piemiņas akts, 18. novembra akts, Draudzīgā aicinājuma atcere, Plkv. O. Kalpaka piemiņas akts. Lielu atsaucību guva A. Brigaderes "Sprīdīša" iestudējums, S. Campbell'as vadībā, kuŗa izrādi vēlas Klīvlandes dziesmu svētkos ASV. Ģimenes dienas sarīkojums notika Sv. Jāņa baznīcas telpās. Skolēni piedalījās kopīgā dievkalpojumā, kam sekoja skolēnu priekšnesumi un cienasts sarīkojumu telpās.

1997./98. ir skolai 48. mācību gads. Skolā mācās 89, skolu absolvēs 5. Skolai paredzēta 31 mācību sestdiena. Skolā notika tradicionālie atceres un piemiņas akti. Liels notikums, kā katru gadu, skolas dzīvē bija teātra izrāde. Aija Zichmane bija drāmatizējusi no Kārļa Ķezbera romāna "Kurzemes hercoga dālderis", kuŗu iestudēja skolotājs E. Kiršs ar 6. klasi un 3 agrāko absolventu piedalīšanos. 18. novembrī Latviešu centrā atklājām bērnu bibliotēku. Tās izveidošanu kārtoja bibliotēkas komiteja. Tās izveidošanā liela daļa no TLB Sestdienas skolas grāmatām un arī zināma daļa segta no skolas līdzekļiem.

No sirds pateicos visiem skolotājiem un skolas darbiniekiem par jūsu lielo atsaucību un darbu, strādājot sestdienas skolā. Skolu lieliski atbalsta vecāku komiteja. Paldies visiem vecākiem par aktīvu darbošanos un atbalstu skolai. Pateicos visām organizācijām, draudzēm, draudžu mācītājiem, Kanadas Latviešu centram un atsevišķām personām par atbalstu skolas darbam.

1999. gada rudenī TLB Sestdienas skola uzsāks 50. mācību gadu! Aicinu jūsu līdzdalību skolas jubilejas rīkošanā, jūsu idejas un atbalsts ir svarīgs!

AGRĀKIE PUBLICĒJUMI PAR TLB SESTDIENTAS SKOLU

Austra Martinsone - Rakstu krājumā "Toronto Latviešu biedrības 25 gadi.

A. Martinsone - "Toronto Latviešu biedrības Sestdienas skola". *TLB Sestdienas skolas izdevums*.

Jānis Ozols "TLB Sestdienas skola" - *Latviešu kredītsabiedrību gada grāmata 1977. gadam.*- 79. lpp.

Jānis Ozols "TLB Sestdienas skola" *Rakstu krājumā "Toronto Latviešu biedrības 30 gadi" - izdota 1979.g.*

Jānis Ozols "TLB Sestdienas skola" Rakstu krājumā "Paauzdes paaudzēm". 1983.g.

Spodra Pogule "TLB Sestdienas skola" *Rakstu krājumā "Gadu gaitā" 1988.g.*

Rakstu krājumā "Gaismai austot" 1993.g.

Jānis Mežaks "TLB Sestdienas skola".

Milda Matīsa - "Toronto Latviešu biedrības Sestdienas skola sākuma gadā".

Austra Martinsone - "TLB Sestdienas skolas 20 gadu pastāvēšanas svētkos".

Elizabete Pētersone - "TLB Sestdienas skolas 40. darbības gadam noslēdzoties".

Biruta Niedra - "Būsim labi savas tautas sūtņi svešu tautu vidū".

TLB Sestdienas skolas pārskati ievietoti sākot ar 1960. gadu iznākušās LNAK un organizāciju pārskatu grāmatiņās.

TLB Sestdienas skolas pārskati publicēti, sākot ar 1969. gadu TLB Apkārtrakstos.

SESTDIENAS SKOLAS DARBINIEKI

SKOLAS PĀRZIŅI

Milda Matīsa 1950./51. - 1954./55.

Austra Martinsone 1955./56 - 1975./76.

Jānis Ozols 1976./77. - 1978./79.

Milda Matīsa 1979./80. - 1985./86.

Elizabete Pētersone 1986./87. - 1990./91.

Biruta Niedra 1991./92. - *

TLB SESTDIENAS SKOLAS SKOLOTĀJI

- 1) **VERA SLAVIEŠA** 36 gadi
1951./52.-1986./87. TLB goda biedre. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. PBLA kultūras fonda Krišjāņa Barona prēmija paidagoģijā 1966.g. LNAK Goda raksts. TLB Atzinības raksts.
- 2) **IRMA KENIŅA** 32 gadi
1951./52.-1984./85. TLB goda biedre. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. PBLA kultūras fonda Atzinības raksts paidagoģijā 1979.g. LNAK Goda raksts.
- 3) **MILDA MIEZĪTE +** 26 gadi
1952./53.-1977./78. TLB goda biedre. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. PBLA kultūras fonda Atzinības raksts 1978.g. LNAK Goda raksts.
- 4) **SPODRA POGULE** 25 gadi
1957./58.-1981./82. TLB goda biedre. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. LNAK Goda raksts.
- 5) **AUSTRA MARTINSONE** 24 gadi
1952./53.-1975./76. Skolas pārzine 21 gadu. Kanadas simtgades medaļa 1967. gadā par jaunatnes audzināšanu. PBLA kultūras fonda Krišjāņa Barona prēmija paidagoģijā 1967.g. LNAK Goda raksts. TLB goda biedre. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. TLB Atzinības raksts. Latviešu preses biedrības Kanadas kopas atzinības balva par lugām jaunatnei. DV zelta medaļa par jaunatnes audzināšanu.

- 6) **ZELMA OZOLA** 24 gadi
1974./75-*. TLB goda biedre. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. TLTA diploms. LNAK Goda raksts. TLB Atzinības raksts.
- 7) **RITA SKUJA** 20 gadi
1950./51.-1969./70. TLB goda biedre. LNAK Goda un Atzinības raksti. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 8) **LIDIJA VĪTOLA** 20 gadi
1952./53.-1971./72. TLB goda biedre. LNAK Atzinības raksts. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 9) **INTA LUKSA +** 19 gadi
1976./77.-1994./95. TLB goda biedre. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. TLB Atzinības raksts.
- 10) **mācītājs ARTURS BRIEDIS +** 18 gadi
TLB goda biedrs. Skolas labvēļa nozīme sudrabā un zeltā. LNAK Goda raksts. PBLA kultūras fonda Krišjāņa Barona prēmija pedagogijā 1989. gadā.
- 11) **SANDRA ĶUZE-BRASTIŅA** 18 gadi
1980./81-*. TLB Sestdienas skolas absolvente. TLTA diploms. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. TLB goda biedre.
- 12) **BALVA KŪLA** 17 gadi
1967./68.-1982./83. un 1984./85.-1985./86. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. Atzinības raksts.
- 13) **ALĪSE CĒBERE +** 15 gadi
1961./62.-1966./67. un 1970./71.-1978./79. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. TLB Alīses Cēberes piemiņas fonds.
- 14) **ANNA MUKTA +** 15 gadi
1961./62.-1971./72. un 1974./75.-1977./78. TLB goda biedre. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.

- 15) **BIRUTA NIEDRA** 15 gadi
1975./76. un 1977./78/-1981./82 un 1989./90.-* Skolas pārzine ar 1991./92. māc. gadu. TLB Sestdienas skolas absolvente. TLTA diploms. LNAK Atzinības raksts. PBLA kultūras fonda Atzinības raksts paidagoģijā 1995.g. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. TLB goda biedre.
- 16) **ANITA VAIVARE-MOLLERE** 15 gadi
1977./78.-1980./81 un 1984./85.-1994./95. TLB Sestdienas skolas absolvente. TLTA diploms. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. TLB goda biedre.
- 17) **RENĀTE POGULE-WUSTA** 14 gadi
1962./63.-1966./67. un 1982./83.-1990./91. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 18) **SILVIJA CAMPBELLA** 14 gadi
1982./83.-1990./91. un 1993./94.-*. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 19) **ELIZABETE PĒTERSONE** 13 gadi
1978./79.-1990./91. Skolas pārzine 5 gadus. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. LNAK Atzinības raksts. PBLA kultūras fonda Atzinības raksts paidagoģijā 1993.g.
- 20) **EDGARS KIRŠS** 13 gadi
1985./86.-*. TLB Sestdienas skolas absolvents. Skolotājs TLTA ģimnazijā un Garezera vasaras vidusskolā. PBLA kultūras fonda Atzinības raksts paidagoģijā 1991. gadā. Skolas labvēļa nozīme sudrabā un zeltā.
- 21) **TEKLA DUBROVSKA** 12 gadi
1959./60.-1963./64. un 1966./67.-1972./73. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 22) **MILDA MATĪSA** 12 gadi
1950./51.-1954./55. un 1979./80.-1985./86. Skolas pār-

zine visus 12 gadus. TLB goda biedre. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. LNAK Atzinības raksts. TLB Atzinības un pateicības raksts.

- 23) **JUDĪTE VAGNERE** 12 gadi
1965./66.-1976./77. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 24) **GAIDA BĀLIŅA** 11 gadi
1952./53.-1962./63. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 25) **ANDRA OZOLA-LUKOVSKA** 11 gadi
1985./86.-1995./96. Latviešu skolas Anglijā absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 26) **RITA COLLINS** 11 gadi
1987./88.-*. TLB Sestdienas skolas absolvente. LNAK izglītības nozares Atzinības raksts. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 27) **mācītājs ĀDOLFS ČOPS +** 10 gadi
Skolas labvēļa nozīme sudrabā un zeltā. LNAK Goda raksts.
- 28) **DACE CIELAVA** 10 gadi
1978./79.-1987./88. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 29) **KARITA EZERKALNE-KĻAVIŅA +** 10 gadi
1968./69.-1977./78. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.
- 30) **ELLA ZUNTAKA +** 9 gadi
1958./59.-1966./67. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 31) **SARMA MĀLIŅA +** 9 gadi
1984./85.-1992./93. Bostonas latviešu skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā. Sarmas Māliņas piemiņas fonds.

- 32) **MĀRA SIMSONE** 9 gadi
1987./88.-1995./96. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
Divas 1. vietas par jaundeju choreografijām 1991. gadā
Dziesmu svētkos.
- 33) **LILIJA BLŪMA +** 8 gadi
1964./65.-1971./72. Sastādījusi lasāmo grāmatu
"Pasaule vārtos" pamatskolas 3. klasei. Skolas labvēles
nozīme sudrabā. PBLA kultūras fonda goda diploms
paidagoģijā 1973. gadā.
- 34) **BENITA SALNA-BRENCE +** 8 gadi
1979./80.-1986./87. TLB Sestdienas skolas absolvente.
Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 35) **ĀRIJA MILEIKO** 8 gadi
1982./83.-1989./90. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 36) **MOIRA CAMPBELL** 8 gadi
1989./90.-1996./97. TLB Sestdienas skolas absolvente.
LNAK izglītības nozares Atzinības raksts. Skolas lab-
vēles nozīme sudrabā.
- 37) **JĀNIS ĶENIŅŠ** 7 gadi
1958./59.-1964./65. TLB Sestdienas skolas absolvents.
Skolas labvēļa nozīme sudrabā.
- 38) **ANITA LIEPIŅA** 7 gadi
1967./68. un 1972./73.-1977./78. Skolas labvēles no-
zīme sudrabā.
- 39) **OLGA PĒTERSONE** 7 gadi
1957./58.-1963./64. TLB Sestdienas skolas absolvente.
Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 40) **SARMA ZUBĀNE** 7 gadi
1971./72.-1975./76 un 1977./78.-1978./79. TLB Sest-
dienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme
sudrabā. Otavas latviešu skolas pārzine.

- 41) **LĪGA MĀRSONE-MIKLAŠĒVICA** 7. gadi
1981./82.-1984./85. un 1986./87.-1988./89. TLB Sest-
dienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme
sudrabā.
- 42) **ANITA ĀBELE** 7 gadi
1985./86.-1991./92. TLB Sestdienas skolas absolvente.
Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 43) **EDĪTE BĒRZIŅA** 7 gadi
1991./-92.-*. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 44) **VALDA BRIEDE-BĒRZIŅA** 6 gadi
1981./82 -1984./85. un 1986./87.-1987./88. TLB Sest-
dienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme
sudrabā.
- 45) **ZANE EZERA-JANSONE** 6 gadi
1971./72.-1976./77. TLB Sestdienas skolas absolvente.
Skolas labvēles nozīme sudrabā. Skolas vecāku komi-
tejas priekšsēde 1990./91-1993./94 un 1997./98.-*
- 46) **AUSMA HENIŠA** 6 gadi
1959./60.-1964./65. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 47) **DACE PRAULIŅA-BELARDI** 6 gadi
1975./76-1980./81. TLB Sestdienas skolas absolvente.
Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 48) **ANNA ROSTOKA** 6 gadi
1959./60.-1964./65. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 49) **IVETA BERTOVSKA** 6 gadi
1991./92.-1996./-97. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 50) **VALDIS KALNIŅŠ** 6 gadi
1992./93.-*. Skolas labvēļa nozīme sudrabā.
- 51) **ANITA VILMANE** 6 gadi
1992./93.-*. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolas
labvēles nozīme sudrabā.

- 52) **RAIMONDS BRENCIS** 5 gadi
1974./75.-1977./78 un 1985./86. TLB Sestdienas skolas absolvents. Skolas labvēļa nozīme sudrabā.
- 53) **MĀRA DZENE** 5 gadi
1962./63-1966./67. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 54) **LĪVIJA JANSONE** 5 gadi
1969./70-1973./74. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 55) **VELTA KUPERE** 5 gadi
1968./69-1970./71. un 1972./73-1973./74. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 56) **MARIJA LEJA** 5 gadi
1963.g.janv.-1967./68. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 57) **ILGA LIEPIŅA** 5 gadi
1970./71.-1974./75. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 58) **archibiskaps ARNOLDS LŪSIS +** 5 gadi
Skolas labvēļa nozīme sudrabā. PBLA Tautas balvas laureāts 1984. gadā.
- 59) **RUTA KUSMANE** 5 gadi
1963.g.janv.-1967./68. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 60) **VILMA OZOLA** 5 gadi
1954./55.-1958./59. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 61) **ATIS OZOLIŅŠ** 5 gadi
1970./71.-1974./75. TLB Sestdienas skolas absolvents. Skolas labvēļa nozīme sudrabā.
- 62) **MĀRA PĒTERSONE** 5 gadi
1965./66.-1969./70. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā.

- 63) **ĀDOLFS SVENNE +** 5 gadi
1952./53.-1956./57. Skolas labvēļa nozīme sudrabā.
- 64) **DACE VEINBERGA** 5 gadi
1980./81.-1984./85. TLB Sestdienas skolas absolvente.
Skolas labvēles nozīme sudrabā. Skolotāja un direktre TLTA ģimnazijā. LNAK Atzinības raksts 1996.g.
- 65) **LIJA ŠKOBE** 5 gadi
1993./94.-*. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā.
- 66) **IEVA BRĪVIŅA** 4 gadi
1980./81.-1981./82 un 1983./84-1984./85.
- 67) **KĀRLIS JANSONS** 4 gadi
1965./66.-1966./67. un 1972./73-1973./74. TLB Sestdienas skolas absolvents. Sv. Jāņa draudzes Toronto priekšnieks.
- 68) **DACE LEJNIECE-PRIEDE** 4 gadi
1966.g. janv.-1969./70. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 69) **EDĪTE MARKĒVICA** 4 gadi
1961./62-1964./65. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 70) **JĀNIS RUSKIS +** 1978./79.-1981./82. 4 gadi
- 71) **LILITA STRĪPNIECE-KRISTBERGA** 4 gadi
1986./87.-1989./90.
- 72) **ŽANIS GERTNERS** 1956./57.-1959./59. 3 gadi
- 73) **ĀDOLFS GRIGALS +** 1960./61.-1962./63. 3 gadi
- 74) **ZELMA GRIŅE** 1956./57.-1958./59. 3 gadi
- 75) **NAĢEŽDA LĪDUMA +** 1951./52.-1953./54. 3 gadi
- 76) **VIZMA MAKSIŅA** 3 gadi
1975./76.-1977./78. TLB Sestdienas skolas absolvente.
Skolotāja vasaras vidusskolā "Garezers"

- 77) **SILVIJA NĀGELE** 3 gadi
1975./76.-1977./78. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 78) **MĀRA OZOLIŅA** 3 gadi
1973./74.-1975./76. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 79) **JĀNIS OZOLS +** 3 gadi
1976./77.-1978./79. Skolas pārzinis. Skolotājs TLTA ģimnazijā. PBLA kultūras fonda paidagoģijas nozares priekšsēdis. LNAK Atzinības raksts. PBLA kultūras fonda Atzinības raksts paidagoģijas nozarē 1985.g. TLB skolas pārziņa Jāņa Ozola piemiņas fonds.
- 80) **AUGUSTS PĪPE 1981./82.-1983./84.** 3 gadi
- 81) **MIRDZA RENGARTE** 1975./76.-1977./78. 3 gadi
- 82) **GUNA SIMANOVSKA** 3 gadi
1957./58.-1959./60. TLB Sestdienas skolas absolvente
- 83) **AIVA VINTERE** 1973./74.-1975./76. 3 gadi
- 84) **SANDRA OZOLA** 3 gadi
1991./92.-1993./94. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 85) **ANTRA BRAMMANE** 3 gadi
1995./96.* "Garezera" vasaras vidusskolas abituriente. Beigusi Mičigenas universitātes latviešu valodas kursu. Skolotāja Čikāgas latviešu skolā. Skolotāja "Garezera" vasaras vidusskolā. Mācījusi latviešu valodu Mičigenas universitātē.
- 86) **DACE BUDRĒVICA-STRĪPNIECE** 3 gadi
1995./96.-*. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 87) **GUNTIS BĒRZIŅŠ** 2 gadi
1971./72. un 1972./73. TLB Sestdienas skolas absolvents. TLB pārstāvis pie skolas ar 1992. gadu.
- 88) **AELITA BRĪVIŅA** 2 gadi
1980./81. un 1984./85. TLB Sestdienas skolas absolvente.

- 89) **RUDĪTE JANSONE** 2 gadi
1968./69. un 1969./70. TLB Sestdienas skolas absol-
vente.
- 90) **INTA KUSMANE** 2 gadi
1978./79. un 1979./80. Londonas latviešu skolas absol-
vente.
- 91) **MARGA LŪSE** 1974./75. un 1975./76. 2 gadi
- 92) **GUNDEGA STRAZDIŅA** 1964./65. un 1965./66. 2 gadi
- 93) **MĀRTIŅŠ VAGNERS** 2 gadi
1960./61. un 1961./62. TLB Sestdienas skolas absol-
vents.
- 94) **DACE ĶUZE** 2 gadi
1990./91. un 1991./92. TLB Sestdienas skolas absol-
vente.
- 95) **ZINTA GRIGORE-INVEISA** 2 gadi
1996./97.-*. TLB Sestdienas skolas absolvente
- 96) **ULDIS ROZE** 2 gadi
1996./97.-*. Absolvējis latviešu pamatskolu un ģimna-
ziju Čikāgā. Skolotājs Garezera vasaras vidusskolā.
- 97) **RITA LANGENFELDE-DIONISIO** 2 gadi
1996./97.-*. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 98) **AUSTRA ANDERSONE +** 1951./52. 1 gadu
- 99) **ASNA ALBERINGA-BLACK** 1 gadu
1980./81. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 100) **INESE AKMENE** 1 gadu
1961./62. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 101) **ZINTA BRIEDE** 1 gadu
1979./80. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolotāja
Garezera visusskolā.

- 102) **RASMA CAUNE** 1 gadu
1970./71. TLB Sestdienas skolas absolvente. Mācītāja
Montreālas Latviešu Trīsvienības Ev.Lut. draudzē.
- 103) **JURIS DREIFELDS** 1 gadu
1960./61. TLB Sestdienas skolas absolvents.
- 104) **mācītājs ALDIS ELBERTS** 1 gadu
1983./84. Indianapolies latviešu skolas absolvents. Sko-
lotājs "Garezera" vasaras vidusskolā. Mācītājs Mel-
burnas latviešu draudzē Austrālijā.
- 105) **mācītājs IVARS GAIDE** 1 gadu
1977./78. Mācītājs Hamiltonas latviešu draudzē.
- 106) **A. GERTMANIS** 1951./52. 1 gadu
- 107) **ANITA GRANTIŅA** + 1967./68. 1 gadu
- 108) **DAGMĀRA GRIBUSTE** 1 gadu
1955./56. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 109) **ANDA GRIĶE** 1 gadu
1958./59. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 110) **SANDRA INDZERE** 1 gadu
1970./71. TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 111) **LEONTĪNE JĒKABSONE** + 1973./74. 1 gadu
- 112) **ALĪSE KĀRKLIŅA** 1951./52. 1 gadu
- 113) **VALIJA LĀMA** 1964./65. 1 gadu
- 114) **VELTA LINTIŅA** + 1959./60. 1 gadu
- 115) **INTA MALĒJA** 1973./74. 1 gadu
- 116) **AIJA MAZSĪLE-LAGZDIŅA** 1 gadu
1970./71. LNAK izglītības nozares vadītāja. PBLA
KF pedagogijas nozares priekšsēde.
- 117) **ROBERTS PAULIŅŠ** 1954./55. 1 gadu

- 118) **ILZE MEDNE** 1963./64. TLB Sestdienas skolas absolvente. 1 gadu
- 119) **HUGO MIKELSONS** 1985./86. 1 gadu
- 120) **ERNA POČE** 1956./57. 1 gadu
- 121) **LIDIJA RUNDĀNE** 1964./65. 1 gadu
- 122) **RITA STRAUTIŅA** 1987./88. 1 gadu
Montreālas latviešu skolas absolvente. 1. godalga par kompozīciju jaundarbu konkursā "Garezērā".
- 123) **ILZE ŠMITE** 1967./68. 1 gadu
TLB Sestdienas skolas absolvente.
- 124) **MIRDZA UDROVSKA** 1950./51. Dzejniece Kronleja 1 gadu
- 125) **BRUNO UPĀNS +** 1951./52. 1 gadu
- 126) **INGRĪDA UPESLĀCE** 1978./79. Filadelfijas latviešu skolas absolvente. 1 gadu
- 127) **AUSEKLIS ZAČIS** 1961./62. 1 gadu
TLB Sestdienas skolas absolvents.
- 128) **AIJA ZOMMERE** 1973./74. 1 gadu
- 129) **VIJA ZUNTAKA** 1966./67. TLB Sestdienas skolas absolvente. 1 gadu
- 130) **SILVIJA KALNIŅA** 1990./1991. TLB Sestdienas skolas absolvente. 1 gadu
- 131) **mācītājs Fr.KRISTBERGS** 1990./91. LELBA Kanadas apgabala prāvests. 1 gadu
- 132) **KAIVA SUKSE** 1992./93. TLB Sestdienas skolas absolvente. LNJAK valdes priekšsēde. LNAK jaunatnes nozares vadītāja. 1 gadu

133) **SANDRA BĀDERE-TRENCE** 1 gadu
1997./98.-*. TLB Sestdienas skolas absolvente.

134) **DAILA DZINTARA** 1 gadu
1997./98.-*. Absolvējusi "Kursas" ģimnaziju ASV un
Mičigenas universitātes latviešu valodas kursu.

135) **HELĒNA ĢINTERE** 1997./98.-* 1 gadu

PIANISTES

1) **OLGA UPENIECE +** 14 gadi
1953./54.-1966./67. Skolas labvēles nozīme sudrabā un
zeltā.

2) **SILVIJA PLĪSE** 1966./67.-1968./69. 3 gadi

3) **INESE EZERKALNE** 1968./69.-1969./70. 2 gadi

4) **GUNTA LAUGE** 1971./72. un 1972./73. 2 gadi

5) **GUNDEGA MELLI** 1965./66. 1 gadu

AKORDEONISTI

1) **EDVĪNS KALVIŅŠ** 1966./67.-1968./69. 3 gadi

2) **ANDRIS ŠMITS** 3 gadi
1969./70.-1971./72. TLB Sestdienas skolas absolvents.

BIBLIOTĒKĀRES

MAIJA KUPERE 1968./69 un 1969./70. 2 gadi
TLB Sestdienas skolas absolvente.

ERNA NAMGAUDE 1973.g.apr.-1976./77. 4 gadi

ASTRA ROZE 1977./78. 1 gadu

RASMA RUĢELE 1978./79.-1980./81. 3 gadi

IRĒNA BRENĶE-BATŅA 1981./82. un 1982./83. 2 gadi
TLB Sestdienas skolas absolvente.

AMANDA SEBRE 12 gadi
1983./84.-1994./95. TLB Sestdienas skolas absolvente. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā.

DARBVEDES

EMĪLIJA RUDZĪTE 1963.g.febr.-1966./67
un 1971./72. 5 gadi

LILITA TAURIŅA 1967./68.-1970./71. 4 gadi

MIRDZA LEJIŅA 1972./73.-1974./75. 3 gadi

SKAIDRĪTE BRENCE 23 gadi
1975./76.-*. Skolas labvēles nozīme sudrabā un zeltā. TLB goda biedre. TLB Atzinības raksts.

* skolotāji, kas turpina strādāt.

KOKLĒŠANA

(sākta 1968. gadā)

Apmācītāju vadītāji

KĀRLIS STAŠKO + 1968./69.-1976./77. 9 gadi

ARIANA LIEPIŅA 22 gadi
1976./77.-*. Skolas labvēles nozīme zeltā. LNAK Atzinības raksts. PBLA Kultūras fonda Atzinības raksts mūzikas nozarē 1991. gadā. TLTA diploms 1993.g.

Apmācītāji

INGRĪDA BĒRZIŅA 4 gadi
1969./70.-1972./73. TLB Sestdienas skolas absolvente.

SARMA EGLĪTE 2 gadi
1973./74. un 1974./75. TLB Sestdienas skolas absolvente. Trimdas draudzes mācītāja un skolotāja Bostonas latviešu skolā ASV.

ARIANA LIEPIŅA 1975./76.-1978./79. 4 gadi

DIANA LAPIŅA 7 gadi
1979./80.-1985./86. TLB Sestdienas skolas absolvente.

AELITA BRĪVIŅA 6 gadi
1979./80.-1984./85. TLB Sestdienas skolas absolvente.

ANITA MATUŠĒVICA 1 gadu
1980./81. TLB Sestdienas skolas absolvente.

LINDA SOUTARE 2 gadi
1983./84. un 1984./85. TLB Sestdienas skolas absolvente.

PĒTERIS BRĪVIŅŠ 6 gadi
1985./86.-1990./91. TLB Sestdienas skolas absolvents

INTA TIMBERE 1 gadu
1991./92. TLB Sestdienas skolas absolvente

VISVALDIS FREIMANIS 2 gadi
1992./93. un 1993./94. TLB Sestdienas skolas absolvents

SANDRA BRASTIŅA 4 gadi
1994./95.-*. TLB Sestdienas skolas absolvente.

TAUTAS TRADICIJAS

SILVIJA OZOLA 1978./79.-1985./86. 8 gadi

SARMĪTE VILKA 1986./87.-1990./91. 5 gadi

FILATELISTI

Vadītājs

EDMUNDS OZOLS 1978./79.-1985./86. 8 gadi

Apmācītāji

PAULS RUDLAPA 1978./79. un 1979./80. 2 gadi

K. STRAZDIŅŠ 1980./81.-1984./85. 5 gadi

TAUTAS TĒRPU GATAVOTĀJAS-PADOMDEVĒJAS

ANNA STRADA

LNAK Atzinības raksts

OLĢERTA CĒRPA

ZINTA ENZELIŅA

LILLIJA TREIMANE

PBLA KF Atzinības raksts
1976.g. PBLA KF Krišjāņa
Barona prēmija 1988.g.

PBLA KF Krišjāņa Barona
prēmija par tautas tēru dari-
nāšanu un latvisko rokdarbu
mācīšanu 1996.g.

TLB PĀRSTĀVJI SKOLAS PADOMĒ

ALMA LEDIŅA +

MIERVALDIS LAIMIŅŠ + 1955./56. 1 gadu

ARVĪDS RUBLIŠ + 1956./57. 1 gadu

JŪLIJS POPELIŠ + 1957./58. 1 gadu

ANDREJS GRIBUSTS+ 16 gadi
1958./59.-1974./75. TLB Sestdienas skolas labvēļa nozīme
zeltā. TLB Andreja Gribusta piemiņas fonds.

VLADIMIRS PAKALNS + 6 gadi
1975./76.-1980./81. TLB Sestdienas skolas labvēļa nozīme
sudrabā. TLB Vladimira Pakalna piemiņas fonds.

RAIMONDS PREISBERGS 1981./82.-1983./84. 3 gadi

LAIMONS OZOLS 1984./85.-1991./92. 8 gadi

GUNTIS BĒRZIŅŠ 1992./93.- * 6 gadi

SKOLAS ABSOLVENTI

Turpinājums "Paaudzes paaudzēm", "Gadu gaitā" un "Gaismai austot" publicēto absolventu sarakstam.

1993./94. mācību gada
43. izlaidums.

- 896) ANDREJSONS, Aleks.
- 897) KAĻIŅŠ, Eriks.
- 898) LANGINS, Juris.
- 899) MĀLIŅŠ, Pēteris.
- 900) PLAMPE, Āris.
- 901) ŠKOBE, Ārtūrs.
- 902) ŠMITE, Ieva.

1994./-95. mācību gada
44. izlaidums.

- 903) HAUSMANE, Kristīna.
- 904) ĶENIŅŠ, Aleksandrs.
- 905) MOLLERE, Kristīna.
- 906) PLAMPE, Tatjana.
- 907) ROCE, Kristīna.
- 908) SIKSNA, Pauls.
- 909) STRĪPNIEKS, Mārtiņš.
- 910) UPESLĀCE, Krista.
- 911) VASARĀJS, Miķelis.
- 912) ZICHMANE, Ieva.

1995./96. mācību gada
45. izlaidums.

- 913) KALVIŅŠ, Ēriks.
- 914) KIRŠA, Liene.
- 915) LANGINS, Kaspars.

1996./97. mācību gada
46. izlaidums.

- 916) JANITĒNS, Taris.
- 917) JANSONE, Maira.
- 918) LANGINA, Maija.
- 919) LANGINS, Pauls.
- 920) ROLANDE, Meaghan.
- 921) STRĪPNIEKS, Aldis.
- 922) SUKSE, Ilvars.
- 923) UPESLĀCE, Laila.
- 924) VASARĀJS, Kārlis.

1997./98. mācību gada
47. izlaidums.

- 925) CELMIŅA, Antra.
- 926) ĶENIŅA, Amanda.
- 927) LORBERGA, Amanda.
- 928) SIMSONS, Andris.
- 929) ŠMITS, Tālis.

ANNE-MARIE PĒTERSONE

Piedzimu 1972. gadā North York General slimnīcā. Uzaugu latviešu ģimenē kopā ar divām jaunākām māsām. Nobeidzu TLBS latviešu skolu, TLTA ģimnaziju un Garezera vasaras vidusskolu. Toronto latviešu sabiedrībā piedalījos gandrīz visur, kur varēju: dejoju Diždanci, piedalījos Gaidu organizācijā, apmeklēju Sv. Jāņa draudzes svētdienas skolu, dziedāju Dainas kori, nometņoju Saulainē, darbojos LNĶAK un ALJA (lai gan tā ir Amerikas organizācija). Liekas gan, ka katru dienu bija kaut kāds latviešu pasākums, uz kuŗu bija jāiet!

Savā kanadiešu dzīvē nobeidzu York Mills CI "French Immersion programmu". Ieguvu York universitātē mākslas fakultātē "Bachelor of Fine Arts, glezniecībā". Studiju laikā nodzīvoju gadu Parīzē. Turpinu radīt mākslu un cenšos izstādīt darbus, kad rodas iespējas. Vēlos iegūt maģistra gradu mākslas terapijā, un ceru strādāt kādu dienu Latvijā.

Esmu daudz ceļojusi un plānoju to arī nākotnē. Ceļojumu sapņa galapunkti ieskaita Ķīnu, Islandi un Vietnāmu. Palīdzēšu rīkot 11. Vispasaules latviešu jaunatnes kongresu Kanadā.

CELSIM TILTUS STARP LATVIJU UN ĀRPUS LATVIJAS LATVIEŠIEM (Referāts 1997.g. 23. martā)

Pārbraucu no Austrālijas marta sākumā. Vienā teikumā varu aprakstīt savu ceļojumu kā vienreizēju! Pavadīju trijus mēnešus ceļojot. Biju desmit dienas Jaunzēlandē, nedēļu Fidži salās un nedēļu Los Andželosā.

Visilgāk biju tālajā Austrālijā. Iesaku visiem apciemot eikalipta un ķenguru zemi. Daba ir brīnišķīga, un austrālieši ir sirsnīgi un draudzīgi. Braucu ceļot, protams, bet man arī bija nolūks apmeklēt Vispasaules latviešu jaunatnes kongresu. Piedalījos devītajā kongresā Straumēnos, Anglijā 1992. gadā, un negribēju nokavēt iespēju piedalīties līdzīgā pasākumā.

Kongress notika no 1. - 7.janvārim 1997. gadā "Rose-

worthy" agrikultūras koledžā, stundu ārpus Adelaides. Visapkārt bija plakani izkaltuši lauki. Laiks bija karsts, sauss un saulains.

Kongresā piedalījās apmēram 130 jaunieši. Vairāk kā puse bija no Austrālijas, apmēram 8 dalībnieki bija no Latvijas, 16 no Amerikas un 11 no Kanadas. No citām Eiropas valstīm nebija neviens dalībnieks.

Temats kongresam bija "Celsim tiltus - starp Latviju un ārpus Latvijas dzīvojošiem latviešiem". Mērķis bija analizēt tiltus, kuŗi ir bijuši uzbūvēti pēdējos gados un izdomāt veidus, kā viņus varētu uzturēt un paplašināt.

Dienas programma bija interesanta un pilna gan ar referātiem, gan ar visvisādām nodarbībām, ieskaitot tūri pa Barosa ielejas vīnotavām. Dienas bija sadalītas pa tematiem: celsim tiltus, latviskā identitāte, vides aizsardzība, šis un tas.

Referāti bija daudzi un dažādi. Starp referentiem bija bijušais Latvijas Izglītības un zinātnes ministrs Māris Grīnblats. Viņš sniedza pāris referātus. Starp tiem bija pārskats par latviešu valodas stāvokli Latvijā un kā valdība veicina tās uzturēšanu. Varēju secināt, ka pārskats bija pozitīvs. No Latvijas izbrauc liels skaits krievu. Latviešiem ir augstāka dzimstība nekā krieviem un gandrīz visi bērni Latvijā mācās latviešu valodu skolā.

Māris Grīnblats arī sniedza pārskatu par Saeimas darbību un vēlēšanu procesu Latvijā. Domāju, ka daudziem Latvijas vēlēšanu process bija svešs pirms referāta.

Vides aizsardzības kluba vicepriekšsēdis Pāvils Raudonis stāstīja par Latvijā apdraudēto dzīvnieku sugu aizsargāšanu un kā risināt vides aizsardzības problēmas. Viņam bija arī labas ziņas, ka daudzi zvēri, kuŗi nav bijuši ilgi redzēti Latvijā, kā piemēram lāči un vilki, ir sākuši atkal parādīties.

Saeimas deputāts Jānis Priedkalns referēja par latvisko

identitāti. Viņš mudināja jauniešus precēties ar latviešiem un sievietēm dzemdēt daudzus bērnus. Varēja manīt, ka daudzi klausītāji nepiekrita viņa domām. Sievietes un arī vīrieši izteicās pret viņa domām. Nevaram pieņemt, ka visi vēlas precēties vai audzināt bērnus.

Mācītājs Dāvids Kaņeps referātā "Noasa šķirsts: kāds lops tu esi?" aprakstīja Ziemeļ Amerikas cilvēku īpašības, kuņi ir raksturīgi zināmiem socioekonomiskiem apstākļiem. Viņš tad lūdza klausītājus izdomāt, kur viņi paši ieder.

Bija arī citi referāti. Arnis Gross sniedza ļoti vērtīgu referātu par "Internet" jeb "Tīmekli". Vai zinājāt, ka ir "homepage" Hercogam Jēkabam? Tīmeklis ir sevišķi svarīgs mūsdienās. Varam katru dienu uzzināt jaunākās ziņas no Latvijas un sazināties ar citiem latviešiem visās pasaules malās.

Divi jaunieši no Latvijas piedalījās pirmajā referātu dienā ar saviem domrakstiem. Agris Pīrags sniedza Kluba 415 apbalvoto rakstu "Jaunatnes loma cīņā par Latvijas neatkarību" un Artūrs Jansons lasīja VLJK apbalvoto rakstu "Latvietība un atgriešanās ar sadarbību".

Bija arī paneldiskusijas. "Celsim tiltus" dienā dalībniekiem bija iespēja iepazīties ar visām latviešu jaunatnes organizācijām. Piedalījās Kaiva Sukse, LNJAK priekšsēde, Pēteris Zārds, ALJA revīzijas komisijas loceklis, un Juris Misiņš LJAA priekšsēdis. Diskusijas vadīja Francis Svilāns. Katram dalībniekam bija iespēja pastāstīt, kā attiecīgā organizācija darbojas, iesaista latviešu jauniešus un par sarīkojumiem, un pasākumiem, ko viņi rīko. Tika nospriests, ka jauniešu organizāciju loma ir mainījusies pēdējos gados. Senāk viņas bija vairāk politiskas, bet tagad, pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, jauniešu organizācijas uzskata par svarīgāko censties saturēt latviešu jauniešus kopā un uzturēt valodu nekā iesaistīties politikā.

Latviskās identitātes dienā Andris Ziedars vadīja paneli

"Latvietis bez latviešu valodas". Piedalījās Lāra Brennera, Katrīna Kapsis un Anya Lloyd-Smith no Austrālijas, Kaiva Sukse un Lilita Matisone no Ziemeļ Amerikas, Agris Pīrags no Latvijas. Visi runāja latviski, izņemot Anyu, kuŗa ir sākusi mācīties valodu. Visi caurmērā piekrita, ka latviešu valoda ir svarīga un pat nepieciešama, lai saprastu un iejustos latviešu sabiedrībā. Gandrīz visi tomēr domāja, ka sabiedrībai ir vairāk jācenšas iesaistīt tādus jauniešus un bērnus, kuŗiem ir vājāka latviešu valoda, un tos, kuŗi ir dziļi divtautību ģimenē. (Nelietoju terminu "jauktā laulība", tādēļ, ka manuprāt tam ir negatīva pieskaņa.) Panelī domas dalījās jautājumā, vai cilvēks var būt latvietis bez latviešu valodas. Rezultāts ir atkarīgs no tā, vai tautību nosaka gēnas, pilsonības statuss, jeb vai cilvēka griba brīvprātīgi iemācīties valodu, iejusties kultūrā un iesaistīties sabiedrībā. Man liekas, ka paneļa viedokļi bija ļoti vienlīdzīgi. Visiem bija 25 gadi vai zem tiem. Starp kongresa dalībniekiem bija arī gados vecāki dalībnieki un arī laulāti pāri (gan latvieši gan latvietis ar cittautieti), kuŗi audzina bērnus. Būtu bijis interesanti un vērtīgi dzirdēt viņu domas par latvietību un latviešu valodu.

Referāti bija interesanti un saistoši, bet tomēr nespēja pievilkt vairāk kā pusi no dalībniekiem katrā referātā. Varētu būt, ka daudziem jauniešiem neinteresēja referātu temati, jeb, ka viņi vienārši nevēlējās piedalīties, bet varbūt, jauniešiem ir apnicis klausīties par filozofiskiem jautājumiem vai debatēm par Latvijas politiku. No visiem referātiem un paneldiskusijām "Latvietis bez latviešu valodas" bija vislabāk apmeklēts. Piedalījās gandrīz visi kongresa dalībnieki, pierādot pirmkārt, ka ir temats, par ko jaunieši interesējas un otrkārt, ka jauniešiem rūp latviešu valoda un viņu latviskā identitāte.

Pa kongresa laiku notika vairāki kultūrāli pasākumi. Pirmajā dienā tika atklāta galerija, kuŗā piedalījās mākslinieki

no Latvijas, Austrālijas, Amerikas un Kanadas. Atklāšana bija ļoti labi apmeklēta un atsauksme par darbiem bija sevišķi labvēlīga. Darbi tika izstādi arī Adelaidē, Melburnā un Sidnejā. Pirmajā vakarā aboriģēna mūziķis un dejotājs iepazīstināja kongresa dalībniekus ar tradicionālām dejām un teikām. Citā vakarā Austrālijas teātra kopa uzveda lugu "Gājputns". Lugu uzrakstīja Austrālijas latvietis Andris Klauss. Viņš aprakstīja Austrālijas bēgļu gaitas no Latvijas un viņa piedzīvojumus, nonākot Austrālijā. Bija arī dziesmu kaŗš, kuŗam sekoja dziedāšana līdz agrai rīta stundai.

Vai paveicām tilta uzbūvi? Man liekas, ka tilts ir jau stāvējis vairākus gadus. Gunārs Meierovics teica 8. VLJK kongresā Somijā, kad pirmo reizi Latvijas jaunieši piedalījās kongresā: "Tilti nu ir uzcelti. Pa šo tiltu jūs esat atnākuši pie mums!" Kopš tā laika, daudzi jaunieši ir pārcēlušies dzīvot un strādāt Latvijā. Citi brauc regulāri apciemot radus un draugus un liels skaits aktīvi darbojas organizācijās, kuŗas palīdz Latvijai. Tilts tiek lietots. Turpināsim ieguldīt mūsu enerģiju un nostiprināt pamatus un tos paplašināt!

Informācijas izmaiņa starp Austrālijas un Ziemeļ Amerikas jauniešiem bija pavisam vērtīga. Ieguvām jaunus draugus, un cerams, ka jauniešu organizācijas uzturēs kontaktu un informēs viena otru par sarīkojumiem, darbību u.t.t.

Kongresa darbības grupa par vides aizsardzību Latvijā bija sevišķi veiksmīga. Pāvils Raudonis VAK vārdā ieteica ārzemes jauniešiem piedalīties talkā 1997.g. vasarā. Lielvārdes pils drupas stāv pašā Daugavas krastā. Krasts lēnām sāk brukt, un, ja netiks nostiprināts drīzā nākotnē, pils iebruks upes dzelmē.

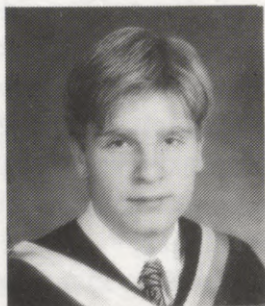
Pēdējā kongresa dienā notika pilnsapulce. Tika pieņemtas 10 rezolūcijas. Starp tām bija rezolūcija, kuŗa ieteica jau-

niešu grupām sakopot informāciju par bijušiem kongresiem, un ja iespējams tos sakopot grāmatā; uzzināt vai Dienvidamerikas Latviešu jauniešu apvienība vēl ir aktīva, un ja nē, lai viņa izstājas no Vispasaules Latviešu Jaunatnes fonda; iesaistīt Latvijas jauniešus Eiropas latviešu jaunatnes apvienībā un piedalīties VAK talkā palīdzēt aizsargāt Lielvārdes pils drupas. Ir jāatceras, ka Vispasaules pilnsapulce var tikai ieteikt jauniešu grupām šīs rezolūcijas.

Pēdējā rezolūcija, kuŗa tika pieņemta, nolēma kur rīkot nākamo kongresu. Interesanti, ka nebija neviens priekšlikums nerīkot 11. vispasaules jaunatnes kongresu. Nebija arī ieteikums to rīkot Latvijā. Tādēļ jaunieši no Kanadas iesniedza rezolūciju rīkot nākamo kongresu 2000. gadā Kanadā. Rezolūcija tika pieņemta vienbalsīgi.

Varēsim tikai izdomāt referātus par apstākļiem Latvijā pēc pāris gadiem. Būs tomēr svarīgi analizēt jauniešu lomu sabiedrībā ārpus Latvijas. Neformālās aptaujās jaunieši ir izteikušies, ka viņi vēlas dzirdēt par valodu, folkloru, mūziku un par sabiedrības pastāvēšanu. Jauniešiem ir interese un vēlme piestrādāt un veidot nākotnes latviešu sabiedrību. Laiks ir pievērst uzmanību mums pašiem. Visu laiku griežam skatu uz Latvijas pusi un aizmirstam rūpēties par to, kas notiek te. Daudzi jaunieši nevēlas pārcelties dzīvot Latvijā un vēlas nodrošināt, ka sabiedrība viņiem pastāvēs nākotnē. Tādēļ rīkojam kongresu. Toronto ģimnazistu skaits katru gadu paliek arvien lielāks. Vēlamies, lai tiem jauniešiem būtu iespēja piedzīvot to, ko mums ir laimējies piedzīvot. Ir svarīgi turpināt rīkot sarīkojumus, atbalstīt skolas, uzturēt tradīcijas līdz kamēr nav vairs vajadzība jeb interese to darīt. Esam paši ieguvuši tik ļoti daudz no sabiedrības, ka ir laiks kaut ko viņai atdot. Ceram uz visu latviešu sabiedrības atbalstu!

PAULS MIKLAŠĒVICS

Dzimis 1978.g. 12. dec. Toronto, Kanadā. Beidzis TLB Sestdienas skolu, TLTA ģimnaziju un kā pirmais klasē Gaņezera vasaras vidusskolu, saņemot stipendijas un balvas: literatūrā, vēsturē, ģeografijā un sabiedrības zinībās.

Beidzis "Humberside Collegiate Institute", kur viņa sekmes novērtētas kā izcilas 1993, 1994, 1995, 1996 un 1997.g.

Aktīvi piedalās latviešu un kanadiešu sabiedrībā, dziedājis Kanadas operas bērnu korī, kanadiešu vidusskolas korī. Tēlojis latviešu un kanadiešu lugu iestudējumos. Sastāvējis skolas volejbola izlasē.

VARA

Mindaugs un viņa saites ar Hamletu

Mārtiņš Zīverts ar savām lugām izcēlās kā viens no mūsu tautas spējīgākiem literatūras darbiniekiem. Savās aizkustinošās un spēcīgi traģiskās kamerlugās Zīverts raksturo cilvēka dvēseles stāvokli visgrūtākos dzīves krustceļos un apstākļos. Viņa lugas pamatojas uz tēla spēju un arī cīņu, pārvarot sevi un savas personīgās jūtas, un uzupurējoties augstākam mērķim. Zīverta tēli, tāpat kā Raiņa drāmās, ir problēmu risinātāji un ideju nesēji. Ar saviem drāmatiskiem monologiem Zīverts rada lasītāju vai skatītāju līdzjūtību. Kaut Zīverta lugas ir rakstītas uzvešanai, tās, kā Šekspīra lugas, ir ļoti interesantas arī lasīt un atļauj lasītājiem dziļāk ieiet un pārdomāt lugas iespaidīgi morālās temas. Šā un vairāku citu iemeslu dēļ Mindauga gaitām ir interesantas paralēles ar Šekspīra Hamletu.

Zīverta varoņi ir brīnišķīgi, īpaši jūtīgi tēli, kas sevi ietērpj cietās ārējās drānās, lai paslēptu un pasargātu savu trauslo iekšējo pasauli. Vissarežģītākais un visinteresantākais no šiem varoņiem ir karalis Mindaugs, kuŗa vēsturiski traģiskās gaitas tiek apcerētas. Zīverts lugai "Vara" min šādu ierosmes dzirksti:

"1942. gada pavasarī man gadījās pacelt kādu saplosītu makulātūras lapiņu, kas bija izrauta no nenosakāmas grāmatas, bet kuņas saturs mani ieinteresēja. Tur bija lasāmas dažas rindas par leišu karali Mindaugu, kas karalienei mirstot, tūlīt apprec viņas māsu, bet tā kā viņa ir karaļa radnieka un drauga, stipra leišu novada kunga Daumanta sieva, tad līdzšinējais karaļa nodomu atbalstītājs pāriet viņa daudzo ienaidnieku pusē. Un tas ir Mindauga gals."

Citējums apraksta Mindauga vēsturiskās gaitas un izraisīto "Varas" saturu. Lugai ņemtā viela par Mindaugu ir interesanta un padara "Varu" par ļoti fascinējošu Zīverta interpretāciju. Līdzīgi kā Šekspīrs lietoja vienkāršu stāstu par senu dāņu princi kā bazi emocionāli kompleksam un daudzpusīgam Hamleta tēlam, Zīverts ir spējis padziļināt un paplašināt Mindaugu. Rezultātā ļoti sarežģīts tēls, kuņa nežēlība sacenšas tikai ar viņa mīlestību pret savu tautu.

"Varas" spēja aizkustināt skatītāju atrodas Mindauga tēlā. Kamēr Šekspīra Hamlets vienreizīgi iespaido un aizvada skatītājus savu emocionālo sarežģījumu un ticības konflikta dēļ, Mindauga intriga rodas no to nespējas izšķirt viņa īsto motivāciju. Kaut Hamlets ir trausls un viegli aizraujas sevī, Mindaugs ir vēl trauslāks. Galvenā atšķirība starp Hamletu un Mindaugu ir viņa ticība. Pirms viņš sevi pazaudē savā trakumā, Hamlets ir dievbijīgs kristietis. Faktiski viņa nespēja izpildīt Dieva gribu un nogalināt savu onkuli rodas no viņa iežēlīgiem un mierīgiem kristietības pamatiem. Hamlets baidās, ka, noslepkavojot Klaudiju, viņš sakropļos savu dvēseli. Turpretī, Mindaugs uzskata kā savu "augstāko uzdevumu" leišu tautas apvienošanu un stiprināšanu, un, to darot, viņam nav nekādu garīgu apstākļu. Mindaugs uzskata sevi gandrīz kā dievu.

Kā "Hamletu" tā "Mindaugu" ir ļoti grūti saprast vai analizēt. Tomēr dibinošais pamata iespaids no abiem tēliem ir gluži citādāks. Lugas sākumā skatītāji uzzina, ka, stiprinot

savu varu, Mindaugs esot slepkavojis vienu brāli un izdzinis otro. Viņš ir nelietis un varmāka, kas ir ieguvis un stiprinājis savu valsti caur nežēlību. Viņa kungi klausā viņu baiļu dēļ un nedod viņam pretēju padomu. Turpretī Hamletu tauta mīl. Kamēr Mindauga tauta viņu ienīst un uzskata viņu kā vilkaci. Kaut daudz kalpu, Mindaugam nav draugu. Atņemot Daumantam sievu Marti, Mindauga kungi atrod izdevību vērsties pret viņu un izlemj, ka jaunai karalienei būtu visizdevīgāk Mindaugu nogalināt. Bet savā gaŗā monologā Martei Mindaugs atveŗ savu dvēseli, un slepenā slepkava Marte kļūst pārsteigta no Mindauga sirsnības.

Kamēr "Hamletā" visi sievieŗu tēli ir vāji, "Varas" vienīgā sieviete ir salta un tikumīga. Techniskā ziņā Marte ir lugas centrālais ētiskais tēls. Kaut abas sievietes "Hamletā" (Ofēlija un Hamleta māte Gertrūde) palielina viņa bēdas un vientulību, Marte, uzklausoties Mindaugu, remdē viņa dvēseli. Runājot ar Marti, Mindaugs atsedz savu reiz sudraboto sirdi, kuŗa ir kļuvusi aptraipīta varas iegūšanā. Vecs un noguris no slepkavības un varmācības, un no viņa kungu un dēlu viltības, Mindaugs izskaidro Martei savas dzīves sasniegumus un sāpes. Viņš stāsta, kā viņš nīcināja citus, īsredzoŗus leiŗu kungus, lai vienotu un stiprinātu leiŗu tautu, un to pasargātu no sveŗām varām: "Bet naidnieks būtu kāvis ne tikai kungus, bet būtu grābis un gūstījis visus". Viņš mierīgi tai izsaka, ka viņu ir viņš mīlējis, bet Martes tēva gribas dēļ apprecēja viņas vecāko māsu, jo viņam "vajadzēja kļūt stipram, jo tam, kas grib palīdzēt citiem, vajag daudz spēka". No nelieŗa un slepkavas Mindaugs kļūst Martes un skatītāju acīs par mērķtiecīgu tautas sargātāju, kuŗš ir upurējis savu dvēseli savas tautas dēļ.

Šī Mindauga atklāsmē ir atbalss Zīverta tradicionālai temai, t.i. uzupurēŗšanās augstākam mērķim. Kamēr Hamlets

simbolizē cilvēcības cīņu mēroties ar ļaunu un pildīt Dieva gribu, "Vara" rāda, kā ļaunums sakropļo dvēseli. Kamēr Hamlets, gribēdams darīt labu, netišām dara ļaunu, Mindaugs dara ļaunu lai darītu labu. Kaut abiem tēliem ir dažādas raksturības un motivācijas, viņu gaitām ir dažas līdzības. Abi tēli savās gaitās ir gājuši greizi, bet pirms savas nāves atraduši mieru. Kamēr Hamleta pestīšana nāca no viņa atjaunotām saitēm ar Dievu, Mindauga miers radās no viņa īstās draudzības ar Marti. Tomēr abu vīru nāves bija aptraipītas ar chaosu un svešu varu ienākšanu. Hamleta uzdevumam nogalināt Klaudius sekoja kārtības ieviešana ar norvēģu princi Fortinbras. Mindauga beigas simbolizēja kārtības zudumu un nevienprātīgo leišu krišana tatāru rokās.

Zīverta "Vara" ir viena no mūsu literatūras visaizraujošākām lugām. Tā stāsta par senā leišu ķēniņa Mindauga traģiskām gaitām un apraksta tā motivāciju sasniegt un lietot varu, vienalga kā, lai izglābtu savu tautu. To darot, Mindaugs ar nelietību un slepkavībām upurēja savu dvēseli. Kā Šekspīra Hamlets, Mindaugs ir emocionāli sarežģīts tēls, un viņam ir jāpārvar sevi un savas personīgās jūtas uzupurējoties augstākam mērķim.

Bibliografija: Balčiņa, Valērija. Latviešu Literatūras Chrestomātija IV. Minneapolis: Laikmeta spiestuve, 1976.

SAVAS PAAUDZES PIENĀKUMA APZINĀŠANĀS TAUTAS UN VALSTS ATTĪSTĪBAS PROCESĀ

(Referāts 1997.g. 23.martā)

Atceros, kad biju mazs, kā Latviešskolas pusdienas laikos es ar draugu slepeni darījāmies pa Jesse Ketchum skolas spēļlaukuma kāpnēm un drosmīgi cīnījāmies pret iedomātiem krievu kaņavīriem. Un ar katru sestdienu likās, it kā mūsu nodarbošanās pret neredzamiem ienaidniekiem

nesa mūsu iemīļoto tēvu zemi, Latviju, vienu soli tuvāk brīvībai. Mēs bijām mazi un mazliet muļķīgi, bet mūsu sirdis pukstēja ar varonīgu patriotismu un darījām to, cik mēs, kā mazi knīpas, jutāmies spējam darīt, lai atbrīvotu Latviju.

Nu vairs neesmu astoņus gadus vecs, un daudz ir mainījies kopš tā vecuma. Esmu kļuvis lielāks un arī mazliet prātīgāks. Liekas, sen atpakaļ, kopš pabeidzu sestdienas skolu, un pēdējos divos gados esmu absolvējis ne tik vien TLTA ģimnaziju, bet arī Gaŗezera vasaras vidusskolu. Pie tam, Latvija ir spējusi vēlreiz kļūt brīva, un, kaut esmu pārdzīvojis vairākas pārmaiņas, viena lieta, kuŗa nav mainījies, ir mana mīlestība savai tēvzemei. Tomēr pretnieka pulki vēl draud Latvijai un apzinos, ka vairs nelīdzēs viņiem pretoties ar maniem bijušiem iedomātiem ieročiem: pirksti nespēs vairs pārvērsties par pistolēm. Ne lai pasargātu un stiprinātu Latviju. Man, kā arī manai latviešu trimdas paaudzei, būs jālieto citi līdzekļi. Tālāk mūsu valstij vajadzīga nostiprināšana ne militārā, bet politiskā un ekonomiskā. Tanī ziņā ārzemju latvieši šodienas apstākļos spēs daudz ko palīdzēt.

Mūsu tagadējos pasaules apstākļos naudai ir vara, un tamdēļ ir nepieciešami, ka Latvija attīsta savas tirdzniecības un ekonomiskās spējas. Šinī nolūkā ārzemju jaunatne spēs veikt lielu lomu. Pirmkārt, dzīvojot ārzemēs, latviešu jauniešiem ir ļoti labas izdevības iegūt augstākos izglītības līmeņus un zinības, kuŗas spēs pārnest uz Latviju, kas milzīgi palīdzēs mūsu valsts pāriešanai uz kapitālismu. Pie tam tās saites ar rietumiem un kapitālisma sistēmas saprašana būs vērtīgas tirdzniecībā ar ārzemēm.

Latvija ir samērā jauna valsts bez īsti attīstītas demokratiskas tradīcijas, ir svarīgi, ka trimdas latvieši mēģina, cik vien tie var, dzīdrināt un remdēt Latvijas viņņainos politiskos ūdeņus. Būdami uzauguši brīvās un demokratiskās

zemēs, kā Kanadā un Amerikā, jauniešu politiskā ideoloģija spētu ārkārtīgi pozitīvi ietekmēt Latviju. Kaut Latvijas politiskā sistēma ir diezgan atšķirīga savā veidā no Kanas vai Amerikas sistēmām, pārnestā demokratiskā tradīcija stiprinātu un stabilizētu Latviju un rosinātu, lai valdība spētu vairāk panākt.

Vienā ziņā var pielīdzināt trimdas jaunatnes pienākumus Latvijai ar paaudzēm, kuņi bija izglītoti ārzemēs 19. gadsimtenī. Kaut daļa no šiem latviešiem pazuda un šķīrās no savas latvietības, tie, kuņi atgriezās mājās un uzturēja savu tautas mīlestību svešajās malās, radīja mūsu tautas nacionālo kultūras atmodu. Tā arī trimdas jaunieši, kuņi patur vērā savu latvietību dzīves gaitās, spēš pozitīvi ietekmēt Latviju un, cerams, līdzēt radīt modernu tautas ekonomisko atmodu. Tomēr dzīve ir komplicēta, un pasaulē pārsvarā viss globālīzējas. Dievs zin, cik daudzas internacionālas tautu savienības ir uzplaukušas, vai nu militāras, vai svarīgākā ziņā ekonomiskās. Un lai tā spētu eksistēt šinī globālīzētā pasaulē, mūsu Latvijai ir arī jācenšas piedalīties tādās organizācijās kā Eiropas Savienībā un NATO. Bet mēs nevaram upurēt mūsu latvietību, sasniedzot šos mērķus. Tādēļ mums, kā latviešu jauniešiem, ir jāuzmanās.

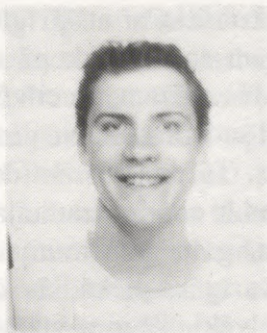
Kā agrāk minēju, nauda un ekonomiskā attīstība ir kļuvuši stiprākie vienotāji līdzekļi starp zemēm. Tā arī jauniešiem eksistē līdzīgi globālīzēšanas spiedieni, un ir viegli, kā arī izdevīgi, seklā, individuālā līmenī asimilēties universālā "kultūrā". Un kaut ir burvīgi, ka pasaule kļūst vienota ar visādiem tehnoloģiskiem līdzekļiem, kā televīziju un internetu, mums, kā latviešiem, ir jāuztur savu latvietību. Tas nenozīmē, ka mums katram jāvēcas uz Latviju, bet tikai, ka mums ir jāturpina dzīvot kā latviešiem. Ir nepieciešami, ka uzturam mūsu valodu, kultūru un senču vērtības, jo to darot, mēs godājam mūsu senču uz-

upurēšanos mūsu brīvības dēļ un stiprinām Latviju pret tiem, kuŗi gadu simteņus ir darbojušies lai mūsu tautu vājinātu.

Mēs, kā tauta, esam par daudz cietuši un dedzīgi pretojušies naidniekiem, lai šodienas apstākļos pasīvi un nepamanīti izdzistu. Pasaule vēlreiz griezīsies no globālizēšanas kustības, un kad tas notiks, ir nepieciešami, ka mūsu tauta vēl plaukst un ka tās ziedi ārzemēs vēl koši laistīsies sarkanbaltsarkanā latvietībā.

Kāds ir manas paaudzes pienākums tautas un valsts atīstības procesā? Tas ir vienkārši, ka mums ir jāstiprina sevi pašus izglītībā un latvietībā, un to darot, mēs kopā spēsim nostiprināt Latviju. Paaudze pirms mums ir spējusi atbrīvot Latviju, bet manas paaudzes uzdevums būs to pasargāt un nostiprināt, un nekad nepieļaut lai tā vēlreiz krīt redzama vai neredzama ienaidnieka rokās. Mums ir grūts ceļš priekšā, bet zinu, ka spēsim izpildīt mūsu likteni, un ka manas paaudzes vadībā mani paša bērni spēš visu savu mūžu nodzīvot brīvā un latviskā Latvijā.

PATRIKS RUNDĀNS

Dzimis 1975.gada 28. novembrī Toronto, Kanadā. Beidzis TLB Sestdienas skolu 1990. gadā, TLTA ģimnaziju 1993. gadā un Gar ezera vasaras vidusskolu.

Students Toronto universitātes "International" (starptautisko zinību) nodaļā. 1996./97. mācību gadā kā apmaiņas students "Canada World Youth" programmā mācījās Indijā. Tagad turpina studijas Toronto universitātē.

PASAULES UN SABIEDRĪBAS ATTĪSTĪŠANA

(Referāts 1997.g. 23.martā)

Es šodien nāku pie jums runāt par maniem piedzīvojumiem Indijā. Man jāatzīstas, ka tas man izliekas drusku savādi. Es esmu jau nācis šeit trīs gadus un parasti es runāju par tematiem, kas ir saistīti ar Latviju vai latvietību: Latviešu jaunieši Kanadā, Latvijas ekonomija, Latvijas politika u.t.t. Sagatavojot šo runu, nebiju drošs vai šis būs piemērots temats. Rakstīju dažas piezīmes, padomāju un beidzot nolēmu, ka būšu pārāk garlaicīgs, ja runāšu tikai par maniem piedzīvojumiem Indijā. Mans temats šodien ir "Pasaules attīstīšana" vai "Global Development" un arī par "Sabiedrības attīstīšanu" vai "Community Development".

Man bija iespēja braukt uz Indiju. Es tur biju ar tādas organizācijas palīdzību, kas saucas "Canada World Youth". Tā organizācija ir saistīta ar valdību un dabū palīdzību no "Canadian International Development Agency" (CIDA). Tā organizē saucamās "exchanges" vai izmaiņas ar zemēm, kas vēl attīstās, bet vēl nav tanī pašā līmenī kā ziemeļu Amerika un rietumu Eiropa, kad mēs domājam par tādām lietām kā ekonomiju un dzīves standartu. "CWY" taīsa izmaiņas ar zemēm Dienvidamerikā, Āfrikā un Āzijā. Tās mērķis ir dot jauniešiem iespēju attīstīt tādas īpašības, kas viņiem

palīdzēs dzīvē būt produktīviem cilvēkiem sabiedrībā. Tas dod iespēju arī cilvēkiem no citādas kultūras ar atšķirīgām domām, vērtībām un dzīves uzskatiem sastrādāt kopā un tādā veidā mācīties vienam no otra. Mēs redzam, ka cilvēki no citām kultūrām var satikties un labi sadarboties. Ne vienmēr tas ir viegli, bet tas ir iespējams. Tā programma dod jauniešiem iespēju iepazīt, kaut mums ir citādas tradīcijas, citāda dzīve, citāda krāsa un valoda, galu galā mums ir viena kopīga īpašība, kas ir vēl svarīgāka nekā šīs atšķirības, un tā ir, ka mēs visi esam cilvēki. Tā ir vienkārša lieta, bet mūsu pasaulē rodas daudz problēmu, jo cilvēki nevar saskatīt, ka mūsu līdzīgās īpašības ir pārsvarā tām, kas mūs dala.

Mūsu pasaulē ir daudzas zemes, kas vēl attīstās. Mēs zinām, pasaulē ir visādas problēmas, par ko ir jābēdā. Es biju Indijā un redzēju zemi, kas attīstās. Latvija arī ir zeme, kas vēl attīstās. Varētu pat teikt, ka Kanada ir zeme, kas vēl attīstās. Parasti mēs nedomājam, ka ziemeļu Amerikas un rietumu Eiropas valstis ir tādas, kas vēl attīstās. Bet tas ir, jo, ja mēs runājam par attīstīšanu, mēs domājam tikai no ekonomiskā viedokļa. Arī attīstība ir tāds vārds, kam ir daudzas nozīmes. Es mēģināšu to izskaidrot. Man bija iespēja dabūt kādu informāciju no CIDA, valsts departamenta, kas vada starptautiskās attīstīšanas programmas. Un viņi saka, ka attīstīšana ir saistīta ar cilvēkiem. Tas nozīmē, ka ikkuņam cilvēkam, ikkuņā vietā ir iespēja atrast vai realizēt savas pilnās spējas kā cilvēkam. Viņi saka, ka attīstīšana visvienkāršākajā formā ir veselīgs bērns, meitene, kas var iet uz skolu, trūcīgais, kam ir iespēja dabūt kredītu un iesākt kādu mazu uzņēmumu, etniskā grupa, kas var dzīvot mierā. Un attīstība nozīmē: ūdens, ēdiens, skolas, medicīna, darbs, brīvība un tiesības kā pilsonim. Tas viss izklausas skaisti un ideāli, bet kā to izdarīt?

Es gribu drusku pieskarties pasaules attīstīšanas prob-

lēmām. Pasaules ekonomija kļūst vairāk un vairāk centrālizēta. Tās vislielākā daļa ir kontrolēta no lielākajiem uzņēmumiem un no visbagātākām valstīm. Kad es saku lielus uzņēmumus, tad es domāju par tādām lietām kā eļļas kompānijām un tehnoloģijas kompānijām, kam ir daudz naudas un lieli ekonomiski spēki. Mums ir vajadzīgs liels uzņēmums, lai būvētu tādas lietas kā lidmašīnas vai komplicētus datorus. Ir tāda tendence padoties lielajiem uzņēmumiem, lai vadītu pasaules ekonomiju un vadītu ekonomisko un sociālo progresu daudzās zemēs. Dažas zemes taisa daudz naudas un paliek vēl bagātākas no jaunās ekonomiskās attīstības. Bet šī ekonomiskā attīstīšana nav balansēta. Tā doma bija, kad iesāk kādu rūpniecību kādā zemē, kas vēl attīstās, tad būs arī nauda un darbs nabagiem caur tādu "trickle down" efektu. Šī ekonomiskā attīstība bija domāta, lai uzceltu dzīves līmeni šajās valstīs. Tas bieži neizdodas, jo bagātās valstis parasti patur tos ienākumus priekš sevīm.

Ekonomiskā attīstība ir komplicēta lieta, bet tā nav vienīgā lieta - tā ir bieži saistīta ar sabiedriskām problēmām. Ņemsim Indiju kā piemēru. Indijā ir daudz problēmu ar ekonomiju un nabadzību, bet tās problēmas rodas, jo tur ir tik daudz cilvēku. Drīz būs pāri par biljonu iedzīvotāju, un kad ir tik daudz cilvēku, tad protams nebūs pietiekoši mantas, ēdiena un bagātības priekš visiem. Bet kāpēc ir tik daudz cilvēku, kāpēc iedzīvotāju skaits ar katru gadu aug? Viens no galveniem iemesliem ir, jo sievietēm nav pietiekoši tiesību. Viņām nav tās pašas iespējas kā vīriem iegūt izglītību. Un ja nav izglītības, tad cilvēkam ir mazākas iespējas. - Ja Indijā sievietēm būtu vairāk izglītības, tad viņi varētu labāk vadīt savu ģimeni un būtu mazāks cilvēku skaits Indijā. Ir arī citi iemesli, cilvēki, kas strādā laukos, zina, ja viņiem ir lielāka ģimene, tad viņiem nevajadzēs tik grūti strādāt. Bet, ja visiem ir lielas ģimenes,

tad būs mazāk bagātības. Tas punkts ir, ka sabiedriskās un ekonomiskās problēmas iet roku rokā.

Varam arī redzēt, ka ekonomiskā attīstīšana rada sabiedriskās problēmas. Nemsim tādu lietu, ko mēs redzam un ēdam katru dienu - gaļu. Mēs parasti par to nedomājam, bet gaļa ir tāda uzturviela, ko visvairāk var atļauties tikai cilvēki bagātās valstīs. Bet daudzas trešās pasaules zemes tomēr audzē lopus priekš Ziemeļamerikas un Eiropas tirgiem. Rezultāts ir, ka daudziem cilvēkiem šajās zemēs nav pietiekoši ko ēst. Ja cilvēki varētu lietot to zemi un ražot produktus vietējām vajadzībām, tad varētu viņus visus pabarot. Tā problēma ir, ka gaļa ir daudz vērtīgāka uzturviela nekā saknes.

It bieži valstis, kad grib attīstīt savu ekonomiju, viegli aizmirst vides jautājumus. Vislielākā piesārņošana ir tādās zemēs, kas vēl nav attīstītas - Krievijai ir tāda reputācija kā vienai no vissliktākām. Droši vien arī Latvijā ir daudz piesārņošanas problēmas. Indijā bija tik slikti, ka es pat nezinu kur iesākt. Bet kad domājam par vides piesārņošanu tā nav steidzīga problēma. Zinātnieki ir uzzinājuši, ka pasaulē ar katru gadu paliek vēl karstāks - slavenais "Greenhouse" efekts, bet tā nav steidzīga lieta, tā būs problēma tikai vēlāk nākošajā gadsimtenī. Cilvēkiem ir grūti saprast, kāpēc vajadzīgs kaut ko darīt pret šādām problēmām tagad.

Pasaules attīstība ir kaut kas, kas saista visus cilvēkus. To ir grūti vienmēr iedomāties, jo mēs domājam, ja mēs tās problēmas nevaram atrisināt, ir labāk tās atstāt valdībai. Un šai viedoklī ir daudz taisnības, ekonomija nav vienkārša lieta. Attīstīšana nenotiek tikai starptautiskā līmenī, tā var arī notikt citā kontekstā - un tas ir sabiedrībā. Sabiedrība var nozīmēt daudzas lietas: tava tauta, tie cilvēki, kušus tu pazīsti, un arī tā vieta, kur tu dzīvo. Daudzreiz mēs raugāties uz tādām lielām sabiedriskām problēmām: rasisms,

nabadzība, bads, piesārņošana un sakām, tas ir žēl - kāpēc cilvēki nevar labāk sadarboties? Kāpēc mēs nevaram kaut ko darīt pret tādām problēmām? Kaut kādā tālajā pasaules malā, Āfrikā, Āzijā, Dienvidamerikā, kāds bērns mirst, jo viņam nav tīra ūdens ko dzert. Daudziem cilvēkiem ir jādzīvo uz ielām vai grūtos apstākļos bez jebkādam labie-rīcībām. Daudzi mirst no bada un no saucamās "malnutrition", katru dienu ēd tikai vienkāršāko ēdienu. Visa tā ir žēl, bet tu zini ko? Es esmu šeit un viņi visi ir kaut kur "tur", kaut kur citur. Un pēc šīs runas es aiziešu uz McDonalds un pasūtišu "Big Mac", jo es droši vien būšu izsalcis. Un drusku vēlāk es nopirkšu jaunu šlipsi, šī ir laba šlipse, bet tomēr nevar valkāt to pašu pārāk ilgu laiku. Es dzīvoju šīnī sabiedrībā, un man jāievero šīs sabiedrības normas.

Lietas, ko mēs šeit darām, ietekmē cilvēkus citās valstīs. CIDA saka, ka 20% no visbagātākām valstīm, ziemeļ Amerikā un rietum Eiropā izlieto 80% no visas pasaules bagātībām un drusku vairāk nekā 50% no pasaules pārtikas. Ar dažiem dolariem varētu izglābt kāda bērna dzīvību, kam nav pietiekoši uztura vai tīra ūdens. Bagātām valstīm ir jāsāk domāt par nabadzīgām zemēm, jo ir tādas problēmas, kā slimības un piesārņošana, kas var pāriet mūsu nacionālās robežas. Ilgāku laiku es domāju, ka es esmu tikai viens cilvēks - es neko nevaru darīt ar tādām lietām kā piesārņošanu, nabadzību un cilvēku tiesībām. Bet tagad zinu, ka visiem cilvēkiem ir tā iespēja un pienākums domāt par šādām problēmām. Ir tāds izteiciens "act local, think global". Tas nozīmē, ka tas, ko mēs darām mūsu apkārtnē, var ietekmēt pasaules stāvokli. Un arī mēs kā cilvēki varam ietekmēt citus cilvēkus. Īpaši mums, jauniešiem, ir uzdevums piedalīties sabiedrībā un darīt to, ko mēs spējam, lai darītu mūsu māju labāku, mūsu valsti labāku un mūsu pasauli labāku. Un ja mēs visi koncentrējamies uz mūsu vietējām problēmām un mēģinām tās atrisināt, tad varbūt būs vieglāk atrisināt arī pasaules problēmas.

SAĪSINĀJUMI

ALA	Amerikas latviešu apvienība
ALJA	Amerikas latviešu jaunatnes apvienība
A/S	Akciju sabiedrība
ASV	Amerikas Savienotās valstis
BA	Zinātniskais grads
BTFK	Baltijas tautu federācija Kanadā
dīpīši	(D.P.) pārvietotās personas
IRO	starptautiskā bēgļu apgādes organizācija
J.K.A.	YMCA = jauniešu kristīgā apvienība
K.F.	Kultūras fonds
KGB	Padomju Savienības politiskās uzraudzības iestāde
KLKA	Kanadas latviešu katoļu apvienība
LAMZA	Latviešu akadēmisko mācības spēku un zinātnieku apvienība
LCP	Latviešu centrālā padome
LIA	Latviešu inženieru apvienība
LKOK	Lāčplēša kara ordeņa kavalieris
LNAK	Latviešu nacionālā apvienība Kanadā
LNJAK	Latviešu nacionālā jaunatnes apvienība Kanadā
LPB	Latviešu preses biedrība
LTF	Latvijas tautas fronte
LTTV	Latviešu tehniskās terminoloģijas vārdnīca
LU	Latvijas universitāte
PBLA	Pasaules brīvo latviešu apvienība
PSR	Padomju sociālistiskā republika
RLB	Rīgas Latviešu biedrība
T!K!K!	Toronto korporāciju kopa
TLB	Toronto Latviešu biedrība
TLTA	Toronto latviešu tautas augstskola
UNRA	Apvienoto nāciju kara laika apstākļos pārvietoto personu apgādes organizācija

SATURA RĀDĪTĀJS

<i>Laimons Ozols</i>	
Ievadam	5
<i>Aleksis Dreimanis</i>	
Latviešu biedrības Latvijā un trimdā	7
<i>Alfrēds Vanags</i>	
Brīvība ir dārga	15
<i>Tadeušs Puisāns</i>	
Baltijas apgabala ģeopolītiskā situācija	21
Baltijas apgabala ģeopolītiskā situācija II	40
<i>Gunārs Šūbiņš</i>	
Par demokrātiju	50
<i>Imants Alksnis</i>	
Alberts Kviesis, jurists, valstsvīrs, patriots	72
<i>Amanda Sebre</i>	
Latvijas Brāļu kapi Eiropas kontekstā	92
<i>Arveds Celms</i>	
Aleksandra Grīna pagātnes tulkojums	111
Latvieti, ieklausies vēstures soļos	129
<i>Anete Bencone</i>	
Vārdi un runāšana	143
<i>Benita Tiltiņa</i>	
Aspazija - sava laika lielākā dzejniece	154
<i>Jānis Briedis</i>	
Latviešu dzejas zvaigzne	167
Pārbaudījuma laikā	179
<i>Rasma Pērkone</i>	
Neparasta iepazīšanās ar dzejnieku un patriotu Gunāru Freimani	186

Fridrichs Linde

- Gara milzeņa traģēdija. Eduarda
Veidenbauma dzīve, dzeja un raksti 191

Maruta Voitkus-Lūkina

- Latviešu tautasdeju sakrālais kodols 202

Auseklis Šķēris

- Latvieši Polijā pēckaŗa laikā 211

Kornēlija Zariņa

- Etniskuma saglabāšana daudz kultūru
sabiedrībā 217

Jānis Mežaks

- Latviešu skolas - tautas cerība 224

Edgars Kiršs

- Latviskais pienākums nākotnes skatījumā 230

Lolita Gulbe

- Tās lielās sāpes pieminot manu tēvu
Rūdolfu Rozi 238

Imants Alksnis, Jānis Briedis

- Toronto Latviešu biedrība 246

Jānis Briedis

- Diždancis 339

Austra Martinsons

- TLB Sestdienas skolas pirmie 25 gadi 373

Biruta Niedra

- Skolas darbs turpinās 387

- Skolas darbinieki* 413

Anne-Marie Pētersone

- Celsim tiltus starp Latviju un ārpus
Latvijas latviešiem 430

Pauls Miklašēvics

Vara - Mindaugs un viņa saites ar
Hamletu 436

Savas paaudzes pienākuma apzināšanās
tautas un valsts attīstības procesā 439

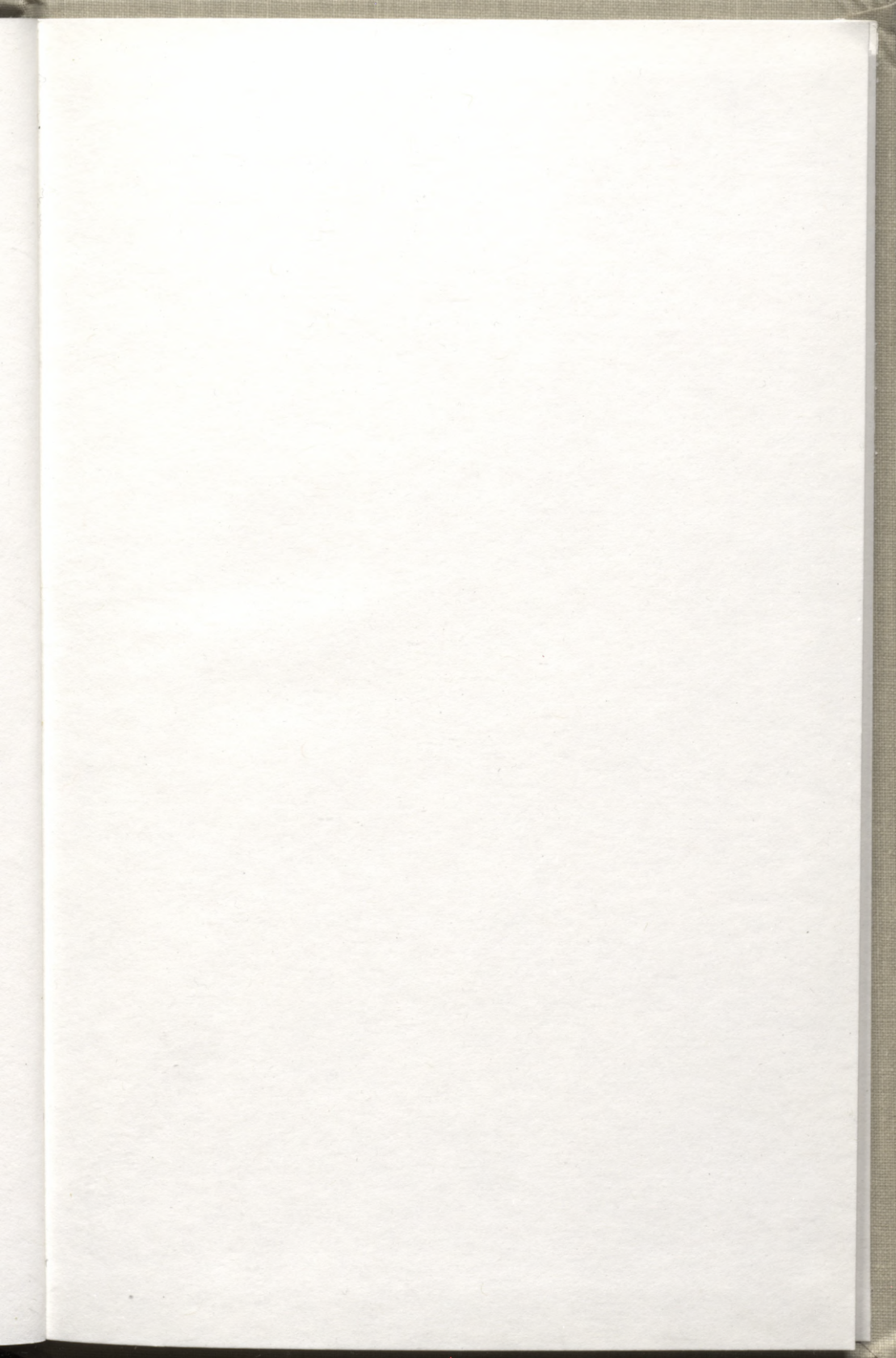
Patriks Rundāns

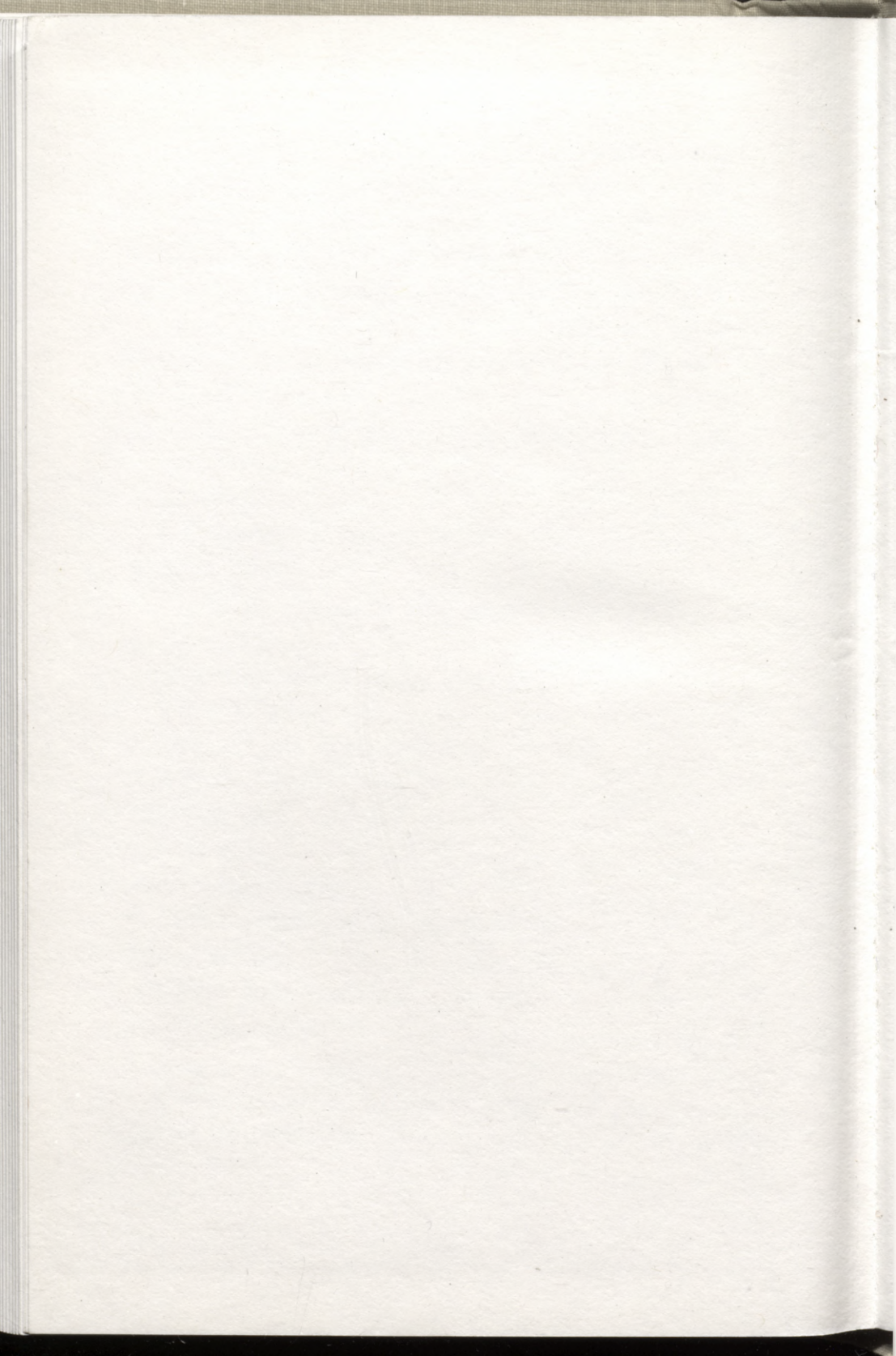
Pasaules un sabiedrības attīstīšana 443

Saīsinājumi 448

Satura rādītājs 449

Pauls Miklaševičs	372
Vair - Mindaugs un viņu laika apstākļi	373
Henrijs	374
Savas pabeigšanas pabeigšana	375
Trīs un viena autors pabeigšana	376
Pauls Rundāns	377
Pasūtīt un saņemšanas autors	378
Saņemšanas autors	379
Saņemšanas autors	380
Saņemšanas autors	381
Saņemšanas autors	382
Saņemšanas autors	383
Saņemšanas autors	384
Saņemšanas autors	385
Saņemšanas autors	386
Saņemšanas autors	387
Saņemšanas autors	388
Saņemšanas autors	389
Saņemšanas autors	390
Saņemšanas autors	391
Saņemšanas autors	392
Saņemšanas autors	393
Saņemšanas autors	394
Saņemšanas autors	395
Saņemšanas autors	396
Saņemšanas autors	397
Saņemšanas autors	398
Saņemšanas autors	399
Saņemšanas autors	400
Saņemšanas autors	401
Saņemšanas autors	402
Saņemšanas autors	403
Saņemšanas autors	404
Saņemšanas autors	405
Saņemšanas autors	406
Saņemšanas autors	407
Saņemšanas autors	408
Saņemšanas autors	409
Saņemšanas autors	410
Saņemšanas autors	411
Saņemšanas autors	412
Saņemšanas autors	413
Saņemšanas autors	414
Saņemšanas autors	415
Saņemšanas autors	416
Saņemšanas autors	417
Saņemšanas autors	418
Saņemšanas autors	419
Saņemšanas autors	420
Saņemšanas autors	421
Saņemšanas autors	422
Saņemšanas autors	423
Saņemšanas autors	424
Saņemšanas autors	425
Saņemšanas autors	426
Saņemšanas autors	427
Saņemšanas autors	428
Saņemšanas autors	429
Saņemšanas autors	430
Saņemšanas autors	431
Saņemšanas autors	432
Saņemšanas autors	433
Saņemšanas autors	434
Saņemšanas autors	435
Saņemšanas autors	436
Saņemšanas autors	437
Saņemšanas autors	438
Saņemšanas autors	439
Saņemšanas autors	440
Saņemšanas autors	441
Saņemšanas autors	442
Saņemšanas autors	443
Saņemšanas autors	444
Saņemšanas autors	445
Saņemšanas autors	446
Saņemšanas autors	447
Saņemšanas autors	448
Saņemšanas autors	449
Saņemšanas autors	450

4.5045

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0306078677

2006-4

L203

